Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ

ଏକକନିପାତ-ଅଟ୍ଠକଥା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

‘‘କରୁଣାସୀତଲହଦଯଂ , ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୱିହତମୋହତମଂ;

ସନରାମରଲୋକଗରୁଂ, ୱନ୍ଦେ ସୁଗତଂ ଗତିୱିମୁତ୍ତଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋପି ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ, ଭାୱେତ୍ୱା ଚେୱ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଚ;

ଯଂ ଉପଗତୋ ଗତମଲଂ, ୱନ୍ଦେ ତମନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଂ।

‘‘ସୁଗତସ୍ସ ଓରସାନଂ, ପୁତ୍ତାନଂ ମାରସେନମଥନାନଂ;

ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ସମୂହଂ, ସିରସା ୱନ୍ଦେ ଅରିଯସଙ୍ଘଂ।

‘‘ଇତି ମେ ପସନ୍ନମତିନୋ, ରତନତ୍ତଯୱନ୍ଦନାମଯଂ ପୁଞ୍ଞଂ;

ଯଂ ସୁୱିହତନ୍ତରାଯୋ, ହୁତ୍ୱା ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ।

‘‘ଏକକଦୁକାଦିପଟିମଣ୍ଡିତସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାଗମୱରସ୍ସ;

ଧମ୍ମକଥିକପୁଙ୍ଗୱାନଂ, ୱିଚିତ୍ତପଟିଭାନଜନନସ୍ସ।

‘‘ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, ଅଟ୍ଠକଥା ଆଦିତୋ ୱସିସତେହି;

ପଞ୍ଚହି ଯା ସଙ୍ଗୀତା, ଅନୁସଙ୍ଗୀତା ଚ ପଚ୍ଛାପି।

‘‘ସୀହଳଦୀପଂ ପନ ଆଭତାଥ ୱସିନା ମହାମହିନ୍ଦେନ;

ଠପିତା ସୀହଳଭାସାଯ, ଦୀପୱାସୀନମତ୍ଥାଯ।

‘‘ଅପନେତ୍ୱାନ ତତୋହଂ, ସୀହଳଭାସଂ ମନୋରମଂ ଭାସଂ;

ତନ୍ତିନଯାନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆରୋପେନ୍ତୋ ୱିଗତଦୋସଂ।

‘‘ସମଯଂ ଅୱିଲୋମେନ୍ତୋ, ଥେରାନଂ ଥେରୱଂସଦୀପାନଂ;

ସୁନିପୁଣୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ, ମହାୱିହାରେ ନିୱାସୀନଂ।

‘‘ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନାଗତମତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥଂ ପକାସଯିସ୍ସାମି;

ସୁଜନସ୍ସ ଚ ତୁଟ୍ଠତ୍ଥଂ, ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଞ୍ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ।

‘‘ସାୱତ୍ଥିପଭୂତୀନଂ, ନଗରାନଂ ୱଣ୍ଣନା କତା ହେଟ୍ଠା;

ଦୀଘସ୍ସ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ଚ, ଯା ମେ ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତେନ।

‘‘ୱିତ୍ଥାରୱସେନ ସୁଦଂ, ୱତ୍ଥୂନି ଚ ତତ୍ଥ ଯାନି ୱୁତ୍ତାନି;

ତେସମ୍ପି ନ ଇଧ ଭିଯ୍ୟୋ, ୱିତ୍ଥାରକଥଂ କରିସ୍ସାମି।

‘‘ସୁତ୍ତାନଂ ପନ ଅତ୍ଥା, ନ ୱିନା ୱତ୍ଥୂହି ଯେ ପକାସନ୍ତି;

ତେସଂ ପକାସନତ୍ଥଂ, ୱତ୍ଥୂନିପି ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମି।

‘‘ସୀଲକଥା ଧୁତଧମ୍ମା, କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଚେୱ ସବ୍ବାନି;

ଚରିଯାୱିଧାନସହିତୋ, ଝାନସମାପତ୍ତିୱିତ୍ଥାରୋ।

‘‘ସବ୍ବା ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ, ପଞ୍ଞାସଙ୍କଲନନିଚ୍ଛଯୋ ଚେୱ;

ଖନ୍ଧାଧାତାଯତନିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଅରିଯାନି ଚେୱ ଚତ୍ତାରି।

‘‘ସଚ୍ଚାନି ପଚ୍ଚଯାକାରଦେସନା ସୁପରିସୁଦ୍ଧନିପୁଣନଯା;

ଅୱିମୁତ୍ତତନ୍ତିମଗ୍ଗା, ୱିପସ୍ସନାଭାୱନା ଚେୱ।

‘‘ଇତି ପନ ସବ୍ବଂ ଯସ୍ମା, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ମଯା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ;

ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମା ଭିଯ୍ୟୋ, ନ ତଂ ଇଧ ୱିଚାରଯିସ୍ସାମି।

‘‘ମଜ୍ଝେ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗୋ, ଏସ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଆଗମାନଞ୍ହି;

ଠତ୍ୱା ପକାସଯିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ଯଥାଭାସିତମତ୍ଥଂ।

‘‘ଇଚ୍ଚେୱ କତୋ ତସ୍ମା, ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱାନ ସଦ୍ଧିମେତାଯ;

ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଜାନଥ, ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ଥ’’ନ୍ତି।

ସଂଖେପକଥା

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ରୂପାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାଗମୋ ନାମ ଏକକନିପାତୋ ଦୁକନିପାତୋ ତିକନିପାତୋ ଚତୁକ୍କନିପାତୋ ପଞ୍ଚକନିପାତୋ ଛକ୍କନିପାତୋ ସତ୍ତକନିପାତୋ ଅଟ୍ଠକନିପାତୋ ନୱକନିପାତୋ ଦସକନିପାତୋ ଏକାଦସକନିପାତୋତି ଏକାଦସ ନିପାତା ହୋନ୍ତି। ସୁତ୍ତତୋ –

''ନୱ ସୁତ୍ତସହସ୍ସାନି, ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତସତାନି ଚ;

ସତ୍ତପଞ୍ଞାସ ସୁତ୍ତାନି, ହୋନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାଗମେ''।

ତସ୍ସ ନିପାତେସୁ ଏକକନିପାତୋ ଆଦି, ସୁତ୍ତେସୁ ଚିତ୍ତପରିୟାଦାନସୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସାପି ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତଂ ନିଦାନମାଦି। ସା ପନେସା ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ସୁମଙ୍ଗଲୱିଲାସିନିୟା ଦୀଘନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟ ଆଦିମ୍ହି ୱିତ୍ଥାରିତା, ତସ୍ମା ସା ତତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରିତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ନିଦାନୱଣ୍ଣନା

୧। ୟଂ ପନେତଂ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତିଆଦିକଂ ନିଦାନଂ, ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ନିପାତପଦଂ, ମେତିଆଦୀନି ନାମପଦାନି। ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିତି ଉପସଗ୍ଗପଦଂ, ହରତୀତି ଆଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଇମିନା ତାୱ ନୟେନ ପଦୱିଭାଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଏୱଂସଦ୍ଦୋ ତାୱ ଉପମୂପଦେସ-ସମ୍ପହଂସନ-ଗରହଣୱଚନ-ସମ୍ପଟିଗ୍ଗହାକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣାଦି-ଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ। ତଥା ହେସ ''ଏୱଂ ଜାତେନ ମଚ୍ଚେନ, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୫୩) ଉପମାୟଂ ଆଗତୋ। ''ଏୱଂ ତେ ଅଭିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ତେ ପଟିକ୍କମିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୧୨୨) ଉପଦେସେ। ''ଏୱମେତଂ ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ ସୁଗତା''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ସମ୍ପହଂସନେ। ''ଏୱମେୱଂ ପନାୟଂ ୱସଲୀ ୟସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ମିଂ ୱା ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭) ଗରହଣେ। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧) ୱଚନସମ୍ପଟିଗ୍ଗହେ। ''ଏୱଂ ବ୍ୟାଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ ଆଜାନାମୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୯୮) ଆକାରେ। ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ମାଣୱକ, ୟେନ ସମଣୋ ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ସମଣଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛ – 'ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭୱନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପ୍ପାବାଧଂ...ପେ... ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତୀ'ତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି ''ସାଧୁ କିର ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ୟେନ ସୁଭସ୍ସ ମାଣୱସ୍ସ ତୋଦେୟ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ, ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୫) ନିଦସ୍ସନେ। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, କାଲାମା, ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱାତି? ଅକୁସଲା, ଭନ୍ତେ। ସାୱଜ୍ଜା ୱା ଅନୱଜ୍ଜା ୱାତି? ସାୱଜ୍ଜା, ଭନ୍ତେ। ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ୱା ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥା ୱାତି? ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା, ଭନ୍ତେ। ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ନୋ ୱା, କଥଂ ୱୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀତି? ସମତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସମାଦିନ୍ନା ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଏୱଂ ନୋ ଏତ୍ଥ ହୋତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୩।୬୬) ଅୱଧାରଣେ। ସ୍ୱାୟମିଧ ଆକାରନିଦସ୍ସନାୱଧାରଣେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ଆକାରତ୍ଥେନ ଏୱଂସଦ୍ଦେନ ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି – ନାନାନୟନିପୁଣଂ ଅନେକଜ୍ଝାସୟସମୁଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନଂ ୱିୱିଧପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସକସକଭାସାନୁରୂପତୋ ସୋତପଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ କୋ ସମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାତୁଂ, ସବ୍ବଥାମେନ ପନ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତ୍ୱାପି ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମୟାପି ଏକେନାକାରେନ ସୁତନ୍ତି।

ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେନ ''ନାହଂ ସୟମ୍ଭୂ, ନ ମୟା ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକତ''ନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେନ୍ତୋ ''ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ମୟାପି ଏୱଂ ସୁତ''ନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦସ୍ସେତି।

ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ, ସତିମନ୍ତାନଂ, ଗତିମନ୍ତାନଂ, ଧିତିମନ୍ତାନଂ, ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୟଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୨୧୯, ୨୨୩) ଏୱଂ ଭଗୱତା , ''ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଧମ୍ମକୁସଲୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁସଲୋ ନିରୁତ୍ତିକୁସଲୋ ପୁବ୍ବାପରକୁସଲୋ''ତି (ଅ। ନି। ୫।୧୬୯) ଏୱଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଚ ପସତ୍ଥଭାୱାନୁରୂପଂ ଅତ୍ତନୋ ଧାରଣବଲଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ

ସଭ୍ଭାନଂ ସୋତୁକାମତଂ ଜନେତି ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ୱା ଅନୂନମନଧିକଂ, ଏୱମେୱ, ନ ଅଞ୍ଞଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ମେସଦ୍ଦୋ ତୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ସୁ। ନି। ୮୧; ସଂ। ନି। ୧।୧୯୪) ମୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୪।୮୮) ମୟ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଧମ୍ମଦାୟାଦା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱଥା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୯) ମମାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନ ‘‘ମୟା ସୁତ’’ନ୍ତି ଚ, ‘‘ମମ ସୁତ’’ନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥଦ୍ୱୟେ ଯୁଜ୍ଜତି।

ସୁତନ୍ତି ଅୟଂ ସୁତସଦ୍ଦୋ ସୌପସଗ୍ଗୋ ଚ ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ଚ ଗମନ-ୱିସ୍ସୁତ-କିଲିନ୍ନୌପଚିତାନୁୟୋଗ-ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ-ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତାଦିଅନେକତ୍ଥପ୍ପଭେଦୋ। ତଥା ହିସ୍ସ – ‘‘ସେନାୟ ପସୁତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସତୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ଉଦା। ୧୧) ୱିସ୍ସୁତଧମ୍ମସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅୱସ୍ସୁତା ଅୱସ୍ସୁତସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୬୫୭) କିଲିନ୍ନାକିଲିନ୍ନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଖୁ। ପା। ୭-୧୨) ଉପଚିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ୟେ ଝାନପ୍ପସୁତା ଧୀରା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୮୧) ଝାନାନୁୟୁତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୪୧) ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚୟୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୩୯) ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରୱିଞ୍ଞାତଧରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରିତନ୍ତି ୱା ଉପଧାରଣନ୍ତି ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ମେ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ମୟାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ‘‘ଏୱଂ ମୟା ସୁତଂ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରିତ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି। ମମାତି ଅତ୍ଥେ ସତି ‘‘ଏୱଂ ମମ ସୁତଂ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଉପଧାରଣ’’ନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଏୱମେତେସୁ ତୀସୁ ପଦେସୁ ଏୱନ୍ତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ। ମେତି ୱୁତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିପୁଗ୍ଗଲନିଦସ୍ସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଅସ୍ସୱନଭାୱପଟିକ୍ଖେପତୋ ଅନୂନାଧିକାୱିପରୀତଗ୍ଗହଣନିଦସ୍ସନଂ। ତଥା ଏୱନ୍ତି ତସ୍ସା ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ପୱତ୍ତାୟ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୟା ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତିଭାୱପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ଅତ୍ତପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ଧମ୍ମପ୍ପକାସନଂ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ‘‘ନାନପ୍ପକାରେନ ଆରମ୍ମଣେ ପୱତ୍ତାୟ ୱିଞ୍ଞାଣୱୀଥିୟା ମୟା ନ ଅଞ୍ଞଂ କତଂ, ଇଦଂ ପନ କତଂ, ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ’’ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବପ୍ପକାସନଂ। ମେତି ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପକାସନଂ। ସୁତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚପ୍ପକାସନଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ୟଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିସ୍ସାମି, ତଂ ମୟା ଏୱଂ ସୁତନ୍ତି।

ତଥା ଏୱନ୍ତି ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିୟା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଏୱନ୍ତି ହି ଅୟଂ ଆକାରପଞ୍ଞତ୍ତି। ମେତି କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିସୟନିଦ୍ଦେସୋ। ଏତ୍ତାୱତା ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତେନ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନେନ ତଂସମଙ୍ଗିନୋ କତ୍ତୁ ୱିସୟେ ଗହଣସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତଂ ହୋତି।

ଅଥ ୱା ଏୱନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ସୁତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣକିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସୋ। ମେତି ଉଭୟକିଚ୍ଚୟୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ମୟା ସୱନକିଚ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣସମଙ୍ଗିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱିଞ୍ଞାଣୱସେନ ଲଦ୍ଧସୱନକିଚ୍ଚୱୋହାରେନ ସୁତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ସଚ୍ଚିକଟ୍ଠପରମତ୍ଥୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। କିଞ୍ହେତ୍ଥ ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥି, ୟଂ ଏୱନ୍ତି ୱା ମେତି ୱା ନିଦ୍ଦେସଂ ଲଭେଥ। ସୁତନ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି। ୟଞ୍ହି ତଂ ଏତ୍ଥ ସୋତେନ ଉପଲଦ୍ଧଂ, ତଂ ପରମତ୍ଥତୋ ୱିଜ୍ଜମାନନ୍ତି। ତଥା ଏୱନ୍ତି ଚ ମେତି ଚ ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପାଦାପଞ୍ଞତ୍ତି। ସୁତନ୍ତି ଦିଟ୍ଠାଦୀନି ଉପନିଧାୟ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ଉପନିଧାପଞ୍ଞତ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ଅସମ୍ମୋହଂ ଦୀପେତି। ନ ହି ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧସମତ୍ଥୋ ହୋତି। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ସୁତସ୍ସ ଅସମ୍ମୋସଂ ଦୀପେତି। ୟସ୍ସ ହି ସୁତଂ ସମ୍ମୁଟ୍ଠଂ ହୋତି, ନ ସୋ କାଲନ୍ତରେନ ମୟା ସୁତନ୍ତି ପଟିଜାନାତି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହେନ ପଞ୍ଞାସିଦ୍ଧି, ଅସମ୍ମୋସେନ ପନ ସତିସିଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ସତିୟା ବ୍ୟଞ୍ଜନାୱଧାରଣସମତ୍ଥତା, ସତିପୁବ୍ବଙ୍ଗମାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥପଟିୱେଧସମତ୍ଥତା। ତଦୁଭୟସମତ୍ଥତାୟୋଗେନ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମକୋସସ୍ସ ଅନୁପାଲନସମତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକତ୍ତସିଦ୍ଧି।

ଅପରୋ ନୟୋ – ଏୱନ୍ତି ୱଚନେନ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ଦୀପେତି, ଅୟୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ହି ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧାଭାୱତୋ। ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଅୱିକ୍ଖେପଂ ଦୀପେତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ସୱନାଭାୱତୋ। ତଥା ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିୟା ୱୁଚ୍ଚମାନୋପି ‘‘ନ ମୟା ସୁତଂ , ପୁନ ଭଣଥା’’ତି ଭଣତି। ୟୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧିଂ ପୁବ୍ବେ ଚ କତପୁଞ୍ଞତଂ ସାଧେତି ସମ୍ମା ଅପ୍ପଣିହିତତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ତଦଭାୱତୋ। ତଥା ଅୱିକ୍ଖେପେନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟଞ୍ଚ ସାଧେତି। ନ ହି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୋତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଚ

ସପ୍ପୁରିସେ ଅନୁପସ୍ସୟମାନସ୍ସ ସୱନଂ ଅତ୍ଥୀତି।

ଅପରୋ ନୟୋ – ୟସ୍ମା ‘‘ଏୱନ୍ତି ୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାନସ୍ସ ନାନାକାରପ୍ପୱତ୍ତିୟା ନାନତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ନାନାକାରନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଚ ଏୱଂ ଭଦ୍ଦକୋ ଆକାରୋ ନ ସମ୍ମା ଅପ୍ପଣିହିତତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବେ ଅକତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ହୋତି, ତସ୍ମା ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ଭଦ୍ଦକେନାକାରେନ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସମ୍ପତ୍ତିମତ୍ତନୋ ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ସୱନୟୋଗେନ ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସମ୍ପତ୍ତିଂ। ନ ହି ଅପ୍ପତିରୂପଦେସେ ୱସତୋ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସୟୱିରହିତସ୍ସ ୱା ସୱନଂ ଅତ୍ଥି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସିଦ୍ଧିୟା ଆସୟସୁଦ୍ଧି ସିଦ୍ଧା ହୋତି, ପୁରିମଚକ୍କଦ୍ୱୟସିଦ୍ଧିୟା ପୟୋଗସୁଦ୍ଧି। ତାୟ ଚ ଆସୟସୁଦ୍ଧିୟା ଅଧିଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି, ପୟୋଗସୁଦ୍ଧିୟା ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିସିଦ୍ଧି। ଇତି ପୟୋଗାସୟସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱଚନଂ ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ୱିୟ ସୂରିୟସ୍ସ ଉଦୟତୋ, ୟୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ୱିୟ ଚ କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ, ଅରହତି ଭଗୱତୋ ୱଚନସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଭୱିତୁନ୍ତି ଠାନେ ନିଦାନଂ ଠପେନ୍ତୋ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ନାନପ୍ପକାରପଟିୱେଧଦୀପକେନ ୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ଇମିନା ସୋତବ୍ବଭେଦପଟିୱେଧଦୀପକେନ ୱଚନେନ ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱଂ। ଏୱନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ୟୋନିସୋ ମନସିକାରଦୀପକୱଚନଂ ଭାସମାନୋ ‘‘ଏତେ ମୟା ଧମ୍ମା ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିୟା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା’’ତି ଦୀପେତି। ସୁତନ୍ତି ଇଦଂ ସୱନୟୋଗଦୀପକୱଚନଂ ଭାସମାନୋ ‘‘ବହୂ ମୟା ଧମ୍ମା ସୁତା ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା’’ତି ଦୀପେତି। ତଦୁଭୟେନପି ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପାରିପୂରିଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ସୱନେ ଆଦରଂ ଜନେତି। ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପରିପୁଣ୍ଣଂ ହି ଧମ୍ମଂ ଆଦରେନ ଅସ୍ସୁଣନ୍ତୋ ମହତା ହିତା ପରିବାହିରୋ ହୋତୀତି ଆଦରଂ ଜନେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମୋ ସୋତବ୍ବୋତି।

ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ଇମିନା ପନ ସକଲେନ ୱଚନେନ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଦହନ୍ତୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଅତିକ୍କମତି, ସାୱକତ୍ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଥା ଅସଦ୍ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ‘‘କେୱଲଂ ସୁତମେୱେତଂ ମୟା , ତସ୍ସେୱ ପନ ଭଗୱତୋ ୱଚନ’’ନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ପରିମୋଚେତି , ସତ୍ଥାରଂ ଅପଦିସତି, ଜିନୱଚନଂ ଅପ୍ପେତି, ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି।

ଅପିଚ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଉପ୍ପାଦିତଭାୱଂ ଅପ୍ପଟିଜାନନ୍ତୋ ପୁରିମୱଚନଂ ୱିୱରନ୍ତୋ ‘‘ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତମିଦଂ ମୟା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦସ୍ସ ଦସବଲଧରସ୍ସ ଆସଭଟ୍ଠାନଟ୍ଠାୟିନୋ ସୀହନାଦନାଦିନୋ ସବ୍ବସତ୍ତୁତ୍ତମସ୍ସ ଧମ୍ମିସ୍ସରସ୍ସ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମାଧିପତିନୋ ଧମ୍ମଦୀପସ୍ସ ଧମ୍ମସରଣସ୍ସ ସଦ୍ଧମ୍ମୱରଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନଂ, ନ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ପଦେ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ୱା କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା କତ୍ତବ୍ବା’’ତି ସବ୍ବଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟଂ ୱିନାସେତି, ସଦ୍ଧାସମ୍ପଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ୱିନାସୟତି ଅସ୍ସଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧଂ ୱଡ୍ଢେତି ସାସନେ;

ଏୱଂ ମେ ସୁତମିଚ୍ଚେୱଂ, ୱଦଂ ଗୋତମସାୱକୋ’’ତି।

ଏକନ୍ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦନିଦ୍ଦେସୋ। ସମୟନ୍ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନିଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଅନିୟମିତପରିଦୀପନଂ। ତତ୍ଥ ସମୟସଦ୍ଦୋ –

‘‘ସମୱାୟେ ଖଣେ କାଲେ, ସମୂହେ ହେତୁଦିଟ୍ଠିସୁ;

ପଟିଲାଭେ ପହାନେ ଚ, ପଟିୱେଧେ ଚ ଦିସ୍ସତି’’।

ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପି ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ କାଲଞ୍ଚ ସମୟଞ୍ଚ ଉପାଦାୟା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୭) ସମୱାୟୋ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଏକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମୟୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସାୟା’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୮।୨୯) ଖଣୋ। ‘‘ଉଣ୍ହସମୟୋ ପରିଳାହସମୟୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୩୫୮) କାଲୋ। ‘‘ମହାସମୟୋ ପୱନସ୍ମି’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨) ସମୂହୋ। ‘‘ସମୟୋପି ଖୋ ତେ ଭଦ୍ଦାଲି ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସି, ଭଗୱା ଖୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି, ଭଗୱାପି ମଂ ଜାନିସ୍ସତି ‘ଭଦ୍ଦାଲି ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ସିକ୍ଖାୟ ଅପରିପୂରକାରୀ’ତି, ଅୟମ୍ପି ଖୋ ତେ, ଭଦ୍ଦାଲି, ସମୟୋ ଅପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୩୫) ହେତୁ। ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଉଗ୍ଗାହମାନୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ସମଣମୁଣ୍ଡିକାପୁତ୍ତୋ ସମୟପ୍ପୱାଦକେ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରେ ଏକସାଲକେ ମଲ୍ଲିକାୟ ଆରାମେ ପଟିୱସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୨୬୦) ଦିଟ୍ଠି।

‘‘ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚ ଯୋ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋ ଚତ୍ଥୋ ସମ୍ପରାୟିକୋ;

ଅତ୍ଥାଭିସମୟା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। –

ଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯) ପଟିଲାଭୋ। ‘‘ସମ୍ମା ମାନାଭିସମୟା ଅନ୍ତମକାସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୮) ପହାନଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଅଭିସମୟଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦୀସୁ (ପଟି। ମ। ୨।୮) ପଟିୱେଧୋ। ଇଧ ପନସ୍ସ କାଲୋ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ସଂୱଚ୍ଛର-ଉତୁ-ମାସ-ଅଦ୍ଧମାସ-ରତ୍ତି-ଦିୱ-ପୁବ୍ବଣ୍ହ-ମଜ୍ଝନ୍ହିକ-ସାୟନ୍ହ-ପଠମ-ମଜ୍ଝିମ- ପଚ୍ଛିମୟାମ-ମୁହୁତ୍ତାଦୀସୁ କାଲପ୍ପଭେଦଭୂତେସୁ ସମୟେସୁ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଦୀପେତି।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଏତେସୁ ସଂୱଚ୍ଛରାଦୀସୁ ଯଂ ଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଯମ୍ହି ଯମ୍ହି ସଂୱଚ୍ଛରେ ଉତୁମ୍ହି ମାସେ ପକ୍ଖେ ରତ୍ତିଭାଗେ ଦିୱସଭାଗେ ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଥେରସ୍ସ ସୁୱିଦିତଂ ସୁୱୱତ୍ଥାପିତଂ ପଞ୍ଞାୟ। ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ ଅସୁକସଂୱଚ୍ଛରେ ଅସୁକୌତୁମ୍ହି ଅସୁକମାସେ ଅସୁକପକ୍ଖେ ଅସୁକରତ୍ତିଭାଗେ ଅସୁକଦିୱସଭାଗେ ୱା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନ ସକ୍କା ସୁଖେନ ଧାରେତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସାପେତୁଂ ୱା, ବହୁ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଏକେନେୱ ପଦେନ ତମତ୍ଥଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

ଯେ ୱା ଇମେ ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିସମୟୋ ଜାତିସମୟୋ ସଂୱେଗସମୟୋ ଅଭିନିକ୍ଖମନସମୟୋ ଦୁକ୍କରକାରିକସମୟୋ ମାରୱିଜୟସମୟୋ ଅଭିସମ୍ବୋଧିସମୟୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସମୟୋ ଦେସନାସମୟୋ ପରିନିବ୍ବାନସମୟୋତି ଏୱମାଦୟୋ ଭଗୱତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅତିୱିୟ ସୁପ୍ପକାସା ଅନେକକାଲପ୍ପଭେଦା ଏୱ ସମୟା, ତେସୁ ସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟସଙ୍ଖାତଂ ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଦୀପେତି। ଯୋ ଚାୟଂ ଞାଣକରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟେସୁ କରୁଣାକିଚ୍ଚସମୟୋ, ଅତ୍ତହିତପରହିତ-ପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ପରହିତ-ପଟିପତ୍ତିସମୟୋ, ସନ୍ନିପତିତାନଂ କରଣୀୟଦ୍ୱୟସମୟେସୁ ଧମ୍ମିକଥାସମୟୋ, ଦେସନାପଟିପତ୍ତିସମୟେସୁ ଦେସନାସମୟୋ, ତେସୁପି ସମୟେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଯଥା ଅଭିଧମ୍ମେ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ କାମାୱଚର’’ନ୍ତି ଚ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି ଚ ଭୁମ୍ମୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ୱିନୟେ ଚ ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି କରଣୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ତଥା ଅକତ୍ୱା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ତତ୍ଥ ତଥା, ଇଧ ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଭିଧମ୍ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ସୁତ୍ତପଦେସୁ ଚ ଅଧିକରଣତ୍ଥୋ ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଅଧିକରଣଂ ହି କାଲତ୍ଥୋ ସମୂହତ୍ଥୋ ଚ ସମୟୋ, ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମାନଂ ଖଣସମୱାୟହେତୁସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ସମୟସ୍ସ ଭାୱେନ ତେସଂ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀୟତି, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ୱିନୟେ ଚ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଯୋ ହି ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ ସାରିପୁତ୍ତାଦୀହିପି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତେନ ସମୟେନ ହେତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞାପୟନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ତତ୍ଥ କରଣୱଚନେନ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ଇଧ ପନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଞ୍ଚ ଏୱଂଜାତିକେ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ଯଞ୍ହି ସମୟଂ ଭଗୱା ଇମଂ ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସେସି, ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ତଂ ସମୟଂ କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସି। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଜୋତନତ୍ଥଂ ଇଧ ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତଂ ତଂ ଅତ୍ଥମପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଭୁମ୍ମେନ କରଣେନ ଚ;

ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମୟୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଉପଯୋଗେନ ସୋ ଇଧା’’ତି।

ପୋରାଣା ପନ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି – ‘‘ତସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି ୱା ‘‘ତେନ ସମୟେନା’’ତି ୱା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ୱା ଅଭିଲାପମତ୍ତଭେଦୋ ଏସ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଭୁମ୍ମମେୱତ୍ଥୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଭଗୱାତି ଗରୁ। ଗରୁଞ୍ହି ଲୋକେ ‘‘ଭଗୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅୟଞ୍ଚ ସବ୍ବଗୁଣୱିସିଟ୍ଠତାୟ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଗରୁ, ତସ୍ମା ‘‘ଭଗୱା’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପୋରାଣେହିପି ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ଭଗୱାତି ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଂ, ଭଗୱାତି ୱଚନମୁତ୍ତମଂ;

ଗରୁ ଗାରୱଯୁତ୍ତୋ ସୋ, ଭଗୱା ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଅପିଚ –

‘‘ଭାଗ୍ୟୱା ଭଗ୍ଗୱା ଯୁତ୍ତୋ, ଭଗେହି ଚ ୱିଭତ୍ତୱା;

ଭତ୍ତୱା ୱନ୍ତଗମନୋ, ଭୱେସୁ ଭଗୱା ତତୋ’’ତି। –

ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ୱସେନସ୍ସ ପଦସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୪୨, ୧୪୪) ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ।

ଏତ୍ତାୱତା ଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ମେ ସୁତନ୍ତି ୱଚନେନ ଯଥାସୁତଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସରୀରଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋତି। ତେନ ‘‘ନ ଇଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନଂ, ଅଯଂ ୱୋ ସତ୍ଥା’’ତି ସତ୍ଥୁ ଅଦସ୍ସନେନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଂ ଜନଂ ସମସ୍ସାସେତି। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱାତି ୱଚନେନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭଗୱତୋ ଅୱିଜ୍ଜମାନଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ରୂପକାଯପରିନିବ୍ବାନଂ ସାଧେତି। ତେନ ‘‘ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ନାମ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଦେସକୋ ଦସବଲଧରୋ ୱଜିରସଙ୍ଘାତସମାନକାଯୋ ସୋପି ଭଗୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, କେନ ଅଞ୍ଞେନ ଜୀୱିତେ ଆସା ଜନେତବ୍ବା’’ତି ଜୀୱିତମଦମତ୍ତଂ ଜନଂ ସଂୱେଜେତି, ସଦ୍ଧମ୍ମେ ଚସ୍ସ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି। ଏୱନ୍ତି ଚ ଭଣନ୍ତୋ ଦେସନାସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ମେ ସୁତନ୍ତି ସାୱକସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଏକଂ ସମଯନ୍ତି କାଲସମ୍ପତ୍ତିଂ। ଭଗୱାତି ଦେସକସମ୍ପତ୍ତିଂ।

ସାୱତ୍ଥିଯନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ସମୀପତ୍ଥେ ଚେତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ୱିହରତୀତି ଅୱିସେସେନ ଇରିଯାପଥଦିବ୍ବବ୍ରହ୍ମଅରିଯୱିହାରେସୁ ଅଞ୍ଞତରୱିହାରସମଙ୍ଗିପରିଦୀପନମେତଂ। ଇଧ ପନ ଠାନଗମନନିସଜ୍ଜାସଯନପ୍ପଭେଦେସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଅଞ୍ଞତରରିଯାପଥସମାଯୋଗପରିଦୀପନଂ, ତେନ ଠିତୋପି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନିସିନ୍ନୋପି ସଯାନୋପି ଭଗୱା ୱିହରତିଚ୍ଚେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ହି ଏକଂ ଇରିଯାପଥବାଧନଂ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପରିପତନ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ହରତି ପୱତ୍ତେତି, ତସ୍ମା ‘‘ୱିହରତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଜେତୱନେତି ଜେତସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ୱନେ। ତଞ୍ହି ତେନ ରୋପିତଂ ସଂୱଡ୍ଢିତଂ ପରିପାଲିତଂ, ସୋ ଚସ୍ସ ସାମୀ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଜେତୱନନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ, ତସ୍ମିଂ ଜେତୱନେ। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେତି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକେନ ଗହପତିନା ଚତୁପଞ୍ଞାସହିରଞ୍ଞକୋଟିପରିଚ୍ଚାଗେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିୟ୍ୟାତିତତ୍ତା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସାତି ସଙ୍ଖଂ ଗତେ ଆରାମେ । ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ପପଞ୍ଚସୂଦନିଯା ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାଯ ସବ୍ବାସୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ସିଯା – ଯଦି ତାୱ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି, ‘‘ଜେତୱନେ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥ ତତ୍ଥ ୱିହରତି, ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯ’’ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି ସକ୍କା ଉଭଯତ୍ଥ ଏକଂ ସମଯଂ ୱିହରିତୁନ୍ତି। ନ ଖୋ ପନେତଂ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନନୁ ଅୱୋଚୁମ୍ହ ‘‘ସମୀପତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଯଥା ଗଙ୍ଗାଯମୁନାଦୀନଂ ସମୀପେ ଗୋଯୂଥାନି ଚରନ୍ତାନି ‘‘ଗଙ୍ଗାଯ ଚରନ୍ତି, ଯମୁନାଯ ଚରନ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱମିଧାପି ଯଦିଦଂ ସାୱତ୍ଥିଯା ସମୀପେ ଜେତୱନଂ, ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ’’ତି। ଗୋଚରଗାମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ହିସ୍ସ ସାୱତ୍ଥିୱଚନଂ, ପବ୍ବଜିତାନୁରୂପନିୱାସନଟ୍ଠାନନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସେସୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ ସାୱତ୍ଥିୱଚନେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଗହଟ୍ଠାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ ଦସ୍ସେତି, ଜେତୱନାଦିକିତ୍ତନେନ ପବ୍ବଜିତାନୁଗ୍ଗହକରଣଂ। ତଥା ପୁରିମେନ ପଚ୍ଚଯଗ୍ଗହଣତୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୱିୱଜ୍ଜନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱତ୍ଥୁକାମପ୍ପହାନତୋ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗୱିୱଜ୍ଜନୂପାଯଦସ୍ସନଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମଦେସନାଭିଯୋଗଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱିୱେକାଧିମୁତ୍ତିଂ। ପୁରିମେନ କରୁଣାଯ ଉପଗମନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ପଞ୍ଞାଯ ଅପଗମନଂ। ପୁରିମେନ ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖନିପ୍ଫାଦନାଧିମୁତ୍ତିତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ପରହିତସୁଖକରଣେ ନିରୁପଲେପତଂ। ପୁରିମେନ ଧମ୍ମିକସୁଖାପରିଚ୍ଚାଗନିମିତ୍ତଫାସୁୱିହାରଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନୁଯୋଗନିମିତ୍ତଂ। ପୁରିମେନ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରବହୁଲତଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଦେୱତାନଂ। ପୁରିମେନ ଲୋକେ ଜାତସ୍ସ ଲୋକେ

ସଂୱଣ୍ଣଭାୱଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଲୋକେନ ଅନୁପଲିତ୍ତଂ। ପୁରିମେନ ‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାଯ ବହୁଜନସୁଖାଯ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ? ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୭୦) ୱଚନତୋ ଯଦତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଦତ୍ଥପରିନିପ୍ଫାଦନଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ଯତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତଦନୁରୂପୱିହାରଂ। ଭଗୱା ହି ପଠମଂ ଲୁମ୍ବିନିୱନେ, ଦୁତିଯଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେତି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ୱନେଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ତେନସ୍ସ ୱନେଯେୱ ୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଏୱମାଦିନା ନଯେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ରାତି ଦେସକାଲପରିଦୀପନଂ। ତଞ୍ହି ଯଂ ସମଯଂ ୱିହରତି, ତତ୍ର ସମଯେ। ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଆରାମେ ୱିହରତି, ତତ୍ର ଆରାମେତି ଦୀପେତି। ଭାସିତବ୍ବଯୁତ୍ତେ ୱା ଦେସକାଲେ ଦୀପେତି। ନ ହି ଭଗୱା ଅଯୁତ୍ତେ ଦେସେ ୱା କାଲେ ୱା ଧମ୍ମଂ ଭାସତି। ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ, ବାହିଯା’’ତିଆଦି (ଉଦା॰ ୧୦) ଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ଖୋତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ଅୱଧାରଣେ ଆଦିକାଲତ୍ଥେ ୱା ନିପାତୋ। ଭଗୱାତି ଲୋକଗରୁଦୀପନଂ। ଭିକ୍ଖୂତି କଥାସୱନଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୱଚନଂ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖକୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖାଚରିଯଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତୋତି ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିନା (ପାରା॰ ୪୫; ୱିଭ॰ ୫୧୧) ନଯେନ ୱଚନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆମନ୍ତେସୀତି ଆଲପି ଅଭାସି ସମ୍ବୋଧେସୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ଞାପନେପି ହୋତି। ଯଥାହ – ‘‘ଆମନ୍ତଯାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିୱେଦଯାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ପକ୍କୋସନେପି। ଯଥାହ – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେହୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୯।୧୧; ସଂ॰ ନି॰ ୨।୩୨)।

ଭିକ୍ଖୱୋତି ଆମନ୍ତନାକାରପରିଦୀପନଂ। ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣଯୋଗସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପି ହି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖନଧମ୍ମତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖନେ ସାଧୁକାରିତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପୀତି ସଦ୍ଦୱିଦୂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ତେନ ଚ ନେସଂ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣଯୋଗସିଦ୍ଧେନ ୱଚନେନ ହୀନାଧିକଜନସେୱିତଂ ୱୁତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧତଦୀନଭାୱନିଗ୍ଗହଂ କରୋତି। ଭିକ୍ଖୱୋତି ଇମିନା କରୁଣାୱିପ୍ଫାରସୋମ୍ମହଦଯନଯନନିପାତପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ୱଚନେନ ତେ ଅତ୍ତନୋ ମୁଖାଭିମୁଖେ କରୋତି। ତେନେୱ ଚ କଥେତୁକମ୍ୟତାଦୀପକେନ ୱଚନେନ ତେସଂ ସୋତୁକମ୍ୟତଂ ଜନେତି। ତେନେୱ ଚ ସମ୍ବୋଧନତ୍ଥେନ ସାଧୁକଂ ସୱନମନସିକାରେପି ତେ ନିଯୋଜେତି। ସାଧୁକଂ ସୱନମନସିକାରାଯତ୍ତା ହି ସାସନସମ୍ପତ୍ତି।

ଅପରେସୁପି ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ କସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂଯେୱ ଆମନ୍ତେସୀତି ଚେ? ଜେଟ୍ଠସେଟ୍ଠାସନ୍ନସଦାସନ୍ନିହିତଭାୱତୋ। ସବ୍ବପରିସସାଧାରଣା ହି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନା। ପରିସାଯ ଚ ଜେଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ ପଠମୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା, ସେଟ୍ଠା ଅନଗାରିଯଭାୱଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁଚରିଯାନୁୱିଧାଯକତ୍ତା ସକଲସାସନପଟିଗ୍ଗାହକତ୍ତା ଚ। ଆସନ୍ନା ତେ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେସୁ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକତ୍ତା। ସଦାସନ୍ନିହିତା ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକାୱଚରତ୍ତାତି। ଅପିଚ ତେ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଭାଜନଂ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋତିପି ତେ ଏୱ ଆମନ୍ତେସି।

କିମତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି, ନ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେସୀତି? ସତିଜନନତ୍ଥଂ। ଭିକ୍ଖୂ ହି ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତାପି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାପି ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାପି ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେ ‘‘ଅଯଂ ଦେସନା କିଂନିଦାନା କିଂପଚ୍ଚଯା କତମାଯ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଦେସିତା’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ, ନ ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ। ତେନ ନେସଂ ସତିଜନନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ପଠମଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

ଭଦନ୍ତେତି ଗାରୱୱଚନମେତଂ, ସତ୍ଥୁ ପଟିୱଚନଦାନଂ ୱା। ଅପି ଚେତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ୱଦମାନୋ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଲପତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ୱଦମାନା ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଚ୍ଚାଲପନ୍ତି। ତଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଭଗୱା ଆଦିମ୍ହି ଭାସତି, ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ପଚ୍ଚାଭାସନ୍ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଦାପେତି, ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ଯେ ଭଗୱା ଆମନ୍ତେସି, ତେ। ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁନ୍ତି ଭଗୱତୋ ଆମନ୍ତନଂ ପଟିଅସ୍ସୋସୁଂ, ଅଭିମୁଖା ହୁତ୍ୱା ସୁଣିଂସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ପଟିଗ୍ଗହେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱାଏତଦୱୋଚାତି ଭଗୱା ଏତଂ ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଯଂ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାୱଗାହଣତ୍ଥଂ କାଲଦେସଦେସକପରିସାପଦେସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନିଦାନଂ ଭାସିତଂ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତାତି।

ରୂପାଦିୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକରୂପମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମୀତିଆଦିନା ନଯେନ ଭଗୱତା ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣନାଯ ଓକାସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସା ପନେସା ସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ଯସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ୱୁଚ୍ଚମାନା ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପୱିଚାରଣା ତାୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଚତ୍ତାରୋ ହି

ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପା ଅତ୍ତଜ୍ଝାସୟୋ ପରଜ୍ଝାସୟୋ ପୁଚ୍ଛାୱସିକୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋତି। ତତ୍ଥ ୟାନି ସୁତ୍ତାନି ଭଗୱା ପରେହି ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସୟେନେୱ କଥେସି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ଥସୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି, ତେସଂ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସୟୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ୟାନି ପନ ‘‘ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀୟା ଧମ୍ମା, ୟଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରି ଆସୱାନଂ ଖୟେ ୱିନେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୧୨୧; ମ। ନି। ୩।୪୧୬) ଏୱଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଖନ୍ତିଂ ମନଂ ଅଭିନୀହାରଂ ବୁଜ୍ଝନଭାୱଞ୍ଚ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପରଜ୍ଝାସୟୱସେନ କଥିତାନି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି, ତେସଂ ପରଜ୍ଝାସୟୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଭଗୱନ୍ତଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେ ତେ ଦେୱମନୁସ୍ସା ତଥା ତଥା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠେନ ଭଗୱତା ୟାନି କଥିତାନି ଦେୱତାସଂୟୁତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂୟୁତ୍ତାଦୀନି, ତେସଂ ପୁଚ୍ଛାୱସିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ୟାନି ପନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ କଥିତାନି ଧମ୍ମଦାୟାଦସୁତ୍ତପୁତ୍ତମଂସୂପମାଦୀନି, ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଏୱମିମେସୁ ଚତୂସୁ ନିକ୍ଖେପେସୁ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପରଜ୍ଝାସୟୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ପରଜ୍ଝାସୟୱସେନ ହେତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟେନାତି? ରୂପଗରୁକାନଂ ପୁରିସାନଂ।

ତତ୍ଥ ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦୀସୁ ନକାରୋ ପଟିସେଧତ୍ଥୋ। ଅହନ୍ତି ଅତ୍ତାନଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ଭିକ୍ଖୱେତି ଭିକ୍ଖୂ ଆଲପତି। ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବା ଇତ୍ଥିରୂପତୋ ଅଞ୍ଞଂ। ଏକରୂପମ୍ପୀତି ଏକମ୍ପି ରୂପଂ। ସମନୁପସ୍ସାମୀତି ଦ୍ୱେ ସମନୁପସ୍ସନା ଞାଣସମନୁପସ୍ସନା ଚ ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା ଚ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅନିଚ୍ଚତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନୋ ନିଚ୍ଚତୋ’’ତି (ପଟି। ମ। ୩।୩୫) ଅୟଂ ଞାଣସମନୁପସ୍ସନା ନାମ। ‘‘ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିକା (ପଟି। ମ। ୧।୧୩୦) ପନ ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା ନାମ। ତାସୁ ଇଧ ଞାଣସମନୁପସ୍ସନା ଅଧିପ୍ପେତା। ଇମସ୍ସ ପନ ପଦସ୍ସ ନକାରେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋପି ଅଞ୍ଞଂ ଏକରୂପମ୍ପି ନ ସମନୁପସ୍ସାମୀତି। ୟଂ ଏୱଂ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତୀତି ୟଂ ରୂପଂ ରୂପଗରୁକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଚତୁଭୂମକକୁସଲଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଖେପେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ‘‘ସବ୍ବଂ ହତ୍ଥିକାୟଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୬) ହି ଗହଣଂ ପରିୟାଦାନଂ ନାମ। ‘‘ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସବ୍ବଂ କାମରାଗଂ ପରିୟାଦିୟତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୩।୧୦୨) ଖେପନଂ। ଇଧ ଉଭୟମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଇଦଂ ରୂପଂ ଚତୁଭୂମକକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ନ ନୀଲୁପ୍ପଲକଲାପଂ ପୁରିସୋ ୱିୟ ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହାତି, ନାପି ଖେପୟମାନଂ ଅଗ୍ଗି ୱିୟ ଉଦ୍ଧନେ ଉଦକଂ ସନ୍ତାପେତ୍ୱା ଖେପେତି। ଉପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚସ୍ସ ନିୱାରୟମାନମେୱ ଚତୁଭୂମକମ୍ପି କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ଚେୱ ଖେପେତି ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି।

ୟଥୟିଦନ୍ତି ୟଥା ଇଦଂ। ଇତ୍ଥିରୂପନ୍ତି ଇତ୍ଥିୟା ରୂପଂ। ତତ୍ଥ ‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ୱଦେଥ? ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମା ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେନ ରୁପ୍ପତି? ସୀତେନପି ରୁପ୍ପତି ଉଣ୍ହେନପି ରୁପ୍ପତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୭୯) ସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ରୂପସ୍ସ ୱଚନତ୍ଥୋ ଚେୱ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପନ ରୂପସଦ୍ଦୋ ଖନ୍ଧଭୱନିମିତ୍ତପଚ୍ଚୟସରୀରୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଦୀସୁ ଅନେକେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତତି। ଅୟଞ୍ହି ‘‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୨; ମହାୱ। ୨୨) ଏତ୍ଥ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ୱତ୍ତତି। ‘‘ରୂପୂପପତ୍ତିୟା ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୬୧; ୱିଭ। ୬୨୪) ଏତ୍ଥ ରୂପଭୱେ। ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୨୦୪-୨୩୨ ଆଦୟୋ) ଏତ୍ଥ କସିଣନିମିତ୍ତେ। ‘‘ସରୂପା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ନୋ ଅରୂପା’’ତି (ଅ। ନି। ୨।୮୩) ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚୟେ। ‘‘ଆକାସୋ ପରିୱାରିତୋ ରୂପନ୍ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୩୦୬) ଏତ୍ଥ ସରୀରେ। ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୪୦୦; ୩।୪୨୧) ଏତ୍ଥ ୱଣ୍ଣେ। ‘‘ରୂପପ୍ପମାଣୋ ରୂପପ୍ପସନ୍ନୋ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୬୫) ଏତ୍ଥ ସଣ୍ଠାନେ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ‘‘ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଅରସରୂପୋ’’ତିଆଦୀନିପି ସଙ୍ଗଣ୍ହିତବ୍ବାନି। ଇଧ ପନେସ ଇତ୍ଥିୟା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନେ ରୂପାୟତନସଙ୍ଖାତେ ୱଣ୍ଣେ ୱତ୍ତତି। ଅପିଚ ୟୋ କୋଚି ଇତ୍ଥିୟା ନିୱତ୍ଥନିୱାସନସ୍ସ ୱା ଅଲଙ୍କାରସ୍ସ ୱା ଗନ୍ଧୱଣ୍ଣକାଦୀନଂ ୱା ପିଳନ୍ଧନମାଲାଦୀନଂ ୱା କାୟପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ଚ ୱଣ୍ଣୋ ପୁରିସସ୍ସ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଉପକପ୍ପତି, ସବ୍ବମେତଂ ଇତ୍ଥିରୂପନ୍ତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତ୍ଥିରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମଂ ୱା ‘‘ୟଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରୂପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଓପମ୍ମୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପରିୟାଦାନାନୁଭାୱଦସ୍ସନୱସେନ।

ତତ୍ରିଦଂ ଇତ୍ଥିରୂପସ୍ସ ପରିୟାଦାନାନୁଭାୱେ ୱତ୍ଥୁ – ମହାଦାଠିକନାଗରାଜା କିର ଚେତିୟଗିରିମ୍ହି ଅମ୍ବତ୍ଥଲେ ମହାଥୂପଂ କାରାପେତ୍ୱା ଗିରିଭଣ୍ଡପୂଜଂ ନାମ କତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ଓରୋଧଗଣପରିୱୁତୋ ଚେତିୟଗିରିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦେତି। ବହୂନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନେ ନାମ ନ ସବ୍ବେସଂ ସତି ସୂପଟ୍ଠିତା ହୋତି, ରଞ୍ଞୋ ଚ ଦମିଳଦେୱୀ ନାମ ମହେସୀ ପଠମୱୟେ ଠିତା ଦସ୍ସନୀୟା ପାସାଦିକା। ଅଥେକୋ ଚିତ୍ତତ୍ଥେରୋ ନାମ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋ ଅସଂୱରନିୟାମେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସା ରୂପାରମ୍ମଣେ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉମ୍ମାଦପ୍ପତ୍ତୋ ୱିୟ ଠିତନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେସୁ ‘‘ହନ୍ଦ ଦମିଳଦେୱୀ, ହନ୍ଦ ଦମିଳଦେୱୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚସ୍ସ ଦହରସାମଣେରା ଉମ୍ମତ୍ତକଚିତ୍ତତ୍ଥେରୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ କତ୍ୱା ୱୋହରିଂସୁ। ଅଥ ସା ଦେୱୀ ନଚିରସ୍ସେୱ କାଲମକାସି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ସିୱଥିକଦସ୍ସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତେ ଦହରସାମଣେରା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘‘ଭନ୍ତେ ଚିତ୍ତତ୍ଥେର, ୟସ୍ସତ୍ଥାୟ ତ୍ୱଂ ୱିଲପସି, ମୟଂ ତସ୍ସା ଦେୱିୟା ସିୱଥିକଦସ୍ସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ଅସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ‘‘ୟସ୍ସା ୱା ତସ୍ସା ୱା ତୁମ୍ହେ ସିୱଥିକଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଗତା, ମୁଖଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଧୂମଣ୍ଡ’’ନ୍ତି । ଉମ୍ମତ୍ତକୱଚନମେୱ ଅୱୋଚ। ଏୱଂ ଉମ୍ମତ୍ତକଚିତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ଅଟ୍ଠାସି ଇଦଂ

ଇଦ୍ଧିରୂପଂ।

ଅପରମ୍ପି ୱତ୍ଥୁ – ସଦ୍ଧାତିସ୍ସମହାରାଜା କିର ଏକଦିୱସଂ ଓରୋଧଗଣପରିୱୁତୋ ୱିହାରଂ ଆଗତୋ । ଏକୋ ଦହରୋ ଲୋହପାସାଦଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠତ୍ୱା ଅସଂୱରେ ଠିତୋ ଏକଂ ଇତ୍ଥିଂ ଓଲୋକେସି। ସାପି ଗମନଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ଓଲୋକେସି। ଉଭୋପି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉଟ୍ଠିତେନ ରାଗଗ୍ଗିନା ଡୟ୍ହିତ୍ୱା କାଲମକଂସୁ। ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିରୂପଂ ଦହରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତି।

ଅପରମ୍ପି ୱତ୍ଥୁ – କଲ୍ୟାଣିୟମହାୱିହାରତୋ କିରେକୋ ଦହରୋ ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥାୟ କାଳଦୀଘୱାପିଗାମଦ୍ୱାରୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତୁଦ୍ଦେସକିଚ୍ଚୋ ଅତ୍ତକାମାନଂ ୱଚନଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ଗତଟ୍ଠାନେ ଦହରସାମଣେରେହି ପୁଟ୍ଠେନ ଗାମସ୍ସ ନିୱିଟ୍ଠାକାରୋ କଥେତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଗାମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣେ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ ତାୟ ନିୱତ୍ଥୱତ୍ଥଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ''କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇଦଂ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ତସ୍ସା ମତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଏୱରୂପା ନାମ ଇତ୍ଥୀ ମଂ ନିସ୍ସାୟ ମତା''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋଉଟ୍ଠିତେନ ରାଗଗ୍ଗିନା ଡୟ୍ହିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣି। ଏୱମ୍ପି ଇଦଂ ଇଦ୍ଧିରୂପଂ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨। ଦୁତିୟାଦୀନି ସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସାଦୀନଂ ଆସୟୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି। ତେସୁ ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋତି ଇତ୍ଥିୟା ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋ କଥିତଗୀତୱାଦିତସଦ୍ଦୋ। ଅପିଚ ଇତ୍ଥିୟା ନିୱତ୍ଥନିୱାସନସ୍ସାପି ଅଲଙ୍କତାଲଙ୍କାରସ୍ସାପି ଇତ୍ଥିପୟୋଗନିପ୍ଫାଦିତୋ ୱୀଣାସଙ୍ଖପଣୱାଦିସଦ୍ଦୋପି ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବୋପି ହେସୋ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ଥ ସୁୱଣ୍ଣକକ୍କଟକସୁୱଣ୍ଣମୋରଦହରଭିକ୍ଖୁଆଦୀନଂ ୱତ୍ଥୂନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ପବ୍ବତନ୍ତରଂ କିର ନିସ୍ସାୟ ମହନ୍ତଂ ହତ୍ଥିନାଗକୁଲଂ ୱସତି। ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନେ ଚସ୍ସ ମହାପରିଭୋଗସରୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ କାୟୂପପନ୍ନୋ ସୁୱଣ୍ଣକକ୍କଟକୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ତଂ ସରଂ ଓତିଣ୍ଣୋତିଣ୍ଣେ ସଣ୍ଡାସେନ ୱିୟ ଅଳେହି ପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ନେତ୍ୱା ମାରେତି। ତସ୍ସ ଓତାରାପେକ୍ଖା ହତ୍ଥିନାଗା ଏକଂ ମହାହତ୍ଥିଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ତଂ ହତ୍ଥିନାଗଂ ଗଣ୍ହି। ଥାମସତିସମ୍ପନ୍ନୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚାହଂ ଭୀତରୱଂ ରୱିସ୍ସାମି, ସବ୍ବେ ୟଥାରୁଚିୟା ଅକୀଳିତ୍ୱା ପଲାୟିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ନିଚ୍ଚଲୋୱ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ସବ୍ବେସଂ ଉତ୍ତିଣ୍ଣଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତେନ ଗହିତଭାୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଭରିୟଂ ଜାନାପେତୁଂ ୱିରୱିତ୍ୱା ଏୱମାହ –

''ସିଙ୍ଗୀମିଗୋ ଆୟତଚକ୍ଖୁନେତ୍ତୋ,

ଅଟ୍ଠିତ୍ତଚୋ ୱାରିସୟୋ ଅଲୋମୋ;

ତେନାଭିଭୂତୋ କପଣଂ ରୁଦାମି,

ମା ହେୱ ମଂ ପାଣସମଂ ଜହେୟ୍ୟା''ତି। (ଜା। ୧।୩।୪୯);

ସା ତଂ ସୁତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଗହିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ତମ୍ହା ଭୟା ମୋଚେତୁଂ ହତ୍ଥିନା ଚ କୁଳୀରେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତୀ ଏୱମାହ –

''ଅୟ୍ୟ ନ ତଂ ଜହିସ୍ସାମି, କୁଞ୍ଜରଂ ସଟ୍ଠିହାୟନଂ;

ପଥବ୍ୟା ଚାତୁରନ୍ତାୟ, ସୁପ୍ପିୟୋ ହୋସି ମେ ତୁୱଂ।

''ୟେ କୁଳୀରା ସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ, ଗଙ୍ଗାୟ ୟମୁନାୟ ଚ;

ତେସଂ ତ୍ୱଂ ୱାରିଜୋ ସେଟ୍ଠୋ, ମୁଞ୍ଚ ରୋଦନ୍ତିୟା ପତି''ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୩।୫୦-୫୧);

କୁଳୀରୋ ସହ ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦସ୍ସୱନେନ ଗହଣଂ ସିଥିଲମକାସି। ଅଥ ହତ୍ଥିନାଗୋ ''ଅୟମେୱେତସ୍ସ ଓକାସୋ''ତି ଏକଂ ପାଦଂ ଗହିତାକାରେନେୱ ଠପେତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ପିଟ୍ଠିକପାଲେ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ୱିଚୁଣ୍ଣିକଂ କତ୍ୱା ଥୋକଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ତୀରେ ଖିପି। ଅଥ ନଂ ସବ୍ବହତ୍ଥିନୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ୱେରୀ''ତି ୱିଚୁଣ୍ଣୟିଂସୁ। ଏୱଂ ତାୱ ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ସୁୱଣ୍ଣକକ୍କଟକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ସୁୱଣ୍ଣମୋରୋପି ହିମୱନ୍ତଂ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ପଞ୍ଚତଗହନଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ସୂରିଯସ୍ସ ଉଦଯକାଲେ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ଉଲ୍ଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରକ୍ଖଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱଦତି –

‘‘ଉଦେତଯଂ ଚକ୍ଖୁମା ଏକରାଜା,

ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋ ପଥୱିପ୍ପଭାସୋ;

ତଂ ତଂ ନମସ୍ସାମି ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣଂ ପଥୱିପ୍ପଭାସଂ,

ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ଦିୱସଂ।

‘‘ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେଦଗୂ ସଞ୍ଚଧମ୍ମେ,

ତେ ମେ ନମୋ ତେ ଚ ମଂ ପାଲଯନ୍ତୁ;

ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା,

ନମୋ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ନମୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା,

ମୋରୋ ଚରତି ଏସନା’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୭);

ସୋ ଦିୱସଂ ଗୋଚରଂ ଗହେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତଂ ସୂରିଯମଣ୍ଡଲଂ ଓଲୋକେତ୍ୱାପି ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦତି –

‘‘ଅପେତଯଂ ଚକ୍ଖୁମା ଏକରାଜା,

ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣୋ ପଥୱିପ୍ପଭାସୋ;

ତଂ ତଂ ନମସ୍ସାମି ହରିସ୍ସୱଣ୍ଣଂ ପଥୱିପ୍ପଭାସଂ,

ତଯାଜ୍ଜ ଗୁତ୍ତା ୱିହରେମୁ ରତ୍ତିଂ।

‘‘ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେଦଗୂ ସଞ୍ଚଧମ୍ମେ,

ତେ ମେ ନମୋ ତେ ଚ ମଂ ପାଲଯନ୍ତୁ;

ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନମତ୍ଥୁ ବୋଧିଯା,

ନମୋ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ନମୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଇମଂ ସୋ ପରିତ୍ତଂ କତ୍ୱା,

ମୋରୋ ୱାସମକପ୍ପଯୀ’’ତି। (ଜା। ୧।୨।୧୮);

ଇମିନା ନିଯାମେନ ସତ୍ତ ୱସ୍ସସତାନି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ପରିତ୍ତକମ୍ମତୋ ପୁରେତରମେୱ ମୋରକୁକ୍କୁଟିକାଯ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପରିତ୍ତକମ୍ମଂ ଅସରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ପେସିତସ୍ସ ଲୁଦ୍ଦକସ୍ସ ୱସଂ ଉପଗତୋ। ଏୱଂ ଇଦ୍ଧିସଦ୍ଦୋ ସୁୱଣ୍ଣମୋରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି। ଛାତପଞ୍ଚତୱାସୀ

ଦହରୋ ପନ ସୁଧାମୁଣ୍ଡକୱାସୀ ଦହରୋ ଚ ଇତ୍ଥିସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତୋତି।

୩। ତତିଯେ ଇତ୍ଥିଗନ୍ଧୋତି ଇତ୍ଥିଯା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ। ସ୍ୱାଯଂ ଇତ୍ଥିଯା ସରୀରଗନ୍ଧୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତି, କାଯାରୁଳ୍ହୋ ପନ ଆଗନ୍ତୁକଅନୁଲେପନାଦିଗନ୍ଧୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଏକଚ୍ଚା ହି ଇତ୍ଥୀ ଅସ୍ସଗନ୍ଧିନୀ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚା ମେଣ୍ଡକଗନ୍ଧିନୀ, ଏକଚ୍ଚା ସେଦଗନ୍ଧିନୀ, ଏକଚ୍ଚା ସୋଣିତଗନ୍ଧିନୀ । ଏକଚ୍ଚୋ ଅନ୍ଧବାଲୋ ଏୱରୂପାଯପି ଇତ୍ଥିଯା ରଜ୍ଜତେୱ। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ପନ ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ମୁଖତୋ ଚ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ। ଅଯଂ ନ ସବ୍ବାସଂ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକଅନୁଲେପନାଦିଗନ୍ଧୋୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପନ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋଣାଦଯୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ସଜାତିଇତ୍ଥୀନଂ ଉତୁଗନ୍ଧେନ ଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନତିଯୋଜନଚତୁଯୋଜନମ୍ପି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇତ୍ଥିକାଯେ ଗନ୍ଧୋ ୱା ହୋତୁ ଇତ୍ଥିଯା ନିୱତ୍ଥନିୱାସନଅନୁଲିତ୍ତାଲେପନପିଳନ୍ଧମାଲାଦିଗନ୍ଧୋ ୱା, ସବ୍ବୋପି ଇତ୍ଥିଗନ୍ଧୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଇତ୍ଥିରସୋତି ଇତ୍ଥିଯା ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକଂ ରସାଯତନଂ। ତିପିଟକଚୂଳନାଗଚୂଳାଭଯତ୍ଥେରା ପନ ‘‘ସ୍ୱାଯଂ ଇତ୍ଥିଯା କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିତାଦିୱସେନ ସୱନରସୋ ଚେୱ ପରିଭୋଗରସୋ ଚ, ଅଯଂ ଇତ୍ଥିରସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କିଂ ତେନ? ଯୋ ପନାଯଂ ଇତ୍ଥିଯା ଓଟ୍ଠମଂସସମ୍ମକ୍ଖନଖେଳାଦିରସୋପି , ସାମିକସ୍ସ ଦିନ୍ନଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନଂ ରସୋପି, ସବ୍ବୋ ସୋ ଇତ୍ଥିରସୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନେକେ ହି ସତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଗାମେନ ଯଂକିଞ୍ଚି ସହତ୍ଥା ଦିନ୍ନମେୱ ମଧୁରନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତାତି।

୫। ପଞ୍ଚମେ ଇତ୍ଥିଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଇତ୍ଥିଯା କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ, ଇତ୍ଥିସରୀରାରୁଳ୍ହାନଂ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରମାଲାଦୀନମ୍ପି ଫସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋତ୍ୱେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବୋପେସ ପୁରିସସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯତି ମହାଚେତିଯଙ୍ଗଣେ ଗଣସଜ୍ଝାଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦହରଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଫସ୍ସୋ ୱିଯାତି।

ଇତି ସତ୍ଥା ସତ୍ତାନଂ ଆସଯାନୁସଯୱସେନ ରୂପାଦୀସୁ ଏକେକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଇଦିସଂ ନ ପସ୍ସାମୀତି ଆହ। ଯଥା ହି ରୂପଗରୁକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ଗମେତି ପଲିବୁନ୍ଧତି ବନ୍ଧାପେତି ବଦ୍ଧାପେତି ମୋହେତି ସଂମୋହେତି, ନ ତଥା ସେସା ସଦ୍ଦାଦଯୋ। ଯଥା ଚ ସଦ୍ଦାଦିଗରୁକାନଂ ସଦ୍ଦାଦଯୋ, ନ ତଥା ରୂପାଦୀନି ଆରମ୍ମଣାନି। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଚ ରୂପାଦୀସୁ ଏକମେୱାରମ୍ମଣଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଦ୍ୱେପି ତୀଣିପି ଚତ୍ତାରିପି ପଞ୍ଚପି। ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତା ପଞ୍ଚଗରୁକୱସେନ କଥିତା, ନ ପଞ୍ଚଗରୁକଜାତକୱସେନ। ପଞ୍ଚଗରୁକଜାତକଂ ପନ ସକ୍ଖିଭାୱତ୍ଥାଯ ଆହରିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ। ତତ୍ର ହି ଅମନୁସ୍ସେହି କନ୍ତାରମଜ୍ଝେ କତାଯ ଆପଣାଦିୱିଚାରଣାଯ ମହାପୁରିସସ୍ସ ପଞ୍ଚସୁ ସହାଯେସୁ ରୂପଗରୁକୋ ରୂପାରମ୍ମଣେ ବଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପତ୍ତୋ, ସଦ୍ଦାଦିଗରୁକା ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣାଦୀସୁ। ଇତି ତଂ ସକ୍ଖିଭାୱତ୍ଥାଯ ଆହରିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ। ଇମେ ପନ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତା ପଞ୍ଚଗରୁକୱସେନେୱ କଥିତା।

୬। ଯସ୍ମା ଚ ନ କେୱଲଂ ପୁରିସାଯେୱ ପଞ୍ଚଗରୁକା ହୋନ୍ତି, ଇତ୍ଥିଯୋପି ହୋନ୍ତିଯେୱ, ତସ୍ମା ତାସମ୍ପି ୱସେନ ପୁନ ପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେ କଥେସି। ତେସମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱତ୍ଥୂସୁପି ପଠମସୁତ୍ତେ ଲୋହପାସାଦଦ୍ୱାରେ ଠିତଂ ଦହରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ମତାଯ ରାଜୋରୋଧାଯ ୱତ୍ଥୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଂ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

୭। ଦୁତିଯସୁତ୍ତେ ବାରାଣସିଯଂ ରୂପୂପଜୀୱିନୋ ମାତୁଗାମସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗୁତ୍ତିଲୱୀଣାୱାଦକୋ କିରେକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ସହସ୍ସଂ ପହିଣି, ସା ତଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡେତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘କରିସ୍ସାମେତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାଯନ୍ହକାଲସମନନ୍ତରେ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତୋ ତସ୍ସା ଗେହସ୍ସ ଅଭିମୁଖଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗେହଦ୍ୱାରେ ନିସିନ୍ନୋ ୱୀଣାଯ ତନ୍ତିଯୋ ସମେ ଗୁଣେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତନ୍ତିସ୍ସରେନ ଗୀତସ୍ସରଂ ଅନତିକ୍କମନ୍ତୋ ଗାଯି। ସା ଇତ୍ଥୀ ତସ୍ସ ଗୀତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାରନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ୱିୱଟୱାତପାନେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆକାସେଯେୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତା।

୮। ତତିଯସୁତ୍ତେ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ମୁଖତୋ ଚ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋତି ଇଦଂ ଆହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଚେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସାୱତ୍ଥିଯଂ କିରେକିସ୍ସା କୁଟୁମ୍ବିକଧୀତାଯ ସାମିକୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ନ ସକ୍କା ମଯା ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଗିହିଭୂତେନ ପୂରେତୁ’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯଂ ‘‘ଅସ୍ସାମିକା ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ରାଜା ପସେନଦିକୋସଲୋ ଅନ୍ତେପୁରଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ଏକଂ ନୀଲୁପ୍ପଲକଲାପଂ ଆଦାଯ ଅନ୍ତେପୁରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଏକେକିସ୍ସା ଏକେକଂ ନୀଲୁପ୍ପଲଂ ଦାପେସି। ପୁପ୍ଫେସୁ ଭାଜିଯମାନେସୁ ତସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥଂ ପତ୍ତାନି। ସା ପହଟ୍ଠାକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଉପସିଙ୍ଘିତ୍ୱା ପରୋଦି। ରାଜା ତସ୍ସା ଉଭଯାକାରଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି। ସା ଅତ୍ତନୋ ପହଟ୍ଠକାରଣଞ୍ଚ ରୋଦନକାରଣଞ୍ଚ କଥେସି। ଯାୱତତିଯଂ କଥିତେପି ରାଜା ଅସ୍ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ପୁନଦିୱସେ ସକଲରାଜନିୱେସନେ ସବ୍ବମାଲାୱିଲେପନାଦିସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧଂ ହରାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ‘‘କତରୋ ତେ ଥେରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଗଚ୍ଛତୁ, ଅମ୍ହାକଂ ଅସୁକତ୍ଥେରୋ ଅନୁମୋଦନଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ। ଥେରେ ଅନୁମୋଦନଂ ୱତ୍ତୁଂ ଆରଦ୍ଧମତ୍ତେ ସକଲଂ ରାଜନିୱେସନଂ ଗନ୍ଧପୂରଂ ୱିଯ ଜାତଂ। ରାଜା ‘‘ସଚ୍ଚମେୱେସୋ ଆହା’’ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ତଂ କାରଣଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ‘‘ଅଯଂ ଅତୀତେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ‘ସାଧୁ ସାଧୂ’ତି ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅସ୍ସୋସି, ତମ୍ମୂଲକୋ ତେନ ମହାରାଜ ଅଯମାନିସଂସୋ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି ଆଚିକ୍ଖି।

‘‘ସଦ୍ଧମ୍ମଦେସନାକାଲେ, ସାଧୁ ସାଧୂତି ଭାସତୋ;

ମୁଖତୋ ଜାଯତେ ଗନ୍ଧୋ, ଉପ୍ପଲଂୱ ଯଥୋଦକେ’’ତି।

ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ୱଚ୍ଚମେୱ କଥିତଂ।

ରୂପାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୨। ନୀୱରଣପ୍ପହାନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଦୁତିୟସ୍ସ ପଠମେ ଏକଧମ୍ମମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ସମୟେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୨୧) ୱିୟ ନିସ୍ସତ୍ତଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ମା ଏକଧମ୍ମମ୍ପୀତି ନିସ୍ସତ୍ତଂ ଏକସଭାୱମ୍ପୀତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋୱାତି ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଠିତିୟା ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାୟ (ମ। ନି। ୧।୪୦୨; ସଂ। ନି। ୨।୧୧) ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୪; ଇତିୱୁ। ୯୦) ଏୱମାଦୀସୁ ୱିୟ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୋ ୱାସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ନ ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଯେନ ଧମ୍ମେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ତମହଂ ଯଥା ସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସାମୀତି। ତତ୍ଥ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋତି ଅଜାତୋ ଅସଞ୍ଜାତୋ ଅପାତୁଭୂତୋ ଅସମୁଦାଗତୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋତି ‘‘ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମରାଗୋ କାମନନ୍ଦୀ କାମତଣ୍ହା’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୧୫୬) ନୟେନ ୱିତ୍ଥାରିତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ନିବ୍ବତ୍ତତି ପାତୁଭୱତି। ସୋ ପନେସ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ୱା ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ ୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ୱତ୍ତୱସେନ କିଲେସୋ ନ ସମୁଦାଚରତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଗନ୍ଥଧୁତଙ୍ଗସମାଧି- ୱିପସ୍ସନାନୱକମ୍ମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୱସେନ। କଥଂ? ଏକଚ୍ଚୋ ହି ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦ୍ୱେଅସୀତି ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ତାନି ଚୁଦ୍ଦସ ମହାୱତ୍ତାନି ଚେତିୟଙ୍ଗଣବୋଧିୟଙ୍ଗଣପାନୀୟମାଳକୌପୋସଥାଗାରଆଗନ୍ତୁକଗମିକୱତ୍ତାନି ଚ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଭିନ୍ନୱତ୍ତସ୍ସ ଚରତୋ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରଞ୍ଚେୱ ସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ଗନ୍ଥଯୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଏକମ୍ପି ନିକାୟଂ ଗଣ୍ହାତି ଦ୍ୱେପି ତୟୋପି ଚତ୍ତାରୋପି ପଞ୍ଚପି। ତସ୍ସ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ପାଳିୱସେନ ଅନୁସନ୍ଧିୱସେନ ପୁବ୍ବାପରୱସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତସ୍ସ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପକାସେନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ଗନ୍ଥକମ୍ମଂ ପହାୟ କୁସୀତସ୍ସ ଚରତୋ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ଧୁତଙ୍ଗଧରୋ ହୋତି, ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣେ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତତି। ତସ୍ସ ପନ ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣେ ପରିହରନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବାହୁଲ୍ଲାୟ ଆୱତ୍ତସ୍ସ ଚରତୋ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ହୋତି, ତସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀସୁ ଆୱଜ୍ଜନୱସିଆଦୀନଂ ୱସେନ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ପରିହୀନଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠଜ୍ଝାନସ୍ସ ୱା ଭସ୍ସାଦୀସୁ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ୱିପସ୍ସକୋ ହୋତି, ସତ୍ତସୁ ୱା ଅନୁପସ୍ସନାସୁ ଅଟ୍ଠାରସସୁ ୱା ମହାୱିପସ୍ସନାସୁ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିହରତି। ତସ୍ସେୱଂ ୱିହରତୋ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାକମ୍ମଂ ପହାୟ କାୟଦଲ୍ହୀବହୁଲସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ନୱକମ୍ମିକୋ ହୋତି, ଉପୋସଥାଗାରଭୋଜନସାଲାଦୀନି କାରେତି। ତସ୍ସ ତେସଂ ଉପକରଣାନି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ନୱକମ୍ମେ ନିଟ୍ଠିତେ ୱା ୱିସ୍ସଟ୍ଠେ ୱା ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଆଗତୋ ସୁଦ୍ଧସତ୍ତୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଅନାସେୱନତାୟ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ଲଦ୍ଧାସେୱନସ୍ସ ଅୟୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ। ଏୱଂ ତାୱ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନତା ୱେଦିତବ୍ବା।

କଥଂ ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ମନାପିଯଂ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣଂ ଲଭତି, ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରସତିୱୋସ୍ସଗ୍ଗେ ଆଗମ୍ମ ରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଜାତୋ ସଞ୍ଜାତୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୋ ପାତୁଭୂତୋ। ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଭାୱାଯ। ୱେପୁଲ୍ଲାଯାତି ୱିପୁଲଭାୱାଯ ରାସିଭାୱାଯ। ତତ୍ଥ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ସକିଂ ନିରୁଦ୍ଧୋ ୱା ସ୍ୱେୱ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଅଟ୍ଠାନମେତଂ। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ନିରୁଦ୍ଧେ ତସ୍ମିଂ ୱା ଆରମ୍ମଣେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱା ଆରମ୍ମଣେ ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି ନାମ।

ସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତି ରାଗଟ୍ଠାନିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ। ‘‘ସନିମିତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ନୋ ଅନିମିତ୍ତା’’ତି ଏତ୍ଥ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନାମଂ। ‘‘ଅଧିଚିତ୍ତମନୁଯୁତ୍ତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚ ନିମିତ୍ତାନି କାଲେନ କାଲଂ ମନସିକାତବ୍ବାନୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୧୬) ଏତ୍ଥ କାରଣସ୍ସ। ‘‘ସୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆସେୱତି ଭାୱେତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୯।୩୫) ଏତ୍ଥ ସମାଧିସ୍ସ। ‘‘ଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଯଂ ନିମିତ୍ତଂ ମନସିକରୋତୋ ଅନନ୍ତରା ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୬।୨୭) ଏତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଯ। ଇଧ ପନ ରାଗଟ୍ଠାନିଯୋ ଇଟ୍ଠାରମ୍ମଣଧମ୍ମୋ ‘‘ସୁଭନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଅଯୋନିସୋମନସିକରୋତୋତି। ‘‘ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ? ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି, ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି, ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି, ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଉପ୍ପଥମନସିକାରୋ, ସଚ୍ଚୱିପ୍ପଟିକୂଲେନ ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନା ଅନ୍ୱାୱଜ୍ଜନା ଆଭୋଗୋ ସମନ୍ନାହାରୋ ମନସିକାରୋ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ’’ତି (ୱିଭ। ୯୩୬) ଇମସ୍ସ ମନସିକାରସ୍ସ ୱସେନ ଅନୁପାଯେନ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସାତି।

୧୨। ଦୁତିଯେ ବ୍ଯାପାଦୋତି ଭତ୍ତବ୍ଯାପତ୍ତି ୱିଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ବ୍ଯାପଜ୍ଜନଂ ପକତିୱିଜହନଭାୱୋ। ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ବ୍ଯାପାଦନୀୱରଣଂ? ଅନତ୍ଥଂ ମେ ଅଚରୀତି ଆଘାତୋ ଜାଯତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ୧୧୬୦) ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରିତସ୍ସ ବ୍ଯାପାଦନୀୱରଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ପଟିଘନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠଂ ନିମିତ୍ତଂ। ପଟିଘସ୍ସପି ପଟିଘାରମ୍ମଣସ୍ସପି ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ – ‘‘ପଟିଘମ୍ପି ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ, ପଟିଘାରମ୍ମଣୋପି ଧମ୍ମୋ ପଟିଘନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ହି ୱିସେସମତ୍ତମେୱ ୱକ୍ଖାମାତି।

୧୩। ତତିଯେ ଥିନମିଦ୍ଧନ୍ତି ଥିନଞ୍ଚେୱ ମିଦ୍ଧଞ୍ଚ। ତେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା ଥିନଂ, ଆଲସିଯଭାୱସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତିଣ୍ଣଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା ମିଦ୍ଧଂ, କପିମିଦ୍ଧସ୍ସ ପଚଲାଯିକଭାୱସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ଥିନଂ? ଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅକଲ୍ଲତା ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା ଓଲୀଯନା ସଲ୍ଲୀଯନା। ତତ୍ଥ କତମଂ ମିଦ୍ଧଂ? ଯା କାଯସ୍ସ ଅକଲ୍ଲତା ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା ଓନାହୋ ପରିଯୋନାହୋ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୧୬୨-୧୧୬୩) ନଯେନ ୱିତ୍ଥାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅରତୀତିଆଦୀନି ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିଭତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ଅରତି? ପନ୍ତେସୁ ୱା ସେନାସନେସୁ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେସୁ ୱା ଅଧିକୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅରତି ଅରତିତା ଅନଭିରତି ଅନଭିରମନା ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ପରିତସ୍ସିତା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅରତି। ତତ୍ଥ କତମା ତନ୍ଦୀ? ଯା ତନ୍ଦୀ ତନ୍ଦିଯନା ତନ୍ଦିମନତା ଆଲସ୍ୟଂ ଆଲସ୍ଯାଯନା ଆଲସ୍ଯାଯିତତ୍ତଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତନ୍ଦୀ। ତତ୍ଥ କତମା ୱିଜମ୍ଭିତା? ଯା କାଯସ୍ସ ଜମ୍ଭନା ୱିଜମ୍ଭନା ଆନମନା ୱିନମନା ସନ୍ନମନା ପଣମନା ବ୍ଯାଧିଯକଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଜମ୍ଭିତା। ତତ୍ଥ କତମୋ ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ? ଯା ଭୁତ୍ତାୱିସ୍ସ ଭତ୍ତମୁଚ୍ଛା ଭତ୍ତକିଲମଥୋ ଭତ୍ତପରିଳାହୋ କାଯଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ। ତତ୍ଥ କତମଂ ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ? ଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅକଲ୍ଲତା ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା ଓଲୀଯନା ସଲ୍ଲୀଯନା ଲୀନଂ ଲୀଯନା ଲୀଯିତତ୍ତଂ ଥିନଂ ଥିଯନା ଥିଯିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୮୫୬, ୮୫୭, ୮୫୯, ୮୬୦)।

ଏତ୍ଥ ଚ ପୁରିମା ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣସ୍ସ ସହଜାତୱସେନାପି ଉପନିସ୍ସଯୱସେନାପି ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି, ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋୱ ଅତ୍ତନା ସହଜାତଂ ନ ହୋତି, ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ପନ ହୋତୀତି।

୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନ୍ତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚେୱ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ନାମ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଧତାକାରୋ। କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନାମ ଅକତକଲ୍ଯାଣସ୍ସ କତପାପସ୍ସ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ଚେତସୋ ଅୱୂପସମୋତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସେୱେତଂ ନାମଂ। ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଝାନେନ ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ୱା ଅୱୂପସମିତଚିତ୍ତସ୍ସ। ଅଯଂ ପନ ଅୱୂପସମୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତି।

୧୫। ପଞ୍ଚମେ ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ‘‘ସତ୍ଥରି କଙ୍ଖତୀ’’ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୧୧୬୭) ନଯେନ ୱିତ୍ଥାରିତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ। ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋଯେୱାତି।

୧୬। ଛନ୍ଦେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ୱା ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ ୱାତି ଦ୍ୱୀହେୱ କାରଣେହି ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି, ପୁନ ହେତୁଂ ୱା ପଚ୍ଚଯଂ ୱା ନ ଲଭତି। ଇଧାପି ୱାଦାଦୀନଂୟେୱ ୱସେନ ଅସମୁଦାଚାରୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ହି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱତ୍ତେ ଯୁତ୍ତସ୍ସ ୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ୱତ୍ତୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥାୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ମିଲକ୍ଖତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ।

ସୋ କିରାଯସ୍ମା ରୋହଣଜନପଦେ ଗାମେଣ୍ଡୱାଲମହାୱିହାରସ୍ସ ଭିକ୍ଖାଚାରେ ନେସାଦକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ୱଯଂ ଆଗମ୍ମ କତଘରାୱାସୋ ''ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେସ୍ସାମୀ''ତି ଅଦ୍ଦୂହଲସତଂ ସଣ୍ଠପେତ୍ୱା ପାସସତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ସୂଲସତଂ ରୋପେତ୍ୱା ବହୁଂ ପାପଂ ଆଯୂହନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଗେହତୋ ଅଗ୍ଗିଞ୍ଚ ଲୋଣଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଗତୋ। ପାସେ ବଦ୍ଧମିଗଂ ୱଧିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରପକ୍କମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପିପାସିତୋ ହୁତ୍ୱା ଗାମେଣ୍ଡୱାଲମହାୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ପାନୀଯମାଳକେ ଦସମତ୍ତେସୁ ପାନୀଯଘଟେସୁ ପିପାସାୱିନୋଦନମତ୍ତମ୍ପି ପାନୀଯଂ ଅଲଭନ୍ତୋ, ''କିଂ ନାମେତଂ ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱସନଟ୍ଠାନେ ପିପାସାଯ ଆଗତାନଂ ପିପାସାୱିନୋଦନମତ୍ତଂ ପାନୀଯଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଉଜ୍ଝାଯିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ଚୂଳପିଣ୍ଡପାତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପାନୀଯମାଳକେ ଦସମତ୍ତେ ପାନୀଯଘଟେ ପୂରେ ଦିସ୍ୱା ''ଜୀୱମାନପେତକସତ୍ତୋ ଅଯଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଉପାସକ, ସଚେ ପିପାସିତୋସି, ପିୱ ପାନୀଯ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା କୁଟଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥେସୁ ଆସିଞ୍ଚି। ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ପୀତପୀତଂ ପାନୀଯଂ ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତମିୱ ନସ୍ସତି, ସକଲେପି ଘଟେ ପିୱତୋ ପିପାସା ନ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ''ଯାୱ ଦାରୁଣଞ୍ଚ ତେ, ଉପାସକ, କମ୍ମଂ କତଂ, ଇଦାନେୱ ପେତୋ ଜାତୋ, ୱିପାକୋ କୀଦିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି?

ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଲଦ୍ଧସଂୱେଗୋ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତାନି ଅଦ୍ଦୂହଲାଦୀନି ୱିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ୱେଗେନ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସତ୍ତାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦୀପକମିଗପକ୍ଖିନୋ ଅରଞ୍ଞେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଥେରଂ ପଚ୍ଚୁପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଦୁକ୍କରା, ଆୱୁସୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜା, କଥଂ ତ୍ୱଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସସୀତି? ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖକାରଣଂ ଦିସ୍ୱା କଥଂ ନ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି? ଥେରୋ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ୱତ୍ତାରଭିତୋ ହୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତେ ''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ପୁନ ମହାନିରଯେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୀ''ତି (ମ। ନି। ୩।୨୬୦; ଅ। ନି। ୩।୩୬) ଇମଂ ଠାନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଏତ୍ତକଂ ଦୁକ୍ଖରାସିଂ ଅନୁଭୱିତସତ୍ତଂ ପୁନ ମହାନିରଯେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି, ଅହୋ ଭାରିଯୋ, ଭନ୍ତେ, ମହାନିରଯୋ''ତି ଆହ। ଆମାୱୁସୋ, ଭାରିଯୋତି। ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ, ପସ୍ସିତୁନ୍ତି? ''ନ ସକ୍କା ପସ୍ସିତୁଂ, ଦିଟ୍ଠସଦିସଂ କାତୁଂ ଏକଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ''ତି ସାମଣେରେ ସମାଦପେତ୍ୱା ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ଅଲ୍ଲଦାରୁରାସିଂ କାରେହୀତି। ସୋ ତଥା କାରେସି। ଥେରୋ ଯଥାନିସିନ୍ନୋୱ ଇଦ୍ଧିଯା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ମହାନିରଯତୋ ଖଜ୍ଜୋପନକମତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିପପଟିକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଦାରୁରାସିମ୍ହି ପକ୍ଖିପି। ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ନିପାତୋ ଚ ଦାରୁରାସିନୋ ଝାଯିତ୍ୱା ଛାରିକଭାୱୂପଗମନଞ୍ଚ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରିମଂ ଅହୋସି।

ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ କତି ଧୁରାନି ନାମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆୱୁସୋ, ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ, ଗନ୍ଥଧୁରନ୍ତି। ''ଭନ୍ତେ, ଗନ୍ଥୋ ନାମ ପଟିବଲସ୍ସ ଭାରୋ, ମଯ୍ହଂ ପନ ଦୁକ୍ଖୂପନିସା ସଦ୍ଧା, ୱିପସ୍ସନାଧୁରଂ ପୂରେସ୍ସାମି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମେ ଦେଥା''ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଥେରୋ ''ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ୱତ୍ତସୀସେ ଠତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ଚ କମ୍ମଂ କରୋତି, ୱତ୍ତଞ୍ଚ ପୂରେତି। ଏକଦିୱସଂ ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତମହାୱିହାରେ ୱତ୍ତଂ କରୋତି, ଏକଦିୱସଂ ଗାମେଣ୍ଡୱାଲମହାୱିହାରେ, ଏକଦିୱସଂ ଗୋଚରଗାମମହାୱିହାରେ। ଥିନମିଦ୍ଧେ ଓକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ୱତ୍ତପରିହାନିଭଯେନ ପଲାଲୱରଣକଂ ତେମେତ୍ୱା ସୀସେ ଠପେତ୍ୱା ପାଦେ ଉଦକେ ଓତାରେତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତମହାୱିହାରେ ଦ୍ୱେ ଯାମେ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ବଲୱପଚ୍ଚୂସକାଲେ ନିଦ୍ଦାଯ ଓକ୍କମିତୁଂ ଆରଦ୍ଧାଯ ଅଲ୍ଲପଲାଲଂ ସୀସେ ଠପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ପାଚୀନପବ୍ବତପସ୍ସେ ସାମଣେରସ୍ସ ଅରୁଣୱତିଯସୁତ୍ତନ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ –

''ଆରମ୍ଭଥ ନିକ୍କମଥ, ଯୁଞ୍ଜଥ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଧୁନାଥ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ନଳାଗାରଂୱ କୁଞ୍ଜରୋ।

''ଯୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହସ୍ସତି;

ପହାଯ ଜାତିସଂସାରଂ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫) –

ଇଦଂ ଠାନଂ ସୁତ୍ୱା ''ମାଦିସସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଇଦଂ କଥିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଦେୱ

ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅପରାପରଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଚ ତଦେୱ କାରଣଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ –

''ଅଲ୍ଲଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜାହଂ, ସୀସେନାଦାଯ ଚଙ୍କମିଂ;

ପତ୍ତୋସ୍ମି ତତିଯଂ ଠାନଂ, ଏତ୍ଥ ମେ ନତ୍ଥି ସଂସଯୋ''ତି।

ଏୱରୂପସ୍ସ ୱତ୍ତୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସୋ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଗନ୍ଥେ ଯୁତ୍ତସ୍ସ ଗନ୍ଥଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ପକାସେନ୍ତସ୍ସ ଚ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ଗନ୍ଥୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ମଲିଯଦେୱତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ସୋ କିରାଯସ୍ମା ତିୱସ୍ସଭିକ୍ଖୁକାଲେ କଲ୍ଲଗାମକେ ମଣ୍ଡଲାରାମମହାୱିହାରେ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତି, ୱିପସ୍ସନାଯ ଚ କମ୍ମଂ କରୋତି। ତସ୍ସେକଦିୱସଂ କଲ୍ଲଗାମେ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରତୋ ଏକା ଉପାସିକା ଯାଗୁଉଳୁଙ୍କଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଥେରଂ ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ପଣୀତଭୋଜନଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ''କତରଗାମୱାସିକୋସି ତାତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ମଣ୍ଡଲାରାମମହାୱିହାରେ ଗନ୍ଥକମ୍ମଂ କରୋମି, ଉପାସିକେତି। ତେନ ହି ତାତ ଯାୱ ଗନ୍ଥକମ୍ମଂ କରୋସି, ଇଧେୱ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାସୀତି। ସୋ ତଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ''ସୁଖଂ ହୋତୁ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚତୂ''ତି ପଦଦ୍ୱଯମେୱ କଥେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ତେମାସଂ ତସ୍ସାଯେୱ ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ପିଣ୍ଡାପଚିତିଂ କତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାଯ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ନେୱାସିକମହାଥେରୋ ଆହ – ''ଆୱୁସୋ ମହାଦେୱ, ଅଜ୍ଜ ୱିହାରେ ମହାଜନୋ ସନ୍ନିପତିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଧମ୍ମଦାନଂ ଦଦେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ଥେରୋ ଅଧିୱାସେସି।

ଦହରସାମଣେରା ଉପାସିକାଯ ସଞ୍ଞଂ ଅଦଂସୁ – ''ଅଜ୍ଜ ତେ ପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସତି, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଣେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ତାତା, ନ ସବ୍ବେୱ ଧମ୍ମକଥଂ ଜାନନ୍ତି, ମମ ପୁତ୍ତୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମୟ୍ହଂ କଥେନ୍ତୋ ''ସୁଖଂ ହୋତୁ, ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚତୂ''ତି ପଦଦ୍ୱଯମେୱ କଥେସି, ମା କେଳିଂ କରୋଥାତି। ମା, ତ୍ୱଂ ଉପାସିକେ, ଜାନନଂ ୱା ଅଜାନନଂ ୱା ଉପଟ୍ଠହସ୍ସୁ, ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମମେୱ ସୁଣାହୀତି। ଉପାସିକା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପୂଜେତ୍ୱା ପରିସନ୍ତେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନା ନିସୀଦି। ଦିୱାଧମ୍ମକଥିକୋ ଚ ସରଭାଣକୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ଞତ୍ୱା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତତୋ ମଲିଯଦେୱତ୍ଥେରୋ ଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ ୱତ୍ୱା – ''ମଯା ମହାଉପାସିକାଯ ତଯୋ ମାସେ ଦ୍ୱୀହେୱ ପଦେହି ଅନୁମୋଦନା କତା, ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ତୀହି ପିଟକେହି ସମ୍ମସିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ପଦଦ୍ୱଯସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭିତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ କଥେସି। ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ମହାଉପାସିକା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅପରୋପି ତସ୍ମିଂଯେୱ ମହାୱିହାରେ ତିସ୍ସଭୂତିତ୍ଥେରୋ ନାମ ୱିନଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯଂ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ୱିସଭାଗାରମ୍ମଣଂ ଓଲୋକେସି। ତସ୍ସ ଲୋଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ପତିଟ୍ଠିତପାଦଂ ଅଚାଲେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତେ ଯାଗୁଂ ଉପଟ୍ଠାକଦହରସ୍ସ ପତ୍ତେ ଆକିରିତ୍ୱା ''ଅଯଂ ୱିତକ୍କୋ ୱଡ୍ଢମାନୋ ମଂ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ସଂସୀଦାପେସ୍ସତୀ''ତି ତତୋୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଆଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଆହ – ''ଏକୋ ମେ ବ୍ୟାଧି ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅହଂ ଏତଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଆଗମିସ୍ସାମି, ଇତରଥା ନାଗମିସ୍ସାମି। ତୁମ୍ହେ ଦିୱା ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ସାଯଂ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ମଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠପେଥ, ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଉଦ୍ଦେସଂ ପନ ମା ଠପଯିତ୍ଥା''ତି ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ମଲଯୱାସିମହାସଙ୍ଘରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣସାଲାଯ ପରିଭଣ୍ଡଂ କରୋନ୍ତୋ ତଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱାୱ ''ପଟିସାମେହି, ଆୱୁସୋ, ତୱ ପତ୍ତଚୀୱର''ନ୍ତି ଆହ। ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ମେ ବ୍ୟାଧି ଅତ୍ଥି, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ତଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍କୋଥ, ପଟିସାମେସ୍ସାମୀତି। ଆୱୁସୋ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରୋଗଂ ତିକିଚ୍ଛିତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋସି, ପଟିସାମେହୀତି। ସୁଦ୍ଧଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ ଅଜାନିତ୍ୱା ଏୱଂ ନ ୱକ୍ଖତୀ''ତି ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଥେରୋ ''ରାଗଚରିତୋ ଅଯ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଥେରଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱନ୍ଦି। କିଂ, ଆୱୁସୋ, ମହାଭୂତି ଅତିରେକନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେସୀତି? ଭନ୍ତେ, ସଚେ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ, ଇଦଂ ମେ ପଚ୍ଛିମଦସ୍ସନନ୍ତି! ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ, ମହାଭୂତି ତାଦିସସ୍ସ ଯୁତ୍ତଯୋଗସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ନ ଝାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନା ୱା ମଗ୍ଗୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ଦୁଲ୍ଲଭନ୍ତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ନିପଚ୍ଚକାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆଗମନକାଲେ ୱୱତ୍ଥାପିତଂ ଛନ୍ନଂ ସେପଣ୍ଣିଗଚ୍ଛମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନୋ ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଉଦ୍ଦେସଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ଏୱରୂପାନଂ ଗନ୍ଥୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା କିଲେସା ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଧୁତଙ୍ଗାନି ପରିହରତୋ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ଗାମନ୍ତପବ୍ଭାରୱାସୀ ମହାସୀୱତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଥେରୋ କିର ମହାଗାମେ ତିସ୍ସମହାୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋ ତେପିଟକଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ପାଳିୱସେନ ଚ ଅଟ୍ଠାରସ ମହାଗଣେ ୱାଚେତି। ଥେରସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସଟ୍ଠିସହସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ । ତେସୁ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ସୁଖଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟସ୍ସା’’ତି। ସୋ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଥେରସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଏକେନୁପାୟେନ ଥେରସ୍ସ ସଂୱେଗଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ‘‘କିଂ ଆଗତୋସି, ଆୱୁସୋ, ପିଣ୍ଡପାତିକା’’ତି ଆହ। ‘‘ସଚେ ମେ ଓକାସଂ କରିସ୍ସଥ, ଏକଂ ଧମ୍ମପଦଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆଗତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେତି। ବହୂ, ଆୱୁସୋ, ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତୁୟ୍ହଂ ଓକାସୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ସୋ ସବ୍ବେସୁ ରତ୍ତିଦିୱସଭାଗେସୁ ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଓକାସେ ଅସତି ମରଣସ୍ସ କଥଂ ଓକାସଂ ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ଆହ। ତଦା ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନାୟଂ ଉଦ୍ଦେସତ୍ଥାୟ ଆଗତୋ, ମୟ୍ହଂ ପନେସ ସଂୱେଗଜନନତ୍ଥାୟ ଆଗତୋ’’ତି। ସୋପି ଥେରୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ମାଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମଣିୱଣ୍ଣେ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ଥେରୋ ତସ୍ସ ଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଜାତସଂୱେଗୋ ଦିୱା ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ସାୟଂ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱାଚେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ହତ୍ଥପାସେ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଓତରନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଓତିଣ୍ଣୋ ତେରସ ଧୁତଗୁଣେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଗାମନ୍ତପବ୍ଭାରସେନାସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ଭାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅରହତ୍ତଂ ଅପତ୍ୱା ମଞ୍ଚେ ପିଟ୍ଠିଂ ନ ପସାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ମାନସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ଓତରି। ତସ୍ସ ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି ଅଜ୍ଜ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଘଟେନ୍ତସ୍ସେୱ ପୱାରଣା ସମ୍ପତ୍ତା। ସୋ ପୱାରଣାୟ ଉପକଟ୍ଠାୟ ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ପହାୟ ୱିସୁଦ୍ଧିପୱାରଣଂ ପୱାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅତିୱିୟ କିଲମତି। ସୋ ତାୟ ପୱାରଣାୟ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ମାଦିସୋପି ନାମ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକୋ ନ ଲଭତି, ଯାୱ ଦୁଲ୍ଲଭଞ୍ଚ ୱତିଦଂ ଅରହତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତେନେୱ ନିୟାମେନ ଠାନଚଙ୍କମବହୁଲୋ ହୁତ୍ୱା ତିଂସ ୱସ୍ସାନି ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାୟ ମଜ୍ଝେ ଠିତଂ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଉଦାହୁ ମୟ୍ହଂ ସୀଲ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘ଚନ୍ଦମଣ୍ଡଲେ ସସଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ମୟ୍ହଂ ପନ ଉପସମ୍ପଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସା ସୀଲସ୍ମିଂ କାଳକଂ ୱା ତିଲକୋ ୱା ନତ୍ଥୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଞ୍ଜାତପୀତିସୋମନସ୍ସୋ ପରିପକ୍କଞାଣତ୍ତା ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଏୱରୂପସ୍ସ ଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ କିଲେସୋ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଠମଜ୍ଝାନାଦିସମାପଜ୍ଜନବହୁଲତାୟ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ସମାପତ୍ତିୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ଥେରୋ କିର ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ। ସୋ ସମାପତ୍ତିୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନଂ କିଲେସାନଂ ଅସମୁଦାଚାରେନ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱସେନେୱ ଅରିୟମଗ୍ଗସାମନ୍ତଂ କଥେତି, ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲେପି ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ନ ଜାନାତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ମହାଗାମେ ତିସ୍ସମହାୱିହାରତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ତଲଙ୍ଗରୱାସିଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରସ୍ସ ସାସନଂ ପେସେସି ‘‘ଥେରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତୂ’’ତି। ଥେରୋ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ‘‘ମମ ସନ୍ତିକେ ମହଲ୍ଲକତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ନତ୍ଥି, ମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଖୋ ପନ ମେ କମ୍ମଟ୍ଠାନାଚରିୟୋ, ତଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ କତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଥେରସ୍ସ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱାଟ୍ଠାନେ ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଥେରୋ ଆହ – ‘‘କିଂ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ଚିରସ୍ସଂ ଆଗତୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ତିସ୍ସମହାୱିହାରତୋ ମେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ସାସନଂ ପେସେସି, ଅହଂ ଏକକୋ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ’’ତି ସାରଣୀୟକଥଂ କଥେନ୍ତୋୱ ପପଞ୍ଚେତ୍ୱା ‘‘କଦା, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନି, ଆୱୁସୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ୱସ୍ସାନି ହୋନ୍ତୀତି । ସମାପତ୍ତିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ୱଳଞ୍ଜେଥାତି। ଆମ, ଆୱୁସୋତି। ଏକଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାଥ, ଭନ୍ତେତି? ‘‘ନ, ଆୱୁସୋ, ଏତଂ ଭାରିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ମାପେସି। ‘‘ଏତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ପଦୁମଗଚ୍ଛଂ ମାପେଥା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତୋ ତମ୍ପି ମାପେସି। ଇଦାନେତ୍ଥ ମହନ୍ତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଦସ୍ସେଥାତି। ଥେରୋ ତମ୍ପି ଦସ୍ସେସି। ଏତ୍ଥ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଦସ୍ସେଥାତି । ଥେରୋ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଦସ୍ସେସି। ତତୋ ନଂ ଆହ – ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ସୁଭତୋ ମନସି କରୋଥା’’ତି। ଥେରୋ ଅତ୍ତନାୱ ମାପିତଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତଦା ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅୱସ୍ସୟୋ ମେ ସପ୍ପୁରିସ ହୋହୀ’’ତି ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦି। ‘‘ଏତଦତ୍ଥମେୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗତୋ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଅସୁଭୱସେନ ସଲ୍ଲହୁକଂ କତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଓକାସଂ କାତୁଂ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ। ସୁପରିମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରୋ ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ଦିୱାଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମତ୍ତେୟେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଦିନ୍ନତ୍ଥେରୋ ତିସ୍ସମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଏୱରୂପସ୍ସ

ସମାପତ୍ତିୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ କିଲେସୋ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ପନ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ବୁଦ୍ଧକାଲେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକା ଭିକ୍ଖୂ ୱିୟ। ତେ କିର ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିତ୍ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା କିଲେସାନଂ ଅସମୁଦାଚାରୱସେନ ‘‘ପଟିୱିଦ୍ଧମଗ୍ଗଫଲା ମୟ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାୟ ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାୟ ୱାୟାମଂ ଅକତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହେହି ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ଦସବଲସ୍ସ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ସତ୍ଥା ତେସଂ ପୁରେ ଆଗମନତୋୱ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ପଧାନକମ୍ମିକା ଭିକ୍ଖୂ ଅଜ୍ଜ ମଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗମିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂ ମମ ଦସ୍ସନାୟ ଓକାସଂ ଅକତ୍ୱା ‘ଆମକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଲ୍ଲଅସୁଭଭାୱନଂ କରୋଥା’ତି ପହିଣେୟ୍ୟାସୀ’’ତି। ଥେରୋ ତେସଂ ଆଗତାନଂ ସତ୍ଥାରା କଥିତସାସନଂ ଆରୋଚେସି। ତେ ‘‘ତଥାଗତୋ ଅଜାନିତ୍ୱା ନ କଥେସ୍ସତି, ଅଦ୍ଧା ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆମକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଲ୍ଲଅସୁଭଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନୂନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଜାତସଂୱେଗା ଲଦ୍ଧମଗ୍ଗଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆରଭିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ୱିପସ୍ସନାୟ ଆରଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଇମଂ ଓଭାସଗାଥମାହ –

‘‘ୟାନିମାନି ଅପତ୍ଥାନି, ଅଲାବୂନେୱ ସାରଦେ;

କାପୋତକାନି ଅଟ୍ଠୀନି, ତାନି ଦିସ୍ୱାନ କା ରତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୪୯);

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ଏୱରୂପାନଂ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତା କିଲେସା ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ନୱକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କିଲେସୋ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ନୱକମ୍ମୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିୟ। ତସ୍ସ କିର ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକକାଲେ ଅନଭିରତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ତଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା କେସେ ଓହାରେତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘କିଂ, ଆୱୁସୋ ମହାତିସ୍ସ, ଅତୁଟ୍ଠସ୍ସ ୱିୟ ତେ ଆକାରୋ’’ତି? ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅନଭିରତି ମେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ତଂ ୱିନୋଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀତି। ଥେରୋ ତସ୍ସାସୟଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସୟଂ ଦିସ୍ୱା ଅନୁକମ୍ପାୱସେନ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ ତିସ୍ସ, ମୟଂ ମହଲ୍ଲକା, ଏକଂ ନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କରୋହୀ’’ତି । ଦୁତିୟକଥଂ ଅକଥିତପୁବ୍ବୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, ନୱକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଉଦ୍ଦେସମଗ୍ଗଞ୍ଚ ମା ୱିସ୍ସଜ୍ଜି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ମନସି କରୋହି, କାଲେନ ଚ କାଲଂ କସିଣପରିକମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ କରିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତଥାରୂପଂ ସପ୍ପାୟଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ କାତୁଂ ସକ୍କା’’ତି ଦାରୂହି ପୂରେତ୍ୱା ଝାପେତ୍ୱା ସୋଧେତ୍ୱା ଇଟ୍ଠକାହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦୀନି ୟୋଜେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନଭୂମିଭିତ୍ତିପରିକମ୍ମାଦୀହି ଲେଣଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠଂ ସଣ୍ଠରିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନିଟ୍ଠିତଂ ଲେଣେ ପରିକମ୍ମଂ, ୱସଥା’’ତି ଆହ। ଆୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ତୟା ଏତଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ଅଜ୍ଜ ଏକଦିୱସଂ ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ୱସାହୀତି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଲେଣଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମଂ ଆୱଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ‘‘ମନାପଂ ମୟା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ କାୟୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କତ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପୀତି ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୋ ତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଏୱରୂପସ୍ସ ନୱକମ୍ମୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ କିଲେସୋ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି।

ଏକଚ୍ଚୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋ ଆଗତୋ ସୁଦ୍ଧସତ୍ତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନାସେୱନତାୟ କିଲେସୋ ନ ସମୁଦାଚରତି, ଭୱୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ ହୋତି। ସୋ ତଂ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତମେୱ କତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ୱିୟ। ସୋ ହି ଆୟସ୍ମା ଅଗାରମଜ୍ଝେପି କାମେ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାୟ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନତ୍ଥାୟ ଆଗତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତୀହି ଓୱାଦେହି ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଅରୁଣେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଏୱରୂପସ୍ସ ଭୱୱସେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋ କିଲେସୋ ତଥା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୋୱ ହୋତି।

ୟୋ ପନ ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱରୂପସ୍ସ ଅନନୁଭୂତାରମ୍ମଣୱସେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋୱ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀୟତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଜାତୋ ଭୂତୋ ସମୁଦାଗତୋ। ପହୀୟତୀତି ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ,

ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ, ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ, ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନନ୍ତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ପହାନେହି ପହୀଯତି, ନ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଯ କିଲେସା ତଦଙ୍ଗୱସେନ ପହୀଯନ୍ତୀତି ୱିପସ୍ସନା ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସମାପତ୍ତି ପନ କିଲେସେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତୀତି ସା ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ମଗ୍ଗୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଫଲଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭଯମାନଂ, ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବକିଲେସେହି ନିସ୍ସଟନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ସମୁଚ୍ଛେଦପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମେହି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେହି ପଞ୍ଚହି ପହାନେହି ପହୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅସୁଭନିମିତ୍ତନ୍ତି ଦସସୁ ଅସୁଭେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସାରମ୍ମଣଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା – ''ଅସୁଭମ୍ପି ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ, ଅସୁଭାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମାପି ଅସୁଭନିମିତ୍ତ''ନ୍ତି। ଯୋନିସୋମନସିକରୋତୋତି। ''ତତ୍ଥ କତମୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ? ଅନିଚ୍ଚେ ଅନିଚ୍ଚ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଉପାଯମନସିକାରସ୍ସ ୱସେନ ମନସିକରୋତୋ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅସମୁଦାଗତୋ ନ ସମୁଦାଗଚ୍ଛତି। ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀଯତୀତି ସମୁଦାଗତୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପଞ୍ଚୱିଧେନ ପହାନେନ ପହୀଯତି।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହୋ, ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ସପ୍ପାଯକଥାତି। ଦସୱିଧଞ୍ହି ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀଯତି, ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରସ୍ସାପି, ଚତୁନ୍ନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଆଲୋପାନଂ ଓକାସେ ସତି ଉଦକଂ ପିୱିତ୍ୱା ଯାପନସୀଲତାଯ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋପି। ତେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ୱା ଉଦକଂ ପିୱେ;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି। (ଥେରଗା। ୯୮୩);

ଅସୁଭକମ୍ମିକତିସ୍ସତ୍ଥେରସଦିସେ ଅସୁଭଭାୱନାରତେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀଯତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଦସଅସୁଭନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଛ ଧମ୍ମା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି।

୧୭। ସତ୍ତମେ ମେତ୍ତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତଫରଣକା ମେତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତଂ ନୀୱରଣାଦୀହି ପଚ୍ଚନୀକଧମ୍ମେହି ୱିମୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ସା ''ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିସେସତୋ ୱା ସବ୍ବବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା ସା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ''ମେତ୍ତା''ତି ଏତ୍ତାୱତା ପୁବ୍ବଭାଗୋପି ୱଟ୍ଟତି, ''ଚେତୋୱିମୁତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ଇଧ ତିକଚତୁକ୍କଜ୍ଝାନୱସେନ ଅପ୍ପନାୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ଯୋନିସୋମନସିକରୋତୋତି ତଂ ମେତ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ଉପାଯମନସିକାରେନ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ମେତ୍ତାନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହୋ, ମେତ୍ତାଭାୱନାନୁଯୋଗୋ, କମ୍ମସ୍ସକତାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା, ପଟିସଙ୍ଖାନବହୁଲତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ସପ୍ପାଯକଥାତି। ଓଦିସ୍ସକଅନୋଦିସ୍ସକଦିସାଫରଣାନଞ୍ହି ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ମେତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ବ୍ୟାପାଦୋ ପହୀଯତି, ଓଧିସୋ ଅନୋଧିସୋ ଦିସାଫରଣୱସେନ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସାପି। ''ତ୍ୱଂ ଏତସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ କିଂ କରିସ୍ସସି, କିମସ୍ସ ସୀଲାଦୀନି ନାସେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ନନୁ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନେୱ ଗମିସ୍ସସି? ପରସ୍ସ କୁଜ୍ଝନଂ ନାମ ୱୀତଚ୍ଚିତଙ୍ଗାରତତ୍ତଅଯସଲାକଗୂଥାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରଂ ପହରିତୁକାମତାସଦିସଂ ହୋତି। ଏସୋପି ତୱ କୁଦ୍ଧୋ କିଂ କରିସ୍ସତି, କିଂ ତେ ସୀଲାଦୀନି ନାସେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତି? ଏସ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନେୱ ଗମିସ୍ସତି, ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛିତପହେଣକଂ ୱିଯ ପଟିୱାତଂ ଖିତ୍ତରଜୋମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ଚ ଏତସ୍ସେୱେସ କୋଧୋ ମତ୍ଥକେ ପତିସ୍ସତୀ''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ କମ୍ମସ୍ସକତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋପି, ଉଭଯକମ୍ମସ୍ସକତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଟିସଙ୍ଖାନେ ଠିତସ୍ସାପି, ଅସ୍ସଗୁତ୍ତତ୍ଥେରସଦିସେ ମେତ୍ତାଭାୱନାରତେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ବ୍ୟାପାଦୋ ପହୀଯତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ମେତ୍ତାନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଛ ଧମ୍ମା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ସେସମିଧ ଇତୋ ପରେସୁ ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ୱିସେସମତ୍ତମେୱ ପନ ୱକ୍ଖାମାତି।

୧୮। ଅଟ୍ଠମେ ଆରମ୍ଭଧାତୁଆଦୀସୁ ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନାମ ପଠମାରମ୍ଭୱୀରିଯଂ। ନିକ୍କମଧାତୁ ନାମ କୋସଜ୍ଜତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ତତୋ ବଲୱତରଂ। ପରକ୍କମଧାତୁ ନାମ ପରଂ ପରଂ ଠାନଂ ଅକ୍କମନତୋ ତତୋପି ବଲୱତରଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ଆରମ୍ଭୋ ଚେତସୋ କାମାନଂ ପନୂଦନାଯ, ନିକ୍କମୋ ଚେତସୋ ପଲିଘୁଗ୍ଘାଟନାଯ, ପରକ୍କମୋ ଚେତସୋ ବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦନାଯା''ତି ୱତ୍ୱା ''ତୀହି ପେତେହି ଅଧିମତ୍ତୱୀରିଯମେୱ କଥିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସାତି ପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିଯସ୍ସ ଚେୱ ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯସ୍ସ ଚ। ତତ୍ଥ ଚତୁଦୋସାପଗତଂ ୱୀରିଯଂ ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ଚ ଅତିଲୀନଂ ହୋତି, ନ ଚ ଅତିପଗ୍ଗହିତଂ, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ତଦେତଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି – କାଯିକଂ, ଚେତସିକଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ

ଦିଓସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଆଓରଣୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତୀ’’ତି (ୱିଭ। ୫୧୯) ଏୱଂ ରତ୍ତିଦିଓସସ୍ସ ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ କାଯେନ ଘଟେନ୍ତସ୍ସ ୱାଯମନ୍ତସ୍ସ କାଯିକୱୀରିଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ନ ତାୱାହଂ ଇତୋ ଲେଣା ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମି, ଯାୱ ମେ ନ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏୱଂ ଓକାସପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା, ‘‘ନ ତାୱାହଂ ଇମଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ ନିସଜ୍ଜାଦିପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ମାନସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତସ୍ସ ୱାଯମନ୍ତସ୍ସ ଚେତସିକୱୀରିଯଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଇଧ ୱଟ୍ଟତି। ଦୁୱିଧେନାପି ହି ଇମିନା ୱୀରିଯେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି ମିଲକ୍ଖତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ, ଗାମନ୍ତପବ୍ଭାରୱାସିମହାସୀୱତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ, ପୀତିମଲ୍ଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ, କୁଟୁମ୍ବିଯପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଯ ଚ। ଏତେସୁ ହି ପୁରିମା ତଯୋ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପା କାଯିକୱୀରିଯେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା, କୁଟୁମ୍ବିଯପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପା ଚେତସିକୱୀରିଯେନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯା, ଉଚ୍ଚାୱାଲୁକୱାସୀ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ପନ ଦ୍ୱୀହିପି ୱୀରିଯେହି ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋୱ। ଥେରୋ କିର ଏକଂ ସତ୍ତାହଂ ଚଙ୍କମତି, ଏକଂ ତିଟ୍ଠତି, ଏକଂ ନିସୀଦତି, ଏକଂ ନିପଜ୍ଜତି। ମହାଥେରସ୍ସ ଏକିରିଯାପଥୋପି ଅସପ୍ପାଯୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଚତୁତ୍ଥେ ସତ୍ତାହେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ଅତିଭୋଜନେ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ, ଇରିଯାପଥସମ୍ପରିୱତ୍ତନତା, ଆଲୋକସଞ୍ଞାମନସିକାରୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୱାସୋ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ସପ୍ପାଯକଥାତି। ଆହରହତ୍ଥକ-ଭୁତ୍ତୱମିତକ-ତତ୍ରୱଟ୍ଟକ-ଅଲଂସାଟକ-କାକମାସକ-ବ୍ରାହ୍ମଣାଦଯୋ ୱିଯ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ହି ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ମହାହତ୍ଥୀ ୱିଯ ଓତ୍ଥରନ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଚତୁପଞ୍ଚଆଲୋପଓକାସଂ ପନ ଠପେତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପିୱିତ୍ୱା ଯାପନସୀଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ନ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଅତିଭୋଜନେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି। ଯସ୍ମିଂ ଇରିଯାପଥେ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତସ୍ସାପି, ରତ୍ତିଂ ଚନ୍ଦାଲୋକଦୀପାଲୋକୌକ୍କାଲୋକେ ଦିୱା ସୂରିଯାଲୋକଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସାପି , ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱସନ୍ତସ୍ସାପି, ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସଦିସେ ପହୀନଥିନମିଦ୍ଧେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଧୁତଙ୍ଗନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଛ ଧମ୍ମା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

୧୯। ନୱମେ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସାତି ଝାନେନ ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ୱା ୱୂପସମିତଚିତ୍ତସ୍ସ।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ବହୁସ୍ସୁତତା, ପରିପୁଚ୍ଛକତା, ୱିନଯେ ପକତଞ୍ଞୁତା, ୱୁଦ୍ଧସେୱିତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ସପ୍ପାଯକଥାତି। ବାହୁସଚ୍ଚେନାପି ହି ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ପାଳିୱସେନ ଚ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀଯତି, କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲସ୍ସାପି, ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱତାଯ ପକତଞ୍ଞୁନୋପି, ୱୁଡ୍ଢେ ମହଲ୍ଲକତ୍ଥେରେ ଉପସଙ୍କମନ୍ତସ୍ସାପି, ଉପାଲିତ୍ଥେରସଦିସେ ୱିନଯଧରେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀଯତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଛ ଧମ୍ମା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

୨୦। ଦସମେ ଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନସିକରୋତୋତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଉପାଯତୋ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ।

ଅପିଚ ଛ ଧମ୍ମା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ବହୁସ୍ସୁତତା, ପରିପୁଚ୍ଛକତା, ୱିନଯେ ପକତଞ୍ଞୁତା, ଅଧିମୋକ୍ଖବହୁଲତା, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା, ସପ୍ପାଯକଥାତି। ବହୁସଚ୍ଚେନାପି ହି ଏକଂ ୱା…ପେ… ପଞ୍ଚ ୱା ନିକାଯେ ପାଳିୱସେନ ଚ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀଯତି, ତୀଣି ରତନାନି ଆରବ୍ଭ ପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲସ୍ସାପି, ୱିନଯେ ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱସ୍ସାପି, ତୀସୁ ରତନେସୁ ଓକପ୍ପନିଯସଦ୍ଧାସଙ୍ଖାତଅଧିମୋକ୍ଖବହୁଲସ୍ସାପି, ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତେ ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସଦିସେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀଯତି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଗୁଣନିସ୍ସିତସପ୍ପାଯକଥାଯପି ପହୀଯତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଛ ଧମ୍ମା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଇମସ୍ମିଂ ନୀୱରଣପ୍ପହାନୱଗ୍ଗେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତନ୍ତି।

ନୀୱରଣପ୍ପହାନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଅକମ୍ପନିୟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୧-୨୨। ତତିୟସ୍ସ ପଠମେ ଅଭାୱିତନ୍ତି ଅୱଡ୍ଢିତଂ ଭାୱନାୱସେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତିତଂ। ଅକମ୍ପନିୟଂ ହୋତୀତି କମ୍ପକମ୍ମଂ କମ୍ପଯୋଗ୍ଗଂ ନ ହୋତି। ଦୁତିଯେ ୱୁତ୍ତୱିପରିୟାଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ, ଦୁତିଯେ ୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚ ୱଟ୍ଟଂ ୱଟ୍ଟପାଦଂ, ୱିୱଟ୍ଟଂ ୱିୱଟ୍ଟପାଦନ୍ତି ଅୟଂ ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱଟ୍ଟଂ ନାମ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ, ୱଟ୍ଟପାଦଂ ନାମ ୱଟ୍ଟପଟିଲାଭାୟ କମ୍ମଂ, ୱିୱଟ୍ଟଂ ନାମ ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା, ୱିୱଟ୍ଟପାଦଂ ନାମ ୱିୱଟ୍ଟପଟିଲାଭାୟ କମ୍ମଂ। ଇତି ଇମେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

୨୩-୨୪। ତତିଯେ ୱଟ୍ଟୱସେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମହତୋ ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଦେୱମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ମାରବ୍ରହ୍ମିସ୍ସରିୟାନି ଚ ଦଦମାନମ୍ପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସେ ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୱଟ୍ଟାନି ଚ ଦଦମାନଂ କେୱଲଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧମେୱ ଦେତୀତି ମହତୋ ଅନତ୍ଥାୟ ସଂୱତ୍ତତି ନାମାତି। ଚତୁତ୍ଥେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱିୱଟ୍ଟୱସେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ।

୨୫-୨୬। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେସୁ ଅଭାୱିତଂ ଅପାତୁଭୂତନ୍ତି ଅୟଂ ୱିସେସୋ। ତତ୍ରାମୟଧିପ୍ପାଯୋ – ୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ଅଭାୱିତଂ ଅପାତୁଭୂତମେୱ ହୋତି। କସ୍ମା ? ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକଜ୍ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନେସୁ ପକ୍ଖନ୍ଦିତୁଂ ଅସମତ୍ଥତ୍ତା। ୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପନ ଭାୱିତଂ ପାତୁଭୂତଂ ନାମ ହୋତି। କସ୍ମା? ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପକ୍ଖନ୍ଦିତୁଂ ସମତ୍ଥତ୍ତା। କୁରୁନ୍ଦକୱାସୀ ଫୁସ୍ସମିତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ‘‘ମଗ୍ଗଚିତ୍ତମେୱ, ଆୱୁସୋ, ଭାୱିତଂ ପାତୁଭୂତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି।

୨୭-୨୮। ସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁ ଅବହୁଲୀକତନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅକତଂ। ଇମାନିପି ଦ୍ୱେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତାନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି।

୨୯। ନୱମେ ‘‘ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଧିୱହତି ଆହରତୀତି ଦୁକ୍ଖାଧିୱହଂ। ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହନ୍ତିପି ପାଠୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକଜ୍ଝାନାଦି ଅରିୟଧମ୍ମାଭିମୁଖଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଧିୱାହୀୟତି ପେସୀୟତୀତି ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହଂ। ଇଦମ୍ପି ୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତମେୱ। ତଞ୍ହି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ଦେୱମନୁସ୍ସାଦିସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ଦଦମାନମ୍ପି ଜାତିଆଦୀନଂ ଅଧିୱହନତୋ ଦୁକ୍ଖାଧିୱହଂ, ଅରିୟଧମ୍ମାଧିଗମାୟ ଦୁପ୍ପେସନତୋ ଦୁକ୍ଖାଧିୱାହଞ୍ଚ ନାମ ହୋତୀତି।

୩୦। ଦସମେ ୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ମାନୁସକସୁଖତୋ ଦିବ୍ବସୁଖଂ, ଦିବ୍ବସୁଖତୋ ଝାନସୁଖଂ, ଝାନସୁଖତୋ ୱିପସ୍ସନାସୁଖଂ, ୱିପସ୍ସନାସୁଖତୋ ମଗ୍ଗସୁଖଂ, ମଗ୍ଗସୁଖତୋ ଫଲସୁଖଂ, ଫଲସୁଖତୋ ନିବ୍ବାନସୁଖଂ ଅଧିୱହତି ଆହରତୀତି ସୁଖାଧିୱହଂ ନାମ ହୋତି, ସୁଖାଧିୱାହଂ ୱା। ତଞ୍ହି ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକଜ୍ଝାନାଦିଅରିୟଧମ୍ମାଭିମୁଖଂ ସୁପେସୟଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଇନ୍ଦୱଜିରସଦିସଂ ହୋତୀତି ସୁଖାଧିୱାହନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ୱଗ୍ଗେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

ଅକମ୍ପନିୟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଅଦନ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୧। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ଅଦନ୍ତନ୍ତି ସୱିସେୱନଂ ଅଦନ୍ତହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିସଦିସଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତମେୱ।

୩୨। ଦୁତିଯେ ଦନ୍ତନ୍ତି ନିବ୍ବିସେୱନଂ ଦନ୍ତହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିସଦିସଂ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ସୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତମେୱ କଥିତଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପୀତି।

୩୩। ତତିଯେ ଅଗୁତ୍ତନ୍ତି ଅଗୋପିତଂ ସତିସଂୱରରହିତଂ ଅଗୁତ୍ତହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିସଦିସଂ।

୩୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଗୁତ୍ତନ୍ତି ଗୋପିତଂ ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠସତିସଂୱରଂ ଗୁତ୍ତହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦିସଦିସଂ।

୩୫-୩୬। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠାନି ଅରକ୍ଖିତଂ ରକ୍ଖିତନ୍ତି ପଦୱସେନ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ପୁରିମସଦିସୋଯେୱ।

୩୭-୩୮। ସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉପମା ପନେତ୍ଥ ଅସଂୱୁତଘରଦ୍ୱାରାଦିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୯-୪୦। ନୱମଦସମାନି ଚତୂହିପି ପଦେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତାନି। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ୱଗ୍ଗେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି।

ଅଦନ୍ତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ପଣିହିତଅଚ୍ଛଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା

୪୧। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ପଠମେ ସେଯ୍ୟଥାପୀତି ଓପମ୍ମବ୍ଯେ ନିପାତୋ। ତତ୍ର ଭଗଓା କହଚି ଅତ୍ତେନ ଉପମଂ ପରିଓାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି ଓତ୍ଥସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୭୦ ଆଦଯୋ) ଓିଯ, ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋପମ- (ଅ। ନି। ୭।୬୯) ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋପମାଦିସୁତ୍ତେସୁ (ଅ। ନି। ୭।୭୨) ଓିଯ ଚ, କହଚି ଉପମାଯ ଅତ୍ଥଂ ପରିଓାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି ଲୋଣମ୍ବିଲସୁତ୍ତେ (ଅ। ନି। ୩।୧୦୧) ଓିଯ, ସୁଓଣ୍ଣକାରସୁତ୍ତସୂରିଯୋପମାଦିସୁତ୍ତେସୁ (ଅ। ନି। ୭।୬୬) ଓିଯ ଚ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସାଲିସୂକୋପମେ ଉପମାଯ ଅତ୍ଥଂ ପରିଓାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସାଲିସୂକନ୍ତି ସାଲିଫଲସ୍ସ ସୂକଂ। ଯଓସୂକେପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଓା-ସଦ୍ଦୋ ଓିକପ୍ପତ୍ଥୋ। ମିଚ୍ଛାପଣିହିତନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଠପିତଂ। ଯଥା ଓିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଏଓଂ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ଠପିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭେଚ୍ଛତୀତି ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଛଓିଂ ଛିନ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ମିଚ୍ଛାପଣିହିତେନ ଚିତ୍ତେନାତି ମିଚ୍ଛାଠପିତେନ ଚିତ୍ତେନ। ଓଟ୍ଟଓସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଓୁତ୍ତଂ। ଅଓିଜ୍ଜନ୍ତି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଭୂତଂ ଘନବହଲଂ ମହାଅଓିଜ୍ଜଂ। ଓିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି ଏତ୍ଥ ଓିଜ୍ଜନ୍ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ। ନିବ୍ବାନନ୍ତି ତଣ୍ହାଓାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାଓେନ ଏଓଂ ଓୁତ୍ତଂ ଅମତଂ। ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି।

୪୨। ଦୁତିଯେ ସମ୍ମାପଣିହିତନ୍ତି ଯଥା ଭିନ୍ଦିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଏଓଂ ଉଦ୍ଧଗ୍ଗଂ କତ୍ୱା ସୁଟ୍ଠୁ ଠପିତଂ। ଅକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାଦେନେଓ ଅକ୍କନ୍ତଂ ନାମ ହୋତି, ହତ୍ଥେନ ଉପ୍ପୀଳିତଂ। ରୁଳ୍ହିସଦ୍ଦଓସେନ ପନ ଅକ୍କନ୍ତନ୍ତେଓ ଓୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅରିଯଓୋହାରୋ। କସ୍ମା ପନ ଅଞ୍ଞେ ସେପଣ୍ଣିକଣ୍ଟକମଦନକଣ୍ଟକାଦଯୋ ମହନ୍ତେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ସାଲିସୂକଯଓସୂକମେଓ ଗହିତନ୍ତି? ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସାପି କୁସଲକମ୍ମସ୍ସ ଓିଓଟ୍ଟାଯ ସମତ୍ଥଭାଓଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଯଥା ହି ସୁଖୁମଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ସାଲିସୂକଂ ଓା ଯଓସୂକଂ ଓା ହୋତୁ, ମହନ୍ତମହନ୍ତା ସେପଣ୍ଣିକଣ୍ଟକମଦନକଣ୍ଟକାଦଯୋ ଓା, ଏତେସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି ମିଚ୍ଛା ଠପିତଂ ହତ୍ଥଂ ଓା ପାଦଂ ଓା ଭିନ୍ଦିତୁଂ ଲୋହିତଂ ଓା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ସମ୍ମା ଠପିତଂ ପନ ସକ୍କୋତି, ଏଓମେଓ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ତିଣମୁଟ୍ଠି ମତ୍ତଦାନକୁସଲଂ ଓା ହୋତୁ, ମହନ୍ତଂ ଓେଲାମଦାନାଦିକୁସଲଂ ଓା, ସଚେ ଓଟ୍ଟସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଓଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତଓସେନ ମିଚ୍ଛା ଠପିତଂ ହୋତି, ଓଟ୍ଟମେଓ ଆହରିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନୋ ଓିଓଟ୍ଟଂ। ''ଇଦଂ ମେ ଦାନଂ ଆସଓକ୍ଖଯାଓହଂ ହୋତୂ''ତି ଏଓଂ ପନ ଓିଓଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେନ୍ତେନ ଓିଓଟ୍ଟଓସେନ ସମ୍ମା ଠପିତଂ ଅରହତ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣମ୍ପି ଦାତୁଂ ସକ୍କୋତିଯେଓ। ଓୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ପଟିସମ୍ଭିଦା ଓିମୋକ୍ଖା ଚ, ଯା ଚ ସାଓକପାରମୀ;

ପଚ୍ଚେକବୋଧି ବୁଦ୍ଧଭୂମି, ସବ୍ବମେତେନ ଲବ୍ଭତୀ''ତି। (ଖୁ। ପା। ୮।୧୫);

ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ଚ ଓଟ୍ଟଓିଓଟ୍ଟଂ କଥିତଂ।

୪୩। ତତିଯେ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତନ୍ତି ଦୋସେନ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତଂ। ଚେତସା ଚେତୋପରିଚ୍ଚାତି ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତେନ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା। ଯଥାଭତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଯଥା ଆହରିତ୍ୱା ଠପିତୋ। ଏଓଂ ନିରଯେତି ଏଓଂ ନିରଯେ ଠିତୋଯେଓାତି ଓତ୍ତବ୍ବୋ। ଅପାଯନ୍ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ନିରଯଓେଓଚନମେଓ। ନିରଯୋ ହି ଅଯସଙ୍ଖାତା ସୁଖା ଅପେତୋତି ଅପାଯୋ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଗତି ପଟିସରଣନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତି, ଦୁକ୍କଟକାରିନୋ ଏତ୍ଥ ଓିଓସା ନିପତନ୍ତୀତି ଓିନିପାତୋ, ନିରସ୍ସାଦଟ୍ଠେନ ନିରଯୋ।

୪୪। ଚତୁତ୍ଥେ ପସନ୍ନନ୍ତି ସଦ୍ଧାପସାଦେନ ପସନ୍ନଂ। ସୁଗତିନ୍ତି ସୁଖସ୍ସ ଗତିଂ। ସଗ୍ଗଂ ଲୋକନ୍ତି ରୂପାଦିସମ୍ପତ୍ତୀହି ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ।

୪୫। ପଞ୍ଚମେ ଉଦକରହଦୋତି ଉଦକଦହୋ। ଆଓିଲୋତି ଅଓିପ୍ପସନ୍ନୋ। ଲୁଳିତୋତି ଅପରିସଣ୍ଠିତୋ। କଲଲୀଭୂତୋତି କଦ୍ଦମୀଭୂତୋ। ସିପ୍ପିସମ୍ବୁକନ୍ତିଆଦୀସୁ ସିପ୍ପିଯୋ ଚ ସମ୍ବୁକା ଚ ସିପ୍ପିସମ୍ବୁକଂ। ସକ୍ଖରା ଚ କଠଲାନି ଚ ସକ୍ଖରକଠଲଂ। ମଚ୍ଛାନଂ ଗୁମ୍ବଂ ଘଟାତି ମଚ୍ଛଗୁମ୍ବଂ। ଚରନ୍ତମ୍ପି ତିଟ୍ଠନ୍ତମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ସକ୍ଖରକଠଲଂ ତିଟ୍ଠତିଯେଓ, ଇତରାନି ଚରନ୍ତିପି ତିଟ୍ଠନ୍ତିପି। ଯଥା ପନ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଠିତାସୁପି ନିସିନ୍ନାସୁପି ନିପଜ୍ଜମାନାସୁପି ''ଏତା ଗାଓିଯୋ ଚରନ୍ତୀ''ତି ଚରନ୍ତିଯୋ ଉପାଦାଯ ଇତରାପି ''ଚରନ୍ତୀ''ତି ଓୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏଓଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତମେଓ ସକ୍ଖରକଠଲଂ ଉପାଦାଯ ଇତରମ୍ପି ଦ୍ୱଯଂ ''ତିଟ୍ଠନ୍ତ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ, ଇତରଂ ଦ୍ୱଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ସକ୍ଖରକଠଲମ୍ପି ''ଚରନ୍ତ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ।

ଆଓିଲେନାତି ପଞ୍ଚହି ନୀଓରଣେହି ପରିଯୋନଦ୍ଧେନ। ଅତ୍ତତ୍ଥଂ ଓାତିଆଦୀସୁ ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକୋ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକୋ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ତତ୍ଥୋ ନାମ। ଅତ୍ତନୋଓ ସମ୍ପରାଯେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକୋ ଅତ୍ଥୋ ପରତ୍ଥୋ ନାମ ହୋତି। ସୋ ହି ପରତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋତି ପରତ୍ଥୋ। ତଦୁଭଯଂ ଉଭଯତ୍ଥୋ

ନାମ। ଅପିଚ ଅତ୍ତନୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକୋପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରୋ ଅତ୍ଥୋ ଅତ୍ତତ୍ଥୋ ନାମ, ପରସ୍ସ ତାଦିସୋୱ ଅତ୍ଥୋ ପରତ୍ଥୋ ନାମ, ତଦୁଭଯମ୍ପି ଉଭଯତ୍ଥୋ ନାମ। ଉତ୍ତରିଂ ୱା ମନୁସ୍ସଧମ୍ମାତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥସଙ୍ଖାତା ମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଉତ୍ତରିଂ। ଅଯଞ୍ହି ଦସୱିଧୋ ଧମ୍ମୋ ୱିନାପି ଅଞ୍ଞଂ ସମାଦାପକଂ ସତ୍ଥନ୍ତରକପ୍ପାୱସାନେ ଜାତସଂୱେଗେହି ମନୁସ୍ସେହି ସଯମେୱ ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା ମନୁସ୍ସଧମ୍ମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ପନ ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସନ୍ତି ଅରିଯାନଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଅରିଯଭାୱଂ ୱା କାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଞାଣଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତଂ ୱିସେସଂ। ଞାଣମେୱ ହି ଜାନନଟ୍ଠେନ ଞାଣଂ, ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଦସ୍ସନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣୱିପସ୍ସନାଞାଣମଗ୍ଗଞାଣଫଲଞାଣପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

୪୬। ଛଟ୍ଠେ ଅଚ୍ଛୋତି ଅବହଲୋ, ପସନ୍ନୋତିପି ୱଟ୍ଟତି। ୱିପ୍ପସନ୍ନୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ପସନ୍ନୋ। ଅନାୱିଲୋତି ନ ଆୱିଲୋ, ପରିସୁଦ୍ଧୋତି ଅତ୍ଥୋ, ଫେଣପୁପ୍ଫୁଳସଙ୍ଖସେୱାଲପଣକୱିରହିତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନାୱିଲେନାତି ପଞ୍ଚନୀୱରଣୱିମୁତ୍ତେନ। ସେସଂ ଚତୁତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ।

୪୭। ସତ୍ତମେ ରୁକ୍ଖଜାତାନନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ସାମିୱଚନଂ, ରୁକ୍ଖଜାତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ରୁକ୍ଖାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ମୁଦୁତାଯାତି ମୁଦୁଭାୱେନ। କୋଚି ହି ରୁକ୍ଖୋ ୱଣ୍ଣେନ ଅଗ୍ଗୋ ହୋତି, କୋଚି ଗନ୍ଧେନ, କୋଚି ରସେନ, କୋଚି ଥଦ୍ଧତାଯ। ଫନ୍ଦନୋ ପନ ମୁଦୁତାଯ ଚେୱ କମ୍ମଞ୍ଞତାଯ ଚ ଅଗ୍ଗୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଦସ୍ସେତି। ଚିତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତଂ ବହୁଲୀକତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସମଥୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଭାୱିତଞ୍ଚେୱ ପୁନପ୍ପୁନକତଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। କୁରୁନ୍ଦକୱାସି ଫୁସ୍ସମିତ୍ତତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ‘‘ଏକନ୍ତଂ ମୁଦୁ ଚେୱ କମ୍ମନିଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତମେୱ, ଆୱୁସୋ’’ତି।

୪୮। ଅଟ୍ଠମେ ଏୱଂ ଲହୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ ଲହୁଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଲହୁଂ ନିରୁଜ୍ଝନକଂ। ଯାୱଞ୍ଚାତି ଅଧିମତ୍ତପମାଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଅତିୱିଯ ନ ସୁକରାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଏକଚ୍ଚେ ତାୱ ଆଚରିଯା ‘‘ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ପନ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଅନ୍ତମସୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଅଧିପ୍ପେତମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ମିଲିନ୍ଦରାଜା ଧମ୍ମକଥିକଂ ନାଗସେନତ୍ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏକସ୍ମିଂ ଅଚ୍ଛରାକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତିତଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରା ସଚେ ରୂପିନୋ ଅସ୍ସୁ, କୀୱ ମହାରାସି ଭୱେଯ୍ଯା’’ତି? ‘‘ୱାହସତାନଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱୀହୀନଂ ଅଡ୍ଢଚୂଳଞ୍ଚ ୱାହା ୱୀହିସତ୍ତମ୍ବଣାନି ଦ୍ୱେ ଚ ତୁମ୍ବା ଏକଚ୍ଛରାକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତିତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତୀ’’ତି (ମି। ପ। ୪। ୧।୨)। ଅଥ କସ୍ମା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ‘‘ଉପମାପି ନ ସୁକରା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥେୱ ହି ଉପମଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି କପ୍ପଦୀଘଭାୱସ୍ସ ଯୋଜନିକପବ୍ବତେନ ଯୋଜନିକସାସପପୁଣ୍ଣନଗରେନ, ନିରଯଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସତ୍ତିସତାହତୋପମେନ, ସଗ୍ଗସୁଖସ୍ସ ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିଯା ଉପମା କତା, ଏୱମିଧାପି କାତବ୍ବାତି? ତତ୍ଥ ‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମା କାତୁ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଉପମା କତା, ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାଯ ଅଭାୱେନ ନ କତା। ଇଦଞ୍ହି ସୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମଦେସନାପରିଯୋସାନେ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚିତ୍ତରାସି ନାମ କଥିତୋତି।

୪୯। ନୱମେ ପଭସ୍ସରନ୍ତି ପଣ୍ଡରଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। କିଂ ପନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ନୀଲାଦୀନଞ୍ହି ଅଞ୍ଞତରୱଣ୍ଣଂ ୱା ହୋତୁ ଅୱଣ୍ଣଂ ୱା ଯଂକିଞ୍ଚି ପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ‘‘ପଭସ୍ସର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦମ୍ପି ନିରୁପକ୍କିଲେସତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ପଭସ୍ସରଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋତି ତଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ଆଗନ୍ତୁକେହୀତି ଅସହଜାତେହି ପଚ୍ଛା ଜୱନକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକେହି। ଉପକ୍କିଲେସେହୀତି ରାଗାଦୀହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠତ୍ତା ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ନାମାତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଂ? ଯଥା ହି ସୀଲୱନ୍ତା ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା ମାତାପିତରୋ ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ୱା ଦୁସ୍ସୀଲାନଂ ଦୁରାଚାରାନଂ ଅୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନାନଂ ପୁତ୍ତାନଞ୍ଚେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଞ୍ଚ ୱସେନ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତେ ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକସଦ୍ଧିୱିହାରିକେ ୱା ନ ତଜ୍ଜେନ୍ତି ନ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି ନ ଓୱଦନ୍ତି ନାନୁସାସନ୍ତୀ’’ତି ଅୱଣ୍ଣଂ ଅକିତ୍ତିଂ ଲଭନ୍ତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନା ମାତାପିତରୋ ୱିଯ ଚ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ୱିଯ ଚ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ପୁତ୍ତାଦୀନଂ ୱସେନ ତେସଂ ଅକିତ୍ତିଲାଭୋ ୱିଯ ଜୱନକ୍ଖଣେ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନସଭାୱାନଂ ଲୋଭସହଗତାଦୀନଂ ଚିତ୍ତାନଂ ୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନେହି ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ପକତିପରିସୁଦ୍ଧମ୍ପି ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତୀତି।

୫୦। ଦସମେପି ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ। ୱିପ୍ପମୁତ୍ତନ୍ତି ଜୱନକ୍ଖଣେ ଅରଜ୍ଜମାନଂ ଅଦୁସ୍ସମାନଂ ଅମୁଯ୍ହମାନଂ ତିହେତୁକଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତାଦିକୁସଲୱସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ଇଧାପି ଯଥା ସୀଲୱନ୍ତାନଂ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନାନଂ ପୁତ୍ତାଦୀନଂ ୱସେନ ମାତାଦଯୋ ‘‘ସୋଭନା ଏତେଯେୱ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତକାଦଯୋ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତୀ’’ତି ୱଣ୍ଣକିତ୍ତିଲାଭିନୋ ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଜୱନକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନକୁସଲଚିତ୍ତୱସେନ ଇଦଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ପଣିହିତଅଚ୍ଛୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୬। ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୧। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ପଠମେ ତଂ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ତଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ସୁତୱିରହିତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ତତ୍ଥ ଆଗମାଧିଗମାଭାୱା ଞେୟ୍ୟୋ ଅସ୍ସୁତୱା ଇତି। ଯୋ ହି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ଥୱସେନ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୋ ''ଇଦଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ନାମ ପକତିପରିସୁଦ୍ଧମ୍ପି ଜୱନକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନେହି ଲୋଭାଦୀହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ନେୱ ଆଗମୱସେନ ନ ଅଧିଗମୱସେନ ଜାନାତି, ଯସ୍ସ ଚ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନପଚ୍ଚଯାକାରସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱିନିଚ୍ଛଯୱିରହିତତ୍ତା ଯଥାଭୂତଞାଣପଟିୱେଧସାଧକୋ ନେୱ ଆଗମୋ, ପଟିପତ୍ତିଯା ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅନଧିଗତତ୍ତା ନ ଅଧିଗମୋ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଆଗମାଧିଗମାଭାୱା ଞେୟ୍ୟୋ ଅସ୍ସୁତୱା ଇତି। ସ୍ୱାଯଂ –

''ପୁଥୂନଂ ଜନନାଦୀହି, କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ;

ପୁଥୁଜ୍ଜନନ୍ତୋଗଧତ୍ତା, ପୁଥୁୱାଯଂ ଜନୋ ଇତି''।

ସୋ ହି ପୁଥୂନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ କିଲେସାଦୀନଂ ଜନନାଦୀହି କାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଯଥାହ –

''ପୁଥୁ କିଲେସେ ଜନେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ଅୱିହତସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସତ୍ଥାରାନଂ ମୁଖୁଲ୍ଲୋକିକାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ସବ୍ବଗତୀହି ଅୱୁଟ୍ଠିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଭିସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାଓଘେହି ୱୁଯ୍ହନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାସନ୍ତାପେହି ସନ୍ତପ୍ପନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ନାନାପରିଳାହେହି ପରିଡଯ୍ହନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧା ଗଧିତା ମୁଚ୍ଛିତା ଅଜ୍ଝୋପନ୍ନା ଲଗ୍ଗା ଲଗ୍ଗିତା ପଲିବୁଦ୍ଧାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ପୁଥୁ ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି ଆୱୁତା ନିୱୁତା ଓୱୁତା ପିହିତା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ପଟିକୁଜ୍ଜିତାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା''ତି (ମହାନି। ୫୧, ୯୪)।

ପୁଥୂନଂ ୱା ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଅରିଯଧମ୍ମପରମ୍ମୁଖାନଂ ନୀଚଧମ୍ମସମାଚାରାନଂ ଜନାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ପୁଥୁ ୱା ଅଯଂ ୱିସୁଂଯେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ, ୱିସଂସଟ୍ଠୋ ସୀଲସୁତାଦିଗୁଣଯୁତ୍ତେହି ଅରିଯେହି ଜନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଏୱମେତେହି ''ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଯେ ତେ –

''ଦୁୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଅନ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକୋ, କଲ୍ୟାଣେକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି। –

ଦ୍ୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ତେସୁ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତୀତି ''ଇଦଞ୍ଚ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତି, ଏୱଂ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ନାମା''ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ନ ଜାନାତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା। ଚିତ୍ତଭାୱନା ନତ୍ଥୀତି ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତି ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗହୋ ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ''ନତ୍ଥୀ''ତି ୱଦାମୀତି ଦସ୍ସେତି।

୫୨। ଦୁତିଯେ ସୁତୱାତି ସୁତସମ୍ପନ୍ନୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତ୍ଥ ଅସ୍ସୁତୱାତି ପଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅରିଯସାୱକୋତି ଅତ୍ଥି ଅରିଯୋ ନ ସାୱକୋ, ସେୟ୍ୟଥାପି ବୁଦ୍ଧା ଚେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ; ଅତ୍ଥି ସାୱକୋ ନ ଅରିଯୋ, ସେୟ୍ୟଥାପି ଗିହୀ ଅନାଗତଫଲୋ; ଅତ୍ଥି ନେୱ ଅରିଯୋ ନ ସାୱକୋ ସେୟ୍ୟଥାପି ପୁଥୁତିତ୍ଥିଯା। ଅତ୍ଥି ଅରିଯୋଚେୱ ସାୱକୋ ଚ, ସେୟ୍ୟଥାପି ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଆଗତଫଲା ୱିଞ୍ଞାତସାସନା। ଇଧ ପନ ଗିହୀ ୱା ହୋତୁ ପବ୍ବଜିତୋ ୱା, ଯୋ କୋଚି ସୁତୱାତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱସେନ ସୁତସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଯଂ ଅରିଯସାୱକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀତି ''ଏୱମିଦଂ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ଯଥାସଭାୱତୋ ଜାନାତି। ଚିତ୍ତଭାୱନା ଅତ୍ଥୀତି ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତି ଚିତ୍ତପରିଗ୍ଗହୋ ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ଥିଭାୱେନେୱ ''ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱଦାମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ବଲୱୱିପସ୍ସନା କଥିତା। କେଚି ତରୁଣୱିପସ୍ସନାତି ୱଦନ୍ତି।

୫୩। ତତିଯଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ କଥିତଂ। କତରାଯଂ ପନ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ? ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତନ୍ତଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ। ଭଗୱା କିର ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ପଟିୱସତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପଟିୱସନ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚୱିଧଂ କିଚ୍ଚଂ ଅୱିଜହିତମେୱ ହୋତି। ପଞ୍ଚ ହି ବୁଦ୍ଧକିଚ୍ଚାନି – ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ, ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚଂ, ମଜ୍ଝିମଯାମକିଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚନ୍ତି।

ତତ୍ରିଦଂ ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ – ଭଗୱା ହି ପାତୋୱ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଉପଟ୍ଠାକାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ସରୀରଫାସୁକତ୍ଥଞ୍ଚ ମୁଖଧୋୱନାଦିସରୀରପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା ତାୱ ୱିୱିତ୍ତାସନେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ନିୱାସେତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତମାଦାଯ କଦାଚି ଏକକୋୱ, କଦାଚି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତି କଦାଚି ପକତିଯା, କଦାଚି ଅନେକେହି ପାଟିହାରିଯେହି ୱତ୍ତମାନେହି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସତୋ ଲୋକନାଥସ୍ସ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମୁଦୁଗତୱାତା ପଥୱିଂ ସୋଧେନ୍ତି, ୱଲାହକା ଉଦକଫୁସିତାନି ମୁଞ୍ଚନ୍ତା ମଗ୍ଗେ ରେଣୁଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଉପରି ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅପରେ ୱାତା ପୁପ୍ଫାନି ଉପସଂହରିତ୍ୱା ମଗ୍ଗେ ଓକିରନ୍ତି, ଉନ୍ନତା ଭୂମିପ୍ପଦେସା ଓନମନ୍ତି, ଓନତା ଉନ୍ନମନ୍ତି, ପାଦନିକ୍ଖେପସମଯେ ସମାୱ ଭୂମି ହୋତି, ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସାନି ପଦୁମପୁପ୍ଫାନି ୱା ପାଦେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି। ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଠପିତମତ୍ତେ ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ସରୀରତୋ ଛବ୍ବଣ୍ଣରସ୍ମିଯୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରସପିଞ୍ଜରାନି ୱିଯ ଚିତ୍ରପଟପରିକ୍ଖିତ୍ତାନି ୱିଯ ଚ ପାସାଦକୂଟାଗାରାଦୀନି ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଧାୱନ୍ତି, ହତ୍ଥିଅସ୍ସୱିହଙ୍ଗାଦଯୋ ସକସକଟ୍ଠାନେସୁ ଠିତାଯେୱ ମଧୁରେନାକାରେନ ସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ତଥା ଭେରିୱୀଣାଦୀନି ତୂରିଯାନି ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ କାଯୂପଗାନି ଆଭରଣାନି। ତେନ ସଞ୍ଞାଣେନ ମନୁସ୍ସା ଜାନନ୍ତି ''ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଇଧ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିଟ୍ଠୋ''ତି। ତେ ସୁନିୱତ୍ଥା ସୁପାରୁତା ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଆଦାଯ ଘରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀହି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ, ଭନ୍ତେ, ଦସ ଭିକ୍ଖୂ, ଅମ୍ହାକଂ ୱୀସତି, ପଞ୍ଞାସଂ...ପେ... ସତଂ ଦେଥା''ତି ଯାଚିତ୍ୱା ଭଗୱତୋପି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପିଣ୍ଡପାତେନ ପଟିମାନେନ୍ତି। ଭଗୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ତେସଂ ଉପନିସ୍ସଯଚିତ୍ତସନ୍ତାନାନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଯଥା କେଚି ସରଣଗମନେସୁ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, କେଚି ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ, କେଚି ସୋତାପତ୍ତିସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ, କେଚି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲେ ଅରହତ୍ତେତି। ଏୱଂ ମହାଜନଂ ଅନୁଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧମଣ୍ଡଲମାଳେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନଂ ଆଗମଯମାନୋ। ତତୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭଗୱତୋ ନିୱେଦେତି। ଅଥ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସତି। ଇଦଂ ତାୱ ପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ।

ଅଥ ଭଗୱା ଏୱଂ କତପୁରେଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଯା ଉପଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ପାଦପୀଠେ ଠତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଓୱଦତି – ''ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେଥ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ମନୁସ୍ସତ୍ତପଟିଲାଭୋ, ଦୁଲ୍ଲଭା ଖଣସମ୍ପତ୍ତି, ଦୁଲ୍ଲଭା ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଦୁଲ୍ଲଭଂ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନ''ନ୍ତି। ତତ୍ଥ କେଚି ଭଗୱନ୍ତଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଭଗୱା ତେସଂ ଚରିଯାନୁରୂପଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦେତି। ତତୋ ସବ୍ବେପି ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କେଚି ଅରଞ୍ଞଂ, କେଚି ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, କେଚି ପବ୍ବତାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, କେଚି ଚାତୁମହାରାଜିକଭୱନଂ...ପେ... କେଚି ୱସୱତ୍ତିଭୱନନ୍ତି । ତତୋ ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି, ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ମୁହୁତ୍ତଂ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ଅଥ ସମସ୍ସାସିତକାଯୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦୁତିଯଭାଗେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେତି। ତତିଯଭାଗେ ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି, ତତ୍ଥ ମହାଜନୋ ପୁରେଭତ୍ତଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଆଦାଯ ୱିହାରେ ସନ୍ନିପତତି। ତତୋ ଭଗୱା ସମ୍ପତ୍ତପରିସାଯ ଅନୁରୂପେନ ପାଟିହାରିଯେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସଜ୍ଜ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି କାଲଯୁତ୍ତଂ ସମଯଯୁତ୍ତଂ, ଅଥ କାଲଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପରିସଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତି, ମନୁସ୍ସା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଇଦଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ।

ସୋ ଏୱଂ ନିଟ୍ଠିତପଚ୍ଛାଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ସଚେ ଗତ୍ତାନି ଓସିଞ୍ଚିତୁକାମୋ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧାସନା ଉଟ୍ଠାଯ ନ୍ହାନକୋଟ୍ଠକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକେନ ପଟିଯାଦିତୌଦକେନ ଗତ୍ତାନି ଉତୁଂ ଗଣ୍ହାପେତି। ଉପଟ୍ଠାକୋପି ବୁଦ୍ଧାସନଂ ଆନେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ପଞ୍ଞପେତି। ଭଗୱା ସୁରତ୍ତଦୁପଟ୍ଟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କାଯବନ୍ଧନଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଏକଂସଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦତି ଏକକୋୱ ମୁହୁତ୍ତଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଅଥ ଭିକ୍ଖୂ ତତୋ ତତୋ ଆଗମ୍ମ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଏକଚ୍ଚେ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଯାଚନ୍ତି। ଭଗୱା ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତୋ ପୁରିମଯାମଂ ୱିତିନାମେତି। ଇଦଂ ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ପୁରିମଯାମକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ପନ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେସୁ ସକଲଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଦେୱତାଯୋ ଓକାସଂ ଲଭମାନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ଯଥାଭିସଙ୍ଖତଂ ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁରକ୍ଖରମ୍ପି। ଭଗୱା ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଯାମଂ ୱୀତିନାମେତି। ଇଦଂ ମଜ୍ଝିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ପଚ୍ଛିମଯାମଂ ପନ ତଯୋ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନିସଜ୍ଜାପୀଳିତସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ କିଲାସୁଭାୱମୋଚନତ୍ଥଂ ଏକଂ କୋଟ୍ଠାସଂ ଚଙ୍କମେନ ୱୀତିନାମେତି, ଦୁତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତି। ତତିଯକୋଟ୍ଠାସେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁରିମବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ଦାନସୀଲାଦିୱସେନ କତାଧିକାରପୁଗ୍ଗଲଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେତି। ଇଦଂ ପଚ୍ଛିମଯାମକିଚ୍ଚଂ।

ତସ୍ମିଂ ଦିୱସଂ ଭଗୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କିଚ୍ଚେ ଠିତୋ ଲୋକଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ମଯା କୋସଲରଟ୍ଠେ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତେନ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେନ ଉପମେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦେସିତେ ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଗିହିଭାୱଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଯଂକିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତେୱ। ଇତରେସଂ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା, ''ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେହୀ''ତି ଆହ।

ଥେରୋ ଅନୁପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ମହାଜନସ୍ସ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ, ଗନ୍ତୁକାମା ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୂ ମହାଲାଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିଯ ତୁଟ୍ଠମାନସା ''ଲଭିସ୍ସାମ ୱତ ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ଓଲୋକେତୁଂ ମଧୁରଞ୍ଚ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁ''ନ୍ତି ପରୁଳ୍ହକେସା କେସେ ଓହାରେତ୍ୱା ମଲଗ୍ଗହିତପତ୍ତା ପତ୍ତେ ପଚିତ୍ୱା କିଲିଟ୍ଠଚୀୱରା ଚୀୱରାନି ଧୋୱିତ୍ୱା ଗମନସଜ୍ଜା ଅହେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ କୋସଲରଟ୍ଠଂ ଚାରିକାଯ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଗାମନିଗମପଟିପାଟିଯା ଏକଦିୱସଂ ଗାୱୁତଅଡ୍ଢଯୋଜନତିଗାୱୁତଯୋଜନପରମଂ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ମହନ୍ତଂ ସୁସିରରୁକ୍ଖଂ ଅଗ୍ଗିନା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମମେୱ ୱତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ସଓହି ଅଙ୍ଗେହି ପଟିମଣ୍ଡେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଗମନଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱା ''ଅଦ୍ଧା କାରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଅକାରଣେନ ତଥାଗତା ଗମନଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତୀ''ତି ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ସତ୍ଥା ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ''ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମୁଂ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧ''ନ୍ତି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋପମସୁତ୍ତନ୍ତଂ (ଅ। ନି। ୭। ୭୨) ଦେସେତି।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେଯ୍ୟାକରଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି, ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତିଂସୁ, ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ତଞ୍ହି ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନାମକାଯୋ ସନ୍ତତ୍ତୋ, ନାମକାଯେ ସନ୍ତତ୍ତେ କରଜକାଯୋ ସନ୍ତତ୍ତୋ, କରଜକାଯେ ସନ୍ତତ୍ତେ ନିଧାନଗତଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି। ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ''ଦୁକ୍କରଂ ୱତ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଯାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁ''ନ୍ତି ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତା, ସଟ୍ଠିମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ଦେସନାଭିମୁଖଂ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା।

ତତ୍ଥ ଯେସଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି, ତେ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୁ। ଯେ ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ତା, ତେ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ମଦ୍ଦନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ଯେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ତେ ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାୱ ଅହେସୁଂ। ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନା ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ସଫଲାୱ ଜାତାତି। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତାନଂ ତାୱ ସଫଲା ହୋତୁ, ଇତରେସଂ କଥଂ ସଫଲା ଜାତାତି? ତେପି ହି ସଚେ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ନ ସୁଣେଯ୍ୟୁଂ, ପମତ୍ତାୱ ହୁତ୍ୱା ଠାନଂ ଜହିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟୁଂ। ତତୋ ନେସଂ ତଂ ପାପଂ ୱଡ୍ଢମାନଂ ଅପାଯେସୁଯେୱ ସଂସୀଦାପେଯ୍ୟ । ଇମଂ ପନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଜାତସଂୱେଗା ଠାନଂ ଜହିତ୍ୱା ସାମଣେରଭୂମିଯଂ ଠିତା ଦସ ସୀଲାନି ପୂରେତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେ ଯୁତ୍ତପ୍ପଯୁତ୍ତା କେଚି ସୋତାପନ୍ନା କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ କେଚି ଅନାଗାମିନୋ ଅହେସୁଂ, କେଚି ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ, ଏୱଂ ପାରାଜିକାପନ୍ନାନମ୍ପି ସଫଲା ଅହୋସି। ଇତରେ ପନ ସଚେ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ନ ସୁଣେଯ୍ୟୁଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସମ୍ପି ପାରାଜିକମ୍ପି ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅପାଯେସୁଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଇମଂ ପନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଅହୋ ସଲ୍ଲେଖିତଂ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ, ନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଯାୱଜୀୱଂ ଇମଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତୁଂ, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଉପାସକଧମ୍ମଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମା''ତି ଗିହିଭାୱଂ ଉପଗମିଂସୁ। ତେ ତୀସୁ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚ ସୀଲାନି ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଉପାସକଧମ୍ମଂ ପୂରେତ୍ୱା କେଚି ସୋତାପନ୍ନା କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ କେଚି ଅନାଗାମିନୋ ଜାତା, କେଚି ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତାତି। ଏୱଂ ତେସମ୍ପି ସଫଲାୱ ଅହୋସି।

ଇମଂ ପନ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଦେୱସଙ୍ଘା ଯେହିପି ସୁତା, ଯେହିପି ନ ସୁତା, ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଆରୋଚେନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ। ଭିକ୍ଖୂ ସୁତ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ''ଦୁକ୍କରଂ, ଭୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ ଯାୱଜୀୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁ''ନ୍ତି ଏକକ୍ଖଣେନେୱ ଦସପି ଭିକ୍ଖୂ ୱୀସତିପି ସଟ୍ଠିପି ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଗିହୀ ହୋନ୍ତି। ସତ୍ଥା ଯଥାରୁଚିଯା ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ପୁନ ଜେତୱନମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଚିରଂ ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହାସି, ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁଂ, ନାମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ

ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା’’ତି। ଅଡ୍ଢମାସଂ ଏକୀଭାୱେନ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନେ ତନୁଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦିସ୍ୱା ଜାନନ୍ତୋୟେୱ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ତଥାଗତେ ଚାରିକଂ ଚରିତ୍ୱା ଜେତୱନଂ ଆଗତେ ସକଲୱିହାରୋ କାସାୱପଜ୍ଜୋତୋ ଇସିୱାତପଟିୱାତୋ ହୋତି, ଇଦାନି ପନ ତନୁଭୂତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଦିସ୍ସତି, ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଚ ଉପ୍ପଣ୍ଡୁପଣ୍ଡୁକଜାତା ଭିକ୍ଖୂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି? ଏତରହି ଭଗୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋପମଧମ୍ମଦେସନଂ କଥିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖୂ ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ‘‘ମୟଂ ଏତଂ ଧମ୍ମଂ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ପରିପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ଅସକ୍ୟାୱନ୍ତାନଞ୍ଚ ଜନସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅୟୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଗିହିଭାୱଂ ସଙ୍କମନ୍ତୀତି।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତତୋ ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ମୟି ପଟିସଲ୍ଲାନେ ୱୀତିନାମେନ୍ତେ ନ କୋଚି ମମ ପୁତ୍ତାନଂ ଏକଂ ଅସ୍ସାସଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ସାଗରସ୍ସ ହି ଓତରଣତିତ୍ଥାନି ୱିୟ ବହୂନି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅସ୍ସାସକାରଣାନି। ଗଚ୍ଛାନନ୍ଦ, ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ବୁଦ୍ଧାସନୱରଗତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ମେତ୍ତାୟ ସବ୍ବପୁବ୍ବଭାଗୋ ନାମ ନେୱ ଅପ୍ପନା, ନ ଉପଚାରୋ, ସତ୍ତାନଂ ହିତଫରଣମତ୍ତମେୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଇମଂ ଚୂଳଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତସୁତ୍ତଂ ଦେସେସି।

ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତନ୍ତି ଅଚ୍ଛରାପହରଣମତ୍ତଂ, ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ପହରିତ୍ୱା ସଦ୍ଦକରଣମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମେତ୍ତାଚିତ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ହିତଫରଣଚିତ୍ତଂ। ଆସେୱତୀତି କଥଂ ଆସେୱତି? ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ଜାନନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ସଦ୍ଧାୟ ଅଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ୱୀରିୟଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ସତିଂ ଉପଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ଚିତ୍ତଂ ସମାଦହନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ପଞ୍ଞାୟ ପଜାନନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଅଭିଜାନନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ପହାତବ୍ବଂ ପଜହନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ଭାୱେତବ୍ବଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଆସେୱତି, ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋ ଆସେୱତୀତି (ପଟି। ମ। ୨।୨)। ଇଧ ପନ ମେତ୍ତାପୁବ୍ବଭାଗେନ ହିତଫରଣପ୍ପୱତ୍ତନମତ୍ତେନେୱ ଆସେୱତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅରିତ୍ତଜ୍ଝାନୋତି ଅତୁଚ୍ଛଜ୍ଝାନୋ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଜ୍ଝାନୋ ୱା। ୱିହରତୀତି ଇରିୟତି ପୱତ୍ତତି ପାଲେତି ୟପେତି ୟାପେତି ଚରତି ୱିହରତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିହରତୀତି। ଇମିନା ପଦେନ ମେତ୍ତଂ ଆସେୱନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇରିୟାପଥୱିହାରୋ କଥିତୋ। ସତ୍ଥୁସାସନକରୋତି ସତ୍ଥୁ ଅନୁସାସନିକରୋ। ଓୱାଦପତିକରୋତି ଓୱାଦକାରକୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସକିଂୱଚନଂ ଓୱାଦୋ, ପୁନପ୍ପୁନୱଚନଂ ଅନୁସାସନୀ। ସମ୍ମୁଖାୱଚନମ୍ପି ଓୱାଦୋ, ପେସେତ୍ୱା ପରମ୍ମୁଖାୱଚନଂ, ଅନୁସାସନୀ। ଓତିଣ୍ଣେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱଚନଂ ଓୱାଦୋ, ଓତିଣ୍ଣେ ୱା ଅନୋତିଣ୍ଣେ ୱା ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତନ୍ତିଠପନୱସେନ ୱଚନଂ ଅନୁସାସନୀ। ଏୱଂ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରମତ୍ଥତୋ ପନ ଓୱାଦୋତି ୱା ଅନୁସାସନୀତି ୱା ଏସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ ତଜ୍ଜାତେ ତଞ୍ଞେୱାତି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାଚିତ୍ତଂ ଆସେୱତୀ’’ତି ଇଦମେୱ ସତ୍ଥୁସାସନଞ୍ଚେୱ ଓୱାଦୋ ଚ, ତସ୍ସ କରଣତୋ ଏସ ସାସନକରୋ ଓୱାଦପତିକରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅମୋଘନ୍ତି ଅତୁଚ୍ଛଂ। ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡନ୍ତି ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାୟ ରଟ୍ଠଂ ନିସ୍ସାୟ ପବ୍ବଜିତେନ ପରେସଂ ଗେହତୋ ପଟିଲଦ୍ଧତ୍ତା ପିଣ୍ଡପାତୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି। ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ଚତ୍ତାରୋ ପରିଭୋଗା ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ ଦାୟଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ସାମିପରିଭୋଗୋତି। ତତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ। ସୀଲୱତୋ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ ନାମ। ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେକ୍ଖାନଂ ପରିଭୋଗୋ ଦାୟଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ନାମ। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ସାମିପରିଭୋଗୋ ନାମ। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅୟଂ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡପରିଭୋଗୋ ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ଅମୋଘୋ ହୋତି। ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି ମେତ୍ତାଚିତ୍ତଂ ଆସେୱନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡସ୍ସ ସାମିକୋ ହୁତ୍ୱା, ଅଣଣୋ ହୁତ୍ୱା, ଦାୟାଦୋ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତିପିସ୍ସ ଅମୋଘୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡପରିଭୋଗୋ। ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପି ମେତ୍ତଂ ଆସେୱନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦିନ୍ନଦାନଂ ମହଟ୍ଠିୟଂ ହୋତି ମହପ୍ଫଲଂ ମହାନିସଂସଂ ମହାଜୁତିକଂ ମହାୱିପ୍ଫାରନ୍ତିପିସ୍ସ ଅମୋଘୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡପରିଭୋଗୋ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ୟେ ନଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୀତି ୟେ ପନ ଇମଂ ମେତ୍ତାଚିତ୍ତଂ ବହୁଲଂ ଆସେୱନ୍ତି ଭାୱେନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି, ତେ ଅମୋଘଂ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ କିଂ? ଏୱରୂପା ହି ଭିକ୍ଖୂ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡସ୍ସ ସାମିନୋ ଅଣଣା ଦାୟାଦା ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି।

୫୪-୫୫। ଚତୁତ୍ଥେ ଭାୱେତୀତି ଉପ୍ପାଦେତି ୱଡ୍ଢେତି। ପଞ୍ଚମେ ମନସି କରୋତୀତି ମନସ୍ମିଂ କରୋତି। ସେସଂ ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁପି ତତିୟେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୟୋ ହି ଆସେୱତି, ଅୟମେୱ ଭାୱେତି, ଅୟଂ ମନସି କରୋତି। ୟେନ ଚିତ୍ତେନ ଆସେୱତି, ତେନେୱ ଭାୱେତି, ତେନ ମନସି କରୋତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପନ ୟାୟ ଧମ୍ମଧାତୁୟା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଦେସନାୱିଲାସପ୍ପତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ସା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ

ଦେସନାୱିଲାସଂ ଧମ୍ମିସ୍ସରିଯତଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦକୁସଲତଂ ଅପ୍ପଟିହତସଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଏକଚିତ୍ତମେୱ ତୀହି କୋଟ୍ଠାସେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସୀତି।

୫୬। ଛଟ୍ଠେ ଯେ କେଚୀତି ଅନିଯାମିତୱଚନଂ। ଅକୁସଲାତି ତେସଂ ନିଯାମିତୱଚନଂ। ଏତ୍ତାୱତା ସଵାକୁସଲା ଅସେସତୋ ପରିଯାଦିନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଅକୁସଲଭାଗିଯାଅକୁସଲପକ୍ଖିକାତି ଅକୁସଲାନମେୱେତଂ ନାମଂ। ଅକୁସଲାଯେୱ ହି ଏକଚ୍ଚେ ଅକୁସଲଂ ସହଜାତୱସେନ, ଏକଚ୍ଚେ ଉପନିସ୍ସଯୱସେନ ଭଜନ୍ତି ଚେୱ, ତେସଞ୍ଚ ପକ୍ଖା ଭୱନ୍ତୀତି ''ଅକୁସଲଭାଗିଯା ଅକୁସଲପକ୍ଖିକା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସଵେତେ ମନୋପୁଵଙ୍ଗମାତି ମନୋ ପୁଵଂ ପଠମତରଂ ଗଚ୍ଛତି ଏତେସନ୍ତି ମନୋପୁଵଙ୍ଗମା। ଏତେ ହି କିଞ୍ଚାପି ମନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୁପ୍ପାଦା ଏକୱତ୍ଥୁକା ଏକନିରୋଧା ଏକାରମ୍ମଣା ଚ ହୋନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ତେସଂ ମନୋ ଉପ୍ପାଦକୋ କାରକୋ ଜନକୋ ସମୁଟ୍ଠାପକୋ ନିଵତ୍ତକୋ, ତସ୍ମା ମନୋପୁଵଙ୍ଗମା ନାମ ହୋନ୍ତି।

ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଯଥା ନାମ ''ରାଜା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ରାଜାଯେୱ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ସେସା ରାଜସେନା ନିକ୍ଖନ୍ତା ଅନିକ୍ଖନ୍ତା''ତି ପୁଚ୍ଛିତଵକାରଣଂ ନତ୍ଥି, ସଵା ନିକ୍ଖନ୍ତାତେୱ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଏୱମେୱ ମନୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ୱୁତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅୱସେସା ସହଜାତସଂସଟ୍ଠସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଉପ୍ପନ୍ନା ନ ଉପ୍ପନ୍ନାତି ପୁଚ୍ଛିତଵକାରଣଂ ନତ୍ଥି, ସଵେ ତେ ଉପ୍ପନ୍ନା ତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ଏତମତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେହି ସଂସଟ୍ଠସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ଏକୁପ୍ପାଦେକନିରୋଧୋପି ସମାନୋ ମନୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅନ୍ୱଦେୱାତି ଅନୁଦେୱ, ସହେୱ ଏକତୋଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଚ୍ଛାଯଂ ପନ ଗହେତ୍ୱା ପଠମଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ଚେତସିକାତି ନ ଗହେତଵଂ। ଅତ୍ଥୋ ହି ପଟିସରଣଂ , ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ''ମନୋପୁଵଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା''ତି ଗାଥାଯପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୫୭। ସତ୍ତମେ କୁସଲାତି ଚତୁଭୂମକାପି କୁସଲା ଧମ୍ମା କଥିତା। ସେସଂ ଛଟ୍ଠେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତଵଂ।

୫୮। ଅଟ୍ଠମେ ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପମାଦୋତି ଏତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଆଲପନଂ, ଯଥା ଅଯଂ ପମାଦୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପମାଦୋତି ପମଜ୍ଜନାକାରୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ତତ୍ଥ କତମୋ ପମାଦୋ? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେ ୱା ପଞ୍ଚସୁ ୱା କାମଗୁଣେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗୋ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାନୁପ୍ପଦାନଂ କୁସଲାନଂ ୱା ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱନାଯ ଅସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯତା ଅସାତଚ୍ଚକିରିଯତା ଅନଟ୍ଠିତକିରିଯତା ଓଲୀନୱୁତ୍ତିତା ନିକ୍ଖିତ୍ତଛନ୍ଦତା ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରତା ଅନଧିଟ୍ଠାନଂ ଅନନୁଯୋଗୋ ଅନାସେୱନା ଅଭାୱନା ଅବହୁଲୀକମ୍ମଂ । ଯୋ ଏୱରୂପୋ ପମାଦୋ ପମଜ୍ଜନା ପମଜ୍ଜିତତ୍ତଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଦୋ''ତି (ୱିଭ। ୮୪୬)।

ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଝାନୱିପସ୍ସନାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପନ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପୁନ ପରିହାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି।

୫୯। ନୱମେ ଅପ୍ପମାଦୋ ପମାଦସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତଵୋ।

୬୦। ଦସମେ କୋସଜ୍ଜନ୍ତି କୁସୀତଭାୱୋ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି।

ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୭। ୱୀରିୟାରମ୍ଭାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୬୧। ସତ୍ତମସ୍ସ ପଠମେ ୱୀରିୟାରମ୍ଭୋତି ଚତୁକିଚ୍ଚସ୍ସ ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱୀରିୟସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ, ଆରଦ୍ଧପଗ୍ଗହିତପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିୟତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୬୨। ଦୁତିୟେ ମହିଚ୍ଛତାତି ମହାଲୋଭୋ। ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

''ତତ୍ଥ କତମା ମହିଚ୍ଛତା? ଇତରୀତରଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେହି ପଞ୍ଚହି ୱା କାମଗୁଣେହି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋକମ୍ୟତା, ୟା ଏୱରୂପା ଇଚ୍ଛା ଇଚ୍ଛାଗତା ମହିଚ୍ଛତା ରାଗୋ ସାରାଗୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସାରାଗୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହିଚ୍ଛତା''ତି (ୱିଭ। ୮୫୦)।

୬୩। ତତିୟେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାତି ଅଲୋଭୋ। ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସାତି ଅନିଚ୍ଛସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ହି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସାୱସେସଂ ୱିୟ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ନିରୱସେସୋ। ନ ହି ଅପ୍ପମତ୍ତିକାୟ ଇଚ୍ଛାୟ ଅତ୍ଥିଭାୱେନ ସୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ଇଚ୍ଛାୟ ପନ ଅଭାୱେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆସେୱିତସ୍ସ ଅଲୋଭସ୍ସେୱ ଭାୱେନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା, ପାପିଚ୍ଛତା, ମହିଚ୍ଛତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାତି ଅୟଂ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସକଲାଭେ ଅତିତ୍ତସ୍ସ ପରଲାଭେ ପତ୍ଥନା ଅତ୍ରିଚ୍ଛତା ନାମ, ୟାୟ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଏକଭାଜନେ ପକ୍କପୂୱେପି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତେ ପତିତେ ନ ସୁପକ୍କୋ ୱିୟ ଖୁଦ୍ଦକୋ ଚ ୱିୟ ଖାୟତି, ସ୍ୱେୱ ପନ ପରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ସୁପକ୍କୋ ୱିୟ ମହନ୍ତୋ ୱିୟ ଚ ଖାୟତି। ଅସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ପାପିଚ୍ଛତା ନାମ, ସା ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅଭିଧମ୍ମେ ଆଗତାୟେୱ, ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋହଞ୍ଞେ ପତିଟ୍ଠାତି। ସନ୍ତଗୁଣସମ୍ଭାୱନତା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ମହିଚ୍ଛତା ନାମ, ସାପି ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂତି ଇଚ୍ଛତି, ସୀଲୱା ସମାନୋ ସୀଲୱାତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ଇମିନା ନୟେନ ଆଗତାୟେୱ। ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁସ୍ସନ୍ତପ୍ପୟୋ ହୋତି, ୱିଜାତମାତାପିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ଚ, ମହିଚ୍ଛୋ ଚାପି ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ସକଟେନ ପଚ୍ଚୟେ ଦେନ୍ତୁ, ତୟୋପେତେ ଅତପ୍ପୟା''ତି।

ସନ୍ତଗୁଣନିଗୂହନତା ପନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ନାମ, ତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଗୁଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୁକାମତାୟ ସଦ୍ଧୋ ସମାନୋ ''ସଦ୍ଧୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ନ ଇଚ୍ଛତି। ସୀଲୱା, ପୱିୱିତ୍ତୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ, ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନୋ, ପଞ୍ଞୱା, ଖୀଣାସୱୋ ସମାନୋ ''ଖୀଣାସୱୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ନ ଇଚ୍ଛତି ସେୟ୍ୟଥାପି ମଜ୍ଝନ୍ତିକତ୍ଥେରୋ।

ଥେରୋ କିର ମହାଖୀଣାସୱୋ ଅହୋସି, ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପନସ୍ସ ପାଦମତ୍ତମେୱ ଅଗ୍ଘତି। ସୋ ଅସୋକସ୍ସ ଧମ୍ମରଞ୍ଞୋ ୱିହାରମହଦିୱସେ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଅତିଲୂଖଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା, ''ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ବହି ହୋଥା''ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋ ''ମାଦିସେ ଖୀଣାସୱେ ରଞ୍ଞୋ ସଙ୍ଗହଂ ଅକରୋନ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ କୋ କରିସ୍ସତୀ''ତି ପଥୱିୟଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋୟେୱ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜି। ଏୱଂ ଖୀଣାସୱୋ ସମାନୋ ''ଖୀଣାସୱୋତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ''ତି ନ ଇଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଚ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଥାୱରଂ କରୋତି, ଦାୟକାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତି। ୟଥା ୟଥା ହି ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାୟ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଥା ତଥା ତସ୍ସ ୱତ୍ତେ ପସନ୍ନା ମନୁସ୍ସା ବହୂ ଦେନ୍ତି।

ଅପରୋପି ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ – ପଚ୍ଚୟଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ଧୁତଙ୍ଗଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ପରିୟତ୍ତିଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ଅଧିଗମଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ପଚ୍ଚୟଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ। ସୋ ଦାୟକସ୍ସ ୱସଂ ଜାନାତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସଂ ଜାନାତି, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଜାନାତି। ୟଦି ହି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ବହୁ ହୋତି, ଦାୟକୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦାୟକସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପୋ, ଦାୟକୋ ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋପି ବହୁ, ଦାୟକୋପି ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଞତ୍ୱା ପମାଣେନେୱ ଗଣ୍ହାତି।

ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନସ୍ସ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ନଜାନାପେତୁକାମୋ ଧୁତଙ୍ଗଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ। ତସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ଇମାନି ୱତ୍ଥୂନି – ସୋସାନିକମହାକୁମାରତ୍ଥେରୋ କିର ସଟ୍ଠି ୱସ୍ସାନି ସୁସାନେ ୱସି, ଅଞ୍ଞୋ ଏକଭିକ୍ଖୁପି ନ ଅଞ୍ଞାସି। ତେନେୱାହ –

‘‘ସୁସାନେ ସଟ୍ଠି ୱସ୍ସାନି, ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱସାମହଂ;

ଦୁତିଯୋ ମଂ ନ ଜାନେଯ୍ଯ, ଅହୋ ସୋସାନିକୁତ୍ତମୋ’’ତି।

ଚେତିଯପବ୍ବତେ ଦ୍ୱେ ଭାତିକତ୍ଥେରା ୱସିଂସୁ। କନିଟ୍ଠୋ ଉପଟ୍ଠାକେନ ପେସିତଂ ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି ‘‘ପରିଭୋଗଂ, ଭନ୍ତେ, କରୋଥା’’ତି। ଥେରସ୍ସ ଚ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ମୁଖୱିକ୍ଖାଲନକାଲୋ ଅହୋସି। ସୋ ‘‘ଅଲଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ଆହ। କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଏକାସନିକତ୍ଥାତି? ଆହରାୱୁସୋ, ଉଚ୍ଛୁଖଣ୍ଡିକନ୍ତି ପଞ୍ଞାସ ୱସ୍ସାନି ଏକାସନିକୋ ସମାନୋପି ଧୁତଙ୍ଗଂ ନିଗୂହମାନୋ ପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ପୁନ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗତୋ।

ଯୋ ପନ ସାକେତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ବହୁସ୍ସୁତଭାୱଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ପରିଯତ୍ତିଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ। ଥେରୋ କିର ‘‘ଖଣୋ ନତ୍ଥୀତି ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାସୁ ଓକାସଂ ଅକରୋନ୍ତୋ କଦା ମରଣକ୍ଖଣଂ, ଭନ୍ତେ, ଲଭିସ୍ସଥା’’ତି ଚୋଦିତୋ ଗଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କଣିକାରୱାଲିକସମୁଦ୍ଦୱିହାରଂ ଗତୋ। ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ଥେରନୱମଜ୍ଝିମାନଂ ଉପକାରୋ ହୁତ୍ୱା ମହାପୱାରଣାଯ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଧମ୍ମକଥାଯ ଜନପଦଂ ଖୋଭେତ୍ୱା ଗତୋ।

ଯୋ ପନ ସୋତାପନ୍ନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ହୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନାଦିଭାୱଂ ଜାନାପେତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଅଧିଗମପ୍ପିଚ୍ଛୋ ନାମ ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତା (ମ। ନି। ୧।୩୨୫) ୱିଯ ଘଟୀକାରକୁମ୍ଭକାରୋ (ମ। ନି। ୨।୨୮୨ ଆଦଯୋ) ୱିଯ ଚ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଲଦ୍ଧାସେୱନେନ ବଲୱଅଲୋଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସେକ୍ଖୋପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋପି ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୬୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତାତି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ଭଜନ୍ତସ୍ସ ପଯିରୁପାସନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଅସନ୍ତୋସସଙ୍ଖାତୋ ଲୋଭୋ।

୬୫। ପଞ୍ଚମେ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତାତି ସନ୍ତୁଟ୍ଠେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱନ୍ତସ୍ସ ଭଜନ୍ତସ୍ସ ପଯିରୁପାସନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଅଲୋଭସଙ୍ଖାତୋ ସନ୍ତୋସୋ। ସନ୍ତୁଟ୍ଠସ୍ସାତି ଇତରୀତରପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ। ସୋ ପନେସ ସନ୍ତୋସୋ ଦ୍ୱାଦସୱିଧୋ ହୋତି। ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ, ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି ତିୱିଧୋ। ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁ।

ତସ୍ସାଯଂ ପଭେଦସଂୱଣ୍ଣନା – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଲଭତି ସୁନ୍ଦରଂ ୱା ଅସୁନ୍ଦରଂ ୱା। ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ପକତିଦୁବ୍ବଲୋ ୱା ହୋତି ଆବାଧଜରାଭିଭୂତୋ ୱା, ଗରୁଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ କିଲମତି। ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ପଣୀତପଚ୍ଚଯଲାଭୀ ହୋତି। ସୋ ପଟ୍ଟଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘଚୀୱରଂ ବହୂନି ୱା ପନ ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ, ଇଦଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁରୂପଂ, ଇଦଂ ଗିଲାନାନଂ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଲାଭାନଂ ହୋତୂ’’ତି ଦତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ୱା ସଙ୍କାରକୂଟାଦିତୋ ୱା ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ଯେନସ୍ସ ପରିଭୁତ୍ତେନ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପାଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ବହୁଂ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି। ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ୱା ସେସକଂ ପିଣ୍ଡାଯ ୱା ଚରିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ଲଭତି ମନାପଂ ୱା ଅମନାପଂ ୱା, ସୋ ତେନ ନେୱ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥାରକେନାପି ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ତୁସ୍ସତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ୱସତୋ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ସପ୍ପାଯସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ।

ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଲେଣମଣ୍ଡପକୂଟାଗାରାଦୀନି ବହୂନି ପଣୀତସେନାସନାନି ଲଭତି। ସୋ ତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ୱିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଯୋପି ‘‘ଉତ୍ତମସେନାସନଂ ନାମ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ପୁନ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ ପାପୱିତକ୍କା ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ସେନାସନଂ ପତ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମ୍ପିସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ଯଂ ଲଭତି, ତେନେୱ ତୁସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ତେଲେନ ଅତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଦେୱ ୱା ପରିଯେସିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ।

ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ବହୁଂ ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦିପଣୀତଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି। ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିଯ ଥେରଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଭତେନ ଯେନ କେନଚି ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ – ‘‘ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛକ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ‘‘ସଚସ୍ସ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନପି ରୋଗୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱଣ୍ଣିତ’’ନ୍ତି ଚତୁମଧୁରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁତ୍ତହରୀତକେନ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚଯେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଇମେସଂ ପନ ପଚ୍ଚେକପଚ୍ଚଯେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ତୋସାନଂ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋୱ ଅଗ୍ଗୋ।

*୬୬-୬୭*। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମେସୁ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରଯୋନିସୋମନସିକାରା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାୱ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

*୬୮*। ଅଟ୍ଠମେ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ଅସମ୍ପଜାନଭାୱୋ, ମୋହସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସାତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଳ୍ହସ୍ସ।

*୬୯*। ନୱମେ ସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ସମ୍ପଜାନଭାୱୋ, ପଞ୍ଞାଯେତଂ ନାମଂ। ସମ୍ପଜାନସ୍ସାତି ସମ୍ପଜାନନ୍ତସ୍ସ।

*୭୦*। ଦସମେ ପାପମିତ୍ତତାତି ଯସ୍ସ ପାପା ଲାମକା ମିତ୍ତା, ସୋ ପାପମିତ୍ତୋ। ପାପମିତ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ପାପମିତ୍ତତା, ତେନାକାରେନ ପୱତ୍ତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନମେୱେତଂ ନାମଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ତତ୍ଥ କତମା ପାପମିତ୍ତତା? ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଦୁସ୍ସୀଲା ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ମଚ୍ଛରିନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା। ଯା ତେସଂ ସେୱନା ନିସେୱନା ସଂସେୱନା ଭଜନା ସମ୍ଭଜନା ଭତ୍ତି ସମ୍ଭତ୍ତି ସମ୍ପୱଙ୍କତା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପାପମିତ୍ତତା’’ତି (ୱିଭ। ୯୦୧)।

ୱୀରିଯାରମ୍ଭାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୭୧। ଅଟ୍ଠମସ୍ସ ପଠମେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାତି କଲ୍ୟାଣା ମିତ୍ତା ଅସ୍ସାତି କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭୨-୭୩। ଦୁତିଯେ ଅନୁଯୋଗୋତି ଯୋଗୋ ପଯୋଗୋ। ଅନନୁଯୋଗୋତି ଅଯୋଗୋ ଅପ୍ପଯୋଗୋ। ଅନୁଯୋଗାତି ଅନୁଯୋଗେନ। ଅନନୁଯୋଗାତି ଅନନୁଯୋଗେନ। କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଚତୁଭୂମକକୁସଲଧମ୍ମାନଂ। ତତିଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୭୪। ଚତୁତ୍ଥେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଭୂତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମା। ଯାଯ ୱା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିଯା ସୋ ବୁଜ୍ଝତି, ସମ୍ମୋହନିଦ୍ଦାତୋ ୱା ୱୁଟ୍ଠାତି, ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତି। ତସ୍ସା ବୋଧିଯା ଅଙ୍ଗଭୂତାତିପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ‘‘ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି କେନଟ୍ଠେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅନୁବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି (ପଟି। ମ। ୨।୧୭)। ଏୱଂ ପନେତଂ ପଦଂ ୱିଭତ୍ତମେୱ।

୭୫। ପଞ୍ଚମେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଇମିନା ପଦେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଯାଥାୱସରସଭୂମି ନାମ କଥିତା । ସା ପନେସା ଚତୁବ୍ବିଧା ହୋତି – ୱିପସ୍ସନା, ୱିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନଂ, ମଗ୍ଗୋ, ଫଲନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କାମାୱଚରା ହୋନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାପାଦକଜ୍ଝାନମ୍ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ ରୂପାୱଚରଅରୂପାୱଚରା, ମଗ୍ଗଫଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ ଲୋକୁତ୍ତରା। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚତୁଭୂମକା କଥିତା।

୭୬। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ହେତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା। ତେସଂ ଅନ୍ତରେ ବନ୍ଧୁଲମଲ୍ଲସେନାପତିଂ ଆରବ୍ଭ ଅଯଂ କଥା ଉଦପାଦି, ‘‘ଆୱୁସୋ, ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ବହୁଞ୍ଞାତିକଂ ଅହୋସି ବହୁପକ୍ଖଂ, ଇଦାନି ଅପ୍ପଞ୍ଞାତିକଂ ଅପ୍ପପକ୍ଖଂ ଜାତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଭଗୱା ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ମଯି ଗତେ ମହତୀ ଦେସନା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ଆହ। ଭଗୱା ଅଞ୍ଞା ଗାମନିଗମାଦିକଥା ନତ୍ଥି, ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ବହୁଞ୍ଞାତିକଂ ଅହୋସି ବହୁପକ୍ଖଂ, ଇଦାନି ଅପ୍ପଞ୍ଞାତିକଂ ଅପ୍ପପକ୍ଖଂ ଜାତନ୍ତି ୱଦନ୍ତା ନିସିନ୍ନମ୍ହାତି। ସତ୍ଥା ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିହାନୀତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତିକାତି ପରିତ୍ତା ପରିତ୍ତପ୍ପମାଣା। ଏତାଯ ହି ପରିହାନିଯା ସଗ୍ଗତୋ ୱା ମଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିହାନି ନାମ ନତ୍ଥି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକପରିହାନିମତ୍ତମେୱ ଏତନ୍ତି ଆହ। ଏତଂ ପତିକିଟ୍ଠନ୍ତି ଏତଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଏତଂ ଲାମକଂ। ଯଦିଦଂ ପଞ୍ଞାପରିହାନୀତି ଯା ଏସା ମମ ସାସନେ କମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞାଯ ଝାନପଞ୍ଞାଯ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଫଲପଞ୍ଞାଯ ଚ ପରିହାନି, ଏସା ପଚ୍ଛିମା, ଏସା ଲାମକା, ଏସା ଛଡ୍ଡନୀଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

୭୭। ସତ୍ତମମ୍ପି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯମେୱ କଥିତଂ। ଧମ୍ମସଭାଯଂ କିର ନିସିନ୍ନେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକଚ୍ଚେ ଏୱଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଞ୍ଞାତିକଂ ଅପ୍ପପକ୍ଖଂ ଅହୋସି, ଇଦାନି ତଂ ବହୁଞ୍ଞାତିକଂ ବହୁପକ୍ଖଂ ଜାତ’’ନ୍ତି। କଂ ସନ୍ଧାଯ ଏୱମାହଂସୂତି? ୱିସାଖଂ ଉପାସିକଂ ୱେସାଲିକେ ଚ ଲିଚ୍ଛୱୀ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ତେ ଯଥାଭୂତଂ କଥଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଇମିସ୍ସା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତିକାତି ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ସଗ୍ଗଂ ୱା ମଗ୍ଗଂ ୱା ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଅଭାୱତୋ ପରିତ୍ତା। ଯଦିଦଂ ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧୀତି କମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞାଦୀନଂ ୱୁଦ୍ଧି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଞାତୀନଂ ୱୁଦ୍ଧି ନାମ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମତ୍ତା ଅପ୍ପା ପରିତ୍ତା, ସା ସଗ୍ଗଂ ୱା ମଗ୍ଗଂ ୱା ପାପେତୁଂ ଅସମତ୍ଥା, ତସ୍ମା। ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିଯାତି କମ୍ମସ୍ସକତାଦିପଞ୍ଞାଯ ୱୁଦ୍ଧିଯା।

୭୮। ଅଟ୍ଠମମ୍ପି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯମେୱ କଥିତଂ। ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନା ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ମହାଭୋଗଂ ମହାହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି, ତଂ ଇଦାନି ଅପ୍ପଭୋଗଂ ଜାତ’’ନ୍ତି କଥଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି।

୭୯। ନୱମମ୍ପି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମସଭାଯଂ କିର ସନ୍ନିସିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ କାକୱଲିଯସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଭୋଗଂ ଅହୋସି, ତଂ ଇଦାନି ମହାଭୋଗଂ ଜାତ’’ନ୍ତି କଥଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି।

ସେସଂ ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୮୦। ଦସମମ୍ପି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମସଭାୟଂ କିର ଭିକ୍ଖୂ କୋସଲମହାରାଜାନଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ମହାୟସଂ ମହାପରିୱାରଂ ଅହୋସି, ଇଦାନି ଅପ୍ପୟସଂ ଅପ୍ପପରିୱାରଂ ଜାତ’’ନ୍ତି କଥୟିଂସୁ। ଭଗୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ପମାଦାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୮୧। ନୱମସ୍ସାପି ପଠମଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯମେୱ କଥିତଂ। ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମସଭାଯଂ ନିସିନ୍ନା କୁମ୍ଭଘୋସକଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅସୁକଂ ନାମ କୁଲଂ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଯସଂ ଅପ୍ପପରିୱାରଂ ଅହୋସି, ଇଦାନି ମହାଯସଂ ମହାପରିୱାରଂ ଜାତ’’ନ୍ତି କଥଯିଂସୁ। ସତ୍ଥା ପୁରିମନଯେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୮୨। ଦୁତିଯାଦୀସୁ ମହତୋ ଅନତ୍ଥାଯାତି ମହନ୍ତସ୍ସ ଅନତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ପମାଦାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୦। ଦୁତିୟପମାଦାଦିୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣନା

୯୮। ଦସମେ ଅଝତ୍ତିକନ୍ତି ନିୟକଝତ୍ତଭାୱେସେନ ଅଝତ୍ତିକଂ। ଅଙ୍ଗନ୍ତି କାରଣଂ। ଇତି କରିତ୍ୱାତି ଏୱଂ କତ୍ୱା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ କାରଣନ୍ତି କତ୍ୱା ନ ଅଞ୍ଞଂ ଏକଂ କାରଣମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମୀତି।

୧୧୦-୧୧୪।ବାହିରନ୍ତି ଅଝତ୍ତସନ୍ତାନତୋ ବହି ଭୱଂ। ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସାତି ସୁଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ, ସାସନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମୋସାୟାତି ୱିନାସାୟ। ଅନ୍ତରଧାନାୟାତି ଅପଞ୍ଞାଣତ୍ଥାୟ।

୧୧୫।ଠିତିୟାତି ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ। ଅସମ୍ମୋସାୟ ଅନନ୍ତରଧାନାୟାତି ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଚତୁକ୍କୋଟିକେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ।

୧୩୦। ଇତୋ ପରେସୁ ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋତି ଦୀପେନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ତାୱ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା ଧମ୍ମୋ, ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ଅଧମ୍ମୋ। ତଥା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମା ଧମ୍ମୋ ନାମ; ତୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ତୟୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ତୟୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଛ ବଲାନି ଅଟ୍ଠ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ନୱଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଚ ଚତ୍ତାରୋ ଉପାଦାନା ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ସତ୍ତ ଅନୁସୟା ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଚ ଅୟଂ ଅଧମ୍ମୋ।

ତତ୍ଥ ୟଂକିଞ୍ଚି ଏକଂ ଅଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଇମଂ ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋତି କରିସ୍ସାମ, ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟକୁଲଂ ନିୟ୍ୟାନିକଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମୟଂ ଚ ଲୋକେ ପାକଟା ଭୱିସ୍ସାମା''ତି ତଂ ଅଧମ୍ମଂ ''ଧମ୍ମୋ ଅୟ''ନ୍ତି କଥୟନ୍ତା ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋତି ଦୀପେନ୍ତି ନାମ। ତଥେୱ ଧମ୍ମକୋଟ୍ଠାସେସୁ ଏକଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଅୟଂ ଅଧମ୍ମୋ''ତି କଥେନ୍ତା ଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମୋତି ଦୀପେନ୍ତି ନାମ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ପନ ଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା ୟଥାପଟିଞ୍ଞାୟ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋ ନାମ, ଅଭୂତେନ ୱତ୍ଥୁନା ଅଚୋଦେତ୍ୱା ଅସାରେତ୍ୱା ଅପଟିଞ୍ଞାୟ କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମୋ ନାମ।

ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ରାଗୱିନୟୋ ଦୋସୱିନୟୋ ମୋହୱିନୟୋ ସଂୱରୋ ପହାନଂ ପଟିସଙ୍ଖାତି ଅୟଂ ୱିନୟୋ ନାମ, ରାଗାଦୀନଂ ଅୱିନୟୋ ଅସଂୱରୋ ଅପ୍ପହାନଂ ଅପଟିସଙ୍ଖାତି ଅୟଂ ଅୱିନୟୋ ନାମ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତି, ଞତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତି, ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପତ୍ତି, ସୀମାସମ୍ପତ୍ତି, ପରିସସମ୍ପତ୍ତୀତି ଅୟଂ ୱିନୟୋ ନାମ। ୱତ୍ଥୁୱିପତ୍ତି, ଞତ୍ତିୱିପତ୍ତି, ଅନୁସ୍ସାୱନୱିପତ୍ତି, ସୀମାୱିପତ୍ତି ପରିସୱିପତ୍ତୀତି ଅୟଂ ଅୱିନୟୋ ନାମ।

ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା…ପେ… ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇଦଂ ଭାସିତଂ ଲପିତଂ ତଥାଗତେନ; ତୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ତୟୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ତୟୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଛ ବଲାନି ଅଟ୍ଠ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ନୱଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇଦଂ ଅଭାସିତଂ ଅଲପିତଂ ତଥାଗତେନ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ତେରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଦ୍ୱେ ଅନିୟତା ତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ପାଚିତ୍ତିୟାତି ଇଦଂ ଭାସିତଂ ଲପିତଂ ତଥାଗତେନ; ତୟୋ ପାରାଜିକା ଚୁଦ୍ଦସ ସଙ୍ଘାଦିସେସା ତୟୋ ଅନିୟତା ଏକତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ପାଚିତ୍ତିୟାତି ଇଦଂ ଅଭାସିତଂ ଅଲପିତଂ ତଥାଗତେନ।

ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଦେୱସିକଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଂ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଂ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକୱୋଲୋକନଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନା ଜାତକକଥାତି ଇଦଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ନ ଦେୱସିକଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଂ…ପେ… ନ ଜାତକକଥାତି ଇଦଂ ଅନାଚିଣ୍ଣଂ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ୱସ୍ସାୱାସଂ ୱସିତ୍ୱା ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଚାରିକାପକ୍କମନଂ ପୱାରେତ୍ୱା ଚାରିକାପକ୍କମନଂ, ଆଗନ୍ତୁକେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଠମଂ ପଟିସନ୍ଥାରକରଣନ୍ତି ଇଦଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ତସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣସ୍ସ ଅକରଣଂ ଅନାଚିଣ୍ଣଂ ନାମ।

ସୁତ୍ତନ୍ତପରିୟାୟେନ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା…ପେ… ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ; ତୟୋ ସତିପଟ୍ଠାନା…ପେ… ନୱଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଇଦଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ। ୱିନୟପରିୟାୟେନ ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା…ପେ… ତିଂସନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ପାଚିତ୍ତିୟାତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ; ତୟୋ ପାରାଜିକା…ପେ… ଏକତିଂସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ପାଚିତ୍ତିୟାତି ଇଦଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ।

ୟଂ ପନେତଂ ସବ୍ବସୁତ୍ତାନଂ ପରିୟୋସାନେ ତେତିମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅନ୍ତରଧାପେନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଅନ୍ତରଧାନାନି ନାମ ଅଧିଗମଅନ୍ତରଧାନଂ, ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ, ପରିୟତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ, ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତରଧାନଂ, ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନନ୍ତି । ତତ୍ଥ ଅଧିଗମୋତି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି, ଚତସ୍ସୋ

ପଟିସମ୍ଭିଦା, ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, ଛ ଅଭିଞ୍ଞାତି। ସୋ ପରିହାଯମାନୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ହି ପରିନିବ୍ବାନତୋ ୱସ୍ସସହସ୍ସମେୱ ପଟିସମ୍ଭିଦା ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତତୋ ପରଂ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, ତତୋ ତାପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ତାପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକା ହୋନ୍ତି। ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ଅନାଗାମିନୋ ସକଦାଗାମିନୋ ସୋତାପନ୍ନାତି। ତେସୁ ଧରନ୍ତେସୁ ଅଧିଗମୋ ଅନନ୍ତରହିତୋ ନାମ ନ ହୋତି। ପଚ୍ଛିମକସ୍ସ ପନ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଜୀୱିତକ୍ଖଯେନ ଅଧିଗମୋ ଅନ୍ତରହିତୋ ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ଅଧିଗମଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ ଝାନୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲମତ୍ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ‘‘ସୀଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ରକ୍ଖାମ, ପଧାନଞ୍ଚ ଅନୁଯୁଞ୍ଜାମ, ନ ଚ ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ସଚ୍ଛିକାତୁଂ ସକ୍କୋମ, ନତ୍ଥି ଇଦାନି ଅରିଯଧମ୍ମପଟିୱେଧୋ’’ତି ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା କୋସଜ୍ଜବହୁଲା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ଚୋଦେନ୍ତି ନ ସାରେନ୍ତି ଅକୁକ୍କୁଚ୍ଚକା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ମଦ୍ଦନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପାଚିତ୍ତିଯଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାନି ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତୋ ଗରୁକାପତ୍ତିଂ। ପାରାଜିକମତ୍ତମେୱ ତିଟ୍ଠତି। ଚତ୍ତାରି ପାରାଜିକାନି ରକ୍ଖନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତେପି ସହସ୍ସେପି ଧରମାନେ ପଟିପତ୍ତି ଅନନ୍ତରହିତା ନାମ ନ ହୋତି। ପଚ୍ଛିମକସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୀଲଭେଦେନ ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖଯେନ ୱା ଅନ୍ତରହିତା ହୋତୀତି ଇଦଂ ପଟିପତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ପରିଯତ୍ତୀତି ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସାଟ୍ଠକଥା ପାଳି। ଯାୱ ସା ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ପରିଯତ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣା ନାମ ହୋତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ରାଜଯୁୱରାଜାନୋ ଅଧମ୍ମିକା ହୋନ୍ତି, ତେସୁ ଅଧମ୍ମିକେସୁ ରାଜାମଚ୍ଚାଦଯୋ ଅଧମ୍ମିକା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ରଟ୍ଠଜନପଦୱାସିନୋତି। ଏତେସଂ ଅଧମ୍ମିକତାଯ ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା ୱସ୍ସତି, ତତୋ ସସ୍ସାନି ନ ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତେସୁ ଅସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ପଚ୍ଚଯଦାଯକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଚ୍ଚଯେ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଚଯେହି କିଲମନ୍ତା ଅନ୍ତେୱାସିକେ ସଙ୍ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପରିଯତ୍ତି ପରିହାଯତି, ଅତ୍ଥୱସେନ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ପାଳିୱସେନେୱ ଧାରେନ୍ତି। ତତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ପାଳିମ୍ପି ସକଲଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ପଠମଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ପରିହାଯତି। ପରିହାଯମାନଂ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯତି । ପଠମମେୱ ହି ପଟ୍ଠାନମହାପକରଣଂ ପରିହାଯତି, ତସ୍ମିଂ ପରିହୀନେ ଯମକଂ, କଥାୱତ୍ଥୁ, ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତି, ଧାତୁକଥା, ୱିଭଙ୍ଗୋ, ଧମ୍ମସଙ୍ଗହୋତି।

ଏୱଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ପରିହୀନେ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ପରିହାଯତି। ପଠମଞ୍ହି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୋ ପରିହାଯତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ପଠମଂ ଏକାଦସକନିପାତୋ, ତତୋ ଦସକନିପାତୋ…ପେ… ତତୋ ଏକକନିପାତୋତି। ଏୱଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରେ ପରିହୀନେ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୋ ପରିହାଯତି। ପଠମଂ ହି ମହାୱଗ୍ଗୋ ପରିହାଯତି, ତତୋ ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ, ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋ, ନିଦାନୱଗ୍ଗୋ, ସଗାଥାୱଗ୍ଗୋତି। ଏୱଂ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ ପରିହୀନେ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଜ୍ଝିମନିକାଯୋ ପରିହାଯତି। ପଠମଂ ହି ଉପରିପଣ୍ଣାସକୋ ପରିହାଯତି, ତତୋ ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକୋ, ତତୋ ମୂଲପଣ୍ଣାସକୋତି। ଏୱଂ ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ପରିହୀନେ ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦୀଘନିକାଯୋ ପରିହାଯତି। ପଠମଞ୍ହି ପାଥିକୱଗ୍ଗୋ ପରିହାଯତି, ତତୋ ମହାୱଗ୍ଗୋ, ତତୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୋତି। ଏୱଂ ଦୀଘନିକାଯେ ପରିହୀନେ ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ ପରିହୀନଂ ନାମ ହୋତି। ୱିନଯପିଟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜାତକମେୱ ଧାରେନ୍ତି। ୱିନଯପିଟକଂ ଲଜ୍ଜିନୋୱ ଧାରେନ୍ତି, ଲାଭକାମା ପନ ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତେ କଥିତେପି ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତା ନତ୍ଥୀ’’ତି ଜାତକମେୱ ଧାରେନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଜାତକମ୍ପି ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ ପଠମଂ ୱେସ୍ସନ୍ତରଜାତକଂ ପରିହାଯତି, ତତୋ ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ପୁଣ୍ଣକଜାତକଂ, ମହାନାରଦଜାତକନ୍ତି ପରିଯୋସାନେ ଅପଣ୍ଣକଜାତକଂ ପରିହାଯତି। ଏୱଂ ଜାତକେ ପରିହୀନେ ୱିନଯପିଟକମେୱ ଧାରେନ୍ତି।

ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ୱିନଯପିଟକମ୍ପି ମତ୍ଥକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯତି। ପଠମଞ୍ହି ପରିୱାରୋ ପରିହାଯତି, ତତୋ ଖନ୍ଧକୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗୋ, ମହାୱିଭଙ୍ଗୋତି ଅନୁକ୍କମେନ ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକମତ୍ତମେୱ ଧାରେନ୍ତି। ତଦାପି ପରିଯତ୍ତି ଅନ୍ତରହିତା ନ ହୋତି। ଯାୱ ପନ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚାତୁପ୍ପଦିକଗାଥାପି ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପରିଯତ୍ତି ଅନନ୍ତରହିତାୱ ହୋତି। ଯଦା ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ରାଜା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧେ ସୁୱଣ୍ଣଚଙ୍କୋଟକମ୍ହି ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ଠପାପେତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧେହି କଥିତଂ ଚାତୁପ୍ପଦିକଗାଥଂ ଜାନନ୍ତୋ ଇମଂ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହତୂ’’ତି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନକଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଏକୱାରଂ ଚରାପିତେ ନାମ ସୁଣନ୍ତାପି ହୋନ୍ତି ଅସ୍ସୁଣନ୍ତାପୀ’’ତି ଯାୱତତିଯଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନକଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ରାଜପୁରିସା ତଂ ସହସ୍ସତ୍ଥୱିକଂ ପୁନ ରାଜକୁଲଂ ପୱେସେନ୍ତି, ତଦା ପରିଯତ୍ତି ଅନ୍ତରହିତା ନାମ ହୋତି। ଇଦଂ ପରିଯତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ଚୀୱରଗ୍ଗହଣଂ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ସମ୍ମିଞ୍ଜନପସାରଣଂ ଆଲୋକିତୱିଲୋକିତଂ ନ ପାସାଦିକଂ ହୋତି। ନିଗଣ୍ଠସମଣା ୱିଯ ଅଲାବୁପତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୂ ପତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗବାହାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଦାଯ ୱିଚରନ୍ତି, ଏତ୍ତାୱତାପି ଲିଙ୍ଗଂ ଅନନ୍ତରହିତମେୱ ହୋତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପନ କାଲେ

ଅସ୍ସବାହତୋ ଓତାରେତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ୱା ସିକ୍କାଯ ୱା ଓଲମ୍ବିତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି, ଚୀୱରମ୍ପି ରଜନସାରୁପ୍ପଂ ଅକତ୍ୱା ଓଟ୍ଟଟ୍ଠିୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ରଜନମ୍ପି ନ ହୋତି ଦସଚ୍ଛିନ୍ଦନମ୍ପି ଓୱଟ୍ଟିକୱିଜ୍ଝନମ୍ପି, କପ୍ପମତ୍ତଂ କତ୍ୱା ୱଲଞ୍ଜେନ୍ତି। ପୁନ ଓୱଟ୍ଟିକଂ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା କପ୍ପଂ ନ କରୋନ୍ତି। ତତୋ ଉଭଯମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ଦସା ଛେତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକା ୱିଯ ଚରନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ''କୋ ଇମିନା ଅମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥୋ''ତି ଖୁଦ୍ଦକଂ କାସାୱଖଣ୍ଡଂ ହତ୍ଥେ ୱା ଗୀୱାଯ ୱା ବନ୍ଧନ୍ତି, କେସେସୁ ୱା ଅଲ୍ଲୀଯାପେନ୍ତି, ଦାରଭରଣଂ ୱା କରୋନ୍ତା କସିତ୍ୱା ୱପିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତି। ତଦା ଦକ୍ଖିଣଂ ଦେନ୍ତା ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଏତେସଂ ଦେନ୍ତି। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ – ''ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଖୋ, ପନାନନ୍ଦ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଗୋତ୍ରଭୁନୋ କାସାୱକଣ୍ଠା ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା, ତେସୁ ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତଦାପାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘଗତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ ୱଦାମୀ''ତି (ମ। ନି। ୩।୩୮୦)। ତତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ନାନାୱିଧାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତା ''ପପଞ୍ଚୋ ଏସ, କିଂ ଇମିନା ଅମ୍ହାକ''ନ୍ତି କାସାୱଖଣ୍ଡଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଖିପନ୍ତି। ଏତସ୍ମିଂ କାଲେ ଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରହିତଂ ନାମ ହୋତି। କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କିର କାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯୋନକାନଂ ସେତୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଚରଣଂ ଚାରିତ୍ତଂ ଜାତନ୍ତି। ଇଦଂ ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନଂ ପନ ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ତୀଣି ପରିନିବ୍ବାନାନି, କିଲେସପରିନିବ୍ବାନଂ – ଖନ୍ଧପରିନିବ୍ବାନଂ, ଧାତୁପରିନିବ୍ବାନନ୍ତି। ତତ୍ଥ କିଲେସପରିନିବ୍ବାନଂ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅହୋସି, ଖନ୍ଧପରିନିବ୍ବାନଂ କୁସିନାରାଯଂ, ଧାତୁପରିନିବ୍ବାନଂ ଅନାଗତେ ଭୱିସ୍ସତି। କଥଂ? ତତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅଲଭମାନା ଧାତୁଯୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନବଲେନ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଲଭନକଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ ସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ନ ହୋତି। ସାସନସ୍ସ ହି ଓସକ୍କନକାଲେ ଇମସ୍ମିଂ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ସବ୍ବା ଧାତୁଯୋ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ମହାଚେତିଯଂ, ତତୋ ନାଗଦୀପେ ରାଜାଯତନଚେତିଯଂ, ତତୋ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ନାଗଭୱନତୋପି ଦେୱଲୋକତୋପି ବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋପି ଧାତୁଯୋ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କମେୱ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ସାସପମତ୍ତାପି ଧାତୁ ଅନ୍ତରା ନ ନସ୍ସିସ୍ସତି। ସବ୍ବା ଧାତୁଯୋ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧରୂପଂ ଗହେତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନବୁଦ୍ଧସରୀରସିରିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ଅସୀତି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ବ୍ୟାମପ୍ପଭାତି ସବ୍ବଂ ପରିପୁଣ୍ଣମେୱ ହୋତି। ତତୋ ଯମକପାଟିହାରିଯଦିୱସେ ୱିଯ ପାଟିହାରିଯଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତି। ତଦା ମନୁସ୍ସଭୂତସତ୍ତୋ ନାମ ତତ୍ଥ ଗତୋ ନତ୍ଥି, ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ପନ ଦେୱତା ସବ୍ବାୱ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ଦସବଲୋ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଇତୋଦାନି ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ଧକାରଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପରିଦେୱନ୍ତି। ଅଥ ଧାତୁସରୀରତୋ ତେଜୋ ସମୁଟ୍ଠାଯ ତଂ ସରୀରଂ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗମେତି। ଧାତୁସରୀରତୋ ସମୁଟ୍ଠିତା ଜାଲା ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଗ୍ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ସାସପମତ୍ତାଯ ସେସାଯପି ଧାତୁଯା ସତି ଏକଜାଲାୱ ଭୱିସ୍ସତି। ଧାତୁସୁ ପରିଯାଦାନଂ ଗତାସୁ ପଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଏୱଂ ମହନ୍ତଂ ଆନୁଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଧାତୁଯୋ ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତି। ତଦା ସନ୍ନିପତିତା ଦେୱସଙ୍ଘା ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିନିବ୍ବୁତଦିୱସେ ୱିଯ ଦିବ୍ବଗନ୍ଧମାଲାତୂରିଯାଦୀହି ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମ ଭଗୱା''ତି ୱତ୍ୱା ସକସକଟ୍ଠାନମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଦଂ ଧାତୁଅନ୍ତରଧାନଂ ନାମ।

ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିଅନ୍ତରଧାନମେୱ ମୂଲଂ। ପରିଯତ୍ତିଯା ହି ଅନ୍ତରହିତାଯ ପଟିପତ୍ତି ଅନ୍ତରଧାଯତି, ପରିଯତ୍ତିଯା ଠିତାଯ ପଟିପତ୍ତି ପତିଟ୍ଠାତି। ତେନେୱ ଇମସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଚଣ୍ଡାଲତିସ୍ସମହାଭଯେ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ମହାଉଳୁମ୍ପଂ ମାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚାପେସି ''ମହନ୍ତଂ ଭଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ସମ୍ମା ଦେୱୋ ୱସ୍ସିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୂ ପଚ୍ଚଯେହି କିଲମନ୍ତା ପରିଯତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି, ପରତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଯ୍ୟେହି ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇମଂ ମହାଉଳୁମ୍ପଂ ଆରୁଯ୍ହ ଗଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ। ଯେସଂ ଏତ୍ଥ ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନଂ ନପ୍ପହୋତି, ତେ କଟ୍ଠଖଣ୍ଡେପି ଉରଂ ଠପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ଭଯଂ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ତଦା ସମୁଦ୍ଦତୀରଂ ପତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ କତିକଂ କତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ ଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମଯଂ ଇଧେୱ ହୁତ୍ୱା ତେପିଟକଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମା''ତି ତତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣମଲଯଜନପଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କନ୍ଦମୂଲପଣ୍ଣେହି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତା ୱସିଂସୁ। କାଯେ ୱହନ୍ତେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତି, ଅୱହନ୍ତେ ୱାଲିକଂ ଉସ୍ସାରେତ୍ୱା ପରିୱାରେତ୍ୱା ସୀସାନି ଏକଟ୍ଠାନେ କତ୍ୱା ପରିଯତ୍ତିଂ ସମ୍ମସନ୍ତି। ଇମିନା ନିଯାମେନ ଦ୍ୱାଦସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ସାଟ୍ଠକଥଂ ତେପିଟକଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଧାରଯିଂସୁ।

ଭଯେ ୱୂପସନ୍ତେ ସତ୍ତସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ଗତଟ୍ଠାନେ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ଏକକ୍ଖରମ୍ପି ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ଅନାସେତ୍ୱା ଇମମେୱ ଦୀପମାଗମ୍ମ କଲ୍ଲଗାମଜନପଦେ ମଣ୍ଡଲାରାମୱିହାରଂ ପୱିସିଂସୁ। ଥେରାନଂ ଆଗମନପ୍ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଓହୀନା ସଟ୍ଠି ଭିକ୍ଖୂ ''ଥେରେ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ତେପିଟକଂ ସୋଧେନ୍ତା ଏକକ୍ଖରମ୍ପି ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ଅସମେନ୍ତଂ ନାମ ନ ପସ୍ସିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଥେରାନଂ ଅଯଂ କଥା ଉଦପାଦି ''ପରିଯତ୍ତି ନୁ ଖୋ ସାସନସ୍ସ ମୂଲଂ , ଉଦାହୁ ପଟିପତ୍ତୀ''ତି। ପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରା ''ପଟିପତ୍ତିମୂଲ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ, ଧମ୍ମକଥିକା ''ପରିଯତ୍ତୀ''ତି । ଅଥ ନେ ଥେରା ''ତୁମ୍ହାକଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଜନାନଂ ୱଚନମତ୍ତେନେୱ ନ କରୋମ, ଜିନଭାସିତଂ ସୁତ୍ତଂ ଆହରଥା''ତି ଆହଂସୁ। ସୁତ୍ତଂ ଆହରିତୁଂ ନ ଭାରୋତି ''ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ , ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେଯ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସାତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪)। ପଟିପତ୍ତିମୂଲକଂ, ମହାରାଜ, ସତ୍ଥୁସାସନଂ ପଟିପତ୍ତିସାରକଂ। ପଟିପତ୍ତିଯା ଧରନ୍ତାଯ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି (ମି। ପ। ୪।୧।୭) ସୁତ୍ତଂ ଆହରିଂସୁ। ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥିକା ଅତ୍ତନୋ ୱାଦଠପନତ୍ଥାଯ ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଆହରିଂସୁ –

‘‘ଯାଓ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତା, ୱିନଯୋ ଯାଓ ଦିପ୍ପତି;

ତାଓ ଦକ୍ଖନ୍ତି ଆଲୋକଂ, ସୂରିଯେ ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତେ ଯଥା।

‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅସନ୍ତେସୁ, ପମୁଟ୍ଠେ ୱିନଯମ୍ହି ଚ;

ତମୋ ଭୱିସ୍ସତି ଲୋକେ, ସୂରିଯେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ଯଥା।

‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତେ ରକ୍ଖିତେ ସନ୍ତେ, ପଟିପତ୍ତି ହୋତି ରକ୍ଖିତା;

ପଟିପତ୍ତିଯଂ ଠିତୋ ଧୀରୋ, ଯୋଗକ୍ଖେମା ନ ଧଂସତୀ’’ତି।

ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଆହଟେ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ଧମ୍ମକଥିକତ୍ଥେରାନଂଯେୱ ୱଚନଂ ପୁରତୋ ଅହୋସି। ଯଥା ହି ଗୱସତସ୍ସ ୱା ଗୱସହସ୍ସସ୍ସ ୱା ଅନ୍ତରେ ପୱେଣିପାଲିକାଯ ଧେନୁଯା ଅସତି ସୋ ୱଂସୋ ସା ପୱେଣି ନ ଘଟୀଯତି, ଏୱମେୱଂ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତେପି ସହସ୍ସେପି ସଂୱିଜ୍ଜମାନେ ପରିଯତ୍ତିଯା ଅସତି ଅରିଯମଗ୍ଗପଟିୱେଧୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଯଥା ଚ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯା ଜାନନତ୍ଥାଯ ପାସାଣପିଟ୍ଠେ ଅକ୍ଖରେସୁ ଠପିତେସୁ ଯାୱ ଅକ୍ଖରାନି ଧରନ୍ତି, ତାୱ ନିଧିକୁମ୍ଭି ନଟ୍ଠା ନାମ ନ ହୋତି। ଏୱମେୱଂ ପରିଯତ୍ତିଯା ଧରମାନାଯ ସାସନଂ ଅନ୍ତରହିତଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି।

ଦୁତିଯପମାଦାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ଅଧମ୍ମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୪୦। ଏକାଦସମେ ୱଗ୍ଗେ ଅଧମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମୋତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଅଧମ୍ମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୨। ଅନାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୫୦। ଦ୍ୱାଦସମେ ପନ ଅନାପତ୍ତିଂ ଆପତ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତସ୍ସ ନମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅନୁଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ନମୋଚନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସା’’ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି ଅନାପତ୍ତି ନାମ, ‘‘ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତା ଆପତ୍ତି ଆପତ୍ତି ନାମ, ପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଲହୁକାପତ୍ତି ନାମ, ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଗରୁକାପତ୍ତି ନାମ। ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତି ନାମ, ପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଅଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାପତ୍ତି ନାମ। ଛ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ସାୱସେସାପତ୍ତି ନାମ, ଏକୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅନୱସେସାପତ୍ତି ନାମ। ସପ୍ପଟିକମ୍ମାପତ୍ତି ନାମ ସାୱସେସାପତ୍ତିଯେୱ, ଅପ୍ପଟିକମ୍ମାପତ୍ତି ନାମ ଅନୱସେସାପତ୍ତିଯେୱ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଅନାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୩। ଏକପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୭୦। ଏକପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋତି ଏକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଏତ୍ଥ ଏକୋତି ଦୁତିଯାଦିପଟିକ୍ଖେପତ୍ଥୋ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ପୁଗ୍ଗଲୋତି ସମ୍ମୁତିକଥା, ନ ପରମତ୍ଥକଥା। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହି ଭଗୱତୋ ଦୁୱିଧା ଦେସନା – ସମ୍ମୁତିଦେସନା, ପରମତ୍ଥଦେସନା ଚାତି। ତତ୍ଥ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୋ ସତ୍ତୋ ଇତ୍ଥୀ ପୁରିସୋ ଖତ୍ତିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେୱୋ ମାରୋ’’ତି ଏୱରୂପା ସମ୍ମୁତିଦେସନା, ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଖନ୍ଧା ଧାତୂ ଆଯତନାନି ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି ଏୱରୂପା ପରମତ୍ଥଦେସନା। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଯେ ସମ୍ମୁତିୱସେନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୋହଂ ପହାଯ ୱିସେସଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତେସଂ ସମ୍ମୁତିଦେସନଂ ଦେସେତି। ଯେ ପନ ପରମତ୍ଥୱସେନ ଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମୋହଂ ପହାଯ ୱିସେସମଧିଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥା, ତେସଂ ପରମତ୍ଥଦେସନଂ ଦେସେତି।

ତତ୍ରାଯଂ ଉପମା – ଯଥା ହି ଦେସଭାସାକୁସଲୋ ତିଣ୍ଣଂ ୱେଦାନଂ ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନକୋ ଆଚରିଯୋ ଯେ ଦମିଳଭାସାଯ ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତି, ତେସଂ ଦମିଳଭାସାଯ ଆଚିକ୍ଖତି। ଯେ ଅନ୍ଧଭାସାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରାଯ ଭାସାଯ , ତେସଂ ତାଯ ତାଯ ଭାସାଯ। ଏୱଂ ତେ ମାଣୱକା ଛେକଂ ବ୍ୟତ୍ତଂ ଆଚରିଯମାଗମ୍ମ ଖିପ୍ପମେୱ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଆଚରିଯୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ତଯୋ ୱେଦା ୱିଯ କଥେତବ୍ବଭାୱେ ଠିତାନି ତୀଣି ପିଟକାନି, ଦେସଭାସାକୋସଲ୍ଲମିୱ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥକୋସଲ୍ଲଂ, ନାନାଦେସଭାସା ମାଣୱକା ୱିଯ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥୱସେନ ପଟିୱିଜ୍ଝନସମତ୍ଥା ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତା, ଆଚରିଯସ୍ସ ଦମିଳଭାସାଦିଆଚିକ୍ଖନଂ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥୱସେନ ଦେସନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଆହ ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଦୁୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାସି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ପରମତ୍ଥଞ୍ଚ, ତତିଯଂ ନୁପଲବ୍ଭତି।

‘‘ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣା;

ପରମତ୍ଥୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମାନଂ ଭୂତକାରଣା।

‘‘ତସ୍ମା ୱୋହାରକୁସଲସ୍ସ, ଲୋକନାଥସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ୱୋହରନ୍ତସ୍ସ, ମୁସାୱାଦୋ ନ ଜାଯତୀ’’ତି।

ଅପିଚ ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗୱା ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି – ହିରୋତ୍ତପ୍ପଦୀପନତ୍ଥଂ, କମ୍ମସ୍ସକତାଦୀପନତ୍ଥଂ, ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଦୀପନତ୍ଥଂ, ଆନନ୍ତରିଯଦୀପନତ୍ଥଂ, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଦୀପନତ୍ଥଂ, ପୁବ୍ବେନିୱାସଦୀପନତ୍ଥଂ, ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା ଅପ୍ପହାନତ୍ଥଞ୍ଚାତି। ‘‘ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନି ହିରିଯନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ମହାଜନୋ ନ ଜାନାତି, ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି ‘‘କିମିଦଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନି ହିରିଯନ୍ତି ଓତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ନାମା’’ତି? ‘‘ଇତ୍ଥୀ ହିରିଯତି ଓତ୍ତପ୍ପତି, ପୁରିସୋ ଖତ୍ତିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେୱୋ ମାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଜାନାତି, ନ ସମ୍ମୋହମାପଜ୍ଜତି, ନ ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ହିରୋତ୍ତପ୍ପଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା କମ୍ମସ୍ସକା, ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା କମ୍ମସ୍ସକତାଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ୱେଳୁୱନାଦଯୋ ମହାୱିହାରା ଖନ୍ଧେହି କାରାପିତା, ଧାତୂହି ଆଯତନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତି, ପିତରଂ, ଅରହନ୍ତଂ, ରୁହିରୁପ୍ପାଦକମ୍ମଂ, ସଙ୍ଘଭେଦକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଆନନ୍ତରିଯଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ମେତ୍ତାଯନ୍ତି, ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ପୁବ୍ବେନିୱାସମନୁସ୍ସରନ୍ତି, ଧାତୁୟୋ ଆୟତନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ମା ଭଗୱା ପୁବ୍ବେନିୱାସଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

‘‘ଖନ୍ଧା ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଧାତୁୟୋ ଆୟତନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ମହାଜନୋ ନ ଜାନାତି, ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି, ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି ‘‘କିମିଦଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନାନି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ନାମା’’ତି? ‘‘ପୁଗ୍ଗଲା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଜାନାତି, ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ପଟିସତ୍ତୁ ହୋତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଦକ୍ଖିଣାୱିସୁଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

ଲୋକସମ୍ମୁତିଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ନପ୍ପଜହନ୍ତି, ଲୋକସମଞ୍ଞାୟ ଲୋକନିରୁତ୍ତିୟା ଲୋକାଭିଲାପେ ଠିତାୟେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଲୋକସମ୍ମୁତିୟା ଅପ୍ପହାନତ୍ଥମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲକଥଂ କଥେତି।

ଇତି ଏକୋ ଚ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚାତି ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ। କେନଟ୍ଠେନ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ? ଅସଦିସଟ୍ଠେନ ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠଟ୍ଠେନ ଅସମସମଟ୍ଠେନାତି। ସୋ ହି ଦସନ୍ନଂ ପାରମୀନଂ ପଟିପାଟିୟା ଆୱଜ୍ଜନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ବୋଧିସମ୍ଭାରଗୁଣେହି ଚେୱ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେହି ଚ ସେସମହାଜନେନ ଅସଦିସୋତି ଅସଦିସଟ୍ଠେନପି ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯେ ଚସ୍ସ ତେ ଗୁଣା, ତେ ସେସସତ୍ତାନଂ ଗୁଣେହି ୱିସିଟ୍ଠାତି ଗୁଣୱିସିଟ୍ଠଟ୍ଠେନପି ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ। ପୁରିମକା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ସବ୍ବସତ୍ତେହି ଅସମା, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅୟମେୱ ଏକୋ ରୂପକାୟଗୁଣେହି ଚେୱ ନାମକାୟଗୁଣେହି ଚ ସମୋତି ଅସମସମଟ୍ଠେନପି ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଲୋକେତି ତୟୋ ଲୋକା – ସତ୍ତଲୋକୋ, ଓକାସଲୋକୋ, ସଙ୍ଖାରଲୋକୋତି। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୩୫-୧୩୬) ୱୁତ୍ତା। ତେସୁ ଇଧ ସତ୍ତଲୋକୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସତ୍ତଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋପି ଚେସ ନ ଦେୱଲୋକେ, ନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମନୁସ୍ସଲୋକେପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ, ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଚକ୍କୱାଳେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ରାପି ନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେସୁ।

‘‘ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଗଜଙ୍ଗଲଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତସ୍ସ ପରେନ ମହାସାଲା, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାୟ ଦିସାୟ ସଲ୍ଲୱତୀ ନାମ ନଦୀ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଦକ୍ଖିଣାୟ ଦିସାୟ ସେତକଣ୍ଣିକଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପଚ୍ଛିମାୟ ଦିସାୟ ଥୂଣଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଉତ୍ତରାୟ ଦିସାୟ ଉସୀରଦ୍ଧଜୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଆୟାମତୋ ତିୟୋଜନସତେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟୟୋଜନସତେ ପରିକ୍ଖେପତୋ ନୱୟୋଜନସତେ ମଜ୍ଝିମଦେସେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତଥାଗତୋୱ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅଗ୍ଗସାୱକା ଅସୀତି ମହାଥେରା ବୁଦ୍ଧମାତା ବୁଦ୍ଧପିତା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ଅଞ୍ଞେ ଚ ସାରପ୍ପତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଏତ୍ଥେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ପନ ଉଭୟମ୍ପି ୱିପ୍ପକତୱଚନମେୱ। ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ବହୁଜନହିତାୟ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନାତି ଏୱଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱରୂପଞ୍ଚେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ ନ ସକ୍କା ଏତଂ ଅଞ୍ଞେନ ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣେନ ପଟିବାହିତୁଂ।

ଅପିଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମାତି ଅୟମେତ୍ଥ ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏସ ହି ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଲଦ୍ଧବ୍ୟାକରଣୋ ବୁଦ୍ଧକାରକେ ଧମ୍ମେ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଦସ ପାରମିୟୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଧମ୍ମା ମୟା ପୂରେତବ୍ବା’’ତି କତସନ୍ନିଟ୍ଠାନୋ ଦାନପାରମିଂ ପୂରେନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ସୀଲପାରମୀ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାପାରମୀତି ଇମା ଦସ ପାରମିୟୋ ପୂରେନ୍ତୋପି, ଦସ ଉପପାରମିୟୋ ପୂରେନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିୟୋ ପୂରେନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ନାମ। ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ଅତ୍ତତ୍ଥଚରିୟଂ ଞାତତ୍ଥଚରିୟଂ ଲୋକତ୍ଥଚରିୟଂ ପୂରୟମାନୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ବୁଦ୍ଧକାରକେ ଧମ୍ମେ ମତ୍ଥକଂ ପାପେନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ୱେସ୍ସନ୍ତରତ୍ତଭାୱଂ ପହାୟ ତୁସିତପୁରେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସତସହସ୍ସାଧିକା ସତ୍ତପଣ୍ଣାସୱସ୍ସକୋଟିୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ଦେୱତାହି ଯାଚିତୋ ପଞ୍ଚମହାୱିଲୋକିତଂ ୱିଲୋକେତ୍ୱା ମହାମାୟାଦେୱିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି, ଅନୂନାଧିକେ ଦସ ମାସେ ଗବ୍ଭୱାସଂ ୱସନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ଏକୂନତିଂସ ୱସ୍ସାନି ଅଗାରମଜ୍ଝେ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ରାହୁଲଭଦ୍ଦସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ଛନ୍ନସହାୟୋ କଣ୍ଡକଂ ୱାହନୱରଂ ଆରୁୟ୍ହ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ନାମ। ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଅତିକ୍କମନ୍ତୋପି ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ଛବ୍ବସ୍ସାନି ମହାପଧାନଂ କରୋନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ନାମ। ପରିପକ୍କଗତେ ଞାଣେ ଓଳାରିକାହାରଂ ଆହରନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ନାମ। ସାୟନ୍ହସମୟେ ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମାୟ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁୟ୍ହ ମାରବଲଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ପଠମୟାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମୟାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ

ପରିସୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଯାମସମନନ୍ତରେ ଦ୍ୱାଦସଙ୍ଗଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମତୋ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ନାମ। ସୋତାପତ୍ତିଫଲକ୍ଖଣେପି ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ସକଦାଗାମିଫଲକ୍ଖଣେପି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ଅନାଗାମିଫଲକ୍ଖଣେପି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋୱ ନାମ। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ। ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ହି ସାୱକାନଂ ୱିଯ ନ ପଟିପାଟିଯା ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦୀନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସହେୱ ପନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସକଲୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦି ଗୁଣରାସି ଆଗତୋୱ ନାମ ହୋତି। ତସ୍ମା ତେ ନିପ୍ଫତ୍ତସବ୍ବକିଚ୍ଚତ୍ତା ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ''ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ବହୁଜନହିତାଯାତି ମହାଜନସ୍ସ ହିତତ୍ଥାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ବହୁଜନସୁଖାଯାତି ମହାଜନସ୍ସ ସୁଖତ୍ଥାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯାତି ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କତରସତ୍ତଲୋକସ୍ସାତି? ଯୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅମତପାନଂ ପିୱିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି, ତସ୍ସ। ଭଗୱତା ହି ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡା ଇସିପତନଂ ଆଗମ୍ମ ''ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତା ପବ୍ବଜିତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବା''ତି ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସୁତ୍ତେ (ମହାୱ। ୧୩; ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧) ଦେସିତେ ଆଯସ୍ମତା ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠାରସକୋଟିସଙ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ, ଏତସ୍ସ ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ପଞ୍ଚମଦିୱସେ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯୋସାନେ (ମହାୱ। ୨୦; ସଂ। ନି। ୩।୫୯) ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ଥେରା ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ଏତସ୍ସପି ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ତତୋ ଯସଦାରକପ୍ପମୁଖେ ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ପୁରିସେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି, ତତୋ କପ୍ପାସିକୱନସଣ୍ଡେ ତିଂସ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯେ ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ଚ ତୀଣି ଫଲାନି ଚ ସମ୍ପାପେସି, ଏତସ୍ସପି ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ଗଯାସୀସେ ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯସୁତ୍ତପରିଯୋସାନେ (ମହାୱ। ୫୪) ଜଟିଲସହସ୍ସଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି, ତାଲଟ୍ଠିୱନେ ବିମ୍ବିସାରପ୍ପମୁଖା ଏକାଦସ ନହୁତା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ, ଏକଂ ନହୁତଂ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ତିରୋକୁଟ୍ଟଅନୁମୋଦନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସେହି ଅମତପାନଂ ପୀତଂ। ସୁମନମାଲାକାରସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତିଯା ଚ। ଧନପାଲକସମାଗମେ ଦସହି ପାଣସହସ୍ସେହି, ଖଦିରଙ୍ଗାରଜାତକସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତିଯା ପାଣସହସ୍ସେହି, ଜମ୍ବୁକଆଜୀୱକସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତିଯା ଚ। ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିସମାଗମେ ଚତୁରାସୀତିଯା ଚ ପାଣସହସ୍ସେହି ଅମତପାନଂ ପୀତଂ। ପାସାଣକଚେତିଯେ ପାରାଯନସୁତ୍ତନ୍ତକଥାଦିୱସେ ଚୁଦ୍ଦସ କୋଟିଯୋ ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ। ଯମକପାଟିହାରିଯଦିୱସେ ୱୀସତି ପାଣକୋଟିଯୋ, ତାୱତିଂସଭୱନେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମାତରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ସତ୍ତପ୍ପକରଣଂ ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଅସୀତି ପାଣକୋଟିଯୋ, ଦେୱୋରୋହନେ ତିଂସ ପାଣକୋଟିଯୋ, ସକ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତନ୍ତେ ଅସୀତି ଦେୱତାସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ। ମହାସମଯସୁତ୍ତନ୍ତେ ମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତନ୍ତେ ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦେ ସମଚିତ୍ତପଟିପଦାଯାତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଅଭିସମଯଂ ପତ୍ତସତ୍ତାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି। ଏତସ୍ସପି ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି। ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସା ଇତୋ ପରଂ ଅନାଗତେ ଚ ସାସନଂ ନିସ୍ସାଯ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖମଗ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତାନଂ ୱସେନାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଦେୱମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ନ କେୱଲଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂଯେୱ, ଅୱସେସାନଂ ନାଗସୁପଣ୍ଣାଦୀନମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକେ ପନ ମଗ୍ଗଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ଭବ୍ବେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଏତେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା। ପୁଚ୍ଛା ଚ ନାମେସା ପଞ୍ଚୱିଧା ହୋତି – ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା, ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା, ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା, ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା, କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି।

ତାସଂ ଇଦଂ ନାନତ୍ତଂ – କତମା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଅଞ୍ଞାତଂ ହୋତି ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅଭାୱିତଂ। ତସ୍ସ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ ତୁଲନାଯ ତୀରଣାଯ ୱିଭୂତତ୍ଥାଯ ୱିଭାୱନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଞାତଂ ହୋତି ଦିଟ୍ଠଂ ତୁଲିତଂ ତୀରିତଂ ୱିଭୂତଂ ୱିଭାୱିତଂ। ସୋ ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ ହୋତି ୱିମତିପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଦ୍ୱେଳ୍ହକଜାତୋ ''ଏୱଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ''ତି। ସୋ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନା ପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ଖୋ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି, ଅଯଂ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା।

କତମା କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାଯ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି – ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ’’ତି? ଅଯଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପୁରିମା ତିସ୍ସୋ ପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ବୁଦ୍ଧାନଂ ହି ତୀସୁ ଅଦ୍ଧାସୁ କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଖତଂ ଅଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଅସଙ୍ଖତଂ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅଜାନିତଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅୱିଭାୱିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଯଂ ପନ ଭଗୱତା ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତେନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଯସ୍ମା ପନେସ ଅକଥଂକଥୀ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ୱିହତସଂସଯୋ, ତେନସ୍ସ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଇତରା ପନ ଦ୍ୱେ ପୁଚ୍ଛା ଭଗୱତୋ ଅତ୍ଥି, ତାସୁ ଅଯଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇଦାନି ତାଯ ପୁଚ୍ଛାଯ ପୁଟ୍ଠଂ ଏକପୁଗ୍ଗଲଂ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଆହ। ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋତି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗୱା ତଥାଗତୋ – ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ, ତଥୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ, ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ, ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋତି।

କଥଂ ଭଗୱା ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ଯଥା ସବ୍ବଲୋକହିତାଯ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନା ପୁରିମକା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଆଗତା, ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଆଗତୋ, ଯଥା ସିଖୀ ଭଗୱା, ଯଥା ୱେସ୍ସଭୂ ଭଗୱା, ଯଥା କକୁସନ୍ଧୋ ଭଗୱା, ଯଥା କୋଣାଗମନୋ ଭଗୱା, ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଆଗତୋତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯେନ ଅଭିନୀହାରେନ ଏତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଆଗତା, ତେନେୱ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋ। ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା, ସୀଲନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞାୱୀରିଯଖନ୍ତିସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନମେତ୍ତାଉପେକ୍ଖାପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା ଇମା ଦସ ପାରମିଯୋ, ଦସ ଉପପାରମିଯୋ, ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋତି ସମତିଂସ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା, ଅଙ୍ଗପରିଚ୍ଚାଗଂ ନଯନଧନରଜ୍ଜପୁତ୍ତଦାରପରିଚ୍ଚାଗନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା, ପୁବ୍ବଯୋଗପୁବ୍ବଚରିଯଧମ୍ମକ୍ଖାନଞାତତ୍ଥଚରିଯାଦଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧିଚରିଯାଯ କୋଟିଂ ପତ୍ୱା ଆଗତୋ, ତଥା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋ। ଯଥା ଚ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା …ପେ… କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରୂହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ତଥା ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଭଗୱା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

‘‘ଯଥେୱ ଲୋକମ୍ହି ୱିପସ୍ସିଆଦଯୋ,

ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱଂ ମୁନଯୋ ଇଧାଗତା;

ତଥା ଅଯଂ ସକ୍ଯମୁନୀପି ଆଗତୋ,

ତଥାଗତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ତେନ ଚକ୍ଖୁମା’’ତି।

ଏୱଂ ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ଯଥା ସମ୍ପତିଜାତୋ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଗତୋ…ପେ… କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଗତୋ। କଥଞ୍ଚ ସୋ ଗତୋତି? ସୋ ହି ସମ୍ପତିଜାତୋୱ ସମେହି ପାଦେହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରେନ ଗତୋ। ଯଥାହ – ‘‘ସମ୍ପତିଜାତୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମେହି ପାଦେହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରେନ ଗଚ୍ଛତି ସେତମ୍ହି ଛତ୍ତେ ଅନୁଧାରିଯମାନେ, ସବ୍ବା ଚ ଦିସା ଅନୁୱିଲୋକେତି, ଆସଭିଞ୍ଚ ୱାଚଂ ଭାସତି ‘ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି (ମ॰ ନି॰ ୩।୨୦୭)। ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି ଅୱିତଥଂ ଅନେକେସଂ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାୱେନ। ଯଞ୍ହି ସୋ ସମ୍ପତିଜାତୋୱ ସମେହି ପାଦେହି ପତିଟ୍ଠହି, ଇଦମସ୍ସ ଚତୁରିଦ୍ଧିପାଦପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଭାୱୋ ପନ

ସବ୍ବଲୋକୁତ୍ତରଭାୱସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରୋ ସତ୍ତବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନପଟିଲାଭସ୍ସ, ''ସୁୱଣ୍ଣଦଣ୍ଡା ୱୀତିପତନ୍ତି ଚାମରା''ତି (ସୁ॰ ନି॰ ୬୯୩) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଚାମରୁକ୍ଖେପୋ ପନ ସବ୍ବତିତ୍ଥିଯନିମ୍ମଥନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଧାରଣଂ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିୱରୱିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ସବ୍ବଦିସାନୁୱିଲୋକନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାନାୱରଣଞାଣପଟିଲାଭସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଆସଭିୱାଚାଭାସନଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯୱରଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ତଥା ଅଯଂ ଭଗୱାପି ଗତୋ। ତଞ୍ଚସ୍ସ ଗମନଂ ତଥଂ ଅହୋସି ଅୱିତଥଂ ତେସଂଯେୱ ୱିସେସାଧିଗମାନଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଭାୱେନ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ମୁହୁତ୍ତଜାତୋୱ ଗୱମ୍ପତୀ ଯଥା,

ସମେହି ପାଦେହି ଫୁସୀ ୱସୁନ୍ଧରଂ;

ସୋ ୱିକ୍କମୀ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ସେତଞ୍ଚ ଛତ୍ତଂ ଅନୁଧାରଯୁଂ ମରୂ।

''ଗନ୍ତ୍ୱାନ ସୋ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗୋତମୋ,

ଦିସା ୱିଲୋକେସି ସମା ସମନ୍ତତୋ;

ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପେତଂ ଗିରମବ୍ଭୁଦୀରଯି,

ସୀହୋ ଯଥା ପବ୍ବତମୁଦ୍ଧନିଟ୍ଠିତୋ''ତି।

ଏୱଂ ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

ଅଥ ୱା ଯଥା ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା…ପେ… ଯଥା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା, ଅଯମ୍ପି ଭଗୱା ତଥେୱ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ପହାଯ ଗତୋ, ଅବ୍ୟାପାଦେନ ବ୍ୟାପାଦଂ, ଆଲୋକସଞ୍ଞାଯ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଅୱିକ୍ଖେପେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନେନ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ ଗତୋ, ଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ଗତୋ, ପାମୋଜ୍ଜେନ ଅରତିଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା, ପଠମଜ୍ଝାନେନ ନୀୱରଣକୱାଟଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା, ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା, ତତିଯଜ୍ଝାନେନ ପୀତିଂ ୱିରାଜେତ୍ୱା, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ରୂପସଞ୍ଞାପଟିଘସଞ୍ଞାନାନତ୍ତସଞ୍ଞାଯୋ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗତୋ।

ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ପହାଯ, ଦୁକ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ସୁଖସଞ୍ଞଂ, ଅନତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ନନ୍ଦିଂ, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯ ରାଗଂ, ନିରୋଧାନୁପସ୍ସନାଯ ସମୁଦଯଂ, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଦାନଂ, ଖଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଘନସଞ୍ଞଂ, ୱଯାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଯୂହନଂ, ୱିପରିଣାମାନୁପସ୍ସନାଯ ଧୁୱସଞ୍ଞଂ, ଅନିମିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାଯ ନିମିତ୍ତସଞ୍ଞଂ, ଅପ୍ପଣିହିତାନୁପସ୍ସନାଯ ପଣିଧିଂ, ସୁଞ୍ଞତାନୁପସ୍ସନାଯ ଅଭିନିୱେସଂ, ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ସାରାଦାନାଭିନିୱେସଂ, ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନେନ ସମ୍ମୋହାଭିନିୱେସଂ, ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାଯ ଆଲଯାଭିନିୱେସଂ, ପଟିସଙ୍ଖାନୁପସ୍ସନାଯ ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖଂ, ୱିୱଟ୍ଟାନୁପସ୍ସନାଯ ସଂଯୋଗାଭିନିୱେସଂ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେନ ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠେ କିଲେସେ ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଓଳାରିକେ କିଲେସେ ପହାଯ, ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ଅଣୁସହଗତେ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାତେତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସେ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ଏୱମ୍ପି ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ? ପଥୱୀଧାତୁଯା କକ୍ଖଳତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ, ଆପୋଧାତୁଯା ପଗ୍ଘରଣଲକ୍ଖଣଂ, ତେଜୋଧାତୁଯା ଉଣ୍ହତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ, ୱାଯୋଧାତୁଯା ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ, ଆକାସଧାତୁଯା ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଲକ୍ଖଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯା ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ, ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ, ସଞ୍ଞାଯ ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣଂ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ୱିତକ୍କସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ, ୱିଚାରସ୍ସ ଅନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣଂ, ପୀତିୟା ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ, ସୁଖସ୍ସ ସାତଲକ୍ଖଣଂ, ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ, ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମୋକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଜାନନଲକ୍ଖଣଂ।

ସଦ୍ଧାବଲସ୍ସ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯେ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ, ୱୀରିଯବଲସ୍ସ କୋସଜ୍ଜେ, ସତିବଲସ୍ସ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚେ, ସମାଧିବଲସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ, ପଞ୍ଞାବଲସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ।

ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପୱିଚଯଲକ୍ଖଣଂ, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଫରଣଲକ୍ଖଣଂ, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ୱୂପସମଲକ୍ଖଣଂ , ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣଂ।

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାୱାଚାଯ ପରିଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ୱୋଦାନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାସତିଯା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଅଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣଂ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ଚେତନାଲକ୍ଖଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ, ନାମସ୍ସ ନମନଲକ୍ଖଣଂ, ରୂପସ୍ସ ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ, ସଳାଯତନସ୍ସ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ, ଫସ୍ସସ୍ସ ଫୁସନଲକ୍ଖଣଂ, ୱେଦନାଯ ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣଂ, ତଣ୍ହାଯ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ, ଉପାଦାନସ୍ସ ଗହଣଲକ୍ଖଣଂ, ଭୱସ୍ସ ଆଯୂହନଲକ୍ଖଣଂ, ଜାତିଯା ନିବ୍ବତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ, ଜରାଯ ଜୀରଣଲକ୍ଖଣଂ, ମରଣସ୍ସ ଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ।

ଧାତୂନଂ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ, ଆଯତନାନଂ ଆଯତନଲକ୍ଖଣଂ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ପଦହନଲକ୍ଖଣଂ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଇଜ୍ଝନଲକ୍ଖଣଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଧିପତିଲକ୍ଖଣଂ, ବଲାନଂ ଅକମ୍ପିଯଲକ୍ଖଣଂ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ନିୟ୍ୟାନଲକ୍ଖଣଂ, ମଗ୍ଗସ୍ସ ହେତୁଲକ୍ଖଣଂ।

ସଚ୍ଚାନଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ, ସମଥସ୍ସ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ, ୱିପସ୍ସନାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ, ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଏକରସଲକ୍ଖଣଂ, ଯୁଗନନ୍ଧାନଂ ଅନତିୱତ୍ତନଲକ୍ଖଣଂ।

ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସଂୱରଣଲକ୍ଖଣଂ, ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣଂ, ଦିଟ୍ଠିୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣଂ।

ଖଯେ ଞାଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦଲକ୍ଖଣଂ, ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣସ୍ସ ପସ୍ସଦ୍ଧିଲକ୍ଖଣଂ।

ଛନ୍ଦସ୍ସ ମୂଲଲକ୍ଖଣଂ, ମନସିକାରସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ଫସ୍ସସ୍ସ ସମୋଧାନଲକ୍ଖଣଂ, ୱେଦନାଯ ସମୋସରଣଲକ୍ଖଣଂ, ସମାଧିସ୍ସ ପମୁଖଲକ୍ଖଣଂ, ସତିଯା ଆଧିପତେୟ୍ୟଲକ୍ଖଣଂ, ପଞ୍ଞାଯ ତତୁତ୍ତରିଯଲକ୍ଖଣଂ , ୱିମୁତ୍ତିଯା ସାରଲକ୍ଖଣଂ, ଅମତୋଗଧସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପରିଯୋସାନଲକ୍ଖଣଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ। ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଞାଣଗତିଯା ଆଗତୋ ଅୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପତ୍ତୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ। ଏୱଂ ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ? ତଥଧମ୍ମା ନାମ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଯଥାହ – ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାନି ଅୱିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥମେତଂ ଅୱିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୯୦) ୱିତ୍ଥାରୋ। ତାନି ଚ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମା ତଥାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଭିସମ୍ବୋଧନ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ।

ଅପିଚ ଜରାମରଣସ୍ସ ଜାତିପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ...ପେ... ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସମ୍ଭୂତସମୁଦାଗତଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ। ତଥା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ, ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ...ପେ... ଜାତିଯା ଜରାମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅନଞ୍ଞଥୋ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ତସ୍ମାପି ତଥାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱା ଯଂ ସଦେୱକେ ଲୋକେ...ପେ... ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ଅପରିମାଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତଂ ସବ୍ବାକାରତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଜାନତା ପସ୍ସତା ଚ ତେନ ତଂ

ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାଦିଓସେନ ୱା ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତେସୁ ଲବ୍ଭମାନକପଦଓସେନ ୱା ‘‘କତମଂ ତଂ ରୂପଂ ରୂପାୟତନଂ? ଯଂ ରୂପଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟ ୱଣ୍ଣନିଭା ସନିଦସ୍ସନଂ ସପ୍ପଟିଘଂ ନୀଲଂ ପୀତକ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ୬୧୬) ନୟେନ ଅନେକେହି ନାମେହି ତେରସହି ୱାରେହି ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସାୟ ନୟେହି ୱିଭଜ୍ଜମାନଂ ତଥମେୱ ହୋତି, ୱିତଥଂ ନତ୍ଥି। ଏସ ନୟୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁପି ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ସଦ୍ଦାଦୀସୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା – ‘‘ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସା, ତମହଂ ଜାନାମି, ତମହଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ୱିଦିତଂ, ତଂ ତଥାଗତୋ ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୪)। ଏୱଂ ତଥଦସ୍ସିତାୟ ତଥାଗତୋ। ତତ୍ଥ ତଥଦସ୍ସୀଅତ୍ଥେ ତଥାଗତୋତି ପଦସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କଥଂ ତଥୱାଦିତାୟ ତଥାଗତୋ? ଯଂ ରତ୍ତିଂ ଭଗୱା ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅପରାଜିତପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଯମକସାଲାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସପରିମାଣେ କାଲେ ପଠମବୋଧିୟାପି ମଜ୍ଝିମବୋଧିୟାପି ପଚ୍ଛିମବୋଧିୟାପି ଯଂ ଭଗୱତା ଭାସିତଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେୟ୍ୟଂ…ପେ… ୱେଦଲ୍ଲଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅନୁପୱଜ୍ଜଂ ଅନୂନଂ ଅନଧିକଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୁଣ୍ଣଂ ରାଗମଦନିମ୍ମଦନଂ ଦୋସମୋହମଦନିମ୍ମଦନଂ, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅୱକ୍ଖଲିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଏକମୁଦ୍ଦିକାୟ ଲଞ୍ଛିତଂ ୱିୟ ଏକନାଳିକାୟ ମିତଂ ୱିୟ ଏକତୁଲାୟ ତୁଲିତଂ ୱିୟ ଚ ତଥମେୱ ହୋତି ଅୱିତଥଂ। ତେନାହ – ‘‘ଯଞ୍ଚ, ଚୁନ୍ଦ, ରତ୍ତିଂ ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟତି, ଯଂ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଭାସତି ଲପତି ନିଦ୍ଦିସତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥେୱ ହୋତି ନୋ ଅଞ୍ଞଥା। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୮୮)। ଗଦତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଗତସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ତଥୱାଦିତାୟ ତଥାଗତୋ।

ଅପିଚ ଆଗଦନଂ ଆଗଦୋ, ୱଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଆଗଦୋ ଅସ୍ସାତି ଦକାରସ୍ସ ତକାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ଏୱମ୍ପେତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା।

କଥଂ ତଥାକାରିତାୟ ତଥାଗତୋ? ଭଗୱତୋ ହି ୱାଚାୟ କାୟୋ ଅନୁଲୋମେତି କାୟସ୍ସପି ୱାଚା, ତସ୍ମା ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ ଚ ହୋତି। ଏୱଂ ଭୂତସ୍ସ ଚସ୍ସ ଯଥା ୱାଚା, କାୟୋପି ତଥା ଗତୋ, ପୱତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥା ଚ କାୟୋ, ୱାଚାପି ତଥା ଗତାତି ତଥାଗତୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଯଥାୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ। ଇତି ଯଥାୱାଦୀ ତଥାକାରୀ, ଯଥାକାରୀ ତଥାୱାଦୀ। ତସ୍ମା ‘ତଥାଗତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)। ଏୱଂ ତଥାକାରିତାୟ ତଥାଗତୋ।

କଥଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ? ଉପରି ଭୱଗ୍ଗଂ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ପରିୟନ୍ତଂ କତ୍ୱା ତିରିୟଂ ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ସବ୍ବସତ୍ତେ ଅଭିଭୱତି ସୀଲେନପି ସମାଧିନାପି ପଞ୍ଞାୟପି ୱିମୁତ୍ତିୟାପି, ନ ତସ୍ସ ତୁଲା ୱା ପମାଣଂ ୱା ଅତ୍ଥି, ଅତୁଲୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ରାଜରାଜୋ ଦେୱଦେୱୋ ସକ୍କାନମତିସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମାନମତିବ୍ରହ୍ମା। ତେନାହ – ‘‘ସଦେୱକେ ଲୋକେ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ତଥାଗତୋ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଦସୋ ୱସୱତ୍ତୀ। ତସ୍ମା ‘ତଥାଗତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)।

ତତ୍ରେୱଂ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା – ଅଗଦୋ ୱିୟ ଅଗଦୋ। କୋ ପନେସ? ଦେସନାୱିଲାସୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟୋ ଚ। ତେନ ହେସ ମହାନୁଭାୱୋ ଭିସକ୍କୋ ଦିବ୍ବାଗଦେନ ସପ୍ପେ ୱିୟ ସବ୍ବପରପ୍ପୱାଦିନୋ ସଦେୱକଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଅଭିଭୱତି। ଇତି ସବ୍ବଲୋକାଭିଭୱନେ ତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଦେସନାୱିଲାସୋ ଚେୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟୋ ଚ ଅଗଦୋ ଅସ୍ସାତି ଦକାରସ୍ସ ତକାରଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋ।

ଅପିଚ ତଥାୟ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ, ତଥଂ ଗତୋତିପି ତଥାଗତୋ, ଗତୋତି ଅୱଗତୋ ଅତୀତୋ ପତ୍ତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସକଲଲୋକଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାୟ ତଥାୟ ଗତୋ ଅୱଗତୋତି ତଥାଗତୋ। ଲୋକସମୁଦୟଂ ପହାନପରିଞ୍ଞାୟ ତଥାୟ ଗତୋ ଅତୀତୋତି ତଥାଗତୋ, ଲୋକନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ତଥାୟ ଗତୋ ପତ୍ତୋତି ତଥାଗତୋ, ଲୋକନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ତଥାୟ ଗତୋ ପଟିପନ୍ନୋତି ତଥାଗତୋ। ତେନ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଲୋକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସ୍ମା ତଥାଗତୋ ୱିସଂୟୁତ୍ତୋ। ଲୋକସମୁଦୟୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକସମୁଦୟୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନୋ। ଲୋକନିରୋଧୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଲୋକନିରୋଧୋ ତଥାଗତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକତୋ। ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଲୋକନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ତଥାଗତସ୍ସ ଭାୱିତା। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ…ପେ… ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା ‘ତଥାଗତୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୨୩)।

ତସ୍ସପି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦମ୍ପି ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଦୀପନେ ମୁଖମତ୍ତମେୱ। ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ତଥାଗତୋୱ ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତଭାୱଂ ୱଣ୍ଣେୟ୍ୟ।

ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଦଦ୍ୱୟେ ପନ ଆରକତ୍ତା, ଅରୀନଂ ଅରାନଞ୍ଚ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚୟାଦୀନଂ ଅରହତ୍ତା, ପାପକରଣେ ରହାଭାୱାତି ଇମେହି ତାୱ କାରଣେହି ଅରହନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ପଦଦ୍ୱୟଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୨୩ ଆଦୟୋ) ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୱଣ୍ଣନାୟଂ ପକାସିତନ୍ତି।

୧୭୧। ଦୁତିୟେ ପାତୁଭାୱୋତି ଉପ୍ପତ୍ତି ନିପ୍ଫତ୍ତି। ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ସତ୍ତଲୋକେ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ସୁଦୁଲ୍ଲଭୋ ପରମଦୁଲ୍ଲଭୋ। କସ୍ମା ଦୁଲ୍ଲଭୋତି? ଏକୱାରଂ ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଦସ ୱାରେ ୱୀସତି ୱାରେ ପଞ୍ଞାସ ୱାରେ ୱାରସତଂ ୱାରସହସ୍ସଂ ୱାରସତସହସ୍ସଂ ୱାରକୋଟିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତଥା ଏକଦିୱସଂ ଦ୍ୱେ ଦିୱସେ ଦସ ଦିୱସେ ୱୀସତି ଦିୱସେ ପଞ୍ଞାସ ଦିୱସେ ଦିୱସସତଂ ଦିୱସସହସ୍ସଂ ଦିୱସସତସହସ୍ସଂ ଦିୱସକୋଟିସତସହସ୍ସଂ । ଏକମାସଂ ଦ୍ୱେ ମାସେ…ପେ… ମାସକୋଟିସତସହସ୍ସଂ। ଏକସଂୱଚ୍ଛରଂ ଦ୍ୱେ ସଂୱଚ୍ଛରେ…ପେ… ସଂୱଚ୍ଛରକୋଟିସତସହସ୍ସଂ। ଏକକପ୍ପଂ ଦ୍ୱେ କପ୍ପେ…ପେ… କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସଂ। କପ୍ପାନଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ତୀଣି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ଦାନପାରମିଂ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କା। ସୀଲପାରମୀନେକ୍ଖମ୍ମପାରମୀ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାପାରମୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ପଚ୍ଛିମକୋଟିୟା ପନ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ଦସ ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କାତି ଇମିନା କାରଣେନ ଦୁଲ୍ଲଭୋ।

୧୭୨। ତତିୟେ ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋତି ଅଚ୍ଛରିୟୋ ମନୁସ୍ସୋ। ଅଚ୍ଛରିୟୋତି ଅନ୍ଧସ୍ସ ପବ୍ବତାରୋହଣଂ ୱିୟ ନିଚ୍ଚଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ତାୱ ସଦ୍ଦନୟୋ। ଅୟଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାନୟୋ – ଅଚ୍ଛରାୟୋଗ୍ଗୋତି ଅଚ୍ଛରିୟୋ, ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତ୍ୱା ପସ୍ସିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ''ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଚତ୍ତାରୋ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୧୨୭) ଏୱମାଦୀହି ଅନେକେହି ଅଚ୍ଛରିୟବ୍ଭୁତଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତତ୍ତାପି ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋ। ଆଚିଣ୍ଣମନୁସ୍ସୋତିପି ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋ।

ଅଭିନୀହାରସ୍ସ ହି ସମ୍ପାଦକେ ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମେ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଏକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ମାନସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିସଜ୍ଜନଂ ନାମ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଚିଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ତଥା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ବ୍ୟାକରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅନିୱତ୍ତକେନ ହୁତ୍ୱା ୱୀରିୟାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ବୁଦ୍ଧକାରକଧମ୍ମାନଂ ପୂରଣମ୍ପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଚିଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ତଥା ପାରମିୟୋ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ୱେସ୍ସନ୍ତରତ୍ତଭାୱସଦିସେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତାନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ସତ୍ତସତାନି ଅସ୍ସାନଂ ସତ୍ତସତାନୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତସତକମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଜାଲିକୁମାରସଦିସଂ ପୁତ୍ତଂ, କଣ୍ହାଜିନାସଦିସଂ ଧୀତରଂ, ମଦ୍ଦୀଦେୱିସଦିସଂ ଭରିୟଞ୍ଚ ଦାନମୁଖେ ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଦୁତିୟେ ଅତ୍ତଭାୱେ ତୁସିତଭୱନେ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଚିଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ତୁସିତପୁରେ ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଦେୱତାନଂ ଆୟାଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପଞ୍ଚମହାୱିଲୋକନଂ ୱିଲୋକେତ୍ୱା ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ତୁସିତପୁରା ଚୱିତ୍ୱା ମହାଭୋଗକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣମ୍ପି ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଚିଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ତଥା ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନମ୍ପି, ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିୟଂ ନିୱାସୋପି, ସତସ୍ସ ସମ୍ପଜାନସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନମ୍ପି, ସମ୍ପତିଜାତସ୍ସ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରଗମନମ୍ପି, ଦିବ୍ବସେତଚ୍ଛତ୍ତ। ଧାରଣମ୍ପି, ଦିବ୍ବୱାଳବୀଜନୁକ୍ଖେପୋପି, ସବ୍ବଦିସାସୁ ସୀହୱିଲୋକନଂ ୱିଲୋକେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ପଟିସମଂ କଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ସୀହନାଦନଦନମ୍ପି, ପରିପାକଗତେ ଞାଣେ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାୟ ମହାଭିନିକ୍ଖମନମ୍ପି, ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ମାରୱିଜୟଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁୱିସୋଧନାନି କତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଗୁଣରାସିପଟିୱିଦ୍ଧକ୍ଖଣେ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନମ୍ପି, ପଠମଧମ୍ମଦେସନାୟ ଅନୁତ୍ତରଂ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନମ୍ପୀତି ଏୱମାଦି ସବ୍ବଂ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆଚିଣ୍ଣଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ଏୱଂ ଆଚିଣ୍ଣମନୁସ୍ସୋତିପି ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋ।

୧୭୩। ଚତୁତ୍ଥେ କାଲକିରିୟାତି ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ପାକଟା କିରିୟାତି କାଲକିରିୟା। ତଥାଗତୋ ହି ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସ ୱସ୍ସାନି ଠତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ପଞ୍ଚ ନିକାୟେ ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ ଚତୁରାସୀତି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନି ପକାସେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ କତ୍ୱା ଯମକସାଲାନମନ୍ତରେ ନିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଅପ୍ପମାଦେନ ୱୋଦିତ୍ୱା ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି। ଅୟମସ୍ସ କିରିୟା ଯାୱଜ୍ଜତନା ପାକଟାତି ଏକସ୍ମିଂ କାଲେ ପାକଟା କିରିୟାତି କାଲକିରିୟା। ଅନୁତପ୍ପା ହୋତୀତି ଅନୁତାପକରା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ କାଲକିରିୟା ଏକଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁତାପକରା ହୋତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ କାଲକିରିୟା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେସୁ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁତାପକରା

ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନୁତପ୍ପା ହୋତୀ’’ତି।

୧୭୪। ପଞ୍ଚମେ ଅଦୁତିୟୋତି ଦୁତିୟସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଭାୱା ଅଦୁତିୟୋ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ବୁଦ୍ଧା ସୁତବୁଦ୍ଧୋ, ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧୋ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ, ସଦ୍ଦଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋତି। ତତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୁତବୁଦ୍ଧୋ ନାମ । ଖୀଣାସୱୋ ଚତୁସଚ୍ଚବୁଦ୍ଧୋ ନାମ । କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ସାମଂ ପଟିୱିଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୋଧିଞ୍ଞାଣୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନାମ। କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ୱା ଅଟ୍ଠ ୱା ସୋଳସ ୱା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ପାରମିୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ମାରାନଂ ମତ୍ଥକଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିୱିଦ୍ଧସଦ୍ଦଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ସଦ୍ଦଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ବୁଦ୍ଧେସୁ ସଦ୍ଦଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋୱ ଅଦୁତିୟୋ ନାମ। ନ ହି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଦଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅସହାୟୋତି ଅତ୍ତଭାୱେନ ୱା ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ୱା ସଦିସୋ ସହାୟୋ ନାମ ଅସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଅସହାୟୋ। ‘‘ଲଦ୍ଧସହାୟୋ ଖୋ ପନ ସୋ ଭଗୱା ସେଖାନଞ୍ଚେୱ ପଟିପଦାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପନ ପରିୟାୟେନ ସେଖାସେଖା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସହାୟା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅପ୍ପଟିମୋତି ପଟିମା ୱୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ତଭାୱୋ, ତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସଦିସା ଅଞ୍ଞା ପଟିମା ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିମୋ। ଯାପି ଚ ମନୁସ୍ସା ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମୟା ପଟିମା କରୋନ୍ତି, ତାସୁ ୱାଲଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଓକାସଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱସଦିସଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଦଥାପି ଅପ୍ପଟିମୋ।

ଅପ୍ପଟିସମୋତି ଅତ୍ତଭାୱେନେୱସ୍ସ ପଟିସମୋ ନାମ କୋଚି ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିସମୋ। ଅପ୍ପଟିଭାଗୋତି ଯେ ତଥାଗତେନ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଧମ୍ମା ଦେସିତା, ତେସୁ ‘‘ନ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ତୟୋ ୱା ପଞ୍ଚ ୱା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଟିଭାଗଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିଭାଗୋ। ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ‘‘ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଏୱଂ ପଟିଞ୍ଞଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ। ଅସମୋତି ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲତ୍ତାୱ ସଦ୍ଦସତ୍ତେହି ଅସମୋ। ଅସମସମୋତି ଅସମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଅତୀତାନାଗତା ସଦ୍ଦଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧା, ତେହି ଅସମେହି ସମୋତି ଅସମସମୋ।

ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅପଦାନଂ ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଚତୁପ୍ପଦାନଂ ବହୁପ୍ପଦାନଂ ରୂପୀନଂ ଅରୂପୀନଂ ସଞ୍ଞୀନଂ ଅସଞ୍ଞୀନଂ ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀନଂ ସତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋୱ। କସ୍ମା ଇଧ ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ? ସେଟ୍ଠତରୱସେନ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ଲୋକେ ସେଟ୍ଠୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଅପଦଚତୁପ୍ପଦବହୁପ୍ପଦେସୁ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦ୍ୱିପଦେସୁୟେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କତରଦ୍ୱିପଦେସୂତି? ମନୁସ୍ସେସୁ ଚେୱ ଦେୱେସୁ ଚ। ମନୁସ୍ସେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ତିସହସ୍ସିମହାସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ୱସେ ୱତ୍ତେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଦେୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ୱସୱତ୍ତୀ ମହାବ୍ରହ୍ମା ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସୋ ତସ୍ସ କପ୍ପିୟକାରକୋ ୱା ଆରାମିକୋ ୱା ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ତତୋପି ସେଟ୍ଠତରୱସେନେସ ଦ୍ୱିପଦାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

୧୭୫-୧୮୬। ଛଟ୍ଠାଦୀସୁ ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତୁଭାୱା ମହତୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତୀତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାତୁଭାୱେନ ମହନ୍ତସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ ପାତୁଭୂତେ ତଂ ପାତୁଭୂତମେୱ ହୋତି, ନ ୱିନା ତସ୍ସ ପାତୁଭାୱେନ ପାତୁଭୱତି। ପାତୁଭାୱୋତି ଉପ୍ପତ୍ତି ନିପ୍ଫତ୍ତି। କତମସ୍ସ ଚକ୍ଖୁସ୍ସାତି? ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁସ୍ସ। କୀୱରୂପସ୍ସାତି? ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାସଦିସସ୍ସ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ସମାଧିପଞ୍ଞାସଦିସସ୍ସାତି। ଆଲୋକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଉଭିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ପଞ୍ଞାଆଲୋକସଦିସୋୟେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଆଲୋକୋ, ପଞ୍ଞାଓଭାସସଦିସୋୟେୱ ଓଭାସୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘ମହତୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ, ମହତୋ ଆଲୋକସ୍ସ, ମହତୋ ଓଭାସସ୍ସା’’ତି ଇମାନି ଚ ପନ ତୀଣିପି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନି କଥିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଛନ୍ନଂ ଅନୁତ୍ତରିୟାନନ୍ତି ଉତ୍ତରିତରୱିରହିତାନଂ ଛନ୍ନଂ ଉତ୍ତମଧମ୍ମାନଂ। ତତ୍ଥ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟଂ, ସୱନାନୁତ୍ତରିୟଂ, ଲାଭାନୁତ୍ତରିୟଂ, ସିକ୍ଖାନୁତ୍ତରିୟଂ, ପାରିଚରିୟାନୁତ୍ତରିୟଂ, ଅନୁସ୍ସତାନୁତ୍ତରିୟନ୍ତି ଇମାନି ଛ ଅନୁତ୍ତରିୟାନି। ଇମେସଂ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆୟସ୍ମା ହି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସାୟଂପାତଂ ତଥାଗତଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭତି, ଇଦଂ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟଂ। ଅଞ୍ଞୋପି ସୋତାପନ୍ନୋ ୱା ସକଦାଗାମୀ ୱା ଅନାଗାମୀ ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାୟ ଲଭତି, ଇଦମ୍ପି ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟଂ । ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ଦସବଲଂ ଦସ୍ସନାୟ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ଦସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି। ଇଦଂ ଦସ୍ସନମେୱ ନାମ, ମୂଲଦସ୍ସନଂ ପନ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟଂ ନାମ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋୟେୱ ଚ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଦସବଲସ୍ସ ୱଚନଂ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣେନ ସୋତୁଂ ଲଭତି, ଇଦଂ ସୱନାନୁତ୍ତରିୟଂ। ଅଞ୍ଞେପି ସୋତାପନ୍ନାଦୟୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୱନାୟ ଲଭନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ସୱନାନୁତ୍ତରିୟଂ। ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିୟ ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୋତୁଂ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ସୱନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି। ଇଦଂ ସୱନମେୱ ନାମ, ମୂଲସୱନଂ ପନ ସୱନାନୁତ୍ତରିୟଂ

ନାମ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋଯେଵ ଚ ଦସବଲେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି, ଇଦଂ ଲାଭାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅଞ୍ଞେପି ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲେ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭଂ ଲଭନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ଲାଭାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲେ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭଂ ଲଭିତ୍ଵା ତଂ ଲାଭଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି, ଅଯଂ ଲାଭୋଯେଵ ନାମ, ମୂଲଲାଭୋ ପନ ଲାଭାନୁତ୍ତରିଯଂ ନାମ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋଯେଵ ଚ ଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖତି, ଇଦଂ ସିକ୍ଖାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅଞ୍ଞେପି ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ସିକ୍ଖାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ସିକ୍ଖିତ୍ଵା ତା ସିକ୍ଖା ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି। ଅଯଂ ସିକ୍ଖାଯେଵ ନାମ, ମୂଲସିକ୍ଖା ପନ ସିକ୍ଖାନୁତ୍ତରିଯଂ ନାମ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋଯେଵ ଚ ଅଭିଣ୍ହଂ ଦସବଲଂ ପରିଚରତି, ଇଦଂ ପାରିଚରିଯାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅଞ୍ଞେପି ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଅଭିଣ୍ହଂ ଦସବଲଂ ପରିଚରନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ପାରିଚରିଯାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲଂ ପରିଚରିତ୍ଵା ତଂ ପାରିଚରିଯଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି, ଅଯଂ ପାରିଚରିଯାଯେଵ ନାମ, ମୂଲପାରିଚରିଯା ପନ ପାରିଚରିଯାନୁତ୍ତରିଯଂ ନାମ।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋଯେଵ ଚ ଦସବଲସ୍ସ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରତି, ଇଦଂ ଅନୁସ୍ସତାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅଞ୍ଞେପି ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲସ୍ସ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି, ଇଦମ୍ପି ଅନୁସ୍ସତାନୁତ୍ତରିଯଂ। ଅପରୋ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ଯାଣକୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଵିଯ ଦସବଲସ୍ସ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରେ ଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ଵା ତଂ ଅନୁସ୍ସତିଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପାପେତି, ଅଯଂ ଅନୁସ୍ସତିଯେଵ ନାମ, ମୂଲାନୁସ୍ସତି ପନ ଅନୁସ୍ସତାନୁତ୍ତରିଯଂ ନାମ। ଇମାନି ଛ ଅନୁତ୍ତରିଯାନି, ଇମେସଂ ପାତୁଭାଵୋ ହୋତି। ଇମାନି ଚ ପନ ଛ ଅନୁତ୍ତରିଯାନି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନି କଥିତାନୀତି ଵେଦିତବ୍ବାନି।

ଚତୁନ୍ନଂପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯା ହୋତୀତି ଚତସ୍ସୋ ହି ପଟିସମ୍ଭିଦାଯୋ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା, ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା, ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା, ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥେସୁ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା, ଧମ୍ମେସୁ ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା, ଅତ୍ଥଧମ୍ମନିରୁତ୍ତାଭିଲାପେ ଞାଣଂ ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା , ଞାଣେସୁ ଞାଣଂ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରୋ ପନେତାସଂ ଅଭିଧମ୍ମେ (ଵିଭ। ୭୧୮ ଆଦଯୋ) ଆଗତୋଯେଵ। ଇମାସଂ ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ପଚ୍ଚକ୍ଖକିରିଯା ହୋତି, ନ ଵିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦା। ଏତାସଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାପି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାଵ କଥିତାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଅନେକଧାତୁପଟିଵେଧୋତି ''ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ରୂପଧାତୁ''ତିଆଦୀନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେଯେଵ ପଟିଵେଧୋ ହୋତି, ନ ଵିନା ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନାଧାତୁପଟିଵେଧୋତି ଏତ୍ଥ ଇମାଵ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ନାନାସଭାଵତୋ ନାନାଧାତୁଯୋତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଯୋ ପନେତାସଂ ''ନାନାସଭାଵା ଏତା''ତି ଏଵଂ ନାନାକରଣତୋ ପଟିଵେଧୋ, ଅଯଂ ନାନାଧାତୁପଟିଵେଧୋ ନାମ। ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ଏତ୍ଥ ଵିଜ୍ଜାତି ଫଲେ ଞାଣଂ, ଵିମୁତ୍ତୀତି ତଦଵସେସା ଫଲସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଧମ୍ମା। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାତି ସୋତୋତି ପଠମମଗ୍ଗୋ, ତେନ ସୋତେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ଫଲନ୍ତି ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ। ସକଦାଗାମିଫଲାଦୀନି ପାକଟାନେଵ।

୧୮୭।ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ନିରୁତ୍ତରଂ। ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ସେଟ୍ଠଚକ୍କଂ। ଚକ୍କସଦ୍ଦୋ ହେସ –

''ଚତୁବ୍ଭି ଅଟ୍ଠଜ୍ଝଗମା, ଅଟ୍ଠାହିପି ଚ ସୋଳସ;

ସୋଳସାହି ଚ ବାତ୍ତିଂସ, ଅତ୍ରିଚ୍ଛଂ ଚକ୍କମାସଦୋ;

ଇଚ୍ଛାହତସ୍ସ ପୋସସ୍ସ, ଚକ୍କଂ ଭମତି ମତ୍ଥକେ''ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୦୪; ୧।୫।୧୦୩) –

ଏତ୍ଥ ଉରଚକ୍କେ ଆଗତୋ। ''ଚକ୍କସମାରୁଳ୍ହା ଜାନପଦା ପରିଯାଯନ୍ତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୬୩; ୫।୫୪) ଏତ୍ଥ ଇରିଯାପଥଚକ୍କେ। ''ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରଥକାରୋ ଯଂ ତଂ ଚକ୍କଂ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତଂ, ତଂ ପଵତ୍ତେସୀ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୧୫) ଏତ୍ଥ ଦାରୁଚକ୍କେ। ''ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଦୋଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଵତୋ ପାଦେସୁ ଚକ୍କାନି ସହସ୍ସାରାନୀ''ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୬) ଏତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଚକ୍କେ। ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚକ୍କାନି, ଯେହି

ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଚତୁଚକ୍କଂ ୱତ୍ତତୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୩୧) ଏତ୍ଥ ସମ୍ପତ୍ତିଚକ୍କେ। ‘‘ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨। ୨୪୩; ମ। ନି। ୩।୨୫୬) ଏତ୍ଥ ରତନଚକ୍କେ। ଇଧ ପନ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ଆଗତୋ।

ପୱତ୍ତିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅଭିନୀହରତି ନାମ, ଅଭିନୀହଟଂ ନାମ, ଉପ୍ପାଦେତି ନାମ, ଉପ୍ପାଦିତଂ ନାମ, ପୱତ୍ତେତି ନାମ, ପୱତ୍ତିତଂ ନାମାତି ଅଯଂ ପଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କୁତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅଭିନୀହରତି ନାମାତି? ଯଦା ସୁମେଧବ୍ରାହ୍ମଣୋ ହୁତ୍ୱା କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ତସତକମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅଭିନୀହରତି ନାମ।

କୁତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଭିନୀହଟଂ ନାମାତି? ଯଦା ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମେ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲେ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡତ୍ଥାଯ ମାନସଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ବ୍ଯାକରଣଂ ଅଲଦ୍ଧା ନ ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୀରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ନିପନ୍ନୋ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକା ବ୍ଯାକରଣଂ ଲଭି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅଭିନୀହଟଂ ନାମ।

କୁତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପାଦେତି ନାମାତି? ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦାନପାରମିଂ ପୂରେନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତି ନାମ। ସୀଲପାରମିଂ ପୂରେନ୍ତୋପି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାପାରମିଂ ପୂରେନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତି ନାମ। ଦସ ପାରମିଯୋ ଦସ ଉପପାରମିଯୋ ଦସ ପରମତ୍ଥପାରମିଯୋ ପୂରେନ୍ତୋପି, ପଞ୍ଚ ମହାପରିଚ୍ଚାଗେ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତୋପି, ଞାତତ୍ଥଚରିଯଂ ପୂରେନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତି ନାମ। ୱେସ୍ସନ୍ତରତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ସତ୍ତସତକମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଦାନମୁଖେ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ପାରମିକୂଟଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଦେୱତାହି ଆଯାଚିତୋ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ପଞ୍ଚମହାୱିଲୋକନଂ ୱିଲୋକେନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତିଯେୱ ନାମ। ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି, ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଂ କମ୍ପେନ୍ତୋପି, ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଦିୱସେ ତଥେୱ ଲୋକଂ କମ୍ପେନ୍ତୋପି, ସମ୍ପତିଜାତୋ ସତ୍ତ ପଦାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅଗ୍ଗୋମହସ୍ମୀ’’ତି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋପି, ଏକୂନତିଂସ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋପି, ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋପି, ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜନ୍ତୋପି, ମହାପଧାନେ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ୱୀରିଯଂ କରୋନ୍ତୋପି, ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନଂ ମଧୁପାଯାସଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ନଦିଯା ପୱାହେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ବୋଧିମଣ୍ଡୱରଗତୋ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଲୋକଧାତୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୂରିଯେ ଧରମାନେଯେୱ ମାରବଲଂ ୱିଧମେତ୍ୱା ପଠମଯାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋପି, ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧେନ୍ତୋପି, ପଚ୍ଚୂସକାଲସମନନ୍ତରେ ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋପି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋପି, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗଂ ସକଦାଗାମିଫଲଂ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗଂ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତୋପି, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋପି ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତିଯେୱ ନାମ।

ଅରହତ୍ତଫଲକ୍ଖଣେ ପନ ତେନ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦିତଂ ନାମ। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ସକଲଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣରାସି ଅରହତ୍ତଫଲେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଇଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ତେନ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦିତଂ ନାମ ହୋତି।

କଦା ପୱତ୍ତେତି ନାମ? ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଅଞ୍ଞାକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି ନାମ।

ଯଦା ପନ ଅଞ୍ଞାକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରେନ ଦସବଲସ୍ସ ଦେସନାଞାଣାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତଂ ସୱନଂ ଲଭିତ୍ୱା ସବ୍ବପଠମଂ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ଚେତଂ ଦେସନାଞାଣସ୍ସପି ନାମଂ ପଟିୱେଧଞାଣସ୍ସପି। ତେସୁ ଦେସନାଞାଣଂ ଲୋକିଯଂ, ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ। କସ୍ସ ଦେସନାପଟିୱେଧଞାଣନ୍ତି? ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚି, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ଦେସନାଞାଣଞ୍ଚ ପଟିୱେଧଞାଣଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସମ୍ମଦେୱାତି ହେତୁନା ନଯେନ କାରଣେନେୱ। ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତୀତି ଯଥା ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତି ନାମ, ଏୱଂ ପଠମତରଂ ସତ୍ଥାରା ପୱତ୍ତିତଂ ଥେରୋ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତି ନାମ। କଥଂ? ସତ୍ଥା ହି ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ’’ତି କଥେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି ନାମ, ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି କଥେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତି ନାମ। ସମ୍ମପ୍ପଧାନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେସୁ, ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯୱଂସା’’ତିଆଦୀସୁପି ଅଯଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋୱ। ଏୱଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତି ନାମ, ଥେରୋ ଦସବଲେନ ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତି ନାମ।

ଏୱଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେନ୍ତେନ ପନ ଥେରେନ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋପି ପକାସିତୋପି ସତ୍ଥାରାୱ ଦେସିତୋ ପକାସିତୋ ହୋତି। ଯୋ ହି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଉପାସକୋ ୱା ଉପାସିକା ୱା ଦେୱୋ ୱା ସକ୍କୋ ୱା ମାରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ପକାସେତୁ, ସବ୍ବୋ ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତୋ ପକାସିତୋୱ ନାମ ହୋତି, ସେସଜନୋ ପନ ଲେଖହାରକପକ୍ଖେ ଠିତୋୱ ନାମ ହୋତି। କଥଂ? ଯଥା ହି ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ଯଂ ଯଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ତଂ ତଂ କମ୍ମଂ ଯେନ କେନଚି କତମ୍ପି କାରିତମ୍ପି ରଞ୍ଞା କାରିତନ୍ତେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ମହାରାଜା ୱିଯ ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ରାଜପଣ୍ଣଂ ୱିଯ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ। ପଣ୍ଣଦାନଂ ୱିଯ ତେପିଟକେ ନଯମୁଖଦାନଂ ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ତଂତଂକମ୍ମାନଂ କରଣଂ ୱିଯ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରେସଂ ଦେସନା ପକାସନା। ତତ୍ଥ ଯଥା ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ଯେନ କେନଚି କତମ୍ପି କାରିତମ୍ପି ତଂ କମ୍ମଂ ରଞ୍ଞା କାରିତମେୱ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଯେନ କେନଚି ଦେସିତୋପି ପକାସିତୋପି ଧମ୍ମୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତୋ ପକାସିତୋୱ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଏକପୁଗ୍ଗଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୧। ପଠମଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

ଏତଦଗ୍ଗପଦୱଣ୍ଣନା

୧୮୮। ଏତଦଗ୍ଗେସୁ ପଠମୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏତଂ ଅଗ୍ଗଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅଯଂ ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦୋ ଆଦିକୋଟିକୋଟ୍ଠାସସେଟ୍ଠେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ, ସମ୍ମ ଦୋୱାରିକ, ଆୱରାମି ଦ୍ୱାରଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନିଗଣ୍ଠୀନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୭୦) ହି ଆଦିମ୍ହି ଦିସ୍ସତି। ‘‘ତେନେୱ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗେନ ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲଗ୍ଗଂ ପରାମସେଯ୍ୟ (କଥା। ୪୪୧), ଉଚ୍ଛଗ୍ଗଂ ୱେଳଗ୍ଗ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ କୋଟିଯଂ। ‘‘ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ୱା ମଧୁରଗ୍ଗଂ ୱା ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ୱା (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୪), ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହାରଗ୍ଗେନ ୱା ପରିୱେଣଗ୍ଗେନ ୱା ଭାଜେତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୩୧୮) କୋଟ୍ଠାସେ। ‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା…ପେ… ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୩୪; ଇତିୱୁ। ୯୦) ସେଟ୍ଠେ। ସ୍ୱାଯମିଧ କୋଟିଯମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ସେଟ୍ଠେପି। ତେ ହି ଥେରା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ କୋଟିଭୂତାତିପି ଅଗ୍ଗା, ସେଟ୍ଠଭୂତାତିପି। ତସ୍ମା ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ଏସା କୋଟି ଏସୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବସୁତ୍ତେସୁ।

ଅଯଞ୍ଚ ଏତଦଗ୍ଗସନ୍ନିକ୍ଖେପୋ ନାମ ଚତୂହି କାରଣେହି ଲବ୍ଭତି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଆଗମନତୋ ଚିଣ୍ଣୱସିତୋ ଗୁଣାତିରେକତୋତି। ତତ୍ଥ କୋଚି ଥେରୋ ଏକେନ କାରଣେନ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭତି, କୋଚି ଦ୍ୱୀହି, କୋଚି ତୀହି, କୋଚି ସବ୍ବେହେୱ ଚତୂହିପି ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ୱିଯ। ସୋ ହି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିତୋପି ମହାପଞ୍ଞତାଯ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି ଆଗମନାଦୀହିପି। କଥଂ? ଏକସ୍ମିଂ ହି ସମଯେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ୱିହରନ୍ତୋ କଣ୍ଡମ୍ବରୁକ୍ଖମୂଲେ ତିତ୍ଥିଯମଦ୍ଦନଂ ଯମକପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘କହଂ ନୁ ଖୋ ପୁରିମବୁଦ୍ଧା ଯମକପାଟିହାରିଯଂ କତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ତାୱତିଂସଭୱନେ’’ତି ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ପଦନ୍ତରାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତିଯେନ ପଦେନ ତାୱତିଂସଭୱନେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱଗଣେନ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଅଗମାସି। ଦେୱା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଦେୱଗଣପରିୱୁତୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନାଯାମାଯ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମ ନିସିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞେନ ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥମ୍ପି ଠପେତୁ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥାପି ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ତେସଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ମହାପଂସୁକୂଲିକୋ ୱିଯ ମୁଣ୍ଡପୀଠକଂ ସବ୍ବମେୱ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲଂ ଅୱତ୍ଥରିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଏୱଂ ନିସୀଦନ୍ତୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ୱା ସରୀରଂ ମହନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମାପେସି, ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ ଅକାସୀତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ। ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋ ହି ବୁଦ୍ଧୱିସଯୋ। ଏୱଂ ନିସିନ୍ନୋ ପନ ମାତରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଦେୱତାନଂ ‘‘କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା’’ତି ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ଦେସେସି।

ପାଟିହାରିଯଟ୍ଠାନେପି ସବ୍ବାପି ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକା ପରିସା ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦସବଲୋ ଗତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ତାୱତିଂସଭୱନେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ ଦେସେତୁଂ ଗତୋତି। ଭନ୍ତେ, ନ ମଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅଦିସ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମ। କଦା ସତ୍ଥା ଆଗମିସ୍ସତୀତି ସତ୍ଥୁ ଆଗମନକାଲଂ ଜାନାଥାତି? ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଭାରଂ କରୋଥ, ସୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାସନଂ ଆହରିସ୍ସତୀତି। କିଂ ପନ ଥେରସ୍ସ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ବଲଂ ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି, ୱିସେସୱନ୍ତାନଂ ପନ ୱିସେସଂ ପସ୍ସନ୍ତୂତି ଏୱମାହ। ମହାଜନୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଯାଚି। ଥେରୋ ପସ୍ସନ୍ତେଯେୱ ମହାଜନେ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସିନେରୁନା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହାଜନୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନକାମୋ, ଆଗମନଦିୱସଂ ୱୋ ଜାନିତୁଂ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି। ତେନ ହି ‘‘ଇତୋ ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ପସ୍ସଥା’’ତିସ୍ସ ୱଦେହୀତି। ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ କଥେସି। ମହାଜନୋ ତତ୍ଥେୱ ତେମାସଂ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ୱସି। ଚୂଳଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନାଯ ପରିସାଯ ତେମାସଂ ଯାଗୁଭତ୍ତଂ ଆଦାସି।

ସତ୍ଥାପି ସତ୍ତପ୍ପକରଣାନି ଦେସେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଆକପ୍ପଂ ଦସ୍ସେସି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ୱିସ୍ସକମ୍ମଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଓତରଣତ୍ଥାଯ ସୋପାନଂ ମାପେତୁଂ ଆଣାପେସି। ସୋ ଏକତୋ ସୋୱଣ୍ଣମଯଂ ଏକତୋ ରଜତମଯଂ ସୋପାନଂ ମାପେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ମଣିମଯଂ ମାପେସି। ସତ୍ଥା ମଣିମଯେ ସୋପାନେ ଠତ୍ୱା ‘‘ମହାଜନୋ ମଂ ପସ୍ସତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନେୱ ‘‘ମହାଜନୋ ଅୱୀଚିମହାନିରଯଂ ପସ୍ସତୂ’’ତିପି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ନିରଯଦସ୍ସନେନ ଚସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗତଂ ଞତ୍ୱା ଦେୱଲୋକଂ ଦସ୍ସେସି। ଅଥସ୍ସ ଓତରନ୍ତସ୍ସ ମହାବ୍ରହ୍ମା ଛତ୍ତଂ ଧାରେସି, ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି, ସୁଯାମୋ ଦେୱରାଜା ଦିବ୍ବଂ ୱାଳବୀଜନିଂ ବୀଜି, ପଞ୍ଚସିଖୋ ଗନ୍ଧବ୍ବଦେୱପୁତ୍ତୋ ବେଲୁୱପଣ୍ଡୁୱୀଣଂ ସମପଞ୍ଞାସାଯ

ମୁଞ୍ଚନାହି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ୱାଦେନ୍ତୋ ପୁରତୋ ଓତରି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତକାଲେ ‘‘ଅହଂ ପଠମଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମି, ଅହଂ ପଠମଂ ୱନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ମହାଜନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସହ ମହାପଥୱୀଅକ୍କମନେନ ପନ ଭଗୱତୋ ନେୱ ମହାଜନୋ ନ ଅସୀତିମହାସାୱକା ପଠମକୱନ୍ଦନଂ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ, ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋୟେୱ ପନ ସମ୍ପାପୁଣି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନାଯ ପରିସାଯ ଅନ୍ତରେ ‘‘ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଞାନୁଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୁ’’ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ହଂ ପଞ୍ହଂ ଆରଭି। ପଠମଂ ଲୋକିଯମହାଜନୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେସ୍ସତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଯେ ଯେ ସଲ୍ଲକ୍ଖିଂସୁ, ତେ ତେ କଥଯିଂସୁ। ଦୁତିଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ପୁଥୁଜ୍ଜନା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ସୋତାପନ୍ନାୱ କଥଯିଂସୁ। ତତୋ ସୋତାପନ୍ନାନଂ ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋତାପନ୍ନା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ସକଦାଗାମିନୋୱ କଥଯିଂସୁ। ତେସମ୍ପି ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସକଦାଗାମିନୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ଅନାଗାମିନୋୱ କଥଯିଂସୁ। ତେସମ୍ପି ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅନାଗାମିନୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ଅରହନ୍ତାୱ କଥଯିଂସୁ। ତତୋ ହେଟ୍ଠିମକୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଭିଞ୍ଞାତେ ଅଭିଞ୍ଞାତେ ସାୱକେ ପୁଚ୍ଛି, ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାୱିସଯେ ଠତ୍ୱା କଥଯିଂସୁ। ଅଥ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ପୁଚ୍ଛି , ସେସସାୱକା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ, ଥେରୋୱ କଥେସି। ତସ୍ସାପି ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋୱ କଥେସି। ଥେରସ୍ସାପି ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଧମ୍ମସେନାପତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋପି ପସ୍ସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପୁରତ୍ଥିମପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରଦକ୍ଖିଣା ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଚତସ୍ସୋ ଅନୁଦିସାତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଞ୍ହସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ସତ୍ଥା ଥେରସ୍ସ କିଲମନଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋ କିଲମତି, ନଯମୁଖମସ୍ସ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ନାଯଂ ତୁଯ୍ହଂ ୱିସଯୋ ପଞ୍ହୋ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏସ ୱିସଯୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂନଂ ଯସସ୍ସୀନ’’ନ୍ତି ବୁଦ୍ଧୱିସଯଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ସମନୁପସ୍ସସୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ଚତୁମହାଭୂତିକକାଯପରିଗ୍ଗହଂ ମେ ଭଗୱା ଆଚିକ୍ଖତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି ଆହ। ଏତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଯଂ କଥା ଉଦପାଦି – ମହାପଞ୍ଞୋ ୱତ, ଭୋ, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ସବ୍ବେହି ଅନଞ୍ଞାତଂ ପଞ୍ହଂ କଥେସି, ବୁଦ୍ଧେହି ଚ ଦିନ୍ନନଯେ ଠତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱିସଯେ ପଞ୍ହଂ କଥେସି, ଇତି ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଞାନୁଭାୱୋ ଯତ୍ତକଂ ଠାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କିତ୍ତିସଦ୍ଦେନ ୱତ୍ଥଟଂ, ସବ୍ବଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗତୋତି ଏୱଂ ତାୱ ଥେରୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ମହାପଞ୍ଞତାଯ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

କଥଂ ଆଗମନତୋ? ଇମିସ୍ସାୟେୱ ହି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ସତ୍ଥା ଆହ – ସାରିପୁତ୍ତୋ ନ ଇଦାନେୱ ପଞ୍ଞୱା, ଅତୀତେ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ମହାପଞ୍ଞୋୱ ଅହୋସି –

‘‘ଯୋ ପବ୍ବଜୀ ଜାତିସତାନି ପଞ୍ଚ,

ପହାଯ କାମାନି ମନୋରମାନି;

ତଂ ୱୀତରାଗଂ ସୁସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ,

ପରିନିବ୍ବୁତଂ ୱନ୍ଦଥ ସାରିପୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପବ୍ରୂହଯମାନୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଏକଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ବୋଧିସତ୍ତୋପି କାସିରଟ୍ଠେ ଉଦିଚ୍ଚବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପୋ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ଘରାୱାସଂ ପହାଯ ହିମୱନ୍ତଂ ପୱିସିତ୍ୱା କସିଣପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ୱନମୂଲଫଲାହାରୋ ହିମୱନ୍ତପ୍ପଦେସେ ୱସତି। ସୋପି ମାଣୱୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ପରିୱାରୋ ମହା ଅହୋସି ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଇସଯୋ।

ଅଥସ୍ସ ସୋ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକୋ ଏକଦେସଂ ପରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ଲୋଣମ୍ବିଲସେୱନତ୍ଥଂ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ହିମୱନ୍ତପ୍ପଦେସେ କାଲଂ ଅକାସି। କାଲକିରିଯସମଯେୱ ନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଅତ୍ଥି ତୁମ୍ହେହି କୋଚି ୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ’’ତି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ‘‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ଆଭସ୍ସରବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ କିଞ୍ଚାପି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସ୍ସ ଲାଭୀ, ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ପନ ଅରୂପାୱଚରେ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅଭବ୍ବଟ୍ଠାନତ୍ତା। ଇତି ସୋ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ସମାନୋପି ରୂପାୱଚରେ

ନିଦ୍ଦତ୍ତି। ଅନ୍ତେୱାସିକାପିସ୍ସ "ଆଚରିୟୋ 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆହ, ମୋଘା ତସ୍ସ କାଲକିରିୟା"ତି ନ କିଞ୍ଚି ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅକଂସୁ। ଅଥ ସୋ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକୋ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ୱସ୍ସାୱାସେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା "କହଂ ଆଚରିୟୋ"ତି ପୁଚ୍ଛି। କାଲଂ କତୋତି। ଅପି ନୁ ଆଚରିୟେନ ଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ଥାତି? ଆମ ପୁଚ୍ଛିମ୍ହାତି। କିଂ ୱଦେତୀତି? ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି। ମୟମ୍ପି "ଆଚରିୟେନ ଲଦ୍ଧଗୁଣୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ"ତି ନାସ୍ସ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କରିମ୍ହାତି। ତୁମ୍ହେ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନିତ୍ଥ, ଆଚରିୟୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସ୍ସ ଲାଭୀତି।

ଅଥ ତେ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ କଥଂ ନ ସଦ୍ଦହିଂସୁ। ସୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତୋପି ସଦ୍ଦହାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି । ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆୱଜ୍ଜମାନୋ "ଅନ୍ଧବାଲୋ ମହାଜନୋ ମୟ୍ହଂ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ କଥଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଇମଂ କାରଣଂ ପାକଟଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋ ଓତରିତ୍ୱା ଅସ୍ସମପଦମତ୍ଥକେ ଠିତୋ ଆକାସଗତୋୱ ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ପଞ୍ଞାନୁଭାୱଂ ୱଣ୍ଣେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

"ପରୋସହସ୍ସମ୍ପି ସମାଗତାନଂ,

କନ୍ଦେୟ୍ୟୁଂ ତେ ୱସ୍ସସତଂ ଅପଞ୍ଞା;

ଏକୋୱ ସେୟ୍ୟୋ ପୁରିସୋ ସପଞ୍ଞୋ,

ଯୋ ଭାସିତସ୍ସ ୱିଜାନାତି ଅତ୍ଥ"ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୦୧);

ଏୱଂ ଇସିଗଣଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକମେୱ ଗତୋ। ସେସୈସିଗଣୋପି ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ହୁତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକପରାୟଣୋ ଜାତୋ। ତତ୍ଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଜାତୋ, ସେସା ଇସୟୋ ବୁଦ୍ଧପରିସା ଜାତାତି ଏୱଂ ଅତୀତେପି ସାରିପୁତ୍ତୋ ମହାପଞ୍ଞୋୱ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦମେୱ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ହଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା –

"ପରୋସତଞ୍ଚେପି ସମାଗତାନଂ,

ଝାୟେୟ୍ୟୁଂ ତେ ୱସ୍ସସତଂ ଅପଞ୍ଞା;

ଏକୋୱ ସେୟ୍ୟୋ ପୁରିସୋ ସପଞ୍ଞୋ,

ସୋ ଭାସିତସ୍ସ ୱିଜାନାତି ଅତ୍ଥ"ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୦୧) –

ଇମମ୍ପି ଜାତକଂ କଥେସି। ତସ୍ସ ପୁରିମଜାତକେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପରମ୍ପି ଇଦମେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ହଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା –

"ଯେ ସଞ୍ଞିନୋ ତେପି ଦୁଗ୍ଗତା, ଯେପି ଅସଞ୍ଞିନୋ ତେପି ଦୁଗ୍ଗତା;

ଏତଂ ଉଭୟଂ ୱିୱଜ୍ଜୟ, ତଂ ସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ଅନଙ୍ଗଣ"ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୩୪) –

ଇମଂ ଅନଙ୍ଗଣଜାତକଂ କଥେସି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଚରିୟୋ କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ପୁଚ୍ଛିତୋ "ନେୱସଞ୍ଞୀ ନାସଞ୍ଞୀ"ତି ଆହ। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପରମ୍ପି ଇଦମେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ହଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା –

"ଚନ୍ଦାଭଂ ସୂରିୟାଭଞ୍ଚ, ଯୋଧ ପଞ୍ଞାୟ ଗାଧତି;

ଅୱିତକ୍କେନ ଝାନେନ, ହୋତି ଆଭସ୍ସରୂପଗୋ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୩୫) –

ଇଦଂ ଚନ୍ଦାଭଜାତକଂ କଥେସି। ଏତ୍ଥାପି ଆଚରିଯୋ କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ପୁଚ୍ଛିତୋ ‘‘ଓଦାତକସିଣଂ ଚନ୍ଦାଭଂ ନାମ, ପୀତକସିଣଂ ସୂରିଯାଭଂ ନାମାତି ତଂ ଉଭଯଂ ଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ଗାଧତି ପୱିସତି ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ସୋ ଅୱିତକ୍କେନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ଆଭସ୍ସରୂପଗୋ ହୋତି, ତାଦିସୋ ଅହ’’ନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ – ‘‘ଚନ୍ଦାଭଂ ସୂରିଯାଭ’’ନ୍ତି ଆହ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦମେୱ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନପଞ୍ଚକଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା –

‘‘ଆସୀସେଥେୱ ପୁରିସୋ, ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ପସ୍ସାମି ୱୋହଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଯଥା ଇଚ୍ଛିଂ ତଥା ଅହୁ।

‘‘ଆସୀସେଥେୱ ପୁରିସୋ, ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ପସ୍ସାମି ୱୋହଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଉଦକା ଥଲମୁବ୍ଭତଂ।

‘‘ୱାଯମେଥେୱ ପୁରିସୋ, ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ପସ୍ସାମି ୱୋହଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଯଥା ଇଚ୍ଛିଂ ତଥା ଅହୁ।

‘‘ୱାଯମେଥେୱ ପୁରିସୋ, ନ ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ;

ପସ୍ସାମି ୱୋହଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଉଦକା ଥଲମୁବ୍ଭତଂ।

‘‘ଦୁକ୍ଖୂପନୀତୋପି ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ,

ଆସଂ ନ ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ ସୁଖାଗମାଯ;

ବହୂ ହି ଫସ୍ସା ଅହିତା ହିତା ଚ,

ଅୱିତକ୍କିତା ମଚ୍ଚମୁପବ୍ବଜନ୍ତି।

‘‘ଅଚିନ୍ତିତମ୍ପି ଭୱତି, ଚିନ୍ତିତମ୍ପି ୱିନସ୍ସତି;

ନ ହି ଚିନ୍ତାମଯା ଭୋଗା, ଇତ୍ଥିଯା ପୁରିସସ୍ସ ୱା।

‘‘ସରଭଂ ଗିରିଦୁଗ୍ଗସ୍ମିଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଅନୁସରୀ ପୁରେ;

ଅଲୀନଚିତ୍ତସ୍ସ ତୁୱଂ, ୱିକ୍କନ୍ତମନୁଜୀୱସି।

‘‘ଯୋ ତଂ ୱିଦୁଗ୍ଗା ନରକା ସମୁଦ୍ଧରି,

ସିଲାଯ ଯୋଗ୍ଗଂ ସରଭୋ କରିତ୍ୱା;

ଦୁକ୍ଖୂପନୀତଂ ମଚ୍ଚୁମୁଖା ପମୋଚଯି,

ଅଲୀନଚିତ୍ତଂ ତ ମିଗଂ ୱଦେସି।

‘‘କିଂ ତ୍ୱଂ ନୁ ତତ୍ଥେୱ ତଦା ଅହୋସି,

ଉଦାହୁ ତେ କୋଚି ନଂ ଏତଦକ୍ଖା;

ୱିୱଟଚ୍ଛଦ୍ଦୋ ନୁସି ସବ୍ବଦସ୍ସୀ,

ଞାଣଂ ନୁ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭିଂସରୂପଂ।

‘‘ନ ଚେୱହଂ ତତ୍ଥ ତଦା ଅହୋସିଂ,

ନ ଚାପି ମେ କୋଚି ନଂ ଏତଦକ୍ଖା;

ଗାଥାପଦାନଞ୍ଚ ସୁଭାସିତାନଂ,

ଅତ୍ଥଂ ତଦାନେନ୍ତି ଜନିନ୍ଦ ଧୀରା’’ତି। (ଜା। ୧।୧୩।୧୩୪-୧୪୩) –

ଇମଂ ତେରସନିପାତେ ସରଭଜାତକଞ୍ଚ କଥେସି। ଇମାନି ପନ ପଞ୍ଚପି ଜାତକାନି ଅତୀତେପି ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ଜାନାତୀତି ସତ୍ଥାରା ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଞାନୁଭାୱପ୍ପକାସନତ୍ଥମେୱ କଥିତାନୀତି ଏୱଂ ଆଗମନତୋପି ଥେରୋ ମହାପଞ୍ଞତାୟ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

କଥଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତୋତି? ଚିଣ୍ଣଂ କିରେତଂ ଥେରସ୍ସ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କଥେତୀତି ଏୱଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତୋପି ଥେରୋ ମହାପଞ୍ଞତାୟ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

କଥଂ ଗୁଣାତିରେକତୋତି? ଠପେତ୍ୱା ହି ଦସବଲଂ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଏକସାୱକୋପି ମହାପଞ୍ଞତାୟ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ସଦିସୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଗୁଣାତିରେକତୋପି ଥେରୋ ମହାପଞ୍ଞତାୟ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

ୟଥା ଚ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ଏୱଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋପି ସବ୍ବେହେୱ ଚତୂହିପି ଇମେହି କାରଣେହି ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। କଥଂ? ଥେରୋ ହି ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ ନନ୍ଦୋପନନ୍ଦସଦିସମ୍ପି ନାଗରାଜାନଂ ଦମେସୀତି ଏୱଂ ତାୱ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଲଭି। ନ ପନେସ ଇଦାନେୱ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ଅତୀତେ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତୋପି ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ ଅହୋସୀତି।

‘‘ୟୋ ପବ୍ବଜୀ ଜାତିସତାନି ପଞ୍ଚ,

ପହାୟ କାମାନି ମନୋରମାନି;

ତଂ ୱୀତରାଗଂ ସୁସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ,

ପରିନିବ୍ବୁତଂ ୱନ୍ଦଥ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ’’ନ୍ତି। –

ଏୱଂ ଆଗମନତୋପି ଲଭି। ଚିଣ୍ଣଂ ଚେତଂ ଥେରସ୍ସ ନିରୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ନିରୟସତ୍ତାନଂ ଅସ୍ସାସଜନନତ୍ଥଂ ସୀତଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଚକ୍କମତ୍ତଂ ପଦୁମଂ ମାପେତ୍ୱା ପଦୁମକଣ୍ଣିକାୟଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତି, ଦେୱଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱସଙ୍ଘଂ କମ୍ମଗତିଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ସଚ୍ଚକଥଂ କଥେତୀତି ଏୱଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତୋ ଲଭି। ଠପେତ୍ୱା ଚ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ସାୱକୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ୱିୟ ମହିଦ୍ଧିକୋ ମହାନୁଭାୱୋ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଗୁଣାତିରେକତୋ ଲଭି।

ୟଥା ଚେସ, ଏୱଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋପି ସବ୍ବେହେୱିମେହି କାରଣେହି ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। କଥଂ? ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ହି ଥେରସ୍ସ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ

ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତୀହି ଓୱାଦେହି ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା କମ୍ପି, ମହାଜନସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଥେରସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗତୋ। ଏୱଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତିତୋ ଲଭି। ନ ଚେସ ଇଦାନେୱ ଧୁତଧରୋ, ଅତୀତେ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତୋପି ଧୁତଧରୋୱ ଅହୋସି।

‘‘ଯୋ ପବ୍ବଜୀ ଜାତିସତାନି ପଞ୍ଚ,

ପହାଯ କାମାନି ମନୋରମାନି;

ତଂ ୱୀତରାଗଂ ସୁସମାହିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ,

ପରିନିବ୍ବୁତଂ ୱନ୍ଦଥ ମହାକସ୍ସପ’’ନ୍ତି। –

ଏୱଂ ଆଗମନତୋପି ଲଭି। ଚିଣ୍ଣଂ ଚେତଂ ଥେରସ୍ସ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝଗତୋ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଅୱିଜହିତ୍ୱାୱ କଥେତୀତି ଏୱଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତୋ ଲଭି। ଠପେତ୍ୱା ଚ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ସାୱକୋ ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ମହାକସ୍ସପସଦିସୋ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଗୁଣାତିରେକତୋ ଲଭି । ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ତେସଂ ତେସଂ ଥେରାନଂ ଯଥାଲାଭତୋ ଗୁଣେ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଗୁଣୱସେନେୱ ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଯଥା ନାମ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଚକ୍କରତନାନୁଭାୱେନ ଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭେ ରଜ୍ଜସିରିଂ ପତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତଙ୍ଗ ମେ ପତ୍ତଂ, କିଂ ମେ ଇଦାନି ମହାଜନେନ ଓଲୋକିତେନା’’ତି ନ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ହୁତ୍ୱା ରଜ୍ଜସିରିଂଯେୱ ଅନୁଭୋତି, କାଲେନ ପନ କାଲଂ ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପଗ୍ଗହେତବ୍ବେ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଠାନନ୍ତରେସୁ ଚ ଠପେତବ୍ବଯୁତ୍ତକେ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେତି, ଏୱମେୱଂ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅଧିଗତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତଧମ୍ମରଜ୍ଜୋ ଧମ୍ମରାଜାପି ‘‘କିଂ ମେ ଇଦାନି ଲୋକେନ ଓଲୋକିତେନ, ଅନୁତ୍ତରଂ ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସଯମାନୋ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଯୁତ୍ତେ କଣ୍ହଧମ୍ମେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସିନେରୁପାଦେ ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିଯ ଅପାଯଭଯସନ୍ତଜ୍ଜନେନ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଯୁତ୍ତେ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭୱଗ୍ଗେ ନିସୀଦାପେନ୍ତୋ ୱିଯ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେତବ୍ବଯୁତ୍ତକେ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରାଦଯୋ ସାୱକେ ଯଥାୱସରସଗୁଣୱସେନେୱ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ, ଯଦିଦଂ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତିଆଦିମାହ।

ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ତତ୍ଥ ଏତଦଗ୍ଗନ୍ତି ପଦଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ରତ୍ତଞ୍ଞୂନନ୍ତି ରତ୍ତିଯୋ ଜାନନ୍ତାନଂ। ଠପେତ୍ୱା ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ସାୱକୋ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରତୋ ପଠମତରଂ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଥେରୋ ଚିରକାଲଂ ରତ୍ତିଯୋ ଜାନାତୀତି ରତ୍ତଞ୍ଞୂ। ସବ୍ବପଠମଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଯଦା ତେନ ଧମ୍ମୋ ପଟିୱିଦ୍ଧୋ, ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ରତ୍ତିଂ ଜାନାତୀତିପି ରତ୍ତଞ୍ଞୂ। ଅପିଚ ଖୀଣାସୱାନଂ ରତ୍ତିଦିୱସପରିଚ୍ଛେଦୋ ପାକଟୋୱ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚ ପଠମଖୀଣାସୱୋତି ଏୱମ୍ପି ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ସାୱକାନଂ ଅଯମେୱ ଅଗ୍ଗୋ ପୁରିମକୋଟିଭୂତୋ ସେଟ୍ଠୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଯଦିଦଂ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ’’ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯଦିଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ତସ୍ସ ଥେରଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୋ ଏସୋତି, ଅଗ୍ଗସଦ୍ଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଯଂ ଏତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତି ଞାତକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ପଟିୱିଦ୍ଧକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ। ତେନେୱାହ – ‘‘ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତି। ଇତି ହିଦଂ ଆଯସ୍ମତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୦୮୧; ମହାୱ। ୧୭)।

ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ କତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ପୁବ୍ବପତ୍ଥନଂ ଅଭିନୀହାରଂ ଅକାସି, କଦା ପବ୍ବଜିତୋ, କଦାନେନ ପଠମଂ ଧମ୍ମୋ ଅଧିଗତୋ, କଦା ଠାନନ୍ତରେ ଠପିତୋତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବେସୁପି ଏତଦଗ୍ଗେସୁ ପଞ୍ହକମ୍ମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଇମସ୍ସ ତାୱ ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦି, ତସ୍ସ ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କତୋ ଉଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ମହାପଥୱିଯଂ ଠପେତୁଂ ପାଦେ ଉକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେ ପାଦସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ମହନ୍ତଂ

ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି, ତସ୍ସ ଧୁରପତ୍ତାନି ନୱୁତିହତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି, କେସରଂ ତିଂସହତ୍ଥଂ, କଣ୍ଣିକା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥା, ପାଦେନ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଏକାଦସହତ୍ଥଂ। ତସ୍ସ ପନ ଭଗୱତୋ ସରୀରଂ ଅଟ୍ଠପଣ୍ଣାସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧଂ ଅହୋସି। ତସ୍ସ ପଦୁମକଣ୍ଣିକାଯ ଦକ୍ଖିଣପାଦେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତେ ମହାତୁମ୍ବମତ୍ତା ରେଣୁ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ସରୀରଂ ଓକିରମାନା ଓତରି, ୱାମପାଦସ୍ସ ଠପନକାଲେପି ତଥାରୂପଂଯେୱ ପଦୁମଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ତତୋପି ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣାୱ ରେଣୁ ସରୀରଂ ଓକିରି। ତଂ ପନ ରେଣୁଂ ଅଭିଭୱମାନା ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସରୀରପ୍ପଭା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯନ୍ତନାଳିକାଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠସୁୱଣ୍ଣରସଧାରା ୱିଯ ସମନ୍ତା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନଟ୍ଠାନଂ ଏକୋଭାସଂ ଅକାସି। ତତିଯପାଦୁଦ୍ଧରଣକାଲେ ପଥମୁଗ୍ଗତଂ ପଦୁମଂ ଅନ୍ତରଧାଯି, ପାଦସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞଞ୍ଞଂ ନୱଂ ପଦୁମଂ ଉଗ୍ଗଞ୍ଛି। ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥାପି ମହାପଦୁମଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ତେନେୱସ୍ସ ‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ନାମଂ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ସୋ ଭଗୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ମହାଜନସ୍ସ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତୋ ହଂସୱତୀନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣି । ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ପିତା ମହାରାଜା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ କେଚି ସୋତାପନ୍ନା କେଚି ସକଦାଗାମୀ କେଚି ଅନାଗାମୀ କେଚି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ରାଜା ସ୍ୱାତନାଯ ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ କାଲଂ ଆରୋଚାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସକନିୱେସନେ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ତେନେୱ ନିଯାମେନ ପୁନଦିୱସେ ନାଗରା, ପୁନଦିୱସେ ରାଜାତି ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ଦାନଂ ଅଦଂସୁ।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଯଂ ଥେରୋ ହଂସୱତୀନଗରେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଏକଦିୱସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଦେସନାକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରୱାସିନୋ ଗନ୍ଧମାଲାଦିହତ୍ଥେ ଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ, ଯେନ ଧମ୍ମୋ, ଯେନ ସଙ୍ଘୋ, ତନ୍ନିନ୍ନେ ତପ୍ପୋଣେ ତପ୍ପବ୍ଭାରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ତେନ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଧମ୍ମଦେସନଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ପଠମଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ତଂ କାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମହା ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଠପେତ୍ୱା କିର ବୁଦ୍ଧଂ ଅଞ୍ଞୋ ଇମିନା ପଠମତରଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନସମତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱେ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ନିମନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି।

ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସକନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସଜ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ଧଦାମମାଲାଦାମାଦୀହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ପଣୀତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ପଟିଯାଦାପେତ୍ୱା ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ସକନିୱେସନେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ୱିଚିତ୍ରଯାଗୁଖଜ୍ଜକପରିୱାରଂ ନାନାରସସୂପବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଗନ୍ଧସାଲିଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ତିଚୀୱରପହୋନକେ ୱଙ୍ଗପଟ୍ଟେ ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନାହଂ ପରିତ୍ତକସ୍ସ ଠାନସ୍ସତ୍ଥାଯ ଚରାମି, ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ଥେନ୍ତୋ ଚରାମି, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ଏକମେୱ ଦିୱସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତୁ’’ନ୍ତି ‘‘ଅନୁପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତେନେୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଦୁସ୍ସକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ୱିୱରାପେତ୍ୱା ଉତ୍ତମସୁଖୁମୱତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସଂ ତିଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯୋ ତୁମ୍ହେହି ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ଭିକ୍ଖୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ, ଅହମ୍ପି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ସୀସଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା କୁଲପୁତ୍ତେନ ମହାଅଧିକାରୋ କତୋ, ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ଅଯଂ ପତ୍ଥନା ନୋ’’ତି ଅନାଗତଂସଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ‘‘ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ପସ୍ସି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଅତୀତଂ ୱା ଅନାଗତଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଆରବ୍ଭ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତାନଂ ଆୱରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅନେକକପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସନ୍ତରମ୍ପି ଚ ଅତୀତଂ ୱା ଅନାଗତଂ ୱା ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସନ୍ତରମ୍ପି ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧମେୱ ମନସିକାରପଟିବଦ୍ଧମେୱ ହୋତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯେନ ଞାଣେନ ସୋ ଭଗୱା ଇଦଂ ଅଦ୍ଦସ – ‘‘ଅନାଗତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପପରିଯୋସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତଦା ଇମସ୍ସ ପତ୍ଥନା ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ, କୁଲପୁତ୍ତ, ଅନାଗତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପପରିଯୋସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି , ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ପଠମକଧମ୍ମଦେସନାଯ ତେପରିୱଟ୍ଟଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସୁତ୍ତନ୍ତପରିଯୋସାନେ ଅଟ୍ଠାରସହି ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସହସ୍ସନଯସମ୍ପନ୍ନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସସୀ’’ତି।

ଇତି ସତ୍ଥା ତଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଚତୁରାସୀତି ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସାନି ଦେସେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି। ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ଏକଗ୍ଘନଂ ଅହୋସି, ସରୀରଚେତିଯଂ ପନସ୍ସ ଉବ୍ବେଧେନ ସତ୍ତଯୋଜନିକଂ ଅକଂସୁ। ଇଟ୍ଠକା ସୁୱଣ୍ଣମଯା ଅହେସୁଂ,

ହରିତାଲମନୋସିଲାୟ ମତ୍ତିକାକିଚ୍ଚଂ, ତେଲେନ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ ସାଧୟିଂସୁ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧରମାନକାଲେ ସରୀରପ୍ପଭା ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକଂ ଫରି, ପରିନିବ୍ବୁତାନଂ ପନ ତେସଂ ରସ୍ମି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସମନ୍ତା ୟୋଜନସତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରି।

ଅୟଂ ସେଟ୍ଠି ବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରଚେତିୟଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ସହସ୍ସରତନଗ୍ଘିୟାନି କାରେସି। ଚେତିୟପତିଟ୍ଠାପନଦିୱସେ ଅନ୍ତୋଚେତିୟେ ରତନଘରଂ କାରେସି। ସୋ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ମହନ୍ତଂ ଦାନାଦିମୟଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତସ୍ସେୱ ନୱନୱୁତି କପ୍ପସହସ୍ସାନି ନୱ କପ୍ପସତାନି ନୱ ଚ କପ୍ପା ସମତିକ୍କନ୍ତା। ଏତ୍ତକସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଅୟଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରସ୍ସ ଦ୍ୱାରସମୀପେ ଗାମେ କୁଟୁମ୍ବିୟଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ମହାକାଲୋତି ନାମଂ ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ଚୂଳକାଲୋ ନାମ।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ୱିପସ୍ସୀ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତପୁରା ଚୱିତ୍ୱା ବନ୍ଧୁମତୀନଗରେ ବନ୍ଧୁମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥାୟ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ଆୟାଚିତୋ ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କନିଟ୍ଠଂ ଖଣ୍ଡଂ ନାମ ରାଜକୁମାରଂ ତିସ୍ସଞ୍ଚ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତଂ ‘‘ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥା’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ତେସଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ପିତୁ ଚ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ବୋଧିମଣ୍ଡତୋ ଆକାସେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖେମେ ମିଗଦାୟେ ଓତିଣ୍ଣୋ ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ତେ ଦ୍ୱେପି ଜନା ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ଅଥାପରେପି ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଅନୁପବ୍ବଜିତା ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସା କୁଲପୁତ୍ତା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ତତ୍ଥେୱ ଖଣ୍ଡତ୍ଥେରଂ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନେ, ତିସ୍ସତ୍ଥେରଂ ଦୁତିୟସାୱକଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ରାଜାପି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତୀସୁ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ଥାରଂ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋ ପାସାଦୱରଗତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, ଦୁତିୟପୁତ୍ତୋ ମେ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ, ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଦୁତିୟସାୱକୋ। ଇମେ ଚ ଅୱସେସଭିକ୍ଖୂ ଗିହିକାଲେପି ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତମେୱ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରିଂସୁ, ଇମେ ପୁବ୍ବେପି ଦାନିପି ମୟ୍ହମେୱ ଭାରା, ଅହମେୱ ତେ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ଅଞ୍ଞେସଂ ଓକାସଂ ନ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି। ୱିହାରଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ରାଜଗେହଦ୍ୱାରା ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ଖଦିରପାକାରଂ କାରେତ୍ୱା ୱତ୍ଥେହି ପଟିଚ୍ଛାଦାପେତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକୱିଚିତ୍ତଂ ସମୋଲମ୍ବିତତାଲକ୍ଖନ୍ଧମତ୍ତୱିୱିଧପୁପ୍ଫଦାମୱିତାନଂ କାରେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାଭୂମିଂ ୱିଚିତ୍ତତ୍ଥରଣେହି ସନ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁ ମାଲାଗଚ୍ଛକେସୁ ପୁଣ୍ଣଘଟେ ସକଲମଗ୍ଗୱାସତ୍ଥାୟ ଚ ଗନ୍ଧନ୍ତରେସୁ ପୁପ୍ଫାନି ପୁପ୍ଫନ୍ତରେସୁ ଗନ୍ଧେ ଚ ଠପାପେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ କାଲଂ ଆରୋଚାପେସି। ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅନ୍ତୋସାଣିୟାୱ ରାଜଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛତି। ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଦଟ୍ଠୁମ୍ପି ନ ଲଭତି, କୁତୋ ପନ ଭିକ୍ଖଂ ୱା ଦାତୁଂ ପୂଜଂ ୱା କାତୁଂ।

ନାଗରା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥୁ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସତ୍ତମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ସଂୱଚ୍ଛରାନି, ମୟଞ୍ଚ ଦଟ୍ଠୁମ୍ପି ନ ଲଭାମ, ପଗେୱ ଭିକ୍ଖଂ ୱା ଦାତୁଂ ପୂଜଂ ୱା କାତୁଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ସୋତୁଂ। ରାଜା ‘ମୟ୍ହଂ ଏୱ ବୁଦ୍ଧୋ, ମୟ୍ହଂ ଧମ୍ମୋ, ମୟ୍ହଂ ସଙ୍ଘୋ’ତି ମମାୟିତ୍ୱା ସୟମେୱ ଉପଟ୍ଠହତି। ସତ୍ଥା ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅତ୍ଥାୟ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନ ରଞ୍ଞୋୟେୱ ଅତ୍ଥାୟ। ନ ହି ରଞ୍ଞୋୟେୱ ନିରୟୋ ଉଣ୍ହୋ, ଅଞ୍ଞେସଂ ନୀଲୁପ୍ପଲୱନସଦିସୋ। ତସ୍ମା ରାଜାନଂ ଏୱଂ ୱଦାମ ‘ସଚେ ନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦେତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଦେତି, ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ୟୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ପୁଞ୍ଞାନି କରୋମ। ନ ସକ୍କା ଖୋ ପନ ସୁଦ୍ଧନାଗରେହେୱ ଏୱଂ କାତୁଂ, ଏକଂ ଜେଟ୍ଠକପୁରିସମ୍ପି ଗଣ୍ହାମା’’’ତି ସେନାପତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ‘‘ସାମି କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ପକ୍ଖୋ ହୋହିସି, ଉଦାହୁ ରଞ୍ଞୋ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ଆହ – ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ପକ୍ଖୋ ହୋମି, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ପଠମଦିୱସୋ ମୟ୍ହଂ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି। ତେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ।

ସୋ ରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ନାଗରା, ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ କୁପିତା’’ତି ଆହ। କିମତ୍ଥଂ ତାତାତି? ସତ୍ଥାରଂ କିର ତୁମ୍ହେୱ ଉପଟ୍ଠହଥ, ଅମ୍ହେ ନ ଲଭାମାତି। ସଚେ ଇଦାନିପି ଲଭନ୍ତି, ନ କୁପ୍ପନ୍ତି। ଅଲଭନ୍ତା ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୁଜ୍ଝିତୁକାମା, ଦେୱାତି। ୟୁଜ୍ଝାମି, ତାତ, ନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦେମୀତି। ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସା ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୁଜ୍ଝାମାତି ୱଦନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ କଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୟୁଜ୍ଝିସ୍ସଥାତି? ନନୁ ତ୍ୱଂ ସେନାପତୀତି? ନାଗରେହି ୱିନା ଅସମତ୍ଥୋ ଅହଂ, ଦେୱାତି। ତତୋ ରାଜା ‘‘ବଲୱନ୍ତୋ ନାଗରା, ସେନାପତିପି ତେସଂୟେୱ ପକ୍ଖୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞାନି ସତ୍ତମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ସଂୱଚ୍ଛରାନି ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଦେନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ନାଗରା ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପଞ୍ଚୱସ୍ସାନୀ’’ତି ଏୱଂ ହାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ୟାଚି । ନାଗରା

‘‘ଅତିକଲ୍ଲଂ ଦାନି ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅନୁଜାନିଂସୁ। ରାଜା ସତ୍ତମାସାଧିକାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଂୱଚ୍ଛରାନଂ ସଜ୍ଜିତଂ ଦାନମୁଖଂ ସତ୍ତନ୍ନମେୱ ଦିୱସାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଛ ଦିୱସେ କେସଞ୍ଚି ଅପସ୍ସନ୍ତାନଂଯେୱ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ନାଗରେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାଥ, ତାତା, ଏୱରୂପଂ ଦାନଂ ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ତେପି ‘‘ନନୁ ଅମ୍ହେଯେୱ ନିସ୍ସାଯେତଂ ଦେୱସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ସକ୍କୁଣିସ୍ସାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ରାଜା ପିଟ୍ଠିହତ୍ଥେନ ଅସ୍ସୂନି ପୁଞ୍ଛମାନୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭାରଂ ଅକତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ନାଗରାନଂ ଦାନି ମେ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନାଗରା ହି ‘ମଯଂ ଦାନଂ ଦାତୁଂ ନ ଲଭାମା’ତି ଭଗୱା କୁପ୍ପନ୍ତି। ସ୍ୱେୱ ପଟ୍ଠାଯ ତେସଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ।

ଅଥ ଦୁତିଯଦିୱସେ ସେନାପତି ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ତତୋ ନାଗରା ରଞ୍ଞା କତସକ୍କାରତୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କତ୍ୱା ଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ସକଲନଗରସ୍ସ ପଟିପାଟିଯା ଗତାଯ ଦ୍ୱାରଗାମୱାସିନୋ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ମହାକାଲକୁଟୁମ୍ବିକୋ ଚୂଳକାଲଂ ଆହ – ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସ୍ୱେୱ ଅମ୍ହାକଂ ପାପୁଣାତି, କିଂ ସକ୍କାରଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି? ତ୍ୱମେୱ ଭାତିକ ଜାନାହୀତି। ସଚେ ମଯ୍ହଂ ରୁଚିଯା କରୋସି, ଅମ୍ହାକଂ ସୋଳସକରୀସମତ୍ତେସୁ ଖେତ୍ତେସୁ ଗହିତଗବ୍ଭା ସାଲିଯୋ ଅତ୍ଥି। ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଆଦାଯ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଚାପେମାତି। ଏୱଂ କଯିରମାନେ କସ୍ସଚି ଉପକାରୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନେତଂ ମଯ୍ହଂ ରୁଚ୍ଚତୀତି। ସଚେ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ନ କରୋସି, ଅହଂ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ମମାଯିତୁଂ ଲଭାମୀତି ସୋଳସକରୀସମତ୍ତଂ ଖେତ୍ତଂ ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକରୀସଟ୍ଠାନେ ସୀମଂ ଠପେତ୍ୱା ସାଲିଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଅସମ୍ଭିନ୍ନେ ଖୀରେ ପଚାପେତ୍ୱା ଚତୁମଧୁରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦାସି। କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଖୋ ଗବ୍ଭଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପୁନ ପୂରତି। ପୁଥୁକକାଲେ ପୁଥୁକଗ୍ଗଂ ନାମ ଅଦାସି, ଗାମୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗସସ୍ସଂ ନାମ ଅଦାସି, ଲାଯନେ ଲାଯନଗ୍ଗଂ, ୱେଣିକରଣେ ୱେଣଗ୍ଗଂ, କଲାପାଦୀସୁ କଲାପଗ୍ଗଂ ଖଲଗ୍ଗଂ ଖଲଭଣ୍ଡଗ୍ଗଂ କୋଟ୍ଠଗ୍ଗନ୍ତି। ଏୱଂ ସୋ ଏକସସ୍ସେୱ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଅଦାସି। ତମ୍ପି ସସ୍ସଂ ଅତିରେକଂ ଉଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ ଅହୋସି।

ଯାୱ ବୁଦ୍ଧା ଧରନ୍ତି, ଯାୱ ଚ ସଙ୍ଘୋ ଧରତି, ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱେସୁ ଚେୱ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲେ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଦୋଣୱତ୍ଥୁବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞମାଣୱୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାଯ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣମନ୍ତାନଂ ପାରଂ ଅଗମାସି। ତେନ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତପୁରା ଚୱିତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଅଟ୍ଠୁତ୍ତରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସତଂ ଅହତୱତ୍ଥେହି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅପ୍ପୋଦକଂ ମଧୁପାଯାସଂ ପାଯେତ୍ୱା ତେସଂ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠ ଜନେ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ମହାତଲେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଆନଯିଂସୁ। ଧୁରାସନେ ନିସିନ୍ନବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମହାପୁରିସସ୍ସ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଉକ୍ଖିପି। ଏୱଂ ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଜନା ଉକ୍ଖିପିଂସୁ। ତେସଂ ପନ ସବ୍ବନୱକୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞମାଣୱୋ, ସୋ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣୱରନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଠାନକାରଣଂ ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତେନେସ ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏକମେୱ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଉକ୍ଖିପି। ଇତରେ ପନ ସତ୍ତ ଜନା ‘‘ସଚେ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସତି, ରାଜା ଭୱିସ୍ସତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ। ସଚେ ପବ୍ବଜିସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦ୍ୱେ ଗତିଯୋ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଉକ୍ଖିପିଂସୁ। ଅଯଂ ପନ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ କତାଧିକାରୋ ପଚ୍ଛିମଭୱିକସତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯ ଇତରେ ସତ୍ତ ଜନେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଠାନକରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ନିସ୍ସଂସଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଏକମେୱ ଗତିଂ ଅଦ୍ଦସ, ତସ୍ମା ଏକଂ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଉକ୍ଖିପି। ତତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଅତ୍ତନୋ ଘରାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ଆମନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ତାତା, ଅମ୍ହେ ମହଲ୍ଲକା, ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତପ୍ପତ୍ତଂ ମଯଂ ସମ୍ଭାୱେଯ୍ୟାମ ୱା ନୋ ୱା। ତୁମ୍ହେ ତସ୍ମିଂ କୁମାରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତେ ତସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟାଥା’’ତି।

ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜାପି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଧାତିଯୋ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ପରିହାରଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱୁଡ୍ଢିଂ ଆପାଦେସି। ମହାସତ୍ତୋପି ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ଦେୱୋ ୱିଯ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ପରିପକ୍କେ ଞାଣେ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ରାହୁଲକୁମାରସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ଛନ୍ନସହାଯୋ କଣ୍ଡକଂ ଆରୁଯ୍ହ ଦେୱତାହି ୱିୱଟେନ ଦ୍ୱାରେନ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତେନେୱ ରତ୍ତିଭାଗେନ ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଘଟିକାରମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ଆଭତେ ଅରହଦ୍ଧଜେ ଗହିତମତ୍ତେଯେୱ ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ପାସାଦିକେନ ଇରିଯାପଥେନ ରାଜଗହଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୱପବ୍ବତଚ୍ଛାଯାଯ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ମାଗଧେନ ରଜ୍ଜସିରିଯା ନିମନ୍ତିଯମାନୋପି ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଉରୁୱେଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ରମଣୀଯୋ ୱତ ଅଯଂ ଭୂମିଭାଗୋ , ଅଲଂ ୱତିଦଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ପଧାନତ୍ଥିକସ୍ସ ପଧାନାଯା’’ତି ପଧାନାଭିମୁଖଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱାସଂ ଉପଗତୋ।

ତେନ ସମଯେନ ଇତରେ ସତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତା, ସବ୍ବଦହରୋ ପନ ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞମାଣୱୋ ଅରୋଗୋ। ସୋ

''ମହାପୁରିସୋ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପୁତ୍ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ସିଦ୍ଧତ୍ଥକୁମାରୋ କିର ପବ୍ବଜିତୋ। ସୋ ହି ନିସ୍ସଂସଯଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି। ସଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ପିତରୋ ଅରୋଗା ଅସ୍ସୁ, ଅଜ୍ଜ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜେଯ୍ୟୁଂ। ସଚେ ତୁମ୍ହେପି ଇଚ୍ଛଥ, ଏଥ ମଯଂ ତଂ ମହାପୁରିସମନୁପବ୍ବଜିସ୍ସାମା''ତି। ତେ ସବ୍ବେ ଏକଚ୍ଛନ୍ଦା ଭୱିତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ତଯୋ ଜନା ନ ପବ୍ବଜିଂସୁ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମିଂସୁ। ତେ ଛବସ୍ସାନି ବୋଧିସତ୍ତେ ମହାପଧାନଂ ପଦହନ୍ତେ ''ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ମହାସତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହମାନା ସନ୍ତିକାୱଚରାୱସ୍ସ ଅହେସୁଂ। ଯଦା ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦୀହି ୱୀତିନାମେନ୍ତୋପି ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ଅରିଯଧମ୍ମପଟିୱେଧସ୍ସ ଅଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଓଳାରିକଂ ଆହାରଂ ଆହରି, ତଦା ତେ ପକ୍କମିତ୍ୱା ଇସିପତନଂ ଅଗମଂସୁ।

ଅଥ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଓଳାରିକାହାରପରିଭୋଗେନ ଛୱିମଂସଲୋହିତପାରିପୂରିଂ କତ୍ୱା ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନଂ ୱରଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ନଦିଯା ପଟିସୋତଂ ଖିପିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି କତସନ୍ନିଟ୍ଠାନୋ ସାଯନ୍ହସମଯେ କାଳେନ ନାଗରାଜେନ ଅନେକେହି ଥୁତିସତେହି ଅଭିତ୍ଥୱିଯମାନୋ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁଯ୍ହ ଅଚଲଟ୍ଠାନେ ପାଚୀନଲୋକଧାତୁଅଭିମୁଖୋ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ୱୀରିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ସୂରିଯେ ଧରମାନେଯେୱ ମାରବଲଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ପଠମଯାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ମଜ୍ଝିମଯାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ୱିସୋଧେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୂସକାଲସମନନ୍ତରେ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ପଚ୍ଚଯାକାରୱଟ୍ଟଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧେହି ପଟିୱିଦ୍ଧଂ ଅସାଧାରଣଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣାଯ ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ତତ୍ଥେୱ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେସି।

ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ୱିହରିତ୍ୱା ରାଜାଯତନମୂଲେ ମଧୁପିଣ୍ଡିକଭୋଜନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତେ ନମନ୍ତେ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ଯାଚିତୋ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିଭେଦେ ସତ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ଆଳାରୁଦକାନଂ କାଲକତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ''ବହୂପକାରା ଖୋ ପନ ମେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ, ଯେ ମଂ ପଧାନପହିତତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ଯଂନୂନାହଂ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ଇଦଂ ପନ ସବ୍ବମେୱ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିୱିତକ୍କମତ୍ତମେୱ, ଠପେତ୍ୱା ପନ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋପି ଏତଦତ୍ଥମେୱ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ ଅକାସି, ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନୱ ୱାରେ ଅଗ୍ଗସସ୍ସଦାନଂ ଅଦାସି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଇସିପତନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯେନ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ, ତେନୁପସଙ୍କମି। ତେ ତଥାଗତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଅତ୍ତନୋ କତିକାଯ ସଣ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ଏକୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେସି, ଏକୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସି, ଏକୋ ପାଦୋଦକଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେସି, ଏକୋ ପାଦେ ଧୋୱି, ଏକୋ ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜମାନୋ ଠିତୋ। ଏୱଂ ତେସୁ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନେସୁ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଅନୁତ୍ତରଂ ତେପରିୱଟ୍ଟଂ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଆରଭି। ମନୁସ୍ସପରିସା ପଞ୍ଚ ଜନାୱ ଅହେସୁଂ, ଦେୱପରିସା ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନା। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୋ ଅଟ୍ଠାରସହି ମହାବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଅଥ ସତ୍ଥା ''ମଯା ଦୁକ୍କରସତାଭତଂ ଧମ୍ମଂ ପଠମମେୱ ଅଞ୍ଞାସୀତି ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ନାମ ଅଯ''ନ୍ତି ଥେରଂ ଆଲପନ୍ତୋ ''ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ''ତି ଆହ। ତସ୍ସ ତଦେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଇତି ହିଦଂ ଆଯସ୍ମତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସୀ''ତି।

ଇତି ଥେରୋ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମାଯଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ପାଟିପଦଦିୱସେ ଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ, ଦୁତିଯପକ୍ଖଦିୱସେ ୱପ୍ପତ୍ଥେରୋ, ତତିଯପକ୍ଖଦିୱସେ ମହାନାମତ୍ଥେରୋ, ପକ୍ଖସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥିଯଂ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ପଞ୍ଚମିଯା ପନ ପକ୍ଖସ୍ସ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସବ୍ବେପି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତା।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଛ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ ହୋନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥା ଯସଦାରକପ୍ପମୁଖେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ପୁରିସେ, କପ୍ପାସିକୱନସଣ୍ଡେ ତିଂସମତ୍ତେ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯେ, ଗଯାସୀସେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ସହସ୍ସମତ୍ତେ ପୁରାଣଜଟିଲେତି ଏୱଂ ମହାଜନଂ ଅରିଯଭୂମିଂ ଓତାରେତ୍ୱା ବିମ୍ବିସାରପ୍ପମୁଖାନି ଏକାଦସନହୁତାନି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ, ଏକଂ ନହୁତଂ ସରଣତ୍ତଯେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଜମ୍ବୁଦୀପତଲେ ସାସନଂ ପୁପ୍ଫିତଫଲିତଂ କତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପମଣ୍ଡଲଂ କାସାୱପଜ୍ଜୋତଂ ଇସିୱାତପଟିୱାତଂ କରୋନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଜେତୱନମହାୱିହାରଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ''ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରେ ମମ ପୁତ୍ତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗୋ''ତି

ଦସ୍ସେତୁଂ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ଥେରୋପି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଅତ୍ତନୋ ନିପଚ୍ଚକାରଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକା ଅପକ୍କମିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଣୱୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାସନେ ଅଗ୍ଗଧମ୍ମକଥିକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ଦୋଣୱତ୍ଥୁବ୍ରାହ୍ମଣଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେୟ୍ୟଂ ପୁଣ୍ଣମାଣୱଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିସ୍ସତୀ’’ତି ତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକଭାୱଂ କତ୍ୱା ସୟଂ ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ମୟ୍ହଂ ଗାମନ୍ତସେନାସନଂ ଅସପ୍ପାୟଂ, ଆକିଣ୍ଣୋ ୱିହରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଛଦ୍ଦନ୍ତହତ୍ଥିକୁଲଂ ନିସ୍ସାୟ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି।

ସାରିପୁତ୍ତ-ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୮୯-୧୯୦। ଦୁତିୟତତିୟେସୁ ମହାପଞ୍ଞାନନ୍ତି ମହତିୟା ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତାନଂ। ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନନ୍ତି ଇଦ୍ଧିୟା ସମ୍ପନ୍ନାନଂ। ସାରିପୁତ୍ତୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋତି ତେସଂ ଥେରାନଂ ନାମଂ।

ଇମେସମ୍ପି ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଇତୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକେ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟକପ୍ପମତ୍ଥକେ ସାରିପୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନାମେନ ସରଦମାଣୱୋ ନାମ ଅହୋସି। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି , ନାମେନ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିୟୋ ନାମ ଅହୋସି। ତେ ଉଭୋପି ସହପଂସୁକୀଳିତାୱ ସହାୟକା ଅହେସୁଂ। ସରଦମାଣୱୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ କୁଲସନ୍ତକଂ ମହାଧନଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଇଧଲୋକତ୍ତଭାୱମେୱ ଜାନାମି, ନୋ ପରଲୋକତ୍ତଭାୱଂ, ଜାତସତ୍ତାନଞ୍ଚ ମରଣଂ ନାମ ଧୁୱଂ, ମୟା ଏକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଗୱେସନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ସୋ ସହାୟକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ସିରିୱଡ୍ଢନ, ଅହଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବଜିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି , ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂୟେୱ ପବ୍ବଜାହୀତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପରଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସହାୟେ ୱା ଞାତିମିତ୍ତେ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଗତା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତନା କତଂ ଅତ୍ତନୋୱ ହୋତୀ’’ତି। ତତୋ ରତନକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ୱିୱରାପେତ୍ୱା କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକୟାଚକାନଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ଏକୋ ଦ୍ୱେ ତୟୋତି ଏୱଂ ଅନୁପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସମତ୍ତା ଜଟିଲା ଅହେସୁଂ। ସୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେସମ୍ପି ଜଟିଲାନଂ କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତେପି ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ଚ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସୁଂ।

ତେନ ସମୟେନ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦି। ନଗରଂ ଚନ୍ଦୱତୀ ନାମ ଅହୋସି, ପିତା ୟସୱନ୍ତୋ ନାମ ଖତ୍ତିୟୋ, ମାତା ୟସୋଧରା ନାମ ଦେୱୀ, ବୋଧି ଅଜ୍ଜୁନରୁକ୍ଖୋ, ନିସଭତ୍ଥେରୋ ଚ ଅନୋମତ୍ଥେରୋ ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା, ୱରୁଣତ୍ଥେରୋ ନାମ ଉପଟ୍ଠାକୋ, ସୁନ୍ଦରା ଚ ସୁମନା ଚାତି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱିକା, ଆୟୁ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଅହୋସି, ସରୀରଂ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧଂ, ସରୀରପ୍ପଭା ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନଂ ଫରି, ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ଅହୋସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସକାଲେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ସରଦତାପସଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମୟ୍ହଂ ସରଦତାପସସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତପଚ୍ଚୟେନ ଧମ୍ମଦେସନା ଚ ମହତୀ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସହାୟକୋ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିୟୋ ଦୁତିୟସାୱକଟ୍ଠାନଂ, ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଚସ୍ସ ପରିୱାରା ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି, ମୟା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ସୀହୋ ୱିୟ ଏକଚରୋ ହୁତ୍ୱା ସରଦତାପସସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ଫଲାଫଲତ୍ଥାୟ ଗତେସୁ ‘‘ବୁଦ୍ଧଭାୱଂ ମେ ଜାନାତୂ’’ତି ତସ୍ସ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ସରଦତାପସସ୍ସ ଆକାସତୋ ଓତରିତ୍ୱା ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାସି। ସରଦତାପସୋ ବୁଦ୍ଧାନୁଭାୱଂ ଚେୱ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଲକ୍ଖଣମନ୍ତେ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ନାମ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଲୋକେ ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ ବୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଅୟଂ ପୁରିସୋ ନିସ୍ସଂସୟଂ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ। ସରଦତାପସୋପି ଅତ୍ତନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସଜଟିଲା ପଣୀତପଣୀତାନି ଓଜୱନ୍ତାନି ଫଲାଫଲାନି ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ସମ୍ପତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚେୱ ଆଚରିୟସ୍ସ ଚ ନିସିନ୍ନାସନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ‘‘ଆଚରିୟ, ମୟଂ ‘ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ ନତ୍ଥୀ’ତି ୱିଚରାମ, ଅୟଂ ପନ ପୁରିସୋ ତୁମ୍ହେହି ମହନ୍ତତରୋ ମଞ୍ଞେ’’ତି। ତାତା, କିଂ ୱଦଥ? ସାସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିୟୋଜନସତସହସ୍ସୁବ୍ବେଧଂ ସିନେରୁଂ ସମଂ କାତୁଂ ଇଚ୍ଛଥ,

ସଙ୍କଞ୍ଜୁବୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ମୟ୍ହଂ ଉପମଂ ମା କରିତ୍ଥ ପୁତ୍ତକାତି। ଅଥ ତେ ତାପସା ‘‘ସଚେ ଅୟଂ ଇତ୍ତରସତ୍ତୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟୋ ଏୱରୂପଂ ଉପମଂ ଆହରେୟ୍ୟ, ଯାୱ ମହା ୱତାୟଂ ପୁରିସୋ’’ତି ସବ୍ବେୱ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ସିରସା ୱନ୍ଦିଂସୁ।

ଅଥ ନେ ଆଚରିୟୋ ଆହ – ‘‘ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ନତ୍ଥି, ସତ୍ଥା ଚ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ଇଧାଗତୋ, ମୟଂ ଯଥାବଲଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସାମ। ତୁମ୍ହେ ଯଂ ଯଂ ପଣୀତଂ ଫଲାଫଲଂ, ତଂ ତଂ ଆହରଥା’’ତି। ଆହରାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସୟଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି । ସତ୍ଥାରା ଚ ଫଲାଫଲେ ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବୋଜଂ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ତାପସୋ ଉଦକମ୍ପି ସୟମେୱ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ସତ୍ଥରି ସବ୍ବେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ସାରଣୀୟଂ କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ତେ ସତ୍ଥୁ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଖୀଣାସୱପରିୱାରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତତୋ ସରଦତାପସୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତାତା, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସିନ୍ନାସନମ୍ପି ନୀଚଂ, ସମଣସତସହସ୍ସାନମ୍ପି ଆସନଂ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେହି ଅଜ୍ଜ ଉଳାରଂ ବୁଦ୍ଧସକ୍କାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପବ୍ବତପାଦତୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରଥା’’ତି। କଥନକାଲୋ ପପଞ୍ଚୋ ୱିୟ ହୋତି, ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ପନ ୱିସୟୋ ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟୋତି ମୁହୁତ୍ତମତ୍ତେନେୱ ତେ ତାପସା ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକାନଂ ତିଗାୱୁତଂ, ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଡ୍ଢୟୋଜନିକାଦିଭେଦଂ, ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ଉସଭମତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଏୱଂ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ ଆସନେସୁ ସରଦତାପସୋ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁରତୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତସୁଖତ୍ଥାୟ ଇମଂ ପୁପ୍ଫାସନଂ ଅଭିରୁହଥା’’ତି ଆହ।

‘‘ନାନାପୁପ୍ଫଞ୍ଚ ଗନ୍ଧଞ୍ଚ, ସମ୍ପାଦେତ୍ୱାନ ଏକତୋ;

ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱିଂ।

‘‘ଇଦଂ ତେ ଆସନଂ ୱୀର, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ତୱନୁଚ୍ଛୱିଂ;

ମମ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେନ୍ତୋ, ନିସୀଦ ପୁପ୍ଫମାସନେ।

‘‘ସତ୍ତରତ୍ତିଦିୱଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିସୀଦି ପୁପ୍ଫମାସନେ;

ମମ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ହାସୟିତ୍ୱା ସଦେୱକେ’’ତି।

ଏୱଂ ନିସିନ୍ନେ ସତ୍ଥରି ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଚ ସେସଭିକ୍ଖୂ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତାସନେସୁ ନିସୀଦିଂସୁ। ସରଦତାପସୋ ମହନ୍ତଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଧାରୟନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଜଟିଲାନଂ ଅୟଂ ସକ୍କାରୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତୂ’’ତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥୁ ସମାପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକାପି ସେସଭିକ୍ଖୂପି ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିଂସୁ। ତଥାଗତେ ସତ୍ତାହଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଅନ୍ତେୱାସିକା ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସେସକାଲେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସରଦତାପସୋ ପନ ଭିକ୍ଖାଚାରମ୍ପି ଅଗନ୍ତ୍ୱା ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଗହିତନିୟାମେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ପୀତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେସି।

ସତ୍ଥା ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ ନିସଭତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ନିସଭ ସକ୍କାରକାରକାନଂ ତାପସାନଂ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ପଟିଲଦ୍ଧମହାଲାଭୋ ମହାଯୋଧୋ ୱିୟ ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ସାୱକପାରମିଞାଣେ ଠତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ ଆରଭି। ତସ୍ସ ଦେସନାୱସାନେ ଦୁତିୟସାୱକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତ୍ୱମ୍ପି ଧମ୍ମଂ ଦେସେହୀ’’ତି। ଅନୋମତ୍ଥେରୋ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସାୱକାନଂ ଦେସନାୟ ଏକସ୍ସପି ଅଭିସମୟୋ ନାହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରିମାଣେ ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଠପେତ୍ୱା ସରଦତାପସଂ ସବ୍ବେପି ଚତୁସତ୍ତତିସହସ୍ସଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତେସଂ ତାୱଦେୱ କେସମସ୍ସୁ ଅନ୍ତରଧାୟି, ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରା କାୟେ ପଟିମୁକ୍କାୱ ଅହେସୁଂ।

ସରଦତାପସୋ କସ୍ମା ଅରହତ୍ତଂ ନ ପତ୍ତୋତି? ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ସ କିର ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦୁତିଯାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସଯତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକସ୍ସ ଦେସନଂ ସୋତୁଂ ଆରଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଇମିନାୱ ସାୱକେନ ଲଦ୍ଧଧୁରଂ ଲଭେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଉଦପାଦି। ସୋ ତେନ ପରିୱିତକ୍କେନ ମଗ୍ଗଫଲପଟିୱେଧଂ କାତୁଂ ନାସକ୍ଖି । ତଥାଗତଂ ପନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ଠତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅନନ୍ତରାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ କୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ମଯା ପୱତ୍ତିତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତା ସାୱକପାରମିଞ୍ଞାଣସ୍ସ କୋଟିପ୍ପତ୍ତୋ ସୋଳସ ପଞ୍ଞା ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତୋ ମଯ୍ହଂ ସାସନେ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ନିସଭତ୍ଥେରୋ ନାମ ଏସୋତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯ୍ୱାଯଂ ମଯା ସତ୍ତାହଂ ପୁପ୍ଫଚ୍ଛତ୍ତଂ ଧାରେନ୍ତେନ ସକ୍କାରୋ କତୋ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଫଲେନ ଅଞ୍ଞଂ ସକ୍କତ୍ତଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ ୱା ନ ପତ୍ଥେମି, ଅନାଗତେ ପନ ଅଯଂ ନିସଭତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଭୱେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି।

ସତ୍ଥା ‘‘ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପତ୍ଥନା’’ତି ଅନାଗତଂସଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ଯେଯ୍ଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱା ସରଦତାପସଂ ଆହ – ‘‘ନ ତେ ଅଯଂ ପତ୍ଥନା ମୋଘା ଭୱିସ୍ସତି, ଅନାଗତେ ପନ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ଯେଯ୍ଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ତସ୍ସ ମାତା ମହାମାଯା ନାମ ଦେୱୀ ଭୱିସ୍ସତି, ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ନାମ ରାଜା, ପୁତ୍ତୋ ରାହୁଲୋ ନାମ, ଉପଟ୍ଠାକୋ ଆନନ୍ଦୋ ନାମ, ଦୁତିଯସାୱକୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ନାମ, ତ୍ୱଂ ପନ ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି। ଏୱଂ ତାପସଂ ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି।

ସରଦତାପସୋପି ଅନ୍ତେୱାସିକତ୍ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହାଯକସ୍ସ ସିରିୱଡ୍ଢନକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ସହାଯକସ୍ସ ୱଦେଥ ‘ସହାଯକେନ ତେ ସରଦତାପସେନ ଅନୋମଦସ୍ସିବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ, ତ୍ୱଂ ଦୁତିଯସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେହୀ’’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଥେରେହି ପୁରେତରମେୱ ଏକପସ୍ସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି।

ସିରିୱଡ୍ଢୋ ‘‘ଚିରସ୍ସଂ ୱତ ମେ ଅଯ୍ଯୋ ଆଗତୋ’’ତି ଆସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ନୀଚାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ଅନ୍ତେୱାସିକପରିସା ପନ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ ସମ୍ମ, ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସମଂ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଆଗତୋ, ମଯଂ ତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ସକ୍କାରଂ ଅକରିମ୍ହା, ସତ୍ଥା ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଠପେତ୍ୱା ମଂ ସେସା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୂତି। ତୁମ୍ହେ କସ୍ମା ନ ପବ୍ବଜିତାତି? ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ ନିସଭତ୍ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ନାମ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅଗ୍ଗସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେସିଂ, ତ୍ୱମ୍ପି ତସ୍ସ ସାସନେ ଦୁତିଯସାୱକଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ଥେହୀତି। ମଯ୍ହଂ ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଚଯୋ ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେତି। ବୁଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥନଂ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ ହୋତୁ, ତ୍ୱଂ ମହନ୍ତଂ ଅଧିକାରଂ ସଜ୍ଜେହୀତି।

ସିରିୱଡ୍ଢୋ ସରଦତାପସସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେ ରାଜମାନେନ ଅଟ୍ଠକରୀସମତ୍ତଂ ଠାନଂ ସମତଲଂ କାରେତ୍ୱା ୱାଲୁକଂ ଓକିରାପେତ୍ୱା ଲାଜପଞ୍ଚମାନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ନୀଲୁପ୍ପଲଚ୍ଛଦନଂ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସେସଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଆସନାନି ପଟିଯାଦାପେତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ନିମନ୍ତନତ୍ଥାଯ ସରଦତାପସସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତାପସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିୱେସନଂ ଅଗମାସି। ସିରିୱଡ୍ଢୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ମଣ୍ଡପଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେସୁ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ପଣୀତେନ ଭୋଜନେନ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ମହାରହେହି ୱତ୍ଥେହି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନାଯଂ ଆରମ୍ଭୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ, ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତାହଂ ଅନୁକମ୍ପଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ତେନେୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମମ ସହାଯୋ ସରଦତାପସୋ ଯସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ହୋମୀତି ପତ୍ଥେସି, ଅହମ୍ପି ତସ୍ସେୱ ଦୁତିଯସାୱକୋ ଭୱାମୀ’’ତି।

ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ଯାକାସି – ‘‘ତ୍ୱଂ ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ଯେଯ୍ଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦୁତିଯସାୱକୋ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ବ୍ଯାକରଣଂ ସୁତ୍ୱା ସିରିୱଡ୍ଢୋ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥାପି ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ୱିହାରମେୱ ଗତୋ। ସିରିୱଡ୍ଢୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ଯାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁତିଯତ୍ତୱାରେ କାମାୱଚରଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସରଦତାପସୋ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ଭାୱେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅନ୍ତରାକମ୍ମଂ ନ କଥିତଂ। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ସରଦତାପସୋ ରାଜଗହନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଉପତିସ୍ସଗାମେ ସାରିବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତଂଦିୱସମେୱ ଚସ୍ସ ସହାଯୋପି ରାଜଗହସ୍ସେୱ ଅୱିଦୂରେ କୋଲିତଗାମେ

ମୋଗ୍ଗଲିବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତାନି କିର ଦ୍ୱେପି କୁଲାନି ଯାୱ ସତ୍ତମା କୁଲପରିୱଟ୍ଟା ଆବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧସହାଯକାନେୱ। ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକଦିୱସମେୱ ଗବ୍ଭପରିହାରଂ ଅଦଂସୁ। ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ଜାତାନମ୍ପି ତେସଂ ଛସଟ୍ଠି ଧାତିଯୋ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ସାରିବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପତିସ୍ସଗାମେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା ଉପତିସ୍ସୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ, ଇତରସ୍ସ କୋଲିତଗାମେ ଜେଟ୍ଠକୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତତ୍ତା କୋଲିତୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତେ ଉଭୋପି ୱୁଡ୍ଢିମନ୍ୱାଯ ସବ୍ବସିପ୍ପାନଂ ପାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ଉପତିସ୍ସମାଣୱସ୍ସ କୀଳନତ୍ଥାଯ ନଦିଂ ୱା ଉଯ୍ୟାନଂ ୱା ପବ୍ବତଂ ୱା ଗମନକାଲେ ପଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକାସତାନି ପରିୱାରା ହୋନ୍ତି, କୋଲିତମାଣୱସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଆଜଞ୍ଞରଥସତାନି। ଦ୍ୱେପି ଜନା ପଞ୍ଚପଞ୍ଚମାଣୱକସତପରିୱାରା ହୋନ୍ତି। ରାଜଗହେ ଚ ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜଂ ନାମ ହୋତି, ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକଟ୍ଠାନେଯେୱ ମଞ୍ଚଂ ବନ୍ଧନ୍ତି। ଦ୍ୱେପି ଜନା ଏକତୋୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତା ହସିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ହସନ୍ତି, ସଂୱେଗଟ୍ଠାନେ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଦାଯଂ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦାଯଂ ଦେନ୍ତି। ତେସଂ ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ଏକଦିୱସଂ ସମଜ୍ଜଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପରିପାକଗତତ୍ତା ଞାଣସ୍ସ ପୁରିମଦିୱସେସୁ ୱିଯ ହସିତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ହାସୋ ୱା ସଂୱେଗଟ୍ଠାନେ ସଂୱେଜନଂ ୱା ଦାଯଂ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଦାଯଦାନଂ ୱା ନାହୋସି। ଦ୍ୱେପି ପନ ଜନା ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେପିମେ ଅପ୍ପତ୍ତେ ୱସ୍ସସତେ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ଅମ୍ହେହି ପନ ଏକଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ।

ତତୋ କୋଲିତୋ ଉପତିସ୍ସଂ ଆହ – ‘‘ସମ୍ମ ଉପତିସ୍ସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ୱିଯ ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ, ଅନତ୍ତମନଧାତୁକୋସି, କିଂ ତେ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତ’’ନ୍ତି? ସମ୍ମ କୋଲିତ, ‘‘ଏତେସଂ ଓଲୋକନେ ସାରୋ ନତ୍ଥି, ନିରତ୍ଥକମେତଂ, ଅତ୍ତନୋ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇଦଂ ଚିନ୍ତଯନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋମ୍ହୀତି, ତ୍ୱଂ ପନ କସ୍ମା ଅନତ୍ତମନୋସୀତି? ସୋପି ତଥେୱ ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଜ୍ଝାସଯତଂ ଞତ୍ୱା ଉପତିସ୍ସୋ ତଂ ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସୁଚିନ୍ତିତଂ, ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସନ୍ତେହି ପନ ଏକା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜାମା’’ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସଞ୍ଚଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ରାଜଗହେ ପଟିୱସତି ମହତିଯା ପରିବ୍ବାଜକପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ। ତେ ‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ପଞ୍ଚହି ମାଣୱକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତେସଂ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଞ୍ଚଯୋ ଅତିରେକଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତେ କତିପାହେନେୱ ସବ୍ବଂ ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସମଯଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ‘‘ଆଚରିଯ, ତୁମ୍ହାକଂ ଜାନନସମଯୋ ଏତ୍ତକୋୱ, ଉଦାହୁ ଉତ୍ତରିପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ସଞ୍ଚଯୋ ‘‘ଏତ୍ତକୋୱ, ସବ୍ବଂ ତୁମ୍ହେହି ଞାତ’’ନ୍ତି ଆହ। ତେ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – ‘‘ଏୱଂ ସତି ଇମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନିରତ୍ଥକୋ, ମଯଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଗୱେସିତୁଂ ନିକ୍ଖନ୍ତା, ସୋ ଇମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କା। ମହା ଖୋ ପନ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ଚରନ୍ତା ମଯଂ ଅୱସ୍ସଂ ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଦେସକଂ ଏକଂ ଆଚରିଯଂ ଲଭିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅତ୍ଥୀତି ସୁଣନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ହସାକଚ୍ଛଂ କରୋନ୍ତି। ତେହି ପୁଟ୍ଠଂ ପଞ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥା ନତ୍ଥି, ତେ ପନ ତେସଂ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ଏୱଂ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ସକଟ୍ଠାନମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ସମ୍ମ କୋଲିତ, ଯୋ ପଠମଂ ଅମତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଆରୋଚେତୂ’’ତି କତିକଂ ଅକଂସୁ।

ତେନ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ପଠମାଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ଅଥ ‘‘ଏକସଟ୍ଠି ଅରହନ୍ତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତକାଲେ ‘‘ଚରଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚାରିକଂ ବହୁଜନହିତାଯା’’ତି ରତନତ୍ତଯଗୁଣପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ଉଯ୍ୟୋଜିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯବ୍ଭନ୍ତରୋ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ରାଜଗହମେୱ ଆଗତୋ। ପୁନଦିୱସେ ପାତୋୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉପତିସ୍ସପରିବ୍ବାଜକୋ ପାତୋୱ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପରିବ୍ବାଜକାରାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯା ଏୱରୂପୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ। ଯେ ୱତ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନା, ଅଯଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟଂ – ‘କଂସି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ, ପବ୍ବଜିତୋ, କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ’’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ, ଅନ୍ତରଘରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି, ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧେଯ୍ୟଂ ଅତ୍ଥିକେହି ଉପଞ୍ଞାତଂ ମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି। ସୋ ଥେରଂ ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଓକାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ନିସୀଦିତୁକାମତଞ୍ଚସ୍ସ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିବ୍ବାଜକପୀଠକଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେପିସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କୁଣ୍ଡିକାଯ ଉଦକଂ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ଆଚରିଯୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚେନ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ, କଂସି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ, ପବ୍ବଜିତୋ, କୋ ୱା ତେ ସତ୍ଥା, କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ

‘‘ଅତ୍ଥାଵୁସୋ, ମହାସମଣୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ, ତାହଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ, ସୋ ଚ ମେ ଭଗଵା ସତ୍ଥା, ତସ୍ସେଵାହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ‘‘କିଂଵାଦୀ ପନାଯସ୍ମତୋ ସତ୍ଥା, କିମକ୍ଖାଯୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ପରିବ୍ବାଜକା ନାମ ସାସନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖଭୂତା, ଇମସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅତ୍ତନୋ ନଵକଭାଵଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ନଵୋ ଅଚିରପବ୍ବଜିତୋ, ଅଧୁନାଗତୋ ଇମଂ ଧମ୍ମଵିନଯଂ, ନ ତାଵାହଂ ସକ୍କୋମି ଵିତ୍ଥାରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି। ପରିବ୍ବାଜକୋ ‘‘ଅହଂ ଉପତିସ୍ସୋ ନାମ, ତ୍ଵଂ ଯଥାସତ୍ତିଯା ଅପ୍ପଂ ଵା ବହୁଂ ଵା ଵଦ, ଏତଂ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ପଟିଵିଜ୍ଝିତୁଂ ମଯ୍ହଂ ଭାରୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ଵା ଆହ –

‘‘ଅପ୍ପଂ ଵା ବହୁଂ ଵା ଭାସସ୍ସୁ, ଅତ୍ଥଂଯେଵ ମେ ବ୍ରୂହି;

ଅତ୍ଥେନେଵ ମେ ଅତ୍ଥୋ, କିଂ କାହସି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ବହୁ’’ନ୍ତି। (ମହାଵ। ୬୦);

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଥେରୋ ‘‘ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭଵା’’ତି (ମହାଵ। ୬୦; ଅପ। ଥେର। ୧।୧।୨୮୬) ଗାଥଂ ଆହ। ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଠମପଦଦ୍ଵଯମେଵ ସୁତ୍ଵା ସହସ୍ସନଯସମ୍ପନ୍ନେ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗେ ପତିଟ୍ଠହି। ଇତରଂ ପଦଦ୍ଵଯଂ ସୋତାପନ୍ନକାଲେ ନିଟ୍ଠାସି।

ସୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୁତ୍ଵା ଉପରିଵିସେସେ ଅପ୍ପଵତ୍ତନ୍ତେ ‘‘ଭଵିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମା ଉପରି ଧମ୍ମଦେସନଂ ଵଡ୍ଢଯିତ୍ଥ, ଏତ୍ତକମେଵ ହୋତୁ, କହଂ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଵସତୀ’’ତି? ଵେଳୁଵନେ ପରିବ୍ବାଜକାତି। ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଯାଥ, ମଯ୍ହଂ ଏକୋ ସହାଯକୋ ଅତ୍ଥି। ଅମ୍ହେହି ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କତିକା କତା ‘‘ଯୋ ପଠମଂ ଅମତଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଆରୋଚେତୂ’’ତି। ଅହଂ ତଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ମୋଚେତ୍ଵା ସହାଯକଂ ଗହେତ୍ଵା ତୁମ୍ହାକଂ ଗତମଗ୍ଗେନେଵ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମିସ୍ସାମୀତି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଥେରସ୍ସ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ଵା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ଵା ଥେରଂ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ଵା ପରିବ୍ବାଜକାରାମାଭିମୁଖୋ ଅଗମାସି।

କୋଲିତପରିବ୍ବାଜକୋ ତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯ୍ହଂ ସହାଯକସ୍ସ ମୁଖଵଣ୍ଣୋ ନ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିଵସେସୁ ଵିଯ, ଅଦ୍ଧା ତେନ ଅମତଂ ଅଧିଗତଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଅମତାଧିଗମଂ ପୁଚ୍ଛି। ସୋପିସ୍ସ ‘‘ଆମ ଆଵୁସୋ, ଅମତଂ ଅଧିଗତ’’ନ୍ତି ପଟିଜାନିତ୍ଵା ତମେଵ ଗାଥଂ ଅଭାସି। ଗାଥାପରିଯୋସାନେ କୋଲିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ଵା ଆହ – ‘‘କହଂ କିର, ସମ୍ମ, ସତ୍ଥା ଵସତୀ’’ତି? ‘‘ଵେଳୁଵନେ କିର, ସମ୍ମ, ଵସତୀ’’ତି ଏଵଂ ନୋ ଆଚରିଯେନ ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରେନ କଥିତନ୍ତି। ତେନ ହି ସମ୍ମ ଆଯାମ, ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମାତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଚ ନାମେସ ସଦାପି ଆଚରିଯପୂଜକୋଵ, ତସ୍ମା ସହାଯଂ କୋଲିତମାଣଵଂ ଏଵମାହ – ‘‘ସମ୍ମ, ଅମ୍ହେହି ଅଧିଗତଂ ଅମତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ସଞ୍ଚଯପରିବ୍ବାଜକସ୍ସାପି କଥେସ୍ସାମ। ବୁଜ୍ଝମାନୋ ପଟିଵିଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଅପ୍ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେସନଂ ସୁତ୍ଵା ମଗ୍ଗଫଲପଟିଵେଧଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି।

ତତୋ ଦ୍ଵେପି ଜନା ସଞ୍ଚଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା, ‘‘ଆଚରିଯ, ତ୍ଵଂ କିଂ କରୋସି, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ। ଆଯାମ, ଦସବଲଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ‘‘କିଂ ଵଦେଥ, ତାତା’’ତି ତେପି ଵାରେତ୍ଵା ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତିମେଵ ତେସଂ ଦୀପେସି। ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଏଵରୂପୋ ଅନ୍ତେଵାସିକଵାସୋ ନିଚ୍ଚମେଵ ହୋତୁ, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ଗମନଂ ଵା ଅଗମନଂ ଵା ଜାନାଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସଞ୍ଚଯୋ ‘‘ଇମେ ଏତ୍ତକଂ ଜାନନ୍ତା ମମ ଵଚନଂ ନ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ଵା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ତାତା, ଅହଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅନ୍ତେଵାସିକଵାସଂ ଵସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ଆହ। ତେ ଅନେକେହିପି କାରଣେହି ତଂ ବୋଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଓଵାଦେ ଵତ୍ତମାନଂ ଜନଂ ଆଦାଯ ଵେଳୁଵନଂ ଅଗମଂସୁ। ଅଥ ତେସଂ ପଞ୍ଚସୁ ଅନ୍ତେଵାସିକସତେସୁ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତା ନିଵତ୍ତିଂସୁ, ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ତେ ଦୂରତୋଵ ଦିସ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦ୍ଵେ ସହାଯା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି କୋଲିତୋ ଚ ଉପତିସ୍ସୋ ଚ, ଏତଂ ମେ ସାଵକଯୁଗଂ ଭଵିସ୍ସତି ଅଗ୍ଗଂ ଭଦ୍ଦଯୁଗ’’ନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ ପରିସାଯ ଚରିଯଵସେନ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଵଡ୍ଢେସି। ଠପେତ୍ଵା ଦ୍ଵେ ଅଗ୍ଗସାଵକେ ସବ୍ବେପି ତେ ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟସତା ପରିବ୍ବାଜକା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ । ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ସବ୍ବେସଂ କେସମସ୍ସୁ ଅନ୍ତରଧାଯି, ଇଦ୍ଧିମଯଂ ପତ୍ତଚୀଵରଂ କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ଅହୋସି। ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଅଗ୍ଗସାଵକାନମ୍ପି ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀଵରଂ ଆଗତଂ, ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯକିଚ୍ଚଂ ପନ ନ ନିଟ୍ଠାସି। କସ୍ମା? ସାଵକପାରମିଞାଣସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ।

ଅଥାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପବ୍ବଜିତଦିଵସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ମଗଧରଟ୍ଠେ କଲ୍ଲଵାଲଗାମକଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଥିନମିଦ୍ଧେ ଓକ୍କନ୍ତେ ସତ୍ଥାରା ସଂଵେଜିତୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଵିନୋଦେତ୍ଵା ତଥାଗତେନ ଦିନ୍ନଂ ଧାତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସୁଣନ୍ତୋଵ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ଵା

ସାଓ୍ୱକପାରମିଞ୍ଜାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ପବ୍ବଜିତଦିଓ୍ୱସତୋ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ତମେଓ୍ୱ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ସୂକରଖତଲେଣେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟସ୍ସ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ୱେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତନ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୨୦୫-୨୦୬) ଦେସିଯମାନେ ସୁତ୍ତାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ପରସ୍ସ ୱଡ୍ଢିତଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ୱିଯ ସାଓ୍ୱକପାରମିଞ୍ଜାଣସ୍ସ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ। ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ପନସ୍ସ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ। ଇତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ମହାସାଓ୍ୱକାନଂ ତଥାଗତେ ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତେଯେଓ୍ୱ ସାଓ୍ୱକପାରମିଞ୍ଜାଣକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତଓ୍ୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ''ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ''ତି ଦ୍ୱେପି ମହାସାଓ୍ୱକେ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେସୀତି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୧। ଚତୁତ୍ଥେ ଧୁତଓ୍ୱାଦାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଧୁତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଧୁତଧମ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବା, ଧୁତଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ଧୁତୋତି ଧୁତକିଲେସୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ କିଲେସଧୁନନୋ ୱା ଧମ୍ମୋ।

ଧୁତଓ୍ୱାଦୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ଥି ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ, ଅତ୍ଥି ନ ଧୁତୋ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ, ଅତ୍ଥି ନେଓ୍ୱ ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ, ଅତ୍ଥି ଧୁତୋ ଚେଓ୍ୱ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଧୁତଙ୍ଗେନ ଅତ୍ତନୋ କିଲେସେ ଧୁନି, ପରଂ ପନ ଧୁତଙ୍ଗେନ ନ ଓ୍ୱଦତି ନାନୁସାସତି ବାକୁଲତ୍ଥେରୋ ୱିଯ, ଅଯଂ ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ। ଯଥାହ – ''ତଯିଦଂ ଆଯସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ''ତି। ଯୋ ପନ ଧୁତଙ୍ଗେନ ଅତ୍ତନୋ କିଲେସେ ନ ଧୁନି, କେଓ୍ୱଲଂ ଅଞ୍ଞେ ଧୁତଙ୍ଗେନ ଓ୍ୱଦତି ଅନୁସାସତି ଉପନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିଯ, ଅଯଂ ନ ଧୁତୋ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ। ଯଥାହ – ''ତଯିଦଂ ଆଯସ୍ମା ଉପନନ୍ଦୋ ନ ଧୁତୋ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ''ତି। ଯୋ ପନ ଉଭଯୱିପନ୍ନୋ ଲାଳୁଦାଯୀ ୱିଯ, ଅଯଂ ନେଓ୍ୱ ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ। ଯଥାହ – ''ତଯିଦଂ ଆଯସ୍ମା ଲାଳୁଦାଯୀ ନେଓ୍ୱ ଧୁତୋ ନ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ''ତି। ଯୋ ପନ ଉଭଯସମ୍ପନ୍ନୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ୱିଯ, ଅଯଂ ଧୁତୋ ଚେଓ୍ୱ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ ଚ। ଯଥାହ – ''ତଯିଦଂ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଧୁତୋ ଚେଓ୍ୱ ଧୁତଓ୍ୱାଦୋ ଚା''ତି।

ଧୁତଧମ୍ମା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ସଲ୍ଲେଖତା ପୱିୱେକତା ଇଦମଟ୍ଠିକତାତି ଇମେ ଧୁତଙ୍ଗଚେତନାଯ ପରିୱାରା ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ''ଅପ୍ପିଚ୍ଛଂଯେଓ୍ୱ ନିସ୍ସାଯା''ତିଆଦିଓ୍ୱଚନତୋ (ଅ। ନି। ୫।୧୮୧; ପରି। ୩୨୫) ଧୁତଧମ୍ମା ନାମ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ଚ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା ଚ ଅଲୋଭୋ, ସଲ୍ଲେଖତା ଚ ପୱିୱେକତା ଚ ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପତନ୍ତି ଅଲୋଭେ ଚେଓ୍ୱ ଅମୋହେ ଚ, ଇଦମଟ୍ଠିତା ଞାଣମେଓ୍ୱ। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭେନ ପଟିକ୍ଖେପୱତ୍ଥୂସୁ ଲୋଭଂ, ଅମୋହେନ ତେସ୍ୱେଓ୍ୱ ଆଦୀନଓ୍ୱପଟିଚ୍ଛାଦକଂ ମୋହଂ ଧୁନାତି। ଅଲୋଭେନ ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତାନଂ ପଟିସେଓ୍ୱନମୁଖେନ ପୱତ୍ତଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗଂ, ଅମୋହେନ ଧୁତଙ୍ଗେସୁ ଅତିସଲ୍ଲେଖମୁଖେନ ପୱତ୍ତଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଧୁନାତି। ତସ୍ମା ଇମେ ଧମ୍ମା ଧୁତଧମ୍ମାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଧୁତଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ...ପେ... ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗନ୍ତି।

ଧୁତଓ୍ୱାଦାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାକସ୍ସପୋତି ଯତ୍ତକା ଧୁତଓ୍ୱାଦଂ ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅନ୍ତରେ ଅଯଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ମହାକସ୍ସପୋତି ଉରୁୱେଳକସ୍ସପୋ ନଦୀକସ୍ସପୋ ଗଯାକସ୍ସପୋ କୁମାରକସ୍ସପୋତି ଇମେ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକେ ଥେରେ ଉପାଦାଯ ଅଯଂ ମହା, ତସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ଇମସ୍ସାପି ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅତୀତେ କିର କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉଦପାଦି, ତସ୍ମିଂ ହଂସୱତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଖେମେ ମିଗଦାଯେ ୱିହରନ୍ତେ ୱେଦେହୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅସୀତିକୋଟିଧନୱିଭୱୋ ପାତୋୱ ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ସତ୍ଥା ମହାନିସଭତ୍ଥେରଂ ନାମ ତତିଯସାଓ୍ୱକଂ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ମମ ସାଓ୍ୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତଓ୍ୱାଦାନଂ, ଯଦିଦଂ ନିସଭୋ''ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ଉପାସକୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନୋ ଧମ୍ମକଥାଓ୍ୱସାନେ ମହାଜନେ ଉଟ୍ଠାଯ ଗତେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସ୍ୱେ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥା''ତି ଆହ। ମହା ଖୋ, ଉପାସକ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋତି। କିତ୍ତକୋ ଭଗଓ୍ୱାତି? ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ସାମଣେରମ୍ପି ୱିହାରେ ଅସେସେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥାତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗଓ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭାଓ୍ୱେନ। ଉପାସକୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥୁ କାଲଂ ଆରୋଚାପେସି। ସତ୍ଥା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଉପାସକସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଦକ୍ଖିଣୋଦକାଓ୍ୱସାନେ ଯାଗୁଆଦୀନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗଂ ଅକାସି। ଉପାସକୋପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ତମେୱ ୱୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଉପାସକୋ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇଧେୱ ପୱିସଥ, ସତ୍ଥାପି ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋ’’ତି। ନ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି ଉପାସକାତି। ଉପାସକୋ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ଥେରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ ‘ସତ୍ଥା ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋ’ତି ୱୁତ୍ତେପି ପୱିସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେହି ଅତିରେକୋ ଗୁଣୋ’’ତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣମଚ୍ଛେରଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଏୱମାହ – ‘‘ଉପାସକ, ମୟଂ ଭିକ୍ଖଂ ଆଗମୟମାନା ଗେହେ ନିସୀଦାମ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଏୱଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଉଦିକ୍ଖତି। ମୟଂ ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ୱସାମ, ସୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂୟେୱ ୱସତି। ମୟଂ ଛନ୍ନେ ୱସାମ, ସୋ ଅବ୍ଭୋକାସମ୍ହିୟେୱ ୱସତି। ଇତି ତସ୍ସ ଅୟଞ୍ଚ ଅୟଞ୍ଚ ଗୁଣୋ’’ତି ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୂରୟମାନୋ ୱିୟ କଥେସି। ଉପାସକୋ ପକତିୟାପି ଜଲମାନଦୀପୋ ତେଲେନ ଆସିତ୍ତୋ ୱିୟ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ମୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞାୟ ସମ୍ପତ୍ତିୟା, ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧୁତୱାଦାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱତ୍ଥାୟ ପତ୍ଥନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି?

ସୋ ପୁନପି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ତେନେୱ ନିୟାମେନ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତିଚୀୱରାନି ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ୟଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ମେତ୍ତଂ କାୟକମ୍ମଂ ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ, ଇମିନାହଂ ନ ଅଞ୍ଞଂ ଦେୱସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ସକ୍କମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ୱା ପତ୍ଥେମି, ଇଦଂ ପନ ମେ କମ୍ମଂ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ମହାନିସଭତ୍ଥେରେନ ପତ୍ତଠାନନ୍ତରଂ ପାପୁଣନତ୍ଥାୟ ତେରସଧୁତଙ୍ଗଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱସ୍ସ ସଚ୍ଚକାରୋ ହୋତୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ଇମିନା ପତ୍ଥିତଂ, ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ, ନୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଆହ – ‘‘ମନାପଂ ତେ ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ , ଅନାଗତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାୱସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତ୍ୱଂ ତତିୟସାୱକୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଉପାସକୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁନଦିୱସେ ପତ୍ତବ୍ବଂ ୱିୟ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥ। ସୋ ୟାୱତାୟୁକଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାଲଂ କତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ୱିପସ୍ସିସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ବନ୍ଧୁମତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଖେମେ ମିଗଦାୟେ ୱିହରନ୍ତେ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପରିଜିଣ୍ଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ସତ୍ତମେ ସତ୍ତମେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ଧମ୍ମଂ କଥେତି, ମହନ୍ତଂ କୋଲାହଲଂ ଅହୋସି। ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଦେୱତା ‘‘ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ଆରୋଚେନ୍ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସାସନଂ ଅସ୍ସୋସି। ତସ୍ସ ଚ ନିୱାସନସାଟକୋ ଏକୋୱ ହୋତି, ତଥା ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା। ପାରୁପନଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଏକମେୱ। ସକଲନଗରେ ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ପଞ୍ଞାୟତି। ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କେନଚିଦେୱ କିଚ୍ଚେନ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ସୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଂ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ସୟଂ ଗେହେ ତିଟ୍ଠତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆହ – ‘‘ଭୋତି, କିଂ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ସୁଣିସ୍ସସି, ଦିୱା’’ତି। ‘‘ମୟଂ ମାତୁଗାମଜାତିକା ନାମ ରତ୍ତିଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଦିୱା ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଉପାସିକାହି ସଦ୍ଧିଂ ଦିୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉପାସିକାହିୟେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମାସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ସତ୍ଥା ପରିସମଜ୍ଝେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଆଦାୟ ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିୟ ସିନେରୁଂ ମତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ସାଗରଂ ନିମ୍ମଥେନ୍ତୋ ୱିୟ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପରିସନ୍ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ପଠମୟାମସ୍ମିଂୟେୱ ସକଲସରୀରଂ ପୂରୟମାନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସ ଆଦୀନୱସହସ୍ସଂ ଦସ୍ସୟମାନଂ ମଚ୍ଛେରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ଚ ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଏକମେୱ ୱତ୍ଥଂ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ପାରୁପନଂ ନତ୍ଥି, ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ନାମ ବହି ଚରିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ସବ୍ବଥାପି ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମୟାମେ ମଜ୍ଝିମୟାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ତଥେୱ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥେୱ ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମଜ୍ଝିମୟାମେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମୟାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘ତରଣଂ ୱା ହୋତୁ ମରଣଂ ୱା, ପଚ୍ଛାପି ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ଠପେସି। ତତୋ ୱାମହତ୍ଥଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଜିତଂ ମେ, ଜିତଂ ମେ’’ତି ତୟୋ ୱାରେ ନଦି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମୟେ ବନ୍ଧୁମରାଜା ଧମ୍ମାସନସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଅନ୍ତୋସାଣିୟଂ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ରଞ୍ଞୋ ଚ ନାମ ‘‘ଜିତଂ ମେ’’ତି ସଦ୍ଦୋ ଅମନାପୋ ହୋତି। ସୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛ କିଂ ୱଦସୀ’’ତି। ସୋ ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ଆହ – ‘‘ଅୱସେସା ହତ୍ଥିୟାନାଦୀନି ଆରୁୟ୍ହ ଅସିଚମ୍ମାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରସେନଂ ଜିନନ୍ତି, ନ ତଂ ଜିତଂ ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଅହଂ ପନ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠଗୋଣସ୍ସ ମୁଗ୍ଗରେନ ସୀସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ

ପଲାପେନ୍ତୋ ୱିଯ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାରୁତଓଡ୍ଢଂ ଦସବଲସ୍ସ ଅଦାସିଂ, ତଂ ମେ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଜିତ’’ନ୍ତି ଆହ। ସୋ ପୁରିସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହେ ଭଣେ ଦସବଲସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ନ ଜାନିମ୍ହ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଜାନୀ’’ତି ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ପେସେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ତୁଣ୍ହୀ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଠମଂ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଅଦାସି, ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମଯ୍ହଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି? ତମ୍ପି ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ଦସବଲସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ରାଜାପି ‘‘କିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ କତ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ତମ୍ପି ତେନ ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାନିପି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥଯୁଗାନି ପେସେସି। ସୋ ତାନିପି ଅଦାସି। ରାଜା ଅଞ୍ଞାନିପି ଚତ୍ତାରୀତି ଏୱଂ ଯାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱତ୍ଥଯୁଗାନି ପେସେସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଇଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଗହଣଂ ୱିଯ ହୋତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଏକଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥଯୁଗାନି ଗହେତ୍ୱା ତିଂସ ଯୁଗାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ୱିସ୍ସାସିକୋ ଜାତୋ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ସୀତସମଯେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରୁତରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ଦତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କିଂ ମେ ଇମିନା କମ୍ବଲେନ ଇମସ୍ମିଂ ପୂତିକାଯେ ଉପନୀତେନା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ ମଞ୍ଚସ୍ସ ଉପରି ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ପାତୋୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଛବ୍ବଣ୍ଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ କମ୍ବଲେ ପଟିହଞ୍ଞନ୍ତି, କମ୍ବଲୋ ଅତିୱିଯ ୱିରୋଚତି। ରାଜା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏସ କମ୍ବଲୋ, ଅମ୍ହେହି ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ତୁମ୍ହେହି, ମହାରାଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୂଜିତୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ମଯଂ ପୂଜିତାତି। ରାଜା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞାସି, ନ ମଯ’’ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ଯଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରଭୂତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଂ ନାମ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋପି ‘‘ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ ନାମ ଚତୁସଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ଚତୁସଟ୍ଠି ସଲାକାଭତ୍ତାନି ଉପନିବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ପୁନ ତତୋ ଚୁତୋ ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ କୋଣାଗମନସ୍ସ ଚ ଭଗୱତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତରେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଟୁମ୍ବିଯଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ ଜଙ୍ଘୱିହାରଂ ଚରତି, ତସ୍ମିଂ ଚ ସମଯେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନଦୀତୀରେ ଚୀୱରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁୱାତେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ସୋ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେଥା’’ତି ଆହ। ଅନୁୱାତୋ ନପ୍ପହୋତୀତି । ‘‘ଇମିନା, ଭନ୍ତେ, କରୋଥା’’ତି ସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କେନଚି ପରିହାନି ମା ହୋତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ଅଥ ଘରେପିସ୍ସ ଭଗିନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଭରିଯାଯ କଲହଂ କରୋନ୍ତିଯା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ଭଗିନୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ, ‘‘ଏୱରୂପଂ ବାଲଂ ଯୋଜନସତେନ ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସା ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତା ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ଦିନ୍ନଂ ଭତ୍ତଂ ମା ଏସ ଭୁଞ୍ଜତୂ’’ତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଇତରା ଦିସ୍ୱା ‘‘ବାଲେ ମଂ ତାୱ ଅକ୍କୋସ ୱା ପହର ୱା, ଏୱରୂପସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି ପୂରିତପାରମିସ୍ସ ପତ୍ତତୋ ଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲଂ ଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯାଯ ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସା ‘‘ତିଟ୍ଠଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି କଲଲଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣେନ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଚତୁମଧୁରସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଉପରି ଆସିତ୍ତେନ ପଦୁମଗବ୍ଭୱଣ୍ଣେନ ସପ୍ପିନା ୱିଜ୍ଜୋତମାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଯଥା ଅଯଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଏୱଂ ଓଭାସଜାତଂ ମେ ସରୀରଂ ହୋତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତେପି ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା ଯାୱତାଯୁକଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଉପାସକୋ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିଯଂ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇତରାପି ତାଦିସସ୍ସେୱ ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତମେୱ ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଆନଯିଂସୁ। ତସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ଅଦିନ୍ନୱିପାକସ୍ସ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ପତିକୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତାଯ ଉମ୍ମାରବ୍ଭନ୍ତରେ ସକଲସରୀରଂ ଉଗ୍ଘାଟିତୱଚ୍ଚକୁଟି ୱିଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜାତଂ। ସେଟ୍ଠିକୁମାରୋ ‘‘କସ୍ସାଯଂ ଗନ୍ଧୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞାଯା’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ନୀହରଥା’’ତି ଆଭତନିଯାମେନେୱ କୁଲଘରଂ ପେସେସି। ସା ଏତେନେୱ ନୀହାରେନ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତିତା।

ତେନ ଚ ସମଯେନ କସ୍ସପଦସବଲୋ ପରିନିବ୍ବାଯି, ତସ୍ସ ଘନକୋଟ୍ଟିମାହି ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାହି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାହି ଯୋଜନୁବ୍ବେଧଂ ଚେତିଯଂ ଆରଭିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଚେତିଯେ କରିଯମାନେ ସା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତିତା, କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସରୀରାଭରଣଭଣ୍ଡକଂ ଭଞ୍ଜାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକଂ କାରେସି ରତନାଯତଂ ୱିଦତ୍ଥିୱିତ୍ଥିନ୍ନଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୁବ୍ବେଧଂ। ତତୋ ହରିତାଲମନୋସିଲାପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେ ଆଦାଯ ଚେତିଯକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗତା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ଏକା ଇଟ୍ଠକାପନ୍ତି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛମାନା ଘଟନିଟ୍ଠକାଯ ଊନା

ହୋତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱଡ୍ଢକିଂ ଆହ – ‘‘ଇମଂ ଇଟ୍ଠକଂ ଏତ୍ଥ ଠପେଥା’’ତି। ଅମ୍ମ, ଭଦ୍ଦକେ କାଲେ ଆଗତାସି, ସୟମେୱ ଠପେହୀତି। ସା ଆରୁୟ୍ହ ତେଲେନ ହରିତାଲମନୋସିଲଂ ୟୋଜେତ୍ୱା ତେନ ବନ୍ଧନେନ ଇଟ୍ଠକଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପରି ଅଟ୍ଠହି ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କାୟତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାୟତୁ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ’’ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ଅଥ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ୟସ୍ସ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମଂ ଗେହଂ ନୀତା, ତସ୍ସ ତଂ ଆରବ୍ଭ ସତି ଉଦପାଦି। ନଗରେପି ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ ହୋତି। ସୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଆହ – ‘‘ତଦା ଇଧ ଆନୀତା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ଥି, କହଂ ସା’’ତି? କୁଲଗେହେ ସାମୀତି। ଆନେଥ ନଂ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମାତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତା ‘‘କିଂ, ତାତା, ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ତାୟ ପୁଟ୍ଠା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ତାତା, ମୟା ଆଭରଣଭଣ୍ଡେନ ଚେତିୟଂ ପୂଜିତଂ, ଆଭରଣଂ ମେ ନତ୍ଥୀତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ଆନେଥ ନଂ, ପିଳନ୍ଧନଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି। ତେ ଆନୟିଂସୁ। ତସ୍ସା ସହ ଘରପ୍ପୱେସନେନ ସକଲଗେହଂ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧଞ୍ଚେୱ ନୀଲୁପ୍ପଲଗନ୍ଧଞ୍ଚ ୱାୟି।

ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛି ‘‘ପଠମଂ ତୱ ସରୀରତୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାୟି, ଇଦାନି ପନ ତେ ସରୀରତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ୱାୟତି, କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି? ସା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନା କତକମ୍ମଂ ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ‘‘ନିୟ୍ୟାନିକଂ ୱତ ବୁଦ୍ଧସାସନ’’ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ୟୋଜନିକଂ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିୟଂ କମ୍ବଲକଞ୍ଚୁକେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରଥଚକ୍କପ୍ପମାଣେହି ସୁୱଣ୍ଣପଦୁମେହି ଅଲଙ୍କରି। ତେସଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥା ଓଲମ୍ବକା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ୟାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିତୋ ୟୋଜନମତ୍ତେ ଠାନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞାପି ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ରାଜକୁଲେ ଜେଟ୍ଠଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତେସୁ ୱୟପ୍ପତ୍ତେସୁ କୁମାରସ୍ସ ୱସନଗାମେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠଂ। ସୋ ମାତରଂ ଆହ – ‘‘ସାଟକଂ ମେ , ଅମ୍ମ, ଦେହି, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସା ଧୋତୱତ୍ଥଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅମ୍ମ, ଥୂଲଂ ଇଦଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦେହୀତି। ଅଞ୍ଞଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଞ୍ଞଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ମାତା ଆହ – ‘‘ତାତ, ୟାଦିସେ ଗେହେ ମୟଂ ଜାତା, ନତ୍ଥି ନୋ ଇତୋ ସୁଖୁମତରସ୍ସ ପଟିଲାଭାୟ ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି। ତେନ ହି ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଅମ୍ମାତି। ପୁତ୍ତ ଅହଂ ଅଜ୍ଜେୱ ତୁୟ୍ହଂ ବାରାଣସିନଗରେ ରଜ୍ଜପଟିଲାଭଂ ଇଚ୍ଛାମୀତି। ସୋ ମାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଗଚ୍ଛାମି, ଅମ୍ମା’’ତି। ଗଚ୍ଛ, ତାତାତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ଅହୋସି – ‘‘କହଂ ଗମିସ୍ସତି, ଇଧ ୱା ଏତ୍ଥ ୱା ଗେହେ ନିସୀଦିସ୍ସତୀ’’ତି? ସୋ ପନ ପୁଞ୍ଞନିୟାମେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ଚ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କାଲକତସ୍ସ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ ହୋତି।

ଅମଚ୍ଚା ରଞ୍ଞୋ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ରଞ୍ଞୋ ଏକା ଧୀତାୱ ଅତ୍ଥି, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଅରାଜକଂ ରଜ୍ଜଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, କୋ ରାଜା ହୋତୀ’’ତି ମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ହୋହି, ତ୍ୱଂ ହୋହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ଆହ – ‘‘ବହୁଂ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଫୁସ୍ସରଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମା’’ତି। ତେ କୁମୁଦୱଣ୍ଣେ ଚତ୍ତାରୋ ସିନ୍ଧୱେ ୟୋଜେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱିଧଂ ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡଂ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ ରଥସ୍ମିଂୟେୱ ଠପେତ୍ୱା ରଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ତୂରିୟାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସୁଂ। ରଥୋ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ‘‘ପରିଚୟେନ ଉୟ୍ୟାନାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତି, ନିୱତ୍ତେମା’’ତି କେଚି ଆହଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ‘‘ମା ନିୱତ୍ତୟିତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ରଥୋ କୁମାରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଆରୋହନସଜ୍ଜୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ପୁରୋହିତୋ ପାରୁପନକଣ୍ଣଂ ଅପନେତ୍ୱା ପାଦତଲାନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ତିଟ୍ଠତୁ ଅୟଂ ଦୀପୋ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦୀପପରିୱାରେସୁ ଚତୂସୁ ଦୀପେସୁ ଏସୋ ରଜ୍ଜଂ କାରେତୁଂ ୟୁତ୍ତୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ପୁନପି ତୂରିୟାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥ , ପୁନପି ତୂରିୟାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥା’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତୂରିୟାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି।

ଅଥ କୁମାରୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କେନ କମ୍ମେନ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ଦେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ରଜ୍ଜଂ ପାପୁଣାତୀତି। ରାଜା କହନ୍ତି? ଦେୱତ୍ତଂ ଗତୋ ସାମୀତି। କତି ଦିୱସା ଅତିକ୍କନ୍ତାତି? ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋତି। ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ନତ୍ଥୀତି? ଧୀତା ଅତ୍ଥି ଦେୱ, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି। କରିସ୍ସାମି ରଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ତାୱଦେୱ ଅଭିସେକମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ରାଜଧୀତରଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନଂ ଆନେତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ ଅଭିସେକଂ ଅକଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ କତାଭିସେକସ୍ସ ସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ୱତ୍ଥଂ ଉପହରିଂସୁ। ସୋ ‘‘କିମିଦଂ, ତାତା’’ତି ଆହ। ନିୱାସନୱତ୍ଥଂ ଦେୱାତି। ନନୁ, ତାତା, ଥୂଲଂ, ଅଞ୍ଞଂ ସୁଖୁମତରଂ ନତ୍ଥୀତି? ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଭୋଗୱତ୍ଥେସୁ ଇତୋ ସୁଖୁମତରଂ ନତ୍ଥି ଦେୱାତି। ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା ଏୱରୂପଂ ନିୱାସେସୀତି? ଆମ, ଦେୱାତି। ନ ମଞ୍ଞେ ପୁଞ୍ଞୱା ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା, ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରଥ, ଲଭିସ୍ସାମ ୱତ୍ଥନ୍ତି। ତେ ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରିଂସୁ। ସୋ ଉଟ୍ଠାୟ ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଉଦକଂ ଆଦାୟ ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି, ତାୱଦେୱ ଘନପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ପୁନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଉତ୍ତରନ୍ତି ଏୱଂ ଚତସ୍ସୋପି ଦିସା ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି, ସବ୍ବଦିସାସୁ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠ କତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସୋ ଏକଂ ଦିବ୍ବଦୁସ୍ସଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ‘‘ନନ୍ଦରଞ୍ଞୋ ୱିଜିତେ ସୁତ୍ତକନ୍ତିକା ଇତ୍ଥିୟୋ ମା ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତିଂସୂତି ଏୱଂ ଭେରିଂ ଚରାପେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ଛତ୍ତଂ

ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱି।

ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଏକଦିୱସଂ ଦେୱୀ ରଞ୍ଞୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା "ଅହୋ ତପସ୍ସୀ"ତି କାରୁଞ୍ଞାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। "କିମିଦଂ ଦେୱୀ"ତି ଚ ପୁଟ୍ଠା "ଅତିମହତୀ ତେ ଦେୱ ସମ୍ପତ୍ତି, ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣଂ ଅକତ୍ଥ, ଇଦାନି ଅନାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଂ କୁସଲଂ ନ କରୋଥା"ତି ଆହ। କସ୍ସ ଦସ୍ସାମି, ସୀଲୱନ୍ତୋ ନତ୍ଥୀତି। "ଅସୁଞ୍ଞୋ, ଦେୱ, ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ଅରହନ୍ତେହି, ତୁମ୍ହେ ଦାନମେୱ ସଜ୍ଜେଥ, ଅହଂ ଅରହନ୍ତେ ଲଚ୍ଛାମୀ"ତି ଆହ। ରାଜା ପୁନଦିୱସେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜାପେସି। ଦେୱୀ ପାତୋୱ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଉପରିପାସାଦେ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖା ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା "ସଚେ ଏତିସ୍ସା ଦିସାୟ ଅରହନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ସ୍ୱେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ"ତି ଆହ। ତସ୍ସଂ ଦିସାୟଂ ଅରହନ୍ତୋ ନାହେସୁଂ, ତଂ ସକ୍କାରଂ କପଣୟାଚକାନଂ ଅଦଂସୁ।

ପୁନଦିୱସେ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଥେୱ ଅକାସି, ପୁନଦିୱସେ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେ। ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ସଜ୍ଜନଦିୱସେ ପନ ଦେୱିୟା ତଥେୱ ନିମନ୍ତିତେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସନ୍ତାନଂ ପଦୁମୱତିୟା ପୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭାତିକେ ଆମନ୍ତେସି – "ମାରିସା, ନନ୍ଦରାଜା ତୁମ୍ହେ ନିମନ୍ତେତି, ଅଧିୱାସେଥ ତସ୍ସା"ତି। ତେ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ଓତରିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଗନ୍ତ୍ୱା "ପଞ୍ଚସତା, ଦେୱ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଆଗତା"ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱିୟା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପାସାଦଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତତ୍ର ତେସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ରାଜା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ, ଦେୱୀ ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, "ଅୟ୍ୟା, ପଚ୍ଚୟେହି ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତି, ମୟଂ ପୁଞ୍ଞେନ ନ ହାୟିସ୍ସାମ, ଅମ୍ହାକଂ ୟାୱଜୀୱଂ ଇଧ ନିୱାସାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା"ତି। ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ପଞ୍ଚ ପଣ୍ଣସାଲାସତାନି ପଞ୍ଚ ଚଙ୍କମନସତାନୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସାପେସୁଂ।

ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୋ "ଅହଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତୁଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ମା ପମଜ୍ଜୀ"ତି ଦେୱିଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ତସ୍ମିଂ ଅନାଗତେୟେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଆୟୁସଙ୍ଖାରା ଖୀଣା। ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତିୟାମରତ୍ତିଂ ଝାନକୀଳଂ କୀଳିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି। ଏତେନୁପାୟେନ ସେସାପୀତି ସବ୍ବେୱ ପରିନିବ୍ବୁତା। ପୁନଦିୱସେ ଦେୱୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ହରିତୁପଲିତ୍ତଂ କାରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ଧୂମଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ନିସିନ୍ନା; ଆଗମନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ପୁରିସଂ ପେସେସି "ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଜାନାହି, କିଂ ଅୟ୍ୟାନଂ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକ"ନ୍ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପଦୁମସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଚଙ୍କମନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା "କାଲୋ, ଭନ୍ତେ"ତି ଆହ। ପରିନିବ୍ବୁତସରୀରଂ କିଂ କଥେସ୍ସତି? ସୋ "ନିଦ୍ଦାୟତି ମଞ୍ଞେ"ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାଦେ ହତ୍ଥେନ ପରାମସିତ୍ୱା ପାଦାନଂ ସୀତଲତାୟ ଚେୱ ଥଦ୍ଧତାୟ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦୁତିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି, ଏୱଂ ତତିୟସ୍ସାତି ସବ୍ବେସଂ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ଗତୋ। "କହଂ, ତାତ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା"ତି ପୁଟ୍ଠୋ "ପରିନିବ୍ବୁତା ଦେୱୀ"ତି ଆହ । ଦେୱୀ କନ୍ଦନ୍ତୀ ରୋଦନ୍ତୀ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନାଗରେହି ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଧୁକୀଳିତଂ କାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଧାତୁୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗତଂ ଦେୱିଂ ପୁଚ୍ଛି – "କିଂ, ଭଦ୍ଦେ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ନପ୍ପମଜ୍ଜି, ନିରୋଗା ଅୟ୍ୟା"ତି? ପରିନିବ୍ବୁତା ଦେୱାତି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – "ଏୱରୂପାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତାନଂ ମରଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅମ୍ହାକଂ କୁତୋ ମୋକ୍ଖୋ"ତି? ସୋ ନଗରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନମେୱ ପୱିସିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ପଟିୟାଦେତ୍ୱା ସୟଂ ସମଣକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ଦେୱୀପି "ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ବଜିତେ ଅହଂ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ତତ୍ଥେୱ ଉୟ୍ୟାନେ ପବ୍ବଜିତା। ଦ୍ୱେପି ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

ତେସୁ ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ପାୱିସି। ସତ୍ଥରି ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେ ଅୟଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱୋ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅୟଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରେ କୋସିୟଗୋତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତା। ତେସଂ ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢମାନାନଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ୱୀସତିମେ ୱସ୍ସେ ଭଦ୍ଦାୟ ସୋଳସମେ ୱସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, "ତାତ, ତ୍ୱଂ ୱୟପତ୍ତୋ, କୁଲୱଂସୋ ନାମ ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ"ତି ଅତିୱିୟ ନିପ୍ପୀଳୟିଂସୁ। ମାଣୱୋ ଆହ – "ମୟ୍ହଂ ସୋତପଥେ ଏୱରୂପଂ କଥଂ ମା କଥେଥ, ଅହଂ ୟାୱ ତୁମ୍ହେ ଧରଥ, ତାୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ"ତି। ତେ କତିପାହଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ କଥୟିଂସୁ, ସୋପି ତଥେୱ ପଟିକ୍ଖିପି। ପୁନପି କଥୟିଂସୁ, ପୁନପି ପଟିକ୍ଖିପି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମାତା ନିରନ୍ତରଂ କଥେସିୟେୱ।

ମାଣୱୋ "ମମ ମାତରଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ"ତି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରେହି ଏକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ କାରାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ

ମଜ୍ଜନଘଟ୍ଟନାଦିକମ୍ମପରିୟୋସାନେ ତଂ ରତ୍ତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନେହି ପୁପ୍ଫେହି ଚେୱ ନାନାଅଲଙ୍କାରେହି ଚ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ମାତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ଏୱରୂପଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଲଭନ୍ତୋ ଗେହେ ୱସିସ୍ସାମି, ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି । ପଣ୍ଡିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞୱା ଦିନ୍ନଦାନୋ କତାଭିନୀହାରୋ, ପୁଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତୋ ନ ଏକକୋୱ ଅକାସି, ଅଦ୍ଧା ଏତେନ ସହ କତପୁଞ୍ଞା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକପଟିଭାଗାୱ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବକାମେହି ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ୟତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗେହି ସମାନକୁଲେ ଏୱରୂପଂ ଦାରିକଂ ପସ୍ସଥ, ଇମମେୱ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ କତ୍ୱା ଦେଥା’’ତି ଉୟ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ନାମ ଏତଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘‘କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ନାମ ଇତ୍ଥାକରୋ, ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରଂ ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ଭଦ୍ଦାୟ ଧାତୀ ଭଦ୍ଦଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ନ୍ହାୟିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ତଂ ରୂପକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅୟ୍ୟଧୀତା ମେ ଇଧାଗତା’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଦୁବ୍ବିନୀତେ କିଂ ତ୍ୱଂ ଇଧାଗତା’’ତି ତଲସତ୍ତିକଂ ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ ସୀଘ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଡପସ୍ସେ ପହରି। ହତ୍ଥୋ ପାସାଣେ ପଟିହତୋ ୱିୟ କମ୍ପିତ୍ଥ। ସା ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଏୱଂ ଥଦ୍ଧଂ ନାମ ମହାଗୀୱଂ ଦିସ୍ୱା ‘ଅୟ୍ୟଧୀତା ମେ’ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେସିଂ, ଅୟ୍ୟଧୀତାୟ ହି ମେ ନିୱାସନପଟିଗ୍ଗାହିକାୟପି ଅୟୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ତେ ମନୁସ୍ସା ପରିୱାରେତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପା ତେ ସାମିଧୀତା’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। କିଂ ଏସା, ଇମାୟ ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ମୟ୍ହଂ ଅୟ୍ୟାଧୀତା ଅଭିରୂପତରା, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନାୟ ପଦୀପକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସରୀରୋଭାସେନେୱ ତମଂ ୱିଧମତୀତି। ‘‘ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛା’’ତି ଖୁଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା କୋସିୟଗୋତ୍ତସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆଗମନଂ ନିୱେଦୟିଂସୁ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରତୋତି। କିଂ କାରଣା ଆଗତାତି? ଇମିନା ନାମ କାରଣେନାତି। ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ, ତାତା, ସମଜାତିଗୋତ୍ତୱିଭୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଦସ୍ସାମି ଦାରିକ’’ନ୍ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗଣ୍ହି। ତେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ ‘‘ଲଦ୍ଧା ଦାରିକା, କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋଥା’’ତି। ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ଆରୋଚୟିଂସୁ ‘‘ଲଦ୍ଧା କିର ଦାରିକା’’ତି। ମାଣୱୋ ‘‘ଅହଂ ‘ନ ଲଭିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ‘ଇମେ ଲଦ୍ଧାତି ୱଦନ୍ତି’, ଅନତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ରହୋଗତୋ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି ‘‘ଭଦ୍ଦା ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ, ଅହଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୀ ଅହୋସୀ’’ତି। ଭଦ୍ଦାପି ‘‘ଅସୁକସ୍ସ କିର ମଂ ଦାତୁକାମୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ରହୋଗତା ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି ‘‘ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ, ଅହଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସୀ’’ତି। ଦ୍ୱେ ପଣ୍ଣାନି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମାଗଚ୍ଛିଂସୁ। ଇଦଂ କସ୍ସ ପଣ୍ଣନ୍ତି? ପିପ୍ପଲିମାଣୱେନ ଭଦ୍ଦାୟ ପହିତନ୍ତି। ଇଦଂ କସ୍ସାତି? ଭଦ୍ଦାୟ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ପହିତନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଦ୍ୱେପି ୱାଚେତ୍ୱା ‘‘ପସ୍ସଥ ଦାରକାନଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ଫାଲେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସମାନପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଇତୋ ଚ ଏତ୍ତୋ ଚ ପେସେସୁଂ। ଇତି ତେସଂ ଅନିଚ୍ଛମାନାନଂୟେୱ ସମାଗମୋ ଅହୋସି।

ତଂଦିୱସମେୱ ମାଣୱୋ ଏକଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଠପେସି। ଭଦ୍ଦାପି, ତାନି ସୟନମଜ୍ଝେ ଠପେସି। ଭୁତ୍ତସାୟମାସା ଉଭୋପି ‘‘ସୟନଂ ଅଭିରୁହିସ୍ସାମା’’ତି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ମାଣୱୋ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ସୟନଂ ଅଭିରୁହି। ଭଦ୍ଦା ୱାମପସ୍ସେନ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ୟସ୍ସ ପସ୍ସେ ପୁପ୍ଫାନି ମିଲାୟନ୍ତି, ତସ୍ସ ରାଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱିଜାନିସ୍ସାମ, ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ନ ଅଲ୍ଲୀୟିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ତେ ପନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସରୀରସମ୍ଫସ୍ସଭୟେନ ତିୟାମରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କମନ୍ତାୱ ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ଦିୱା ପନ ହାସମତ୍ତମ୍ପି ନାହୋସି। ତେ ଲୋକାମିସେନ ଅସଂସଟ୍ଠା ୟାୱ ମାତାପିତରୋ ଧରନ୍ତି, ତାୱ କୁଟୁମ୍ବଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ତେସୁ କାଲଙ୍କତେସୁ ୱିଚାରୟିଂସୁ। ମହତୀ ମାଣୱସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତି ସତ୍ତାସୀତିକୋଟିଧନଂ, ଏକଦିୱସଂ ସରୀରଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ ସୁୱଣ୍ଣଚୁଣ୍ଣମେୱ ମଗଧନାଲିୟା ଦ୍ୱାଦସନାଲିମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ୟନ୍ତବଦ୍ଧାନି ସଟ୍ଠି ମହାତଲାକାନି, କମ୍ମନ୍ତୋ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକୋ, ଅନୁରାଧପୁରପ୍ପମାଣା ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମା, ଚୁଦ୍ଦସ ହତ୍ଥାନୀକା, ଚୁଦ୍ଦସ ଅସ୍ସାନୀକା, ଚୁଦ୍ଦସ ରଥାନୀକା।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅଲଙ୍କତଅସ୍ସଂ ଆରୁୟ୍ହ ମହାଜନପରିୱୁତୋ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖେତ୍ତକୋଟିୟଂ ଠିତୋ ନଙ୍ଗଲେହି ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ କାକାଦୟୋ ସକୁଣେ ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦାଦିପାଣକେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଇମେ କିଂ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦେ, ଅୟ୍ୟାତି। ଏତେହି କତଂ ପାପଂ କସ୍ସ ହୋତୀତି? ତୁମ୍ହାକଂ, ଅୟ୍ୟାତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଏତେହି କତଂ ପାପଂ ମୟ୍ହଂ ହୋତି, କିଂ ମେ କରିସ୍ସତି ସତ୍ତାସୀତିକୋଟିଧନଂ, କିଂ ଦ୍ୱାଦସୟୋଜନିକୋ କମ୍ମନ୍ତୋ, କିଂ ସଟ୍ଠିୟନ୍ତବଦ୍ଧାନି ତଲାକାନି, କିଂ ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମା? ସବ୍ବମେତଂ ଭଦ୍ଦାୟ କାପିଲାନିୟା ନିୟ୍ୟାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଭଦ୍ଦାପି କାପିଲାନୀ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନ୍ତରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ତୟୋ ତିଲକୁମ୍ଭେ ପତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଧାତୀହି ପରିୱୁତା ନିସିନ୍ନା କାକେ ତିଲପାଣକେ ଖାଦନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମା, କିଂ ଇମେ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ପାଣକେ, ଅୟ୍ୟେତି। ଅକୁସଲଂ କସ୍ସ ହୋତୀତି? ତୁମ୍ହାକଂ, ଅୟ୍ୟେତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ଚତୁହତ୍ଥୱତ୍ଥଂ

ନାଳିକୋଦନମତ୍ତଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଯଦି ପନେତଂ ଏତ୍ତକେନ ଜନେନ କତଂ ଅକୁସଲଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତି, ଅଦ୍ଧା ଭୱସହସ୍ସେନପି ୱଟ୍ଟତୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅଯ୍ଯପୁତ୍ତେ ଆଗତମତ୍ତେଯେୱ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ନିଯ୍ଯାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି।

ମାଣୱୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଭୋଜନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ଦ୍ୱେପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପରିଜନେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ରହୋଗତା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ ମାଣୱୋ ଭଦ୍ଦଂ ଆହ – ''ଭଦ୍ଦେ ଇମଂ ଘରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ କିତ୍ତକଂ ଧନଂ ଆହରୀ''ତି? ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ସକଟସହସ୍ସାନି, ଅଯ୍ଯାତି। ଏତଂ ସବ୍ବଂ, ଯା ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଘରେ ସତ୍ତାସୀତି କୋଟିଯୋ ଯନ୍ତବଦ୍ଧା ସଟ୍ଠିତଳାକାଦିଭେଦା ସମ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ତୁଯ୍ହଂଯେୱ ନିଯ୍ଯାତେମୀତି। ତୁମ୍ହେ ପନ କହଂ ଗଚ୍ଛଥ, ଅଯ୍ଯାତି? ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। ଅଯ୍ଯ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ନିସିନ୍ନା, ଅହମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। ତେସଂ ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣକୁଟି ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ଅନ୍ତରାପଣତୋ କସାୱରସପୀତାନି ୱତ୍ଥାନି ମତ୍ତିକାପତ୍ତେ ଚ ଆହରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କେସେ ଓହାରାପେତ୍ୱା ''ଯେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ, ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା''ତି ୱତ୍ୱା ଥୱିକାଯ ପତ୍ତେ ଓସାରେତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ପାସାଦତୋ ଓତରିଂସୁ। ଗେହେ ଦାସେସୁ ୱା କମ୍ମକାରେସୁ ୱା ନ କୋଚି ସଞ୍ଜାନି।

ଅଥ ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଦାସଗାମଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଆକପ୍ପକୁତ୍ତୱସେନ ଦାସଗାମୱାସିନୋ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ତେ ରୋଦନ୍ତା ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ''କିଂ ଅମ୍ହେ ଅନାଥେ କରୋଥ, ଅଯ୍ଯା''ତି ଆହଂସୁ। ''ମଯଂ ଭଣେ ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣସାଲା ୱିଯ ତଯୋ ଭୱାତି ପବ୍ବଜିମ୍ହା, ସଚେ ତୁମ୍ହେସୁ ଏକେକଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କରୋମ, ୱସ୍ସସତମ୍ପି ନପ୍ପହୋତି। ତୁମ୍ହେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଭୁଜିସ୍ସା ହୁତ୍ୱା ଜୀୱଥା''ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ରୋଦନ୍ତାନଂଯେୱ ପକ୍କମିଂସୁ। ଥେରୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଗ୍ଘନିକା ଇତ୍ଥୀ ମଯ୍ହଂ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ କୋଚିଦେୱ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେଯ୍ଯ 'ଇମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କରୋନ୍ତୀ'ତି। କୋଚି ୱା ପନ ଅମ୍ହେସୁ ମନଂ ପଦୂସେତ୍ୱା ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ଇମଂ ପହାଯ ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି।

ସୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଦ୍ଦାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ''ଭଦ୍ଦେ ତାଦିସିଂ ଇତ୍ଥିଂ ମମ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା 'ଇମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ'ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମ୍ହେସୁ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମହାଜନୋ ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ଇମସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେଧାପଥେ ତ୍ୱଂ ଏକଂ ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ଏକେନ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଆମ, ଅଯ୍ଯ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ମାତୁଗାମୋ ନାମ ମଲଂ, 'ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ନ ଭୱନ୍ତୀ'ତି ଅମ୍ହାକଂ ଦୋସଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅହଂ ଏକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମା''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ''ସତସହସ୍ସକପ୍ପପ୍ପମାଣେ ଅଦ୍ଧାନେ କତୋ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୋ ଅଜ୍ଜ ଭିଜ୍ଜତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ ଦକ୍ଖିଣଜାତିକା ନାମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦକ୍ଖିଣମଗ୍ଗୋ ୱଟ୍ଟତି। ମଯଂ ମାତୁଗାମା ନାମ ୱାମଜାତିକା, ଅମ୍ହାକଂ ୱାମମଗ୍ଗୋ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନା। ତେସଂ ଦ୍ୱେଧାଭୂତକାଲେ ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ''ଅହଂ ଚକ୍କୱାଳଗିରିସିନେରୁପବ୍ବତେ ଧାରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀପି ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ''ତି ୱଦନ୍ତୀ ୱିଯ ୱିରୱମାନା ଅକମ୍ପି, ଆକାସେ ଅସନିସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ପୱତ୍ତି, ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତୋ ଉନ୍ନଦି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱେଳୁୱନମହାୱିହାରେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋ ପଥୱୀକମ୍ପନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ପଥୱୀ କମ୍ପତୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ''ପିପ୍ପଲିମାଣୱୋ ଚ ଭଦ୍ଦା ଚ କାପିଲାନୀ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅପ୍ପମେଯ୍ଯଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତା, ତେସଂ ୱିଯୋଗଟ୍ଠାନେ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଗୁଣବଲେନ ଅଯଂ ପଥୱୀକମ୍ପୋ ଜାତୋ, ମଯାପି ଏତେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଅସୀତିମହାଥେରେସୁ କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ନିସୀଦନ୍ତୋ ପନ ଅଞ୍ଞତରପଂସୁକୂଲିକୋ ୱିଯ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥା ଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଇତି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପଣ୍ଣଚ୍ଛତ୍ତସକଟଚକ୍କକୂଟାଗାରାଦିପ୍ପମାଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତିଯୋ ୱିଧାୱନ୍ତିଯୋ ଚନ୍ଦସହସ୍ସ-ସୂରିଯସହସ୍ସ-ଉଗ୍ଗମନକାଲୋ ୱିଯ କୁରୁମାନା ତଂ ୱନନ୍ତଂ ଏକୋଭାସଂ ଅକଂସୁ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣସିରିଯା ସମୁଜ୍ଜଲତାରାଗଣଂ ୱିଯ ଗଗନଂ, ସୁପୁପ୍ଫିତକମଲକୁୱଲଯଂ ୱିଯ ସଲିଲଂ ୱନନ୍ତଂ ୱିରୋଚିତ୍ଥ। ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ଖନ୍ଧୋ ନାମ ସେତୋ ହୋତି, ପତ୍ତାନି ନାମ ନୀଲାନି, ପକ୍କାନି ରତ୍ତାନି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ସତସାଖୋ ନିଗ୍ରୋଧୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋୱ ଅହୋସି।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ''ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥା ଭୱିସ୍ସତି, ଇମାହଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ''ତି ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓଣତୋଣତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତୀସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ''ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମି, ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ – ''କସ୍ସପ, ସଚେ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ନିପଚ୍ଚକାରଂ ମହାପଥୱିଯା କରେଯ୍ଯାସି, ସାପି ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ। ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଗୁଣମହନ୍ତତଂ ଜାନତା ତଯା କତୋ ନିପଚ୍ଚକାରୋ ମଯ୍ହଂ ଲୋମମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନିସୀଦ, କସ୍ସପ, ଦାଯଜ୍ଜଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଭଗୱା ତୀହି ଓୱାଦେହି ଉପସମ୍ପଦଂ

ଅଦାସି। ଦତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧମୂଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଥେରଂ ପଚ୍ଛାସମଣଂ କତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥୁ ସରୀରଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣୱିଚିତ୍ତଂ, ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସତ୍ତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ। ସୋ କଞ୍ଚନମହାନାୱାଯ ପଚ୍ଛାବନ୍ଧୋ ୱିଯ ସତ୍ଥୁ ପଦାନୁପଦିକଂ ଅନୁଗଞ୍ଛି। ସତ୍ଥା ଥୋକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସଜ୍ଜାକାରଂ ଦସ୍ସେସି, ଥେରୋ ‘‘ନିସୀଦିତୁକାମୋ ସତ୍ଥା’’ତି ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାରୁପନପିଲୋତିକସଙ୍ଘାଟିଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞାପେସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ମିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଚୀୱରଂ ପରାମସିତ୍ୱା ‘‘ମୁଦୁକା ଖୋ ତ୍ୟାଯଂ, କସ୍ସପ, ପିଲୋତିକସଙ୍ଘାଟୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ସତ୍ଥା ମେ ସଙ୍ଘାଟିଯା ମୁଦୁକଭାୱଂ କଥେତି, ପାରୁପିତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ପାରୁପତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତି ଆହ। କିଂ ତ୍ୱଂ ପାରୁପିସ୍ସସି କସ୍ସପାତି? ତୁମ୍ହାକଂ ନିୱାସନଂ ଲଭନ୍ତୋ ପାରୁପିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେତି। ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ଇମଂ ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି? ମଯା ହି ଇମସ୍ସ ପଂସୁକୂଲସ୍ସ ଗହିତଦିୱସେ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ମହାପଥୱୀ କମ୍ପି, ଇମଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରଂ ନାମ ନ ସକ୍କା ପରିତ୍ତଗୁଣେନ ଧାରେତୁଂ, ପଟିବଲେନେୱିଦଂ ପଟିପତ୍ତିପୂରଣସମତ୍ଥେନ ଜାତିପଂସୁକୂଲିକେନ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚୀୱରଂ ପରିୱତ୍ତେସି।

ଏୱଂ ପନ ଚୀୱରପରିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଥେରେନ ପାରୁତଚୀୱରଂ ଭଗୱା ପାରୁପି, ସତ୍ଥୁ ଚୀୱରଂ ଥେରୋ ପାରୁପି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଚେତନାପି ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ‘‘ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ, ଅକତ୍ଥ, ଅତ୍ତନା ପାରୁତଚୀୱରଂ ସାୱକସ୍ସ ଦିନ୍ନପୁବ୍ବଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୀ ୱିଯ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା କମ୍ପି। ଥେରୋପି ‘‘ଲଦ୍ଧଂ ଦାନି ମଯା ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରିଭୋଗଚୀୱରଂ, କିଂ ମେ ଇଦାନି ଉତ୍ତରି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଉନ୍ନତିଂ ଅକତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେଯେୱ ତେରସ ଧୁତଗୁଣେ ସମାଦାଯ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଅରୁଣେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥାପି ‘‘କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦୂପମୋ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମତି, ଅପକସ୍ସେୱ କାଯଂ ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚନୱକୋ କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୪୬) ଏୱମାଦୀହି ସୁତ୍ତେହି ଥେରଂ ଥୋମେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଏତଦେୱ କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ‘‘ମମ ସାସନେ ଧୁତୱାଦାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାକସ୍ସପୋ ଅଗ୍ଗୋ’’ତି ଥେରଂ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେସୀତି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୨। ପଞ୍ଚମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଯଦିଦଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ୱଦତି। ତସ୍ସ ଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ଅଗ୍ଗଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଥେରୋ କିର ଭୋଜନପପଞ୍ଚମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସକାଲଂ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ସତ୍ତେ ଓଲୋକେନ୍ତୋୱ ୱିହରତି। ଇତି ଅହୋରତ୍ତଂ ଚିଣ୍ଣୱସିତାଯ ଏସ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ଅପିଚ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପତ୍ଥିତଭାୱେନପେସ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋୱ ଜାତୋ।

ତତ୍ରସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି କୁଲପୁତ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସେୱ ଭଗୱତୋ କାଲେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥଂ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି। ଅଯଂ ହି ତଦା ଅଞ୍ଞତରୋ ଅପାକଟନାମୋ ଇସ୍ସରକୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅହୋସି। ସୋ ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାତି। ସତ୍ଥା ଦେସନଂ ଯଥାନୁସନ୍ଧିକଂ ଘଟେତ୍ୱା ଏକଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ତତୋ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ମହା ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଯଂ ଏୱଂ ସତ୍ଥା ସଯଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଅହୋ ୱତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପରିସନ୍ତରେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ମହନ୍ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ମଯା ପତ୍ଥିତ’’ନ୍ତି ତେନେୱ ନିଯାମେନ ଅଜ୍ଜତନାଯ ସ୍ୱାତନାଯାତି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ସପରିୱାରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉତ୍ତମୱତ୍ଥାନି ଦତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ନାହଂ ଇମଂ ସକ୍କାରଂ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଯା ନ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଯା ଅତ୍ଥାଯ କରୋମି। ଯଂ ପନ ତୁମ୍ହେ ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପଯିତ୍ଥ, ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସପରିଯୋସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସାସନେ ତ୍ୱଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଅଗମାସି।

କୁଟୁମ୍ବିକୋପି ଯାୱ ବୁଦ୍ଧୋ ଧରତି, ତାୱ ଅୱିଜହିତମେୱ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତେ ସତ୍ଥରି ନିଟ୍ଠିତେ ସତ୍ତଯୋଜନିକେ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, କିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସ ପରିକମ୍ମ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ପଦୀପଦାନଂ ନାମ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଉପାସକାତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, କରିସ୍ସାମୀତି ସହସ୍ସଦୀପାନଂଯେୱ ତାୱ ଦୀପରୁକ୍ଖାନଂ ସହସ୍ସଂ କାରେସି, ତଦନନ୍ତରଂ ତତୋ ପରିତ୍ତତରେ, ତଦନନ୍ତରଂ ତତୋ ପରିଯତ୍ତତରେତି ଅନେକସହସ୍ସେ

ଦୀପରୁକ୍ଖେ କାରେସି। ସେସପଦୀପା ପନ ଅପରିମାଣା ଅହେସୁଂ।

ଏୱଂ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ଯାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ କାଲେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଟୁମ୍ବିଯଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତେ ସତ୍ଥରି ନିଟ୍ଠିତେ ଯୋଜନିକେ ଚେତିଯେ ବହୂ କଂସପାତିଯୋ କାରାପେତ୍ୱା ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଏକେକଂ ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ ଠପେତ୍ୱା ଉଜ୍ଜାଲେତ୍ୱା ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ମୁଖୱଟ୍ଟିଂ ଫୁସାପେନ୍ତୋ ଚେତିଯଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସବ୍ବମହନ୍ତଂ କଂସପାତିଂ କାରେତ୍ୱା ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ତସ୍ସା ମୁଖୱଟ୍ଟିଯଂ ସମନ୍ତତୋ ୱଟ୍ଟିସହସ୍ସଂ ଜାଲାପେତ୍ୱା ମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ଥୂପିକଂ ପିଲୋତିକାଯ ୱେଠେତ୍ୱା ଜାଲାପେତ୍ୱା କଂସପାତିଂ ସୀସେନାଦାଯ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଯୋଜନିକଂ ଚେତିଯଂ ଅନୁପରିଯାଯି। ଏୱଂ ତେନାପି ଅତ୍ତଭାୱେନ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ଯାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ପୁନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ତସ୍ମିଂଯେୱ ନଗରେ ଦୁଗ୍ଗତକୁଲସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସୁମନସେଟ୍ଠିଂ ନାମ ନିସ୍ସାଯ ୱସି, ଅନ୍ନଭାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ପନ ସୁମନସେଟ୍ଠି ଦେୱସିକଂ କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକଯାଚକାନଂ ଗେହଦ୍ୱାରେ ମହାଦାନଂ ଦେତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଉପରିଟ୍ଠୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତେ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ। ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ''ଅଜ୍ଜ କସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୀମଂସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଦୁଗ୍ଗତାନୁକମ୍ପକା ହୋନ୍ତି। ସୋ ''ଅଜ୍ଜ ମଯା ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇଦାନି ଅନ୍ନଭାରୋ ଅଟୱିତୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାମଦ୍ୱାରେ ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାସି।

ଅନ୍ନଭାରୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ତୁଚ୍ଛପତ୍ତହତ୍ଥଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ''ଅପି, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଲଭିସ୍ସାମ ମହାପୁଞ୍ଞାତି। ''ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ଇଧେୱ ହୋଥା''ତି ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ମାତୁଗାମଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଭଦ୍ଦେ, ମଯ୍ହଂ ଠପିତଂ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀ''ତି? ଅତ୍ଥି ସାମୀତି। ସୋ ତତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତମାଦାଯ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ, ମଯଂ ପୁରିମଭୱେ କଲ୍ଯାଣକମ୍ମସ୍ସ ଅକତତ୍ତା ଭତ୍ତଂ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ୱିହରାମ , ଅମ୍ହାକଂ ଦାତୁକାମତାଯ ସତି ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି, ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମେ ସତି ପଟିଗ୍ଗାହକଂ ନ ଲଭାମ, ଅଜ୍ଜ ମେ ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ଭାଗଭତ୍ତଞ୍ଚ ଅତ୍ଥି, ମଯ୍ହଂ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପାହୀ''ତି।

ବ୍ଯତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ ''ଯତୋ ମଯ୍ହଂ ସାମିକୋ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଦେତି, ମଯାପି ଇମସ୍ମିଂ ଦାନେ ଭାଗିନିଯା ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଭତ୍ତମ୍ପି ଉପରିଟ୍ଠସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଅନ୍ନଭାରୋ ପତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପା ଦୁଜ୍ଜୀୱିତା ମୁଚ୍ଚାମା''ତି ଆହ। ଏୱଂ ହୋତୁ, ମହାପୁଞ୍ଞାତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରସାଟକଂ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା , ''ଭନ୍ତେ, ଇଧ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଆହ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନୱୱିଧଂ ପାଟିକୂଲ୍ଯଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ପରିଭୁତ୍ତକାଲେ ଅନ୍ନଭାରୋ ପତ୍ତଧୋୱନୌଦକଂ ଅଦାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନିଟ୍ଠିତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ –

''ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ସବ୍ବମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା''ତି। –

ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଛତ୍ତେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ''ଅହୋ ଦାନଂ ପରମଦାନଂ ଉପରିଟ୍ଠେ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱତ୍ୱା ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ସୁମନସେଟ୍ଠି ''କିଂ ତ୍ୱଂ ମଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦାନଂ ଦଦମାନଂ ନ ପସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ନାହଂ ତୱ ଦାନେ ସାଧୁକାରଂ ଦେମି, ଅନ୍ନଭାରେନ ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତେ ପସୀଦିତ୍ୱା ସାଧୁକାରଂ ଦେମୀତି।

ସୁମନସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତିଦଂ, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତୋ ଦେୱତଂ ସାଧୁକାରଂ ଦାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ। ଅଯଂ ଅନ୍ନଭାରୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସନ୍ତୋ ଅନୁରୂପସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ଏକପିଣ୍ଡପାତଦାନେନେୱ ସାଧୁକାରଂ ଦାପେସି, ଏତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଦତ୍ୱା ଏତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ମମ ସନ୍ତକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅନ୍ନଭାରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ ତଯା କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚି ଦାନଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ, ଅଯ୍ଯ, ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମେ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନନ୍ତି। ହନ୍ଦ, ଭୋ, କହାପଣଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ମଯ୍ହଂ ଦେହୀତି। ନ ଦେମି ଅଯ୍ଯାତି। ସୋ ଯାୱ ସହସ୍ସଂ ୱଡ୍ଢେସି, ଅନ୍ନଭାରୋ ''ସହସ୍ସେନାପି ନ ଦେମୀ''ତି ଆହ। ହୋତୁ, ଭୋ, ଯଦି ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ଦେସି, ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ମେ ଦେହୀତି। ''ଏତମ୍ପି ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱା ଅଯୁତ୍ତଂ ୱା ନ ଜାନାମି, ଅଯ୍ଯଂ ପନ ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସଚେ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସୁମନସେଟ୍ଠି ମଯ୍ହଂ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତେ ପତ୍ତିଂ ଯାଚତି, ଦମ୍ମି ୱା ନ ଦମ୍ମି ୱା''ତି ।

ଉପମଂ ତେ ପଣ୍ଡିତ କରିସ୍ସାମି। ସେଯ୍ୟଥାପି କୁଲସତିକେ ଗାମେ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଘରେ ଦୀପଂ ଜାଲେଯ୍ୟ, ସେସା ଅଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞେ ତେଲେନ ୱଟ୍ଟିଂ ତେମେତ୍ୱା ଜାଲାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ, ପୁରିମଦୀପସ୍ସ ପଭା ଅତ୍ଥି, ନତ୍ଥୀତି। ଅତିରେକତରା, ଭନ୍ତେ, ପଭା ହୋତୀତି। ଏୱମେୱ ପଣ୍ଡିତ ଉଲୁଙ୍କଯାଗୁ ୱା ହୋତୁ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖା ୱା, ଅଞ୍ଞେ ପିଣ୍ଡପାତେ ପରେସଂ ପତ୍ତିଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ସତସ୍ସ ୱା ଦେତୁ ସହସ୍ସସ୍ସ ୱା, ଯତ୍ତକାନଂ ଦେତି, ତତ୍ତକାନଂ ପୁଞ୍ଞଂ ୱଡ୍ଢତି। ତ୍ୱଂ ଦେନ୍ତୋ ଏକମେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦାସି, ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପନ ପତ୍ତିୟା ଦିନ୍ନାୟ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ହୋନ୍ତି ଏକୋ ତୱ, ଏକୋ ଚ ତସ୍ସାତି।

ସୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ପିଣ୍ଡପାତେ ପତ୍ତିଂ ଗଣ୍ହ ସାମୀ''ତି ଆହ। ହନ୍ଦ, କହାପଣସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାତି। ନାହଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ୱିକ୍କିଣାମି, ସଦ୍ଧାୟ ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତିଂ ଦେମୀତି। ତାତ, ତ୍ୱଂ ମୟ୍ହଂ ସଦ୍ଧାୟ ପତ୍ତିଂ ଦେସି, ଅହଂ ପନ ତୁୟ୍ହଂ ଗୁଣଂ ପୂଜେନ୍ତୋ ସହସ୍ସଂ ଦେମି, ଗଣ୍ହ, ତାତାତି। ସୋ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହି। ତାତ, ତୁୟ୍ହଂ ସହସ୍ସଂ ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସହତ୍ଥା କମ୍ମକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ୱୀଥିୟଂ ଘରଂ ମାପେତ୍ୱା ୱସ। ଯେନ ତୁୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ମଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀତି। ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦିନ୍ନପିଣ୍ଡପାତୋ ନାମ ତଂଦିୱସମେୱ ୱିପାକଂ ଦେତି। ତସ୍ମା ସୁମନସେଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞଂ ଦିୱସଂ ଅନ୍ନଭାରଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ଅଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ତଂଦିୱସଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗତୋ।

ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ଆଗମ୍ମ ରାଜା ସେଟ୍ଠିଂ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଅନ୍ନଭାରମେୱ ଓଲୋକେସି । କିଂ, ଦେୱ, ଇମଂ ପୁରିସଂ ଅତିୱିୟ ଓଲୋକେସୀତି? ଅଞ୍ଞଂ ଦିୱସଂ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବତ୍ତା ଓଲୋକେମୀତି। ଓଲୋକେତବ୍ବଯୁତ୍ତକୋ ଏସ ଦେୱାତି। କୋ ପନସ୍ସ ଓଲୋକେତବ୍ବଯୁତ୍ତକୋ ଗୁଣୋତି? ଅଜ୍ଜ ଅଞ୍ଞେ ଭାଗଭତ୍ତଂ ସୟଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଉପରିଟ୍ଠପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ମମ ହତ୍ଥତୋ ସହସ୍ସଂ ଲଭି ଦେୱାତି। କୋନାମୋ ଏସୋତି? ଅନ୍ନଭାରୋ ନାମ ଦେୱାତି। ''ତୱ ହତ୍ଥତୋ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ମମପି ହତ୍ଥତୋ ଲଦ୍ଧୁଂ ଅରହତି, ଅହମ୍ପିସ୍ସ ପୂଜଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଅଦାସି। ଏତସ୍ସ ୱସନଗେହଂ ଜାନାଥ ଭଣେତି? ସାଧୁ ଦେୱାତି ଏକଂ ଗେହଟ୍ଠାନଂ ସୋଧେନ୍ତା କୁଦାଳେନ ଆହତାହତଟ୍ଠାନେ ନିଧିକୁମ୍ଭିୟୋ ଗୀୱାୟ ଗୀୱଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତା ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ''ତେନ ହି ଗନ୍ତ୍ୱା ଖନଥା''ତି ଆହ। ତେସଂ ଖନନ୍ତାନଂ ଖନନ୍ତାନଂ ହେଟ୍ଠା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ରାଜା ''ଅନ୍ନଭାରସ୍ସ ୱଚନେନ ଖନଥା''ତି ଆହ। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଅନ୍ନଭାରସ୍ସେୱ ୱଚନ''ନ୍ତି ଖନିଂସୁ। କୁଦାଳେନ ଆହତାହତଟ୍ଠାନେ ଅହିଚ୍ଛତ୍ତକମକୁଳାନି ୱିୟ କୁମ୍ଭିୟୋ ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ଧନଂ ଆହରିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ରାସିଂ ଅକଂସୁ। ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ''ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ କସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଏତ୍ତକଂ ଧନଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ନତ୍ଥି କସ୍ସଚି ଦେୱାତି। ତେନ ହି ଅୟଂ ଅନ୍ନଭାରୋ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଧନସେଟ୍ଠି ନାମ ହୋତୂତି। ତଂଦିୱସମେୱ ସେଟ୍ଠିଚ୍ଛତ୍ତଂ ଲଭି।

ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଦୀଘରତ୍ତଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକାଲେ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରେ ଅମିତୋଦନସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ପନସ୍ସ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ମହାନାମସକ୍କସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା ସତ୍ଥୁ ଚୂଳପିତୁପୁତ୍ତୋ ପରମସୁଖୁମାଲୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ସୁୱଣ୍ଣପାତିୟଂଯେୱସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ଏକଦିୱସଂ ''ମମ ପୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ପଦଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଏକଂ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ଅଞ୍ଞାୟ ସୁୱଣ୍ଣପାତିୟା ପିଦହିତ୍ୱା ତୁଚ୍ଛକଂଯେୱ ପେସେସି। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବପୂୱେହି ପୂରେସୁଂ। ଏୱଂ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଅହୋସି। ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେସୁ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ଅଲଙ୍କତନାଟକିତ୍ଥୀହି ପରିୱୁତୋ ଦେୱୋ ୱିୟ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱି।

ଅମ୍ହାକମ୍ପି ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ତୁସିତପୁରା ଚୱିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିୟା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ଏକୂନତିଂସ ୱସ୍ସାନି ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସିତ୍ୱା ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲୋକାନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ଆଗମ୍ମ ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ରାଜଗହଂ ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛଥ ଭଣେ ମମ ପୁତ୍ତଂ ଆନେଥା''ତି ପିତରା ପହିତେ ସହସ୍ସସହସ୍ସପରିୱାରେ ଦସ ଅମଚ୍ଚେ ଏହିଭିକ୍ଖୁପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା କାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରେନ ଚାରିକାଗମନଂ ଆୟାଚିତୋ ରାଜଗହତୋ ୱୀସତିସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଞାତିସମାଗମେ ଅନେକେହି ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟେହି ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ୱିଚିତ୍ରଧମ୍ମଦେସନଂ କତ୍ୱା ମହାଜନଂ ଅମତପାନଂ ପାୟେତ୍ୱା ଦୁତିୟଦିୱସେ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ନଗରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ ଖୋ କୁଲନଗରଂ ଆଗତାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣ''ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ''ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରଣଂ ଆଚିଣ୍ଣ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ଆଗତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ତେନ ସକନିୱେସନଂ ପୱେସେତ୍ୱା କତସକ୍କାରସମ୍ମାନୋ ତତ୍ଥ କାତବ୍ବଂ ଞାତିଜନାନୁଗ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ରାହୁଲକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରତୋ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଅନୁପିୟଅମ୍ବୱନଂ ଅଗମାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ସାକିୟଜନଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଆହ – ''ସଚେ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସିସ୍ସ, ରାଜା ଅଭୱିସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ

ସତ୍ତରତନସମନ୍ନାଗତୋ। ନତ୍ତାପି ମେ ରାହୁଲକୁମାରୋ ଖତ୍ତିଯଗଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଅଚରିସ୍ସ, ତୁମ୍ହେପି ଏତମତ୍ଥଂ ଜାନାଥ। ଇଦାନି ପନ ମେ ପୁତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ, ଖତ୍ତିଯାୱସ୍ସ ପରିୱାରା ହୋନ୍ତୁ। ତୁମ୍ହେ ଏକେକକୁଲତୋ ଏକେକଂ ଦାରକଂ ଦେଥା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସହସ୍ସଖତ୍ତିଯକୁମାରା ପବ୍ବଜିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମହାନାମୋ କୁଟୁମ୍ବସାମିକୋ ହୋତି। ସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସକ୍କଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଏତରହି, ତାତ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଅଭିଞ୍ଞାତା ଅଭିଞ୍ଞାତା ସକ୍କକୁମାରା ଭଗୱନ୍ତଂ ପବ୍ବଜିତଂ ଅନୁପବ୍ବଜନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ କୁଲେ ନତ୍ଥି କୋଚି ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ତେନ ହି ତ୍ୱଂ ୱା ପବ୍ବଜ, ଅହଂ ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଘରାୱାସେ ରୁଚିଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତସତ୍ତମୋ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାନୁକ୍କମୋ ସଙ୍ଘଭେଦକକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୩୦ ଆଦଯୋ) ଆଗତୋୱ।

ଏୱଂ ଅନୁପିଯଅମ୍ବୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତେସୁ ପନ ତେସୁ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସି, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସି, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଭଗୁତ୍ଥେରୋ ଚ କିମିଲତ୍ଥେରୋ ଚ ପଚ୍ଛା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେସଂ ପନ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଥେରାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ପୁବ୍ବପତ୍ଥନାଭିନୀହାରୋ ଆଗମିସ୍ସତି। ଅଯଂ ପନ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯରଟ୍ଠେ ପାଚୀନୱଂସମିଗଦାଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ତ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କେ ୱିତକ୍କେସି, ଅଟ୍ଠମେ କିଲମତି। ସତ୍ଥା ''ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅଟ୍ଠମେ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କେ କିଲମତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ''ତସ୍ସ ସଙ୍କପ୍ପଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ''ତି ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଅଟ୍ଠମଂ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କଂ ପୂରେତ୍ୱା ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହାଅରିଯୱଂସପଟିପଦଂ (ଅ। ନି। ୮।୩୦) କଥେତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଭେସକଳାୱନମେୱ ଗତୋ।

ଥେରୋ ତଥାଗତେ ଗତମତ୍ତେଯେୱ ତେୱିଜ୍ଜୋ ମହାଖୀଣାସୱୋ ହୁତ୍ୱା ''ସତ୍ଥା ମଯ୍ହଂ ମନଂ ଜାନିତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମଂ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ଚ ମେ ମନୋରଥୋ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତୋ''ତି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

''ମମ ସଙ୍କପ୍ପମଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଅନୁତ୍ତରୋ;

ମନୋମଯେନ କାଯେନ, ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମି।

''ଯଥା ମେ ଅହୁ ସଙ୍କପ୍ପୋ, ତତୋ ଉତ୍ତରି ଦେସଯି;

ନିପ୍ପପଞ୍ଚରତୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚମଦେସଯି।

''ତସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯ, ୱିହାସିଂ ସାସନେ ରତୋ;

ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, କତଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନ''ନ୍ତି। (ଥେରଗା। ୯୦୧-୯୦୩);

ଅଥ ନଂ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ୱିହରନ୍ତୋ ''ମମ ସାସନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଅଗ୍ଗୋ''ତି ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ଭଦ୍ଦିଯତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୩। ଛଟ୍ଠେ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନନ୍ତି ଉଚ୍ଚେ କୁଲେ ଜାତାନଂ। ଭଦ୍ଦିଯୋତି ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ସକ୍କରାଜା। କାଳିଗୋଧାଯ ପୁତ୍ତୋତି କାଳୱଣ୍ଣା ସା ଦେୱୀ, ଗୋଧାତି ପନସ୍ସା ନାମଂ । ତସ୍ମା କାଳିଗୋଧାତି ୱୁଚ୍ଚତି , ତସ୍ସା ପୁତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା ପନାଯଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ, କିଂ ତତୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକତରା ନତ୍ଥୀତି? ଆମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ସ ହି ମାତା ସାକିଯାନୀନଂ ଅନ୍ତରେ ୱଯେନ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠିକା, ସୋଯେୱ ଚ ସାକିଯକୁଲେ ସମ୍ପତ୍ତଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ମା ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅପିଚ ପୁବ୍ବପତ୍ଥନାନୁଭାୱେନ ଚେସ ଅନୁପଟିପାଟିଯା ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ରଜ୍ଜଂ କାରେସିଯେୱ। ଇମିନାପି କାରଣେନ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ପଞ୍ହକମ୍ମେ ପନସ୍ସ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ୱୁଡ୍ଢନଯେନେୱ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ଗତୋ। ତଂଦିୱସଂ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ତଥାଗତଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ,

ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ଫଲେନ ନାଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆକଙ୍ଖାମି, ଅନାଗତେ ପନ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥୟିତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି।

ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମିଜ୍ଝନଭାଵଂ ଦିସ୍ୱା ''ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ତେ ଇଦଂ କମ୍ମଂ, ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଵସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ସାସନେ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଵିହାରଂ ଅଗମାସି। ସୋପି ତଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାକୁଲିକସଂଵତ୍ତନିକକମ୍ମଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମାସନାନି କାରେତ୍ୱା ତେସୁ ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନି ସନ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଧମ୍ମବୀଜନିୟୋ ଧମ୍ମକଥିକଵଟ୍ଟଂ ଉପୋସଥାଗାରେ ପଦୀପତେଲଦାନନ୍ତି ଏଵଂ ଯାଵଜୀଵଂ ବହୁଵିଧଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ କାଲକତୋ ଦେଵେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚ ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଭଗଵତୋ ଅନ୍ତରେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଟୁମ୍ବିୟଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ସମ୍ବହୁଲା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତା ଆଗମ୍ମ ବାରାଣସିୟଂ ଗଙ୍ଗାୟ ତୀରେ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ସୋ କୁଟୁମ୍ବିୟୋ ତେସଂ ନିବଦ୍ଧମେଵ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଭତ୍ତଵିସ୍ସଜ୍ଜନକରଣଂ ଞତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ପାସାଣଫଲକାନି ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଯାଵଜୀଵଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଉପଟ୍ଠହି। ଅଥେକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲଵତ୍ଥୁନଗରେ ଖତ୍ତିୟକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ନାମଗ୍ଗହଣଦିଵସେ ଚସ୍ସ ଭଦ୍ଦିୟକୁମାରୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଵୟଂ ଆଗମ୍ମ ହେଟ୍ଠା ଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତେ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଛନ୍ନଂ ଖତ୍ତିୟାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଅନୁପିୟଅମ୍ବଵନେ ଵିହରନ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନମହାଵିହାରେ ଵିହରନ୍ତୋ ''ମମ ସାସନେ ଉଚ୍ଚାକୁଲିକାନଂ କାଳିଗୋଧାୟ ପୁତ୍ତୋ ଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋ''ତି ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିୟତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୧୯୪। ସତ୍ତମେ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନନ୍ତି ମଧୁରସ୍ସରାନଂ। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିୟୋତି ଉବ୍ବେଧେନ ରସ୍ସୋ, ନାମେନ ଭଦ୍ଦିୟୋ। ତସ୍ସାପି ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ଧମ୍ମସ୍ସଵନତ୍ଥାୟ ଵିହାରଂ ଗତୋ। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅହୋ ଵତାହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଵିୟ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ଫଲେନ ନ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆକଙ୍ଖାମି, ଅନାଗତେ ପନ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥୟିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମିଜ୍ଝନଭାଵଂ ଦିସ୍ୱା ''ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ତେ ଇଦଂ କମ୍ମଂ, ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଵସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ସାସନେ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଵିହାରଂ ଅଗମାସି।

ସୋପି ତଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯାଵଜୀଵଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତତୋ କାଲକତୋ ଦେଵେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ ଵିପସ୍ସୀସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଚିତ୍ତପତ୍ତକୋକିଲୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ଖେମେ ମିଗଦାୟେ ଵସନ୍ତୋ ଏକଦିଵସଂ ହିମଵନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଧୁରଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ତୁଣ୍ଡେନ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିଵସେସୁ ରିତ୍ତକୋ ତଥାଗତଂ ପସ୍ସାମି, ଅଜ୍ଜ ପନ ମେ ଇମଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପୁତ୍ତକାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଆଗତଂ। ତେସଂ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସାମି, ଇମଂ ପନ ଦସବଲସ୍ସ ଦାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଓତରିତ୍ୱା ଆକାସେ ଚରତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଅସୋକତ୍ଥେରଂ ନାମ ଉପଟ୍ଠାକଂ ଓଲୋକେସି। ସୋ ପତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସୋ କୋକିଲୋ ଦସବଲସ୍ସ ପତ୍ତେ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥେଵ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। କୋକିଲୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦସବଲସ୍ସ ଗୁଣେ ଆଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୁଲାଵକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ପୀତିସୁଖେନ ଵୀତିନାମେସି। ଏତ୍ତକଂ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ, ଇମିନାସ୍ସ କମ୍ମେନ ସରୋ ମଧୁରୋ ଅହୋସି।

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନ ଚେତିୟେ ଆରଦ୍ଧେ ''କିଂପମାଣଂ କରୋମ? ସତ୍ତୟୋଜନପ୍ପମାଣଂ। ଅତିମହନ୍ତଂ ଏତଂ, ଛୟୋଜନଂ କରୋମ। ଇଦମ୍ପି ଅତିମହନ୍ତଂ, ପଞ୍ଚୟୋଜନଂ କରୋମ, ଚତୁୟୋଜନଂ, ତିୟୋଜନଂ, ଦ୍ୱିୟୋଜନ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତେ ଅୟଂ ତଦା ଜେଟ୍ଠଵଡ୍ଢକୀ ହୁତ୍ୱା ''ଏଥ, ଭୋ, ଅନାଗତେ ସୁଖପଟିଜଗ୍ଗିୟଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଵତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ଆଦାୟ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଗାଵୁତମତ୍ତକେ ଠତ୍ୱା ''ଏକେକଂ ମୁଖଂ ଗାଵୁତଂ ଗାଵୁତଂ ହୋତୁ, ଚେତିୟଂ ୟୋଜନାଵଟ୍ଟଂ ୟୋଜନୁବ୍ବେଧଂ ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ତେ ତସ୍ସ ଵଚନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଇତି ଅପ୍ପମାଣସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପମାଣଂ ଅକାସୀତି। ତେନ କମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞେହି ହୀନତରପ୍ପମାଣୋ ଅହୋସି। ସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ କାଲେ ସାଵତ୍ଥିୟଂ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ''ଭଦ୍ଦିୟୋ''ତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଵୟପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ଜେତଵନମହାଵିହାରେ ପଟିଵସନ୍ତେ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ

ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଅରିଯୱରଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ମଞ୍ଜୁସ୍ସରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୫। ଅଟ୍ଠମେ ସୀହନାଦିକାନନ୍ତି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତାନଂ। ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋତି ସୋ କିର ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଦିୱସେ ଅତ୍ତାପୁରଣଂ ଆଦାଯ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ପରିୱେଣେନ ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଯସ୍ସ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା କଙ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ସୋ ମଂ ପୁଚ୍ଛତୂ''ତି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ୱିଚରି। ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ''ଇମସ୍ମିଂ , ଭନ୍ତେ, ସାସନେ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ମଯ୍ହଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ''ନ୍ତି ସୀହନାଦଂ ନଦି। ତସ୍ମା ସୀହନାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ପଞ୍ହକମ୍ମେ ପନସ୍ସ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ପବ୍ବତପାଦେ ସୀହଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ହେତୁସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ହଂସୱତିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ସୀହେ ଗୋଚରାଯ ପକ୍କନ୍ତେ ତସ୍ସ ୱସନଗୁହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆକାସେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିରୋଧଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ସୀହୋ ଗୋଚରଂ ଲଭିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତୋ ଗୁହାଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ ଅନ୍ତୋଗୁହାଯଂ ଦସବଲଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ''ମମ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ନିସୀଦିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମହନ୍ତୋ ୱତାଯଂ ପୁରିସୋ, ଯୋ ଅନ୍ତୋଗୁହାଯଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ। ସରୀରତୋପିସ୍ସ ସମନ୍ତା ଫରିତ୍ୱା ଗତା, ମଯା ଏୱରୂପଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ନଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ପୂଜନେଯ୍ୟାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମଯାପିସ୍ସ ଯଥାସତ୍ତି ଯଥାବଲଂ ସକ୍କାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଜଲଜଥଲଜାନି ନାନାକୁସୁମାନି ଆହରିତ୍ୱା ଭୂମିତୋ ଯାୱ ନିସିନ୍ନପଲ୍ଲଙ୍କଟ୍ଠାନା ପୁପ୍ଫାସନଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ତଥାଗତଂ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ପୁନଦିୱସେ ପୁରାଣପୁପ୍ଫାନି ଅପନେତ୍ୱା ନୱପୁପ୍ଫେହି ଆସନଂ ସନ୍ଥରି।

ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ବଲୱପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଗୁହାଦ୍ୱାରେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥା ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଗୁହାଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୀହୋପି ମିଗରାଜା ତଥାଗତଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ''ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି ଏତ୍ତକୋ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଏତସ୍ସା''ତି ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଗତୋ।

ସୋପି ସୀହୋ ବୁଦ୍ଧୱିଯୋଗେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାସାଲକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ନଗରୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୀହନାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ କାଲକତୋ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ନାମେନ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ମାଣୱସତାନି ମନ୍ତେ ୱାଚେନ୍ତୋ ୱିଚରତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଜେଟ୍ଠକଭାୱେନ ନିମନ୍ତନଟ୍ଠାନେସୁ ସବ୍ବେସଂ ଭିକ୍ଖଂ ସଯମେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ଏସୋ କିର ଈସକଂ ଲୋଲଧାତୁକୋ ଅହୋସି। ସୋ ତେହି ମାଣୱେହି ସଦ୍ଧିଂ ''କୁହିଂ ଯାଗୁ କୁହିଂ ଭତ୍ତ''ନ୍ତି ଯାଗୁଭତ୍ତଖଜ୍ଜକାନେୱ ପରିଯେସମାନୋ ଚରତି। ସୋ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡମେୱ ପଟିମାନେନ୍ତୋ ଚରତୀତି ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜୋତେୱ ପଞ୍ଞାଯି।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥରି ରାଜଗହମନୁପ୍ପତ୍ତେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୱେଲାଯମେୱ ଅତ୍ତାପୁରଣଂ ଆଦାଯ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ପରିୱେଣେନ ପରିୱେଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଯସ୍ସ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା କଙ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ସୋ ମଂ ପୁଚ୍ଛତୂ''ତି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ୱିଚରି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ରାଜଗହସେଟ୍ଠିନା ୱେଳୁପରମ୍ପରାଯ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଆକାସେ ଲଗ୍ଗିତଂ ଜଯସୁମନୱଣ୍ଣଂ ଚନ୍ଦନସାରପତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଯା ଆଦାଯ ସାଧୁକାରଂ ଦଦନ୍ତେନ ମହାଜନେନ ପରିୱୁତୋ ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ସତ୍ଥା ଜାନନ୍ତୋୱ ପଟିପୁଚ୍ଛି – ''କୁତୋ ତେ, ଭାରଦ୍ୱାଜ, ଅଯଂ ପତ୍ତୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି? ସୋ ଲଦ୍ଧକାରଣଂ କଥେସି। ସତ୍ଥା ''ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ମହାଜନସ୍ସ ଦସ୍ସେସି, ଅକତ୍ତବ୍ବଂ ତଯା କତ''ନ୍ତି ଅନେକପରିଯାଯେନ ୱିଗରହିତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିହୀନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ, ଯୋ ଦସ୍ସେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୨) ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସି।

ଅଥ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି – ''ସୀହନାଦିଯତ୍ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ 'ଯସ୍ସ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା କଙ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ସୋ ମଂ ପୁଚ୍ଛତୂ'ତି କଥେସି। ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ସମ୍ମୁଖେ ଅତ୍ତନୋ ଅରହତ୍ତପତ୍ତିଂ କଥେସି, ଅଞ୍ଞେ ସାୱକା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଅତ୍ତନୋ ସୀହନାଦିଯଭାୱେନେୱ ମହାଜନସ୍ସ ପସାଦଂ ଜନେତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଚନ୍ଦନସାରପତ୍ତଞ୍ଚ ଗଣ୍ହୀ''ତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମେ ତଯୋପି ଗୁଣେ ଏକତୋ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ କଥଯିଂସୁ।

ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଗରହିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଗରହନ୍ତି, ପସଂସିତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ପସଂସନ୍ତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଥେରସ୍ସ ପସଂସିତବ୍ବଯୁତ୍ତମେୱ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ''ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକାସି – 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ , ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମୀ'ତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକାସି – 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମୀ'''ତି (ସଂ। ନି। ୫।୫୧୯) ଥେରଂ ପସଂସିତ୍ୱା ସୀହନାଦିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୬। ନୱମେ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋତି ନାମେନ ପୁଣ୍ଣୋ, ମନ୍ତାଣିବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପନ ସୋ ପୁତ୍ତୋତି ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରଦସବଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ହଂସୱତୀନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଗୋତମୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସବ୍ବସିପ୍ପେସୁ କୋୱିଦୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚମାଣୱକସତପରିୱାରୋ ୱିଚରନ୍ତୋ ତଯୋପି ୱେଦେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ମୋକ୍ଖଧମ୍ମଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ୱେଦତ୍ତଯଂ ନାମ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ବହି ମଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତୋ ନିସ୍ସାରଂ, ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରଣଂ ଥୁସକୋଟ୍ଟନସଦିସଂ ହୋତି। କିଂ ମେ ଇମିନା''ତି ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମୱିହାରେ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ''ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ପଞ୍ଚହି ମାଣୱକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବତପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ପରିୱାରାନି ଅଟ୍ଠାରସ୍ସ ଜଟିଲସହସ୍ସାନି ଅହେସୁଂ। ସୋ ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେସମ୍ପି କସିଣପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତେ ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସୁଂ।

ଅଦ୍ଧାନେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ତସ୍ସ ଗୋତମତାପସସ୍ସ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପଦୁମୁତ୍ତରଦସବଲୋ ପଠମାଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ହଂସୱତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହାସି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଲୋକଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗୋତମତାପସସ୍ସ ପରିସାଯ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଗୋତମତାପସସ୍ସ ଚ ''ଅହଂ ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଧମ୍ମକଥିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ଯ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଭାୱଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ସଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ଗୋତମତାପସସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱନମୂଲଫଲାଫଲତ୍ଥାଯ ଗତେସୁ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗୋତମସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ଗୋତମୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋପି ଦୂରତୋୱ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ପୁରିସୋ ଲୋକତୋ ମୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯତି, ଯଥା ଅସ୍ସ ସରୀରନିପ୍ଫତ୍ତି ଯେହି ଚ ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ହୋତି, ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ୱା ୱିୱଟ୍ଟଚ୍ଛଦୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ହୋତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନେନେୱ ଦସବଲଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ''ଇତୋ ଏଥ ଭଗୱା''ତି ବୁଦ୍ଧାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତଥାଗତୋ ତାପସସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯମାନୋ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତେ ଜଟିଲା ''ପଣୀତପଣୀତଂ ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦତ୍ୱା ସେସକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା''ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ଦସବଲଂ ଉଚ୍ଚାସନେ, ଆଚରିଯଂ ପନ ନୀଚାସନେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ''ପସ୍ସଥ, ମଯଂ 'ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯେନ ଉତ୍ତରିତରୋ ନତ୍ଥୀ'ତି ୱିଚରାମ। ଇଦାନି ପନ ନୋ ଆଚରିଯଂ ନୀଚାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାସନେ ନିସିନ୍ନକୋ ଏକୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ମହନ୍ତୋ ୱତାଯଂ ପୁରିସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପିଟକାନି ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଗୋତମତାପସୋ ''ଇମେ ମଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱନ୍ଦେଯ୍ଯୁ''ନ୍ତି ଭୀତୋ ଦୂରତୋ ଆହ – ''ତାତା, ମା ମଂ ୱନ୍ଦିତ୍ଥ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ସବ୍ବେସଂ ୱନ୍ଦନାରହୋ ପୁରିସୋ ଇଧ ନିସିନ୍ନୋ, ଏତଂ ୱନ୍ଦଥା''ତି। ତାପସା ''ନ ଅଜାନିତ୍ୱା ଆଚରିଯୋ କଥେସ୍ସତୀ''ତି ସବ୍ବେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦିଂସୁ। ''ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞଂ ଦସବଲସ୍ସ ଦାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଭୋଜନଂ ନତ୍ଥି, ଇମଂ ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ପଣୀତପଣୀତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥା ୱନମୂଲଫଲାଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ତଦନନ୍ତରଂ ତାପସୋପି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତେୱାସିକେହି ପରିଭୁଞ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ''ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ ମହାଦେୱଲତ୍ଥେରୋ ''କହଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥା ଗତୋ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ''ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ''ତି ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ଗୋତମୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଆହ – ''ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞୋ ସକ୍କାରୋ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଦୁକ୍ଖେନ ଠିତୋ। ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁପ୍ଫାସନଂ ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମ, ଜଲଜଥଲଜପୁପ୍ଫାନି ଆହରଥା''ତି। ତେ ତାୱଦେୱ ପବ୍ବତପାଦତୋ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନାନି ପୁପ୍ଫାନି ଇଦ୍ଧିଯା ଆହରିତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପଯିଂସୁ। ନିରୋଧସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନମ୍ପି ଛତ୍ତଧାରଣମ୍ପି ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସତ୍ଥା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ନିରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତେ ତାପସେ ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମକଥିକଭାୱେ ଏତଦଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ସାୱକଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁ ଇସିଗଣେନ ମହାସକ୍କାରୋ କତୋ, ଏତେସଂ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତୀଣି ପିଟକାନି ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ତସ୍ସ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସତ୍ଥା ସଯଂ ବ୍ରହ୍ମଘୋସଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଠପେତ୍ୱା ଗୋତମତାପସଂ ସେସା ଅଟ୍ଠାରସ ସହସ୍ସଜଟିଲା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ଗୋତମୋ ପନ ତେନତ୍ତଭାୱେନ ପଟିୱେଧଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆହ – ''ଭଗୱା ଯେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଠମଂ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, କୋ ନାମ ଅଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ''ତି? ଅଯଂ ଗୋତମ ମଯ୍ହଂ ସାସନେ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି। ''ଅହମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ସ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି କତସ୍ସ ଅଧିକାରସ୍ସ ଫଲେନ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି।

ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅନନ୍ତରାଯେନସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସାୱସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ସାସନେ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ତେ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ତାପସେ ''ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି ଆହ। ସବ୍ବେ ଅନ୍ତରହିତକେସମସ୍ସୂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରସଦିସା ଅହେସୁଂ। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମାଦାଯ ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ଗୋତମୋପି ଯାୱଜୀୱଂ ତଥାଗତଂ ପରିଚରିତ୍ୱା ଯଥାବଲଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଦୋଣୱତ୍ଥୁବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ପୁଣ୍ଣମାଣୱୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସତ୍ଥରି ଅଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତେ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରୋ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ ପୁଣ୍ଣମାଣୱଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିୱାସତ୍ଥାଯ ଛଦ୍ଦନ୍ତଦହଂ ଗତୋ। ପୁଣ୍ଣୋପି ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ମାତୁଲେନ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେତ୍ୱାୱ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ଓହୀନୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତକୁଲପୁତ୍ତାପି ପଞ୍ଚସତା ଅହେସୁଂ। ଥେରୋ ସଯଂ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିତାଯ ତେପି ଦସହି କଥାୱତ୍ଥୂହି ଓୱଦତି। ତେ ତସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା।

ତେ ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ''ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ କିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ଦସନ୍ନଞ୍ଚ ମହାକଥାୱତ୍ଥୂନଂ ଲାଭିନୋ, ସମଯୋ ନୋ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁ''ନ୍ତି। ଥେରୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମମ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିତଂ ସତ୍ଥା ଜାନାତି, ଅହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଦସ କଥାୱତ୍ଥୂନି ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋୱ ଦେସେମି। ମଯି ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସବ୍ବେପିମେ ଭିକ୍ଖୂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ଗଣସଙ୍ଗଣିକାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ଅଯୁତ୍ତଂ ମଯ୍ହଂ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ଇମେ ତାୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତୂ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆହ – ''ଆୱୁସୋ, ତୁମ୍ହେ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ପସ୍ସଥ, ମମ ୱଚନେନ ଦସବଲସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦଥ, ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂ ଗତମଗ୍ଗେନ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି।

ତେ ଥେରା ସବ୍ବେପି ଦସବଲସ୍ସ ଜାତିଭୂମିରଟ୍ଠୱାସିନୋ ସବ୍ବେ ଖୀଣାସୱା ସବ୍ବେ ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିନୋ ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଅଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ସଟ୍ଠିଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ରାଜଗହେ ୱେଲୁୱନମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଆଚିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଆଗନ୍ତୁକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସମ୍ମୋଦିତୁନ୍ତି ଭଗୱା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ''କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖମନୀଯ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ''କୁତୋ ଚ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ତେହି ''ଜାତିଭୂମିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତିଭୂମିଯଂ ଜାତିଭୂମକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଏୱଂ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଅତ୍ତନା ଚ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ କତ୍ତା''ତି ଦସକଥାୱତ୍ଥୁଲାଭିଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛି। ତେପି ''ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ''ତି ଆରୋଚଯିଂସୁ। ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସନକାମୋ ଅହୋସି।

ଅଥ ସତ୍ଥା ରାଜଗହତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋ ଦସବଲସ୍ସ ତତ୍ଥ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ''ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂଯେୱ ତଥାଗତଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଥେରୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲାନତ୍ଥାଯ ଅନ୍ଧୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋପି ତସ୍ସ ଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ସୀସାନୁଲୋକିକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓକାସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ତଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିତ୍ୱା ସତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧିକ୍କମଂ ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋପିସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ବ୍ୟାକାସି। ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସମନୁମୋଦିଂସୁ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୧୯୭। ଦସମେ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସାତି ସଂଖିତ୍ତେନ କଥିତଧମ୍ମସ୍ସ। ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜନ୍ତାନନ୍ତି ତଂ ଦେସନଂ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜମାନାନଂ। ଅଞ୍ଞେ କିର ତଥାଗତସ୍ସ ସଙ୍ଖେପୱଚନଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ୱା ପୂରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି ବ୍ୟଞ୍ଜନୱସେନ ୱା, ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ ଉଭଯୱସେନପି ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ପୁବ୍ବପତ୍ଥନାପି ଚସ୍ସ ଏୱରୂପାୱ।

ଅଯଂ ପନସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତନା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମହନ୍ତୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଯଂ ସତ୍ଥା ଏୱଂ ୱଣ୍ଣେତି, ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ସକ୍କାରସ୍ସ ଫଲେନ ନ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେମି, ଅନାଗତେ ପନ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ତୁମ୍ହେହି ଠାନନ୍ତରେ ଠପିତଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଅହମ୍ପି ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ଲଭେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ଇମସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ଥନା’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ, କୁଲପୁତ୍ତ, ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସାୱସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ତସ୍ସ ସାସନେ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ପରିନିବ୍ବୁତେ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକାଯ ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକାଯ ପୂଜଂ କତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ହୋତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ତତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲେ ଉଜ୍ଜେନିନଗରେ ପୁରୋହିତସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ‘‘ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣସରୀରୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ’’ତି କଞ୍ଚନମାଣୱୋତେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ । ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। ସୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ କଚ୍ଚାନୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତଂ ଆନେତୁଂ ସମତ୍ଥା ଗନ୍ତ୍ୱା ଆନେଥ ତାତା’’ତି। ଦେୱ, ଅଞ୍ଞୋ ଦସବଲଂ ଆନେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଆଚରିଯୋ କଚ୍ଚାନବ୍ରାହ୍ମଣୋୱ ସମତ୍ଥୋ, ତଂ ପହିଣଥାତି। ରାଜା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଆହ। ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତୋ ଗମିସ୍ସାମି, ମହାରାଜାତି। ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଆନେହି, ତାତାତି। ସୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ମହାପରିସାଯ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅତ୍ତଟ୍ଠମୋ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତହି ଜନେହି ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ତଂଖଣଂଯେୱ ସବ୍ବେୱ ଅନ୍ତରହିତକେସମସ୍ସୂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିଯ ଜାତା।

ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା କାଲୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ସତ୍ଥୁ ଉଜ୍ଜେନିଗମନତ୍ଥାଯ ଗମନୱଣ୍ଣଂ କଥେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କଚ୍ଚାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଭୂମିଯଂ ମମ ଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞାସି। ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଏକଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମା ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂଯେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଗଚ୍ଛ, ତଯି ଗତେପି ରାଜା ପସୀଦିସ୍ସତୀ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତେହି ସତ୍ତହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଉଜ୍ଜେନିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ତେଲପନାଲି ନାମ ନିଗମୋ, ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରି। ତସ୍ମିଂ ଚ ନିଗମେ ଦ୍ୱେ ସେଟ୍ଠିଧୀତରୋ। ତାସୁ ଏକା ପରିଜିଣ୍ଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗତା ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଧାତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଜୀୱତି। ଅତ୍ତଭାୱୋ ପନସ୍ସା ସମିଦ୍ଧୋ, କେସା ଅଞ୍ଞାହି ଅତିୱିଯ ଦୀଘା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ନିଗମେ ଅଞ୍ଞା ଇସ୍ସରସେଟ୍ଠିକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ନିକ୍କେସିକା। ସା ତତୋ ପୁବ୍ବେ ତସ୍ସା ସମୀପଂ ପେସେତ୍ୱା ‘‘ସତଂ ୱା ସହସ୍ସଂ ୱା ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱାପି କେସେ ଆହରାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ସା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରଂ ସତ୍ତହି ଭିକ୍ଖୂହି ପରିୱୁତଂ ତୁଚ୍ଛପତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଏକୋ ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୁଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଧୋତେନେୱ ପତ୍ତେନ ଆଗଚ୍ଛତି, ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଧନଂ ନତ୍ଥି। ଅସୁକସେଟ୍ଠିଧୀତା ପନ ଇମେସଂ କେସାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପେସେସି। ଇଦାନି ଇତୋ ଲଦ୍ଧୌପ୍ପାଦେନ ସକ୍କା ଥେରସ୍ସ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦାତୁ’’ନ୍ତି ଧାତିଂ ପେସେତ୍ୱା ଥେରେ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗେହେ ନିସୀଦାପେସି। ଥେରାନଂ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଧାତିଯା ଅତ୍ତନୋ କେସେ କପ୍ପାପେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ , ଇମେ କେସେ ଅସୁକାଯ ନାମ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ଦତ୍ୱା ଯଂ ସା ଦେତି, ତଂ ଆହର, ଅଯ୍ୟାନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମା’’ତି। ଧାତି ପିଟ୍ଠିହତ୍ଥେନ ଅସ୍ସୂନି ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା ଏକେନ ହତ୍ଥେନ ହଦଯମଂସଂ ସନ୍ଧାରେତ୍ୱା ଥେରାନଂ ସନ୍ତିକେ

ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ତେ କେସେ ଆଦାଯ ତସ୍ସା ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ସନ୍ତିକଂ ଗତା।

ପଣିଯଂ ନାମ ସାରଵନ୍ତମ୍ପି ସଯଂ ଉପନୀତଂ ଗାରଵଂ ନ ଜନେତି, ତସ୍ମା ସା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ବହୁନାପି ଧନେନ ଇମେ କେସେ ଆହରାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଇଦାନି ପନ ଛିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ଯଥାମୂଲମେଵ ଲଭିସ୍ସତୀ''ତି । ଧାତିଂ ଆହ – ''ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ତଵ ସାମିନିଂ ବହୁନାପି ଧନେନ କେସେ ଆହରାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂ, ଯଞ୍ଚ କଞ୍ଚି ଵିନିପାତା ପନ ନିଜ୍ଜୀଵକେସା ନାମ ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଅଗ୍ଘନ୍ତୀ''ତି ଅଟ୍ଠେଵ କହାପଣେ ଅଦାସି। ଧାତି କହାପଣେ ଆହରିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ଅଦାସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଏକେକଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଏକେକକହାପଣଗ୍ଘନକଂ କତ୍ୱା ଥେରାନଂ ଦାପେସି। ଥେରୋ ଆଵଜ୍ଜିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ''କହଂ ସେଟ୍ଠିଧୀତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଗବ୍ଭେ, ଅଯ୍ୟାତି। ପକ୍କୋସଥ ନନ୍ତି। ସା ଚ ଥେରେସୁ ଗାରଵେନ ଏକଵଚନେନେଵ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ବଲଵସଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ସୁଖେତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତପିଣ୍ଡପାତୋ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଵିପାକଂ ଦେତୀତି ସହ ଥେରାନଂ ଵନ୍ଦନେନ କେସା ପକତିଭାଵେଯେଵ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଥେରାପି ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗହେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତିଯାଯେଵ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା କଞ୍ଚନଵନୁଯ୍ୟାନେ ଓତରିଂସୁ।

ଉଯ୍ୟାନପାଲୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଦେଵ, ମେ ଅଯ୍ୟୋ ପୁରୋହିତୋ କଚ୍ଚାନୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନମାଗତୋ''ତି ଆହ। ରାଜା ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତୋ ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଥେରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ''କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ସଯଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ପେସେସି ମହାରାଜାତି। କହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖଂ ଅଲତ୍ଥାତି? ଥେରୋ ରଞ୍ଞୋ ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନ ସବ୍ବଂ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯ କତଂ ଦୁକ୍କରଂ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ଥେରସ୍ସ ଵସନଟ୍ଠାନଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଥେରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ନିଵେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ଇମିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକୋଵ ଯସପଟିଲାଭୋ ଅହୋସି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ରାଜା ଥେରସ୍ସ ମହାସକ୍କାରଂ କରୋତି। ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ମହାଜନୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲନଗରଂ ଏକକାସାଵପଜ୍ଜୋତଂ ଇସିଵାତପଟିଵାତଂ ଅହୋସି। ସାପି ଦେଵୀ ଗବ୍ଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ଵିଜାଯି। ତସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିଵସେ ଗୋପାଲକୁମାରୋତି ମାତାମହସେଟ୍ଠିନୋ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସା ପୁତ୍ତସ୍ସ ନାମଵସେନ ଗୋପାଲମାତା ନାମ ଦେଵୀ ଜାତା। ସା ଦେଵୀ ଥେରେ ଅତିଵିଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା କଞ୍ଚନଵନୁଯ୍ୟାନେ ଥେରସ୍ସ ଵିହାରଂ କାରେସି। ଥେରୋ ଉଜ୍ଜେନିନଗରଂ ପସାଦେତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ମଧୁପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୧।୧୯୯ ଆଦଯୋ) କଚ୍ଚାନପେଯ୍ୟାଲଂ (ମ। ନି। ୩।୨୭୯ ଆଦଯୋ) ପାରାଯନସୁତ୍ତନ୍ତି ଇମେ ତଯୋ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଵିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଵିଭଜନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ପଠମଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗଵଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୨। ଦୁତିଯଏତଦଗ୍ଗଵଗ୍ଗୋ

ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୧୯୮-୨୦୦। ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମେ ମନୋମଯନ୍ତି ମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତଂ। ''ମନୋମଯେନ କାଯେନ, ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମୀ''ତି (ଥେରଗା। ୯୦୧) ଵୁତ୍ତଟ୍ଠାନସ୍ମିଞ୍ହି ମନେନ କତକାଯୋ ମନୋମଯକାଯୋ ନାମ ଜାତୋ। ''ଅଞ୍ଞତରଂ ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି (ଚୂଳଵ। ୩୩୩) ଵୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମନେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତକାଯୋ ମନୋମଯକାଯୋ ନାମ ଜାତୋ। ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ମନୋମଯଂ କାଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତା ତଯୋ ଵା ଚତ୍ତାରୋ ଵା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ନ ବହୁକେ। ଏକସଦିସେଯେଵ ଚ କତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି ଏକଵିଧମେଵ କମ୍ମଂ କୁରୁମାନେ। ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ପନ ଏକାଵଜ୍ଜନେନ ସମଣସହସ୍ସଂ ମାପେସି। ଦ୍ୱେପି ଚ ଜନେ ନ ଏକସଦିସେ ଅକାସି ନ ଏକଵିଧଂ କମ୍ମଂ କୁରୁମାନେ। ତସ୍ମା ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଅଭିନିମ୍ମିନନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଚେତୋଵିଵଟ୍ଟକୁସଲାନମ୍ପି ଚୂଳପନ୍ଥକୋଵ ଅଗ୍ଗୋ, ସଞ୍ଞାଵିଵଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ପନ ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଵୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ଚତୁନ୍ନଂ ରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭିତାଯ ''ଚେତୋଵିଵଟ୍ଟକୁସଲୋ''ତି ଵୁତ୍ତୋ, ମହାପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପାଵଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭିତାଯ ''ସଞ୍ଞାଵିଵଟ୍ଟକୁସଲୋ''ତି ଵୁତ୍ତୋ। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଚ ସମାଧିକୁସଲତାଯ ଚେତୋଵିଵଟ୍ଟକୁସଲୋ ନାମ, ମହାପନ୍ଥକୋ ଵିପସ୍ସନାକୁସଲତାଯ

ସଞ୍ଜୀଓିଓଚ୍ଚକୁସଲୋ ନାମ। ଏକୋ ଚେତ୍ତ ସମାଧିଲକ୍ଖଣେ ଛେକୋ, ଏକୋ ଓିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣେ। ତଥା ଏକୋ ସମାଧିଗାଲ୍ହୋ, ଏକୋ ଓିପସ୍ସନାଗାଲ୍ହୋ। ଏକୋ ଚେତ୍ତ ଅଙ୍ଗସଂଖିତ୍ତେ ଛେକୋ, ଏକୋ ଆରମ୍ମଣସଂଖିତ୍ତେ। ତଥା ଏକୋ ଅଙ୍ଗଓଓତ୍ଥାନେ ଛେକୋ, ଏକୋ ଆରମ୍ମଣଓଓତ୍ଥାନେତି ଏଓମେତ୍ତ ଯୋଜନା କାତଢ଼ା।

ଅପିଚ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋ ରୂପାଓଚରଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେହି ଓୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ଚେତୋଓିଓଚ୍ଚକୁସଲୋ, ମହାପନ୍ଥକୋ ଅରୂପାଓଚରଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେହି ଓୁଟ୍ଠାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ସଞ୍ଜୀଓିଓଚ୍ଚକୁସଲୋ। ଉଭୋପି ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପନ୍ଥକା ନାମ ଜାତା। ତେସଂ ପଠମଜାତୋ ମହାପନ୍ଥକୋ ନାମ, ପଚ୍ଛାଜାତୋ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ।

ଇମେସଂ ପନ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅତୀତେ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଓତୀନଗରଓାସିନୋ ଦ୍ୱେ ଭାତିକା କୁଟୁମ୍ବିକା ସଦ୍ଧା ପସନ୍ନା ନିବଦ୍ଧଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି। ତେସୁ ଏକଦିଓସଂ କନିଟ୍ଠୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ''ମମ ସାସନେ ମନୋମଯଂ କାଯଂ ଅଭିନିମ୍ମିନନ୍ତାନଂ ଚେତୋଓିଓଚ୍ଚକୁସଲାନଞ୍ଚ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅଗ୍ଗୋ''ତି ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମହା ଓତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ପରିପୂରେତ୍ୱା ଚରତି, ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅଙ୍ଗଦ୍ୱଯପୂରକେନ ହୁତ୍ୱା ଓିଚରିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ପୁରିମନଯେନେଓ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଏଓମାହ – ''ଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ତୁମ୍ହେ ଇତୋ ସତ୍ତଦିଓସମତ୍ଥକେ ମନୋମଯଙ୍ଗେନ ଚ ଚେତୋଓିଓଚ୍ଚକୁସଲଙ୍ଗେନ ଚ 'ଅଯଂ ମମ ସାସନେ ଅଗ୍ଗୋ'ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପଯିତ୍ଥ, ଅହମ୍ପି ଇମସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମସ୍ସ ଫଲେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଓିଯ ଅଙ୍ଗଦ୍ୱଯପୂରକୋ ଭଓେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି।

ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅନନ୍ତରାଯେନସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାଓଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଓସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ସୋ ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନଦ୍ୱଯେ ଠପେସ୍ସତୀ''ତି ବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଭାତାପିସ୍ସ ଏକଦିଓସଂ ସତ୍ଥାରଂ ସଞ୍ଜୀଓିଓଚ୍ଚକୁସଲଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଥେଓ ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି, ସତ୍ଥାପି ତଂ ବ୍ଯାକାସି।

ତେ ଉଭୋପି ଜନା ସତ୍ଥରି ଧରମାନେ କୁସଲକମ୍ମଂ କରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବୁତକାଲେ ସରୀରଚେତିଯେ ସୁଓଣ୍ଣପୂଜଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେଓଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତେସଂ ଦେଓମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତାନଂଯେଓ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମହାପନ୍ଥକସ୍ସ ଅନ୍ତରା କତକଲ୍ଯାଣକମ୍ମଂ ନ କଥିଯତି, ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ପନ କସ୍ସପଭଗଓତୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଓୀସତି ଓସ୍ସସହସ୍ସାନି ଓଦାତକସିଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେଓପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଅଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପଓତ୍ତିତଓରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଓେଳୁଓନମହାଓିହାରେ ପଟିଓସତି।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ କଥେତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ରାଜଗହେ କିର ଧନସେଟ୍ଠିକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ଅତ୍ତନୋ ଦାସେନେଓ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥଓଂ କତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞେପି ମେ ଇମଂ କମ୍ମଂ ଜାନେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏଓମାହ – ''ଅମ୍ହେହି ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓସିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ସଚେ ମେ ମାତାପିତରୋ ଇମଂ ଦୋସଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଓିଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓସିସ୍ସାମା''ତି ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ''ଯତ୍ଥ ଓା ତତ୍ଥ ଓା ଅଞ୍ଞେହି ଅଜାନନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓସିସ୍ସାମା''ତି ଉଭୋପି ଅଗମଂସୁ।

ତେସଂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଓସନ୍ତାନଂ ସଂଓାସମନ୍ୱାଯ ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଗବ୍ଭସ୍ସ ପରିପାକଂ ଆଗମ୍ମ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି – ''ଗବ୍ଭୋ ମେ ପରିପାକଂ ଗତୋ, ଞାତିମିତ୍ତାଦିଓିରହିତେ ଠାନେ ଗବ୍ଭଓୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଦୁକ୍ଖମେଓ, କୁଲଗେହମେଓ ଗଚ୍ଛାମା''ତି। ସୋ ''ଅଜ୍ଜ ଗଚ୍ଛାମ, ସ୍ୱେ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଦିଓସେ ଅତିକ୍କମାପେସି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ବାଲୋ ଅତ୍ତନୋ ଦୋସମହନ୍ତାଯ ଗନ୍ତୁଂ ନ ଉସ୍ସହତି, ମାତାପିତରୋ ଚ ନାମ ଏକନ୍ତହିତା, ଅଯଂ ଗଚ୍ଛତୁ ଓା ମା ଓା, ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ''ତି। ତସ୍ମିଂ ଗେହା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ସା ଗେହେ ପରିକ୍ଖାରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରଂ ଗତଭାଓଂ ଅନନ୍ତରଗେହଓାସୀନଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ଘରଂ ଆଗତୋ ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ପଟିଓିସ୍ସକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''କୁଲଘରଂ ଗତା''ତି ସୁତ୍ୱା ଓେଗେନ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମ୍ପାପୁଣି। ତସ୍ସାପି ତତ୍ଥେଓ ଗବ୍ଭଓୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସୋ ''କିଂ ଇଦଂ ଭଦ୍ଦେ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସାମି ଏକୋ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋତି। ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସାମାତି? ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ମଯଂ କୁଲଘରଂ ଗଚ୍ଛାମ, ତଂ କମ୍ମଂ ଅନ୍ତରାଓ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମ, ନିଓତ୍ତାମାତି ଦ୍ୱେପି ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିଓତ୍ତିଂସୁ। ତସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଚ ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ସା ନଚିରସ୍ସେଓ ଅପରୋପି ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସବ୍ବଂ ପୁରିମନଯେନେଓ ଓିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ତସ୍ସପି ଦାରକସ୍ସ ପନ୍ଥେ ଜାତତ୍ତା ପଠମଜାତସ୍ସ ମହାପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଜାତସ୍ସ ଚୂଳପନ୍ଥକୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ତେ ଦ୍ୱେପି ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା। ତେସଂ ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତାନଂ ଅଯଂ ମହାପନ୍ଥକଦାରକୋ ଅଞ୍ଞେ ଦାରକଜନେ ‘‘ଚୂଳପିତା ମହାପିତା ଅଯ୍ୟକୋ ଅୟ୍ୟିକା’’ତି ୱଦନ୍ତେ ସୁତ୍ୱା ମାତରଂ ପଟିପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅମ୍ମ, ଅଞ୍ଞେ ଦାରକା କଥେନ୍ତି ‘ଅଯ୍ୟକୋ ଅୟ୍ୟିକା’ତି, କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା ନତ୍ଥୀ’’ତି? ଆମ, ତାତ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ ଞାତକା ନତ୍ଥି, ରାଜଗହନଗରେ ପନ ୱୋ ଧନସେଟ୍ଠି ନାମ ଅଯ୍ୟକୋ, ତତ୍ଥ ତୁମ୍ହାକଂ ବହୂ ଞାତକାତି। କସ୍ମା ତତ୍ଥ ନ ଗଚ୍ଛଥ ଅମ୍ମାତି? ସା ଅତ୍ତନୋ ଅଗମନକାରଣଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଅକଥେତ୍ୱା ପୁତ୍ତେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତେସୁ ସାମିକମାହ – ‘‘ଇମେ ଦାରକା ଅତିୱିୟ ମଂ କିଲମେନ୍ତି, କିଂ ନୋ ମାତାପିତରୋ ଦିସ୍ୱା ମଂସଂ ଖାଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏହି ଦାରକାନଂ ଅଯ୍ୟକକୁଲଂ ଦସ୍ସେମା’’ତି। ଅହଂ ସମ୍ମୁଖା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ତଂ ପନ ନୟିସ୍ସାମୀତି। ‘‘ସାଧୁ ସାମି, ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ଦାରକାନଂ ଅଯ୍ୟକକୁଲମେୱ ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଦ୍ୱେପି ଜନା ଦାରକେ ଆଦାୟ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ପତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେ ଏକିସ୍ସା ସାଲାୟ ନିୱାସଂ କତ୍ୱା ଦାରକମାତା ଦ୍ୱେ ଦାରକେ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତଭାୱଂ ମାତାପିତୂନଂ ଆରୋଚାପେସି।

ତେ ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ସଂସାରେ ସଂସରନ୍ତାନଂ ନ ପୁତ୍ତୋ ନ ଧୀତା ନାମ ନତ୍ଥି, ତେ ଅମ୍ହାକଂ ମହାପରାଧିକା, ନ ସକ୍କା ତେହି ଅମ୍ହାକଂ ଚକ୍ଖୁପଥେ ଠାତୁଂ। ଏତ୍ତକଂ ପନ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଜନା ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱନ୍ତୁ, ଦାରକେ ପନ ଇଧ ପେସେନ୍ତୂତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ମାତାପିତୂହି ପେସିତଂ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାରକେ ଆଗତଦୂତାନଂ ହତ୍ଥେଯେୱ ଦତ୍ୱା ପେସେସି । ଦାରକା ଅଯ୍ୟକକୁଲେ ୱଡ୍ଢନ୍ତି। ତେସୁ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅତିଦହରୋ, ମହାପନ୍ଥକୋ ପନ ଅଯ୍ୟକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ନିଚ୍ଚଂ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମି। ସୋ ଅଯ୍ୟକଂ ଆହ – ‘‘ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟାଥ, ଅହଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ୱଦେସି, ତାତ, ମଯ୍ହଂ ସକଲଲୋକସ୍ସପି ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ତୱେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଭଦ୍ଦିକା। ସଚେ ସକ୍କୋସି, ପବ୍ବଜ, ତାତା’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ‘‘କିଂ, ମହାସେଟ୍ଠି, ଦାରକୋ ତେ ଲଦ୍ଧୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଦାରକୋ ମଯ୍ହଂ ନତ୍ତା, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜାମୀତି ୱଦତୀ’’ତି ଆହ।

ସତ୍ଥା ଅଞ୍ଞତରଂ ପିଣ୍ଡଚାରିକଂ ‘‘ଇମଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେହୀ’’ତି ଆଣାପେସି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ସୋ ବହୁଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭି। ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଯୋନିସୋମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନଂ ଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗେହି ୱୁଟ୍ଠାୟ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇତି ସୋ ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଜାତୋ। ସୋ ଝାନସୁଖେନ ଫଲସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଇମଂ ସୁଖଂ ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଦାତୁ’’ନ୍ତି। ତତୋ ଅଯ୍ୟକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ମହାସେଟ୍ଠି ସଚେ ତୁମ୍ହେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ଆହ। ପବ୍ବାଜେଥ, ଭନ୍ତେତି । ଥେରୋ ଚୂଳପନ୍ଥକଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଦସସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଚୂଳପନ୍ଥକସାମଣେରୋ ଭାତିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ।

‘‘ପଦୁମଂ ଯଥା କୋକନଦଂ ସୁଗନ୍ଧଂ,

ପାତୋ ସିୟା ଫୁଲ୍ଲମୱୀତଗନ୍ଧଂ;

ଅଙ୍ଗୀରସଂ ପସ୍ସ ୱିରୋଚମାନଂ,

ତପନ୍ତମାଦିଚ୍ଚମିୱନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୩; ଅ। ନି। ୫।୧୯୫) –

ଇମଂ ଗାଥଂ ଗଣ୍ହାତି। ଗହିତଗହିତପଦଂ ଉପରୂପରିପଦଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନସ୍ସତି। ତସ୍ସ ଇମଂ ଗାଥଂ ଗହେତୁଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସେୱ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ଅଥ ନଂ ମହାପନ୍ଥକୋ ଆହ – ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକ, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅଭବ୍ବୋ, ଚତୂହି ମାସେହି ଏକଗାଥମ୍ପି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି, ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ପନ ତ୍ୱଂ କଥଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପେସ୍ସସି, ନିକ୍ଖମ ଇତୋ’’ତି। ସୋ ଥେରେନ ପଣାମିତୋ ୱିହାରପଚ୍ଚନ୍ତେ ରୋଦମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି।

ତେନ ସମଯେନ ସତ୍ଥା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ଜୀୱକମ୍ବୱନେ ୱିହରତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଜୀୱକୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି ‘‘ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେହୀ’’ତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ମହାପନ୍ଥକୋ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକୋ ହୋତି। ସୋ ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସାନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଆହ। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଖେଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ମୟି ଗତେ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତ୍ୱଂ, ପନ୍ଥକ, ରୋଦସୀ’’ତି ଆହ। ଭାତା ମଂ, ଭନ୍ତେ, ପଣାମେତୀତି। ପନ୍ଥକ, ତୁଯ୍ହଂ ଭାତିକସ୍ସ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆସୟାନୁସୟଞାଣଂ ନତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ବୁଦ୍ଧୱେନେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମାତି ଇଦ୍ଧିୟା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ଅଦାସି ‘‘ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ‘ରଜୋହରଣଂ ରଜୋହରଣ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଭାୱେହି

ପନ୍ଥକା’’ତି।

ସୋ ସତ୍ଥାରା ଦିନ୍ନଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ‘‘ରଜୋହରଣଂ ରଜୋହରଣ’’ନ୍ତି ହତ୍ଥେନ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ସ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଲୋମାନି କିଲିଟ୍ଠଧାତୁକାନି ଜାତାନି। ପୁନ ପରିମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଉକ୍ଖଲିପରିପୁଞ୍ଛନସଦିସଂ ଜାତଂ। ସୋ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମ୍ମ ତତ୍ଥ ଖୟଵୟଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇଦଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ପକତିଯା ପଣ୍ଡରଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଉପାଦିନ୍ନକସରୀରଂ ନିସ୍ସାୟ କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତଂ, ଇଦଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ଏୱଂଗତିକମେୱା’’ତି। ସମାଧିଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ପାଦକାନି କତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ମନୋମୟଜ୍ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା, ବହୁଧା ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ଭୱିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅହୋସି। ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନେୱ ଚସ୍ସ ତେପିଟକଞ୍ଚ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ଆଗମିଂସୁ।

ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥା ଏକୂନେହି ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱକସ୍ସ ନିୱେସନେ ନିସୀଦି। ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ଭିକ୍ଖାୟ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତାୟେୱ ନ ଗତୋ। ଜୀୱକୋ ୟାଗୁଂ ଦାତୁଂ ଆରଭି, ସତ୍ଥା ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ନ ଗଣ୍ହଥାତି? ୱିହାରେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥି ଜୀୱକାତି । ସୋ ପୁରିସଂ ପହିଣି ‘‘ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ, ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନଂ ଅୟ୍ୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି। ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରୋପି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପୁରେ ଆଗମନାୟେୱ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଏକମ୍ପି ଏକେନ ଅସଦିସଂ, ଏକସ୍ସପି ଚ ଚୀୱରୱିଚାରଣାଦିସମଣକମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞେନ ଅସଦିସଂ ଅକାସି। ସୋ ପୁରିସୋ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱକସ୍ସ କଥେସି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ବହୁତରୋ, ତତୋ ପକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ଭଦନ୍ତଂ ନ ଜାନାମୀ’’ତି। ଜୀୱକୋ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିପୁଚ୍ଛି – ‘‘କୋନାମୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ନିସିନ୍ନଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ ଜୀୱକାତି। ଗଚ୍ଛ ଭୋ ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ କତରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଆନେହୀତି। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, କତରୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସମ୍ପି କଥେସି। ସୋ ପୁନାଗନ୍ତ୍ୱା ଜୀୱକସ୍ସ କଥେସି ‘‘ସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେପି ‘ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ ଅହଂ ଚୂଳପନ୍ଥକୋ’ତି କଥେନ୍ତି, ଅହଂ ‘ଅସୁକୋ ନାମ ପକ୍କୋସିତବ୍ବୋ’ତି ନ ଜାନାମୀ’’ତି। ଜୀୱକୋପି ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚତାୟ ‘‘ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ନୟତୋ ଞତ୍ୱା ‘‘ପଠମଂ କଥନଭିକ୍ଖୁମେୱ ‘ତୁମ୍ହେ ସତ୍ଥା ପକ୍କୋସତୀ’ତି ୱତ୍ୱା ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଗଣ୍ହ ତାତା’’ତି ଆହ। ସୋ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି, ତାୱଦେୱ ସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅନ୍ତରଧାୟିଂସୁ। ସୋ ଥେରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ୟାଗୁଂ ଗଣ୍ହି।

ଦସବଲେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତେ ଧମ୍ମସଭାୟଂ କଥା ଉଦପାଦି ‘‘ୟାୱ ମହନ୍ତା ୱତ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଏକଗାଥଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକଂ ଅକଂସୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସଜ୍ଜ ‘‘କିଂ ୱଦେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ନ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି କଥେମ, ଚୂଳପନ୍ଥକେନ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକା ମହାଲାଭୋ ଲଦ୍ଧୋତି ତୁମ୍ହାକଂୟେୱ ଗୁଣଂ କଥେମାତି। ଅନଚ୍ଛରିୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନି ମୟ୍ହଂ ଓୱାଦଂ କତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରଦାୟଜ୍ଜଲାଭୋ, ଅୟଂ ଅତୀତେପି ଅପରିପକ୍କଞାଣେ ଠିତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ ଓୱାଦଂ କତ୍ୱା ଲୋକିୟଦାୟଜ୍ଜଂ ଲଭୀତି। ଭିକ୍ଖୂ ‘‘କଦା, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆୟାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତୀତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତେ ବାରାଣସୀନଗରେ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଚୂଳକସେଟ୍ଠି ନାମ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନି ଜାନାତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ରାଜୂପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂ ମତମୂସିକଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସମାନେତ୍ୱା ଇଦମାହ – ‘‘ସକ୍କା ଚକ୍ଖୁମତା କୁଲପୁତ୍ତେନ ଇମଂ ଉନ୍ଦୂରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାରଭରଣଞ୍ଚ କାତୁଂ କମ୍ମନ୍ତେ ଚ ପୟୋଜେତୁ’’ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଦୁଗ୍ଗତକୁଲପୁତ୍ତୋ ତଂ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନାୟଂ ଅଜାନିତ୍ୱା କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ମୂସିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଆପଣେ ବିଳାରସ୍ସତ୍ଥାୟ ଦତ୍ୱା କାକଣିକଂ ଲଭି। ତାୟ କାକଣିକାୟ ଫାଣିତଂ କିଣିତ୍ୱା ଏକେନ କୁଟେନ ପାନୀୟଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ମାଲାକାରେ ଦିସ୍ୱା ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଫାଣିତଖଣ୍ଡଂ ଦତ୍ୱା ଉଳୁଙ୍କେନ ପାନୀୟଂ ଅଦାସି। ତେ ତସ୍ସ ଏକେକଂ ପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିଂ ଅଦଂସୁ। ସୋ ତେନ ପୁପ୍ଫମୂଲେନ ପୁନଦିୱସେପି ଫାଣିତଞ୍ଚ ପାନୀୟଘଟଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାରାମମେୱ ଗତୋ। ତସ୍ସ ତଂଦିୱସଂ ମାଲାକାରା ଅଡ୍ଢଓଚିତକେ ପୁପ୍ଫଗଚ୍ଛେ ଦତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ସୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଇମିନା ଉପାୟେନ ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଲଭି।

ପୁନ ଏକସ୍ମିଂ ୱାତୱୁଟ୍ଠିଦିୱସେ ରାଜୁୟ୍ୟାନେ ବହୂ ସୁକ୍ଖଦଣ୍ଡକା ଚ ସାଖା ଚ ପଲାସଞ୍ଚ ୱାତେନ ପାତିତଂ ହୋତି, ଉୟ୍ୟାନପାଲୋ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ଉପାୟଂ ନ ପସ୍ସତି।

ତତୋ କତିପାହଚ୍ଚୟେନସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦକମ୍ମିକସହାୟକୋ ଆରୋଚେସି ‘‘ପଟ୍ଟନଂ ମହାନାୱା ଆଗତା’’ତି। ସୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ଅୟଂ ଉପାୟୋ’’ତି ଅଟ୍ଠହି କହାପଣେହି ସବ୍ବପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନଂ ତାୱକାଲିକଂ ରଥଂ ଗହେତ୍ୱା ନାୱାପଟ୍ଟନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ ନାୱିକସ୍ସ ସଚ୍ଚକାରଂ ଦତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ସାଣିଂ ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ପୁରିସେ ଆଣାପେସି ‘‘ବାହିରକେସୁ ୱାଣିଜେସୁ ଆଗତେସୁ ତତିୟେନ ପଟିହାରେନ ଆରୋଚେଥା’’ତି। ‘‘ନାୱା ଆଗତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ବାରାଣସିତୋ ସତମତ୍ତା ୱାଣିଜା ‘‘ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହାମା’’ତି ଆଗମଂସୁ। ଭଣ୍ଡଂ ତୁମ୍ହେ ନ ଲଭିସ୍ସଥ, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ନାମ ମହାୱାଣିଜେନ ସଚ୍ଚକାରୋ ଦିନ୍ନୋତି। ତେ ତେସଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା, ପାଦମୂଲିକପୁରିସା ପୁରିମସଞ୍ଞାୱସେନ ତତିୟେନ ପାଟିହାରେନ ତେସଂ ଆଗତଭାୱଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେ ସତମତ୍ତାପି ୱାଣିଜା ଏକେକଂ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାୱାୟ ପତ୍ତିକା ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଏକେକଂ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପତ୍ତିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ପୁରିସୋ ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଗହେତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କତଞ୍ଞୁନା ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏକଂ ସତସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୂଳସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ।

ଅଥ ତଂ ଚୂଳସେଟ୍ଠି ‘‘କିଂ ତେ, ତାତ, କତ୍ୱା ଇଦଂ ଧନଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ‘‘ତୁମ୍ହେହି କଥିତଉପାୟେ ଠତ୍ୱା ଚତୁମାସବ୍ଭନ୍ତରେୟେୱ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଏୱରୂପଂ ଦାରକଂ ପରସନ୍ତକଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୟପ୍ପତ୍ତଂ ଧୀତରଂ ଦତ୍ୱା ସକଲକୁଟୁମ୍ବସ୍ସ ସାମିକଂ ଅକାସି। ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅଚ୍ଚୟେନ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଯାୱତାୟୁକଂ ଠତ୍ୱା ଯଥାକମ୍ମଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥୂନି କଥେତ୍ୱା ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅପ୍ପକେନପି ମେଧାୱୀ, ପାଭତେନ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ସମୁଟ୍ଠାପେତି ଅତ୍ତାନଂ, ଅଣୁଂ ଅଗ୍ଗିଂୱ ସନ୍ଧମ’’ନ୍ତି। (ଜା। ୧।୧।୪);

ଇତି ସତ୍ଥା ଧମ୍ମସଭାୟଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ଇମଂ କାରଣଂ ଦସ୍ସେସି। ଅୟଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ମହାସାୱକାନଂ ପୁବ୍ବପତ୍ଥନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଅରିୟଗଣପରିୱୁତୋ ଧମ୍ମାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ମନୋମୟଂ କାୟଂ ଅଭିନିମ୍ମିନନ୍ତାନଂ ଚେତୋୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଞ୍ଚ ଚୂଳପନ୍ଥକତ୍ଥେରଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି, ସଞ୍ଞାୱିୱଟ୍ଟକୁସଲାନଂ ମହାପନ୍ଥକନ୍ତି।

ସୁଭୂତିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୦୧। ତତିୟେ ଅରଣୱିହାରୀନନ୍ତି ନିକ୍କିଲେସୱିହାରୀନଂ। ରଣନ୍ତି ହି ରାଗାଦୟୋ କିଲେସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଅଭାୱେନ ନିକ୍କିଲେସୱିହାରୋ ଅରଣୱିହାରୋ ନାମ। ସୋ ଯେସଂ ଅତ୍ଥି, ତେ ଅରଣୱିହାରିନୋ। ତେସଂ ଅରଣୱିହାରୀନଂ ସୁଭୂତିତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ଅଞ୍ଞେପି ଖୀଣାସୱା ଅରଣୱିହାରିନୋୱ, ଥେରେନ ପନ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଏତଂ ନାମଂ ଲଦ୍ଧଂ। ଅଞ୍ଞେ ହି ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକଂ କତ୍ୱା ୱଣ୍ଣଂ ୱା ଅୱଣ୍ଣଂ ୱା କଥେନ୍ତି, ଥେରୋ ପନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ଦେସିତନିୟାମତୋ ଅନୋକ୍କମିତ୍ୱା ଦେସେତି, ତସ୍ମା ଅରଣୱିହାରୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

୨୦୨। ଚତୁତ୍ଥେ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟାନନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣାରହାନଂ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଞ୍ଞେପି ଖୀଣାସୱା ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟା, ଥେରୋ ପନ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ଘରେ ଘରେ ମେତ୍ତାଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାତି ‘‘ଏୱଂ ଭିକ୍ଖାଦାୟକାନଂ ମହପ୍ଫଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତଭାୱୋ ପନସ୍ସ ସୁସମିଦ୍ଧୋ, ଅଲଙ୍କତତୋରଣଂ ୱିୟ ଚିତ୍ତପଟୋ ୱିୟ ଚ ଅତିୱିୟ ୱିରୋଚତି। ତସ୍ମା ସୁଭୂତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରେ ଭଗୱତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନେୟେୱ ହଂସୱତୀନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନନ୍ଦମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେହି ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସାୟ ମାଣୱକସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବତପାଦେ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସି, ଅନ୍ତେୱାସିକେପି ଝାନଲାଭିନୋ ଅକାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗୱା ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ହଂସୱତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ନନ୍ଦତାପସସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଜଟିଲାନଂ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସୟଂ ନନ୍ଦତାପସସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ସାୱକସ୍ସ ଠାନନ୍ତରପତ୍ଥନଂ ଦିସ୍ୱା ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ନନ୍ଦତାପସସ୍ସ ଅସ୍ସମଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଫଲାଫଲଦାନଞ୍ଚ ପୁପ୍ଫାସନପଞ୍ଞାପନଞ୍ଚ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିସମାପଜ୍ଜନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସତ୍ଥା ପନ ନିରୋଧା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ଅରଣଵିହାରିଅଙ୍ଗେନ ଚ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଙ୍ଗେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଏକଂ ସାଵକଂ ‘‘ଇସିଗଣସ୍ସ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ’’ତି ଆଣାପେସି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଵିସଯେ ଠତ୍ୱା ତେପିଟକଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ତସ୍ସ ଦେସନାଵସାନେ ସତ୍ଥା ସଯଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସବ୍ବେ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସସହସ୍ସାପି ତାପସା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ନନ୍ଦତାପସୋ ପନ ଅନୁମୋଦକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏଥ, ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ସବ୍ବେପି ଅନ୍ତରହିତକେସମସ୍ସୂ ଇଦ୍ଧିମଯପରିକ୍ଖାରା ଵସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ଵିଯ ଅହେସୁଂ।

ନନ୍ଦତାପସୋ ତଥାଗତଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖେ ଠିତୋ ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଇସିଗଣସ୍ସ ପୁପ୍ଫାସନାନୁମୋଦନା କତା, କୋ ନାମାଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ’’ତି? ଅରଣଵିହାରିଅଙ୍ଗେନ ଚ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟଙ୍ଗେନ ଚ ଏତଦଗ୍ଗଂ ପତ୍ତୋ ଏସୋତି। ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ଇମିନା ସତ୍ତାହକତେନ ଅଧିକାରକମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନ ପତ୍ଥେମି, ଅନାଗତେ ପନାହଂ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅଯଂ ଥେରୋ ଵିଯ ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭଵେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ନନ୍ଦତାପସୋପି କାଲେନ କାଲଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅପରିହୀନଜ୍ଝାନୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଇଦମସ୍ସ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ। ଅନ୍ତରା ପନ କମ୍ମଂ ନ କଥିଯତି।

ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୁଭୂତୀତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅପରଭାଗେ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଵିହରତି। ତଦା ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ସେଟ୍ଠି ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଉଟ୍ଠାନକଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସହାଯକସ୍ସ ରାଜଗହସେଟ୍ଠିନୋ ଘରଂ ଗତୋ ସତ୍ଥୁ ଉପ୍ପନ୍ନଭାଵଂ ଞତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ସୀତଵନେ ଵିହରନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନେନେଵ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥାରଂ ସାଵତ୍ଥିଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଯାଚିତ୍ୱା ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନେ ମଗ୍ଗେ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ସତସହସ୍ସପରିଚ୍ଚାଗେନ ଵିହାରେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ରାଜମାନେନ ଅଟ୍ଠକରୀସପ୍ପମାଣଂ ଜେତରାଜକୁମାରସ୍ସ ଉୟ୍ୟାନଭୂମିଂ କୋଟିସନ୍ଥାରେନ କିଣିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଭଗଵତୋ ଵିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଵିହାରମହଦିଵସେ ଅଯଂ ସୁଭୂତିକୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସେଟ୍ଠିନା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଦ୍ୱେ ମାତିକା ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ୱା ମେତ୍ତାଝାନଂ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଧମ୍ମଂ କଥେତି, ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ମେତ୍ତାଝାନତୋ ଵୁଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଇମଂ କାରଣଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅରଣଵିହାରୀନଞ୍ଚ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଖଦିରଵନିଯରେଵତତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୦୩। ପଞ୍ଚମେ ଆରଞ୍ଞକାନନ୍ତି ଅରଞ୍ଞଵାସୀନଂ। ରେଵତୋ ଖଦିରଵନିଯୋତି ଧମ୍ମସେନାପତିତ୍ଥେରସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ। ସୋ ଯଥା ଅଞ୍ଞେ ଥେରା ଅରଞ୍ଞେ ଵସମାନା ଵନସଭାଗଂ ଉଦକସଭାଗଂ ଭିକ୍ଖାଚାରସଭାଗଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଵସନ୍ତି, ନ ଏଵଂ ଵସି। ଏତାନି ପନ ସଭାଗାନି ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ଉଜ୍ଜଙ୍ଗଲସକ୍ଖରପାସାଣଵିସମେ ଖଦିରଵନେ ପଟିଵସତି। ତସ୍ମା ଆରଞ୍ଞକାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ଵୁତ୍ତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ମହାଗଙ୍ଗାଯ ପଯାଗପତିଟ୍ଠାନତିତ୍ଥେ ନାଵାକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ପଟିଵସତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିଵାରୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ପଯାଗପତିଟ୍ଠାନତିତ୍ଥଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ସୋ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ କାଲେନ କାଲଂ ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ମେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମାଯୂହନକ୍ଖଣୋ’’ତି ନାଵାସଙ୍ଘାଟଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଉପରି ଚେଲଵିତାନଂ କାରେତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦାମାନି ଓସାରେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଵରପୋତ୍ଥକଂ ଚିତ୍ତତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ସପରିଵାରଂ ସତ୍ଥାରଂ ପରତୀରଂ ତାରେସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ଏକଂ ଆରଞ୍ଞକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ସୋ ନାଵିକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯାପି ଏଵମେଵଂ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଆରଞ୍ଞକାନଂ ଅଗ୍ଗେନ ଭଵିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଵିଯ ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଆରଞ୍ଞକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ତ୍ୱଂ ଆରଞ୍ଞକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵିସ୍ସସୀ’’ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅନ୍ତରା ପନ ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଂ ନ କଥିଯତି।

ସୋ ଯାଵଜୀଵଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧକ୍ଖେତ୍ତେ ନାଳକବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ସାରୀବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି

ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ତିଣ୍ଣଂ ଭାତିକାନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଞ୍ଚ ଭଗିନୀନଂ ସଙ୍କନିଟ୍ଠୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ରେୱତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ୱଡ୍ଢିତୱଡ୍ଢିତେ ଦାରକେ ସମଣା ସକ୍କପୁତ୍ତିଯା ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତଂ ରେୱତଂ ଦହରମେୱ ଘରବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧିସ୍ସାମା''ତି ସମାନକୁଲତୋ ଦାରିକଂ ଆନେତ୍ୱା ରେୱତସ୍ସ ଅୟ୍ୟିକଂ ୱନ୍ଦାପେତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ, ତୱ ଅୟ୍ୟିକାଯ ମହଲ୍ଲକତରା ହୋହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ରେୱତୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଦାରିକା ଦହରା ପଠମୱଯେ ଠିତା, ଇମିସ୍ସା କିର ଏୱଂୱିଧଂ ରୂପଂ ମମ ଅୟ୍ୟିକାଯ ରୂପସଦିସଂ ଭୱିସ୍ସତି, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି ତାୱ ନେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – ''ତୁମ୍ହେ କିଂ କଥେଥା''ତି? ତାତ, ''ଅଯଂ ଦାରିକା ଅୟ୍ୟିକା ୱିଯ ତେ ଜରଂ ପାପୁଣାତୂ''ତି ୱଦାମାତି। ସୋ ''ଇମିସ୍ସା ରୂପଂ ଏୱଂୱିଧଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ତାତ, କିଂ ୱଦେସି, ମହାପୁଞ୍ଞା ଏୱଂୱିଧା ହୋନ୍ତୀତି।

ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇଦଂ କିର ରୂପଂ ଇମିନା ନିଯାମେନ ୱଲିତ୍ତଚଂ ଭୱିସ୍ସତି ପଲିତକେସଂ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତଂ, ଅହଂ ଏୱରୂପେ ରୂପେ ରଜ୍ଜିତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମି, ମମ ଭାତିକାନଂ ଗତମଗ୍ଗମେୱ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି କୀଳନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ସମୱଯେ ତରୁଣଦାରକେ ଆହ – ''ଏଥ, ଭୋ, ୱିଧାୱନିକଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ନିକ୍ଖମି। ତାତ, ମଙ୍ଗଲଦିୱସେ ମା ବହି ଗଚ୍ଛାତି। ସୋ ଦାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ଧାୱନୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପପଞ୍ଚେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି । ପୁନ ଦୁତିଯୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ତତୋ ତୁରିତଂ ୱିଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତୋ, ତତିଯୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ''ଅଯଂ ମେ କାଲୋ''ତି ଞତ୍ୱା ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେନେୱ ପଲାଯିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲିକଭିକ୍ଖୂନଂ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସପ୍ପୁରିସ ମଯଂ ତଂ ନ ଜାନାମ ''କସ୍ସାସି ପୁତ୍ତୋ''ତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅଲଙ୍କତନିଯାମେନେୱ ଆଗତୋ, କୋ ତଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ଉସ୍ସହିସ୍ସତୀତି। ସୋ ଉଭୋ ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ''ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି ମଂ ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତି ମ''ନ୍ତି ମହାରୱଂ ୱିରୱି। ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ସପ୍ପୁରିସ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ତୱ ୱତ୍ଥଂ ୱା ପିଳନ୍ଧନଂ ୱା କୋଚି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତ୍ୱଞ୍ଚ 'ୱିଲୁମ୍ପନ୍ତୀ'ତି ୱଦସି, କିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦସୀ''ତି? ଭନ୍ତେ, ନାହଂ ୱତ୍ଥାଲଙ୍କାରଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦାମି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପନ ମେ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ୱିଲୋପୋ ୱତ୍ତତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦାମି। ମଂ ତାୱ ତୁମ୍ହେ ମା ପବ୍ବାଜଯିତ୍ଥ, ଭାତରଂ ପନ ମେ ଜାନାଥାତି। କୋନାମୋ ପନ ତେ ଭାତାତି? ଗିହିକାଲେ ଉପତିସ୍ସୋ ନାମ, ଇଦାନି ପନ ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଜାତୋତି ୱଦନ୍ତୀତି। ''ଆୱୁସୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ ନାମ ହୋତି, ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ନୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ପୁରେତରଂଯେୱ ଆହ – 'ଅମ୍ହାକଂ ଞାତକା ସବ୍ବେୱ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା, ଯୋ କୋଚି ଅମ୍ହାକଂ ଞାତୀତି ଆଗଚ୍ଛତି, ତଂ ଯେନ ତେନୁପାଯେନ ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟାଥା'ତି। ଅଯଂ ପନ ଥେରସ୍ସ ଅଚ୍ଛତ୍ତଭାତିକୋ, ପବ୍ବାଜେଥ ନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜଯିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସଂ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଯୋଜଯିଂସୁ।

ଥେରୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଖଦିରୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ''ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱା ଭାତିକତ୍ଥେରଂ ୱା ନ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ୱାଯମନ୍ତସ୍ସେୱ ତଯୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ସୁଖୁମାଲକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଲୂଖଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ୱଲୀତଂ ନାମ ହୋତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିମୋକ୍ଖଂ ନ ଗତଂ। ସୋ ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ପୱାରେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ହୁତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଅହୋସି, ସୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଅଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ କିର କନିଟ୍ଠଭାତା ରେୱତୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ସୋ ଅଭିରମେଯ୍ୟ ୱା ନ ୱା, ଗନ୍ତ୍ୱା ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି। ଭଗୱା ରେୱତସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱାରେ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତିଯୱାରେ ଯାଚିତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଅହମ୍ପି ଗମିସ୍ସାମି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେହୀ''ତି। ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା, ''ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ଚାରିକଂ ଚରିତୁକାମୋ, ଗନ୍ତୁକାମା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଆରୋଚେସି। ଦସବଲସ୍ସ ଚାରିକତ୍ଥାଯ ଗମନକାଲେ ଓହୀନକଭିକ୍ଖୂ ନାମ ଅପ୍ପକା ହୋନ୍ତି, ''ସତ୍ଥୁ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସରୀରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମ, ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ ୱା ସୁଣିସ୍ସାମା''ତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଗନ୍ତୁକାମାୱ ବହୁକା ହୋନ୍ତି। ଇତି ସତ୍ଥା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ''ରେୱତଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ପତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗା, କତରମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘୋ ଗଚ୍ଛତୂ''ତି। କତରମଗ୍ଗୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉଜୁକୋତି? ଭନ୍ତେ, ଉଜୁମଗ୍ଗୋ ତିଂସଯୋଜନୋ ଅମନୁସ୍ସପଥୋ, ପରିହାରମଗ୍ଗୋ ପନ ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକୋ ଖେମୋ ସୁଭିକ୍ଖୋତି। ଆନନ୍ଦ , ସୀୱଲି ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତୋତି? ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଆଗତୋତି। ତେନ ହି ସଙ୍ଘୋ ଉଜୁମଗ୍ଗମେୱ ଗଣ୍ହତୁ, ସୀୱଲିସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ୱୀମଂସିସ୍ସାମାତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ସୀୱଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ପୁଞ୍ଞୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ଅଟୱିମଗ୍ଗଂ ଅଭିରୁହି। ମଗ୍ଗଂ ଅଭିରୁହନଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେୱସଙ୍ଘୋ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ଠାନେ ନଗରଂ ମାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସନତ୍ଥାଯ ୱିହାରେ ପଟିଯାଦେସି। ଦେୱପୁତ୍ତା ରଞ୍ଞା ପେସିତକମ୍ମକାରା ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ''କହଂ ଅଯ୍ୟୋ ସୀୱଲି, କହଂ ଅଯ୍ୟୋ ସୀୱଲୀ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଥେରୋ ତଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ସତ୍ଥା ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଦେୱସିକଂ ଯୋଜନପରମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଂସଯୋଜନିକଂ କନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଖଦିରୱନିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ସଭାଗଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ତୋ। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପହୋନକୱିହାରେ ଦସବଲସ୍ସ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାଦୀନି ଚ ଇଦ୍ଧିଯା ମାପେତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେନ ମଗ୍ଗେନ ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ଅଥ ତଥାଗତେ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୂ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତସେନାସନାନି ପୱିସିଂସୁ। ଦେୱତା ‘‘ଅକାଲୋ ଆହାରସ୍ସା’’ତି ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ପାନକଂ ଆହରିଂସୁ। ସତ୍ଥା ସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାନକଂ ପିୱି। ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ତଥାଗତସ୍ସ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତସ୍ସେୱ ଅଦ୍ଧମାସୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ।

ଅଥେକଚ୍ଚେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭିକ୍ଖୂ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥଂ ଉପ୍ପାଦଯିଂସୁ ‘‘ସତ୍ଥା ଦସବଲୋ ‘ମଯ୍ହଂ ଅଗ୍ଗସାୱକସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତା’ତି ୱତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ନୱକମ୍ମିକଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗତୋ, ଇମସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଜେତୱନମହାୱିହାରୋ ୱା ୱେଳୁୱନୱିହାରାଦଯୋ ୱା କିଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁ ଏୱରୂପସ୍ସ ନୱକମ୍ମସ୍ସ କାରକୋ, କିଂ ନାମ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି? ଅଥ ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯି ଚିରଂ ୱସନ୍ତେ ଇଦଂ ଠାନଂ ଆକିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଆରଞ୍ଞକା ଭିକ୍ଖୂ ନାମ ପୱିୱେକତ୍ଥିକା ହୋନ୍ତି, ରେୱତସ୍ସ ଅଫାସୁୱିହାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ତତୋ ରେୱତସ୍ସ ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ। ଥେରୋ ଏକକୋୱ ଚଙ୍କମନକୋଟିଯଂ ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ନିସ୍ସାଯ ପାସାଣଫଲକେ ନିସିନ୍ନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ରେୱତ, ଇମଂ ୱାଳମିଗଟ୍ଠାନଂ , ଚଣ୍ଡାନଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା କିନ୍ତି କରୋସୀ’’ତି? ତେସଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଦ୍ଦଂ ସୁଣତୋ ଅରଞ୍ଞରତି ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଚହି ଗାଥାସତେହି ଅରଞ୍ଞେ ନିୱାସାନିସଂସଂ ନାମ କଥେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ରେୱତତ୍ଥେରଂ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଯେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଥେରସ୍ସ ଅୱଣ୍ଣୋ କଥିତୋ, ତେସଂ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଉପାହନାତେଲନାଳିଛତ୍ତାନଂ ପମୁସ୍ସନଭାୱଂ ଅକାସି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରତ୍ଥାଯ ନିୱତ୍ତା ଆଗତମଗ୍ଗେନେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ତଂ ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ପଠମଂ ହି ତେ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେନ ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂଦିୱସଂ ପନ ୱିସମମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦନ୍ତି, ଜାଣୁକେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେ ଗୁମ୍ବେ ଚ ଗଚ୍ଛେ ଚ କଣ୍ଟକେ ଚ ମଦ୍ଦନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ୱସିତସଭାଗଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଖଦିରଖାଣୁକେ ଅତ୍ତନୋ ଛତ୍ତଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, ଉପାହନଂ କତ୍ତରଯଟ୍ଠିଂ ତେଲନାଳିଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ତେ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ‘‘ଇଦ୍ଧିମା ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରେ ଆଦାଯ ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ପଟିଯତ୍ତସକ୍କାରୋ ନାମ ଏୱରୂପୋ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତା ଆଗମଂସୁ।

ପୁରତୋ ଗତଭିକ୍ଖୂ, ୱିସାଖା ଉପାସିକା, ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ନିସିନ୍ନକାଲେ ପୁଚ୍ଛତି – ‘‘ମନାପଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି? ମନାପଂ ଉପାସିକେ ନନ୍ଦନୱନଚିତ୍ତଲତାଦିପଟିଭାଗଂ ତଂ ସେନାସନନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ସବ୍ବପଚ୍ଛତୋ ଆଗତଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ମନାପଂ, ଅଯ୍ଯା, ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି। ମା ପୁଚ୍ଛ ଉପାସିକେ, କଥେତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନମେତଂ, ଉଜ୍ଜଙ୍ଗଲଂ ସକ୍ଖରପାସାଣୱିସମଂ ଖଦିରୱନଂ ଏତଂ, ତତ୍ଥ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତୀତି। ୱିସାଖା, ପୁରିମାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କେସଂ ନୁ ଖୋ କଥା ସଚ୍ଚା’’ତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଗନ୍ଧମାଲଂ ଆଦାଯ ଦସବଲସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ସତ୍ଥାରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଭନ୍ତେ, ରେୱତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଏକଚ୍ଚେ, ଅଯ୍ଯା, ୱଣ୍ଣେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନିନ୍ଦନ୍ତି, କିଂ ନାମେତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ୱିସାଖେ ରମଣୀଯଂ ୱା ହୋତୁ ମା ୱା, ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅରିଯାନଂ ଚିତ୍ତଂ ରମତି, ତଦେୱ ଠାନଂ ରମଣୀଯଂ ନାମାତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ନିନ୍ନେ ୱା ଯଦି ୱା ଥଲେ;

ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେଯ୍ଯକ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୯୮; ସଂ। ନି। ୧।୨୬୧);

ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ଆରଞ୍ଞକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କଙ୍ଖାରେୱତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୦୪। ଛଟ୍ଠେ ଝାଯୀନନ୍ତି ଝାନଲାଭୀନଂ ଝାନାଭିରତାନଂ। ସୋ କିର ଥେରୋ ଯା ଝାନସମାପତ୍ତିଯୋ ଦସବଲୋ ସମାପଜ୍ଜତି, ତତୋ ଅପ୍ପତରଂ ଠପେତ୍ୱା ବହୁତରା ସମାପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। କଙ୍ଖାଯନଭାୱେନ କଙ୍ଖାରେୱତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଙ୍ଖା ନାମ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, କୁକ୍କୁଚ୍ଚକୋତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ପନ ଅଞ୍ଞେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି, ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ କପ୍ପିଯେପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତେନସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚକତା ଅତିପାକଟା ଜାତାତି କଙ୍ଖାରେୱତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ପୁରିମନଯେନେୱ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ

ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଝାନାଭିରତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦେସନାୱସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ମହାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଇମିନା ଅଧିକାରକମ୍ମେନ ନ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେମି, ଯଥା ପନ ସୋ ତୁମ୍ହେହି ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ଭିକ୍ଖୁ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପିତୋ, ଏୱଂ ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅନାଗତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସାୱସାନେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସାସନେ ତ୍ୱଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଝାନପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନମେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଦସବଲେନ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବସମାପତ୍ତୀନଂ ଅପ୍ପତରା ଠପେତ୍ୱା ବହୁତରା ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅହୋରତ୍ତଂ ଝାନେସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଗୁଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ''ଅକପ୍ପିଯୋ, ଆୱୁସୋ ଗୁଳୋ, ଅକପ୍ପିଯା ମୁଗ୍ଗା''ତି (ମହାୱ. ୨୭୨) ଏୱଂ ପନ କପ୍ପିଯେସ୍ୱେୱ ୱତ୍ଥୂସୁ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦିତତାଯ କୁକ୍କୁଚ୍ଚସଙ୍ଖାତାଯ କଙ୍ଖାଯ ଭାୱେନ କଙ୍ଖାରେୱତୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତୋତି।

ସୋଣକୋଳିୱିସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୦୫. ସତ୍ତମେ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯାନନ୍ତି ପଗ୍ଗହିତୱୀରିଯାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିଯାନଂ। ସୋଣୋ କୋଳିୱିସୋତି ସୋଣୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, କୋଳିୱିସୋତି ଗୋତ୍ତଂ। କୋଟିୱେସ୍ସୋତି ୱା ଅତ୍ଥୋ, ଇସ୍ସରିଯେନ କୋଟିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ୱେସ୍ସକୁଲସ୍ସ ଦାରକୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୀରିଯଂ ନାମ ୱଡ୍ଢେତବ୍ବଂ ହୋତି, ଥେରସ୍ସ ପନ ହାପେତବ୍ବମେୱ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଏସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସିରିୱଡ୍ଢକୁମାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ପତ୍ଥନାଯ ସମିଜ୍ଝନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ସୋପି ସିରିୱଡ୍ଢସେଟ୍ଠି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ପରିନିବ୍ବୁତେ କସ୍ସପଦସବଲେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତି ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସହାଯକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଙ୍ଗାଯଂ କୀଳତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଏକୋ ଜିଣ୍ଣଚୀୱରିକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ''ବାରାଣସିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଣ୍ଣସାଲଂ କତ୍ୱା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି ଉଦକେନ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହେ ଦଣ୍ଡକେ ଚ ୱଲ୍ଲିଯୋ ଚ ସଂକଡ୍ଢତି। ଅଯଂ କୁମାରୋ ସହାଯକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଠିତୋ, ''ଭନ୍ତେ, କିଂ କରୋଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। କୁମାର ଉପକଟ୍ଠେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ପବ୍ବଜିତାନଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ''ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜେୱ ଏକଦିୱସଂ ଅଧିୱାସେଥ ଯଥା ତଥା ଆଗମେତୁ, ଅହଂ ସ୍ୱେ ଅଯ୍ୟସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ''ତସ୍ସେୱ କୁମାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗତତ୍ତା ଅଧିୱାସେସି। ସୋ ତସ୍ସ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଗତୋ ପୁନଦିୱସେ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ''କହଂ ନୁ ଖୋ ଅଜ୍ଜ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି।

କୁମାରୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ''ଇମଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ମଯ୍ହଂ ଗେହଦ୍ୱାରମେୱ ଆଗଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ସହାଯକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଦିୱସେନେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱସନପଣ୍ଣସାଲଞ୍ଚ ଚଙ୍କମନଞ୍ଚ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନାନି ଚ କାରାପେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତସ୍ସେୱ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସନୱେଲାଯ ହରିତୂପଲିତ୍ତାଯ ଭୂମିଯା ''ପାଦେସୁ କଲଲଂ ମା ଲଗ୍ଗୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ପାରୁପନଂ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ଭୂମତ୍ଥରଣଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା କମ୍ବଲସ୍ସ ୱଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସରୀରପ୍ପଭଂ ଏକସଦିସଂ ଦିସ୍ୱା ଅତିୱିଯ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ୱା ଆହ – ''ଯଥା ତୁମ୍ହେହି ଅକ୍କନ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମସ୍ସ କମ୍ବଲସ୍ସ ଅତିୱିଯ ପଭା ୱିରୋଚତି, ଏୱମେୱ ମଯ୍ହମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ହତ୍ଥପାଦାନଂ ୱଣ୍ଣୋ ବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣୋ ହୋତୁ, ସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱିହତକପ୍ପାସପଟଲଫସ୍ସସଦିସୋୱ ଫସ୍ସୋ ହୋତୂ''ତି। ସୋ ତେମାସଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଉପଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପୱାରିତକାଲେ ତିଚୀୱରଂ ଅଦାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରୋ ଗନ୍ଧମାଦନମେୱ ଗତୋ।

ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ କାଳଚମ୍ପାନଗରେ ଉପସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଘରେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ

ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ଅନେକାନି ପଣ୍ଣାକାରସହସ୍ସାନି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଜାତଦିୱସେ ଚ ସକଲନଗରଂ ଏକସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ମାତାପିତରୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱାୱ ଆଗତୋ, ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସପରିସିତ୍ତା ୱିଯସ୍ସ ସରୀରଚ୍ଛୱୀ’’ତି ସୋଣକୁମାରୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ ସଟ୍ଠି ଧାତିଯୋ ଉପନେତ୍ୱା ଦେୱକୁମାରଂ ୱିଯ ନଂ ସୁଖେନ ୱଡ୍ଢେସୁଂ। ତସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ଆହାରୱିଧାନଂ ଅହୋସି – ସଟ୍ଠିକରୀସମତ୍ତଂ ଠାନଂ କସିତ୍ୱା ତିୱିଧେନ ଉଦକେନ ପୋସେନ୍ତି। କେଦାରେ ପୱିସନ୍ତୀସୁ ଉଦକମାତିକାସୁ ଖୀରୋଦକସ୍ସ ଚ ଗନ୍ଧୋଦକସ୍ସ ଚ ଅନେକାନି ଚାଟିସହସ୍ସାନି ଆସିଞ୍ଚନ୍ତି। ସାଲିସୀସାନଂ ଖୀରଗ୍ଗହଣକାଲେ ସୁକାଦୀନଂ ପାଣାନଂ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠକରଣନିୱାରଣତ୍ଥଂ ୱୀହିଗବ୍ଭାନଂ ସୁଖୁମାଲଭାୱତ୍ଥଞ୍ଚ ପରିଯନ୍ତପରିକ୍ଖେପେ ଚ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଚ ଥମ୍ଭେ ନିଖନିତ୍ୱା ଉପରି ଦଣ୍ଡକେ ଦତ୍ୱା କିଲଞ୍ଜେହି ଛାଦେତ୍ୱା ସମନ୍ତା ସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବପରିଯନ୍ତେ ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସସ୍ସେ ନିପ୍ଫନ୍ନେ କୋଟ୍ଟେ ଚତୁଜାତିଗନ୍ଧେହି ପରିଭଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଉପରି ଉତ୍ତମଗନ୍ଧେହି ପରିଭାୱେନ୍ତି । ଅନେକସହସ୍ସପୁରିସା ଖେତ୍ତଂ ଓରୁଯ୍ହ ସାଲିସୀସାନି ୱଣ୍ଣେସୁ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମୁଟ୍ଠିମୁଟ୍ଠିଯୋ କତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁକେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପେନ୍ତି। ତତୋ କୋଟ୍ଟକସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମତଲେ ଗନ୍ଧେ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଉପରି ସାଲିସୀସାନି ସନ୍ଥରନ୍ତି। ଏୱଂ ଏକନ୍ତରିକଂ କତ୍ୱା ସନ୍ଥରନ୍ତା କୋଟ୍ଟକଂ ପୂରେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହନ୍ତି , ତିୱସ୍ସସମ୍ପତ୍ତକାଲେ କୋଟ୍ଟକଂ ୱିୱରନ୍ତି। ୱିୱଟକାଲେ ସକଲନଗରଂ ସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧିକଂ ହୋତି। ସାଲିମ୍ହି ପହଟେ ଧୁତ୍ତା ଥୁସେ କିଣିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, କୁଣ୍ଡକଂ ପନ ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକା ଲଭନ୍ତି। ମୁସଲଘଟ୍ଟିତକେ ସାଲିତଣ୍ଡୁଲେ ୱିଚିନିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି । ତେ ସୁୱଣ୍ଣହୀରକପଚ୍ଛିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସତକାଲଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଗହିତେ ପକ୍କୁଥିତଜାତିରସେ ଏକୱାରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରନ୍ତି, ପମୁଖଟ୍ଠାନଂ ସୁମନପୁପ୍ଫସଦିସଂ ହୋତି। ତଂ ଭୋଜନଂ ସୁୱଣ୍ଣସରକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କୁଥିତଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯାସପୂରିତସ୍ସ ରଜତଥାଲସ୍ସ ଉପରି କତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରତୋ ଠପେନ୍ତି।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗନ୍ଧୱାସିତେନ ଉଦକେନ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦେ ଧୋୱତି। ଅଥସ୍ସ ଧୋତହତ୍ଥପାଦସ୍ସ ନାନପ୍ପକାରଂ ମୁଖୱାସଂ ଉପନେନ୍ତି। ତସ୍ସ ଅକ୍କମନଟ୍ଠାନେ ୱରପୋତ୍ଥକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ଥରନ୍ତି। ହତ୍ଥପାଦତଲାନିସ୍ସ ବନ୍ଧୁଜୀୱକପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତି, ସତକାଲୱିହତକପ୍ପାସସ୍ସ ୱିଯ ଫସ୍ସୋ, ପାଦତଲେସୁ ମଣିକୁଣ୍ଡଲାୱତ୍ତୱଣ୍ଣାନି ଲୋମାନି ଜାଯିଂସୁ। ସୋ କସ୍ସଚିଦେୱ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ଆଜାନାହି ଭୂମିଂ ଅକ୍କମିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦତି। ତସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଉତୂନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେ ତଯୋ ପାସାଦେ କାରେତ୍ୱା ନାଟକାନି ଚ ଉପଟ୍ଠାପେସୁଂ। ସୋ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଦେୱୋ ମଞ୍ଞେ ପଟିୱସତି।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥରି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କେ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତେ ପାଦଲୋମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ରଞ୍ଞା ମାଗଧେନ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଅସୀତିଯା ଗାମିଯସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପହିତୋ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ଅନୁଞ୍ଞାତୋସି ମାତାପିତୂହୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅନନୁଞ୍ଞାତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନ ଖୋ, ସୋଣ, ତଥାଗତା ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତଂ ପୁତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ ଭଗୱା’’ତି ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚନଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମ୍ମ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିଧାନଂ ପାଳିଯଂ (ମହାୱ। ୨୪୩) ଆଗତମେୱ।

ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ରାଜଗହେ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ବହୁଲା ଞାତିସାଲୋହିତା ଚ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତା ଚ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ଆହରନ୍ତି, ରୂପନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେପି ଜନା ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମମ ସନ୍ତିକଂ ବହୂ ଜନା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ କଥଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଯଂନୂନାହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ସୀତୱନସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟଂ। ତତ୍ର ହି ସୁସାନନ୍ତି ଜିଗୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ବହୂ ଜନା ନାଗମିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂସନ୍ତେ ମମ କିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ସୀତୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଭି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ସରୀରଂ ପରମସୁଖୁମାଲଂ, ନ ଖୋ ପନ ସକ୍କା ସୁଖେନେୱ ସୁଖଂ ପାପୁଣିତୁଂ, କାଯଂ କିଲମେତ୍ୱାପି ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ତତୋ ଠାନଚଙ୍କମମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପଧାନମକାସି। ତସ୍ସ ସୁଖୁମାଲାନଂ ପାଦତଲାନଂ ଅନ୍ତନ୍ତେହି ଫୋଟା ଉଟ୍ଠାଯ ଭିଜ୍ଜିଂସୁ, ଚଙ୍କମୋ ଏକଲୋହିତୋୱ ଅହୋସି। ପାଦେସୁ ଅୱହନ୍ତେସୁ ଜଣ୍ଣୁକେହିପି ହତ୍ଥେହିପି ୱାଯମିତ୍ୱା ଚଙ୍କମତି। ଏୱଂ ୱୀରିଯଂ ଦଳ୍ହଂ କରୋନ୍ତୋପି ଓଭାସମତ୍ତମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଅଞ୍ଞୋପି ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ମାଦିସୋୱ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅହଂ ଖୋ ପନ ଏୱଂ ୱାଯମନ୍ତୋପି ମଗ୍ଗଂ ୱା ଫଲଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଅଦ୍ଧା ନେୱାହଂ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ, ନ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ, ନ ନେଯ୍ୟୋ, ପଦପରମେନ ମଯା ଭୱିତବ୍ବଂ। କିଂ ମେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ, ହୀନାଯାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମି ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ଥେରସ୍ସ ୱିତକ୍କଂ ଞତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଲୋହିତେନ ଫୁଟ୍ଠଂ ଚଙ୍କମଂ ଦିସ୍ୱା ଥେରଂ ୱୀଣୋୱାଦେନ

(ମହାଓ। ୨୪୩) ଓଓଦିତ୍ୱା ୱୀରିୟସମଥଯୋଜନତ୍ଥାୟ ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥେତ୍ୱା ଗିଜ୍ଝକୂଟମେୱ ଗତୋ। ସୋଣତ୍ଥେରୋପି ଦସବଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ଓୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଥେରଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୋଣକୁଟିକଣ୍ଣତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୦୬। ଅଟ୍ଠମେ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନନ୍ତି ୱାକ୍କରଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱଚନକିରିୟା, ମଧୁରୱଚନାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଞ୍ହି ଥେରୋ ଦସବଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିୟା ତଥାଗତସ୍ସ ମଧୁରେନ ସରେନ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି। ତସ୍ମା ସୋ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ସୋଣୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ, କୋଟିଅଗ୍ଘନକଂ ପନ କଣ୍ଣପିଳନ୍ଧନଂ ଧାରେସି। ତସ୍ମା କୁଟିକଣ୍ଣୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, କୋଟିକଣ୍ଣୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ପୁରିମନୟେନେୱ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିୟନ୍ତେ ଠିତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମୟାପି ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ୟଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ତୁମ୍ହେ ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପୟିତ୍ଥ, ଅହମ୍ପି ଇମସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମସ୍ସ ଫଲେନ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ତଥାରୂପୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାୟଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସସୀ’’ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା କାଳିୟା ନାମ କୁରରଘରିକାୟ ଉପାସିକାୟ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସା ପରିପକ୍କେ ଗବ୍ଭେ ରାଜଗହନଗରେ ଅତ୍ତନୋ କୁଲନିୱେସନଂ ଆଗତା।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଇସିପତନେ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସି। ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନେ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଦେୱତା ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ତତ୍ଥ ଏକୋ ଅଟ୍ଠୱୀସତିୟା ୟକ୍ଖସେନାପତୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସାତାଗିରୋ ନାମ ୟକ୍ଖୋ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ଏୱଂ ମଧୁରଧମ୍ମକଥା ମମ ସହାୟେନ ହେମୱତେନ ସୁତା ନ ସୁତା’’ତି? ସୋ ଦେୱସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଅପସ୍ସିତ୍ୱା ‘‘ଅଦ୍ଧା ମମ ସହାୟୋ ତିଣ୍ଣଂ ରତନାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ନ ଜାନାତି, ଗଚ୍ଛାମି ଦସବଲସ୍ସ ଚେୱ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସ୍ସାମି, ପଟିୱିଦ୍ଧଧମ୍ମଞ୍ଚ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହମତ୍ଥକେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପାୟାସି।

ହେମୱତୋପି ତିୟୋଜନସହସ୍ସଂ ହିମୱନ୍ତଂ ଅକାଲପୁପ୍ଫିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମମ ସହାୟେନ ସାତାଗିରେନ ସଦ୍ଧିଂ ହିମୱନ୍ତକୀଳିତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ରାଜଗହମତ୍ଥକେନେୱ ପାୟାସି। ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଗ୍ଗବଲକାୟା କାଳିଘରିକାୟ କାଳିଉପାସିକାୟ ନିୱେସନମତ୍ଥକେ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ କସ୍ସ ପରିସା, ମୟଂ ସାତାଗିରସ୍ସ। ତୁମ୍ହେ କସ୍ସ ପରିସା, ମୟଂ ହେମୱତସ୍ସା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠାୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ୟକ୍ଖସେନାପତୀନଂ ଆରୋଚୟିଂସୁ। ତେପି ତଂଖଣଞ୍ଞେୱ ଉପାସିକାୟ ନିୱେସନମତ୍ଥକେ ସମାଗଚ୍ଛିଂସୁ। ସାତାଗିରୋ ହେମୱତଂ ଆହ – ‘‘କହଂ, ସମ୍ମ, ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି? ତୱ ସନ୍ତିକଂ ସମ୍ମାତି। କିଂକାରଣାତି? ହିମୱନ୍ତଂ ପୁପ୍ଫିତଂ ଦିସ୍ୱା ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ କୀଳିସ୍ସାମୀତି। ତ୍ୱଂ ପନ, ସମ୍ମ, କହଂ ଗଚ୍ଛସୀତି? ତୱ ସନ୍ତିକଂ, ସମ୍ମାତି। କିଂକାରଣାତି? ତ୍ୱଂ ହିମୱନ୍ତସ୍ସ କେନ ପୁପ୍ଫିତଭାୱଂ ଜାନାସୀତି? ନ ଜାନାମି, ସମ୍ମାତି। ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକୁମାରୋ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ କମ୍ପେତ୍ୱା ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଦେୱତାନଂ ମଜ୍ଝେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସି। ତସ୍ସ ପୱତ୍ତିତଭାୱଂ ନ ଜାନାସୀତି? ନ ଜାନାମି, ସମ୍ମାତି। ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକମେୱ ଠାନଂ ପୁପ୍ଫିତନ୍ତି ଅଞ୍ଞାସି, ତସ୍ସ ପନ ପୁରିସସ୍ସ ସକ୍କାରତ୍ଥାୟ ସକଲଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଂ ଏକମାଲାଗୁଳସଦିସଂ ଅଜ୍ଜ ଜାତଂ ସମ୍ମାତି। ମାଲା ତାୱ ପୁପ୍ଫନ୍ତୁ, ତୟା ସୋ ସତ୍ଥା ଅକ୍ଖୀନି ପୂରେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠୋତି। ଆମ, ସମ୍ମ, ସତ୍ଥା ଚ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ, ଧମ୍ମୋ ଚ ସୁତୋ, ଅମତଞ୍ଚ ପୀତଂ। ଅହଂ ‘‘ଏତଂ ଅମତଧମ୍ମଂ ତମ୍ପି ଜାନାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତୱ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋସ୍ମି, ସମ୍ମାତି। ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତାନଂୟେୱ ଉପାସିକା ସିରିସୟନତୋ ଉଟ୍ଠାୟ ନିସିନ୍ନା ତଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ସୁତ୍ୱା ସଦ୍ଦେ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି। ‘‘ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ ଉଦ୍ଧଂ, ନ ହେଟ୍ଠା, ଅମନୁସ୍ସଭାସିତୋ, ନୋ ମନୁସ୍ସଭାସିତୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଓହିତସୋତା ପଗ୍ଗହିତମାନସା ହୁତ୍ୱା ନିସୀଦି। ତତୋ –

‘‘ଅଜ୍ଜ ପନ୍ନରସୋ ଉପୋସଥୋ (ଇତି ସାତାଗିରୋ ୟକ୍ଖୋ),

ଦିବ୍ବା ରତ୍ତି ଉପଟ୍ଠିତା;

ଅନୋମନାମଂ ସତ୍ଥାରଂ,

ହନ୍ଦ ପସ୍ସାମ ଗୋତମ’’ନ୍ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୧୫୩) –

ଏଵଂ ସାତାଗିରେନ ଵୁତ୍ତେ –

‘‘କଚ୍ଚି ମନୋ ସୁପଣିହିତୋ (ଇତି ହେମଵତୋ ଯକ୍ଖୋ),

ସବ୍ବଭୂତେସୁ ତାଦିନୋ;

କଚ୍ଚି ଇଟ୍ଠେ ଅନିଟ୍ଠେ ଚ,

ସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ଵସୀକତା’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୧୫୪);

ଏଵଂ ହେମଵତୋ ସତ୍ଥୁ କାଯସମାଚାରଞ୍ଚ ଆଜୀଵଞ୍ଚ ମନୋସମାଚାରଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛି। ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ସାତାଗିରୋ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଏଵଂ ସତ୍ଥୁ ସରୀରଵଣ୍ଣଗୁଣଵଣ୍ଣକଥନଵସେନ ହେମଵତସୁତ୍ତନ୍ତେ ନିଟ୍ଠିତେ ହେମଵତୋ ସହାଯକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ଵା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ଅଥ, କାଳୀ ଉପାସିକା, ପରସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଦେସୀଯମାନେ ତଥାଗତଂ ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାଵ ହୁତ୍ଵା ଅନୁସ୍ସଵପ୍ପସାଦଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ପରସ୍ସ ଵଡ୍ଢିତଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜମାନା ଵିଯ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ସବ୍ବମାତୁଗାମାନଂ ଅନ୍ତରେ ପଠମକସୋତାପନ୍ନା ସବ୍ବଜେଟ୍ଠିକା ଅହୋସି। ତସ୍ସା ସହ ସୋତାପତ୍ତିଭାଵେନ ତମେଵ ରତ୍ତିଂ ଗବ୍ଭଵୁଟ୍ଠାନଂ ଜାତଂ, ପଟିଲଦ୍ଧଦାରକସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିଵସେ ସୋଣୋତି ନାମଂ ଅକାସି। ସା ଯଥାରୁଚିଯା କୁଲଗେହେ ଵସିତ୍ଵା କୁଲଘରମେଵ ଅଗମାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମହାକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୋ ତଂ ନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଉପଵତ୍ତେ ପବ୍ବତେ ପଟିଵସତି। ଉପାସିକା ଥେରଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ଥେରୋ ନିବଦ୍ଧଂ ତସ୍ସା ନିଵେସନଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋଣଦାରକୋପି ନିବଦ୍ଧଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଵିଚରନ୍ତୋ ଵିସ୍ସାସିକୋ ଅହୋସି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ଥେରୋ ତଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୁକାମୋ ତୀଣି ଵସ୍ସାନି ଗଣଂ ପରିଯେସିତ୍ଵା ଉପସମ୍ପାଦେସି। ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ଥେରସ୍ସେଵ ସନ୍ତିକେ ସୁତ୍ତନିପାତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଵୁଟ୍ଠଵସ୍ସୋ ପଵାରେତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତୁକାମୋ ହୁତ୍ଵା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ସୋଣ, ତଯି ଗତେ ସତ୍ଥା ତଂ ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ଵସାପେତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝେସିସ୍ସତି, ତ୍ଵଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସସି। ସତ୍ଥା ତଵ ଧମ୍ମକଥାଯ ପସୀଦିତ୍ଵା ତୁଯ୍ହଂ ଵରଂ ଦସ୍ସତି। ତ୍ଵଂ ଵରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଇମଞ୍ଚ ଇମଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାହି, ମମ ଵଚନେନ ଦସବଲସ୍ସ ପାଦେ ଵନ୍ଦାହୀ’’ତି। ସୋ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ମାତୁଉପାସିକାଯ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆରୋଚେସି। ସାପି ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ତ୍ଵଂ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଇମଂ କମ୍ବଲଂ ଆହରିତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ଵସନଗନ୍ଧକୁଟିଯା ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କତ୍ଵା ଅତ୍ଥରାହୀ’’ତି କମ୍ବଲଂ ଅଦାସି। ସୋଣତ୍ଥେରୋ ତଂ ଆଦାଯ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସତ୍ଥୁ ଵସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦସବଲସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନଵେଲାଯମେଵ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ଵା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସେନାସନଂ ଜାନାହୀ’’ତି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ଵା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂଯେଵ ଭୂମତ୍ଥରଣଂ ଉସ୍ସାରେନ୍ତୋ ଵିଯ ଅତ୍ଥରି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ବହୁଦେଵରତ୍ତିଂ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଵୀତିନାମେତ୍ଵା ଵିହାରଂ ପାଵିସି, ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ସୋଣୋ ବହୁଦେଵରତ୍ତିଂ ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଵୀତିନାମେତ୍ଵା ଵିହାରଂ ପାଵିସି। ସତ୍ଥା ପଚ୍ଛିମଯାମେ ସୀହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତ୍ଵା ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ଵୁଟ୍ଠାଯ ନିସୀଦିତ୍ଵା ‘‘ଏତ୍ତକେନ କାଲେନ ସୋଣସ୍ସ କାଯଦରଥୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସୋଣଂ ଅଜ୍ଝେସି – ‘‘ପଟିଭାତୁ ତଂ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମୋ ଭାସିତୁ’’ନ୍ତି। ସୋଣତ୍ଥେରୋ ମଧୁରସ୍ସରେନ ଏକବ୍ୟଞ୍ଜନମ୍ପି ଅଵିନାସେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠକଵଗ୍ଗିଯାନି ସୁତ୍ତାନି (ସୁ॰ ନି॰ ୭୭୨ ଆଦଯୋ) ଅଭାସି। କଥାପରିଯୋସାନେ ଭଗଵା ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ଵା ‘‘ସୁଗ୍ଗହିତୋ ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମୋ, ମଯା ଦେସିତକାଲେ ଚ ଅଜ୍ଜ ଚ ଏକସଦିସାଵ ଦେସନା, କିଞ୍ଚି ଊନଂ ଵା ଅଧିକଂ ଵା ନତ୍ଥୀ’’ତି ପସନ୍ନଭାଵଂ ପକାସେସି। ସୋଣତ୍ଥେରୋପି ‘‘ଅଯଂ ଓକାସୋ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ଵା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଵଚନେନ ଦସବଲଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଵିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦଂ

ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଘେ ୱରେ ଯାଚି, ସଙ୍ଘୋ ଅଦାସି। ପୁନ ଥେରୋ ମାତୁଉପାସିକାଯ ୱଚନେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା “ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସିକାଯ ତୁମ୍ହାକଂ ୱସନଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ଭୂମତ୍ଥରଣତ୍ଥଂ କମ୍ବଲୋ ପହିତୋ”ତି କମ୍ବଲଂ ଦତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଥେରସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତମେୱ।

ଇତି ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଲଭିତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ପୁନଦିୱସେ ମାତୁଉପାସିକାଯ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଯ ଅଟ୍ଠାସି। ଉପାସିକା “ପୁତ୍ତୋ କିର ମେ ଦ୍ୱାରେ ଠିତୋ”ତି ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ଅଦାସି। ଅଥ ନଂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଆହ – “ଦିଟ୍ଠୋ ତେ, ତାତ, ଦସବଲୋ”ତି? ଆମ ଉପାସିକେତି। ୱନ୍ଦିତୋ ତେ ମମ ୱଚନେନାତି? ଆମ ୱନ୍ଦିତୋ, ସୋପି ଚ ମେ କମ୍ବଲୋ ତଥାଗତସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଭୂମତ୍ଥରଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥତୋତି। କିଂ, ତାତ, ତଯା କିର ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥା କଥିତା, ସତ୍ଥାରା ଚ ତେ ସାଧୁକାରୋ ଦିନ୍ନୋତି? ତଯା କଥଂ ଞାତଂ ଉପାସିକେତି? ତାତ, ମଯ୍ହଂ ଗେହେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଦସବଲେନ ତୁଯ୍ହଂ ସାଧୁକାରଂ ଦିନ୍ନଦିୱସେ “ସକଲଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱତା ସାଧୁକାରଂ ଅଦଂସୂ”ତି ଆହ – ତାତ, ତଯା କଥିତଧମ୍ମକଥଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥିତନିଯାମେନେୱ ମଯ୍ହମ୍ପି କଥେତୁଂ ପଚ୍ଚାସୀସାମୀତି। ଥେରୋ ମାତୁ କଥଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ତସ୍ସ ଅଧିୱାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ କଥିତନିଯାମେନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥାପେସୀତି ୱତ୍ଥୁ ଏତ୍ଥ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୀୱଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୦୭। ନୱମେ ଲାଭୀନଂ ଯଦିଦଂ ସୀୱଲୀତି ଠପେତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଲାଭୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସୀୱଲିତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଲାଭୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା “ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା “ଭଗୱା ଅହମ୍ପି ଇମିନା ଅଧିକାରକମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ନ ପତ୍ଥେମି, ଅନାଗତେ ପନ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ସୋ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଲାଭୀନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେଯ୍ୟ”ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା “ଅଯଂ ତେ ପତ୍ଥନା ଅନାଗତେ ଗୋତମସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତୀ”ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସୀବୁଦ୍ଧକାଲେ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରତୋ ଅୱିଦୂରେ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରୱାସିନୋ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସାକଚ୍ଛିତ୍ୱା ସାକଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି। ତେ ଏକଦିୱସଂ ସବ୍ବେୱ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତା “କିଂ ନୁ ଖୋ ଅମ୍ହାକଂ ଦାନମୁଖେ ନତ୍ଥୀ”ତି ମଧୁଞ୍ଚ ଗୁଳଦଧିଞ୍ଚ ନ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ତେ “ଯତୋ କୁତୋଚି ଆହରିସ୍ସାମା”ତି ଜନପଦତୋ ନଗରଂ ପୱିସନମଗ୍ଗେ ପୁରିସଂ ଠପେସୁଂ। ତଦା ଏସ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଗାମତୋ ଗୁଳଦଧିୱାରକଂ ଗହେତ୍ୱା “କିଞ୍ଚିଦେୱ ଆହରିସ୍ସାମୀ”ତି ନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା “ଧୋତହତ୍ଥପାଦୋ ପୱିସିସ୍ସାମୀ”ତି ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନଙ୍ଗଲସୀସମତ୍ତଂ ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ ଦଣ୍ଡକମଧୁଂ ଦିସ୍ୱା “ପୁଞ୍ଞେନ ମେ ଇଦଂ ଉପ୍ପନ୍ନ”ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ପୱିସତି। ନାଗରେହି ଠପିତପୁରିସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, “ଭୋ ପୁରିସ, କସ୍ସିମଂ ଆହରସୀ”ତି ପୁଚ୍ଛି। ନ କସ୍ସଚି ସାମି, ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ପନ ମେ ଇଦଂ ଆନୀତନ୍ତି। ତେନ ହି, ଭୋ ପୁରିସ, ଇମଂ କହାପଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଏତଂ ମଧୁଞ୍ଚ ଗୁଳଦଧିଞ୍ଚ ଦେହୀତି।

ସୋ ଚିନ୍ତେସି – “ଇଦଂ ନ ବହୁମୂଲଂ, ଅଯଞ୍ଚ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ବହୁଂ ଦେତି, ୱୀମଂସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ”ତି । ତତୋ ନଂ “ନାହଂ ଏକକହାପଣେନ ଦେମୀ”ତି ଆହ। ଯଦି ଏୱଂ, ଦ୍ୱେ ଗହେତ୍ୱା ଦେହୀତି। ଦ୍ୱୀହିପି ନ ଦେମୀତି। ଏତେନୁପାଯେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତଂ ସହସ୍ସଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – “ଅତିଅଞ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ହୋତୁ ତାୱ, ଇମସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ”ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – “ଇଦଂ ନ ବହୁଅଗ୍ଘନକଂ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ବହୁଂ ଦେସି, କେନ କମ୍ମେନ ଇଦଂ ଗଣ୍ହସୀ”ତି? ଇଧ, ଭୋ, ନଗରୱାସିନୋ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ପଟିୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସୀଦସବଲସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତା ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଦାନମୁଖେ ଅପସ୍ସନ୍ତା ପରିଯେସନ୍ତି। ସଚେ ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ନ ଲଭିସ୍ସନ୍ତି, ନାଗରାନଂ ପରାଜଯୋ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଗଣ୍ହାମୀତି। କିଂ ପନେତଂ ନାଗରାନମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି? ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦାତୁଂ ଅୱାରିତମେତନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ପନ ତେ କୋଚି ନାଗରାନଂ ଦାନେ ଏକଦିୱସଂ ସହସ୍ସଂ ଦାତାତି? ନତ୍ଥି ସମ୍ମାତି। ଇମେସଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସହସ୍ସଗ୍ଘନକଭାୱଂ ଜାନାସୀତି? ଆମ ଜାନାମୀତି। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛ, ନାଗରାନଂ ଆଚିକ୍ଖ – “ଏକୋ ପୁରିସୋ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ମୂଲେନ ନ ଦେତି, ସହତ୍ଥେନେୱ ଦାତୁକାମୋ, ତୁମ୍ହେ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କାରଣା ନିରୁସ୍ସୁକ୍କା ହୋଥା”ତି। ତ୍ୱଂ ପନ ମେ ଇମସ୍ମିଂ ଦାନମୁଖେ ଜେଟ୍ଠକଭାୱସ୍ସ କାଯସକ୍ଖୀ ହୋହୀତି।

ସୋ ଗାମୱାସୀ ପରିଵାରଜନଂ ଗହିତମାସକେନ ପଞ୍ଚକଟୁକଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଦଧିତୋ କଞ୍ଜିୟଂ ୱାହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ମଧୁପଟଲଂ ପୀଳେତ୍ୱା ପଞ୍ଚକଟୁକଚୁଣ୍ଣେନ ୟୋଜେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ପଦୁମିନିପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଆଦାୟ ଦସବଲସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ନିସୀଦି। ମହାଜନେନ ଆହରିୟମାନସ୍ସ ସକ୍କାରସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତୱାରଂ ଓଲୋକୟମାନୋ ଓକାସଂ ଲଦ୍ଧା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ଦୁଗ୍ଗତପଣ୍ଣାକାରୋ, ଇମଂ ମେ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଚତୁମହାରାଜଦତ୍ତିୟେନ ସେଲମୟେନ ପତ୍ତେନ ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୟଥା ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସସ୍ସ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ନ ଖୀୟତି, ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠାସି। ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ନିଟ୍ଠିତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଆହ – ‘‘ଦିଟ୍ଠୋ ମେ ଭଗୱା ଅଜ୍ଜ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରୱାସିକେହି ତୁମ୍ହାକଂ ସକ୍କାରୋ ଆହରିୟମାନୋ, ଅହମ୍ପି ଇମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଭୱେ ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ଏୱଂ ହୋତୁ କୁଲପୁତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଚ ନଗରୱାସୀନଞ୍ଚ ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସୁପ୍ପୱାସାୟ ରାଜଧୀତାୟ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସାୟଂ ପାତଞ୍ଚ ପଣ୍ଣାକାରସତାନି ପାପୁଣନ୍ତି, ସୁପ୍ପୱାସା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ପୁଞ୍ଞୱୀମଂସନତ୍ଥଂ ହତ୍ଥେନ ବୀଜପଚ୍ଛିଂ ଫୁସାପେନ୍ତି, ଏକେକବୀଜତୋ ସଲାକସତମ୍ପି ସଲାକସହସ୍ସମ୍ପି ନିଗଚ୍ଛତି। ଏକକରୀସଖେତ୍ତତୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ସଟ୍ଠିପି ସକଟାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। କୋଟ୍ଠପୂରଣକାଲେପି କୋଟ୍ଠଦ୍ୱାରଂ ହତ୍ଥେନ ଫୁସାପେନ୍ତି, ରାଜଧୀତାୟ ପୁଞ୍ଞେନ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପୁନ ପୂରତି। ପରିପୁଣ୍ଣଭତ୍ତକୁମ୍ଭିତୋପି ‘‘ରାଜଧୀତାୟ ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦେନ୍ତାନଂ ୟାୱ ନ ଉକ୍କଡ୍ଢନ୍ତି, ନ ତାୱ ଭତ୍ତଂ ଖୀୟତି। ଦାରକେ କୁଚ୍ଛିଗତେୟେୱ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଅତିକ୍କମିଂସୁ।

ଗବ୍ଭେ ପନ ପରିପକ୍କେ ସତ୍ତାହଂ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋସି। ସା ସାମିକଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ପୁରେ ମରଣା ଜୀୱମାନାୱ ଦାନଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ଇମଂ ପୱତ୍ତିଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେହି, ୟଞ୍ଚ ସତ୍ଥା ୱଦେତି, ତଂ ସାଧୁକଂ ଉପଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କଥେହୀ’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ସାସନଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ସୁଖିନୀ ହୋତୁ ସୁପ୍ପୱାସା କୋଳିୟଧୀତା, ସୁଖିନୀ ଅରୋଗା ଅରୋଗଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟତୂ’’ତି ଆହ। ରାଜା ତଂ ସୁତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି। ତସ୍ସ ପୁରେ ଆଗମନାୟେୱ ସୁପ୍ପୱାସାୟ କୁଚ୍ଛିତୋ ଧମକରଣା ଉଦକଂ ୱିୟ ଗବ୍ଭୋ ନିକ୍ଖମି, ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନଜନୋ ଅସ୍ସୁମୁଖୋୱ ହସିତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ମହାଜନୋ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତସାସନଂ ଆରୋଚେତୁଂ ଅଗମାସି।

ରାଜା ତେସଂ ଇଙ୍ଗିତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ‘‘ଦସବଲେନ କଥିତକଥା ନିପ୍ଫନ୍ନା ମଞ୍ଞେ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ରାଜଧୀତାୟ ଆରୋଚେସି। ରାଜଧୀତା ‘‘ତୟା ନିମନ୍ତିତଂ ଜୀୱିତଭତ୍ତମେୱ ମଙ୍ଗଲଭତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛ ସତ୍ତାହଂ ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେହୀ’’ତି। ରାଜା ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ପୱତ୍ତୟିଂସୁ। ଦାରକୋ ସବ୍ବେସଂ ଞାତୀନଂ ସନ୍ତତ୍ତଚିତ୍ତଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତୋ ଜାତୋତି ସୀୱଲିଦାରକୋତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଗବ୍ଭେ ୱସିତତ୍ତା ଜାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବକମ୍ମକ୍ଖମୋ ଅହୋସି। ଧମ୍ମସେନାପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥାପି ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

‘‘ୟୋମଂ ପଳିପଥଂ ଦୁଗ୍ଗଂ, ସଂସାରଂ ମୋହମଚ୍ଚଗା;

ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଝାୟୀ, ଅନେଜୋ ଅକଥଂକଥୀ;

ଅନୁପାଦାୟ ନିବ୍ବୁତୋ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୧୪);

ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଏୱମାହ – ‘‘କିଂ ପନ ତୟା ଏୱରୂପଂ ଦୁକ୍ଖରାସିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି? ଲଭମାନୋ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟଂ, ଭନ୍ତେତି। ସୁପ୍ପୱାସା ତଂ ଦାରକଂ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୀ’’ତି ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ କିଂ କଥେତି, ଭଦନ୍ତେ’’ତି? ଅତ୍ତନା ଅନୁଭୂତଂ ଗବ୍ଭୱାସଦୁକ୍ଖଂ କଥେତ୍ୱା ତୁମ୍ହେହି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି ୱଦତୀତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜେଥ ନନ୍ତି। ଥେରୋ ତଂ ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେନ୍ତୋ, ‘‘ସୀୱଲି, ନ ତୁୟ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେନ ଓୱାଦେନ କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି, ତୟା ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ଅନୁଭୂତଦୁକ୍ଖମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖାହୀ’’ତି। ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବାଜନମେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ଭାରୋ, ୟଂ ପନ ମୟା କାତୁଂ ସକ୍କା, ତମହଂ ଜାନିସ୍ସାମୀତି। ସୋ ପଠମକେସୱଟ୍ଟିୟା ଓହାରିତକ୍ଖଣେୟେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଦୁତିୟାୟ ଓହାରିତକ୍ଖଣେ ସକଦାଗାମିଫଲେ, ତତିୟାୟ ଅନାଗାମିଫଲେ। ସବ୍ବେସଂୟେୱ ପନ କେସାନଂ ଓରୋପନଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତସଚ୍ଛିକିରିୟା ଚ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରିମା ଅହୋସି।

ତସ୍ସ ପଵ୍ଵଜିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏଵଂ ଏତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ।

ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ସାଵତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା, ''ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ପୁଞ୍ଞଂ ଵୀମଂସିସ୍ସାମି, ପଞ୍ଚ ମେ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଦେଥା''ତି ଆହ । ଗଣ୍ହ, ସୀଵଲୀତି। ସୋ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଗହେତ୍ଵା ହିମଵନ୍ତାଭିମୁଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଟଵିମଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ପଠମଂ ଦିଟ୍ଠୋ ନିଗ୍ରୋଧେ ଅଧିଵତ୍ଥା ଦେଵତା ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ଦାନଂ ଅଦାସି। ଇତି ସୋ –

''ନିଗ୍ରୋଧଂ ପଠମଂ ପସ୍ସି, ଦୁତିଯଂ ପଣ୍ଡଵପଵ୍ଵତଂ;

ତତିଯଂ ଅଚିରଵତିଯଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଵରସାଗରଂ।

''ପଞ୍ଚମଂ ହିମଵନ୍ତଂ ସୋ, ଛଟ୍ଠଂ ଛଦ୍ଦନ୍ତୁପାଗମି;

ସତ୍ତମଂ ଗନ୍ଧମାଦନଂ, ଅଟ୍ଠମଂ ଅଥ ରେଵତ''ନ୍ତି।

ସଵ୍ଵଟ୍ଠାନେସୁ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ଦିଵସାନେଵ ଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ଗନ୍ଧମାଦନପଵ୍ଵତେ ପନ ନାଗଦତ୍ତଦେଵରାଜା ନାମ ସତ୍ତଦିଵସେସୁ ଏକଦିଵସଂ ଖୀରପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦାସି, ଏକଦିଵସଂ ସପ୍ପିପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଦାସି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଆହ – ''ଆଵୁସୋ, ଇମସ୍ସ ଦେଵରଞ୍ଞୋ ନେଵ ଧେନୁଯୋ ଦୁଯ୍ହମାନା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ନ ଦଧିନିମ୍ମଥନଂ, କୁତୋ ତେ, ଦେଵରାଜ, ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କାଲେ ଖୀରସଲାକଭତ୍ତଦାନସ୍ସେତଂ ଫଲ''ନ୍ତି ଦେଵରାଜା ଆହ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଖଦିରଵନିଯରେଵତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ଵା ଥେରଂ ଅତ୍ତନୋ ସାସନେ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଵକ୍କଲିତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୦୮। ଦସମେ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନନ୍ତି ସଦ୍ଧାଯ ଅଧିମୁତ୍ତାନଂ, ବଲଵସଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଵକ୍କଲିତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞେସଂ ହି ସଦ୍ଧା ଵଡ୍ଢେତଵ୍ଵା ହୋତି, ଥେରସ୍ସ ପନ ହାପେତଵ୍ଵା ଜାତା। ତସ୍ମା ସୋ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋତି ଵୁତ୍ତୋ। ଵକ୍କଲୀତି ପନସ୍ସ ନାମଂ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁଵ୍ଵିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ''ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏଵରୂପେନ ଭଵିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ଵା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ଵା ଦସବଲଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହମ୍ପି ଇମିନା ଅଧିକାରକମ୍ମେନ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତଭିକ୍ଖୁ ଵିଯ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଵେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ଵା ବ୍ୟାକରିତ୍ଵା ପକ୍କାମି।

ସୋପି ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ଵା ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁକାଲେ ସାଵତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଵକ୍କଲୀତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଵୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ଵେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ଵା ଦସବଲଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତଂ ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନେନ ଅତିତ୍ତୋ ଦସବଲେନ ସଦ୍ଧିଂଯେଵ ଵିଚରତି। ଵିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସରୀରନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋଵ ତିଟ୍ଠତି। ଧମ୍ମସଭାଯଂ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ସୋ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିତ୍ଵା ''ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଵସନ୍ତୋ ନିବଦ୍ଧଂ ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ପଵ୍ଵଜ୍ଜଂ ଯାଚିତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପଵ୍ଵଜି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଠପେତ୍ଵା ଆହାରକରଣଵେଲଂ ଅଵସେସକାଲେ ଯତ୍ଥ ଠିତେନ ସକ୍କା ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରଂ ପହାଯ ଦସବଲଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋଵ ଵିହରତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମେନ୍ତୋ ଦୀଘମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ତସ୍ମିଂ ରୂପଦସ୍ସନଵସେନେଵ ଵିଚରନ୍ତେ କିଞ୍ଚି ଅଵତ୍ଵା ''ଇଦାନିସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଗତଂ, ସକ୍କା ଏତଂ ବୋଧେତୁ''ନ୍ତି ଞତ୍ଵା ଏଵମାହ – ''କିଂ ତେ, ଵକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାଯେନ ଦିଟ୍ଠେନ, ଯୋ ଖୋ, ଵକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି। ଯୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି। ଧମ୍ମଞ୍ହି, ଵକ୍କଲି , ପସ୍ସନ୍ତୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୀ''ତି।

ସତ୍ଥରି ଏୱଂ ଓୱଦନ୍ତେପି ଥେରୋ ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ପହାଯ ନେୱ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି। ତତୋ ସତ୍ଥା ‘‘ନାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱେଗଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପକଟ୍ଠାଯ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ‘‘ଅପେହି, ୱକ୍କଲୀ’’ତି ଥେରଂ ପଣାମେତି। ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଆଦେଯ୍ୟୱଚନା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଥେରୋ ସତ୍ଥାରଂ ପଟିପ୍ଫରିତ୍ୱା ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତେମାସଂ ଦସବଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ଆଗନ୍ତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତୋ ‘‘କିଂ ଦାନି ସକ୍କା କାତୁଂ, ତଥାଗତେନମ୍ହି ପଣାମିତୋ, ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ନ ଲଭାମି, କିଂ ମଯ୍ହଂ ଜୀୱିତେନା’’ତି ଗିଜ୍ଝକୂଟପବ୍ବତେ ପପାତଟ୍ଠାନଂ ଅଭିରୁହି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କିଲମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ମମ ସନ୍ତିକା ଅସ୍ସାସଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ନାସେଯ୍ୟା’’ତି ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଓଭାସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱ ମହନ୍ତଂ ସୋକସଲ୍ଲଂ ପହୀନଂ। ସତ୍ଥା ସୁକ୍ଖତଳାକେ ଓଘଂ ଆହରନ୍ତୋ ୱିଯ ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ବଲୱପୀତିସୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଅଧିଗଚ୍ଛେ ପଦଂ ସନ୍ତଂ, ସଙ୍ଖାରୂପସମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୩୮୧);

ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ଚ ‘‘ଏହି, ୱକ୍କଲୀ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ଥେରୋ ‘‘ଦସବଲୋ ମେ ଦିଟ୍ଠୋ, ଏହୀତି ଅୱ୍ହାଯନମ୍ପି ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ବଲୱପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘କୁତୋ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗମନଭାୱଂ ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ଦସବଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ଆକାସେ ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ପଠମପାଦେନ ପବ୍ବତେ ଠିତୋଯେୱ ସତ୍ଥାରା ୱୁତ୍ତଗାଥଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆକାସେଯେୱ ପୀତିଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ୱନ୍ଦମାନୋୱ ଓତରି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୩। ତତିଯଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

୨୦୯। ତତିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ସିକ୍ଖାକାମାନନ୍ତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା କାମଯମାନାନଂ ସମ୍ପିଯାଯିତ୍ୱା ସିକ୍ଖନ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରାହୁଲୋତି ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଂ ରାହୁଲତ୍ଥେରଂ ଦସ୍ସେତି। ଥେରୋ କିର ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ହତ୍ଥପୂରଂ ୱାଲିକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ଅଜ୍ଜ ଦସବଲସ୍ସ ଚେୱ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଞ୍ଚ ସନ୍ତିକା ଏତ୍ତକଂ ଓୱାଦଞ୍ଚେୱ ଅନୁସାସନିଞ୍ଚ ଲଭେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥେତି। ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାକାମାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋତି।

୨୧୦। ଦୁତିଯେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନନ୍ତି ସଦ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜିତାନଂ। ରଟ୍ଠପାଲୋତି ରଟ୍ଠଂ ପାଲେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ଭିନ୍ନଂ ୱା ରଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥେ କୁଲେ ଜାତୋତିପି ରଟ୍ଠପାଲୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ସୋ ହି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ଚୁଦ୍ଦସଭତ୍ତଚ୍ଛେଦେ କତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ମା ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ରାହୁଲ-ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

ଇମେସଂ ପନ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଥେରାନଂ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଏତେ କିର ଦ୍ୱେପି ଅତୀତେ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସଂ ଦହରକାଲେ ନାମଂ ୱା ଗୋତ୍ତଂ ୱା ନ କଥିଯତି। ୱଯପ୍ପତ୍ତା ପନ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ଉଭୋପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ରତନକୋଟ୍ଠାଗାରକମ୍ମିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଅପରିମାଣଂ ଧନଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଇମଂ ଏତ୍ତକଂ ଧନରାସିଂ ଅଯ୍ୟକପଯ୍ୟକାଦଯୋ ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଅମ୍ହେହି ଦାନି ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ଇମଂ ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ତେ ଉଭୋପି ଜନା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ କପଣଦ୍ଧିକାଦୀନଂ ମହାଦାନଂ ଦାତୁଂ ଆରଦ୍ଧା। ଏକୋ ଅତ୍ତନୋ ଦାନଗ୍ଗେ ଆଗତାଗତଜନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀସୁ ଯସ୍ସ ଯଂ ପଟିଭାତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅଦାସି, ତସ୍ସ ତେନେୱ କାରଣେନ ଆଗତପାକୋତି ନାମଂ ଜାତଂ। ଇତରୋ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ଗହିତଗହିତଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱା ପୂରେତ୍ୱା ଦେତି, ତସ୍ସପି ତେନେୱ କାରଣେନ ଅନଗ୍ଗପାକୋତି ନାମଂ ଜାତଂ, ଅପ୍ପମାଣପାକୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେ ଉଭୋପି ଏକଦିୱସଂ ପାତୋୱ ମୁଖଧୋୱନତ୍ଥଂ ବହିଗାମଂ ଅଗମଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ହିମୱନ୍ତତୋ ଦ୍ୱେ ମହିଦ୍ଧିକା ତାପସା ଭିକ୍ଖାଚାରତ୍ଥାଯ

ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ସହାୟକାନଂ ଅୱିଦୂରେ ଓତରିତ୍ୱା ''ମା ନୋ ଏତେ ପସ୍ସିଂସୂ''ତି ଏକପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତେ ଉଭୋପି ଜନା ତେସଂ ଲାବୁଭାଜନାଦିପରିକ୍ଖାରଂ ସଂୱିଧାୟ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ସନ୍ଧାୟ ଭିକ୍ଖାୟ ଗତାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମ୍ମ ୱନ୍ଦିଂସୁ। ଅଥ ନେ ତାପସା ''କାୟ ୱେଲାୟ ଆଗତତ୍ଥ ମହାପୁଞ୍ଞା''ତି ଆହଂସୁ। ତେ ''ଅଧୁନାୱ, ଭନ୍ତେ''ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ହତ୍ଥତୋ ଲାବୁଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ନେତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖାଗହଣତ୍ଥଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ।

ତେସୁ ଏକୋ ତାପସୋ ସପରିଳାହକାୟଧାତୁକୋ ହୋତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ମହାସମୁଦ୍ଦୋଦକଂ ଦ୍ୱେଧା କତ୍ୱା ପଥୱିନ୍ଧରନାଗରାଜସ୍ସ ଭୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିୱାୱିହାରଂ ନିସୀଦତି। ସୋ ଉତୁସପ୍ପାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଗେହେ ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ''ପଥୱିନ୍ଧରନାଗଭୱନଂ ୱିୟ ହୋତୂ''ତି ୱଦତି। ଅଥ ନଂ ଏକଦିୱସଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ପୁଚ୍ଛି – ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତା 'ପଥୱିନ୍ଧରନାଗଭୱନଂ ୱିୟ ହୋତୂ'ତି ୱଦଥ, ମୟମସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାମ, କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ''ତି? ଆମ, କୁଟୁମ୍ବିୟ ଅହଂ ''ତୁମ୍ହାକଂ ସମ୍ପତ୍ତି ପଥୱିନ୍ଧରନାଗରାଜସମ୍ପତ୍ତିସଦିସା ହୋତୂ''ତି ୱଦାମୀତି। କୁଟୁମ୍ବିକୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଥୱିନ୍ଧରନାଗରାଜଭୱନେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେସି।

ଇତରୋ ତାପସୋ ତାୱତିଂସଭୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞେ ସେରିସକୱିମାନେ ଦିୱାୱିହାରଂ କରୋତି। ସୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଚ ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱରାଜସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକସ୍ସ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ''ସକ୍କୱିମାନଂ ୱିୟ ହୋତୂ''ତି ୱଦତି। ଅଥ ନଂ ସୋପି କୁଟୁମ୍ବିୟୋ ଇତରୋ ସହାୟକୋ ତଂ ତାପସଂ ୱିୟ ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସକ୍କଭୱନେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେସି। ତେ ଉଭୋପି ପତ୍ଥିତଟ୍ଠାନେସ୍ୱେୱ ନିବ୍ବତ୍ତା।

ପଥୱିନ୍ଧରଭୱନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପଥୱିନ୍ଧରନାଗରାଜା ନାମ ଜାତୋ। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତକ୍ଖଣେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅମନାପସ୍ସ ୱତ ମେ ଠାନସ୍ସ କୁଲୁପକତାପସୋ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସି, ଉରେନ ପରିସକ୍କିତ୍ୱା ୱିଚରଣଟ୍ଠାନମେତଂ, ନୂନ ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ଠାନଂ ନ ଜାନାତୀ''ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ତଂଖଣେୟେୱ ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତାନି ନାଗନାଟକାନି ସବ୍ବଦିସାସୁ ତୂରିୟାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ। ସୋ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଖଣେ ତଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ମାଣୱକୱଣ୍ଣୀ ଅହୋସି। ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ସକ୍କସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋପି ୱିରୂପକ୍ଖେନ ନାଗରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସକ୍କସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ। ସକ୍କୋ ତଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନି। ଅଥ ନଂ ସମୀପେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତକାଲେ ''କହଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋସି ସମ୍ମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ମା କଥେସି, ମହାରାଜ, ଉରେନ ପରିସକ୍କନଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋମ୍ହି, ତୁମ୍ହେ ପନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ଥାତି। ସମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ''ଅଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତୋମ୍ହୀ''ତି ମା ୱିତକ୍କୟି , ପଦୁମୁତ୍ତରଦସବଲୋ ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଇମଂୟେୱ ଠାନଂ ପତ୍ଥେହି, ଉଭୋ ସୁଖଂ ୱସିସ୍ସାମାତି। ସୋ ''ଏୱଂ, ଦେୱ, କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପଦୁମୁତ୍ତରଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନାଗଭୱନେ ନାଗପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ସଜ୍ଜେସି।

ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାକଂ ସୁମନତ୍ଥେରଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସୁମନ, ଅଜ୍ଜ ତଥାଗତୋ ଦୂରଂ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗମିସ୍ସତି, ମା ପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ତେପିଟକା ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତା ଛଳଭିଞ୍ଞାୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସନ୍ଦେସଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥାରା ସଦ୍ଧିଂ ସତସହସ୍ସା ଭିକ୍ଖୂ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦିଂସୁ। ପଥୱିନ୍ଧରୋ ନାଗପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦମତ୍ଥକେ ମଣିୱଣ୍ଣା ଉମିୟୋ ମଦ୍ଦମାନଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆଦିତୋ ସତ୍ଥାରଂ, ପରିୟୋସାନେ ସଙ୍ଘନୱକଂ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ ଉପରେୱତସାମଣେରଂ ନାମ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ଅନଚ୍ଛରିୟୋ ସେସସାୱକାନଂ ଏୱରୂପୋ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ, ଇମସ୍ସ ପନ ତରୁଣବାଲଦାରକସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱୋ ଅତିୱିୟ ଅଚ୍ଛରିୟୋ''ତି ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସି।

ଅଥସ୍ସ ଭୱନେ ଦସବଲେ ନିସିନ୍ନେ ସେସଭିକ୍ଖୂସୁ କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନିସୀଦନ୍ତେସୁ ସତ୍ଥୁ ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେୟେୱ ଉପରେୱତସାମଣେରସ୍ସ ଆସନଂ ପାପୁଣି। ନାଗରାଜା ୟାଗୁଂ ଦେନ୍ତୋପି ଖଜ୍ଜକଂ ଦେନ୍ତୋପି ସକିଂ ଦସବଲଂ ଓଲୋକେତି, ସକିଂ ଉପରେୱତସାମଣେରଂ। ତସ୍ସ କିର ସରୀରେ ସତ୍ଥୁ ସରୀରେ ୱିୟ ଦ୍ୱତିଂସ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନି ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି। ତତୋ ନାଗରାଜା ''ଅୟଂ ସାମଣେରୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଦିସୋ ପଞ୍ଞାୟତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ହୋତୀ''ତି ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ସାମଣେରୋ ଦସବଲସ୍ସ କିଂ ହୋତୀ''ତି? ପୁତ୍ତୋ, ମହାରାଜାତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମହା ୱତାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ, ଏୱରୂପସ୍ସ ସୋଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ପୁତ୍ତଭାୱଂ ଲଭି। ସରୀରମ୍ପିସ୍ସ ଏକଦେସେନ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରସଦିସଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ମୟାପି ଅନାଗତେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମସ୍ସାନୁଭାୱେନ ଅୟଂ ଉପରେୱତୋ ୱିୟ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାୟଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସସୀ''ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ପଥୱିନ୍ଧରୋପି ପୁନ ଅଦ୍ଧମାସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ୱିରୂପକ୍ଖେନ ସଦ୍ଧିଂ ସକ୍କସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗତୋ। ଅଥ ନଂ ସମୀପେ ଠିତଂ ସକ୍କୋ ପୁଚ୍ଛି – ''ପତ୍ଥିତୋ ତେ, ସମ୍ମ, ଅୟଂ ଦେୱଲୋକୋ''ତି? ନ ପତ୍ଥିତୋ ମହାରାଜାତି। କିଂ ଦୋସଂ ଅଦ୍ଦସାତି? ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଅହଂ ପନ ଦସବଲସ୍ସ ପୁତ୍ତଂ

ଉପରେଓତସାମଣେରଂ ପସ୍ସିଂ। ତସ୍ସ ମେ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ନ ନମି, ସ୍ୱାହଂ "ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏଓରୂପୋ ପୁତ୍ତୋ ଭଓେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସିଂ। ତ୍ୱମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଏକଂ ପତ୍ଥନଂ କରୋହି, ତେ ମଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନ ୱିନା ଭଓିସ୍ସାମାତି। ସକ୍କୋ ତସ୍ସ ଓଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକଂ ମହାନୁଭାଓଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା "କତରକୁଲା ନୁ ଖୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତୋ"ତି ଆଓଜ୍ଜେନ୍ତୋ "ଅଯଂ ଭିନ୍ନଂ ରଟ୍ଠଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ସମତ୍ଥସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଚୁଦ୍ଦସ ଭତ୍ତଚ୍ଛେଦେ କତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ"ତି ଅଞ୍ଞାସି। ଞତ୍ୱା ଚ ପନ ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିଯ ଦସବଲଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା, "ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ଇମସ୍ସ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଓେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା "ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଅନାଗତେ ଗୋତମସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭଓିସ୍ସସୀ"ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସକ୍କୋପି ଅତ୍ତନୋ ଦେଓପୁରମେଓ ଗତୋ।

ତେ ଉଭୋପି ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ଚଓିତ୍ୱା ଦେଓମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତା ଅନେକସହସ୍ସକପ୍ପେ ଅତିକ୍କମିଂସୁ। ଇତୋ ପନ ଦ୍ୱାନଓୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଫୁସ୍ସୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦି। ତସ୍ସ ପିତା ମହିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି, ୱେମାତିକା ତଯୋ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ। ରାଜା ଦିଓସେ ଦିଓସେ "ମଯ୍ହଂଯେଓ ବୁଦ୍ଧୋ ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମୋ ମଯ୍ହଂ ସଙ୍ଘୋ"ତି ମମାଯନ୍ତୋ ସଯମେଓ ଦସବଲଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଭୋଜନଂ ଭୋଜେତି।

ଅଥସ୍ସ ଏକଦିଓସଂ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୋ ପୁତ୍ତେ ଆମନ୍ତେସି – "ତାତା, ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ , ତୁମ୍ହେହି ୱା ମଯା ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଯଦି ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତୁମ୍ହେହି ଇମିନା ନିଯାମେନ ଦସବଲୋ ପରିଚରିତବ୍ବୋ"ତି। ତେ ତଯୋପି ଏକପ୍ପହାରେନେଓ ଆହଂସୁ – "ତାତ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ମଯଂ ଚୋରେ ୱିଧମିସ୍ସାମା"ତି ପିତରଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋରେ ୱିଧମିତ୍ୱା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମା ହୁତ୍ୱା ନିଓତ୍ତିଂସୁ। ତେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପାଦମୂଲିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତଯିଂସୁ – "ତାତା, ଅମ୍ହାକଂ ଗତକ୍ଖଣେଯେଓ ପିତା ଓରଂ ଦସ୍ସତି, କତରଂ ଓରଂ ଗଣ୍ହାମା"ତି? ଅଯ୍ୟା, ତୁମ୍ହାକଂ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ଜେଟ୍ଠଭାତିକଂ ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧଂ ପଟିଜଗ୍ଗନଓରଂ ଗଣ୍ହଥା"ତି ଆହଂସୁ। ତେ "କଲ୍ୟାଣଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ସବ୍ବେପି ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଂ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ତଦା ପିତା ତେସଂ ପସୀଦିତ୍ୱା ଓରଂ ଅଦାସି। ତେ "ତେମାସଂ ତଥାଗତଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା"ତି ଓରଂ ଯାଚିଂସୁ। ରାଜା "ଅଯଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅଞ୍ଞଂ ଓରଂ ଗଣ୍ହଥା"ତି ଆହ। ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଓରେନ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଦାତୁକାମା, ଏତଂଯେଓ ନୋ ଓରଂ ଦେଥାତି। ରାଜା ତେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ କଥେନ୍ତେସୁ ଅତ୍ତନା ପଟିଞ୍ଞାତତ୍ତା "ନ ସକ୍କା ନ ଦାତୁ"ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – "ତାତା, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଓରଂ ଦେମି, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଦୁରାସଦା ହୋନ୍ତି ସୀହା ୱିଯ ଏକଚରା, ଦସବଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତା ଅପ୍ପମତ୍ତା ଭଓେଯ୍ୟାଥା"ତି।

ତେ ଚିନ୍ତଯିଂସୁ – "ଅମ୍ହେହି ତଥାଗତଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତେହି ଅନୁଚ୍ଛଓିକଂ କତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀ"ତି ସବ୍ବେପି ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଦସସୀଲାନି ସମାଦାଯ ନିରାମଗନ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଦାନଗ୍ଗପରିଓହନକେ ତଯୋ ପୁରିସେ ଠପଯିଂସୁ। ତେସୁ ଏକୋ ଧନଧଞ୍ଞୁପ୍ପାଦକୋ ଅହୋସି, ଏକୋ ମାପକୋ, ଏକୋ ଦାନସଂୱିଧାଯକୋ। ତେସୁ ଧନଧଞ୍ଞୁପ୍ପାଦକୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ବିମ୍ବିସାରୋ ମହାରାଜା ଜାତୋ, ମାପକୋ ୱିସାଖୋ ଉପାସକୋ, ଦାନସଂୱିଧାଯକୋ ରଟ୍ଠପାଲତ୍ଥେରୋତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଯାଓଜୀଓଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେଓପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅଯଂ ପନ ରାହୁଲତ୍ଥେରୋ ନାମ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ କାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ପଥୱିନ୍ଧରକୁମାରୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ସ ସତ୍ତ ଭଗିନିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତା ଦସବଲସ୍ସ ସତ୍ତ ପରିଓେଣାନି କାରଯିଂସୁ। ପଥୱିନ୍ଧରୋ ଓପରଜ୍ଜଂ ଲଭି। ସୋ ତା ଭଗିନିଯୋ ଆହ – "ତୁମ୍ହେହି କାରିତପରିଓେଣେସୁ ମଯ୍ହମ୍ପି ଏକଂ ଦେଥା"ତି। ଭାତିକ, ତୁମ୍ହେ ଉପରାଜଟ୍ଠାନେ ଠିତା, ତୁମ୍ହେହି ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ଦାତବ୍ବଂ, ତୁମ୍ହେ ଅଞ୍ଞଂ ପରିଓେଣଂ କରୋଥାତି। ସୋ ତାସଂ ଓଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ୱିହାରସତାନି କାରେସି। ପଞ୍ଚ ପରିଓେଣସତାନୀତିପି ଓଦନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଯାଓଜୀଓଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେଓପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ପଥୱିନ୍ଧରକୁମାରୋ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ତସ୍ସ ସହାଯକୋ କୁରୁରଟ୍ଠେ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିତନିଗମେ ରଟ୍ଠପାଲସେଟ୍ଠିଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲୋ ଅଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପଓତ୍ତିତଓରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ କପିଲଓତ୍ଥୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରାହୁଲକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିଧାନଂ ପାଳିଯଂ (ମହାଓ। ୧୦୫) ଆଗତମେଓ। ଏଓଂ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପନସ୍ସ ସତ୍ଥା ଅଭିଣ୍ହୋଓାଦଓସେନ ରାହୁଲୋଓାଦସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି। ରାହୁଲୋପି ପାତୋଓ ୱୁଟ୍ଠାଯ ହତ୍ଥେନ ୱାଲୁକଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା "ଦସବଲସ୍ସ ଚେଓ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଞ୍ଚ ସନ୍ତିକା ଅଜ୍ଜ ଏତ୍ତକଂ ଓୱାଦଂ ଲଭେଯ୍ୟ"ନ୍ତି ଓଦତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି "ଓୱାଦକ୍ଖମୋ ଓତ ରାହୁଲସାମଣେରୋ ପିତୁ ଅନୁଚ୍ଛଓିକୋ ପୁତ୍ତୋ"ତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଞତ୍ୱା "ମଯି ଗତେ ଏକା ଧମ୍ମଦେସନା ଚ ଓଡ୍ଢିସ୍ସତି, ରାହୁଲସ୍ସ ଚ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ଭଓିସ୍ସତୀ"ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମସଭାଯଂ ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – "କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା"ତି। ରାହୁଲସାମଣେରସ୍ସ ଓୱାଦକ୍ଖମଭାଓଂ କଥେମ ଭଗଓାତି। ସତ୍ଥା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା ରାହୁଲସ୍ସ ଗୁଣଦୀପନତ୍ଥଂ ମିଗଜାତକଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥେସି –

‘‘ମିଗଂ ତିପଲ୍ଲତ୍ଥମନେକମାୟଂ,

ଅଟ୍ଠକ୍ଖୁରଂ ଅଡ୍ଢରତ୍ତା ପପାୟିଂ;

ଏକେନ ସୋତେନ ଛମା’ସ୍ସସନ୍ତୋ,

ଛହି କଲାହିତିଭୋତି ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ’’ତି। (ଜା। ୧।୧।୧୬);

ଅଥସ୍ସ ସତ୍ତବସ୍ସିକସାମଣେରକାଲେ ‘‘ମା ହେଵ ଖୋ ରାହୁଲୋ ଦହରଭାଵେନ କୀଳନତ୍ଥାୟପି ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସେୟ୍ୟା’’ତି ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିୟରାହୁଲୋଵାଦଂ (ମ। ନି। ୨।୧୦୭ ଆଦୟୋ) ଦେସେସି। ଅଟ୍ଠାରସଵସ୍ସିକସାମଣେରକାଲେ ତଥାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପଵିସନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଚେଵ ଅତ୍ତନୋ ଚ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ଵା ଗେହସିତଂ ଵିତକ୍କଂ ଵିତକ୍କେନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି, ରାହୁଲ, ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ମହାରାହୁଲୋଵାଦସୁତ୍ତନ୍ତଂ (ମ। ନି। ୨।୧୧୩) କଥେସି। ସଂୟୁତ୍ତକେ (ସଂ। ନି। ୪।୧୨୧) ପନ ରାହୁଲୋଵାଦୋପି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରେ (ଅ। ନି। ୪।୧୭୭) ରାହୁଲୋଵାଦୋପି ଥେରସ୍ସ ଵିପସ୍ସନାଚାରୋୟେଵ। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଞାଣପରିପାକଂ ଞତ୍ଵା ଅଵସ୍ସିକଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଅନ୍ଧଵନେ ନିସିନ୍ନୋ ଚୂଳରାହୁଲୋଵାଦଂ (ମ। ନି। ୩।୪୧୬ ଆଦୟୋ) କଥେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ରାହୁଲତ୍ଥେରୋ କୋଟିସତସହସ୍ସଦେଵତାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଦେଵତାନଂ ଗଣନା ନତ୍ଥି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଅରିୟସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସିକ୍ଖାକାମାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସି।

ସତ୍ଥରି ପନ କୁରୁରଟ୍ଠେ ଚାରିକାୟ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିତଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ରଟ୍ଠପାଲୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ଵା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ମାତାପିତରୋ ଅନୁଜାନାପେତ୍ଵା ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ଆଣତ୍ତିୟା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସେଟ୍ଠିଗହପତି ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ନିଵେସନଦ୍ଵାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ଵା ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ କମ୍ମଂ, ଏକୋଵ ପୁତ୍ତକୋ ଅହୋସି, ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଗତତ୍ଥ, ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି ଅକ୍କୋସତି ପରିଭାସତି। ସତ୍ଥା ଅଦ୍ଧମାସଂ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିତେ ଵସିତ୍ଵା ପୁନ ସାଵତ୍ଥିମେଵ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥାୟସ୍ମା ରଟ୍ଠପାଲୋ ୟୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁଜାନାପେତ୍ଵା ମାତାପିତରୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଥୁଲ୍ଲକୋଟ୍ଠିତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତତ୍ଥ ସପଦାନଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତୋ ପିତୁ ନିଵେସନେ ଆଭିଦୋସିକଂ କୁମ୍ମାସଂ ଲଭିତ୍ଵା ତଂ ଅମତଂ ଵିୟ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପିତରା ନିମନ୍ତିତୋ ଅଧିଵାସେତ୍ଵା ଦୁତିୟଦିଵସେ ପିତୁ ନିଵେସନେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତେ ଇତ୍ଥିଜନେ ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଠିତକୋଵ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ଵା ଜିୟା ମୁତ୍ତୋ ଵିୟ ନାରାଚୋ ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ଵା କୋରବ୍ୟରଞ୍ଞୋ ମିଗଚୀରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ନିସିନ୍ନୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଆଗତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଚତୁପାରିଜୁଞ୍ଞପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଧମ୍ମଂ (ମ। ନି। ୨।୩୦୪) ଦେସେତ୍ଵା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ପୁନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂୟେଵ ଆଗତୋ। ଏଵମେତଂ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଅରିୟଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୧୧। ତତିୟେ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନନ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ସଲାକଗାହକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ଥେରୋ ମହାସୁଭଦ୍ଦାୟ ନିମନ୍ତିତଦିଵସେ ତଥାଗତେ ଉଗ୍ଗନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ‘‘ଅଜ୍ଜ ସତ୍ଥା ଦୂରଂ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗମିସ୍ସତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ସଲାକଂ ମା ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ପଞ୍ଚସତା ଖୀଣାସଵାଵ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ପଠମମେଵ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ଵା ସଲାକଂ ଗଣ୍ହି। ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାୟ ନିମନ୍ତିତଦିଵସେ ତଥାଗତେ ସାକେତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଅନ୍ତରେ ପଠମମେଵ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହି, ସୁନାପରନ୍ତଜନପଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେପି। ଇମେହି କାରଣେହି ଥେରୋ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। କୁଣ୍ଡଧାନୋତି ପନସ୍ସ ନାମଂ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଵୁଦ୍ଧିମନ୍ଵାୟ ପୁରିମନୟେନେଵ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ଵା ସତ୍ଥାରା ଅନନ୍ତରାୟଂ ଦିସ୍ଵା ବ୍ୟାକତୋ ୟାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ଵା ଦେଵେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ଭୂମଟ୍ଠକଦେଵତା ହୁତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଦୀଘାୟୁକବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ନାମ ନ ଅନ୍ଵଦ୍ଧମାସିକୋ ଉପୋସଥୋ ହୋତି। ଵିପସ୍ସୀଦସବଲସ୍ସ ହି ଛବ୍ବସ୍ସନ୍ତରେ ଛବ୍ବସ୍ସନ୍ତରେ ଉପୋସଥୋ ଅହୋସି, କସ୍ସପଦସବଲୋ ପନ ଛଟ୍ଠେ ଛଟ୍ଠେ ମାସେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଓସାରେସି। ତସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଓସାରଣକାଲେ ଦିସାଵାସିକା ଦ୍ଵେ ସହାୟକା ଭିକ୍ଖୂ

‘‘ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯଂ ଭୁମ୍ମଦେୱତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମେତ୍ତି ଅତିୱିଯ ଦଲ୍ହା, କିଂ ନୁ ଖୋ ଭେଦକେ ସତି ଭିଜ୍ଜେୟ୍ଯ, ନ ଭିଜ୍ଜେୟ୍ଯା’’ତି? ତେସଂ ଓକାସଂ ଓଲୋକଯମାନା ତେସଂ ଅୱିଦୂରେନେୱ ଗଚ୍ଛତି।

ଅଥେକୋ ଥେରୋ ଏକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ସରୀରୱଲଞ୍ଜନଟ୍ଠଂ ଉଦକଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧୋତହତ୍ଥପାଦୋ ହୁତ୍ୱା ଗୁମ୍ବସଭାଗତୋ ନିକ୍ଖମତି। ଭୁମ୍ମଦେୱତା ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଉତ୍ତମରୂପା ଇତ୍ଥୀ ହୁତ୍ୱା କେସେ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ସଂୱିଧାଯ ବନ୍ଧନ୍ତୀ ୱିଯ ପିଟ୍ଠିତୋ ପଂସୁଂ ପୁଞ୍ଛମାନା ୱିଯ ସାଟକଂ ସଂୱିଧାଯ ନିୱାସଯମାନା ୱିଯ ଚ ହୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପଦାନୁପଦିକା ହୁତ୍ୱା ଗୁମ୍ବତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତା। ଏକମନ୍ତେ ଠିତୋ ସହାଯକତ୍ଥେରୋ ଇମଂ କାରଣଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସଜାତୋ ‘‘ନଟ୍ଠୋ ଦାନି ମେ ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଦୀଘରତ୍ତାନୁଗତୋ ସିନେହୋ। ସଚାହଂ ଏୱଂୱିଧଭାୱଂ ଜାନେୟ୍ଯଂ, ଏତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ୱିସ୍ସାସଂ ନ କରେୟ୍ଯ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱସ୍ସ ‘‘ହନ୍ଦାୱୁସୋ, ତୁଯ୍ହଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ, ତାଦିସେନ ପାପେନ ସହାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଗ୍ଗଂ ନ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଆହ । ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତସ୍ସ ଲଜ୍ଜିଭିକ୍ଖୁନୋ ହଦଯଂ ତିଖିଣସତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଦ୍ଧଂ ୱିଯ ଅହୋସି। ତତୋ ନଂ ଆହ – ‘‘ଆୱୁସୋ, କିଂ ନାମେତଂ ୱଦସି, ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦୁକ୍କଟମତ୍ତମ୍ପି ଆପତ୍ତିଂ ନ ଜାନାମି। ତ୍ୱଂ ପନ ମଂ ଅଜ୍ଜ ‘ପାପୋ’ତି ୱଦସି, କିଂ ତେ ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? କିଂ ଅଞ୍ଞେନ ଦିଟ୍ଠେନ, କିଂ ତ୍ୱଂ ଏୱଂୱିଧେନ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତେନ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି? ନତ୍ଥେତଂ, ଆୱୁସୋ, ମଯ୍ହଂ, ନାହଂ ଏୱରୂପଂ ମାତୁଗାମଂ ପସ୍ସାମୀତି। ତସ୍ସ ଯାୱତତିଯଂ କଥେନ୍ତସ୍ସାପି ଇତରୋ ଥେରୋ କଥଂ ଅସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠକାରଣଂଯେୱ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକମଗ୍ଗେନ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ଇତରୋପି ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂଯେୱ ଗତୋ।

ତତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପୋସଥାଗାରଂ ପୱିସନୱେଲାଯ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗେ ଏୱରୂପୋ ନାମ ପାପଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥି, ନାହଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଅଟ୍ଠାସି। ଭୁମ୍ମଦେୱତା ‘‘ଭାରିଯଂ ମଯା କମ୍ମଂ କତ’’ନ୍ତି ମହଲ୍ଲକୌପାସକୱଣ୍ଣେନ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟୋ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତୋ’’ତି ଆହ। ଉପାସକ, ଇମଂ ଉପୋସଥଗ୍ଗଂ ଏକୋ ପାପଭିକ୍ଖୁ ପୱିଟ୍ଠୋ, ଅହଂ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ ନ କରୋମୀତି ୱତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହି ଠିତୋମ୍ହୀତି। ଭନ୍ତେ, ମା ଏୱଂ ଗଣ୍ହଥ, ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲୋ ଏସ ଭିକ୍ଖୁ। ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠମାତୁଗାମୋ ନାମ ଅହଂ, ମଯା ତୁମ୍ହାକଂ ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ‘‘ଦଲ୍ହା ନୁ ଖୋ ଇମେସଂ ଥେରାନଂ ମେତ୍ତି, ନୋ ଦଲ୍ହା’’ତି ଲଜ୍ଜିଅଲଜ୍ଜିଭାୱଂ ଓଲୋକେନ୍ତେନ ତଂ କମ୍ମଂ କତନ୍ତି। କୋ ପନ ତ୍ୱଂ ସପ୍ପୁରିସାତି? ଅହଂ ଏକା ଭୁମ୍ମଦେୱତା, ଭନ୍ତେତି। ଦେୱପୁତ୍ତୋ କଥେନ୍ତୋୱ ଦିବ୍ବାନୁଭାୱେନ ଠତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ‘‘ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଖମଥ, ଏତଂ ଦୋସଂ ଥେରୋ ନ ଜାନାତି, ଉପୋସଥଂ କରୋଥା’’ତି ଥେରଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଉପୋସଥଗ୍ଗଂ ପୱେସେସି। ସୋ ଥେରୋ ଉପୋସଥଂ ତାୱ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅକାସି, ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ ନ ପୁନ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅହୋସୀତି। ଇମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ କମ୍ମଂ ନ କଥିଯତି, ଚୁଦିତକତ୍ଥେରୋ ପନ ଅପରାପରଂ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଭୁମ୍ମଦେୱତା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଅପାଯତୋ ନ ମୁଚ୍ଚିତ୍ଥ। ସଚେ ପନ କାଲେନ କାଲଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞେନ ଯେନ କେନଚି କତୋ ଦୋସୋ ତସ୍ସେୱ ଉପରି ପତତି। ସୋ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତୋ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଧାନମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକକାଲେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି, ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏକା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ ତସ୍ମିଂ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତେ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗାମଂ ପୱିସତି, ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ନିକ୍ଖମତି। ୱିହାରଂ ପୱିସନ୍ତେପି ପୱିସତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତେପି ତିଟ୍ଠତୀତି ଏୱଂ ନିଚ୍ଚାନୁବନ୍ଧା ପଞ୍ଞାଯତି। ଥେରୋ ତଂ ନ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ପନ ପୁରିମସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସା ଅଞ୍ଞେସଂ ଉପଟ୍ଠାତି।

ଗାମେ ଯାଗୁଭିକ୍ଖଂ ଦଦମାନା ଇତ୍ଥିଯୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଏକୋ ଯାଗୁଉଳୁଙ୍କୋ ତୁମ୍ହାକଂ, ଏକୋ ଇମିସ୍ସା ଅମ୍ହାକଂ ସହାଯିକାଯା’’ତି ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତି। ଥେରସ୍ସ ମହତୀ ୱିହେସା ହୋତି। ୱିହାରଂ ଗତମ୍ପି ନଂ ସାମଣେରା ଚେୱ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ‘‘ଧାନୋ କୋଣ୍ଡୋ ଜାତୋ’’ତି ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ତେନେୱ କାରଣେନ କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋତି ନାମଂ ଜାତଂ । ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ତେହି କଯିରମାନଂ କେଳିଂ ସହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଉମ୍ମାଦଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ କୋଣ୍ଡା, ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଜ୍ଝାଯା କୋଣ୍ଡା , ଆଚରିଯା କୋଣ୍ଡା’’ତି ୱଦତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘କୁଣ୍ଡଧାନୋ ଦହରସାମଣେରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏୱଂ ଫରୁସୱାଚଂ ୱଦତୀ’’ତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଂ ଭଗୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେସୀ’’ତି ଆହ। ଭନ୍ତେ, ନିବଦ୍ଧଂ ୱିହେସଂ ଅସହନ୍ତୋ ଏୱଂ କଥେମୀତି। ‘‘ତ୍ୱଂ ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମଂ ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସା ଜୀରାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋସି, ପୁନ ଏୱରୂପଂ ଫରୁସଂ ମା ୱଦ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଆହ –

‘‘ମାୱୋଚ ଫରୁସଂ କଞ୍ଚି, ୱୁତ୍ତା ପଟିୱଦେୟ୍ଯୁ ତଂ;

ଦୁକ୍ଖା ହି ସାରମ୍ଭକଥା, ପଟିଦଣ୍ଡା ଫୁସେୟ୍ଯୁ ତଂ।

‘‘ସଚେ ନେରେସି ଅତ୍ତାନଂ, କଂସୋ ଉପହତୋ ଯଥା;

ଏସ ପତ୍ତୋସି ନିବ୍ବାନଂ, ସାରମ୍ଭୋ ତେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୩୩-୧୩୪);

ଇମଞ୍ଚ ପନ ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରଣଭାୱଂ କୋସଲରଞ୍ଞୋପି କଥୟିଂସୁ। ରାଜା ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭଣେ, ୱୀମଂସଥା’’ତି ପେସେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ମନ୍ଦେନେୱ ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଥେରୋ ସୂଚିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ସାପିସ୍ସ ଇତ୍ଥୀ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଠିତା ୱିୟ ପଞ୍ଞାୟତି।

ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥିଦଂ କାରଣ’’ନ୍ତି ତସ୍ସା ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି। ସା ତସ୍ମିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଥେରସ୍ସ ୱସନପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠା ୱିୟ ଅହୋସି। ରାଜାପି ତାୟ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ନାୟଂ ମାତୁଗାମୋ, ଥେରସ୍ସ ଏକୋ କମ୍ମୱିପାକୋ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ପଠମଂ ଥେରସ୍ସ ସମୀପେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଥେରଂ ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ କାରଣସ୍ସ ଅଭୂତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ଥେରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡକେନ ନ କିଲମଥା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଥେରୋ ‘‘ୱଟ୍ଟତି ମହାରାଜା’’ତି ଆହ। ‘‘ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ, ଅୟ୍ୟସ୍ସ କଥଂ, ଏୱରୂପେନ ଚ ପରିକ୍କିଲେସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚରନ୍ତାନଂ ତୁମ୍ହାକଂ କେ ନାମ ପସୀଦିସ୍ସନ୍ତି, ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱୋ କତ୍ଥଚି ଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ୟୋନିସୋମନସିକାରେ ମା ପମଜ୍ଜିତ୍ଥା’’ତି ନିବଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଥେରୋ ରାଜାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭୋଜନସପ୍ପାୟେନ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସା ଇତ୍ଥୀ ଅନ୍ତରଧାୟି।

ମହାସୁଭଦ୍ଦା ଉଗ୍ଗନଗରେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୁଲେ ୱସମାନା ‘‘ସତ୍ଥା ମଂ ଅନୁକମ୍ପତୂ’’ତି ଉପୋସଥଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ନିରାମଗନ୍ଧା ହୁତ୍ୱା ଉପରିପାସାଦତଲେ ଠିତା ‘‘ଇମାନି ପୁପ୍ଫାନି ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ, ଦସବଲୋ ଇମାୟ ସଞ୍ଞାୟ ସ୍ୱେ ପଞ୍ଚହି ଭିକ୍ଖୁସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହତୂ’’ତି ସଚ୍ଚକିରିୟଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ସୁମନପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠିୟୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ପୁପ୍ଫାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାୟ ସତ୍ଥୁ ମତ୍ଥକେ ୱିତାନଂ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସତ୍ଥା ତଂ ସୁମନପୁପ୍ଫୱିତାନଂ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତେନେୱ ସୁଭଦ୍ଦାୟ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଆହ – ‘‘ଆନନ୍ଦ, ମୟଂ ଅଜ୍ଜ ଦୂରଂ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗମିସ୍ସାମ, ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଅଦତ୍ୱା ଅରିୟାନଂୟେୱ ସଲାକଂ ଦେହୀ’’ତି। ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ, ସତ୍ଥା ଅଜ୍ଜ ଦୂରଂ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗମିସ୍ସତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନା ମା ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ଅରିୟାୱ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି। କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ‘‘ଆହରାୱୁସୋ, ସଲାକ’’ନ୍ତି ପଠମଂୟେୱ ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି। ଆନନ୍ଦୋ ‘‘ସତ୍ଥା ତାଦିସାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସଲାକଂ ନ ଦାପେତି, ଅରିୟାନଂୟେୱ ଦାପେତୀ’’ତି ୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ‘‘ଆହରାପେନ୍ତସ୍ସ ସଲାକଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ କୁଣ୍ଡଧାନସ୍ସ ସଲାକା ଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତା ଅସ୍ସ, ଅଥ ସତ୍ଥା ପଟିବାହେୟ୍ୟ, ଭୱିସ୍ସତି ଏକଂ କାରଣ’’ନ୍ତି। ‘‘କୁଣ୍ଡଧାନସ୍ସ ସଲାକଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଗମନଂ ଅଭିନୀହରି। କୁଣ୍ଡଧାନତ୍ଥେରୋ ତସ୍ସ ପୁରେ ଆଗମନାୱ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିୟା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଆହରାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥା ମଂ ଜାନାତି, ମାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ନ ସତ୍ଥା ୱାରେତୀ’’ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ସଲାକଂ ଗଣ୍ହି। ସତ୍ଥା ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପଠମଂ ସଲାକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୧୨। ଚତୁତ୍ଥେ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନନ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନପଟିଭାନାନଂ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ଥେରୋ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁପଥତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପମେତ୍ୱା, ସୂରିୟେନ, ଆକାସେନ, ମହାସମୁଦ୍ଦେନ, ହତ୍ଥିନାଗେନ, ସୀହେନ ମିଗରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଉପମେତ୍ୱାପି ଅନେକେହି ପଦସତେହି ପଦସହସ୍ସେହି ସତ୍ଥୁ ୱଣ୍ଣଂ ୱଦନ୍ତୋୟେୱ ଉପସଙ୍କମତି। ତସ୍ମା ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅହମ୍ପି ଅନାଗତେ ପଟିଭାନୱନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ବ୍ୟାକତୋ ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ୱଙ୍ଗୀସମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଆଚରିୟଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ଛୱସୀସମନ୍ତଂ ନାମ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ଛୱସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଅୟଂ ସତ୍ତୋ ଅସୁକୟୋନିୟଂ ନାମ ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି ଜାନାତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ଜୀୱିକମଗ୍ଗୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ୱଙ୍ଗୀସମାଣୱଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୟାନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିୟୋ ଚରନ୍ତା ନଗରଦ୍ୱାରେ

ୱା ନିଗମଦ୍ୱାରେ ୱା ଠପେତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ରାସିଭୂତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଯୋ ୱଙ୍ଗୀସଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଧନଂ ୱା ଲଭତି, ଯସଂ ୱା ଲଭତି, ସଗ୍ଗଂ ୱା ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ବହୂ ଜନା ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ପସ୍ସିତୁକାମା ହୋନ୍ତି। ରାଜରାଜମହାମତ୍ତା ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ଜାନୱିସେସୋ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ ନ ଜାନାଥ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସଦିସୋ ଅଞ୍ଞୋ ପଣ୍ଡିତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ତିୱସ୍ସମତ୍ଥକେ ମତକାନଂ ସୀସଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ଅସୁକଯୋନିଯଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋ''ତି ଜାନାତି। ୱଙ୍ଗୀସୋପି ମହାଜନସ୍ସ କଙ୍ଖଚ୍ଛେଦନତ୍ଥଂ ତେ ତେ ଜନେ ଆୱାହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗତିଂ କଥାପେତି। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ମହାଜନସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ଲଭତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱଙ୍ଗୀସମାଣୱଂ ଆଦାଯ ଯଥାରୁଚିଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପୁନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗମଂସୁ। ୱଙ୍ଗୀସୋ ଜେତୱନମହାୱିହାରସ୍ସ ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ୱଦନ୍ତି, ନ ଖୋ ପନ ସବ୍ବକାଲଂ ମଯା ଇମେସଂଯେୱ ୱଚନଂ କରୋନ୍ତେନ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଣ୍ଡିତାନମ୍ପି ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆହ – ''ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ, ଅହଂ ନ ବହୁକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି। ତେ ଆହଂସୁ – ''ୱଙ୍ଗୀସ, ମା ତେ ରୁଚ୍ଚି ସମଣଂ ଗୋତମଂ ପସ୍ସିତୁଂ । ଯୋ ହି ନଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ସୋ ମାଯାଯ ଆୱଟ୍ଟେତୀ''ତି। ୱଙ୍ଗୀସୋ ତେସଂ କଥଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଧୁରପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ପୁଚ୍ଛି – ''ୱଙ୍ଗୀସ, କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପଂ ଜାନାସୀ''ତି। ଆମ, ଭୋ ଗୋତମ, ଛୱସୀସମନ୍ତଂ ନାମେକଂ ଜାନାମୀତି। କିଂ ସୋ ମନ୍ତୋ କରୋତୀତି? ତିୱସ୍ସମତ୍ଥକେ ମତାନମ୍ପି ତଂ ମନ୍ତଂ ଜପ୍ପିତ୍ୱା ସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାମୀତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଏକଂ ନିରଯେ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସୀସଂ ଦସ୍ସେସି, ଏକଂ ମନୁସ୍ସେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ, ଏକଂ ଦେୱେସୁ, ଏକଂ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ସୀସଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ପଠମଂ ସୀସଂ ଆକୋଟେତ୍ୱା, ''ଭୋ ଗୋତମ, ଅଯଂ ସତ୍ତୋ ନିରଯଂ ଗତୋ''ତି ଆହ। ସାଧୁ ସାଧୁ, ୱଙ୍ଗୀସ, ସୁଦିଟ୍ଠଂ ତଯା, ଅଯଂ ସତ୍ତୋ କହଂ ଗତୋତି ପୁଚ୍ଛି। ମନୁସ୍ସଲୋକଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି। ଅଯଂ ସତ୍ତୋ କହଂ ଗତୋତି? ଦେୱଲୋକଂ, ଭୋ ଗୋତମାତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଗତଟ୍ଠାନଂ କଥେସି। ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ପନ ସୀସଂ ନଖେନ ଆକୋଟେନ୍ତୋ ନେୱ ଅନ୍ତଂ ନ କୋଟିଂ ପସ୍ସତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ନ ସକ୍କୋସି ତ୍ୱଂ, ୱଙ୍ଗୀସା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ପସ୍ସଥ, ଭୋ ଗୋତମ, ଉପପରିକ୍ଖାମି ତାୱା''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପରିୱତ୍ତେତି। ବାହିରକମନ୍ତେନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଗତିଂ କଥଂ ଜାନିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସ ମତ୍ଥକତୋ ସେଦୋ ମୁଚ୍ଚି। ସୋ ଲଜ୍ଜିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''କିଲମସି, ୱଙ୍ଗୀସା''ତି ଆହ। ଆମ, ଭୋ ଗୋତମ, ଇମସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି। ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ, କଥେଥାତି। ''ୱଙ୍ଗୀସ, ଅହଂ ଏତମ୍ପି ଜାନାମି ଇତୋ ଉତ୍ତରିତରମ୍ପୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଇମା ଦ୍ୱେ ଗାଥା ଅଭାସି –

''ଚୁତିଂ ଯୋ ୱେଦି ସତ୍ତାନଂ, ଉପପତ୍ତିଂ ଚ ସବ୍ବସୋ;

ଅସତ୍ତଂ ସୁଗତଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ।

''ଯସ୍ସ ଗତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦେୱା ଗନ୍ଧବ୍ବମାନୁସା;

ଖୀଣାସୱଂ ଅରହନ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୧୯-୪୨୦);

ତତୋ ୱଙ୍ଗୀସୋ ଆହ – ''ଭୋ ଗୋତମ, ୱିଜ୍ଜାଯ ୱିଜ୍ଜଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ନାମ ପରିହାନି ନତ୍ଥି, ଅହଂ ଅତ୍ତନା ଜାନନକଂ ମନ୍ତଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଏତଂ ମନ୍ତଂ ମଯ୍ହଂ ଦେଥା''ତି। ୱଙ୍ଗୀସ, ନ ମଯଂ ମନ୍ତେନ ମନ୍ତଂ ଦେମ, ଏୱମେୱ ଦେମାତି। ''ସାଧୁ, ଭୋ ଗୋତମ, ଦେଥ ମେ ମନ୍ତ''ନ୍ତି ଅପଚିତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ହତ୍ଥକଚ୍ଛପକଂ କତ୍ୱା ନିସୀଦି। କିଂ, ୱଙ୍ଗୀସ, ତୁମ୍ହାକଂ ସମଯେ ମହଗ୍ଘମନ୍ତଂ ୱା କିଞ୍ଚି ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ପରିୱାସୋ ନାମ ନ ହୋତୀତି? ହୋତି, ଭୋ ଗୋତମାତି। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ମନ୍ତୋ ନିପ୍ପରିୱାସୋତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସୀତି? ବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ମନ୍ତେହି ଅତିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆହ – ''ଭୋ ଗୋତମ, ତୁମ୍ହେହି କଥିତନିଯାମଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି। ଭଗୱା ଆହ – ''ୱଙ୍ଗୀସ, ମଯଂ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଦେନ୍ତା ଅମ୍ହେହି ସମାନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଦେମା''ତି। ୱଙ୍ଗୀସୋ ''ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ମଯା ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଆହ। ତୁମ୍ହେ ମଯି ପବ୍ବଜନ୍ତେ ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥ, ଅହଂ ଇମଂ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଜେଟ୍ଠକୋ ଭୱିସ୍ସାମି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ଭଦ୍ଦକଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ମନ୍ତତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ସତ୍ଥା ''ମନ୍ତପରିୱାସଂ ତାୱ ୱସାହୀ''ତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ଆଚିକ୍ଖି। ପଞ୍ଚଞ୍ଞା ସତ୍ତୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାଯନ୍ତୋୱ ତତ୍ଥ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି ।

ତସ୍ମିଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ''କା ନୁ ଖୋ ୱଙ୍ଗୀସସ୍ସ ପୱତ୍ତି, ପସ୍ସିସ୍ସାମ ନ''ନ୍ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କିଂ, ଭୋ ୱଙ୍ଗୀସ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖିତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ଆମ, ସିକ୍ଖିତନ୍ତି। ତେନ ହି ଏହି ଗମିସ୍ସାମାତି। ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ, ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ମଯ୍ହଂ ନିଟ୍ଠିତନ୍ତି।

ପଠମମେଵ ଅମ୍ହେହି ତୁମ୍ହଂ କଥିତଂ ‘‘ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଅତ୍ତାନଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗତେ ମାଯାଯ ଆଵଟ୍ଟେତୀ’’ତି। ତ୍ୱଂ ହି ଇଦାନି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଵସଂ ଆପନ୍ନୋ, କିଂ ମଯଂ ତଵ ସନ୍ତିକେ କରିସ୍ସାମାତି ଆଗତମଗ୍ଗେନେଵ ପକ୍କମିଂସୁ। ଵଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋପି ଯଂ ଯଂ ଵେଲଂ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏକଂ ଥୁତିଂ କରୋନ୍ତୋଵ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ତଂ ସତ୍ଥା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିଭାନଵନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉପସେନଵଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୧୩। ପଞ୍ଚମେ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନନ୍ତି ସବ୍ବପାସାଦିକାନଂ। ଉପସେନୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ଵଙ୍ଗନ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପନ ସୋ ପୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଵଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ ନ କେଵଲଂ ଅତ୍ତନାଵ ପାସାଦିକୋ, ପରିସାପିସ୍ସ ପାସାଦିକା, ଇତି ପରିସଂ ନିସ୍ସାଯ ଲଦ୍ଧନାମଵସେନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ପଞ୍ହକମ୍ମେ ପନସ୍ସ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଵଯଂ ଆଗମ୍ମ ପୁରିମନଯେନେଵ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ନାଲକବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ ସାରିବ୍ରାହ୍ମଣିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଉପସେନଦାରକୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ଵେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି। ସୋ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଏକଵସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅରିଯଗବ୍ଭଂ ଵଡ୍ଢେମୀ’’ତି ଏକଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେସି। ସୋ ପଵାରେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଵିହାରିକସ୍ସ ଏକଵସ୍ସିକକାଲେ ଅତ୍ତନା ଦୁଵସ୍ସୋ ‘‘ଦସବଲୋ ମଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତୁସିସ୍ସତୀ’’ତି ସଦ୍ଧିଵିହାରିକଂ ଆଦାଯ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗତୋ। ସତ୍ଥା ତଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସିନ୍ନଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କତିଵସ୍ସୋସି ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି? ଦୁଵସ୍ସୋ ଅହଂ ଭଗଵାତି। ଅଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ କତିଵସ୍ସୋତି? ଏକଵସ୍ସୋ ଭଗଵାତି। କିନ୍ତାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତୀତି? ସଦ୍ଧିଵିହାରିକୋ ମେ ଭଗଵାତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଅତିଲହୁଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମୋଘପୁରିସ, ବାହୁଲ୍ଲାଯ ଆଵତ୍ତୋ’’ତି ଵତ୍ୱା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଵିଗରହି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଗରହଂ ଲଭିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନାଵ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକେନ ମୁଖେନ ସତ୍ଥାରଂ ପରିସମେଵ ନିସ୍ସାଯ ସାଧୁକାରଂ ଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂଦିଵସେଯେଵ ଏକଂ ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଵିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ତତୋ ଯସ୍ମା ଥେରୋ ମହାକୁଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ ପଥଵିଘୁଟ୍ଠଧମ୍ମକଥିକୋଵ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥାଯ ଚେଵ ପସୀଦିତ୍ୱା ମିତ୍ତାମଚ୍ଚଞାତିକୁଲେହି ଚ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହୂ କୁଲଦାରକା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜନ୍ତି। ‘‘ଅହଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ, ତୁମ୍ହେପି ଆରଞ୍ଞିକା ଭଵିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତା ପବ୍ବଜଥା’’ତି ତେରସ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଵଦନ୍ତେ ପବ୍ବାଜେତି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ବଲେନ ତଂ ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତି। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ଦସଵସ୍ସକାଲେ ଵିନଯଂ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବେଵ ଉପସମ୍ପାଦେସି। ଏଵଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଚସ୍ସ ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ପରିଵାରା ଅହେସୁଂ।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ଜେତଵନମହାଵିହାରେ ଵସନ୍ତୋ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଡ୍ଢମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁ’’ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଏକଵିହାରୀ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ‘‘ଯୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଉପସଙ୍କମତି, ସୋ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋ’’ତି କତିକଂ ଅକାସି। ତଦା ଉପସେନତ୍ଥେରୋ ‘‘ଭଗଵନ୍ତଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିସାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଜେତଵନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା କଥାସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଥେରସ୍ସ ସଦ୍ଧିଵିହାରିକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ମନାପାନି ତେ ଭିକ୍ଖୁ ପଂସୁକୂଲାନୀ’’ତି। ‘‘ନ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମନାପାନି ପଂସୁକୂଲାନୀ’’ତି ଵତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାଯେ ଗାରଵେନ ପଂସୁକୂଲିକଭାଵଂ ଆରୋଚେସି। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ସତ୍ଥା ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଉପସେନା’’ତି ଥେରସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଗୁଣକଥଂ କଥେସି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଇଦଂ ଵତ୍ଥୁ ପାଳିଯଂ (ପାରା। ୫୬୫) ଆଗତମେଵ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଅରିଯଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଥେରଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଦବ୍ବତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୧୪। ଛଟ୍ଠେ ସେନାସନପଞ୍ଞାପକାନନ୍ତି ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତାନଂ। ଥେରସ୍ସ କିର ସେନାସନପଞ୍ଞାପନକାଲେ ଅଟ୍ଠାରସସୁ ମହାଵିହାରେସୁ ଅସମ୍ମଟ୍ଠଂ ପରିଵେଣଂ ଵା ଅପଟିଜଗ୍ଗିତଂ ସେନାସନଂ ଵା ଅସୋଧିତଂ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ଵା ଅନୁପଟ୍ଠିତଂ ପାନୀଯପରିଭୋଜନୀଯଂ ଵା ନାହୋସି। ତସ୍ମା ସେନାସନପଞ୍ଞାପକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ଦବ୍ବୋତିସ୍ସ ନାମଂ। ମଲ୍ଲରାଜକୁଲେ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଞ୍ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵଯପ୍ପତ୍ତୋ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵିହାରଂ

ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସେନାସନପଞ୍ଞାପକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରା ବ୍ୟାକତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଓସକ୍କନକାଲେ ପବ୍ବଜି, ତଦା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅପରେ ଛ ଜନାତି ସତ୍ତ ଭିକ୍ଖୂ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ସାସନେ ଅଗାରୱଂ କରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା “ଇଧ କିଂ କରୋମ, ଏକମନ୍ତେ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମା”ତି ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚପବ୍ବତସିଖରଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା “ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତବଲଂ ଜାନନ୍ତା ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେନ୍ତୁ, ଜୀୱିତେ ସାଲୟା ଓତରନ୍ତୁ, ମା ପଚ୍ଛାନୁତାପିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥା”ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେତ୍ୱା “ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥ, ଆୱୁସୋ”ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତରୁଚିୟେସୁ ଠାନେସୁ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ ଆରଭିଂସୁ।

ତତ୍ରେକୋ ଥେରୋ ପଞ୍ଚମେ ଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା “ମମ କିଚ୍ଚଂ ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ”ତି ଇଦ୍ଧିୟା ଉତ୍ତରକୁରୁତୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆହରିତ୍ୱା, “ଆୱୁସୋ, ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜଥ , ଭିକ୍ଖାଚାରକିଚ୍ଚଂ ମମାୟତ୍ତଂ ହୋତୁ, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ କରୋଥା”ତି ଆହ। କିଂ ନୁ ଖୋ ମୟଂ, ଆୱୁସୋ, ନିସ୍ସେଣିଂ ପାତେନ୍ତା ଏୱଂ ଅୱୋଚୁମ୍ହା “ଯୋ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ସୋ ଭିକ୍ଖଂ ଆହରତୁ, ତେନ ଆଭତଂ ସେସା ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି। ନହି, ଆୱୁସୋତି। ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ପୁବ୍ବହେତୁନା ଲଭିତ୍ଥ, ମୟମ୍ପି ସକ୍କୋନ୍ତା ୱଟ୍ଟସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମ, ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେତି । ଥେରୋ ତେ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗତୋ। ଅପରୋ ଥେରୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ସୁଦ୍ଧାୱାସବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

ଇତରେପି ଥେରା ତତୋ ଚୁତା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ତେସୁ ତେସୁ କୁଲେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଏକୋ ଗନ୍ଧାରରଟ୍ଠେ ତକ୍କସିଲନଗରେ ରାଜଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ପବ୍ବତେୟ୍ୟରଟ୍ଠେ ପରିବ୍ବାଜିକାୟ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ବାହିୟରଟ୍ଠେ କୁଟୁମ୍ବିକଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଏକୋ ରାଜଗହେ କୁଟୁମ୍ବିକଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅୟଂ ପନ ଦବ୍ବତ୍ଥେରୋ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଅନୁପିୟନଗରେ ଏକସ୍ସ ମଲ୍ଲରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ମାତା ଉପୱିଜଞ୍ଞକାଲେ କାଲମକାସି, ମତସରୀରଂ ସୁସାନଂ ନେତ୍ୱା ଦାରୁଚିତକଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦଂସୁ। ତସ୍ସା ଅଗ୍ଗିୱେଗସନ୍ତତ୍ତଂ ଉଦରପଟଲଂ ଦ୍ୱେଧା ଅହୋସି। ଦାରକୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଦବ୍ବତ୍ଥମ୍ଭେ ନିପତି। ତଂ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଅୟ୍ୟିକାୟ ଅଦଂସୁ। ସା ତସ୍ସ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ଦବ୍ବତ୍ଥମ୍ଭେ ନିପତିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଜୀୱିତତ୍ତା ଦବ୍ବୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକାସି।

ତସ୍ସ ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଅନୁପିୟନିଗମଂ ପତ୍ୱା ଅନୁପିୟମ୍ବୱନେ ୱିହରତି। ଦବ୍ବକୁମାରୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଦସ୍ସନେନେୱ ପସୀଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା “ଅହଂ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ”ତି ଅୟ୍ୟିକଂ ଆପୁଚ୍ଛି। ସା “ସାଧୁ, ତାତା”ତି ଦବ୍ବକୁମାରଂ ଆଦାୟ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, “ଭନ୍ତେ, ଇମଂ କୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେଥା”ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି “ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେହୀ”ତି। ସୋ ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଦବ୍ବକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୋ ତଚପଞ୍ଚକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ପୁବ୍ବହେତୁସମ୍ପନ୍ନୋ କତାଭିନୀହାରୋ ସତ୍ତୋ ପଠମକେସୱଟ୍ଟିୟା ଓରୋପିୟମାନାୟ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଦୁତିୟକେସୱଟ୍ଟିୟା ଓରୋପିୟମାନାୟ ସକଦାଗାମିଫଲେ, ତତିୟାୟ ଅନାଗାମିଫଲେ। ସବ୍ବକେସାନଂ ପନ ଓରୋପନଞ୍ଚ ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟା ଚ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରେ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ମଲ୍ଲରଟ୍ଠେ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେଳୁୱନେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି। ତତ୍ରାୟସ୍ମା ଦବ୍ବୋ ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ ରହୋଗତୋ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣେ କାୟଂ ଯୋଜେତୁକାମୋ ଚିନ୍ତେସି – “ଯଂନୂନାହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସେନାସନଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାପେୟ୍ୟଂ, ଭତ୍ତାନି ଚ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ”ନ୍ତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିୱିତକ୍କଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ସେନାସନପଞ୍ଞାପକତ୍ତଞ୍ଚ ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସକତ୍ତଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ଅଥ ନଂ “ଅୟଂ ଦବ୍ବୋ ଦହରୋୱ ସମାନୋ ମହନ୍ତଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ”ତି ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେୟେୱ ଉପସମ୍ପାଦେସି। ଥେରୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲତୋୟେୱ ପଟ୍ଠାୟ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରନ୍ତାନଂ ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂନଂ ସେନାସନାନି ଚ ପଞ୍ଞାପେତି, ଭିକ୍ଖଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସତି। ତସ୍ସ ସେନାସନପଞ୍ଞାପକଭାୱୋ ସବ୍ବଦିସାସୁ ପାକଟୋ ଅହୋସି – “ଦବ୍ବୋ କିର ମଲ୍ଲପୁତ୍ତୋ ସଭାଗସଭାଗାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞାପେତି, ଦୂରେପି ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତିୟେୱ। ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେ ଇଦ୍ଧିୟା ନେତୀତି।

ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ କାଲେପି ୱିକାଲେପି “ଅମ୍ହାକଂ, ଆୱୁସୋ, ଜୀୱକମ୍ବୱନେ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞାପେହି, ଅମ୍ହାକଂ ମଦ୍ଦକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ମିଗଦାୟେ”ତି ଏୱଂ ସେନାସନଂ ଉଦ୍ଦିସାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଇଦ୍ଧିଂ ପସ୍ସନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋପି ଇଦ୍ଧିୟା ମନୋମୟେ କାୟେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଏକେକସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଏକେକଂ ଅତ୍ତନା ସଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ଜଲମାନାୟ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା “ଅୟଂ ମଞ୍ଚୋ, ଇଦଂ ପୀଠ”ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ସେନାସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଆଗଚ୍ଛତି। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନିଦଂ ୱତ୍ଥୁ ପାଳିୟଂ ଆଗତମେୱ। ସତ୍ଥା ଇଦମେୱ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅରିୟଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରଂ ସେନାସନପଞ୍ଞାପକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛତ୍ଥେରଓ୍ୱତ୍ଥୁ

୨୧୫। ସତ୍ତମେ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯମନାପାନନ୍ତି ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯାନଞ୍ଚେଓ୍ୱ ମନାପାନଞ୍ଚ ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଚକ୍କଓ୍ୱତ୍ତୀ ରାଜା ହୁତ୍ୱା ମହାଜନଂ ପଞ୍ଚସୁ ସୀଲେସୁ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାଯଣଂ ଅକାସି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ କିର ଛସୁ କାମସଗ୍ଗେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତଦେଓ୍ୱତା ତସ୍ସେଓ୍ୱ ଓ୍ୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓ୍ୱଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କଂ ନୁ ଖୋ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ ସଗ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଲଭିମ୍ହା’’ତି ଆଓ୍ୱଜ୍ଜମାନା ଇମଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଥେରଂ ନିସ୍ସାଯ ଅମ୍ହେହି ସମ୍ପତି ଲଦ୍ଧା’’ତି ସାଯଂପାତଂ ଥେରଂ ନମସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯମନାପାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ପିଲିନ୍ଦୋତି ପନସ୍ସ ଗୋତ୍ତଂ, ଓ୍ୱଚ୍ଛୋତି ନାମଂ। ତଦୁଭଯଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛୋତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଓ୍ୱତୀନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପୁରିମନଯେନେଓ୍ୱ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯମନାପଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଯାଓ୍ୱଜୀଓ୍ୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଓ୍ୱିପସ୍ସନଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଗିହୀହିପି ଭିକ୍ଖୂହିପି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ‘‘ଏହି, ଓ୍ୱସଲ, ଗଚ୍ଛ, ଓ୍ୱସଲ, ଆହର, ଓ୍ୱସଲ, ଗଣ୍ହ, ଓ୍ୱସଲା’’ତି ଓ୍ୱସଲଓ୍ୱାଦେନେଓ୍ୱ ସମୁଦାଚରତି। ତଂ କଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ଭଗଓ୍ୱା ଅରିଯା ନାମ ଫରୁସଓ୍ୱାଚା ନ ହୋନ୍ତୀ’’ତି। ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅରିଯାନଂ ପରଓ୍ୱମ୍ଭନଓ୍ୱସେନ ଫରୁସଓ୍ୱାଚା ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପିଚ ଖୋ ପନ ଭଓ୍ୱନ୍ତରେ ଆଚିଣ୍ଣଓ୍ୱସେନ ଭଓ୍ୱେଯ୍ୟାତି। ଭନ୍ତେ, ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛତ୍ଥେରୋ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ଗିହୀହିପି ଭିକ୍ଖୂହିପି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ, ‘‘ଓ୍ୱସଲ, ଓ୍ୱସଲା’’ତି କଥେତି, କିମେତ୍ଥ କାରଣଂ ଭଗଓ୍ୱାତି। ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ନ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଏତଂ ଇଦାନେଓ୍ୱ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ଅତୀତେ ପନେସ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଓ୍ୱସଲଓ୍ୱାଦିବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଇଚ୍ଚେସ ଭଓ୍ୱାଚିଣ୍ଣେନେଓ୍ୱ କଥେସି, ନ ଫରୁସଓ୍ୱସେନ। ଅରିଯାନଞ୍ହି ଓ୍ୱୋହାରୋ ଫରୁସୋପି ସମାନୋ ଚେତନାଯ ଅଫରୁସଭାଓ୍ୱେନ ପରିସୁଦ୍ଧୋଓ୍ୱ, ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପେତ୍ଥ ପାପଂ ନ ଉପଲବ୍ଭତୀତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଅକକ୍କସଂ ଓ୍ୱିଞ୍ଞାପନିଂ, ଗିରଂ ସଚ୍ଚମୁଦୀରଯେ;

ଯାଯ ନାଭିସଜେ କଞ୍ଚି, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି।

ଅଥେକଦିଓ୍ୱସଂ ଥେରୋ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପଓ୍ୱିସନ୍ତୋ ଏକଂ ପୁରିସଂ ପିପ୍ପଲୀନଂ ଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପଓ୍ୱିସନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ତେ, ଓ୍ୱସଲ, ଭାଜନେ’’ତି ଆହ। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ସମଣୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ପାତୋଓ୍ୱ ଫରୁସକଥଂ କଥେସି, ଇମସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛଓ୍ୱିକମେଓ୍ୱ ଓ୍ୱତ୍ତୁଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ‘‘ମୂସିକଓ୍ୱଚ୍ଚଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭାଜନେ’’ତି ଆହ। ଏଓ୍ୱଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ଓ୍ୱସଲାତି। ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ ଓ୍ୱିଜହନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ମୂସିକଓ୍ୱଚ୍ଚମେଓ୍ୱ ଅହୋସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମା ପିପ୍ପଲିଯୋ ମୂସିକଓ୍ୱଚ୍ଚସଦିସା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ସଭାଓ୍ୱୋ ନୁ ଖୋ ନୋ’’ତି ଓ୍ୱୀମଂସନ୍ତୋ ହତ୍ଥେନ ଉପ୍ପୀଳେସି । ଅଥସ୍ସ ଉନ୍ଦୂରଓ୍ୱଚ୍ଚଭାଓ୍ୱଂ ଞତ୍ୱା ବଲଓ୍ୱଦୋମନସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ‘‘ଇମାଯେଓ୍ୱ ନୁ ଖୋ ଏଓ୍ୱରୂପା, ଉଦାହୁ ସକଟେପୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଓ୍ୱଲୋକେନ୍ତୋ ସବ୍ବାପି ପିପ୍ପଲିଯୋ ତାଦିସାଓ୍ୱ ଦିସ୍ୱା ହଦଯଂ ହତ୍ଥେନ ସନ୍ଧାରେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କମ୍ମଂ, ମଯା ପାତୋଓ୍ୱ ଦିଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁସ୍ସେତଂ କମ୍ମଂ, ଅଦ୍ଧା ଏକଂ ଉପାଯଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଓ୍ୱିଚିନିତ୍ୱା ଏତଂ କାରଣଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରସ୍ସ ଗତମଗ୍ଗଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପାଯାସି।

ଅଥେକୋ ପୁରିସୋ ତଂ ଅତିଓ୍ୱିଯ ଚଣ୍ଡିକତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ପୁରିସ, ତ୍ୱଂ ଅତିଓ୍ୱିଯ ଚଣ୍ଡିକତୋଓ୍ୱ ଗଚ୍ଛସି, କେନ କମ୍ମେନ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତସ୍ସ ତଂ ପଓ୍ୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଏଓ୍ୱମାହ – ‘‘ଭୋ, ମା ଚିନ୍ତଯି, ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟୋ ପିଲିନ୍ଦଓ୍ୱଚ୍ଛୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ଏତଦେଓ୍ୱ ଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପୁରତୋ ତିଟ୍ଠ। ‘କିଂ ନାମେତଂ, ଓ୍ୱସଲା’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତକାଲେ ଚ ‘ପିପ୍ପଲିଯୋ, ଭନ୍ତେ’ତି ଓ୍ୱଦ, ଥେରୋ ‘ଏଓ୍ୱଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ଓ୍ୱସଲା’ତି ଓ୍ୱକ୍ଖତି। ପୁନ ସବ୍ବାପି ପିପ୍ପଲିଯୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସବ୍ବା ପିପ୍ପଲିଯୋ ପଟିପାକତିକା ଅହେସୁଂ। ଇଦମେତ୍ତକଂ ଓ୍ୱତ୍ଥୁ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯମନାପକାରଣମେଓ୍ୱ ଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଦେଓ୍ୱତାନଂ ପିଯମନାପାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ବାହିଯଦାରୁଚୀରିଯତ୍ଥେରଓ୍ୱତ୍ଥୁ

୨୧୬। ଅଟ୍ଠମେ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନନ୍ତି ଖିପ୍ପଂ ଅଧିଗତଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଦାରୁଚୀରିଯତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯଞ୍ହି ଥେରୋ ସଂଖିତ୍ତଧମ୍ମଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପରିକମ୍ମକିଚ୍ଚଂ ନାହୋସି। ତସ୍ମା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ବାହିଯରଟ୍ଠେ ପନ ଜାତତ୍ତା ବାହିଯୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ଦାରୁଚୀରଂ ନିଓ୍ୱାସେସି। ତସ୍ମା ଦାରୁଚୀରିଯୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟଞ୍ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନସ୍ସ ଓସକ୍କନକାଲେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋ ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ସୋ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱଲୋକେ ୱସିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ବାହିୟରଟ୍ଠେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ୱୟଂ ଆଗମ୍ମ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ''ୱୋହାରଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ସୁୱଣ୍ଣଭୂମିଗମନୀୟଂ ନାୱଂ ଅଭିରୁହି। ନାୱା ଇଚ୍ଛିତଂ ଦେସଂ ଅପ୍ପତ୍ୱାୱ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ନା, ମହାଜନୋ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖୋ ଅହୋସି। ଅୟଂ ପନ ଏକଂ ଦାରୁଖଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନେ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ମନୁସ୍ସାୱାସଂ ପତ୍ୱା ''ଅଚେଲକନିୟାମେନ ମନୁସ୍ସେ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଅୟୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଏକଂ ମହାତଳାକା ସେୱାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସରୀରଂ ୱେଠେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପତିତଂ ଏକଂ କପାଲଂ ଆଦାୟ ଭିକ୍ଖାୟ ପାୱିସି।

ମନୁସ୍ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ସଚେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତା ନାମ ଅତ୍ଥି, ଏୱଂୱିଧେହି ଭୱିତବ୍ବଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଅୟ୍ୟୋ ଉକ୍କଟ୍ଠଭାୱେନ ୱତ୍ଥଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦାହୁ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା''ତି ୱୀମଂସନ୍ତା ନାନାଦିସାହି ୱତ୍ଥାନି ଆହରିଂସୁ। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚାହଂ ନ ଇମିନା ନିୟାମେନ ଆଗମିସ୍ସଂ, ନ ମେ ଏତେ ପସୀଦେୟ୍ୟୁଂ, ୟଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଇମେ ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଜୀୱିକୁପାୟଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ଥାନି ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହି। ମନୁସ୍ସା ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ପସନ୍ନା ମହାସକ୍କାରଂ କରିଂସୁ। ସୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନେ ଦେୱକୁଲଂ ଗତୋ। ମହାଜନୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱକୁଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେ ମୟ୍ହଂ ସେୱାଲେ ନିୱାସନମତ୍ତେ ପସୀଦିତ୍ୱା ଏୱଂୱିଧଂ ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତି, ଏତେସଂ ମୟା ଉକ୍କଟ୍ଠେନେୱ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସଲ୍ଲହୁକାନି ରୁକ୍ଖଫଲକାନି ଗହେତ୍ୱା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ୱାକେସୁ ଆୱୁଣିତ୍ୱା ଚୀରଂ କତ୍ୱା ନିୱାସେତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ୱସି।

ଅଥ ୟୋ ସୋ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ସତ୍ତସୁ ଜନେସୁ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୁଦ୍ଧାୱାସବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ ନିବ୍ବତ୍ତସମନନ୍ତରମେୱ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆଗତଟ୍ଠାନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଜନାନଂ ପବ୍ବତଂ ଆରୁୟ୍ହ ସମଣଧମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ୱା ସେସାନଂ ଛନ୍ନଂ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଏକସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଇତରେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମାୱଚରଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା କାଲାନୁକାଲଂ ତେ ପଞ୍ଚ ଜନେ ଆୱଜ୍ଜେତି । ଇମସ୍ମିଂ ପନ କାଲେ ''କହଂ ନୁ ଖୋ''ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଦାରୁଚୀରିୟଂ ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନଂ ଉପନିସ୍ସାୟ କୁହନକମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ''ନଟ୍ଠୋ ୱତାୟଂ ବାଲୋ, ପୁବ୍ବେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତିଉକ୍କଟ୍ଠଭାୱେନ ଅରହତାପି ଆଭତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଇଦାନି ଉଦରତ୍ଥାୟ ଅନରହାୱ ଅରହତ୍ତଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଲୋକଂ ୱଞ୍ଚେନ୍ତୋ ୱିଚରତି, ଦସବଲସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ନ ଜାନାତି, ଗଚ୍ଛାମି ନଂ ସଂୱେଜେତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ଜାନାପେମୀ''ତି ତଂଖଣଂଯେୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକତୋ ସୁପ୍ପାରକପଟ୍ଟନେ ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଦାରୁଚୀରିୟସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପାତୁରହୋସି।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଓଭାସଂ ଦିସ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଠିତୋ ମହାବ୍ରହ୍ମଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗୟ୍ହ ''କେ ତୁମ୍ହେ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅହଂ ତୁୟ୍ହଂ ପୋରାଣକସହାୟୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସବ୍ବଜେଟ୍ଠକୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତୁମ୍ହେ ପଞ୍ଚ ଜନା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ସ୍ୱାହଂ ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କୁହନକମ୍ମେନ ଜୀୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦମେତୁଂ ଆଗତୋତି ୱତ୍ୱା ଇଦଂ କାରଣମାହ – ''ନ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ବାହିୟ ଅରହା, ନପି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ସମାପନ୍ନୋ, ସାପି ତେ ପଟିପଦା ନତ୍ଥି, ୟାୟ ତ୍ୱଂ ଅରହା ୱା ଅସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ୱା ସମାପନ୍ନୋ''ତି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱସନଭାୱଞ୍ଚ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ''ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକମେୱ ଅଗମାସି।

ଦାରୁଚୀରିୟୋ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ସଂୱେଜିତୋ ''ମୋକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ଗୱେସିସ୍ସାମୀ''ତି ୱୀସୟୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ଏକରତ୍ତିୱାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠଂ ଅନ୍ତରଘରେ ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ''ଦେସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ, ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ଧମ୍ମ''ନ୍ତି ୟାୱତତିୟଂ ୟାଚି। ସତ୍ଥା ''ଏତ୍ତାୱତା ବାହିୟସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଂ ଗତ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ବାହିୟ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି (ଉଦା। ୧୦) ଇମିନା ୱାଦେନ ୱଦି । ସୋପି ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂ ଠିତୋୱ ଦେସନାନୁସାରେନ ଞାଣଂ ପେସେତ୍ୱା ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚିତ୍ୱା ଅପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରତାୟ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନତୋ ଚୋଳକ୍ଖଣ୍ଡାନି ସଂକଡ୍ଢତି। ଅଥ ନଂ ପୁବ୍ବୱେରିକୋ ଅମନୁସ୍ସୋ ଏକିସ୍ସା ତରୁଣୱଚ୍ଛାୟ ଗାୱିୟା ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଜୀୱିତକ୍ଖୟଂ ପାପେସି। ସତ୍ଥା ସାୱତ୍ଥିତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂ ବାହିୟଂ ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଗଣ୍ହଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାହିୟସ୍ସ ଦାରୁଚୀରିୟସ୍ସ ସରୀର''ନ୍ତି ନୀହରାପେତ୍ୱା

ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କାରେତ୍ୱା ଚାତୁମହାପଥେ ଚେତିଯଂ କାରାପେସି। ତତୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ବାହିଯସ୍ସ ସରୀରଜ୍ଝାପନକିଚ୍ଚଂ କାରେସି, ଧାତୁଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିଯଂ କାରେସି, କତରମଗ୍ଗୋ ନୁ ଖୋ ତେନ ସଚ୍ଛିକତୋ, ସାମଣେରୋ ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନୁ ଖୋ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦଯିଂସୁ । ସତ୍ଥା ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାହିଯୋ’’ତି ଉପରି ଧମ୍ମଦେସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ପକାସେସି। ପୁନ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି ‘‘ନ ଚ ସତ୍ଥାରା ବାହିଯସ୍ସ ବହୁ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ଚ ୱଦେତି। କିଂ ନାମେତ’’ନ୍ତି? ସତ୍ଥା ‘‘ଧମ୍ମୋ ମନ୍ଦୋ ବହୂତି ଅକାରଣଂ, ୱିସପୀତକସ୍ସ ଅଗଦୋ ୱିଯ ଚେସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥମାହ –

‘‘ସହସ୍ସମପି ଚେ ଗାଥା, ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା;

ଏକଂ ଗାଥାପଦଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୧୦୦);

ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଚତୁରାସୀତି ପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ବାହିଯତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ସୁତ୍ତେ (ଉଦା। ୧୦) ଆଗତତ୍ତା ୱିତ୍ଥାରେନ ନ କଥିତଂ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ବାହିଯତ୍ଥେରଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୧୭। ନୱମେ ଚିତ୍ତକଥିକାନନ୍ତି ୱିଚିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତାନଂ। ଥେରୋ କିର ଏକସ୍ସପି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ ବହୂହି ଉପମାହି ଚ କାରଣେହି ଚ ମଣ୍ଡଯିତ୍ୱା ବୋଧେନ୍ତୋ କଥେତି। ତସ୍ମା ଚିତ୍ତକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଚିତ୍ତକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧସାସନୋସକ୍କନକାଲେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅପରିହୀନସୀଲୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ କାଲେ ରାଜଗହେ ଏକିସ୍ସା କୁଲଦାରିକାଯ କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ସା ଚ ପଠମଂ ମାତାପିତରୋ ଯାଚିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅଲଭମାନା କୁଲଘରଂ ଗତା ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହି। ତମ୍ପି ଅଜାନନ୍ତୀ ସାମିକଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତା ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ପବ୍ବଜିତା। ତସ୍ସା ଗବ୍ଭନିମିତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସୋ ‘‘ଅସ୍ସମଣୀ’’ତି ଆହ। ଦସବଲଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ, ସତ୍ଥା ଉପାଲିତ୍ଥେରଂ ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ଥେରୋ ସାୱତ୍ଥିନଗରୱାସୀନି କୁଲାନି ୱିସାଖଞ୍ଚ ଉପାସିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସୋଧେନ୍ତୋ ‘‘ପୁରେ ଲଦ୍ଧୋ ଗବ୍ଭୋ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅରୋଗା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ସୁୱିନିଚ୍ଛିତଂ ଅଧିକରଣ’’ନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଅଦାସି।

ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ସୁୱଣ୍ଣବିମ୍ବସଦିସଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜା ପସେନଦିକୋସଲୋ ପୋସାପେସି, କସ୍ସପୋତି ଚସ୍ସ ନାମଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। କୁମାରକାଲେ ପନ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଭଗୱତା ‘‘କସ୍ସପଂ ପକ୍କୋସଥ, ଇଦଂ ଫଲଂ ୱା ଖାଦନୀଯଂ ୱା କସ୍ସପସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘କତରକସ୍ସପସ୍ସାତି। କୁମାରକସ୍ସପସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ଗହିତନାମତ୍ତା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱୁଡ୍ଢକାଲେପି କୁମାରକସ୍ସପୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପିଚ ରଞ୍ଞୋ ପୋସାୱନିକପୁତ୍ତତ୍ତାପି କୁମାରକସ୍ସପୋତି ତଂ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ।

ସୋ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚେୱ କମ୍ମଂ କରୋତି, ବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ଚ ଗଣ୍ହାତି। ଅଥ ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ କୁମାରକସ୍ସପଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସହାଯକୋ ମେ ୱିପସ୍ସନାଯ କିଲମତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଯ ନଯମୁଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲପତ୍ତିଯା ଉପାଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଠିତୋୱ ପଞ୍ଚଦସ ପଞ୍ହେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଅନ୍ଧୱନେ ପାତୁରହୋସି। ଥେରୋ ଆଲୋକଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କୋ ଏତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ପତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧାୱାସେ ନିବ୍ବତ୍ତବ୍ରହ୍ମା’’ତି ଆହ। କେନ କମ୍ମେନ ଆଗତତ୍ଥାତି? ମହାବ୍ରହ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଆଗତକାରଣଂ ଦୀପେତୁଂ ତେ ପଞ୍ହେ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମେ ପଞ୍ହେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ, ଠପେତ୍ୱା ହି ତଥାଗତଂ ଅଞ୍ଞୋ ଇମେ ପଞ୍ହେ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକମେୱ ଗତୋ।

ଥେରୋପି ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା କଥିତନିଯାମେନେୱ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା ପଞ୍ହେ କଥେସି। ଥେରୋ ସତ୍ଥାରା କଥିତନିଯାମେନେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅନ୍ଧୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ଗବ୍ଭଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ବହୁକାହି ଉପମାହି ଚ କାରଣେହି ଚ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ଚିତ୍ତକଥମେୱ କଥେତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା

ପାଯାସିରଞ୍ଞୋ ପଞ୍ଚଦସହି ପଞ୍ହେହି ପଟିମଣ୍ଡେତ୍ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତେ (ଦୀ॰ ନି॰ ୨।୪୦୬ ଆଦଯୋ) ଦେସିତେ ତଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଚିତ୍ତକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ମହାକୋଟ୍ଠିତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୧୮। ଦସମେ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନନ୍ତି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ପତ୍ତା ଠିତାନଂ ମହାକୋଟ୍ଠିତତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯଂ ହି ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଚିଣ୍ଣୱସିଭାୱେନ ଅଭିଞ୍ଞାତେ ଅଭିଞ୍ଞାତେ ମହାସାୱକେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଦସବଲଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁଯେୱ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଇତି ଇମିନା ଚିଣ୍ଣୱସିଭାୱେନ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ ମହାଭୋଗକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। କୋଟ୍ଠିତମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି। ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁଯେୱ ପୁଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ (ମ॰ ନି॰ ୧।୪୪୯ ଆଦଯୋ) ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ତତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୪। ଚତୁତ୍ଥଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୧୯-୨୨୩। ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ପଠମେ ବହୁସ୍ସୁତାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞେପି ଥେରା ବହୁସ୍ସୁତା ସତିମନ୍ତା ଗତିମନ୍ତା ଧିତିମନ୍ତା ଉପଟ୍ଠାକା ଚ ଅତ୍ଥି। ଅଯଂ ପନାଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ଭଣ୍ଡାଗାରିକପରିଯତ୍ତିଯଂ ଠତ୍ୱା ଗଣ୍ହି। ତସ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ଇମସ୍ସେୱ ଚ ଥେରସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ଧାରଣକସତି ଅଞ୍ଞେହି ଥେରେହି ବଲୱତରା ଅହୋସି, ତସ୍ମା ସତିମନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ଅଯମେୱ ଚାଯସ୍ମା ଏକପଦେ ଠତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ପଦସହସ୍ସାନି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା କଥିତନିଯାମେନେୱ ସବ୍ବପଦାନି ଜାନାତି, ତସ୍ମା ଗତିମନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ତସ୍ସେୱ ଚାଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହନୱୀରିଯଂ ସଜ୍ଝାଯନୱୀରିଯଞ୍ଚ ଧାରଣୱୀରିଯଞ୍ଚ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନୱୀରିଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେହି ଅସଦିସଂ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଧିତିମନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। ତଥାଗତଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଚେସ ନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଉପଟ୍ଠାକଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପଟ୍ଠାନାକାରେନ ଉପଟ୍ଠହି, ଅଞ୍ଞେ ହି ତଥାଗତଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତା ନ ଚିରଂ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ, ନ ଚ ବୁଦ୍ଧାନଂ ମନଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ଅଯଂ ଥେରୋ ପନ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ହୁତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ମନଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହି। ତସ୍ମା ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଇତୋ କିର ସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ କପ୍ପେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ହଂସୱତୀ ନାମ ନଗରଂ ଅହୋସି, ନନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ପିତା, ସୁମେଧା ନାମ ଦେୱୀ ମାତା, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉତ୍ତରକୁମାରୋ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ''ଅନେକଜାତିସଂସାର''ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ''ପଥୱିଯଂ ଠପେସ୍ସାମୀ''ତି ପାଦଂ ଅଭିନୀହରି। ଅଥ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଂ ପଦୁମଂ ଉଟ୍ଠାସି। ତଦୁପାଦାଯ ଭଗୱା ପଦୁମୁତ୍ତରୋତେୱ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ତସ୍ସ ଦେୱଲୋ ଚ ସୁଜାତୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଅହେସୁଂ , ଅମିତା ଚ ଅସମା ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱିକା, ସୁମନୋ ନାମ ଉପଟ୍ଠାକୋ। ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗୱା ପିତୁ ସଙ୍ଗହଂ କୁରୁମାନୋ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ହଂସୱତିଯା ରାଜଧାନିଯା ୱସତି।

କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ସୁମନକୁମାରୋ ନାମ। ତସ୍ସ ରାଜା ହଂସୱତିତୋ ୱୀସଯୋଜନସତେ ଭୋଗଗାମଂ ଅଦାସି। ସୋ କଦାଚି କଦାଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଞ୍ଚ ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ପସ୍ସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ ସୁମନୋ ରଞ୍ଞୋ ପେସେସି। ରାଜା ''ତ୍ୱଂ ମଯା ତତ୍ଥ କସ୍ମା ଠପିତୋ''ତି

ପଟିପେସେସି। ସୋ ଚୋରେ ୱୂପସମେତ୍ୱା ‘‘ଉପସନ୍ତୋ, ଦେୱ, ଜନପଦୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ପେସେସି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସୀଘଂ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ସହସ୍ସମତ୍ତା ଅମଚ୍ଚା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମନ୍ତେସି – ‘‘ମୟ୍ହଂ ପିତା ତୁଟ୍ଠୋ ସଚେ ମେ ୱରଂ ଦେତି, କିଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି? ଅଥ ନଂ ଏକଚ୍ଚେ ‘‘ହତ୍ଥିଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅସ୍ସଂ ଗଣ୍ହଥ, ଜନପଦଂ ଗଣ୍ହଥ, ସତ୍ତ ରତନାନି ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅପରେ ‘‘ତୁମ୍ହେ ପଥୱିସ୍ସରସ୍ସ ପୁତ୍ତା, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ଧନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ଲଦ୍ଧମ୍ପି ଚେତଂ ସବ୍ବଂ ପହାୟ ଗମନୀୟଂ, ପୁଞ୍ଞମେୱ ଏକଂ ଆଦାୟ ଗମନୀୟଂ। ତସ୍ମା ଦେୱେ ୱରଂ ଦଦମାନେ ତେମାସଂ ପଦୁମୁତ୍ତରଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ୱରଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ମୟ୍ହଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା, ନ ମେତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ଉପ୍ପାଦିତଂ, ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପିତରା ଆଲିଙ୍ଗେତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ଚୁମ୍ବେତ୍ୱା ‘‘ୱରଂ ତେ ପୁତ୍ତ ଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱନ୍ତଂ ତେମାସଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚୟେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଜୀୱିତଂ ଅୱଞ୍ଝଂ କାତୁଂ, ଇମଂ ମେ ଦେୱ ୱରଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ନ ସକ୍କା, ତାତ, ଅଞ୍ଞଂ ୱରେହୀତି। ଦେୱ, ଖତ୍ତିୟାନଂ ନାମ ଦ୍ୱେ କଥା ନତ୍ଥି, ଏତଦେୱ ମେ ୱରଂ ଦେହି, ନ ମମ ଅଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋତି। ତାତ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମ ଚିତ୍ତଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ, ସଚେ ଭଗୱା ନ ଇଚ୍ଛିସ୍ସତି, ମୟା ଦିନ୍ନେପି କିଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି? ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱ, ଅହଂ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତେନ ଚ ସମୟେନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସୋ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତେ ନଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ରାଜପୁତ୍ତ, କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି? ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ, ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତନ୍ତି। ନ ମୟଂ, ରାଜପୁତ୍ତ, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମାତି। କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଲଭତୀତି? ସୁମନତ୍ଥେରୋ ନାମ ରାଜପୁତ୍ତାତି। ସୋ ‘‘କୁହିଂ, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ’’ତି? ଥେରସ୍ସ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଥେରୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଆପୋକସିଣଜ୍ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମହାପଥୱିଂ ଉଦକଂ ଅଧିଟ୍ଠାୟ ପଥୱିୟଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂୟେୱ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ସୁମନ କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି ଆହ। ରାଜପୁତ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ ଆଗତୋତି। ତେନ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେହୀତି। ପୁନ ଥେରୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ବହିପରିୱେଣେ ପାତୁଭୱିତ୍ୱା ପରିୱେଣେ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ରାଜକୁମାରୋ ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଅଚ୍ଛରିୟାକାରାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘ମହନ୍ତୋ ୱତାୟଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚିନ୍ତେସି।

ଭଗୱାପି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ରାଜପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅକାସି। ‘‘କଦା ଆଗତୋସି ରାଜପୁତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେସୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠେସୁ, ଭିକ୍ଖୂ ପନ ‘ନ ମୟଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମା’ତି ମଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପାହେସୁଂ। ଥେରୋ ପନ ଏକୱଚନେନେୱ ଦସ୍ସେତି, ଥେରୋ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ମଞ୍ଞେ’’ତି। ଆମ ରାଜକୁମାର, ୱଲ୍ଲଭୋ ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ମୟ୍ହଂ ସାସନେତି। ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ କିଂ କତ୍ୱା ୱଲ୍ଲଭା ହୋନ୍ତୀତି? ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା କୁମାରାତି। ଭଗୱା ଅହଂ ଥେରୋ ୱିୟ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ହୋତୁକାମୋ, ସ୍ୱେ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିୱାସେଥାତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ । ରାଜକୁମାରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ମହାସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଖନ୍ଧାୱାରଭତ୍ତଂ ନାମ ଅଦାସି।

ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ଭନ୍ତେ, ମୟା ପିତୁ ସନ୍ତିକା ତେମାସଂ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପଟିଜଗ୍ଗନୱରୋ ଲଦ୍ଧୋ, ତେମାସଂ ମେ ୱସ୍ସାୱାସଂ ଅଧିୱାସେଥାତି। ଭଗୱା ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତତ୍ଥ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। କୁମାରୋ ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେମି, ମୟା ପେସିତେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଦିନ୍ନା ମେ, ଦେୱ, ଭଗୱତା ପଟିଞ୍ଞା, ମୟା ପହିତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପେସେୟ୍ୟାଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ୟୋଜନେ ୟୋଜନେ ୱିହାରଂ କାରେନ୍ତୋ ୱୀସୟୋଜନସତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ। ଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ଅତ୍ତନୋ ନଗରେ ୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସୋଭନନାମସ୍ସ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଉୟ୍ୟାନଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସେନ କିଣିତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେସି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ସେସଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନତ୍ଥାୟ କୁଟିଲେଣମଣ୍ଡପେ କାରେତ୍ୱା ପାକାରପରିକ୍ଖେପଂ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଞ୍ଚ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି – ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ ମୟ୍ହଂ କିଚ୍ଚଂ, ସତ୍ଥାରଂ ପହିଣଥା’’ତି।

ରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ସୁମନସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠିତଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି ଆହ। ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ୟୋଜନେ ୟୋଜନେ ୱିହାରେସୁ ୱସମାନୋ ଅଗମାସି। କୁମାରୋ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ୟୋଜନଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜୟମାନୋ ୱିହାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା –

‘‘ସତସହସ୍ସେନ ମେ କୀତଂ, ସତସହସ୍ସେନ ମାପିତଂ;

ସୋଭନଂ ନାମ ଉୟ୍ୟାନଂ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ ମହାମୁନୀ’’ତି। –

ୱିହାରଂ ନିୟ୍ୟାଦେସି। ସୋ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାଦିୱସେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଦାରେ ଚ ଅମଚ୍ଚେ ଚ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗତୋ, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଧମ୍ମଗରୁକା ନ ଆମିସଚକ୍ଖୁକା । ତସ୍ମା ଅହଂ ଇମଂ ତେମାସଂ ଦ୍ୱେ ସାଟକେ ନିୱାସେତ୍ୱା ଦସ ସୀଲାନି ସମାଦିୟିତ୍ୱା ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଖୀଣାସୱସତସହସ୍ସସ୍ସ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ତେମାସଂ ଦାନଂ ଦଦେୟ୍ୟାଥା’’ତି।

ସୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନସଭାଗେୟେୱ ଠାନେ ୱସନ୍ତୋ ଯଂ ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ୱତ୍ତଂ କରୋତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକନ୍ତୱଲ୍ଲଭୋ ଏସ ଥେରୋ, ଏତସ୍ସେୱ ମେ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପକଟ୍ଠାଯ ପୱାରଣାଯ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ତିଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଦେତଂ ମଯା ସତ୍ତାହଂ ଖନ୍ଧାୱାରଦାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁଞ୍ଞଂ କତଂ, ତଂ ନେୱ ସକ୍କସମ୍ପତ୍ତିଂ, ନ ମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତେନ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ ଉପଟ୍ଠାକଭାୱଂ ପତ୍ଥେନ୍ତେନ କତଂ। ତସ୍ମା ଅହମ୍ପି ଭଗୱା ଅନାଗତେ ସୁମନତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ହୋମୀ’’ତି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱନ୍ଦି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି। କୁମାରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝକଥା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଦୁତିଯଦିୱସେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି।

ସୋ ତସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୋ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ପୂଜଂ ଅକାସି। ପୁନ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିରାଜା ହୁତ୍ୱା ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋ ଗନ୍ଧମାଦନତୋ ଆକାସେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ଭୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମଙ୍ଗଲୁୟ୍ୟାନେ ତେସଂ ଅଟ୍ଠ ପଣ୍ଣସାଲାଯୋ କାରେତ୍ୱା ତେସଂ ନିସୀଦନତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନେ ଅଟ୍ଠ ସବ୍ବରତନମଯାନି ପୀଠାନି ଚେୱ ମଣିଆଧାରକେ ଚ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଦସ ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅକାସି। ଏତାନି ପାକଟଟ୍ଠାନାନି।

କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପନ ଦାନଂ ଦଦମାନୋୱ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଅମିତୋଦନସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ସବ୍ବେୱ ଞାତକେ ଆନନ୍ଦିତେ ପମୁଦିତେ କରୋନ୍ତୋ ଜାତୋତି ଆନନ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ କତାଭିନିକ୍ଖମନେ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପଠମଗମନେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଭଗୱତି ଭଗୱତୋ ପରିୱାରତ୍ଥଂ ରାଜକୁମାରେସୁ ପବ୍ବଜନ୍ତେସୁ ଭଦ୍ଦିଯାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଆଯସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱତୋ ପଠମବୋଧିଯଂ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଅନିବଦ୍ଧା ଉପଟ୍ଠାକା ଅହେସୁଂ। ଏକଦା ନାଗସମାଲୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚରି ଏକଦା ନାଗିତୋ, ଏକଦା ଉପୱାନୋ, ଏକଦା ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ, ଏକଦା ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ , ଏକଦା ସାଗତୋ, ଏକଦା ରାଧୋ, ଏକଦା ମେଘିଯୋ। ତତ୍ଥ ଏକଦା ଭଗୱା ନାଗସମାଲତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ପତ୍ତୋ। ଥେରୋ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ‘‘ଭଗୱା ଅହଂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ଏହି ଭିକ୍ଖୁ, ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ହନ୍ଦ ଭଗୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅହଂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଭୂମିଯଂ ଠପେତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ଆହର ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ। ତସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇତରେନ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛତୋ ଚୋରା ପତ୍ତଚୀୱରଞ୍ଚେୱ ହରିଂସୁ, ସୀସଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିଂସୁ। ସୋ ‘‘ଭଗୱା ଇଦାନି ମେ ପଟିସରଣଂ, ନ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଲୋହିତେନ ଗଲନ୍ତେନ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମି। ‘‘କିମିଦଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ମା ଚିନ୍ତେଯି ଭିକ୍ଖୁ, ଏତସ୍ସ କାରଣାୟେୱ ତଂ ନିୱାରଯିମ୍ହା’’ତି ୱତ୍ୱା ସମସ୍ସାସେସି।

ଏକଦା ପନ ଭଗୱା ମେଘିଯତ୍ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାଚୀନୱଂସେ ମିଗଦାଯେ ଜନ୍ତୁଗାମଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ରାପି ମେଘିଯୋ ଜନ୍ତୁଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ନଦୀତୀରେ ପାସାଦିକଂ ଅମ୍ବୱନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅହଂ ତସ୍ମିଂ ଅମ୍ବୱନେ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଭଗୱତା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ନିୱାରିଯମାନୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକୁସଲୱିତକ୍କେହି ଅନ୍ୱାସତ୍ତୋ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ତମ୍ପି ଭଗୱା ‘‘ଇମମେୱ ତେ କାରଣଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ନିୱାରଯିମ୍ହା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦାନିମ୍ହି ମହଲ୍ଲକୋ, ‘ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛାମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ମଯ୍ହଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଭୂମିଯଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତି, ମଯ୍ହଂ ନିବଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଜାନାଥା’’ତି । ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି। ଅଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେୟେୱ ପତ୍ଥଯମାନୋ ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟଂ ପାରମିଯୋ ପୂରଯିଂ, ନନୁ ମାଦିସୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାକୋ ନାମ ୱଟ୍ଟତି, ଅହଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ତଂ ଭଗୱା ‘‘ଅଲଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ତ୍ୱଂ ୱିହରସି, ଅସୁଞ୍ଞା ମେ ସା ଦିସା, ତୱ ହି ଓୱାଦୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଓୱାଦସଦିସୋ, ତେନ ମେ ତଯା ଉପଟ୍ଠାକକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ଏତେନେୱ ଉପାଯେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ

ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅସୀତି ମହାସାୱକା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ସବ୍ବେ ଭଗୱା ପଟିକ୍ଖିପି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ତୁଣ୍ହୀଯେୱ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆହଂସୁ – ‘‘ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଯାଚତି, ତ୍ୱମ୍ପି ଯାଚାହୀ’’ତି। ଯାଚିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଟ୍ଠାନଂ ନାମ, ଆୱୁସୋ, କୀଦିସଂ ହୋତି, କିଂ ମଂ ସତ୍ଥା ନ ପସ୍ସତି? ସଚେ ସତ୍ଥା ରୋଚିସ୍ସତି, ‘‘ଆନନ୍ଦୋ ମଂ ଉପଟ୍ଠହତୂ’’ତି ୱକ୍ଖତୀତି। ଅଥ ଭଗୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞେହି ଉସ୍ସାହେତବ୍ବୋ, ସଯମେୱ ଜାନିତ୍ୱା ମଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ତତୋ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ଉଟ୍ଠେହି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଉଟ୍ଠେହି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଦସବଲଂ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଯାଚାହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଥେରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପଟିକ୍ଖେପା ଚତସ୍ସୋ ଚ ଆଯାଚନାତି ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଯାଚି।

ଚତ୍ତାରୋ ପଟିକ୍ଖେପା ନାମ – ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପଣୀତଂ ଚୀୱରଂ ନ ଦସ୍ସତି, ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ଦସ୍ସତି, ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସିତୁଂ ନ ଦସ୍ସତି, ନିମନ୍ତନଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ଗମିସ୍ସତି, ଏୱାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଂ ପନେତ୍ଥ, ଆନନ୍ଦ, ଆଦୀନୱଂ ଅଦ୍ଦସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆହ – ‘‘ସଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମାନି ୱତ୍ଥୂନି ଲଭିସ୍ସାମି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ ‘ଆନନ୍ଦୋ ଦସବଲେନ ଲଦ୍ଧଂ ପଣୀତଂ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଏକଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ୱସତି , ଏକତୋ ନିମନ୍ତନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏତଂ ଲାଭଂ ଲଭନ୍ତୋ ତଥାଗତଂ ଉପଟ୍ଠାତି, କୋ ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠହତୋ ଭାରୋ’’’ତି? ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ପଟିକ୍ଖେପେ ଯାଚି।

ଚତସ୍ସୋ ଆଯାଚନା ନାମ – ‘‘ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ମଯା ଗହିତନିମନ୍ତନଂ ଗମିସ୍ସତି, ସଚାହଂ ତିରୋରଟ୍ଠା ତିରୋଜନପଦା ଭଗୱନ୍ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଆଗତଂ ପରିସଂ ଆଗତକ୍ଖଣେଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଲଚ୍ଛାମି, ଯଦା ମେ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ ଲଚ୍ଛାମି, ତଥା ଯଂ ଭଗୱା ମଯ୍ହଂ ପରମ୍ମୁଖେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ କଥେସ୍ସତି, ଏୱାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘କଂ ପନେତ୍ଥ, ଆନନ୍ଦ, ଆନିସଂସଂ ପସ୍ସସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଆହ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ସଦ୍ଧା କୁଲପୁତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଓକାସଂ ଅଲଭନ୍ତା ମଂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘ସ୍ୱେ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଘରେ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାଥା’ତି। ସଚେ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ନ ଗମିସ୍ସତି, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେଯେୱ ପରିସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, କଙ୍ଖଞ୍ଚ ୱିନୋଦେତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଚ୍ଛାମି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ ‘କିଂ ଆନନ୍ଦୋ ଦସବଲଂ ଉପଟ୍ଠାତି । ଏତ୍ତକମ୍ପିସ୍ସ ଭଗୱା ଅନୁଗ୍ଗହଂ ନ କରୋତୀ’ତି। ଭଗୱତୋ ଚ ପରମ୍ମୁଖା ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି ‘ଅଯଂ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଗାଥା, ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଜାତକଂ କତ୍ଥ ଦେସିତ’ନ୍ତି। ସଚାହଂ ତଂ ନ ସମ୍ପାଦଯିସ୍ସାମି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ – ‘ଏତ୍ତକମ୍ପି, ଆୱୁସୋ, ନ ଜାନାସି, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଛାଯା ୱିଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅୱିଜହନ୍ତୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱିଚରସୀ’ତି। ତେନାହଂ ପରମ୍ମୁଖା ଦେସିତସ୍ସପି ଧମ୍ମସ୍ସ ପୁନ କଥନଂ ଇଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଆଯାଚନା ଯାଚି। ଭଗୱାପିସ୍ସ ଅଦାସି।

ଏୱଂ ଇମେ ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଗହେତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ ଅହୋସି। ତସ୍ସେୱ ଠାନନ୍ତରସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପୂରିତାନଂ ପାରମୀନଂ ଫଲଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଉପଟ୍ଠାକଟ୍ଠାନଂ ଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସବଲସ୍ସ ଦୁୱିଧେନ ଉଦକେନ ତିୱିଧେନ ଦନ୍ତକଟ୍ଠେନ ହତ୍ଥପାଦପରିକମ୍ମେନ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମେନ ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜନେନାତି ଏୱମାଦୀହି କିଚ୍ଚେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ‘‘ଇମାଯ ନାମ ୱେଲାଯ ସତ୍ଥୁ ଇମଂ ନାମ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ନାମ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଦିୱସଭାଗଂ ସନ୍ତିକାୱଚରୋ ହୁତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଦଣ୍ଡଦୀପିକଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକରତ୍ତିଂ ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣଂ ନୱ ୱାରେ ଅନୁପରିଯାଯତି। ଏୱଞ୍ହିସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ସଚେ ମେ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମେଯ୍ୟ, ଦସବଲେ ପକ୍କୋସନ୍ତେ ପଟିୱଚନଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ସକଲରତ୍ତିଂ ଦଣ୍ଡଦୀପିକଂ ହତ୍ଥେନ ନ ମୁଞ୍ଚତି। ଇଦମେତ୍ତକଂ ୱତ୍ଥୁ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ୱା ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ସତିମନ୍ତାନଂ ଗତିମନ୍ତାନଂ ଧିତିମନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉରୁୱେଳକସ୍ସପତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୨୪। ଦୁତିଯେ ମହାପରିସାନନ୍ତି ମହାପରିୱାରାନଂ ଉରୁୱେଳକସ୍ସପୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ହି ଥେରାନଂ କଞ୍ଚି କାଲଂ ପରିୱାରୋ ମହା ହୋତି କଞ୍ଚି କାଲଂ ଅପ୍ପୋ, ଇମସ୍ସ ପନ ଥେରସ୍ସ ଦ୍ୱୀହି ଭାତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଂ ସମଣସହସ୍ସଂ ନିବଦ୍ଧପରିୱାରୋୱ ଅହୋସି। ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଏକେକଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତେ ଦ୍ୱେ ସମଣସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପବ୍ବାଜେନ୍ତେ ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ସୋ ମହାପରିୱାରାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ। କସ୍ସପୋତି ପନସ୍ସ ଗୋତ୍ତଂ। ଉରୁୱେଳାଯଂ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଉରୁୱେଳକସ୍ସପୋତି ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମଯାପି ଅନାଗତେ ଏୱରୂପେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସତ୍ତାହଂ

ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତିଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗଭାୱତ୍ଥଂ ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ସତ୍ଥା ଅନନ୍ତରାୟଂ ଦିସ୍ୱା ଅନାଗତେ ଗୋତମବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନେ ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇତୋ ଦ୍ୱେନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱେମାତିକକନିଟ୍ଠଭାତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ପିତା ମହିନ୍ଦରାଜା ନାମ। ଅପରେ ପନସ୍ସ ଦ୍ୱେ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ଅହେସୁଂ। ଏୱଂ ତେ ତୟୋ ଭାତରୋ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଠାନନ୍ତରଂ ଲଭିଂସୁ। ତେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ କୁପିତଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକା ୱରଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ତେମାସଂ ଦସବଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମା’’ତି ୱରଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅମ୍ହେହି ଦସବଲଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତେହି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦକଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଏକଂ ଆୟୱୟଜାନନକଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିୱେସକଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦସ ସୀଲାନି ସମାଦାୟ ତେମାସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନି ରକ୍ଖିଂସୁ। ତେ ତୟୋ ଅମଚ୍ଚା ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ବିମ୍ବିସାରୱିସାଖରଟ୍ଠପାଲା ଜାତା।

ତେ ପନ ରାଜକୁମାରା ୱୁତ୍ତୱସ୍ସେ ଦସବଲେ ସହତ୍ଥା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଚ୍ଚୟପୂଜାୟ ପୂଜେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୋତ୍ତୱସେନ ତୟୋପି ଜନା କସ୍ସପା ଏୱ ନାମ ଜାତା। ତେ ୱୟପ୍ପତ୍ତା ତୟୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ। ତେସଂ ଜେଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ମାଣୱକସତାନି ପରିୱାରୋ ଅହୋସି, ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ତୀଣି, କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଦ୍ୱେ। ତେ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥେ ସାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମେୱ ପସ୍ସିଂସୁ, ନ ସମ୍ପରାୟିକଂ। ଅଥ ନେସଂ ଜେଟ୍ଠଭାତା ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉରୁୱେଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉରୁୱେଲକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ, ମହାଗଙ୍ଗାନଦୀୱଙ୍କେ ପବ୍ବଜିତୋ ନଦୀକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ, ଗୟାସୀସେ ପବ୍ବଜିତୋ ଗୟାକସ୍ସପୋ ନାମ ଜାତୋ।

ଏୱଂ ତେସୁ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସନ୍ତେସୁ ବହୂନଂ ଦିୱସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟେ ଥେରେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଯସଦାରକପ୍ପମୁଖେ ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ସହାୟକେପି ୱିନେତ୍ୱା ସଟ୍ଠି ଅରହନ୍ତେ ‘‘ଚରଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚାରିକ’’ନ୍ତି ବହୁଜନହିତାୟ ଚାରିକଂ ପେସେତ୍ୱା ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିୟେ ୱିନେତ୍ୱା ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ହେତୁଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମୟି ଗତେ ତୟୋ ଭାତିକା ସପରିୱାରା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଏକକୋ ଅଦୁତିୟୋ ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱସନତ୍ଥାୟ ଅଗ୍ୟାଗାରଂ ଯାଚିତ୍ୱା ତତ୍ଥ କତଂ ନାଗଦମନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢସହସ୍ସେହି ପାଟିହାରିୟେହି ଉରୁୱେଲକସ୍ସପଂ ସପରିୱାରଂ ୱିନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଇତରେପି ଦ୍ୱେ ଭାତରୋ ସପରିୱାରା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିଂସୁ, ସବ୍ବେପି ଏହିଭିକ୍ଖୂ ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ଅହେସୁଂ।

ସତ୍ଥା ତଂ ସମଣସହସ୍ସଂ ଆଦାୟ ଗୟାସୀସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘କଥଂରୂପା ନୁ ଖୋ ଏତେସଂ ଧମ୍ମଦେସନା ସପ୍ପାୟା’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଇମେ ଅଗ୍ଗିଂ ପରିଚରନ୍ତା ୱିଚରିଂସୁ, ଇମେସଂ ତୟୋ ଭୱେ ଆଦିତ୍ତାଗାରସଦିସେ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆଦିତ୍ତପରିୟାୟସୁତ୍ତଂ (ମହାୱ. ୫୪) ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା। ସତ୍ଥା ତେହି ପରିୱୁତୋ ପୁବ୍ବେ ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ଦିନ୍ନପଟିଞ୍ଞତ୍ତା ରାଜଗହନଗରେ ଲଟ୍ଠିୱନୁୟ୍ୟାନଂ ଅଗମାସି। ରାଜା ଦସବଲସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସନହୁତେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ସକାୱନ୍ତଂ ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ନିପଚ୍ଚକାରଂ କରୋନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ମୟ୍ହଂ ୱା କସ୍ସପସ୍ସ ୱା ମହନ୍ତଭାୱଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ସୱିତକ୍କା ଚ ନାମ ଦେସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ‘‘କସ୍ସପ, ତୁୟ୍ହଂ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ୱିତକ୍କଂ ଛିନ୍ଦା’’ତି ଥେରସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତାଲପ୍ପମାଣଂ ଆକାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମି, ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ସାୱକୋହମସ୍ମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଓରୁୟ୍ହ ଦସବଲସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦି। ଏତେନୁପାୟେନ ସତ୍ତମେ ୱାରେ ସତ୍ତତାଲପ୍ପମାଣଂ ଆକାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ ମହାଜନୋ ‘‘ଅୟଂ ଲୋକେ ମହାସମଣୋ’’ତି ସତ୍ଥରି ନିବ୍ବିତକ୍କୋ ଜାତୋ, ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ରାଜା ଏକାଦସନହୁତେହି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଏକନହୁତଂ ଉପାସକତ୍ତଂ ପଟିୱେଦେସି। ତେପି ଉରୁୱେଲକସ୍ସପସ୍ସ ପରିୱାରା ସହସ୍ସମତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ତନୋ ଆସେୱନୱସେନ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ବହି ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ଉରୁୱେଲକସ୍ସପତ୍ଥେରଂଯେୱ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରିଂସୁ। ତେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଏକେକଂ ନିସ୍ସିତକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ଦ୍ୱେ ସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ତୀଣି ସହସ୍ସାନି ହୋନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯତ୍ତକା ତେସଂ ନିସ୍ସିତକା, ତତ୍ତକେ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଇଦମେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ। ଅପରଭାଗେ ପନ

ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଥେରଂ ମହାପରିସାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କାଳୁଦାୟିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୨୫। ତତିଯେ କୁଲପ୍ପସାଦକାନନ୍ତି କୁଲଂ ପସାଦେନ୍ତାନଂ। ଅଯଂ ହି ଥେରୋ ଅଦିଟ୍ଠବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନଂଯେୱ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ନିୱେସନଂ ପସାଦେସି, ତସ୍ମା କୁଲପ୍ପସାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ କୁଲପ୍ପସାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଦିୱସେ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂଯେୱ ଅମଚ୍ଚଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଜାତଦିୱସେ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଜାତୋତି ତଂଦିୱସଂଯେୱ ତଂ ଦୁକୂଲଚୁମ୍ବଟକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ ନଯିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତେନ ହି ସଦ୍ଧିଂ ବୋଧିରୁକ୍ଖୋ ରାହୁଲମାତା ଚତସ୍ସୋ ନିଧିକୁମ୍ଭିଯୋ ଆରୋହନିଯହତ୍ଥୀ କଣ୍ଡକୋ ଛନ୍ନୋ କାଳୁଦାଯୀତି ଇମେ ସତ୍ତ ଏକଦିୱସେ ଜାତତ୍ତା ସହଜାତା ନାମ ଅହେସୁଂ। ଅଥସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ସକଲନଗରସ୍ସ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତଦିୱସେ ଜାତୋତି ଉଦାଯୀତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଥୋକଂ କାଳଧାତୁକତ୍ତା ପନ କାଳୁଦାଯୀ ନାମ ଜାତୋ। ସୋ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କୁମାରକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଅଗମାସି।

ଅପରଭାଗେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଲୋକାନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ''ସିଦ୍ଧତ୍ଥକୁମାରୋ ଅଭିସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱେଳୁୱନେ ୱିହରତୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ପୁରିସସହସ୍ସପରିୱାରଂ ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ''ପୁତ୍ତଂ ମେ ଇଧ ଆନେହୀ''ତି ପେସେସି। ସୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାଯ ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ସୋ ''ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ରଞ୍ଞୋ ପହିତସାସନ''ନ୍ତି ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଯଥାଠିତୋୱ ସଦ୍ଧିଂ ପୁରିସସହସ୍ସେହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ''ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି ହତ୍ଥଂ ପସାରେସି, ସବ୍ବେ ତଂଖଣଂଯେୱ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରା ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିଯ ଅହେସୁଂ। ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଅରିଯା ନାମ ମଜ୍ଝତ୍ତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ରଞ୍ଞା ପହିତସାସନଂ ଦସବଲସ୍ସ ନ କଥେସି। ରାଜା ''ନେୱ ଗତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ସାସନଂ ସୁଯ୍ୟତୀ''ତି ''ଏହି, ତାତ, ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛା''ତି ତେନେୱ ନିଯାମେନ ଅଞ୍ଞଂ ଅମଚ୍ଚଂ ପେସେସି। ସୋପି ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁରିମନଯେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ପରିସାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଏୱଂ ନୱହି ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ନୱ ପୁରିସସହସ୍ସାନି ପେସେସି। ସବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ।

ଅଥ ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ଏତ୍ତକା ଜନା ମଯି ସିନେହାଭାୱେନ ଦସବଲସ୍ସ ଇଧାଗମନତ୍ଥାଯ ନ କିଞ୍ଚି କଥଯିଂସୁ, ଅଞ୍ଞେ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ଦସବଲଂ ଆନେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ମଯ୍ହଂ ଖୋ ପନ ପୁତ୍ତୋ ଉଦାଯୀ ଦସବଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱଯୋ ସହପଂସୁକୀଳିକୋ, ମଯି ଚସ୍ସ ସିନେହୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି କାଳୁଦାଯିଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ''ତାତ, ପୁରିସସହସ୍ସପରିୱାରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଆନେହୀ''ତି ଆହ। ପଠମଂ ଗତପୁରିସା ୱିଯ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତୋ ଆନେସ୍ସାମି, ଦେୱାତି। ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେହୀତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱା''ତି ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ଆଦାଯ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାଯ ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠିତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସପରିୱାରୋ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପତ୍ୱା ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ନ ତାୱ ଦସବଲସ୍ସ କୁଲନଗରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଏସ କାଲୋ, ୱସନ୍ତସମଯେ ସୁପୁପ୍ଫିତେସୁ ୱନସଣ୍ଡେସୁ ହରିତତିଣସଞ୍ଛନ୍ନାଯ ପଥୱିଯା ଏସ କାଲୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି କାଲଂ ପଟିମାନେନ୍ତୋ ତସ୍ସ କାଲସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା –

''ନାତିସୀତଂ ନାତିଉଣ୍ହଂ, ନାତିଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଛାତକଂ;

ସଦ୍ଦଲା ହରିତା ଭୂମି, ଏସ କାଲୋ ମହାମୁନୀ''ତି। –

ସଟ୍ଠିମତ୍ତାହି ଗାଥାହି ଦସବଲସ୍ସ କୁଲନଗରଂ ଗମନତ୍ଥାଯ ଗମନୱଣ୍ଣଂ ୱଣ୍ଣେସି। ସତ୍ଥା ''ଉଦାଯୀ ଗମନୱଣ୍ଣଂ କଥେତି, କପିଲୱତ୍ଥୁନଗରଂ ଗନ୍ତୁଂ ଏସ କାଲୋ''ତି ୱୀସତିସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ଅତୁରିତଗମନେନ ଚାରିକଂ ନିକ୍ଖମି।

ଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ନିକ୍ଖନ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନେ ପାତୁରହୋସି। ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିଯାଦିତସ୍ସ ନାନଗ୍ଗରସଭୋଜନସ୍ସ ପତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଥେରୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ନିସୀଦିତ୍ୱାୱ ଭୁଞ୍ଜ, ତାତାତି। ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମି, ମହାରାଜାତି। କହଂ ପନ, ତାତ,

ସନ୍ତାତି? ୱୀସତିସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଚାରିକଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ମହାରାଜାତି। ତୁମ୍ହେ ଇମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯାୱ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଇମଂ ନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣାତି, ତାୱସ୍ସ ଇତୋୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ହରଥାତି। ଥେରୋ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଆହରିତବ୍ବଂ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନେୱ ସକଲରାଜନିୱେସନଂ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭଂ ଲଭାପେତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଞ୍ଞେୱ ପତ୍ତଂ ଆକାସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ୱେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ସତ୍ଥା ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଥେରୋ ସଟ୍ଠିଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଯୋଜନପରମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ରାଜଗେହତୋ ଭତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ''ମଯ୍ହଂ ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ ସକଲନିୱେସନଂ ପସାଦେସୀ''ତି ଥେରଂ କୁଲପ୍ପସାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ବାକୁଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୨୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଅପ୍ପାବାଧାନନ୍ତି ନିରାବାଧାନଂ। ବାକୁଲୋତି ଦ୍ୱୀସୁ କୁଲେସୁ ୱଡ୍ଢିତତ୍ତା ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋ ଥେରୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଂ କିର ଅତୀତେ ଇତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟମତ୍ଥକେ ଅନୋମଦସ୍ସିଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱଯଂ ଆଗମ୍ମ ଉଗ୍ଗହିତୱେଦୋ ୱେଦତ୍ତଯେ ସାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ''ସମ୍ପରାଯିକତ୍ଥଂ ଗୱେସିସ୍ସାମୀ''ତି ପବ୍ବତପାଦେ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞା-ଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ଝାନକୀଳିତାଯ ୱୀତିନାମେସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନୋମଦସ୍ସୀ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଅରିଯଗଣପରିୱୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରତି। ତାପସୋ ''ତୀଣି ରତନାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନୀ''ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଅତ୍ତନୋ ଠାନଂ ପନ ୱିଜହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ସୋ କାଲେନ କାଲଂ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନାଯ ଚେୱ ଗଚ୍ଛତି, ଧମ୍ମଞ୍ଚ ସୁଣାତି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ ଉଦରୱାତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତାପସୋ ସତ୍ଥୁ ଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଆଗତୋ ''ସତ୍ଥା ଗିଲାନୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''କୋ, ଭନ୍ତେ, ଆବାଧୋ''ତି। ''ଉଦରୱାତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଯଂ କାଲୋ ମଯ୍ହଂ ପୁଞ୍ଞଂ କାତୁ''ନ୍ତି ପବ୍ବତପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନାନାୱିଧାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ''ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ସତ୍ଥୁ ଉପନେଥା''ତି ଉପଟ୍ଠାକତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଦାସି। ସହ ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ଉପଯୋଗେନ ଉଦରୱାତୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଫାସୁକକାଲେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ଭନ୍ତେ, ଯଦିଦଂ ମମ ଭେସଜ୍ଜେନ ତଥାଗତସ୍ସ ଫାସୁକଂ ଜାତଂ, ତସ୍ସ ମେ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଭୱେ ଗଦ୍ଦୂହନମତ୍ତମ୍ପି ସରୀରେ ବ୍ୟାଧି ନାମ ମା ହୋତୂ''ତି। ଇଦମସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ।

ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅପ୍ପାବାଧାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱତାଯୁକଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସୀଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ପୁରିମନଯେନେୱ ଇସିପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଝାନଲାଭୀ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦେ ୱସତି।

ୱିପସ୍ସୀବୋଧିସତ୍ତୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ପିତୁ ମହାରାଜସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଖେମେ ମିଗଦାଯେ ୱିହରତି। ଅଥାଯଂ ତାପସୋ ଦସବଲସ୍ସ ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠାସି, ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଜହିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, କାଲେନ କାଲଂ ପନ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମଯେ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଞ୍ଚେୱ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକେ ଚ ହିମୱତି ପୁପ୍ଫିତାନଂ ୱିସରୁକ୍ଖାନଂ ୱାତସମ୍ଫସ୍ସେନ ସେସଭିକ୍ଖୂନଂ ମତ୍ଥକରୋଗୋ ନାମ ଉଦପାଦି। ତାପସୋ ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗତୋ ଭିକ୍ଖୂ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିପନ୍ନେ ଦିସ୍ୱା – ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଫାସୁକ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ତିଣପୁପ୍ଫକରୋଗୋ, ଆୱୁସୋତି। ତାପସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ କାଲୋ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ କାଯୱେଯ୍ୟାୱଟିକକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱେନ ନାନାୱିଧାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ସଂକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଯୋଜେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂନଂ ରୋଗୋ ତଂଖଣଂଯେୱ ୱୂପସନ୍ତୋ।

ସୋ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକନୱୁତିକପ୍ପେ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ''ମଯ୍ହଂ ୱସନଗେହଂ ଦୁବ୍ବଲଂ, ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ ଆହରିତ୍ୱା ଗେହଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ୱଡ୍ଢକୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ ଜିଣ୍ଣଂ ମହାୱିହାରଂ ଦିସ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ମଯ୍ହଂ ଗେହକମ୍ମଂ, ନ ତଂ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସତି, ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଗମନକମ୍ମମେୱ ପୁରେତରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ତେହେୱ ୱଡ୍ଢକୀହି ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଉପୋସଥାଗାରଂ କାରେସି,

ଭୋଜନସାଲଂ ଅଗ୍ଗିସାଲଂ ଦୀଘଚଙ୍କମଂ ଜନ୍ତାଘରଂ କପ୍ପିୟକୁଟିଂ ୱଚ୍ଚକୁଟିଂ ଆରୋଗ୍ୟସାଲଂ କାରେସି, ଯଂକିଞ୍ଚି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ନାମ ସବ୍ବଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ଠପେସି।

ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ କୋସମ୍ବିଯଂ ସେଟ୍ଠିଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମାତା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଦାରକୋ ପୁଞ୍ଞୱା କତାଧିକାରୋ, ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅରୋଗୋ ଦୀଘାଯୁକୋ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ତତ୍ତକଂ ଅମ୍ହାକଂ ସମ୍ପତ୍ତିଦାଯକୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଜାତଦିୱସେଯେୱ ମହାଯମୁନାଯ ନ୍ହାତଦାରକା ନିରୋଗା ହୋନ୍ତୀ''ତି ନ୍ହାପନତ୍ଥାଯ ନଂ ପେସେସି। ''ପଞ୍ଚମେ ଦିୱସେ ସୀସଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ନଦୀକୀଳନତ୍ଥାଯ ନଂ ପେସେସୀ''ତି ମଜ୍ଝିମଭାଣକା। ତତ୍ଥ ଧାତିଯା ଦାରକଂ ନିମୁଜ୍ଜନୁମ୍ମୁଜ୍ଜନୱସେନ କୀଳାପେନ୍ତିଯା ଏକୋ ମଚ୍ଛୋ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଭକ୍ଖୋ ମେ ଅଯ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଉପଗତୋ। ଧାତୀ ଦାରକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାତା, ମଚ୍ଛୋ ତଂ ଗିଲି। ପୁଞ୍ଞୱା ସତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ପାପୁଣି, ସଯନଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ମଚ୍ଛୋ ଦାରକସ୍ସ ତେଜେନ ତତ୍ତକପାଲଂ ଗିଲିତ୍ୱା ଡଯ୍ହମାନୋ ୱିଯ ୱେଗେନ ତିଂସଯୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବାରାଣସିନଗରୱାସିନୋ ମଚ୍ଛବନ୍ଧସ୍ସ ଜାଲଂ ପାୱିସି। ମହାମଚ୍ଛା ନାମ ଜାଲେନ ବଦ୍ଧା ମାରିଯମାନାୱ ମରନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ଦାରକସ୍ସ ତେଜେନ ଜାଲତୋ ନୀହଟମତ୍ତୋୱ ମତୋ। ମଚ୍ଛବନ୍ଧା ଚ ମହାମଚ୍ଛଂ ଲଭିତ୍ୱା ଫାଲେତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତି, ତଂ ପନ ଦାରକସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ଅଫାଲେତ୍ୱା ସକଲମେୱ କାଜେନ ହରିତ୍ୱା ''ସହସ୍ସେନ ଦେମା''ତି ୱଦନ୍ତା ନଗରେ ୱିଚରିଂସୁ, କୋଚି ନ ଗଣ୍ହାତି।

ତସ୍ମିଂ ପନ ନଗରେ ଅପୁତ୍ତକଂ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ଅତ୍ଥି। ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରମୂଲଂ ପତ୍ୱା ''କିଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେଥା''ତି ୱୁତ୍ତା ''କହାପଣ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ତେହି କହାପଣଂ ଦତ୍ୱା ଗହିତୋ। ସେଟ୍ଠିଭରିଯାପି ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ମଚ୍ଛେ ନ କେଳାଯତି, ତଂଦିୱସଂ ପନ ମଚ୍ଛଂ ଫଲକେ ଠପେତ୍ୱା ସଯମେୱ ଫାଲେସି। ମଚ୍ଛଞ୍ଚ ନାମ କୁଚ୍ଛିତୋ ଫାଲେନ୍ତି, ସା ପନ ପିଟ୍ଠିତୋ ଫାଲେନ୍ତୀ ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ମେ ପୁତ୍ତୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି ନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ଦାରକଂ ଆଦାଯ ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସେଟ୍ଠି ତାୱଦେୱ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଦାରକମାଦାଯ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ମେ, ଦେୱ, ଦାରକୋ ଲଦ୍ଧୋ, କିଂ କରୋମା''ତି ଆହ। ପୁଞ୍ଞୱା ଏସ, ଯୋ ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ଆରୋଗୋ ୱସି, ପୋସେହି ନନ୍ତି ।

ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଇତରଂ କୁଲଂ ''ବାରାଣସିଯଂ କିର ଏକଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲଂ ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ଦାରକଂ ଲଭୀ''ତି। ତେ ତତ୍ଥ ଅଗମଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ମାତା ଦାରକଂ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା କୀଳାପିଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ମନାପୋ ୱତାଯଂ ଦାରକୋ''ତି ଗହେତ୍ୱା ପକତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ଇତରା ''ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ''ତି ଆହ। କହଂ ତେ ଲଦ୍ଧୋତି। ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯନ୍ତି। ନ ତୁଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ, ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋତି। କହଂ ତେ ଲଦ୍ଧୋତି। ମଯା ଦସ ମାସେ କୁଚ୍ଛିଯା ଧାରିତୋ, ଅଥ ନଂ ନଦିଯା କୀଳାପିଯମାନଂ ମଚ୍ଛୋ ଗିଲୀତି। ତୁଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେନ ମଚ୍ଛେନ ଗିଲିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ପନ ମଯା ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ଲଦ୍ଧୋତି ଉଭୋପି ରାଜକୁଲଂ ଅଗମଂସୁ। ରାଜା ଆହ – ''ଅଯଂ ଦସ ମାସେ କୁଚ୍ଛିଯା ଧାରିତତ୍ତା ଅମାତା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ମଚ୍ଛଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାପି ୱକ୍କଯକନାଦୀନି ବହି କତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ମଚ୍ଛକୁଚ୍ଛିଯଂ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ଅଯମ୍ପି ଅମାତା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଦାରକୋ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି କୁଲାନଂ ଦାଯାଦୋ ହୋତୂ''ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱେପି କୁଲାନି ଅତିୱିଯ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତାନି ଅହେସୁଂ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱୀହି କୁଲେହି ୱଡ୍ଢିତତ୍ତା ବାକୁଲକୁମାରୋତି ନାମଂ କରିଂସୁ।

ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱୀସୁପି ନଗରେସୁ ତଯୋ ତଯୋ ପାସାଦେ କାରେତ୍ୱା ନାଟକାନି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେସୁଂ। ଏକେକସ୍ମିଂ ନଗରେ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ୱସତି। ଏକସ୍ମିଂ ନଗରେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ୱୁତ୍ଥସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟନାୱାସୁ ମଣ୍ଡପଂ କାରେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନଂ ସଦ୍ଧିଂ ନାଟକେହି ଆରୋପେନ୍ତି। ସୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ଚତୂହି ମାସେହି ଇତରଂ ନଗରଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଂନଗରୱାସୀନି ନାଟକାନି ''ଦ୍ୱୀହି ମାସେହି ଉପଡ୍ଢମଗ୍ଗଂ ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ମାସେହି ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ନେନ୍ତି, ଇତରାନି ନାଟକାନି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ୱସିତ୍ୱା ତେନେୱ ନିଯାମେନ ପୁନ ଇତରଂ ନଗରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତସ୍ସ ଅସୀତି ୱସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ କୋସମ୍ବିଂ ପାପୁଣି, ବାରାଣସିନ୍ତି ମଜ୍ଝିମଭାଣକା। ବାକୁଲୋ ସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ''ଦସବଲୋ ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ବହୁଂ ଗନ୍ଧମାଲଂ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜି। ସୋ ସତ୍ତାହମେୱ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଅରୁଣେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱୀସୁ ନଗରେସୁ ଗିହିକାଲେ ପରିଚାରିକମାତୁଗାମା ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରାନି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସମାନା ଚୀୱରାନି କତ୍ୱା ପହିଣିଂସୁ। ଥେରୋ ଏକଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ କୋସମ୍ବିୱାସିକେହି ପହିତଂ ଚୀୱରଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏକଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ବାରାଣସିୱାସିକେହୀତି। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ଦ୍ୱୀସୁପି ନଗରେସୁ ଯଂ ଯଂ ଉତ୍ତମଂ, ତଂ ତଂ ଥେରସ୍ସେୱ ଆହରିଯତି। ଥେରସ୍ସ ଅସୀତି ୱସ୍ସାନି ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱୀହଙ୍ଗୁଲେହି ଗନ୍ଧପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପସିଙ୍ଘନମତ୍ତମ୍ପି କାଲଂ ନ

କୋଟି ଆବାଧୋ ନାମ ଅହୋସି। ଆସୀତିମେ ଓସ୍ସେ ସୁଖେନେଓ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଉପଗତୋ। ପଲ୍ଲଜିତସ୍ସାପିସ୍ସ ଅଟ୍ଠମତ୍ତକୋପି ଆବାଧୋ ୱା ଚତୂହି ପଞ୍ଚହି ୱେଦନାଲଂ ୱା ନାହୋସି। ସୋ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ ପରିନିବ୍ବାନସମଯେପି ପୁରାଣଗିହିସହାଯକସ୍ସ ଅଚେଲକସ୍ସପସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ କାଯିକଚେତସିକସୁଖଦୀପନଓସେନେଓ ସକଲଂ ବାକୁଲସୁତ୍ତଂ (ମ। ନି। ୩।୨୦୯ ଆଦଯୋ) କଥେତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି ସମୁଟ୍ଠିତା। ସତ୍ଥା ପନ ଥେରସ୍ସ ଧରମାନକାଲେଯେଓ ଥେରେ ଯଥା ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ବାକୁଲତ୍ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଅପ୍ପାବାଧାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୋଭିତତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ

୨୨୭। ପଞ୍ଚମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ନିୱୁତ୍ଥକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ଅନୁସ୍ସରଣସମତ୍ଥାନଂ ସୋଭିତତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁପଟିପାଟିଯା ଅନୁସ୍ସରମାନୋ ପଞ୍ଚ କପ୍ପସତାନି ଅସଞ୍ଞିଭୱେ ଅଚିତ୍ତକପଟିସନ୍ଧିଂ ନଯତୋ ଅଗ୍ଗହେସି ଆକାସେ ପଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ୱିଯ। ତସ୍ମା ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣଲାଭୀନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୋଭିତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣେ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ସୋ ଅନୁପଟିପାଟିଯା ଅତ୍ତନୋ ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଯାୱ ଅସଞ୍ଞିଭୱେ ଅଚିତ୍ତକପଟିସନ୍ଧି, ତାୱ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ ପରଂ ଅନ୍ତରେ ପଞ୍ଚ କପ୍ପସତାନି ପୱତ୍ତିଂ ଅଦିସ୍ୱା ଅୱସାନେ ଚୁତିଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜମାନୋ ନଯୱସେନ ''ଅସଞ୍ଞିଭୱୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ନିଟ୍ଠଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥା ଇମଂ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉପାଲିତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ

୨୨୮। ଛଟ୍ଠେ ୱିନଯଧରାନଂ ଯଦିଦଂ ଉପାଲୀତି ୱିନଯଧରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଥେରୋ କିର ତଥାଗତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତଥାଗତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ୱିନଯପିଟକଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଭାରୁକଚ୍ଛକଓତ୍ଥୁଂ, ଅଜ୍ଜୁକଓତ୍ଥୁଂ, (ପାରା। ୧୫୮) କୁମାରକସ୍ସପଓତ୍ଥୂନ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ୱତ୍ଥୂନି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା କଥେସି। ତସ୍ମା ୱିନଯଧରାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ କିରେସ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱିନଯଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପ୍ପକଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଉପାଲିଦାରକୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ଛନ୍ନଂ ଖତ୍ତିଯାନଂ ପସାଧକୋ ହୁତ୍ୱା ତଥାଗତେ ଅନୁପିଯମ୍ବୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ପବ୍ବଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତେହି ତେତି ଛହି ଖତ୍ତିଯେହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱିଧାନଂ ପାଳିଯଂ (ଚୂଳୱ। ୩୩୦) ଆଗତମେୱ।

ସୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ଥାରଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅରଞ୍ଞୱାସଂ ଅନୁଜାନାଥା''ତି ଆହ। ଭିକ୍ଖୁ ତୱ ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ଏକମେୱ ଧୁରଂ ୱଡ୍ଢିସ୍ସତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ସନ୍ତିକେ ୱସନ୍ତସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଧୁରଞ୍ଚ ଗନ୍ଥଧୁରଞ୍ଚ ପରିପୂରେସ୍ସତୀତି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ସଯମେୱ ସକଲଂ ୱିନଯପିଟକଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି। ସୋ ଅପରଭାଗେ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତାନି ତୀଣି ୱତ୍ଥୂନି ୱିନିଚ୍ଛିନି। ସତ୍ଥା ଏକେକସ୍ମିଂ ୱିନିଚ୍ଛିତେ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ତଯୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ୱିନଯଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ନନ୍ଦକତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ

୨୨୯। ସତ୍ତମେ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଯଦିଦଂ ନନ୍ଦକୋତି ଅଯଂ ହି ଥେରୋ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଏକସମୋଧାନେ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀସତାନି ଅରହତ୍ତଂ

ପାପେସି। ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯଞ୍ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣେ ଚ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ସୋ ଚତୂସୁ ପରିସାସୁ ସମ୍ପତ୍ତାସୁ ‘‘ସବ୍ବେସଂଯେୱ ମନଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ସକ୍କୋତୀ’’ତି ଧମ୍ମକଥିକନନ୍ଦକୋ ନାମ ଜାତୋ। ତଥାଗତୋପି ଖୋ ରୋହିଣୀନଦୀତୀରେ ଚୂମ୍ବଟକକଲହେ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସାକିଯକୁମାରସତାନଂ ଅନଭିରତିଯା ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଦାଯ କୁଣାଲଦହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଣାଲଜାତକକଥାଯ (ଜା। ୨।୨୧।କୁଣାଲଜାତକ) ନେସଂ ସଂୱିଗ୍ଗଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଚତୁସଚ୍ଚକଥଂ କଥେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ଅପରଭାଗେ ମହାସମଯସୁତ୍ତଂ (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୧ ଆଦଯୋ) କଥେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେସି। ତେସଂ ଥେରାନଂ ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ‘‘ଅମ୍ହେ ଦାନି ଇଧ କିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ମହାପଜାପତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ତାପି ପଞ୍ଚସତା ଥେରିଯା ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିଂସୁ। ଅତୀତାନନ୍ତରାଯ ପନ ଜାତିଯା ସବ୍ବାୱ ତା ନନ୍ଦକତ୍ଥେରସ୍ସ ରାଜପୁତ୍ତଭାୱେ ଠିତସ୍ସ ପାଦପରିଚାରିକା ଅହେସୁଂ।

ତେନ ସମଯେନ ସତ୍ଥା ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ତାସଂ ପୁରିମଭୱେ ଅତ୍ତନୋ ପାଦପରିଚାରିକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଂ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନଂ ଉପମାଯୋ ଚ କାରଣାନି ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥଯମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଲାଭୀ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ କାରଣଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସା ଓରୋଧେ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ସୋଭତାଯମାଯସ୍ମା ଓରୋଧପରିୱୁତୋ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯା’’ତି। ତସ୍ମା ସଯଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପେସେସି। ତା ପନ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଥେରସ୍ସେୱ ଓୱାଦଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତି। ଇମିନା କାରଣେନ ଭଗୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ ଅପେସେତ୍ୱା ସଯମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଘଂ ଓୱଦାହୀ’’ତି ଥେରଂ ଆହ। ସୋ ସତ୍ଥୁ କଥଂ ପଟିବାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ସଳାଯତନପଟିମଣ୍ଡିତାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅତ୍ତମନା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିୱିଦ୍ଧଗୁଣଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ସତ୍ଥା ‘‘କସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ଇମା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପରିମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣେଯ୍ଯୁ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପୁନ ‘‘ତଂଯେୱ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚସତାପି ଏତା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ପୁନଦିୱସେପି ଥେରସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାଯ ପେସେସି। ତା ପୁନଦିୱସେ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା। ତଂଦିୱସଂ ଭଗୱା ତାସଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତକାଲେ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ସଫଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ହିଯ୍ୟୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ଚନ୍ଦସଦିସୀ ଅହୋସି, ଅଜ୍ଜ ପନ୍ନରସିଯଂ ଚନ୍ଦସଦିସୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ତଦେୱ ଚ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରଂ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ନନ୍ଦତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୩୦। ଅଟ୍ଠମେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରାନନ୍ତି ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରାନଂ ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ସତ୍ଥୁସାୱକା ଅଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ନାମ ନତ୍ଥି, ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ଦସସୁ ଦିସାସୁ ଯଂ ଯଂ ଦିସଂ ଓଲୋକେତୁକାମୋ ହୋତି, ନ ତଂ ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଓଲୋକେତି। ତସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରେ ମହାପଜାପତିଗୋତମିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଦିୱସେ ଞାତିସଙ୍ଘଂ ନନ୍ଦଯନ୍ତୋ ତୋସେନ୍ତୋ ଜାତୋତି ନନ୍ଦକୁମାରୋତେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ମହାସତ୍ତୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଲୋକାନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ରାଜଗହତୋ କପିଲୱତ୍ଥୁପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନେନେୱ ପିତରଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ପୁନଦିୱସେ ପିତୁ ନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାହୁଲମାତାଯ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ସେସଜନସ୍ସାପି ଧମ୍ମଂ କଥେସି।

ପୁନଦିଵସେ ନନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ଅଭିସେକଗେହପଵେସନଆଵାହମଙ୍ଗଲେସୁ ଵତ୍ତମାନେସୁ ତସ୍ସ ନିଵେସନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା କୁମାରଂ ପତ୍ତଂ ଗାହାପେତ୍ଵା ପଵ୍ଵାଜେତୁଂ ଵିହାରାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି। ନନ୍ଦକୁମାରଂ ଅଭିସେକମଙ୍ଗଲଂ ନ ତଥା ପୀଳେସି, ପତ୍ତଂ ଆଦାୟ ଗମନକାଲେ ପନ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ଉପରିପାସାଦଵରଗତା ସୀହପଞ୍ଜରଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ଵା ''ତୁଵଟଂ ଖୋ, ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ''ତି ଯଂ ଵାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ତଂ ସୁତ୍ଵା ଗେହସିତଛନ୍ଦରାଗଵସେନ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପନେସ ସତ୍ଥରି ଗାରଵେନ ଯଥାରୁଚିୟା ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ତେନସ୍ସ ଚିତ୍ତସନ୍ତାପୋ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଵତ୍ତେସ୍ସତି, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ନିଵତ୍ତେସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତମେଵ ସତ୍ଥା ଵିହାରଂ ନେତ୍ଵା ପଵ୍ଵାଜେସି। ପଵ୍ଵଜିତୋପି ପଟିଵାହିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପଵ୍ଵଜିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିୟା ଵୁତ୍ତଵଚନମେଵ ସରତି। ଅଥସ୍ସ ସା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଅଵିଦୂରେ ଠିତା ଵିୟ ଅହୋସି। ସୋ ଅନଭିରତିୟା ପୀଳିତୋ ଥୋକଂ ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଗୁମ୍ବଂ ଵା ଗଚ୍ଛଂ ଵା ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସେଵ ଦସବଲୋ ପୁରତୋ ଠିତକୋ ଵିୟ ଅହୋସି। ସୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତଂ କୁକ୍କୁଟପତ୍ତଂ ଵିୟ ପଟିନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵସନଟ୍ଠାନମେଵ ପଵିସତି।

ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ନନ୍ଦୋ ଅତିଵିୟ ପମତ୍ତୋ ଵିହରତି, ଅନଭିରତିଂ ଵୂପସମେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏତସ୍ସ ଚିତ୍ତନିଵ୍ଵାପନଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି। ତତୋ ନଂ ଆହ – ''ଏହି, ନନ୍ଦ, ଦେଵଚାରିକଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି। ଭଗଵା କଥାହଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତେହି ଗନ୍ତବ୍ଵଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସାମୀତି। ତ୍ଵଂ କେଵଲଂ ଗମନଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେହି, ଗନ୍ତ୍ଵା ପସ୍ସିସ୍ସସୀତି। ସୋ ଦସବଲସ୍ସ ଆନୁଭାଵେନ ତଥାଗତେନେଵ ସଦ୍ଧିଂ ଦେଵଚାରିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସକ୍କସ୍ସ ଦେଵରଞ୍ଞୋ ନିଵେସନଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ପଞ୍ଚ ଅଚ୍ଛରାସତାନି ଅଦ୍ଦସ। ସତ୍ଥା ନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ସୁଭନିମିତ୍ତଵସେନ ତା ଓଲୋକେନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା, ''ନନ୍ଦ, ଇମା ନୁ ଖୋ ଅଚ୍ଛରା ମନାପା, ଅଥ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭନ୍ତେ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ଇମା ଅଚ୍ଛରା ଉପନିଧାୟ କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛିନ୍ନକା ମକ୍କଟୀ ଵିୟ ଖାୟତୀତି। ନନ୍ଦ, ଏଵରୂପା ଅଚ୍ଛରା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ନ ଦୁଲ୍ଲଭାତି। ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗଵା, ପାଟିଭୋଗୋ ହୋତି, ଅହଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀତି। ଵିସ୍ସଟ୍ଠୋ ତ୍ଵଂ, ନନ୍ଦ, ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋହି। ସଚେ ତେ ସପ୍ପଟିସନ୍ଧିକା କାଲକିରିୟା ଭଵିସ୍ସତି, ଅହଂ ଏତାସଂ ପଟିଲାଭତ୍ଥାୟ ପାଟିଭୋଗୋତି। ଇତି ସତ୍ଥା ଯଥାରୁଚିୟା ଦେଵଚାରିକଂ ଚରିତ୍ଵା ଜେତଵନମେଵ ପଚ୍ଚାଗଞ୍ଛି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଅଚ୍ଛରାନଂ ହେତୁ ରତ୍ତିନ୍ଦିଵଂ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆଣାପେସି – ''ତୁମ୍ହେ ନନ୍ଦସ୍ସ ଵସନଟ୍ଠାନେ 'ଏକୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଦସବଲଂ ପାଟିଭୋଗଂ କତ୍ଵା ଅଚ୍ଛରାନଂ ହେତୁ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତୀ'ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କଥେନ୍ତା ଵିଚରଥା''ତି। ତେ ସତ୍ଥୁ ଵଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ଵା ''ଭତକୋ କିରାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ, ଉପକ୍କିତକୋ କିରାୟସ୍ମା ନନ୍ଦୋ, ଅଚ୍ଛରାନଂ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତି, ଭଗଵା କିରସ୍ସ ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦୀନ''ନ୍ତି ଥେରସ୍ସ ସଵନୂପଚାରେ କଥେନ୍ତା ଵିଚରନ୍ତି। ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ଵା ''ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଅଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତି, ମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେନ୍ତି, ଅଯୁତ୍ତଂ ମମ କମ୍ମ''ନ୍ତି ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସ ଅରହତ୍ତପତ୍ତକ୍ଖଣେଯେଵ ଅଞ୍ଞତରା ଦେଵତା ଭଗଵତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି, ସୟମ୍ପି ଭଗଵା ଅଞ୍ଞାସିଯେଵ। ପୁନଦିଵସେ ନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏଵମାହ – ''ଯଂ ମେ, ଭନ୍ତେ ଭଗଵା , ପାଟିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛରାସତାନଂ ପଟିଲାଭାୟ କକୁଟପାଦୀନଂ, ମୁଞ୍ଚାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତସ୍ମା ପଟିସ୍ସଵା''ତି। ଏଵଂ ଵତ୍ଥୁ (ଉଦା। ୨୨) ସମୁଟ୍ଠିତଂ । ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନଵିହାରେ ଵିହରନ୍ତୋ ଥେରଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଵତ୍ଥୁ

୨୩୧। ନଵମେ ଭିକ୍ଖୁଓଵାଦକାନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଓଵଦନ୍ତାନଂ ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ଥେରୋ ଏକସମୋଧାନସ୍ମିଂଯେଵ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେସି। ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁଓଵାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତିୟଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିକ୍ଖୁଓଵାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ଵା ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ଵା ପୁରିସସହସ୍ସସ୍ସ ଗଣଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ଵା ଗବ୍ଭସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତଂ ମହାପରିଵେଣଂ କାରେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ଜନା ଯାଵଜୀଵଂ କୁସଲଂ କତ୍ଵା କପ୍ପିନୌପାସକଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ଵା ସପୁତ୍ତଦାରା ଦେଵଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିଂସୁ।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେଵ ଅୟଂ କପ୍ପିନୋ ପଚ୍ଚନ୍ତଦେସେ କୁକ୍କୁଟଵତୀନଗରେ ରାଜଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ସେସପୁରିସା ତସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଅମଚ୍ଚକୁଲେସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତେସୁ କପ୍ପିନକୁମାରୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ଵା ମହାକପ୍ପିନରାଜା ନାମ ଜାତୋ। ପୁବ୍ବେ କଲ୍ୟାଣକମ୍ମକରଣକାଲେ ତସ୍ସ ଘରସାମିନୀ ଇତ୍ଥୀ ସମାନଜାତିକେ ରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ଵା ମହାକପ୍ପିନରଞ୍ଞୋ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଜାତା,

ଅନୋଜାପୁପ୍ଫସଦିସୱଣ୍ଣତାଯ ପନସ୍ସା ଅନୋଜାଦେୱୀତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସି। ମହାକପ୍ପିନରାଜାପି ସୁତୱିତ୍ତକୋ ଅହୋସି। ସୋ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ଚତୂହି ଦ୍ୱାରେହି ସୀଘଂ ଦୂତେ ପେସେସି – ''ଯତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ ସୁତଧରେ ପସ୍ସଥ, ତତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଆରୋଚେଥା''ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ପଟିୱସତି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସାୱତ୍ଥିନଗରୱାସିନୋ ୱାଣିଜା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଉଟ୍ଠାନକଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା, ତଂ ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା, ''ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗହେତ୍ୱା, ରାଜକୁଲଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ରାଜା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା, ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଦ୍ୱାରେ ଠିତା ପଟିହାରକସ୍ସ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେଦି, ତେ ରାଜା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ନିଯ୍ୟାତିତପଣ୍ଣାକାରେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତେ, ''ତାତା, କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସାୱତ୍ଥିତୋ, ଦେୱାତି। କଚ୍ଚି ୱୋ ରଟ୍ଠଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ, ଧମ୍ମିକୋ ରାଜାତି? ଆମ, ଦେୱାତି। ଅତ୍ଥି ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେସେ କିଞ୍ଚି ସାସନନ୍ତି? ଅତ୍ଥି ଦେୱ, ନ ପନ ସକ୍କା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠମୁଖେହି କଥେତୁନ୍ତି। ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରେନ ଉଦକଂ ଦାପେସି। ତେ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଦସବଲାଭିମୁଖା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ''ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେସେ ବୁଦ୍ଧରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନେ ସୁତମତ୍ତେଯେୱ ସକଲସରୀରଂ ଫରମାନା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତତୋ ''ବୁଦ୍ଧୋତି, ତାତା, ୱଦଥା''ତି ଆହ। ବୁଦ୍ଧୋତି, ଦେୱ, ୱଦାମାତି। ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଦାପେତ୍ୱା ''ବୁଦ୍ଧୋତିପଦଂ ଅପରିମାଣଂ, ନାସ୍ସ ସକ୍କା ପରିମାଣଂ କାତୁ''ନ୍ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ପଦେ ପସନ୍ନୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ''ଅପରଂ କିଂ ସାସନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଦେୱ ଧମ୍ମରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ''ଅଞ୍ଞଂ କିଂ ସାସନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସଙ୍ଘରତନଂ ଦେୱ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଦିନ୍ନଭାୱଂ ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା, ''ତାତା, ଦେୱିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ପେସେସି। ତେସୁ ଗତେସୁ ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି – ''ତାତା, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା''ତି? ଦେୱ ତୁମ୍ହେ କିଂ କତ୍ତୁକାମାତି? ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି। ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମାତି। ତେ ସବ୍ବେପି ଘରଂ ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ୱା ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଯେ ଅସ୍ସେ ଆରୁଯ୍ହ ଗତା ତେହେୱ ନିକ୍ଖମିଂସୁ।

ୱାଣିଜା ଅନୋଜାଦେୱିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସା ତଂ ୱାଚେତ୍ୱା ''ରଞ୍ଞା ତୁମ୍ହାକଂ ବହୂ କହାପଣା ଦିନ୍ନା, କିଂ ତୁମ୍ହେହି କତଂ, ତାତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ପିଯସାସନଂ, ଦେୱି, ଆନୀତନ୍ତି। ଅମ୍ହେପି ସକ୍କା, ତାତା, ସୁଣାପେତୁନ୍ତି? ସକ୍କା, ଦେୱି, ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠମୁଖେହି ପନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କାତି। ସା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରେନ ଉଦକଂ ଦାପେସି। ତେ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚିତନିଯାମେନେୱ ଆରୋଚେସୁଂ। ସାପି ତଂ ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନପାମୋଜ୍ଜା ତେନେୱ ନଯେନ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଦେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞାଗଣନାଯ ତୀଣି ତୀଣି କତ୍ୱା ନୱ ସତସହସ୍ସାନି ଅଦାସି। ୱାଣିଜା ସବ୍ବାନିପି ଦ୍ୱାଦସ ସତସହସ୍ସାନି ଲଭିଂସୁ। ଅଥ ନେ ''ରାଜା କହଂ, ତାତା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ଦେୱୀତି। ''ତେନ ହି, ତାତା, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ତେ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଗତାନଂ ଅମଚ୍ଚାନଂ ମାତୁଗାମେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକାନଂ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାଥ ଅମ୍ମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଜାନାମ, ଅଯ୍ୟେ, ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଉଯ୍ୟାନକୀଳଂ ଗତାତି। ଆମ, ଅମ୍ମା ଗତା, ତତ୍ଥ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା''ତି ଗତା, ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥାତି? ତୁମ୍ହେ ପନ, ଅଯ୍ୟେ, କିଂ କତ୍ତୁକାମାତି? ''ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ନ ତେହି ୱନ୍ତୱମନଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଠପେଯ୍ୟନ୍ତି। ''ଯଦି ଏୱଂ, ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା''ତି ସବ୍ବାପି ରଥେ ଯୋଜେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ।

ରାଜାପି ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ପାପୁଣି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଗଙ୍ଗା ପୂରା ହୋତି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ଗଙ୍ଗା ପୂରା ହୋତି ଚଣ୍ଡମଚ୍ଛାକିଣ୍ଣା, ଅମ୍ହେହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତା ଦାସା ୱା ମନୁସ୍ସା ୱା ନତ୍ଥି, ଯେ ନୋ ନାୱଂ ୱା ଉଳୁମ୍ପଂ ୱା କତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟୁଂ। ଏତସ୍ସ ପନ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣା ନାମ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିତୋ ଉପରି ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ପତ୍ଥଟା। ସଚେ ଏସ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଇମେସଂ ଅସ୍ସାନଂ ଖୁରପିଟ୍ଠାନି ମା ତେମେନ୍ତୂ''ତି ଉଦକପିଟ୍ଠେନ ଅସ୍ସେ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେସୁଂ। ଏକସ୍ସ ଅସ୍ସସ୍ସାପି ଖୁରପିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ନ ତେମି, ରାଜମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଯ ପରତୀରଂ ପତ୍ୱା ପରତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମହାନଦିଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ''ଦୁତିଯା କିନ୍ନମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ନୀଲୱାହିନୀ ନାମ ଗମ୍ଭୀରତୋପି ପୁଥୁଲତୋପି ଅଡ୍ଢଯୋଜନମତ୍ତା ଦେୱାତି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞା ସଚ୍ଚକିରିଯା ନତ୍ଥି, ତାଯ ଏୱ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ତମ୍ପି ଅଡ୍ଢଯୋଜନୱିତ୍ଥାରଂ ନଦିଂ ଅତିକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ତତିଯଂ ଚନ୍ଦଭାଗଂ ନାମ ମହାନଦିଂ ପତ୍ୱା ତମ୍ପି ତାଯ ଏୱ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଅତିକ୍କମିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି ତଂଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ''ଅଜ୍ଜ ମହାକପ୍ପିନୋ ତିଯୋଜନସତିକଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିୱାରୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଦିସ୍ୱା ''ମଯା ତେସଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ତୀରେ ତେସଂ ଉତ୍ତରଣତିତ୍ଥଅଭିମୁଖଟ୍ଠାନେ ମହାନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତେ ତେନ ତିତ୍ଥେନ ଉତ୍ତରନ୍ତା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଧାୱନ୍ତିଯୋ ୱୋଲୋକେତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ମୁଖଂ ଦିସ୍ୱା ''ଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମଯଂ ପବ୍ବଜିତା, ଅଦ୍ଧା ସୋ ଏସୋ''ତି ଦସ୍ସନେନେୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ

ଓଣମିତ୍ୱା ଓନ୍ଦମାନା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିଂସୁ। ରାଜା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବେୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା "ପୁବ୍ବେ ଇମେ ଚୀୱରଦାନସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରାନି ଗହେତ୍ୱାୱ ଆଗତା"ତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା "ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିୟାୟା"ତି ଆହ। ସାୱ ତେସଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି, ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିୟ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରୟିଂସୁ।

ଅନୋଜାପି ଦେୱୀ ରଥସହସ୍ସପରିୱାରା ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ପତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥାୟ ଆଭତଂ ନାୱଂ ୱା ଉଳୁମ୍ପଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବ୍ୟତ୍ତତାୟ ଚିନ୍ତେସି – "ରାଜା ସଚ୍ଚକିରିୟଂ କତ୍ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ପନ ସତ୍ଥା ନ କେୱଲଂ ତେସଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୟ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ସଚେ ସୋ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ରଥା ମା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିଂସୂ"ତି ଉଦକପିଟ୍ଠେନ ରଥେ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେସି। ରଥାନଂ ନେମିୱଟ୍ଟିମତ୍ତମ୍ପି ନ ତେମି। ଦୁତିୟନଦିମ୍ପି ତତିୟନଦିମ୍ପି ତେନେୱ ସଚ୍ଚକାରେନ ଉତ୍ତରି। ଉତ୍ତରମାନା ଏୱ ଚ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଅଦ୍ଦସ। ସତ୍ଥାପି "ଇମାସଂ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ ପସ୍ସନ୍ତୀନଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାୟଂ କରେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ଚ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି। ଯଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ଅକାସି। ତା ସବ୍ବାପି ତିତ୍ଥତୋ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତାସଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିଂସୁ। ସତ୍ଥା "ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣା ଆଗଚ୍ଛତୂ"ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଆଦାୟ ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସୟଂ ଗତା, ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେନ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି।

ଅଥାୟଂ ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକପ୍ପତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ହୁତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖେନ ୱୀତିନାମେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋପି ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋପି ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋପି "ଅହୋ ସୁଖଂ ଅହୋ ସୁଖ"ନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି। ଭିକ୍ଖୂ କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସୁଂ "କପ୍ପିନତ୍ଥେରୋ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଉଦାନଂ ଉଦାନେତୀ"ତି। ତେ ତଥାଗତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ଭଗୱା "ମମ ପୁତ୍ତୋ ମଗ୍ଗସୁଖଂ ଫଲସୁଖଂ ଆରବ୍ଭ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

"ଧମ୍ମପୀତି ସୁଖଂ ସେତି, ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଚେତସା;

ଅରିୟପ୍ପୱେଦିତେ ଧମ୍ମେ, ସଦା ରମତି ପଣ୍ଡିତୋ"ତି। (ଧ। ପ। ୭୯);

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – "କଚ୍ଚି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଚରିୟୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ"ତି। ନ ଭଗୱା ଦେସେତି, ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, କସ୍ସଚି ଓୱାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଦେତୀତି। ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା "ସଚ୍ଚଂ କିର ତ୍ୱଂ, କପ୍ପିନ, ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଓୱାଦମତ୍ତମ୍ପି ନ ଦେସୀ"ତି? ସଚ୍ଚଂ ଭଗୱାତି। ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମା ଏୱଂ କରି, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେହୀତି। "ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ"ତି ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ କଥଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକସମୋଧାନେୟେୱ ସମଣସହସ୍ସସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତ୍ୱା ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେସି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିପାଟିୟା ଥେରେ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ମହାକପ୍ପିନତ୍ଥେରଂ ଭିକ୍ଖୁଓୱାଦକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସାଗତତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୩୨। ଦସମେ ତେଜୋଧାତୁକୁସଲାନନ୍ତି ତେଜୋଧାତୁଂ ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ କୁସଲାନଂ ସାଗତତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଞ୍ହି ଥେରୋ ତେଜୋଧାତୁସମାପତ୍ତିୟା ଅମ୍ବତିତ୍ଥନାଗସ୍ସ ତେଜସା ତେଜଂ ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ତଂ ନାଗଂ ନିବ୍ବିସେୱନଂ ଅକାସି। ତସ୍ମା ତେଜୋଧାତୁକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ତେଜୋଧାତୁକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସାଗତମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିୟୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସୀଭାୱଂ ପାପୁଣି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ କୋସମ୍ବିନଗରସମୀପଂ ଅଗମାସି। ତେନ ଚ ସମୟେନ ନଦୀତିତ୍ଥେ ପୋରାଣକନାୱିକସ୍ସ ବହୂ ଆଗନ୍ତୁକଗମିକା ୱେରିନୋ ହୁତ୍ୱା ତଂ ପୋଥେତ୍ୱା ମାରୟିଂସୁ। ସୋ ୱିରୁଦ୍ଧେନ ଚିତ୍ତେନ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ତିତ୍ଥେ ମହାନୁଭାୱୋ

ନାଗରାଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ସୋ ୱିରୁଦ୍ଧଚିତ୍ତତ୍ତା ଅକାଲେଯେୱ ୱସ୍ସାପେତି, କାଲେ ପନ ନ ୱସ୍ସାପେତି, ସସ୍ସାନି ନ ସମ୍ମା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସକଲରଟ୍ଠୱାସିନୋ ଚ ତସ୍ସ ୱୂପସମନତ୍ଥଂ ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ବଲିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ୱସନଟ୍ଠାଯ ଚସ୍ସ ଏକଂ ଗେହଂ ଅକଂସୁ। ସତ୍ଥାପି ତେନେୱ ତିତ୍ଥେନ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ''ତସ୍ମିଂଯେୱ ପଦେସେ ରତ୍ତିଂ ୱସିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଗମାସି।

ଅଥାଯଂ ଥେରୋ ''ଚଣ୍ଡୋ କିରେତ୍ଥ ନାଗରାଜା''ତି ସୁତ୍ୱା ''ଇମଂ ନାଗରାଜାନଂ ଦମେତ୍ୱା ନିବ୍ବିସେୱନଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପରିଯାଦେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ନାଗରାଜସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ନାଗୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ''କୋନାମାଯଂ ମୁଣ୍ଡକୋ ମଯ୍ହଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ''ତି ଧୂପାଯି, ଥେରୋ ଉତ୍ତରିତରଂ ଧୂପାଯି। ନାଗୋ, ପଜ୍ଜଲି, ଥେରୋପି ଉତ୍ତରିତରଂ ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱା ତସ୍ସ ତେଜଂ ପରିଯାଦିଯି। ସୋ ''ମହନ୍ତୋ ୱତାଯଂ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଥେରସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପତିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ମଯ୍ହଂ ସରଣଗମନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦସବଲସ୍ସ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାତି। ସୋ ''ସାଧୂ''ତି ସରଣଗତୋ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ କଞ୍ଚି ୱିହେଠେତି, ଦେୱମ୍ପି ସମ୍ମା ୱସ୍ସାପେତି, ସସ୍ସାନି ସମ୍ମା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

କୋସମ୍ବିୱାସିନୋ ''ଅଯ୍ୟେନ କିର ସାଗତେନ ଅମ୍ବତିତ୍ଥକନାଗୋ ଦମିତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ଉଦିକ୍ଖମାନା ଦସବଲସ୍ସ ମହାସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ତେ ଦସବଲସ୍ସ ମହାସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଂ ୱଚନେନ ସବ୍ବଗେହେସୁ କାପୋତିକଂ ପସନ୍ନଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସାଗତତ୍ଥେରସ୍ସ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତସ୍ସ ଗେହେ ଗେହେ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ମନୁସ୍ସେହି ଯାଚିଯମାନୋ ଗେହେ ଗେହେ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ପିୱିତ୍ୱା ଅୱିଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱାୱ ଅନାହାରିକଭାୱେନ ସତିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନେ ପତି।

ସତ୍ଥା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିଗରହିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ସୋ ପୁନଦିୱସେ ସତିଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା କତକାରଣଂ ସୁତ୍ୱା ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଖମାପେତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଏୱଂ ୱତ୍ଥୁ ୱିନଯେ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ତଂ ତତ୍ଥ ଆଗତନଯେନେୱ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ମହାୱିହାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପଟିପାଟିଯା ଥେରେ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ସାଗତତ୍ଥେରଂ ତେଜୋଧାତୁକୁସଲାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ରାଧତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୩୩। ଏକାଦସମେ ପଟିଭାନେଯ୍ୟକାନନ୍ତି ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନାପଟିଭାନସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତାନଂ ପଟିଭାନଜନକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରାଧତ୍ଥେରୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଥେରସ୍ସ ହି ଦିଟ୍ଠିସମୁଦାଚାରଞ୍ଚ ଓକପ୍ପନିଯସଦ୍ଧଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ ଦସବଲସ୍ସ ନୱନୱା ଧମ୍ମଦେସନା ପଟିଭାତି। ତସ୍ମା ଥେରୋ ପଟିଭାନେଯ୍ୟକାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅଯମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅଯମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପଟିଭାନେଯ୍ୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ ତଥାଗତଂ ପରିଚରିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ରାଧମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଦାରେନ ଅବହୁମତୋ ''ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କାଲଂ ୱୀତିନାମେସ୍ସାମୀ''ତି ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ''ଜିଣ୍ଣୋ ମହଲ୍ଲକବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି ନ କୋଚି ପବ୍ବାଜେତୁଂ ଇଚ୍ଛି। ଅଥେକଦିୱସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୁକାମୋ ''କିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପୁତ୍ତଦାରା ତଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତୀ''ତି? କୁତୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ପଟିଜଗ୍ଗନଂ, ମହଲ୍ଲକୋତି ମଂ ବହି ନୀହରିଂସୁ। କିଂ ପନ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପବ୍ବଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି? କୋ ମଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପବ୍ବାଜେସ୍ସତି, ମହଲ୍ଲକଭାୱେନ ମଂ ନ କୋଚି ଇଚ୍ଛତୀତି। ସତ୍ଥା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ରାଧବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ସତ୍ଥା ଇମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସାଦରେନ ପବ୍ବାଜାପେସି, ନ ଖୋ ମେ ଏତଂ ଅନାଦରେନ ପରିହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ରାଧତ୍ଥେରଂ ଆଦାଯ ଗାମକାୱାସଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ରସ୍ସ ଅଧୁନା ପବ୍ବଜିତତ୍ତା କିଚ୍ଛଲାଭିସ୍ସ ଥେରୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଂ ଆୱାସଂ ଦେତି, ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଂ ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତମ୍ପି ତସ୍ସେୱ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତି। ରାଧତ୍ଥେରୋ ସେନାସନସପ୍ପାଯଞ୍ଚ ଭୋଜନସପ୍ପାଯଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଗହେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଆଗତୋ। ସତ୍ଥା ଜାନନ୍ତୋୱ ପୁଚ୍ଛି – ''ଯୋ ତେ ମଯା , ସାରିପୁତ୍ତ, ନିସ୍ସିତକୋ ଦିନ୍ନୋ, କୀଦିସଂ ତସ୍ସ, ନ ଉକ୍କଣ୍ଠତୀ''ତି? ଭନ୍ତେ, ସାସନେ ଅଭିରମିତଭିକ୍ଖୁ ନାମ ଏୱରୂପୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି। ଅଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ''ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ କତଞ୍ଞୂ

କତୱେଦୀ''ତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଅନଚ୍ଛରିୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଇଦାନି କତଞ୍ଞୁକତୱେଦିତା, ସୋ ଅତୀତେ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତୋପି କତଞ୍ଞୁକତୱେଦୀୟେୱ ଅହୋସୀ''ତି। କତରସ୍ମିଂ କାଲେ ଭଗୱାତି?

ଅତୀତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବତପାଦମ୍ହି ପଞ୍ଚସତମତ୍ତା ୱଡ୍ଢକିପୁରିସା ମହାଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହାଉଳୁମ୍ପଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନଦିୟା ଓତାରେନ୍ତି। ଅଥେକୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଏକସ୍ମିଂ ୱିସମଟ୍ଠାନେ ସୋଣ୍ଡାୟ ସାଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସାଖାଭଙ୍ଗୱେଗଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତିଖିଣଖାଣୁକେ ପାଦେନ ଅୱତ୍ଥାସି, ପାଦୋ ୱିଦ୍ଧୋ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ସୋ ଗମନଂ ଅଭିନୀହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେୱ ନିପଜ୍ଜି। ସୋ କତିପାହଚ୍ଚୟେନ ତେ ୱଡ୍ଢକୀ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଇମେ ନିସ୍ସାୟାହଂ ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ତେସଂ ଅନୁପଦଂ ଅଗମାସି। ତେ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ହତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତା ପଲାୟନ୍ତି। ସୋ ତେସଂ ପଲାୟନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ପୁନ ଠିତକାଲେ ଅନୁବନ୍ଧି।

ୱଡ୍ଢକିଜେଟ୍ଠକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ହତ୍ଥି ଅମ୍ହେସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତେସୁ ଅନୁବନ୍ଧତି, ପଲାୟନ୍ତେସୁ ତିଟ୍ଠତି, ଭୱିସ୍ସତି ତତ୍ଥ କାରଣ''ନ୍ତି। ସବ୍ବେ ତଂ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁୟ୍ହ ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ପଟିମାନେନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ସୋ ତେସଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପାଦଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ତଦା ୱଡ୍ଢକୀନଂ ସଞ୍ଞା ଉଦପାଦି – ''ଗିଲାନଭାୱେନ, ଭୋ, ଏସ ଆଗଚ୍ଛତି, ନ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନା''ତି ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦେ ପୱିଟ୍ଠଖାଣୁକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମିନା କାରଣେନ ଏସ ଆଗତୋ''ତି ତିଖିଣୱାସିୟା ଖାଣୁକକୋଟିୟଂ ୱଧିଂ ଦତ୍ୱା ଦଳ୍ହାୟ ରଜ୍ଜୁୟା ବନ୍ଧିତ୍ୱା କଡ୍ଢିତ୍ୱା ନୀହରିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ୱଣମୁଖଂ ପୀଳେତ୍ୱା ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ୱା କସାୱୋଦକେନ ଧୋୱିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଜାନନଭେସଜ୍ଜଂ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଫାସୁକଂ ଅକଂସୁ।

ହତ୍ଥିନାଗୋ ଗିଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେ ମୟ୍ହଂ ବହୁପକାରା, ଇମେ ମୟା ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧଂ, ମୟା ଇମେସଂ କତଞ୍ଞୁନା କତୱେଦିନା ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେତଂ ଗନ୍ଧହତ୍ଥିପୋତକଂ ଆନେସି। ୱଡ୍ଢକିନୋ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥୀ ପୁତ୍ତମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ''ତି ଅତିୱିୟ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ହତ୍ଥିନାଗୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ମୟି ତିଟ୍ଠନ୍ତେ 'କିଂ ନୁ ଖୋ ଅୟଂ ଆଗତୋ'ତି ମମ ଆଗତକାରଣଂ ନ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପକ୍କାମି। ହତ୍ଥିପୋତକୋ ପିତୁ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଅନୁପାୟାସି। ହତ୍ଥିନାଗୋ ତସ୍ସ ଆଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନତ୍ଥାୟ ସଦ୍ଦସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୋ ପିତୁ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢକୀନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ। ୱଡ୍ଢକିନୋ ''ଇମଂ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦାତୁଂ ଆଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି ଏସୋ''ତି ଞତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ତୟା କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ପିତୁ ସନ୍ତିକଂୟେୱ ଗଚ୍ଛା''ତି ପହିଣିଂସୁ। ହତ୍ଥିନାଗୋ ଯାୱତତିୟଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତମ୍ପି ପୁନ ୱଡ୍ଢକୀନଂୟେୱ ସମୀପଂ ପେସେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱଡ୍ଢକିନୋ ହତ୍ଥିପୋତକଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ କତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ଭୋଜନକାଲେ ଏକେକଂ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଦେନ୍ତି, ଭତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଅହୋସି। ସୋ ୱଡ୍ଢକୀହି ଅନ୍ତୋଗହନେ କୋଟ୍ଟିତଂ ଦବ୍ବସମ୍ଭାରଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଙ୍ଗଣଟ୍ଠାନେ ରାସିଂ କରୋତି। ଏତେନେୱ ନିୟାମେନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଉପକାରକମ୍ମଂ କରୋତି।

ସତ୍ଥା ଇମଂ କାରଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ପୁବ୍ବେପି ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ କତଞ୍ଞୁକତୱେଦିଭାୱଂ ଦୀପେତି। ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ହି ତଦା ମହାହତ୍ଥୀ ଅହୋସି, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ଆଗତୋ ଓସ୍ସଟ୍ଠୱୀରିୟୋ ଭିକ୍ଖୁ ହତ୍ଥିପୋତକୋ ଅହୋସି। ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟଂ ପନ ପତ୍ୱା ସକଲଂ ରାଧସଂୟୁତ୍ତଂ, ଧମ୍ମପଦେ ଚ –

''ନିଧୀନଂୱ ପୱତ୍ତାରଂ, ୟଂ ପସ୍ସେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନଂ;

ନିଗ୍ଗୟ୍ହୱାଦିଂ ମେଧାୱିଂ, ତାଦିସଂ ପଣ୍ଡିତଂ ଭଜେ;

ତାଦିସଂ ଭଜମାନସ୍ସ, ସେୟ୍ୟୋ ହୋତି ନ ପାପିୟୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୭୬) –

ଗାଥା ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା ନାମ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ପଟିପାଟିୟା ଥେରେ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ରାଧତ୍ଥେରଂ ପଟିଭାନେୟ୍ୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ମୋଘରାଜତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ

୨୩୪। ଦ୍ୱାଦସମେ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନନ୍ତି ଲୂଖଚୀୱରଂ ଧାରେନ୍ତାନଂ ମୋଘରାଜା ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ ହି ଥେରୋ ସତ୍ଥଲୂଖଂ ସୁତ୍ତଲୂଖଂ ରଜନଲୂଖନ୍ତି ତିୱିଧେନପି ଲୂଖେନ ସମନ୍ନାଗତଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେସି। ତସ୍ମା ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ନାମ ଜାତୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ତତୋ ଅପରଭାଗେ

ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବୁତିତୋ ପୁରେତରମେୱ କଟ୍ଟୱାହନନଗରେ ଅମଚ୍ଚଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅପରଭାଗେ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ କଟ୍ଟୱାହନରାଜାନଂ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଅମଚ୍ଚଟ୍ଠାନଂ ଲଭି।

ତସ୍ମିଂ କାଲେ କସ୍ସପଦସବଲୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। କଟ୍ଟୱାହନରାଜା ''ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ''ତାତ, ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଇମଂ ପଚ୍ଚନ୍ତନଗରଂ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଉଭୋହି ଅମ୍ହେହି ତୁଚ୍ଛଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତ୍ୱଂ ତାୱ ମଜ୍ଝିମଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଇମଂ ନଗରଂ ଆନେହୀ''ତି ପୁରିସସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପେସେସି। ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧୋ ତତ୍ଥେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ସମଣଧମ୍ମଂ ଅକାସି। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗତପୁରିସା ପନ ସବ୍ବେପି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା।

ଅଯଂ ଥେରୋ ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋ କାଲଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୋ ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ମୋଘରାଜମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। କଟ୍ଟୱାହନରାଜାପି କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ସପରିୱାରୋ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପୁରୋହିତଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ବାୱରିମାଣୱୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ତଯୋ ୱେଦେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସୋଳସନ୍ନଂ ମାଣୱକସହସ୍ସାନଂ ସିପ୍ପଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ଚରତି। ଅଥସ୍ସ ପସେନଦିକୋସଲରଞ୍ଞୋ କାଲେ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନଂ ଅଦଂସୁ। ତଦା ଅଯମ୍ପି ମୋଘରାଜମାଣୱୋ ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିପ୍ପଂ ଗଣ୍ହାତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ରହୋଗତୋ ଅତ୍ତନୋ ସିପ୍ପେ ସାରଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମ୍ପରାଯିକଂ ସାରଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଏକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସମ୍ପରାଯିକଂ ଗୱେସେସ୍ସାମୀ''ତି କୋସଲରାଜାନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେସି। ସୋ ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ସୋଳସହି ମାଣୱକସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମି। କୋସଲରାଜାପି ତେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ କହାପଣସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପେସେସି – ''ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆଚରିଯୋ ପବ୍ବଜତି, ତତ୍ରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦେଥା''ତି। ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଫାସୁକଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଦେସତୋ ପଟିକ୍କମ୍ମ ଅସ୍ସକରଞ୍ଞୋ ଚ ମୁଳ୍ହକରଞ୍ଞୋ ଚ ସୀମନ୍ତରେ ଗୋଧାୱରିତୀରେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାରେସି।

ଅଥେକୋ ପୁରିସୋ ଜଟିଲାନଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗତୋ ତେସଂ ସନ୍ତକେ ଭୂମିଟ୍ଠାନେ ତେହି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅକାସି। ତେନ କତଂ ଦିସ୍ୱା ଅପରଂ କୁଲସତଂ ଗେହସତଂ କାରେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ''ମଯଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ସନ୍ତକେ ଭୂମିଭାଗେ ୱସାମ, ମୁଧା ୱସିତୁଂ ନ କାରଣଂ, ସୁଖୱାସଂ ୱୋ ଦସ୍ସାମା''ତି ଏକେକୋ ଏକେକଂ କହାପଣଂ ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସବ୍ବେହିପି ଆଭତକହାପଣା ସତସହସ୍ସମତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''କିମତ୍ଥଂ ଏତେ ଆଭତା''ତି ଆହ। ସୁଖୱାସଦାନତ୍ଥାଯ, ଭନ୍ତେତି। ସଚାହଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣେନ ଅତ୍ଥିକୋ ଅସ୍ସଂ, ଅହଂ ମହନ୍ତଂ ଧନରାସିଂ ପହାଯ ନ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟଂ। ତୁମ୍ହାକଂ କହାପଣେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥାତି। ଅମ୍ହେହି ଅଯ୍ୟସ୍ସ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ନ ପୁନ ଗଣ୍ହାମ, ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ପନ ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ଆହରିସ୍ସାମ, ଇମେ ଗହେତ୍ୱା ଅଯ୍ୟୋ ଦାନଂ ଦେତୂତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକଯାଚକାନଂ ଦାନମୁଖେ ନିସ୍ସଜ୍ଜାତେସି। ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ଦାଯକଭାୱୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ।

ତତୋ କାଲିଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଦୁନ୍ନିୱିଟ୍ଠେ ନାମ ଗାମେ ଜୂଜକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱଂସେ ଜାତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଉଟ୍ଠାଯ ସମୁଟ୍ଠାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଚୋଦେତି – ''ବାୱରୀ, କିର ଦାନଂ ଦେତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ଆହରା''ତି। ସୋ ତାଯ ଚୋଦିଯମାନୋ ସଣ୍ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ବାୱରିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛମାନୋ ବାୱରିମ୍ହି ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦାନଂ ଅନୁସ୍ସରମାନେ ଗତୋ। ଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ''ଦାନଂ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦେହି, ଦାନଂ ମେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦେହୀ''ତି ଆହ। ଅକାଲେ ତ୍ୱଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆଗତୋ, ସମ୍ପତ୍ତଯାଚକାନଂ ମେ ଦିନ୍ନଂ, ଇଦାନି କହାପଣଂ ନତ୍ଥୀତି। ନ ମଯ୍ହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବହୂହି କହାପଣେହି ଅତ୍ଥୋ, ତୱ ଏତ୍ତକଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତସ୍ସ ନ ସକ୍କା କହାପଣେହି ୱିନା ଭୱିତୁଂ, ମଯ୍ହଂ ପଞ୍ଚ କହାପଣସତାନି ଦେହୀତି। ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଞ୍ଚପି ସତାନି ନତ୍ଥି, ପୁନ ଦାନକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଲଭିସ୍ସସୀତି। କିଂ ପନାହଂ ତୱ ଦାନକାଲେ ଆଗମିସ୍ସାମୀତି? ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଦ୍ୱାରେ ୱାଲୁକଂ ଥୂପଂ କତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ରତ୍ତୱଣ୍ଣାନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ମନ୍ତଂ ଜପ୍ପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଓଟ୍ଠେ ଚାଲେତ୍ୱା ଚାଲେତ୍ୱା ''ମୁଦ୍ଧା ଫଲତୁ ସତ୍ତଧା''ତି ୱଦତି।

ବାୱରିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ମହାତପୋ ତପଚାରଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଚରଣବ୍ରାହ୍ମଣକୋ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ 'ସତ୍ତଧା ମୁଦ୍ଧା ଫାଲତୂ'ତି ୱଦତି, ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଇମସ୍ସ ଦାତବ୍ବାନି ପଞ୍ଚ କହାପଣସତାନି ନତ୍ଥି, ଏକଂସେନ ମଂ ଏସ ଘାତେସ୍ସତୀ''ତି। ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ସୋକସଲ୍ଲସମପ୍ପିତେ ନିପନ୍ନେ ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଅନନ୍ତରତ୍ତଭାୱେ ବାୱରିସ୍ସ ମାତା ଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ସା ପୁତ୍ତସ୍ସ ସୋକସଲ୍ଲସମପ୍ପିତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆହ – ''ତାତ ,

ଏସ ମୁଦ୍ଧଂ ୱା ମୁଦ୍ଧଫାଲନଂ ୱା ନ ଜାନାତି, ତ୍ୱମ୍ପି ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ନ ଜାନାସି। ସଚେ ତେ ସଂସୟୋ ଅତ୍ଥି, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ, ସୋ ତେ ଏତଂ କାରଣଂ କଥେସ୍ସତୀ''ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦେୱତାୟ କଥଂ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅସ୍ସାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ସବ୍ବେୱ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା, ''ତାତା, ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହେ ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା 'ବୁଦ୍ଧୋ ୱା ନୋ ୱା'ତି ଞତ୍ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ ଆରୋଚେଥ, ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗମିସ୍ସାମି। ଅପିଚ ଖୋ ପନ ମୟ୍ହଂ ମହଲ୍ଲକଭାୱେନ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟୋ ଦୁଜ୍ଜାନୋ, ତୁମ୍ହେ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ନିୟାମେନ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛଥା''ତି ମୁଦ୍ଧଫାଲନପଞ୍ହଂ ନାମ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଦାସି।

ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସବ୍ବେ ଇମେ ମାଣୱା ପଣ୍ଡିତା, ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତେ ପୁନ ମୟ୍ହଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ ୱା ନୋ ୱା''ତି। ଅଥ ଅତ୍ତନୋ ଭାଗିନେୟ୍ୟସ୍ସ ଅଜିତମାଣୱସ୍ସ ନାମ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ''ତ୍ୱଂ ପନ ଏକନ୍ତେନେୱ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତୁଂ ଅରହସି, ତୟା ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମୟ୍ହଂ କଥେୟ୍ୟାସୀ''ତି। ଅଥ ତେ ସୋଳସସହସ୍ସଜଟିଲା ଅଜିତମାଣୱଂ ଜେଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ସୋଳସହି ଜେଟ୍ଠନ୍ତେୱାସିକେହି ସଦ୍ଧିଂ ''ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତା ଗତଗତଟ୍ଠାନେ, ''ଅୟ୍ୟା, କହଂ ଗଚ୍ଛଥ, କହଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ପୁଚ୍ଛିତା ''ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିସଂ ସଂକଡ୍ଢନ୍ତା ଅନେକଯୋଜନସତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗତା। ସତ୍ଥା ''ତେସଂ ଆଗମନଦିୱସେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଦଂ ଇମିସ୍ସା ପରିସାୟ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପାସାଣଚେତିୟେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ନିସୀଦି। ସୋ ଅଜିତମାଣୱୋପି ସପରିସୋ ତଂ ପିଟ୍ଠିପାସାଣଂ ଆରୁୟ୍ହ ସତ୍ଥୁ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ ପୁରିସୋ ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିୟେନ ପହିତେ ପଞ୍ହେ ମନସା ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ଗତୋ।

ତଂଦିୱସଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ସମ୍ପତ୍ତପରିସା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକା ଅହୋସି। ତେସଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଅନ୍ତରେ ମୋଘରାଜମାଣୱୋ ''ଅହଂ ସବ୍ବେହି ପଣ୍ଡିତତରୋ''ତି ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଅୟଂ ଅଜିତମାଣୱୋ ସବ୍ବେସଂ ଜେଟ୍ଠକୋ, ଏତସ୍ସ ପଠମତରଂ ମମ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି । ତସ୍ସ ଲଜ୍ଜାୟନ୍ତୋ ପଠମତରଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ପୁଚ୍ଛିତେ ଦୁତିୟୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ''ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ମୋଘରାଜମାଣୱୋ, ନ ତାୱସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅସ୍ସ ମାନଂ ନିୱାରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଆହ – ''ତିଟ୍ଠ ତ୍ୱଂ, ମୋଘରାଜ, ଅଞ୍ଞେ ତାୱ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଅପସାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମୟା ପଣ୍ଡିତତରୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱିଚରାମି, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଅଜାନିତ୍ୱା ନ କଥେନ୍ତି। ସତ୍ଥାରା ମମ ପୁଚ୍ଛାୟ ଦୋସୋ ଦିଟ୍ଠୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ସୋ ଅଟ୍ଠହି ଜନେହି ପଟିପାଟିୟା ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିତେ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନୱମୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ଉଟ୍ଠାସି। ପୁନପି ନଂ ସତ୍ଥା ଅପସାଦେସି।

ସୋ ପୁନପି ତୁଣ୍ହୀ ହୁତ୍ୱା ''ସଙ୍ଘନୱକୋ ଦାନି ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ''ତି ପଞ୍ଚଦସମୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଞାଣସ୍ସ ପରିପାକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ କଥେସି। ସୋ ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱାରେନ ଜଟିଲସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇମିନାୱ ନିୟାମେନ ସେସାନିପି ପନ୍ନରସ ଜଟିଲସହସ୍ସାନି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ସବ୍ବେପି ଇଦ୍ଧିମୟପତ୍ତଚୀୱରଧରା ଏହିଭିକ୍ଖୂ ଅହେସୁଂ। ସେସଜନା ପନ ନ କଥିୟନ୍ତି। ଅୟଂ ମୋଘରାଜତ୍ଥେରୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତୀହି ଲୂଖେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଚୀୱରଂ ଧାରେତି। ଏୱଂ ପାରାୟନେ (ସୁ॰ ନି॰ ୯୮୨ ଆଦୟୋ) ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ସତ୍ଥା ପନ ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଥେରେ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ମୋଘରାଜତ୍ଥେରଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତୋ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଯଦିଦଂ ମୋଘରାଜା''ତି ଆହ।

ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

ଏକଚତ୍ତାଲୀସସୁତ୍ତମତ୍ତାୟ ଥେରପାଳିୟା ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୫। ପଞ୍ଚମଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

ମହାପଜାପତିଗୋତମୀଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୩୫। ଥେରିପାଳିୟା ପଠମେ ଯଦିଦଂ ମହାପଜାପତିଗୋତମୀତି ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ଥେରୀ ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି।

ତସ୍ସା ପଞ୍ହକମ୍ମେ ପନ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରେନ ସମୟେନ ସତ୍ଥୁ

ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ଯାୱଜୀୱଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପନ ଏକସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ବାରାଣସିୟଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଦାସିସତାନଂ ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥ ୱସ୍ସୂପନାୟିକସମୟେ ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ନନ୍ଦମୂଲକପବ୍ଭାରତୋ ଇସିପତନେ ଓତରିତ୍ୱା ନଗରେ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଇସିପତନମେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା "ୱସ୍ସୂପନାୟିକକୁଟିୟା ଅତ୍ଥାୟ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚିସ୍ସାମା"ତି ଚିନ୍ତେସୁଂ। କସ୍ମା? ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ହି ନାଲକପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେନାପି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଛଦନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଛଦନେନ ଛନ୍ନେ ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ ସେନାସନେ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଯୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ମହାୱ। ୨୦୪)। ତସ୍ମା ୱସ୍ସକାଲେ ଉପକଟ୍ଠେ ସଚେ ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ନୋ ଚେ ଲଭତି, ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ପରିୟେସିତ୍ୱାପି କାତବ୍ବଂ। ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଅଲଭନ୍ତେନ ସାମମ୍ପି କାତବ୍ବଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅୟମନୁଧମ୍ମତା। ତସ୍ମା ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା "ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚିସ୍ସାମା"ତି ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟେ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ କୁଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତେ ଅଦ୍ଦସ। ସେଟ୍ଠି ତେସଂ ଆଗତକାରଣଂ ସୁତ୍ୱା "ଅମ୍ହାକଂ ଓକାସୋ ନତ୍ଥି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ"ତି ଆହ।

ଅଥ ତେ ନଗରା ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ କୁଟଂ ଗହେତ୍ୱା ପୱିସନ୍ତୀ ଦିସ୍ୱା କୁଟଂ ଓତାରେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଓନମିତ୍ୱା ମୁଖଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା, "ଅୟ୍ୟା, ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତାୱ ନିକ୍ଖନ୍ତା, କିଂ ନୁ ଖୋ"ତି ପୁଚ୍ଛି। ୱସ୍ସୂପନାୟିକକୁଟିୟା ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚିତୁଂ ଆଗତମ୍ହାତି। ଲଦ୍ଧଂ, ଭନ୍ତେତି? ନ ଲଦ୍ଧଂ ଉପାସିକେତି। କିଂ ପନେସା କୁଟି ଇସ୍ସରେହେୱ କାତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ଦୁଗ୍ଗତେହିପି ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି? ଯେନ କେନଚି ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ମୟଂ କରିସ୍ସାମ, ସ୍ୱେ ମୟ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥାତି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନ କୁଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମନତିତ୍ଥମଗ୍ଗେ ଠତ୍ୱା ଆଗତାଗତା ଅୱସେସଦାସିୟୋ "ଏତ୍ଥେୱ ହୋଥା"ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବାସଂ ଆଗତକାଲେ ଆହ – "ଅମ୍ମା, କିଂ ନିଚ୍ଚମେୱ ପରସ୍ସ ଦାସିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସଥ, ଉଦାହୁ ଦାସିଭାୱତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ଇଚ୍ଛଥା"ତି। ଅଜ୍ଜେୱ ମୁଚ୍ଚିତୁଂ ଇଚ୍ଛାମ, ଅୟ୍ୟେତି। ଯଦି ଏୱଂ, ମୟା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଅଲଭନ୍ତା ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତିତା, ତୁମ୍ହାକଂ ସାମିକେହି ଏକଦିୱସଂ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଦାପେଥାତି। ତା "ସାଧୂ"ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସାୟଂ ଅଟୱିତୋ ଆଗତକାଲେ ସାମିକାନଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେ "ସାଧୂ"ତି ଜେଟ୍ଠକଦାସସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ସନ୍ନିପତିଂସୁ।

ଅଥ ନେ ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ "ସ୍ୱେ, ତାତା, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଦେଥା"ତି ଆନିସଂସଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯେପି ନ କାତୁକାମା, ତେ ଗାଳ୍ହେନ ୱୋଦେନ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ସବ୍ବେପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେସି। ସା ପୁନଦିୱସେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଭତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ସବ୍ବେସଂ ଦାସପୁତ୍ତାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତେ ତାୱଦେୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦବ୍ବସମ୍ଭାରେ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ସତଂ ସତଂ ହୁତ୍ୱା ଏକେକଂ କୁଟିଂ ଚଙ୍କମନାଦିପରିୱାରଂ କତ୍ୱା ମଞ୍ଚପୀଠପାନୀୟ-ପରିଭୋଜନୀୟାଦୀନି ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ତେମାସଂ ତତ୍ଥେୱ ୱସନତ୍ଥାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ୱାରଭିକ୍ଖଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ। ଯୋ ଅତ୍ତନୋ ୱାରଦିୱସେ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ସ ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ ସକଗେହତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଦେତି। ଏୱଂ ତେମାସଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠକଦାସୀ ଏକେକଂ ଦାସିଂ ଏକେକଂ ସାଟକଂ ସଜ୍ଜାପେସି, ପଞ୍ଚ ଥୂଲସାଟକସତାନି ଅହେସୁଂ। ତାନି ପରିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ତିଚୀୱରାନି କତ୍ୱା ଅଦାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ତାସଂ ପସ୍ସନ୍ତୀନଂୟେୱ ଆକାସେନ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତଂ ଅଗମଂସୁ।

ତାପି ସବ୍ବା ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ତାସୁ ଜେଟ୍ଠିକା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ବାରାଣସିୟା ଅୱିଦୂରେ ପେସକାରଗାମେ ପେସକାରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ପଦୁମୱତିୟା ପୁତ୍ତା ପଞ୍ଚସତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ବାରାଣସିରଞ୍ଞା ନିମନ୍ତିତା ରାଜଦ୍ୱାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଓଲୋକେନ୍ତମ୍ପି ଅଦିସ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ନଗରଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତଂ ପେସକାରଗାମଂ ଅଗମଂସୁ । ସା ଇତ୍ଥୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ସମ୍ପିୟାୟମାନା ସବ୍ବେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଅଦାସି। ତେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଦନମେୱ ଅଗମଂସୁ।

ସାପି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ଦେୱଦହନଗରେ ମହାସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଗୋତମୀତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ମହାମାୟାୟ କନିଟ୍ଠଭଗିନୀ ହୋତି। ମନ୍ତଜ୍ଝାୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଲକ୍ଖଣାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତା "ଇମାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କୁଚ୍ଛିଗତା ଦାରକା ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି ବ୍ୟାକରିଂସୁ। ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ୱୟପ୍ପତ୍ତକାଲେ ତା ଦ୍ୱେପି ମଙ୍ଗଲଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଘରଂ ଆନେସି। ଅପରଭାଗେ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତପୁରା ଚୱିତ୍ୱା ମହାମାୟାୟ ଦେୱିୟା କୁଚ୍ଛିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ମହାମାୟା ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ କାଲଂ କତ୍ୱା ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ମାତୁଚ୍ଛଂ ମହାପଜାପତିଗୋତମିଂ ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ନନ୍ଦକୁମାରୋ ଜାତୋ। ଅୟଂ ମହାପଜାପତି ନନ୍ଦକୁମାରଂ ଧାତୀନଂ ଦତ୍ୱା ସୟଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ପରିହରି।

ଅପରେନ ସମୟେନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଲୋକାନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପତ୍ୱା ନଗରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ଅନ୍ତରୱୀଥିୟଂୟେୱ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନୋ ଅହୋସି। ଅଥ ଦୁତିୟଦିୱସେ ନନ୍ଦୋ

ପବ୍ବଜି, ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାହୁଲୋ। ସତ୍ଥା ଅପରେନ ସମୟେନ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାୟ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ ୱିହରତି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜା ସେତଚ୍ଛତ୍ତସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟି। ତଦା ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି। ତତୋ ରୋହିଣୀନଦୀତୀରେ କଲହୱିୱାଦସୁତ୍ତପରିୟୋସାନେ (ସୁ। ନି। ୮୬୮ ଆଦୟୋ) ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କୁମାରସତାନଂ ପାଦପରିଚାରିକା ସବ୍ବାୱ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ''ମହାପଜାପତିୟା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା''ତି ମହାପଜାପତିଂ ଜେଟ୍ଠିକଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୁକାମା ଅହେସୁଂ। ଅୟଞ୍ଚ ମହାପଜାପତି ପଠମମେୱ ଏକୱାରଂ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚମାନା ନାଲତ୍ଥ, ତସ୍ମା କପ୍ପକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା କେସେ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା କାସାୟାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ସବ୍ବା ତା ସାକିୟାନିୟୋ ଆଦାୟ ୱେସାଲିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ଦସବଲଂ ୟାଚାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠହି ଗରୁଧମ୍ମେହି ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଅଲତ୍ଥ। ଇତରା ପନ ସବ୍ବାପି ଏକତୋୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଅହେସୁଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ୱତ୍ଥୁ ପାଳିୟଂ (ଚୂଳୱ। ୪୦୨ ଆଦୟୋ) ଆଗତମେୱ।

ଏୱଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ପନ ମହାପଜାପତି ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି, ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସେସା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ନନ୍ଦକୋୱାଦସୁତ୍ତପରିୟୋସାନେ (ମ। ନି। ୩।୩୯୮ ଆଦୟୋ) ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ମହାପଜାପତିଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଖେମାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୩୬। ଦୁତିୟେ ଖେମାତି ଏୱଂନାମିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚ ପନସ୍ସା ପଞ୍ହକମ୍ମେ ଅୟମନୁପୁବ୍ବିକଥାତି ଅୱତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଭିନୀହାରଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ୱକ୍ଖାମ।

ଅତୀତେ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ ଅୟଂ ପରପରିୟାପନ୍ନା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଗ୍ଗସାୱିକଂ ସୁଜାତତ୍ଥେରିଂ ନାମ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତୟୋ ମୋଦକେ ଦତ୍ୱା ତଂଦିୱସମେୱ ଅତ୍ତନୋ କେସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଥେରିୟା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ''ଅନାଗତେ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ତୁମ୍ହେ ୱିୟ ମହାପଞ୍ଞା ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲକମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା ୱୀସତିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଗେହେୟେୱ କୋମାରିବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରିତ୍ୱା ତାହି ଭଗିନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ୱସନପରିୱେଣଂ କାରେତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରେ ରାଜକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଖେମାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ସା ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ସୁୱଣ୍ଣରସପିଞ୍ଜରୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ସା ୱୟପ୍ପତ୍ତା ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ସା ତଥାଗତେ ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱେଳୁୱନେ ୱିହରନ୍ତେ ''ସତ୍ଥା କିର ରୂପେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତୀ''ତି ରୂପମଦମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ''ମୟ୍ହମ୍ପି ରୂପେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟା''ତି ଭୟେନ ଦସବଲଂ ଦସ୍ସନାୟ ନ ଗଚ୍ଛତି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ଅଗ୍ଗୁପଟ୍ଠାକୋ, ମାଦିସସ୍ସ ଚ ନାମ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଦସବଲଂ ଦସ୍ସନାୟ ନ ଗଚ୍ଛତି, ନ ମେ ଏତଂ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ସୋ କୱୀହି ୱେଳୁୱନୁୟ୍ୟାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ''ଖେମାୟ ଦେୱିୟା ସୱନୂପଚାରେ ଗାୟଥା''ତି ଆହ। ସା ଉୟ୍ୟାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ସୁତ୍ୱା ଗନ୍ତୁକାମା ହୁତ୍ୱା ରାଜାନଂ ପଟିପୁଚ୍ଛି। ରାଜା ''ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛ, ସତ୍ଥାରଂ ପନ ଅଦିସ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁଂ ନ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ସା ରଞ୍ଞୋ ପଟିୱଚନଂ ଅଦତ୍ୱାୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ରାଜା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପୁରିସେ ଆହ – ''ସଚେ ଦେୱୀ ଉୟ୍ୟାନତୋ ନିୱତ୍ତମାନା ଦସବଲଂ ପସ୍ସତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ସଚେ ନ ପସ୍ସତି, ରାଜାଣାୟ ନଂ ଦସ୍ସେଥା''ତି। ଅଥ ଖୋ ସା ଦେୱୀ ଦିୱସଭାଗଂ ଉୟ୍ୟାନେ ଚରିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନ୍ତୀ ଦସବଲଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଗନ୍ତୁଂ ଆରଦ୍ଧା। ଅଥ ନଂ ରାଜପୁରିସା ଅତ୍ତନୋ ଅରୁଚିୟାୱ ଦେୱିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ନୟିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ଇଦ୍ଧିୟା ଏକଂ ଦେୱଚ୍ଛରଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜମାନଂ ୱିୟ ଅକାସି। ଖେମା ଦେୱୀ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମାନମ୍ହି ନଟ୍ଠା, ଏୱରୂପା ନାମ ଦେୱଚ୍ଛରପ୍ପଟିଭାଗା ଇତ୍ଥିୟୋ ଦସବଲସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅହଂ ଏତାସଂ ପରିଚାରିକାପି ନପ୍ପହୋମି, ମାନମଦଂ ହି ନିସ୍ସାୟ ପାପଚିତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ନଟ୍ଠା''ତି ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତମେୱ ଇତ୍ଥିଂ ଓଲୋକୟମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସା ପସ୍ସନ୍ତିୟାୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନବଲେନ ସା ଇତ୍ଥୀ ପଠମୱୟଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ମଜ୍ଝିମୱୟେ ଠିତା ୱିୟ ମଜ୍ଝିମୱୟଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ପଚ୍ଛିମୱୟେ ଠିତା ୱିୟ ଚ ୱଳିତ୍ତଚା ପଲିତକେସା ଖଣ୍ଡୱିରଳଦନ୍ତା ଅହୋସି। ତତୋ ତସ୍ସା ପସ୍ସନ୍ତିୟାୱ ସଦ୍ଧିଂ ତାଲୱଣ୍ଟେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପରିପତି। ତତୋ ଖେମା ପୁବ୍ବହେତୁସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଆପାଥଗତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – ''ଏୱଂୱିଧମ୍ପି ନାମ ସରୀରଂ ଏୱରୂପଂ ୱିପତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତି, ମୟ୍ହମ୍ପି ସରୀରଂ ଏୱଂଗତିକମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ଅଥସ୍ସା ଏୱଂ ଚିନ୍ତିତକ୍ଖଣେ ସତ୍ଥା ଇମଂ ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯେ ରାଗରତ୍ତାନୁପତନ୍ତି ସୋତଂ,

ସଯଂକତଂ ମକ୍କଟକୋୱ ଜାଲଂ;

ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ୱଜନ୍ତି ଧୀରା,

ଅନପେକ୍ଖିନୋ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ପହାଯା’’ତି।

ସା ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଠିତପଦେ ଠିତାଯେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ନାମ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତେନ ତଂଦିୱସମେୱ ପରିନିବ୍ବାଯିତବ୍ବଂ ୱା ପବ୍ବଜିତବ୍ବଂ ୱା ହୋତି, ସା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଆଯୁସଙ୍ଖାରାନଂ ପୱତ୍ତନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାପେସ୍ସାମୀ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅନଭିୱାଦେତ୍ୱାୱ ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ଇଙ୍ଗିତେନେୱ ଅଞ୍ଞାସି – ‘‘ଅରିଯଧମ୍ମଂ ପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଦେୱି ଗତା ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନାଯା’’ତି। ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଦସ୍ସନଂ ପରିତ୍ତଂ, ଅହଂ ପନ ଦସବଲଂ ସୁଦିଟ୍ଠମକାସିଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ମେ ଅନୁଜାନାଥାତି । ରାଜା ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱୀ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଂ ଉପନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ଅଥସ୍ସା ‘‘ଖେମାଥେରୀ ନାମ ଗିହିଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା’’ତି ମହାପଞ୍ଞଭାୱୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଇଦମେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଖେମାଥେରିଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୩୭। ତତିଯେ ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାତି ନୀଲୁପ୍ପଲଗବ୍ଭସଦିସେନେୱ ୱଣ୍ଣେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମା ଥେରୀ। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ମହାଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ବାରାଣସିନଗରେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିୱେଣଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା।

ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପୁନ ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ସହତ୍ଥା କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱନକଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ସା ଏକଦିୱସଂ ଖେତ୍ତକୁଟିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକସ୍ମିଂ ସରେ ପାତୋୱ ପୁପ୍ଫିତଂ ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ସରଂ ଓରୁଯ୍ହ ତଞ୍ଚେୱ ପୁପ୍ଫଂ ଲାଜପକ୍ଖିପନତ୍ଥାଯ ପଦୁମିନିଯା ପତ୍ତଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା କେଦାରେ ସାଲିସୀସାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୁଟିକାଯ ନିସିନ୍ନା ଲାଜେ ଭଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଲାଜସତାନି ଗଣେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତେ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅୱିଦୂରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ଲାଜେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା କୁଟିତୋ ଓରୁଯ୍ହ ଲାଜେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଦୁମପୁପ୍ଫେନ ପତ୍ତଂ ପିଧାଯ ଅଦାସି। ଅଥସ୍ସା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଥୋକଂ ଗତେ ଏତଦହୋସି – ‘‘ପବ୍ବଜିତା ନାମ ପୁପ୍ଫେନ ଅନତ୍ଥିକା, ଅହଂ ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଲନ୍ଧିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପୁପ୍ଫଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ, ଅଯ୍ୟୋ, ପୁପ୍ଫେନ ଅନତ୍ଥିକୋ ଅଭୱିସ୍ସ, ପତ୍ତମତ୍ଥକେ ଠପେତୁଂ ନ ଅଦସ୍ସ, ଅଦ୍ଧା ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ପୁନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଖମାପେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ , ଇମେସଂ ମେ ଲାଜାନଂ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଲାଜଗଣନାଯ ପୁତ୍ତା ଅସ୍ସୁ, ପଦୁମପୁପ୍ଫସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ ପଦେ ପଦେ ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଉଟ୍ଠହତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତସ୍ସା ପସ୍ସନ୍ତିଯାୱ ଆକାସେନ ଗନ୍ଧମାଦନପବ୍ବତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପଦୁମଂ ନନ୍ଦମୂଲକପବ୍ଭାରେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଅକ୍କମନସୋପାନସମୀପେ ପାଦପୁଞ୍ଛନଂ କତ୍ୱା ଠପେସି।

ସାପି ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଦେୱଲୋକେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ନିବ୍ବତ୍ତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚସ୍ସା ପଦେ ପଦେ ମହାପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଉଟ୍ଠାସି। ସା ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ପବ୍ବତପାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ପଦୁମସ୍ସରେ ପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଏକୋ ତାପସୋ ୱସତି, ସୋ ପାତୋୱ ମୁଖଧୋୱନତ୍ଥାଯ ସରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇଦଂ ପୁପ୍ଫଂ ସେସେହି ମହନ୍ତତରଂ, ସେସାନି ଚ ପୁପ୍ଫିତାନି, ଇଦଂ ମକୁଲିତମେୱ, ଭୱିତବ୍ବମେତ୍ଥ କାରଣେନା’’ତି ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା ତଂ ପୁପ୍ଫଂ ଗଣ୍ହି। ତଂ ତେନ ଗହିତମତ୍ତମେୱ ପୁପ୍ଫିତଂ। ତାପସୋ ଅନ୍ତୋପଦୁମଗବ୍ଭେ ନିପନ୍ନଦାରିକଂ ଅଦ୍ଦସ। ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ଧୀତୁସିନେହଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଦୁମେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ପଣ୍ଣସାଲଂ ନେତ୍ୱା ମଞ୍ଚକେ ନିପଜ୍ଜାପେସି। ଅଥସ୍ସା ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେ ଖୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ପୁପ୍ଫେ ମିଲାତେ ଅଞ୍ଞଂ ନୱପୁପ୍ଫଂ ଆହରିତ୍ୱା ତଂ ନିପଜ୍ଜାପେସି। ଅଥସ୍ସା ଆଧାୱନୱିଧାୱନେନ କୀଳିତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଦୱାରେ ପଦୱାରେ ପଦୁମପୁପ୍ଫଂ ଉଟ୍ଠାସି, କୁଙ୍କୁମରାସିସ୍ସ ୱିଯସ୍ସା ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି। ସା ଅପ୍ପତ୍ତା ଦେୱୱଣ୍ଣଂ, ଅତିକ୍କନ୍ତା ମାନୁସୱଣ୍ଣଂ ଅହୋସି। ସା ପିତରି

ଫଲାଫଲତ୍ଥାଯ ଗତେ ପଣ୍ଣସାଲାଯଂ ଓହୀଯତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ତସ୍ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ପିତରି ଫଲାଫଲତ୍ଥାଯ ଗତେ ଏକୋ ୱନଚରକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ମନୁସ୍ସାନଂ ନାମ ଏୱଂୱିଧଂ ରୂପଂ ନତ୍ଥି, ୱୀମଂସିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ତାପସସ୍ସ ଆଗମନଂ ଉଦିକ୍ଖନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସା ପିତରି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପଟିପଥଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ କାଜକମଣ୍ଡଲୁଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚସ୍ସ ଅତ୍ତନା କରଣୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେସି। ତଦା ସୋ ୱନଚରକୋ ମନୁସ୍ସଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତାପସଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ନିସୀଦି। ତାପସୋ ତଂ ୱନଚରକଂ ୱନମୂଲଫଲାଫଲେହି ଚ ପାନୀଯେନ ଚ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ଭୋ ପୁରିସ, ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ୱସିସ୍ସସି, ଉଦାହୁ ଗମିସ୍ସସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଗମିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ, ଇଧ କିଂ କରିସ୍ସାମୀତି। ଇଦଂ ତଯା ଦିଟ୍ଠକାରଣଂ ଏତ୍ତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅକଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି। ସଚେ, ଅଯ୍ୟୋ, ନ ଇଚ୍ଛତି, କିଂ କାରଣା କଥେସ୍ସାମୀତି ତାପସଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନ ଆଗମନକାଲେ ମଗ୍ଗସଞ୍ଜାନନତ୍ଥଂ ସାଖାସଞ୍ଞଞ୍ଚ ରୁକ୍ଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ପକ୍କାମି।

ସୋ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଅଦ୍ଦସ, ରାଜା ''କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଅହଂ, ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ ୱନଚରକୋ ପବ୍ବତପାଦେ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଦିସ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀ''ତି ସବ୍ବଂ ପୱତ୍ତିଂ କଥେସି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ପବ୍ବତପାଦଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ନିୱେସେତ୍ୱା ୱନଚରକେନ ଚେୱ ଅଞ୍ଞେହି ଚ ପୁରିସେହି ସଦ୍ଧିଂ ତାପସସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୱେଲାଯ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ରାଜା ତାପସସ୍ସ ପବ୍ବଜିତପରିକ୍ଖାରଭଣ୍ଡଂ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କିଂ କରୋମ, ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଆହ। ଗଚ୍ଛ, ମହାରାଜାତି। ଆମ, ଗଚ୍ଛାମି, ଭନ୍ତେ। ଅଯ୍ୟସ୍ସ ପନ ସମୀପେ ୱିସଭାଗପରିସା ଅତ୍ଥୀତି ଅସ୍ସୁମ୍ହ, ଅସାରୁପ୍ପା ଏସା ପବ୍ବଜିତାନଂ, ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛତୁ, ଭନ୍ତେତି। ମନୁସ୍ସାନଂ ଚିତ୍ତଂ ନାମ ଦୁତ୍ତୋସଯଂ, କଥଂ ବହୂନଂ ମଜ୍ଝେ ୱସିସ୍ସତୀତି । ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେସାନଂ ଜେଟ୍ଠକଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେତି।

ସୋ ରଞ୍ଞୋ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଦହରକାଲେ ଗହିତନାମୱସେନେୱ, ''ଅମ୍ମ, ପଦୁମୱତୀ''ତି ଧୀତରଂ ପକ୍କୋସି। ସା ଏକୱଚନେନେୱ ପଣ୍ଣସାଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପିତରଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ପିତା ଆହ – ''ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ମ, ୱଯପ୍ପତ୍ତା, ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ରଞ୍ଞା ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱସିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତା, ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛ, ଅମ୍ମା''ତି। ସା ''ସାଧୁ, ତାତା''ତି ପିତୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପରୋଦମାନା ଅଟ୍ଠାସି। ରାଜା ''ଇମିସ୍ସା ପିତୁ ଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାମୀ''ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ କହାପଣରାସିମ୍ହି ଠପେତ୍ୱା ଅଭିସେକଂ ଅକାସି। ଅଥ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଆନେତ୍ୱା ଆଗତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେସେଇତ୍ଥିଯୋ ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ରମତି। ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଇସ୍ସାପକତା ତଂ ରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତରେ ପରିଭିନ୍ଦିତୁକାମା ଏୱମାହଂସୁ – ''ନାଯଂ, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସଜାତିକା, କହଂ ନାମ ତୁମ୍ହେହି ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିଚରଣଟ୍ଠାନେ ପଦୁମାନି ଉଟ୍ଠହନ୍ତାନି ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାନି, ଅଦ୍ଧା ଅଯଂ ଯକ୍ଖିନୀ, ନୀହରଥ ନଂ ମହାରାଜା''ତି। ରାଜା ତାସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଅଥସ୍ସ ଅପରେନ ସମଯେନ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୋ ''ଗରୁଗବ୍ଭା ପଦୁମୱତୀ''ତି ତଂ ନଗରେ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ତା ଇତ୍ଥିଯୋ ତସ୍ସା ଉପଟ୍ଠାଯିକାଯ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ''ଇମିସ୍ସା ଦାରକଂ ଜାତମତ୍ତମେୱ ଅପନେତ୍ୱା ଏକଂ ଦାରୁଘଟିକଂ ଲୋହିତେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ସନ୍ତିକେ ଠପେହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ପଦୁମୱତିଯାପି ନଚିରସ୍ସେୱ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ମହାପଦୁମକୁମାରୋ ଏକକୋୱ କୁଚ୍ଛିଯଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ଅୱସେସା ଏକୂନପଞ୍ଚସତା ଦାରକା ମହାପଦୁମକୁମାରସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନିପନ୍ନକାଲେ ସଂସେଦଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଅଥସ୍ସ ''ନ ତାୱାଯଂ ସତିଂ ପଟିଲଭତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାଯିକା ଏକଂ ଦାରୁଘଟିକଂ ଲୋହିତେନ ମକ୍ଖେତ୍ୱା ସମୀପେ ଠପେତ୍ୱା ତାସଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ତା ପଞ୍ଚସତାପି ଇତ୍ଥିଯୋ ଏକେକା ଏକେକଂ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୁନ୍ଦକାରକାନଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେତ୍ୱା କରଣ୍ଡକେ ଆହରାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ଗହିତଦାରକେ ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ବହି ଲଞ୍ଛନଂ କତ୍ୱା ଠପଯିଂସୁ।

ପଦୁମୱତୀପି ଖୋ ସଞ୍ଞଂ ଲଭିତ୍ୱା ତଂ ଉପଟ୍ଠାଯିକଂ ''କିଂ ୱିଜାତମ୍ହି, ଅମ୍ମା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ତଂ ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ''କୁତୋ ତ୍ୱଂ ଦାରକଂ ଲଭିସ୍ସସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଅଯଂ ତେ କୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଦାରକୋ''ତି ଲୋହିତମକ୍ଖିତଂ ଦାରୁଘଟିକଂ ପୁରତୋ ଠପେସି। ସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ''ସୀଘଂ ନଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଅପନେହି, ସଚେ କୋଚି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ଲଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟା''ତି ଆହ। ସା ତସ୍ସା କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥକାମା ୱିଯ ଦାରୁଘଟିକଂ ଫାଲେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନେ ପକ୍ଖିପି।

ରାଜାପି ପଚ୍ଚନ୍ତତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନକ୍ଖତ୍ତଂ ପଟିମାନେନ୍ତୋ ବହିନଗରେ ଖନ୍ଧାୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ତା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆହଂସୁ – ''ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଦହସି, ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ ଅକାରଣଂ ୱିଯ ହୋତି। ତ୍ୱଂ ମହେସିଯା ଉପଟ୍ଠାଯିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପଟିପୁଚ୍ଛ, ଦାରୁଘଟିକଂ ତେ ଦେୱୀ ୱିଜାତା''ତି। ରାଜା ତଂ କାରଣଂ ନ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱାୱ ''ଅମନୁସ୍ସଜାତିକା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ତଂ ଗେହତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢି। ତସ୍ସା ରାଜଗେହତୋ ସହ ନିକ୍ଖମନେନେୱ ପଦୁମପୁପ୍ଫାନି ଅନ୍ତରଧାଯିଂସୁ, ସରୀରଚ୍ଛୱିପି ୱିୱଣ୍ଣା ଅହୋସି। ସା ଏକିକାୱ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯା ପାଯାସି। ଅଥ ନଂ ଏକା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ମହଲ୍ଲିକା ଇତ୍ଥୀ ଦିସ୍ୱା ଧୀତୁସିନେହଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''କହଂ ଗଚ୍ଛସି ଅମ୍ମା''ତି ଆହ। ଆଗନ୍ତୁକମ୍ହି, ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୀ

ୱିଚରାମୀତି। ଇଧାଗଚ୍ଛ, ଅମ୍ମାତି ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ପଟିଯାଦେସି।

ତସ୍ସା ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ତତ୍ଥ ୱସମାନାଯ ତା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଏକଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ମହାରାଜ, ତୁମ୍ହେସୁ ଯୁଦ୍ଧଂ ଗତେସୁ ଅମ୍ହେହି ଗଙ୍ଗାଦେୱତାଯ ‘ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱେ ୱିଜିତସଙ୍ଗାମେ ଆଗତେ ବଲିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉଦକକୀଳଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ପତ୍ଥିତଂ ଅତ୍ଥି, ଏତମତ୍ଥଂ , ଦେୱ, ଜାନାପେମା’’ତି। ରାଜା ତାସଂ ୱଚନେନ ତୁଟ୍ଠୋ ଗଙ୍ଗାଯଂ ଉଦକକୀଳଂ କାତୁଂ ଅଗମାସି। ତାପି ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନା ଗହିତଂ କରଣ୍ଡକଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଆଦାଯ ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ କରଣ୍ଡକାନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱା ଉଦକେ ପତିତ୍ୱା କରଣ୍ଡକେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୁଂ। ତେପି ଖୋ କରଣ୍ଡକା ସବ୍ବେ ସହ ଗନ୍ତ୍ୱା ହେଟ୍ଠାସୋତେ ପସାରିତଜାଲମ୍ହି ଲଗ୍ଗିଂସୁ। ତତୋ ଉଦକକୀଳଂ କୀଳିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଉଟ୍ଠିତକାଲେ ଜାଲଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତା ତେ କରଣ୍ଡକେ ଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଆନଯିଂସୁ। ରାଜା କରଣ୍ଡକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ତାତା, କରଣ୍ଡକେସୂ’’ତି ଆହ। ନ ଜାନାମ, ଦେୱାତି। ସୋ ତେ କରଣ୍ଡକେ ୱିୱରାପେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପଠମଂ ମହାପଦୁମକୁମାରସ୍ସ କରଣ୍ଡକଂ ୱିୱରାପେସି। ତେସଂ ପନ ସବ୍ବେସମ୍ପି କରଣ୍ଡକେସୁ ନିପଜ୍ଜାପିତଦିୱସେଯେୱ ପୁଞ୍ଞିଦ୍ଧିଯା ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠତୋ ଖୀରଂ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନିକ୍କଙ୍ଖଭାୱତ୍ଥଂ ଅନ୍ତୋକରଣ୍ଡକେ ଅକ୍ଖରାନି ଲିଖାପେସି ‘‘ଇମେ କୁମାରା ପଦୁମୱତିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତା ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତା, ଅଥ ନେ ପଦୁମୱତିଯା ସପତ୍ତିଯୋ ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ କରଣ୍ଡକେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦକେ ଖିପିଂସୁ, ରାଜା ଇମଂ କାରଣଂ ଜାନାତୂ’’ତି। କରଣ୍ଡକେ ୱିୱରିତମତ୍ତେ ରାଜା ଅକ୍ଖରାନି ୱାଚେତ୍ୱା ଦାରକେ ଦିସ୍ୱା ମହାପଦୁମକୁମାରଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ୱେଗେନ ରଥେ ଯୋଜେଥ, ଅସ୍ସେ କପ୍ପେଥ, ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚାନଂ ମାତୁଗାମାନଂ ପିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ହତ୍ଥିଗୀୱାଯ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ଠପେତ୍ୱା ଭେରିଂ ଚରାପେସି ‘‘ଯୋ ପଦୁମୱତିଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଇମଂ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହତୂ’’ତି।

ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଦୁମୱତୀ ମାତୁଯା ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ‘‘ହତ୍ଥିଗୀୱତୋ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହ, ଅମ୍ମା’’ତି। ଅହଂ ଏୱରୂପଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ୱିସହାମୀତି। ସା ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘କିଂ ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହାମି ଅମ୍ମା’’ତି ଆହ। ‘‘ମମ ଧୀତା, ପଦୁମୱତିଂ ଦେୱିଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀତି। ସା ‘‘ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ହୋତୂ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ସହସ୍ସଚଙ୍କୋଟକଂ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ପଦୁମୱତିଂ ଦେୱିଂ ପସ୍ସସି, ଅମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଅହଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଧୀତା କିର ମେ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ତେ ‘‘କହଂ ପନ ସା, ଅମ୍ମା’’ତି ୱତ୍ୱା ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଦୁମୱତିଂ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ପାଦେସୁ ନିପତିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସା ‘‘ପଦୁମୱତୀ ଦେୱୀ ଅଯ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଭାରିଯଂ ୱତ ଇତ୍ଥିଯା କମ୍ମଂ କତଂ, ଯା ଏୱଂୱିଧସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମହେସୀ ସମାନା ଏୱରୂପେ ଠାନେ ନିରାରକ୍ଖା ୱସୀ’’ତି ଆହ। ତେପି ରାଜପୁରିସା ପଦୁମୱତିଯା ନିୱେସନଂ ସେତସାଣୀହି ପରିକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାରେ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକଂ ପେସେସି। ସା ‘‘ଅହଂ ଏୱଂ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ମମ ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ରାଜଗେହଂ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ୱରପୋତ୍ଥକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣେ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଉପରି ସୁୱଣ୍ଣତାରକୱିଚିତ୍ତଂ ଚେଲୱିତାନଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ପସାଧନତ୍ଥାଯ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେସୁ ପହିତେସୁ ପଦସାୱ ଗମିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମେ ନାଗରା ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ରାଜା ‘‘ପଦୁମୱତିଯା ଯଥାରୁଚିଂ କରୋଥା’’ତି ଆହ। ତତୋ ପଦୁମୱତୀ ସବ୍ବପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ‘‘ରାଜଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସା ଅକ୍କନ୍ତଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନେ ୱରପୋତ୍ଥକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦୁମପୁପ୍ଫାନି ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସା ମହାଜନସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ରାଜନିୱେସନଂ ଆରୁଯ୍ହ ସବ୍ବେ ଚିତ୍ତତ୍ଥରଣେ ତସ୍ସା ମହଲ୍ଲିକାଯ ପୋସାୱନିକମୂଲଂ କତ୍ୱା ଦାପେସି।

ରାଜାପି ଖୋ ତା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯୋ ତେ ଦେୱି ଦାସିଯୋ କତ୍ୱା ଦେମୀ’’ତି ଆହ। ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ଏତାସଂ ମଯ୍ହଂ ଦିନ୍ନଭାୱଂ ସକଲନଗରେ ଜାନାପେହୀତି । ରାଜା ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେସି – ‘‘ପଦୁମୱତିଯା ଦୁବ୍ଭିକା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ଏତିସ୍ସା ଏୱ ଦାସିଯୋ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନା’’ତି। ସା ‘‘ତାସଂ ସକଲନଗରେନ ଦାସିଭାୱୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ମମ ଦାସିଯୋ ଭୁଜିସ୍ସା କାତୁଂ ଲଭାମି ଦେୱା’’ତି ରାଜାନଂ ପୁଚ୍ଛି। ତୱ ଇଚ୍ଛା ଦେୱୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତମେୱ ଭେରିଚାରିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ପଦୁମୱତିଦେୱିଯା ଅତ୍ତନୋ ଦାସିଯୋ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ସବ୍ବାୱ ଭୁଜିସ୍ସା କତାତି ପୁନ ଭେରିଂ ଚରାପେଥା’’ତି ଆହ। ସା ତାସଂ ଭୁଜିସ୍ସଭାୱେ କତେ ଏକୂନାନି ପଞ୍ଚସତପୁତ୍ତାନି ତାସଂଯେୱ ହତ୍ଥେ ପୋସନତ୍ଥାଯ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ମହାପଦୁମକୁମାରଂଯେୱ ଗଣ୍ହି।

ଅଥ ଅପରଭାଗେ ତେସଂ କୁମାରାନଂ କୀଳନୱଯେ ସମ୍ପତ୍ତେ ରାଜା ଉଯ୍ୟାନେ ନାନାୱିଧଂ କୀଳନଟ୍ଠାନଂ କାରେସି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକକାଲେ ସବ୍ବେୱ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନେ ପଦୁମସଞ୍ଛନ୍ନାଯ ମଙ୍ଗଲପୋକ୍ଖରଣିଯା କୀଳନ୍ତା ନୱପଦୁମାନି ପୁପ୍ଫିତାନି ପୁରାଣପଦୁମାନି ଚ ୱଣ୍ଟତୋ ପତନ୍ତାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମସ୍ସ ତାୱ ଅନୁପାଦିନ୍ନକସ୍ସ ଏୱରୂପା ଜରା ପାପୁଣାତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ସରୀରସ୍ସ। ଇଦମ୍ପି ହି ଏୱଂଗତିକମେୱ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯୁଟ୍ଠାଯ ପଦୁମକଣ୍ଣିକାସୁ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିଂସୁ।

ଅଥ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତା ରାଜପୁରିସା ବହୁଗତଂ ଦିୱସଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ ୱେଲଂ ଜାନାଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ତେ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ତେ ପୁରିସା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ – ‘‘କୁମାରା ଦେୱ, ପଦୁମକଣ୍ଣିକାସୁ ନିସିନ୍ନା, ଅମ୍ହେସୁ କଥେନ୍ତେସୁପି ୱଚୀଭେଦଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ଯଥାରୁଚିଯା

ତେସଂ ନିସୀଦିତୁଂ ଦେଥାତି। ତେ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଗହିତାରକ୍ଖା ପଦୁମକଣ୍ଣିକାସୁ ନିସିନ୍ନନିଯାମେନେୱ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେସୁଂ। ପୁରିସା ପୁନଦିୱସେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ''ଦେୱା ୱେଲଂ ଜାନାଥା''ତି ଆହଂସୁ। ନ ମଯଂ ଦେୱା, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ନାମ ମଯନ୍ତି। ଅଯ୍ୟା, ତୁମ୍ହେ ଭାରିଯଂ କଥଂ କଥେଥ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ନାମ ତୁମ୍ହାଦିସା ନ ହୋନ୍ତି, ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲକେସମସ୍ସୁଧରା କାଯେ ପଟିମୁକ୍କଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରା ହୋନ୍ତୀତି। ତେ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥେନ ସୀସଂ ପରାମସିଂସୁ। ତାୱଦେୱ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାଯି, ଅଟ୍ଠ ପରିକ୍ଖାରା କାଯେ ପଟିମୁକ୍କାୱ ଅହେସୁଂ। ତତୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସେୱ ମହାଜନସ୍ସ ଆକାସେନ ନନ୍ଦମୂଲକପବ୍ଭାରଂ ଅଗମଂସୁ।

ସାପି ଖୋ, ପଦୁମୱତୀ ଦେୱୀ, ''ଅହଂ ବହୁପୁତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିପୁତ୍ତା ଜାତା''ତି ହଦଯସୋକଂ ପତ୍ୱା ତେନେୱ ସୋକେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ରାଜଗହନଗରଦ୍ୱାରଗାମକେ ସହତ୍ଥେନ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଜୀୱନକଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅପରଭାଗେ କୁଲଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ସାମିକସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ଯାଗୁଂ ହରମାନା ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ ଆରୋଚେସି – ''ପସ୍ସ, ଅଯ୍ୟ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ, ଏତେ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଭୋଜେସ୍ସାମା''ତି। ସୋ ଆହ – ''ସମଣସକୁଣା ନାମେତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଏୱଂ ଚରନ୍ତି, ନ ଏତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା''ତି। ତେ ତେସଂ କଥେନ୍ତାନଂଯେୱ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଓତରିଂସୁ। ସା ଇତ୍ଥୀ ତଂଦିୱସଂ ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଖଜ୍ଜଭୋଜନଂ ତେସଂ ଦତ୍ୱା ''ସ୍ୱେପି ଅଟ୍ଠ ଜନା ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଆହ। ସାଧୁ, ଉପାସିକେ, ତୱ ସକ୍କାରୋ ଏତ୍ତକୋୱ ହୋତୁ, ଆସନାନି ଚ ଅଟ୍ଠେୱ ହୋନ୍ତୁ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଦିସ୍ୱା ତୱ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେଯ୍ୟାସୀତି। ସା ପୁନଦିୱସେ ଅଟ୍ଠ ଆସନାନି ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ନିସୀଦି।

ନିମନ୍ତିତପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ସେସାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଅଦଂସୁ – ''ମାରିସା, ଅଜ୍ଜ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ମାତୁ ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା''ତି। ତେ ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ଏକତୋ ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମାତୁ-ଗେହଦ୍ୱାରେ ପାତୁରହେସୁଂ। ସାପି ପଠମଂ ଲଦ୍ଧସଞ୍ଞତାଯ ବହୂପି ଦିସ୍ୱା ନ କମ୍ପିତ୍ଥ, ସବ୍ବେପି ତେ ଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଆସନେସୁ ନିସୀଦାପେସି। ତେସୁ ପଟିପାଟିଯା ନିସୀଦନ୍ତେସୁ ନୱମୋ ଅଞ୍ଞାନି ଅଟ୍ଠ ଆସନାନି ମାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଧୁରାସନେ ନିସୀଦି। ଯାୱ ଆସନାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତାୱ ଗେହଂ ୱଡ୍ଢତି। ଏୱଂ ତେସୁ ସବ୍ବେସୁପି ନିସିନ୍ନେସୁ ସା ଇତ୍ଥୀ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ପଟିଯାଦିତଂ ସକ୍କାରଂ ପଞ୍ଚସତାନମ୍ପି ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଦତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ନୀଲୁପ୍ପଲହତ୍ଥକେ ଆହରିତ୍ୱା ନିମନ୍ତିତପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ପାଦମୂଲେ ଠପେତ୍ୱା ଆହ – ''ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ଇମେସଂ ନୀଲୁପ୍ପଲାନଂ ଅନ୍ତୋଗବ୍ଭୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ହୋତୂ''ତି ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ମାତୁ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଦନଂଯେୱ ଅଗମଂସୁ।

ସାପି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ନୀଲୁପ୍ପଲଗବ୍ଭସମାନୱଣ୍ଣତାଯ ଚସ୍ସା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅଥସ୍ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପରାଜାନୋ ଚ ସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣିଂସୁ – ''ଧୀତରଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେତୂ''ତି । ଅପହିଣନ୍ତୋ ନାମ ନାହୋସି। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସବ୍ବେସଂ ମନଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଉପାଯଂ ପନେକଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଧୀତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ପବ୍ବଜିତୁଂ ଅମ୍ମ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ''ତି ଆହ। ତସ୍ସା ପଚ୍ଛିମଭୱିକତ୍ତା ପିତୁୱଚନଂ ସୀସେ ଆସିତ୍ତସତପାକତେଲଂ ୱିଯ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ପିତରଂ ''ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ତାତା''ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସା ସକ୍କାରଂ କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସଯଂ ନେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସା ଅଚିରପବ୍ବଜିତାଯ ଏୱ ଉପୋସଥାଗାରେ କାଲୱାରୋ ପାପୁଣି। ସା ଦୀପଂ ଜାଲେତ୍ୱା ଉପୋସଥାଗାରଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦୀପସିଖାଯ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଓଲୋକଯମାନା ତେଜୋକସିଣାରମ୍ମଣଂ ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତଦେୱ ପାଦକଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅରହତ୍ତଫଲେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଚ ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନେ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ସା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଯମକପାଟିହାରିଯକରଣଦିୱସେ ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଟିହାରିଯଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ସୀହନାଦଂ ନଦି। ସତ୍ଥା ଇଦଂ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଜେତୱନୱିହାରେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିପାଟିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ପଟାଚାରାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୩୮। ଚତୁତ୍ଥେ ୱିନଯଧରାନଂ ଯଦିଦଂ ପଟାଚାରାତି ପଟାଚାରା ଥେରୀ ୱିନଯଧରାନଂ ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ୱିନଯଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିୱେଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସେଟ୍ଠିଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି।

ସା ଅପରଭାଗେ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ଏକେନ କମ୍ମକାରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ କତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଅତ୍ତନୋ ସମାନଜାତିକଂ କୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ କତସନ୍ଥୱସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି – ''ନ ତ୍ୱଂ ସ୍ୱେ ପଟ୍ଠାଯ ମଂ ପଟିହାରସତେନପି ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭିସ୍ସସି, ସଚେ ତେ କମ୍ମଂ ଅତ୍ଥି, ଇଦାନି ମଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାହୀ''ତି। ସୋ ''ଏୱଂ ହୋତୂ''ତି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ହତ୍ଥସାରଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଆଦାଯ ନଗରତୋ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ଯୋଜନାନି ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗାମକେ ୱାସଂ କପ୍ପେସି।

ଅଥ ଅପରଭାଗେ ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଗବ୍ଭେ ପରିପକ୍କେ ''ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅନାଥଟ୍ଠାନଂ, କୁଲଗେହଂ ଗଚ୍ଛାମ ସାମୀ''ତି ଆହ। ସୋ ''ଅଜ୍ଜ ଗଚ୍ଛାମ, ସ୍ୱେ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କାଲଂ ୱୀତିନାମେସି। ସା ତସ୍ସ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ''ନାଯଂ ବାଲୋ ମଂ ନେସ୍ସତୀ''ତି ତସ୍ମିଂ ବହି ଗତେ ''ଏକିକାୱ କୁଲଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଗେହେ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପଟିୱିସ୍ସକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''କୁଲଗେହଂ ଗତା''ତି ସୁତ୍ୱା ''ମଂ ନିସ୍ସାଯ କୁଲଧୀତା ଅନାଥା ଜାତା''ତି ପଦାନୁପଦିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସମ୍ପାପୁଣି। ତସ୍ସା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୱ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ତତୋ ''ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ମଯଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ, ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେୱ ନିପ୍ଫନ୍ନୋ, ଇଦାନି ଗନ୍ତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମା''ତି ପଟିନିୱତ୍ତିଂସୁ। ପୁନ ତସ୍ସା କୁଚ୍ଛିଯଂ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠାସୀତି ପୁରିମନଯେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପନସ୍ସା ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନେ ଜାତମତ୍ତେଯେୱ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ମହାମେଘୋ ଉଟ୍ଠହି। ସା ତଂ ପୁରିସଂ ଆହ – ''ସାମି, ଅୱେଲାଯ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ମେଘୋ ଉଟ୍ଠିତୋ, ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାତୁଂ ୱାଯମାହୀ''ତି। ସୋ ''ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଦଣ୍ଡକେହି କୁଟିକଂ କତ୍ୱା ''ଛଦନତ୍ଥାଯ ତିଣଂ ଆହରିସ୍ସାମୀ''ତି ଏକସ୍ମିଂ ମହାୱମ୍ମିକପାଦେ ତିଣଂ ଛିନ୍ଦତି। ଅଥ ନଂ ୱମ୍ମିକେ ନିପନ୍ନୋ କଣ୍ହସପ୍ପୋ ପାଦେ ଡଂସି, ସୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ପତିତୋ। ସାପି ''ଇଦାନି ଆଗମିସ୍ସତି, ଇଦାନି ଆଗମିସ୍ସତୀ''ତି ସକଲରତ୍ତିଂ ଖେପେତ୍ୱା ''ଅଦ୍ଧା ମଂ ସୋ 'ଅନାଥା ଏସା'ତି ମଗ୍ଗେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଆଲୋକେ ସଞ୍ଜାତେ ପଦାନୁସାରେନ ଓଲୋକେନ୍ତୀ ୱମ୍ମିକପାଦେ ପତିତଂ ଦିସ୍ୱା ''ମଂ ନିସ୍ସାଯ ନଟ୍ଠୋ ପୁରିସୋ''ତି ପରିଦେୱିତ୍ୱା ଦହରଦାରକଂ ପସ୍ସେନାଦାଯ ମହଲ୍ଲକଂ ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗାହାପେତ୍ୱା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ ଉତ୍ତାନନଦିଂ ଦିସ୍ୱା ''ଦ୍ୱେପି ଦାରକେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଆଦାଯ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି ଜେଟ୍ଠକଂ ଓରିମତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ଦହରଂ ପରତୀରଂ ନେତ୍ୱା ପିଲୋତିକଚୁମ୍ବଟକେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ପୁନ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ''ଇତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ନଦିଂ ଓତରି।

ଅଥସ୍ସା ନଦୀମଜ୍ଝଂ ପତ୍ତକାଲେ ଏକୋ ସେନୋ ''ମଂସପିଣ୍ଡୋ ଅଯ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଦାରକଂ ୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ସା ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ସେନଂ ପଲାପେସି। ତସ୍ସା ତଂ ହତ୍ଥୱିକାରଂ ଦିସ୍ୱା ମହଲ୍ଲକଦାରକୋ ''ମଂ ପକ୍କୋସତୀ''ତି ସଞ୍ଞାଯ ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ସୋତେ ପତିତୋ ଯଥାସୋତଂ ଅଗମାସି । ସୋପି ସେନୋ ତସ୍ସା ଅସମ୍ପତ୍ତାଯ ଏୱ ତଂ ଦହରଦାରକଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଗମାସି। ସା ବଲୱସୋକାଭିଭୂତା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଇମଂ ୱିଲାପଗୀତଂ ଗାଯନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛତି –

''ଉଭୋ ପୁତ୍ତା କାଲଙ୍କତା, ପନ୍ଥେ ମଯ୍ହଂ ପତୀ ମତୋ''ତି।

ସା ଏୱଂ ୱିଲପମାନାୱ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା କୁଲସଭାଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ସୋକୱସେନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ୱୱତ୍ଥପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ''ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏୱଂୱିଧଂ ନାମ କୁଲଂ ଅତ୍ଥି, କତରଂ ତଂ ଗେହ''ନ୍ତି ପଟିପୁଚ୍ଛି। ତ୍ୱଂ ତଂ କୁଲଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସସି? ତେସଂ ୱସନଗେହଂ ୱାତପ୍ପହାରେନ ପତିତଂ, ତତ୍ଥେୱ ତେ ସବ୍ବେପି ଜୀୱିତକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତା, ଅଥ ନେ ଖୁଦ୍ଦକମହଲ୍ଲକେ ଏକଚିତକସ୍ମିଂଯେୱ ଝାପେନ୍ତି, ପସ୍ସ ଏସା ଧୂମୱଟ୍ଟି ପଞ୍ଞାଯତୀତି। ସା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱାୱ କିଂ ତୁମ୍ହେ ୱଦଥା''ତି ଅତ୍ତନୋ ନିୱତ୍ଥସାଟକଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଜାତନିଯାମେନେୱ ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ କନ୍ଦମାନା ଞାତୀନଂ ଚିତକଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ୱିଲାପଗୀତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ପରିଦେୱମାନା –

''ଉଭୋ ପୁତ୍ତା କାଲଙ୍କତା, ପନ୍ଥେ ମଯ୍ହଂ ପତୀ ମତୋ;

ମାତା ପିତା ଚ ଭାତା ଚ, ଏକଚିତକସ୍ମିଂ ଡଯ୍ହରେ''ତି। –

ଆହ। ଅଞ୍ଞେନ ଜନେନ ସାଟକଂ ଦିନ୍ନମ୍ପି ଫାଲେତ୍ୱା ଫାଲେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତି। ଅଥ ନଂ ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ମହାଜନୋ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଚରତି। ଅଥସ୍ସା ''ଅଯଂ ପଟାଚାରଂ ପଟପରିହରଣଂ ୱିନା ଚରତୀ''ତି ପଟାଚାରାତେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଯସ୍ମା ଚସ୍ସା ସୋ ନଗ୍ଗଭାୱେନ ଅଲଜ୍ଜୀଆଚାରୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ପତିତୋ ଆଚାରୋ ଅସ୍ସାତି ପଟାଚାରାତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥରି ମହାଜନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ମେତ୍ତାଫରଣେନ ଫରିତ୍ୱା ''ସତିଂ

ପଟିଲଭ, ଭଗିନି, ସତିଂ ପଟିଲଭ, ଭଗିନୀ''ତି ଆହ। ତସ୍ସା ସଞ୍ଚୁ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ବଲୱହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଆଗତଂ, ସା ତତ୍ଥେୱ ଭୂମିୟଂ ନିସୀଦି। ଅୱିଦୂରେ ଠିତୋ ପୁରିସୋ ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ଖିପିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସା ତଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଅସ୍ସୋସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଚରିୟୱସେନ ଇମା ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥା ଆହ –

''ନ ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ତାଣାୟ, ନ ପିତା ନାପି ବନ୍ଧୱା;

ଅନ୍ତକେନାଧିପନ୍ନସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାତୀସୁ ତାଣତା।

''ଏତମତ୍ଥୱସଂ ଞତ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତୋ ସୀଲସଂୱୁତୋ;

ନିବ୍ବାନଗମନଂ ମଗ୍ଗଂ, ଖିପ୍ପମେୱ ୱିସୋଧୟେ''ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୮-୨୮୯);

ସା ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ୟଥାଠିତାୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୟାଚି। ସତ୍ଥା ''ତସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜା''ତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ୱିନୟପିଟକେ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ପଟାଚାରଂ ୱିନୟଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୩୯। ପଞ୍ଚମେ ଧମ୍ମକଥିକାନନ୍ତି ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ ପରାଧୀନୱୁତ୍ତି... 

ପରାୟତ୍ତଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପଦୁମୁତ୍ତରସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଗ୍ଗସାୱକସ୍ସ ସୁଜାତତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ୟାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ଖେମାଥେରିୟା ଅଭିନୀହାରୱସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଫୁସ୍ସବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନେସା ସଞ୍ଚୁ ୱେମାତିକାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଭାତିକାନଂ ଦାନାଧିକାରେ ଠପିତକମ୍ମିକସ୍ସ ଗେହେ ୱସମାନା ''ଏକଂ ଦେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱେ ଅଦାସି। ଏୱଂ ସବ୍ବଂ ଅପରିହାପେନ୍ତୀ ଦତ୍ୱା ଦ୍ୱେନୱୁତିକପ୍ପେ ଅତିକ୍କମ୍ମ କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସନପରିୱେଣଂ କାରେତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ୱିସାଖସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ଗତା। ୱିସାଖସେଟ୍ଠି ନାମ ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ସହାୟକୋ ରଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଧିଂ ଦସବଲସ୍ସ ପଠମଦସ୍ସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଅପରଭାଗେ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସଚ୍ଛାକାସି।

ସୋ ତଂଦିୱସଂ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୋପାନମତ୍ଥକେ ଠିତାୟ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାୟ ହତ୍ଥେ ପସାରିତେ ହତ୍ଥଂ ଅନାଲମ୍ବିତ୍ୱାୱ ପାସାଦଂ ଅଭିରୁହି। ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି ''ଇମଂ ଦେଥ, ଇମଂ ହରଥା''ତି ନ ବ୍ୟାହରି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନା କଟଚ୍ଛୁଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱିସମାନା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ମେ ହତ୍ଥାଲମ୍ବକଂ ଦେନ୍ତିୟାପି ହତ୍ଥଂ ନ ଆଲମ୍ବି, ଭୁଞ୍ଜମାନୋପି କିଞ୍ଚି ନ କଥେତି, କୋ ନୁ ଖୋ ମୟ୍ହଂ ଦୋସୋ''ତି? ଅଥ ନଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ''କୋ ନୁ ଖୋ ମେ, ଅୟ୍ୟ, ଦୋସୋ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ ତୁୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ସନ୍ଥୱୱସେନ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ଠାତୁଂ ୱା ଆହରାପେତ୍ୱା ଖାଦିତୁଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱା ଅଭବ୍ବୋ। ତ୍ୱଂ ସଚେ ଇଚ୍ଛସି, ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ୱସ। ନୋ ଚେ ଇଚ୍ଛସି, ୟତ୍ତକେନ ତେ ଧନେନ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କୁଲଘରଂ ଗଚ୍ଛାହୀତି। ଅୟ୍ୟପୁତ୍ତ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ଛଡ୍ଡିତଖେଳଂ ୱମିତୱମନଂ ସୀସେନ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନ ଚରିସ୍ସାମି, ମୟ୍ହଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନାଥାତି। ୱିସାଖୋ ''ସାଧୁ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନେ''ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେତ୍ୱା ଧମ୍ମଦିନ୍ନଂ ସୁୱଣ୍ଣସିୱିକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସୟଂ ପବ୍ବଜତ୍ଥାୟ ପେସେସି।

ସା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ତାୱ ସେଟ୍ଠି ଘରମଜ୍ଝେ ଠିତୋୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ ଅକାସି, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ମୟାପି ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଅୟ୍ୟେ, ମୟ୍ହଂ ଆକିଣ୍ଣଟ୍ଠାନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ରମତି, ଗାମକାୱାସଂ ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଆହ। ଥେରିୟୋ ତସ୍ସା ମହାକୁଲା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତଭାୱେନ ଚିତ୍ତଂ ୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତିୟୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗାମକାୱାସଂ ଅଗମଂସୁ। ସା ଅତୀତେ ମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରତାୟ ନଚିରସ୍ସେୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ''ମୟ୍ହଂ କିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ଇଧ ୱସିତ୍ୱା କିଂ କରିସ୍ସାମି, ରାଜଗହମେୱ ଗଚ୍ଛାମି, ତତ୍ର ମଂ ନିସ୍ସାୟ ବହୂ ଞାତିସଙ୍ଘୋ ପୁଞ୍ଞାନି କରିସ୍ସତୀ''ତି ଥେରିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ନଗରମେୱ ପଚ୍ଚାଗତା।

ୱିସାଖୋ ତସ୍ସା ଆଗତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ସୀଘଂ ଆଗତା ଉକ୍କଣ୍ଠିତା ନୁ ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସାୟନ୍ହସମୟେ ତସ୍ସା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ''ଉକ୍କଣ୍ଠିତଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଅୟୁତ୍ତ''ନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାଦିୱସେନ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି, ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଖଗ୍ଗେନ ଉପ୍ପଲନାଳଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୀ ୱିୟ ପୁଚ୍ଛିତଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ଉପାସକୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଥେରିୟା ଞାଣସ୍ସ ସୂରଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗତଟ୍ଠାନେ ପଟିପାଟିୟା ତୀସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ସବ୍ବାକାରେନ ପଞ୍ହେ

ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଉଗ୍ଗହବସେନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେପି ପୁଚ୍ଛି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଥେରୀପି ଉପାସକସ୍ସ ଯାୱ ଅନାଗାମିଫଲାୱ ୱିସଯଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଧାୱତୀ’’ତି ତଂ ନିୱତ୍ତେନ୍ତୀ ‘‘ଅଚ୍ଚସରା, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ପଞ୍ହେ, ନାସକ୍ଖି ପଞ୍ହାନଂ ପରିଯନ୍ତଂ ଗହେତୁଂ, ନିବ୍ବାନୋଗଧଞ୍ହି, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ନିବ୍ବାନପରାଯଣଂ ନିବ୍ବାନପରିଯୋସାନଂ। ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଚ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି। ଯଥା ଚ ତେ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରୋତି, ତଥା ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୬) ଆହ।

ୱିସାଖୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଗଂ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନନଯଂ କଥେସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମମ ଧୀତାଯ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତଣ୍ହା ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯସ୍ସ ପୁରେ ଚ ପଚ୍ଛା ଚ, ମଜ୍ଝେ ଚ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚନଂ;

ଅକିଞ୍ଚନଂ ଅନାଦାନଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୪୨୧);

ତତୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଯ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ୱିସାଖଂ ଉପାସକଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ପଣ୍ଡିତା, ୱିସାଖ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ମହାପଞ୍ଞା ୱିସାଖ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ। ମଂ ଚେପି ତ୍ୱଂ, ୱିସାଖ, ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାସି, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ, ଯଥା ତଂ ଧମ୍ମଦିନ୍ନାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ବ୍ୟାକତଂ, ଏସୋ ଚେୱେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଧାରେହୀ’’ତି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିପାଟିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇଦମେୱ ଚୂଳୱେଦଲ୍ଲଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରିଂ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ନନ୍ଦାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୦। ଛଟ୍ଠେ ଝାଯୀନଂ ଯଦିଦଂ ନନ୍ଦାତି ଝାନାଭିରତାନଂ, ନନ୍ଦା ଥେରୀ, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଝାନାଭିରତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା ତତୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ମହାପଜାପତିଗୋତମିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ନନ୍ଦାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ରୂପନନ୍ଦାତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା ଅପରଭାଗେ ଉତ୍ତମରୂପଭାୱେନ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ନାମ ଜାତା।

ସା ଅମ୍ହାକଂ ଦସବଲେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନନ୍ଦଞ୍ଚ ରାହୁଲଞ୍ଚ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପକ୍କନ୍ତେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତକାଲେ ‘‘ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ଚ ରାହୁଲମାତା ଚ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତା’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଇମାସଂ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଯ୍ହଂ ଇଧ କିଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ମହାପଜାପତିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ‘‘ସତ୍ଥା ରୂପଂ ଗରହତୀ’’ତି ସତ୍ଥୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଓୱାଦୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ ପେସେତ୍ୱା ଓୱାଦଂ ଆହରାପେତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ରୂପମଦମତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦଂ ଅତ୍ତନାୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୁ, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଅଞ୍ଞା ପେସେତବ୍ବା’’ତି ଆହ। ତତୋ ରୂପନନ୍ଦା ଅଞ୍ଞଂ ମଗ୍ଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ଅକାମା ଓୱାଦଂ ଅଗମାସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଚରିତୱସେନ ଇଦ୍ଧିଯା ଏକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ବୀଜମାନଂ ୱିଯ ଅକାସି। ରୂପନନ୍ଦା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଅକାରଣେନେୱ ପମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନାଗଚ୍ଛାମି, ଏୱରୂପାପି ଇତ୍ଥିଯୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ୱିସ୍ସତ୍ଥା ଚରନ୍ତି। ମମ ରୂପଂ ଏତାସଂ ରୂପସ୍ସ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସିଂ, ଅଜାନିତ୍ୱାୱ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ନ ଆଗତମ୍ହୀ’’ତି ତମେୱ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ପୁବ୍ବହେତୁସମ୍ପନ୍ନତାଯ ‘‘ଅଟ୍ଠୀନଂ ନଗରଂ କତ’’ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୧୫୦) ଧମ୍ମପଦେ ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା –

‘‘ଚରଂ ୱା ଯଦି ୱା ତିଟ୍ଠଂ, ନିସିନ୍ନୋ ଉଦ ୱା ସଯ’’ନ୍ତି। (ସୁ। ନି। ୧୯୫) –

ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସି। ସା ତସ୍ମିଂଯେୱ ରୂପେ ଖଯୱଯଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ଖେମାଥେରିଯା ୱତ୍ଥୁନା ସଦିସମେୱାତି ନ ୱିତ୍ଥାରିତଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ରୂପନନ୍ଦା, ଝାନାଭିରତାନଂ ଅନ୍ତରେ ଧୁରପ୍ପତ୍ତା ଅହୋସି। ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ପଟିପାଟିଯା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ନନ୍ଦାଥେରିଂ ଝାଯୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୋଣାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୧। ସତ୍ତମେ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନନ୍ତି ପଗ୍ଗହିତପରିପୁଣ୍ଣୱୀରିୟାନଂ ସୋଣା ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତୀନଗରେ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ଘରାୱାସେ ୱୁତ୍ଥା ବହୂ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ଲଭିତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ତେ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ''ଅୟଂ ଅମ୍ହାକଂ କିଂ କରିସ୍ସତୀ''ତି ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତଂ ''ମାତା''ତି ସଞ୍ଞମ୍ପି ନ କରିଂସୁ। ବହୁପୁତ୍ତିକସୋଣା ତେସଂ ଅତ୍ତନି ଅଗାରୱଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଘରାୱାସେନ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ''ଅୟଂ ୱତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ଅୟୁତ୍ତଂ କରୋତୀ''ତି ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ତଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ଆହରନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅୟଂ ଯାୱଜ୍ଜଦିୱସା ସିକ୍ଖାମତ୍ତମ୍ପି ନ ଜାନାତୀ''ତି ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପଣ୍ଡେସୁଂ। ସା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗା ''ଅତ୍ତନୋ ଗତିୱିସୋଧନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନେପି ଠିତଟ୍ଠାନେପି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାୟତି। ସା ଯଥେୱ ପୁବ୍ବେ ବହୁପୁତ୍ତିକସୋଣତ୍ଥେରୀତି ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ, ଏୱଂ ପଚ୍ଛା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସୋଣତ୍ଥେରୀତି ପାକଟା ଜାତା।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତିୟୋ ''ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକଂ ତାପେୟ୍ୟାସି, ସୋଣେ''ତି ୱତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ସାପି ଉଦକତାପନତୋ ପୁରେତରମେୱ ଅଗ୍ଗିସାଲାୟ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରଂ ସଜ୍ଝାୟନ୍ତୀ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେସି। ସତ୍ଥା ଗନ୍ଧକୁଟିୟଂ ନିସିନ୍ନୋୱ ଇମଂ ଓଭାସଗାଥଂ ଅଭାସି –

''ୟୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୧୫);

ସା ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ଆଗନ୍ତୁକଜନୋ ଚ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱାୱ ମୟି ଅୱଞ୍ଞାୟ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ୱା ବହୁଂ ଅପୁଞ୍ଞମ୍ପି ପସୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ସଂଲକ୍ଖଣକାରଣଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ସା ଉଦକଭାଜନଂ ଉଦ୍ଧନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଅଗ୍ଗିଂ ନ ଅକାସି। ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନଂ ଓଲୋକେନ୍ତିୟୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଇମଂ ମହଲ୍ଲିକଂ 'ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଦକଂ ତାପେହୀ'ତି ଅୱୋଚୁମ୍ହ, ଅଜ୍ଜାପି ଉଦ୍ଧନେ ଅଗ୍ଗିମ୍ପି ନ କରୋତୀ''ତି ଆହଂସୁ। ଅୟ୍ୟେ, କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅଗ୍ଗିନା, ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାୟିତୁକାମା ଭାଜନତୋ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ନ୍ହାୟଥାତି? ତାପି ''ଭୱିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ କାରଣ''ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକେ ହତ୍ଥଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଉଣ୍ହଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକକୁଟଂ ଆହରିତ୍ୱା ଉଦକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଗହିତଗହିତଟ୍ଠାନଂ ପରିପୂରତି। ତଦା ସବ୍ବାୱ ତସ୍ସା ଅରହତ୍ତେ ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦହରତରା ତାୱ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ''ମୟଂ, ଅୟ୍ୟେ, ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ତୁମ୍ହେ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ୱିହେଠେତ୍ୱା ୱିହେଠେତ୍ୱା କଥୟିମ୍ହ, ଖମଥ ନୋ''ତି ଖମାପେସୁଂ। ୱୁଡ୍ଢତରାପି ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ''ଖମ, ଅୟ୍ୟେ''ତି ଖମାପେସୁଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ''ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟଭାୱେନ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା''ତି ଥେରିୟା ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ସୋଣତ୍ଥେରିଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ବକୁଲାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୨। ଅଟ୍ଠମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ୟଦିଦଂ ବକୁଲାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ, ବକୁଲା ଥେରୀ, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ସା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁମ୍ହି ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କୁଣ୍ଡଲକେସାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୩। ନୱମେ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନନ୍ତି ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ, ଭଦ୍ଦା କୁଣ୍ଡଲକେସା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟମ୍ପି ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା

ୱୀସତି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଦସ ସୀଲାନି ସମାଦାୟ କୋମାରିକବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତୀ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସନପରିୱେଣଂ କାରେତ୍ୱା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଭଦ୍ଦାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ତଂଦିୱସଂୟେୱ ଚ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଜାତୋ। ତସ୍ସ ଜାତୱେଲାୟ ରାଜନିୱେସନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସକଲନଗରେ ଆୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ପାତୋୱ ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜାନଂ ସୁଖସେୟ୍ୟଂ ପୁଚ୍ଛି। ରାଜା "କୁତୋ ମେ, ଆଚରିୟ, ସୁଖସେୟ୍ୟା, ଅଜ୍ଜ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ରାଜନିୱେସନେ ଆୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିତାନି ଦିସ୍ୱା ଭୟପ୍ପତ୍ତା ଅହୁମ୍ହା"ତି ଆହ। ମହାରାଜ, ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ମା ଚିନ୍ତୟିତ୍ଥ, ନ ତୁମ୍ହାକଂୟେୱ ଗେହେ ଆୱୁଧାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ, ସକଲନଗରେ ଏୱଂ ଅହୋସୀତି। କିଂ କାରଣା, ଆଚରିୟାତି? ଅମ୍ହାକଂ ଗେହେ ଚୋରନକ୍ଖତ୍ତେନ ଦାରକୋ ଜାତୋ, ସୋ ସକଲନଗରସ୍ସ ସତ୍ତୁ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସେତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ। ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଦ୍ଦୱୋ ନତ୍ଥି, ସଚେ ପନ ଇଚ୍ଛଥ, ହାରେମ ନନ୍ତି। ଅମ୍ହାକଂ ପୀଳାୟ ଅସତିୟା ହାରଣକମ୍ମଂ ନତ୍ଥୀତି। ପୁରୋହିତୋ "ମମ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଆଗତୋ"ତି ସତ୍ତୁକୋତେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅକାସି। ସେଟ୍ଠିଗେହେପି ଭଦ୍ଦା ୱଡ୍ଢତି, ପୁରୋହିତଗେହେପି ସତ୍ତୁକୋ ୱଡ୍ଢତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଧାୱନୱିଧାୱନେନ କୀଳିତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ତନୋ ୱିଚରଣଟ୍ଠାନେ ୟଂ ୟଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ତଂ ସବ୍ବଂ ଆହରିତ୍ୱା ମାତାପିତୂନଂ ଗେହଂ ପୂରେତି। ପିତା ନଂ କାରଣସହସ୍ସମ୍ପି ୱତ୍ୱା ୱାରେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ୱୟପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବାକାରେନାପି ୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ନୀଲସାଟକେ ଦତ୍ୱା ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦନୌପକରଣଞ୍ଚ ସିଙ୍ଘାଟକୟନ୍ତଞ୍ଚ ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା "ତ୍ୱଂ ଇମିନାୱ କମ୍ମେନ ଜୀୱାହୀ"ତି ନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସୋ ତଂଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସିଙ୍ଘାଟକୟନ୍ତଂ ଖିପିତ୍ୱା କୁଲାନଂ ପାସାଦେ ଆରୁୟ୍ହ ସନ୍ଧିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରକୁଲେସୁ ନିକ୍ଖିତ୍ତଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନା ଠପିତଂ ୱିୟ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ସକଲନଗରେ ତେନ ଅୱିଲୁତ୍ତଗେହଂ ନାମ ନାହୋସି। ଏକଦିୱସଂ ରାଜା ରଥେନ ନଗରେ ୱିଚରନ୍ତୋ ସାରଥିଂ ପୁଚ୍ଛି – "କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଘରେ ଛିଦ୍ଦମେୱ ପଞ୍ଞାୟତୀ"ତି। ଦେୱ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ସତ୍ତୁକୋ ନାମ ଚୋରୋ ଭିତ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୁଲାନଂ ସନ୍ତକଂ ହରତୀତି। ରାଜା ନଗରଗୁତ୍ତିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା "ଇମସ୍ମିଂ କିର ନଗରେ ଏୱରୂପୋ ନାମ ଚୋରୋ ଅତ୍ଥି, କସ୍ମା ନଂ ନ ଗଣ୍ହସୀ"ତି ଆହ। ମୟଂ, ଦେୱ, ତଂ ଚୋରଂ ସହୋଡ୍ଢଂ ପସ୍ସିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମାତି। ସଚେ ଅଜ୍ଜ ନଂ ଚୋରଂ ଗଣ୍ହସି, ଜୀୱସି। ସଚେ ନ ଗଣ୍ହସି, ରାଜାଣଂ ତେ କରିସ୍ସାମୀତି। ଏୱଂ ଦେୱାତି ନଗରଗୁତ୍ତିକୋ ସକଲନଗରେ ମନୁସ୍ସେ ଚାରେତ୍ୱା ତଂ ଭିତ୍ତିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରନ୍ତଂ ସହୋଡ୍ଢମେୱ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସି। ରାଜା "ଇମଂ ଚୋରଂ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଘାତେଥା"ତି ଆହ। ନଗରଗୁତ୍ତିକୋ ରଞ୍ଞୋ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ତଂ ଚୋରଂ ଚତୁକ୍କେ ଚତୁକ୍କେ ପହାରସହସ୍ସେନ ତାଳେନ୍ତୋ ଗାହାପେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରଂ ଗଚ୍ଛତି।

ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଅୟଂ ଭଦ୍ଦା ନାମ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ମହାଜନସ୍ସ କୋଲାହଲସଦ୍ଦେନ ସୀହପଞ୍ଜରଂ ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ ତଂ ସତ୍ତୁକଂ ଚୋରଂ ତଥା ନୀୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ହଦୟଂ ସନ୍ଧାରେନ୍ତୀ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିରିସୟନେ ଅଧୋମୁଖା ନିପଜ୍ଜି । ସା ଚ ତସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଏକଧୀତା, ତେନସ୍ସା ଞାତକା ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ମୁଖୱିକାରଂ ସହିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ମାତା ସୟନେ ନିପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା "କିଂ କରୋସି, ଅମ୍ମା"ତି ପୁଚ୍ଛି। ଏତଂ ୱଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ନୀୟମାନଂ ଚୋରଂ ଅଦ୍ଦସ, ଅମ୍ମାତି? ଆମ, ଅମ୍ମାତି। ଏତଂ ଲଭମାନା ଜୀୱିସ୍ସାମି, ଅଲଭମାନାୟ ମେ ମରଣମେୱାତି। ତେ ତଂ ନାନପ୍ପକାରେନପି ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା "ମରଣା ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ"ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେସୁଂ। ଅଥସ୍ସା ପିତା ନଗରଗୁତ୍ତିକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା "ମୟ୍ହଂ ଧୀତା ଚୋରେ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତା, ୟେନ କେନଚି ଉପାୟେନ ଇମଂ ମୁଞ୍ଚା"ତି ଆହ। ସୋ "ସାଧୂ"ତି ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା ୟାୱ ସୂରିୟସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମନା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପପଞ୍ଚାପେତ୍ୱା ସୂରିୟେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ଚାରକତୋ ଏକଂ ମନୁସ୍ସଂ ନୀହରାପେତ୍ୱା ସତ୍ତୁକସ୍ସ ବନ୍ଧନଂ ମୋଚେତ୍ୱା ସତ୍ତୁକଂ ସେଟ୍ଠିଗେହଂ ପେସେତ୍ୱା ତେନ ବନ୍ଧନେନ ଇତରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଘାତେସି। ସେଟ୍ଠିଦାସାପି ସତ୍ତୁକଂ ଗହେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ ନିୱେସନଂ ଆଗମଂସୁ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ସେଟ୍ଠି "ଧୀତୁ ମନଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ"ତି ସତ୍ତୁକଂ ଗନ୍ଧୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରପଟିମଣ୍ଡିତଂ କାରେତ୍ୱା ପାସାଦଂ ପେସେସି। ଭଦ୍ଦାପି "ପରିପୁଣ୍ଣୋ ମେ ସଙ୍କପ୍ପୋ"ତି ଅନେକାଲଙ୍କାରେନ ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ତଂ ପରିଚରତି।

ସତ୍ତୁକୋ କତିପାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – "ଇମିସ୍ସା ପସାଧନଭଣ୍ଡକଂ ମୟ୍ହଂ ଭୱିସ୍ସତି, କେନଚି ଉପାୟେନ ଇମଂ ଆଭରଣଂ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ସମୀପେ ସୁଖେନ ନିସିନ୍ନକାଲେ ଭଦ୍ଦଂ ଆହ – "ମୟ୍ହଂ ଏକଂ ୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ"ତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ସହସ୍ସଲାଭଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱିୟ ତୁଟ୍ଠମାନସା "ୱିସ୍ସତ୍ଥଂ ୱଦେହି, ଅୟ୍ୟା"ତି ଆହ। ତ୍ୱଂ ଚିନ୍ତେସି – "ମଂ ନିସ୍ସାୟ ଇମିନା ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧ"ନ୍ତି, ଅହଂ ପନ ଗହିତମତ୍ତୋୱ ଚୋରପପାତପବ୍ବତେ ଅଧିୱତ୍ଥାୟ ଦେୱତାୟ "ସଚାହଂ ଜୀୱିତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ବଲିକମ୍ମଂ ତେ ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଆୟାଚିଂ। ତଂ ନିସ୍ସାୟ ମୟା ଜୀୱିତଂ ଲଦ୍ଧଂ , ସୀଘଂ ବଲିକମ୍ମଂ ସଜ୍ଜାପେହୀତି। ଭଦ୍ଦା, "ଅହଂ ତସ୍ସ ମନଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ"ତି ବଲିକମ୍ମଂ ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ଏକୟାନେ ଆରୁୟ୍ହ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚୋରପପାତପବ୍ବତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା "ପବ୍ବତଦେୱତାୟ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ଅଭିରୁହିତୁଂ ଆରଦ୍ଧା। ସତ୍ତୁକୋ ଚିନ୍ତେସି – "ସବ୍ବେସୁ ଅଭିରୁହନ୍ତେସୁ ମମ ଇମିସ୍ସା ଆଭରଣଂ ଗହେତୁଂ ନ ଓକାସୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ତମେୱ ବଲିଭାଜନଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ପବ୍ବତଂ ଅଭିରୁହି।

ସୋ ଭଦ୍ଦାଯ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତୋ ପିଯକଥଂ ନ କଥେତି। ସା ଇଙ୍ଗିତେନେୱ ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଞ୍ଞାସି। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତୱ ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କାଯାରୁଳ୍ହଂ ତେ ପସାଧନଂ ଏତ୍ଥ ଭଣ୍ଡିକଂ କରୋହୀ’’ତି। ସାମି ମଯ୍ହଂ କୋ ଅପରାଧୋତି? କିଂ ପନାହଂ, ବାଲେ, ବଲିକମ୍ମତ୍ଥଂ ଆଗତୋତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି? ଅହଞ୍ହି ଇମିସ୍ସା ଦେୱତାଯ ଯକନଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟଂ, ବଲିକମ୍ମାପଦେସେନ ପନ ତୱ ଆଭରଣଂ ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ଆଗତୋମ୍ହୀତି। କସ୍ସ ପନ, ଅଯ୍ୟ, ପସାଧନଂ, କସ୍ସ ଅହନ୍ତି? ମଯଂ ଏୱରୂପଂ ନ ଜାନାମ, ଅଞ୍ଞଂ ତୱ ସନ୍ତକଂ, ଅଞ୍ଞଂ ମମ ସନ୍ତକନ୍ତି। ସାଧୁ, ଅଯ୍ୟ, ଏକଂ ପନ ମେ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ପୂରେଥ, ଅଲଙ୍କତନିଯାମେନେୱ ମେ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ଆଲିଙ୍ଗିତୁଂ ଦେଥାତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁରତୋ ଆଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ଆଲିଙ୍ଗନ୍ତୀ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ପବ୍ବତପପାତେ ପାତେସି। ସୋ ପତନ୍ତୋ ଆକାସେଯେୱ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣୋ ଅହୋସି। ତାଯ କତଂ ୱିଚିତ୍ରଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ପବ୍ବତେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଗୁଣକିତ୍ତନୱସେନ ଇମା ଗାଥା ଆହ –

‘‘ନ ସୋ ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ, ପୁରିସୋ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ଇତ୍ଥୀପି ପଣ୍ଡିତା ହୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଚକ୍ଖଣା।

‘‘ନ ସୋ ସବ୍ବେସୁ ଠାନେସୁ, ପୁରିସୋ ହୋତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ଇତ୍ଥୀପି ପଣ୍ଡିତା ହୋତି, ମୁହୁତ୍ତମପି ଚିନ୍ତଯେ’’ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୩୧-୩୨);

ତତୋ ଭଦ୍ଦା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ନ ସକ୍କା ମଯା ଇମିନା ନିଯାମେନ ପୁନ ଗେହଂ ଗନ୍ତୁଂ, ଇତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି, ନିଗଣ୍ଠାରାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଗଣ୍ଠେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ଅଥ ନଂ ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘କେନ ନିଯାମେନ ପବ୍ବଜ୍ଜା ହୋତୂ’’ତି? ଯଂ ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଉତ୍ତମଂ, ତଦେୱ କରୋଥାତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସା ତାଲଟ୍ଠିନା କେସେ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସୁଂ। କେସା ପୁନ ୱଡ୍ଢନ୍ତା ରାସିରାସିୱସେନ କୁଣ୍ଡଲାୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିଂସୁ। ସା ତେନେୱ କାରଣେନ କୁଣ୍ଡଲକେସା ନାମ ଜାତା। ସା ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜିତଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ‘‘ଏତେସଂ ଇତୋ ଉତ୍ତରି ୱିସେସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଗାମନିଗମରାଜଧାନିଯୋ ୱିଚରନ୍ତୀ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଣ୍ଡିତା ଅତ୍ଥି , ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ଜାନନସିପ୍ପଂ ସବ୍ବମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅଥସ୍ସା ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ସିକ୍ଖିତଭାୱେନ ପଟିୱାଦଂ ଦାତୁଂ ସମତ୍ଥା ନ ହୋନ୍ତି। ସା ଅତ୍ତନା ସଦ୍ଧିଂ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅଦିସ୍ୱା ଯଂ ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ପୱିସତି, ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରେ ୱାଲୁକରାସିଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଠପେତି। ‘‘ଯୋ ମମ ୱାଦଂ ଆରୋପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ସୋ ଇମଂ ସାଖଂ ମଦ୍ଦତୂ’’ତି ସମୀପେ ଠିତାନଂ ଦାରକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦେତି। ତଂ ସତ୍ତାହମ୍ପି ମଦ୍ଦନ୍ତା ନ ହୋନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କମତି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱା ଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଜେତୱନେ ୱିହରତି। କୁଣ୍ଡଲକେସାପି ଖୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସମାନା ପୋରାଣକନିଯାମେନେୱ ୱାଲୁକାରାସିମ୍ହି ସାଖଂ ଠପେତ୍ୱା ଦାରକାନଂ ସଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ପାୱିସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମସେନାପତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପୱିଟ୍ଠେ ଏକକୋୱ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତୋ ୱାଲୁକାଥୂପେ ଜମ୍ବୁସାଖଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ଅଯଂ ଠପିତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଦାରକା ତଂ କାରଣଂ ଅପରିହାପେତ୍ୱା କଥେସୁଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଇମଂ ଗହେତ୍ୱା ମଦ୍ଦଥ, ଦାରକାତି। ତେସୁ ଥେରସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେ ମଦ୍ଦିତୁଂ ନ ୱିସହିଂସୁ, ଏକଚ୍ଚେ ତଂଖଣେଯେୱ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ଅକଂସୁ। କୁଣ୍ଡଲକେସା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତୀ ତଂ ସାଖଂ ମଦ୍ଦିତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ସେତଂ କମ୍ମ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଅଥସ୍ସା ଧମ୍ମସେନାପତିନା କାରାପିତଭାୱଂ କଥଯିଂସୁ। ସା ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଇମଂ ସାଖଂ ମଦ୍ଦାପେତୁଂ ନୋ ୱିସହିସ୍ସତି, ଅଦ୍ଧା ମହନ୍ତୋ ଏସୋ ଭୱିସ୍ସତି । ଅହମ୍ପି ପନ ଖୁଦ୍ଦିକା ଭୱନ୍ତୀ ନ ସୋଭିସ୍ସାମି, ଅନ୍ତୋଗାମମେୱ ପୱିସିତ୍ୱା ପରିସାଯ ସଞ୍ଞଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ଅସୀତିକୁଲସହସ୍ସନିୱାସେ ନଗରେ ସଭାଗସଭାଗୱସେନ ସବ୍ବେୱ ସଞ୍ଜାନିଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଥେରୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ଅଥାଯଂ କୁଣ୍ଡଲକେସା ମହାଜନପରିୱୁତା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେହି ସାଖା ମଦ୍ଦାପିତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ, ମଯା ମଦ୍ଦାପିତାତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅମ୍ହାକଂ ୱାଦୋ ହୋତୁ, ଭନ୍ତେତି । ହୋତୁ, ଭଦ୍ଦେତି। କସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା ହୋତୁ, କସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି? ପୁଚ୍ଛା ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ପତ୍ତା, ତ୍ୱଂ ପନ ତୁଯ୍ହଂ ଜାନନକଂ ପୁଚ୍ଛାତି। ସା ଥେରେନ ଦିନ୍ନଅନୁମତିଯା ସବ୍ବମେୱ ଅତ୍ତନୋ ଜାନନକଂ ୱାଦଂ ପୁଚ୍ଛି, ଥେରୋ ସବ୍ବଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ସା ସବ୍ବଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ତଯା ବହୁଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ, ମଯମ୍ପି ଏକଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛାମା’’ତି। ପୁଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେତି। ଏକଂ ନାମ କିନ୍ତି? କୁଣ୍ଡଲକେସା ‘‘ନ ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକମ୍ପି ନ ଜାନାସି, ଅଞ୍ଞଂ କିଂ ଜାନିସ୍ସସୀତି? ସା ଥେରସ୍ସ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ମମ ସରଣଗମନକମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଧୁରୱିହାରେ ୱସତି, ତଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାହୀତି। ସା ‘‘ଏୱଂ କରିସ୍ସାମି, ଭନ୍ତେ’’ତି ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥୁ

ଧମ୍ମଦେସନାୱେଲାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରାଯ ଚରିଯାୱସେନ ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ସହସ୍ସମପି ଚେ ଗାଥା, ଅନତ୍ଥପଦସଂହିତା;

ଏକଂ ଗାଥାପଦଂ ସେଯ୍ୟୋ, ଯଂ ସୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ମତୀ''ତି। (ଧ। ପ। ୧୦୧);

ସା ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଯଥାଠିତାୱ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ଅପରଭାଗେ ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ କଥା ଉଦପାଦି – ''ମହନ୍ତା ୱତାଯଂ ଭଦ୍ଦା କୁଣ୍ଡଲକେସା, ଯା ଚତୁପ୍ପଦିକଗାଥାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା''ତି। ସତ୍ଥା ତଂ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଥେରିଂ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଭଦ୍ଦାକାପିଲାନୀଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୪। ଦସମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ନିୱୁତ୍ଥକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ତାନଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀନଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସାମିଭଗିନିଯା ସଦ୍ଧିଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତୀ ତାଯ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଦିନ୍ନେ, ''ଅଯଂ ଇମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ୱତ୍ତେତୀ''ତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ମହାଜନୋ ''ବାଲା ଅଯ''ନ୍ତି ଗରହିତ୍ୱା, ''ଯାଯ ତେ ସଦ୍ଧିଂ କଲହୋ କତୋ, ତସ୍ସା କିଞ୍ଚି ନ କରୋସି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତେ କିଂ ଅପରଜ୍ଝତୀ''ତି ଆହ। ସା ତେସଂ ୱଚନେନ ଲଜ୍ଜାଯମାନା ପୁନ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା କଲଲଂ ହାରେତ୍ୱା ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣେନ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଚତୁମଧୁରସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଉପରି ଆସିତ୍ତେନ ପଦୁମଗବ୍ଭୱଣ୍ଣେନ ସପ୍ପିନା ୱିଜ୍ଜୋତମାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ''ଯଥା ଅଯଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଏୱଂ ଓଭାସଜାତଂ ମେ ସରୀରଂ ହୋତୂ''ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସୀତି ସବ୍ବଂ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ପନ ଦକ୍ଖିଣମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧମୂଲଂ ଗତୋ, ଅଯଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ୱାମମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ମାତୁଗାମସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅନନୁଞ୍ଞାତଭାୱେନ ପରିବ୍ବାଜିକାରାମଂ ଅଗମାସି। ଯଦା ପନ ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭି, ତଦା ସା ଥେରୀ ଥେରିଯା ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ୱିପସ୍ସନାଯ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଚାଣେ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଭଦ୍ଦାକଚ୍ଚାନାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୫। ଏକାଦସମେ ମହାଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତାନନ୍ତି ମହତିଯୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ପତ୍ତାନଂ, ଭଦ୍ଦା କଚ୍ଚାନା, ନାମ ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଏକସ୍ସ ହି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋୱ ଜନା ମହାଭିଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି, ନ ଅୱସେସସାୱକା। ଅୱସେସସାୱକା ହି କପ୍ପସତସହସ୍ସମେୱ ଅନୁସ୍ସରିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ପରଂ। ମହାଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତା ପନ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି। ଅମ୍ହାକମ୍ପି ସତ୍ଥୁ ସାସନେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ବାକୁଲତ୍ଥେରୋ ଭଦ୍ଦା କଚ୍ଚାନାତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଏତ୍ତକଂ ଅନୁସ୍ସରିତୁଂ ସକ୍ଖିଂସୁ। ତସ୍ମା ଅଯଂ ଥେରୀ ମହାଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗା ନାମ ଜାତା। ଭଦ୍ଦା କଚ୍ଚାନାତି ତସ୍ସା ନାମଂ। ଭଦ୍ଦକଞ୍ଚନସ୍ସ ହି ଉତ୍ତମସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱିଯ ତସ୍ସା ସରୀରୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି, ସା ତସ୍ମା ଭଦ୍ଦକଞ୍ଚନାତି ନାମଂ ଲଭି, ସା ପଚ୍ଛା କଚ୍ଚାନାତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତା। ରାହୁଲମାତାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ।

ସା ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ମହାଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଭଦ୍ଦା କଚ୍ଚାନାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସା ଅପରଭାଗେ ରାହୁଲକୁମାରଂ ନାମ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା

ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ଲୋକାନୁଗ୍ଗହଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଞାତୀନଂ ସଙ୍ଗହଂ ଅକାସି। ଅପରଭାଗେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜେ ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ପଞ୍ଚହି ମାତୁଗାମସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜି। ରାହୁଲମାତାପି ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀପି ଥେରିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ସା ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭଦ୍ଦକଚ୍ଚାନତ୍ଥେରୀତ୍ୱେୱ ପାକଟା ଅହୋସି। ସା ଅପରଭାଗେ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ଚିଣ୍ଣୱସୀ ଅହୋସି, ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନା ଏକାୱଜ୍ଜନେନ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ତସ୍ସା ତସ୍ମିଂ ଗୁଣେ ପାକଟେ ଜାତେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ମହାଭିଞ୍ଞାପ୍ପତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କିସାଗୋତମୀଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୬। ଦ୍ୱାଦସମେ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନନ୍ତି ତୀହି ଲୂଖେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ପଂସୁକୂଲଂ ଧାରେନ୍ତୀନଂ, କିସାଗୋତମୀ, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଗୋତମୀତି ତସ୍ସା ନାମଂ, ଥୋକଂ କିସଧାତୁକତ୍ତା ପନ କିସାଗୋତମୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଯମ୍ପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଦୁଗ୍ଗତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଏକଂ କୁଲଂ ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ନଂ ‘‘ଦୁଗ୍ଗତକୁଲସ୍ସ ଧୀତା’’ତି ପରିଭୱିଂସୁ।

ସା ଅପରଭାଗେ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି, ଅଥସ୍ସା ସମ୍ମାନମକଂସୁ। ସୋ ପନସ୍ସା ଦାରକୋ ଆଧାୱିତ୍ୱା ପରିଧାୱିତ୍ୱା କୀଳନୱଯେ ଠିତୋ କାଲମକାସି, ତସ୍ସା ସୋକୋ ଉଦପାଦି। ସା ‘‘ଅହଂ ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଗେହେ ହତଲାଭସକ୍କାରା ହୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକ୍କାରଂ ପାପୁଣିଂ, ଇମେ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତଂ ବହି ଛଡ୍ଡେତୁମ୍ପି ୱାଯମେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ପୁତ୍ତଂ ଅଙ୍କେନାଦାଯ ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦେଥା’’ତି ଗେହଦ୍ୱାରପଟିପାଟିଯା ୱିଚରତି। ଦିଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ମନୁସ୍ସା ‘‘କତ୍ଥ ତେ ମତକସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଣିଂ ପହରିତ୍ୱା ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତି। ସା ତେସଂ କଥାଯ ନେୱ ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ଏକୋ ପଣ୍ଡିତପୁରିସୋ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ପୁତ୍ତସୋକେନ ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପଂ ପତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ଏତିସ୍ସା ପନ ଭେସଜ୍ଜଂ ନ ଅଞ୍ଞୋ ଜାନିସ୍ସତି, ଦସବଲୋୱ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ତୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜଂ ଅଞ୍ଞୋ ଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସଦେୱକେ ପନ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଦସବଲୋ ଧୁରୱିହାରେ ୱସତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାହୀ’’ତି। ସା ‘‘ସଚ୍ଚଂ ପୁରିସୋ କଥେତୀ’’ତି ପୁତ୍ତମାଦାଯ ତଥାଗତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୱେଲାଯ ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ‘‘ପୁତ୍ତସ୍ସ ମେ ଭେସଜ୍ଜଂ ଦେଥ ଭଗୱା’’ତି ଆହ।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭଦ୍ଦକଂ ତେ ଗୋତମି କତଂ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ଇଧାଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା, ଗଚ୍ଛ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସକଲନଗରଂ ଚରିତ୍ୱା ଯସ୍ମିଂ ଗେହେ କୋଚି ମତପୁବ୍ବୋ ନତ୍ଥି, ତତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକଂ ଆହରା’’ତି ଆହ। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ତୁଟ୍ଠମାନସା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଠମଗେହେଯେୱ ‘‘ଦସବଲୋ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ସିଦ୍ଧତ୍ଥକଂ ଆହରାପେତି, ସିଦ୍ଧତ୍ଥକଂ ମେ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ହନ୍ଦ ଗୋତମୀ’’ତି ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ଅହଂ ଏୱଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ କୋଚି ମତପୁବ୍ବୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି? କିଂ ୱଦେସି ଗୋତମି, କୋ ଇଧ ମତକେ ଗଣେତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି? ‘‘ତେନ ହି ଅଲଂ ନାହଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମି, ଦସବଲୋ ମଂ ଯତ୍ଥ ମତପୁବ୍ବୋ ନତ୍ଥି, ତତୋ ନଂ ଗଣ୍ହାପେତୀ’’ତି ଆହ। ସା ଇମିନାୱ ନିଯାମେନ ତତିଯଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସକଲନଗରେ ଅଯମେୱ ନିଯାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଇଦଂ ହିତାନୁକମ୍ପକେନ ବୁଦ୍ଧେନ ଦିଟ୍ଠଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଂୱେଗଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତୋୱ ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଆମକସୁସାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ପୁତ୍ତକ, ଅହଂ ଇମଂ ମରଣଂ ତୱେୱ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ନ ପନେତଂ ତୱେୱ, ମହାଜନସାଧାରଣୋ ଏସ ଧମ୍ମୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଆମକସୁସାନେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ନ ଗାମଧମ୍ମୋ ନୋ ନିଗମସ୍ସ ଧମ୍ମୋ,

ନ ଚାପିଯଂ ଏକକୁଲସ୍ସ ଧମ୍ମୋ;

ସବ୍ବସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସଦେୱକସ୍ସ,

ଏସେୱ ଧମ୍ମୋ ଯଦିଦଂ ଅନିଚ୍ଚତା’’ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୩।୮୨);

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ‘‘ଲଦ୍ଧୋ ତେ, ଗୋତମି, ସିଦ୍ଧତ୍ଥକୋ’’ତି ଆହ। ନିଟ୍ଠିତଂ, ଭନ୍ତେ, ସିଦ୍ଧତ୍ଥକେନ କମ୍ମଂ, ପତିଟ୍ଠଂ ପନ ମେ ଦେଥାତି ଆହ। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ତଂ ପୁତ୍ତପସୁସମ୍ମତ୍ତଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ;

ସୁତ୍ତଂ ଗାମଂ ମହୋଘୋୱ, ମଚ୍ଚୁ ଆଦାୟ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୭);

ସା ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ଯଥାଠିତାୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚି, ସତ୍ଥା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଅନୁଜାନି। ସା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସତ୍ଥାରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଉପସ୍ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ୟୋନିସୋମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେସି। ଅଥସ୍ସା ସତ୍ଥା ଇମଂ ଓଭାସଗାଥମାହ –

‘‘ୟୋ ଚ ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ଅପସ୍ସଂ ଅମତଂ ପଦଂ;

ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେୟ୍ୟୋ, ପସ୍ସତୋ ଅମତଂ ପଦ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୧୧୪);

ସା ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ପରିକ୍ଖାରୱଲଞ୍ଜେ ପରମୁକ୍କଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତୀହି ଲୂଖେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିଚରି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ଲୂଖଚୀୱରଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସିଙ୍ଗାଲକମାତାଥେରୀୱତ୍ଥୁ

୨୪୭। ତେରସମେ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନନ୍ତି ସଦ୍ଧାଲକ୍ଖଣେ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠାନଂ, ସିଙ୍ଗାଲକମାତା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସମାନଜାତିକଂ କୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାୟି, ତସ୍ସ ସିଙ୍ଗାଲକକୁମାରୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସାପି ତେନେୱ କାରଣେନ ସିଙ୍ଗାଲକମାତା ନାମ ଜାତା। ସା ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧସଦ୍ଧା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜି। ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ପଟିଲଭି। ସା ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାୟ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ସରୀରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଓଲୋକୟମାନାୱ ତିଟ୍ଠତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସା ସଦ୍ଧାଲକ୍ଖଣେ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସପ୍ପାୟଂ କତ୍ୱା ପସାଦନୀୟମେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସାପି ଥେରୀ ସଦ୍ଧାଲକ୍ଖଣମେୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ପଟିପାଟିୟା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଥେରିଂ ସଦ୍ଧାଧିମୁତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ପଞ୍ଚମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

ତେରସସୁତ୍ତପଟିମଣ୍ଡିତାୟ ଥେରିପାଳିୟା ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୬। ଛଟ୍ଠଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

ତପୁସ୍ସଭଲ୍ଲିକୱତ୍ଥୁ

୨୪୮। ଉପାସକପାଳିୟା ପଠମେ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନନ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ତପୁସ୍ସୋ ଚ ଭଲ୍ଲିକୋ ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ୱାଣିଜା ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଇମେ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତା ସତ୍ଥାରଂ ଦ୍ୱେ ଉପାସକେ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥୟିଂସୁ। ତେ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ଅସିତଞ୍ଜନନଗରେ କୁଟୁମ୍ବିୟଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ। ଜେଟ୍ଠଭାତିକୋ ତପୁସ୍ସୋ ନାମ ଅହୋସି, କନିଟ୍ଠୋ ଭଲ୍ଲିକୋ ନାମ।

ତେ ଅପରେନ ସମୟେନ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତା କାଲେନ କାଲଂ ପଞ୍ଚ ସକଟସତାନି ୟୋଜାପେତ୍ୱା ୱାଣିଜକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତା ଚରନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ

ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସଵଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ୱିହରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ସତ୍ତାହେ ରାଜାଯତନମୂଲେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତେ ୱାଣିଜା ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ସକଟସତେହି ତଂ ଠାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ତେସଂ ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ତଭାୱେ ମାତା ତସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିଵତ୍ତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ''ଇଦାନି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆହାରୋ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନ ହି ସକ୍କା ଇତୋ ପରଂ ନିରାହାରେହି ଯାପେତୁଂ। ଇମେ ଚ ମେ ପୁତ୍ତା ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେହି ଅଜ୍ଜ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦାପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପଞ୍ଚସୁ ସକଟସତେସୁ ଯୁତ୍ତଗୋଣାନଂ ଗମନୁପଚ୍ଛେଦଂ ଅକାସି। ତେ ''କିଂ ନାମେତ''ନ୍ତି ନାନାୱିଧାନି ନିମିତ୍ତାନି ଓଲୋକେନ୍ତି। ଅଥ ତେସଂ କିଲମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସରୀରେ ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ''କିଂ କାରଣା କିଲମଥ? ତୁମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞୋ ଯକ୍ଖାୱଟ୍ଟୋ ୱା ଭୂତାୱଟ୍ଟୋ ୱା ନାଗାୱଟ୍ଟୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଅହଂ ପନ ୱୋ ଅତୀତତ୍ତଭାୱେ ମାତା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଭୁମ୍ମଦେୱତା ହୁତ୍ୱା ନିଵତ୍ତା। ଏସ ଦସବଲୋ ରାଜାଯତନମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ପଠମଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦେଥା''ତି।

ତେ ତସ୍ସା କଥଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠମାନସା ହୁତ୍ୱା ମନ୍ଥଞ୍ଚ ମଧୁପିଣ୍ଡିକଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣଥାଲକେନ ଆଦାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ଇମଂ ଭୋଜନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଆହଂସୁ। ସତ୍ଥା ଅତୀତବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ ଓଲୋକେସି, ଅଥସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋ ସେଲମଯେ ପତ୍ତେ ଉପନାମେସୁଂ। ସତ୍ଥା ''ତେସଂ ମହପ୍ଫଲଂ ହୋତୂ''ତି ଚତ୍ତାରୋପି ପତ୍ତେ ''ଏକୋୱ ପତ୍ତୋ ହୋତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ତେ ୱାଣିଜା ତଥାଗତସ୍ସ ପତ୍ତେ ମନ୍ଥଞ୍ଚ ମଧୁପିଣ୍ଡିକଞ୍ଚ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପରିଭୁତ୍ତକାଲେ ଉଦକଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ସତ୍ଥାରଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ନେସଂ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଦ୍ୱେପି ଜନା ଦ୍ୱେୱାଚିକେ ସରଣେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥାରଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଗନ୍ତୁକାମା , ''ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ପରିଚରଣଚେତିଯଂ ଦେଥା''ତି ୱଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ସୀସଂ ପରାମସିତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଜନାନଂ ଅଟ୍ଠ କେସଧାତୁଯୋ ଅଦାସି। ତେ ଉଭୋପି ଜନା କେସଧାତୁଯୋ ସୁୱଣ୍ଣସମୁଗ୍ଗେସୁ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ନେତ୍ୱା ଅସିତଞ୍ଜନନଗରଦ୍ୱାରେ ଜୀୱକେସଧାତୁଯା ଚେତିଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେସୁଂ। ଉପୋସଥଦିୱସେ ଚେତିଯତୋ ନୀଲରସ୍ମିଯୋ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ସତ୍ଥା ପନ ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସକେ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜନେ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସେଟ୍ଠିୱତ୍ଥୁ

୨୪୯। ଦୁତିଯେ ଦାଯକାନନ୍ତି ଦାନାଭିରତାନଂ ସୁଦତ୍ତୋ, ଗହପତି, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିଵତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଦାଯକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ସୁମନସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ନିଵତ୍ତି, ସୁଦତ୍ତୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅପରଭାଗେ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଦାଯକୋ ଦାନପତି ହୁତ୍ୱା ତେନେୱ ଗୁଣେନ ପତ୍ଥଟନାମଧେଯ୍ୟୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ଭଣ୍ଡଂ ଆଦାଯ ରାଜଗହେ ଅତ୍ତନୋ ପିଯସହାଯକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ବଲୱପଚ୍ଚୂସକାଲେ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ୱିୱଟେନ ଦ୍ୱାରେନ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଦୁତିଯଦିୱସେ ଚ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ସତ୍ଥୁ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନମଗ୍ଗେ ସତସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଯୋଜନିକୱିହାରେ କାରେତ୍ୱା ଜେତୱନଂ କୋଟିସନ୍ଥାରେନ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହି କୋଟୀହି କିଣିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାରସହି କୋଟୀହି ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ୱିହାରେ ନିଟ୍ଠିତେ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ପୁରେଭତ୍ତପଚ୍ଛାଭତ୍ତେସୁ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାରସହି କୋଟୀହି ୱିହାରମହଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ୱିହାରମହୋ ନୱହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସି , ''ପଞ୍ଚହୀ''ତି ଅପରେ। ତେମାସେ ପନ ସଵାଚରିଯାନଂ ୱିୱାଦୋ ନତ୍ଥି।

ଏୱଂ ଚତୁପଣ୍ଣାସକୋଟିଧନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଗେହେ ଏୱରୂପଂ ଦାନଂ ପୱତ୍ତେସି। ଦେୱସିକଂ ପଞ୍ଚ ସଲାକଭତ୍ତସତାନି ହୋନ୍ତି, ପଞ୍ଚ ପକ୍ଖିକଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ସଲାକଯାଗୁସତାନି, ପଞ୍ଚ ପକ୍ଖିକଯାଗୁସତାନି, ପଞ୍ଚ ଧୁରଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ଗମିକଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ଗିଲାନଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକଭତ୍ତସତାନି, ପଞ୍ଚ ଆସନସତାନି ଗେହେ ନିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତାନେୱ ହୋନ୍ତୀତି। ଅଥ ନଂ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ଉପାସକେ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଦାଯକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଚିତ୍ତଗହପତିୱତ୍ଥୁ

୨୫୦। ତତିଯେ ଧମ୍ମକଥିକାନନ୍ତି ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଉପାସକାନଂ ଚିତ୍ତୋ, ଗହପତି, ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିଵତ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା

ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ ମିଗଲୁଦ୍ଦକଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ଅରଞ୍ଞେ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲେ ଏକଦିୱସଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ମିଗମାରଣତ୍ଥାଯ ସତ୍ତିଂ ଆଦାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମିଗରୂପାନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଏକସ୍ମିଂ ଅକତପବ୍ଭାରେ ସସୀସଂ ପଂସୁକୂଲଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପାସାଣଫଲକେ ନିସିନ୍ନଂ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଦିସ୍ୱା ''ଏକୋ ଅଯ୍ୟୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ନିସିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱେଗେନ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଉଦ୍ଧନେ ହିଯ୍ୟୋ ଆଭତମଂସଂ, ଏକସ୍ମିଂ ଭତ୍ତଂ ପଚାପେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଚାରିକେ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା ତେସଂ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ସମାଦାପେତ୍ୱା, ''ଅଯ୍ୟେ, ପରିୱିସଥା''ତି ଅଞ୍ଞେ ଆଣାପେତ୍ୱା ତଂ ଭତ୍ତଂ କୁଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଣ୍ଣେନ ମୁଖଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା କୁଟଂ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ନାନାୱିଧାନି ପୁପ୍ଫାନି ଓଚିନିତ୍ୱା ପତ୍ତପୁଟକେନ ଗହେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ , ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଗହଂ କରୋଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଭତ୍ତସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ହତ୍ଥେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତେହି ମିସ୍ସକପୁପ୍ଫେହି ଥେରଂ ପୂଜେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ଠିତୋ ''ଯଥାଯଂ ରସପିଣ୍ଡପାତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପୁପ୍ଫପୂଜା ଚିତ୍ତଂ ପରିତୋସେତି, ଏୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ ପଣ୍ଣାକାରସହସ୍ସାନି ଚେୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣକୁସୁମୱସ୍ସଞ୍ଚ ୱସ୍ସତୂ''ତି ଆହ।

ଥେରୋ ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ଦିବ୍ବପୁପ୍ଫୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି, ସଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞାହି ଦେୱତାହି ଅଧିକତରେନ ରୂପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅହୋସି। ସୋ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ଜାତକାଲେୱସ୍ସ ସକଲନଗରେ ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତେନ ଓଧିନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣକୁସୁମୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ''ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ, ଜାତଦିୱସେୱସ୍ସ ସକଲନଗରଂ ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣେହି ପୁପ୍ଫେହି ୱିଚିତ୍ତଂ ଜାତ''ନ୍ତି ଚିତ୍ତକୁମାରୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅପରଭାଗେ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚଯେନ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯତ୍ଥେରାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ମହାନାମତ୍ଥେରୋ ନାମ ମଚ୍ଛିକାସଣ୍ଡନଗରଂ ଅଗମାସି। ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ତସ୍ସ ଇରିଯାପଥେ ପସୀଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଗେହଂ ଆନେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତେନ ପତିମାନେତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଅମ୍ବାଟକାରାମଂ ନାମ ଉଯ୍ୟାନଂ ନେତ୍ୱା ତତ୍ଥସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ କାରେତ୍ୱା ନିବଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତନୋ ଗେହେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି। ଥେରୋପି ତସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ସଳାଯତନୱିଭତ୍ତିମେୱ ଦେସେସି। ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି ପୁରିମଭୱେ ମଦ୍ଦିତସଙ୍ଖାରତାଯ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅନାଗାମିଫଲଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଇସିଦତ୍ତତ୍ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ନିୱେସନେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିଯୋସାନେ ଆଯସ୍ମତା ଥେରେନ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ ଉପାସକସ୍ସ ପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତେନ ପୁଟ୍ଠେ ଗିହିସହାଯକଭାୱେ ଞାତେ ''ନ ଇଦାନି ଇଧ ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତି ଯଥାସୁଖଂ ପକ୍କାମି। ପୁନେକଦିୱସଂ, ସେଟ୍ଠି ଗହପତି, ମହାନାମତ୍ଥେରଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିଯକରଣତ୍ଥଂ ଯାଚି । ସୋପି ତସ୍ସ ତେଜୋସମାପତ୍ତିପାଟିହାରିଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଇଦାନି ଇଧ ୱସିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଯଥାସୁଖଂ ପକ୍କାମି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସପରିୱାରା ଅମ୍ବାଟକାରାମଂ ଅଗମଂସୁ। ସେଟ୍ଠି ଗହପତି, ତେସଂ ମହାସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜେସି। ସୁଧମ୍ମତ୍ଥେରୋ ତଂ ଅସହମାନୋ ସେଟ୍ଠିଂ ତିଲସଙ୍ଗୁଳିକାୱାଦେନ ଖୁଂସେତ୍ୱା ତେନ ପଣାମିତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱାଦଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଓୱାଦେ ଠିତୋ ଚିତ୍ତଂ ଗହପତିଂ ଖମାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଅମ୍ବାଟକାରାମେ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତଦା ଉପାସକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଦସବଲଂ ଅଦିସ୍ୱାୱ ଚିରଂ ୱୀତିନାମେସିଂ, ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ଅଯୁତ୍ତଂ ତୁଚ୍ଛହତ୍ଥେନ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଆଦାଯ ''ଯେ ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁକାମା, ତେ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି ନଗରେ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ପୁରିସସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତୁଂ ପକ୍କାମି। ତିଂସଯୋଜନେ ମଗ୍ଗେ ଦେୱତା ପଣ୍ଣାକାରଂ ଉପଟ୍ଠପେସୁଂ। ସୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦି, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଆକାସା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣାନଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ୱସ୍ସଂ ୱସ୍ସି।

ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ସଳାଯତନୱିଭତ୍ତିମେୱ କଥେସି। ତସ୍ସ ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ଦସବଲସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସାପି ସକନିୱେସନତୋ ନୀତାନି ତଣ୍ଡୁଲତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ନ ଖୀଯିଂସୁ। ରାଜଗହୱାସିକେହି ପହିତପଣ୍ଣାକାରୋୱ ଅଲଂ ଅହୋସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସକଟେହି ଆଭତଂ ସବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦାସି। ସକଟେସୁ ତୁଚ୍ଛେସୁ ଜାତମତ୍ତେସ୍ୱେୱ ଦେୱତା ସତ୍ତ ରତନାନି ପୂରଯିଂସୁ। ମହାଜନନ୍ତରେ କଥା ଉଦପାଦି ''ଯାୱ ସକ୍କାରସମ୍ମାନପ୍ପତ୍ତୋ ୱତାଯଂ ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଧମ୍ମପଦେ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ସଦ୍ଧୋ ସୀଲେନ ସମ୍ପନ୍ନୋ, ଯସୋ ଭୋଗସମପ୍ପିତୋ;

ଯଂ ଯଂ ପଦେସଂ ଭଜତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ପୂଜିତୋ''ତି। (ଧ। ପ। ୩୦୩);

ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅରିଯସାୱକାନଂଯେୱ ଉପାସକାନଂ ପଞ୍ଚହି ସତେହି ପରିୱୁତୋ ୱିଚରତି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଉପାସକେ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ହତ୍ଥକଆଳୱକୱତ୍ଥୁ

୨୫୧ । ଚତୁତ୍ଥେ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହୀତି ଚତୁବ୍ବିଧେନ ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୁନା ପରିସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅଯଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଠାନନ୍ତରେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଆଳୱିରଟ୍ଠେ ଆଳୱିନଗରେ ଆଳୱକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ସ୍ୱେ ଭତ୍ତଚାଟିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଆଳୱକସ୍ସ ପେସେତବ୍ବୋ ଅହୋସି।

ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା – ଏକଦିୱସଂ କିର ଆଳୱକୋ ରାଜା ମିଗୱତ୍ଥାଯ ଅରଞ୍ଞଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକଂ ମିଗଂ ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଘାତେତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଧନୁକୋଟିଯଂ ଲଗେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱାତାତପେନ କିଲନ୍ତକାଯୋ ଏକଂ ସନ୍ଦଚ୍ଛାଯଂ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଦରଥଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ‘‘ତିଟ୍ଠ ତିଟ୍ଠ, ଭକ୍ଖୋସି ମେ’’ତି ହତ୍ଥେ ଗଣ୍ହି। ସୋ ଦଳ୍ହଂ ଗହିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞଂ ଉପାଯଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ‘‘ଦେୱସିକଂ ତେ ଏକେକପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚାଟିଭତ୍ତଂ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ନଗରଂ ଗତୋ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବନ୍ଧନାଗାରତୋ ଏକେକମନୁସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚାଟିଭତ୍ତଂ ପେସେସି। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ବନ୍ଧନାଗାରେ ମନୁସ୍ସେସୁ ଖୀଣେସୁ ‘‘ମହଲ୍ଲକମନୁସ୍ସେସୁ ଗଯ୍ହମାନେସୁ ରଟ୍ଠଖୋଭୋ ହୋତୀ’’ତି ତେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦହରକୁମାରେ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଆରଭିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନଗରେ ଦାରକମାତରୋ ଚ ଗବ୍ଭିନିଯୋ ଚ ଅଞ୍ଞଂ ରଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମଯନ୍ତେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଆଳୱକକୁମାରସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ କୁମାରୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପତ୍ଥିତପତ୍ଥନୋ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ଆଳୱକରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞଂ କୁମାରଂ ଅଲଭନ୍ତା ସ୍ୱେ କୁମାରଂ ଚାଟିଭତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଅଞ୍ଞାତକୱେସେନ ଆଳୱକସ୍ସ ଯକ୍ଖସ୍ସ ଭୱନଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦୋୱାରିକଂ ଗଦ୍ରଭଂ ନାମ ଯକ୍ଖଂ ଭୱନଂ ପୱିସନତ୍ଥାଯ ଯାଚି। ସୋ ଆହ – ‘‘ଭଗୱା ତୁମ୍ହେ ପୱିସଥ, ମଯ୍ହଂ ପନ ଆଳୱକସ୍ସ ଅନାରୋଚନଂ ନାମ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସୋ ହିମୱନ୍ତେ ଯକ୍ଖସମାଗମଂ ଗତସ୍ସ ଆଳୱକସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ସତ୍ଥାପି ତଂ ଭୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆଳୱକସ୍ସ ନିସୀଦନପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସାତାଗିରହେମୱତା ଆଳୱକସ୍ସ ଭୱନମତ୍ଥକେନ ଯକ୍ଖସମାଗମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଗମନେ ଅସମ୍ପଜ୍ଜମାନେ ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତା ସତ୍ଥାରଂ ଆଳୱକସ୍ସ ଭୱନେ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଯକ୍ଖସମାଗମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଳୱକସ୍ସ ତୁଟ୍ଠିଂ ପୱେଦଯିଂସୁ – ‘‘ଲାଭା ତେ, ଆୱୁସୋ ଆଳୱକ, ଯସ୍ସ ତେ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ ଭୱନେ ନିସିନ୍ନୋ , ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀ’’ତି। ସୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମେ ଏକସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସମଣସ୍ସ ମମ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ କଥେନ୍ତୀ’’ତି ଅନତ୍ତମନୋ କୋଧାଭିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମଯ୍ହଂ ଏତେନ ସମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ମେ ସହାଯା ନାମ ହୋଥା’’ତି ଦକ୍ଖିଣପାଦଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଟ୍ଠିଯୋଜନମତ୍ତଂ ପବ୍ବତକୂଟଂ ଅକ୍କମି, ତଂ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦ୍ୱିଧା ଅହୋସି। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଳୱକଯୁଦ୍ଧଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଆଳୱକୋ ପନ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ତଥାଗତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାନପ୍ପକାରେନ ଯୁଜ୍ଝନ୍ତୋପି କିଞ୍ଚି କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛି, ସତ୍ଥା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି । ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା କଥେତୁକାମେନ ଆଳୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧।୨୪୬) ଓଲୋକେତବ୍ବା।

ପୁନଦିୱସେ ଉଟ୍ଠିତେ ଅରୁଣେ ଚାଟିଭତ୍ତାହରଣୱେଲାଯ ସକଲନଗରେ ଗହେତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ଦାରକଂ ଅଦିସ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ଆହ – ‘‘ଗଣ୍ହିତୁଂ ଅଯୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପନ ଅତ୍ଥି, ତାତା’’ତି। ଆମ, ଦେୱ, ଅଜ୍ଜ ରାଜକୁଲେ ପୁତ୍ତୋ ଜାତୋତି। ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ମଯଂ ଜୀୱନ୍ତା ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମ, ଚାଟିଭତ୍ତେନ ନଂ ପେସେଥାତି। ତେ ଦେୱିଯା ୱିକ୍କନ୍ଦମାନାଯ ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ଚାଟିଭତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଳୱକସ୍ସ ଭୱନଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ହନ୍ଦ, ଅଯ୍ୟ, ତୱ ଭାଗଂ ପଟିଚ୍ଛାହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଆଳୱକୋ ତେସଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅରିଯସାୱକତ୍ତା ଲଜ୍ଜମାନୋ ଅଧୋମୁଖୋ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ଆହ – ‘‘ଇଦାନି ତେ, ଆଳୱକ, ଲଜ୍ଜନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଦାରକଂ ଗହେତ୍ୱା ମମ ହତ୍ଥେ ଠପେହୀ’’ତି। ତେ ରାଜପୁରିସା ଆଳୱକକୁମାରଂ ଆଳୱକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସୁଂ, ଆଳୱକୋ ତଂ ଆଦାଯ ଦସବଲସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ସତ୍ଥା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁନ ଆଳୱକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେସି, ଆଳୱକୋ ତଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜପୁରିସାନଂ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ଇତିସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ହତ୍ଥଂ ଗତତ୍ତା ‘‘ହତ୍ଥକୋ ଆଳୱକୋ’’ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ଅଥ ନଂ ତେ ରାଜପୁରିସା ତୁଟ୍ଠମାନସା ଆଦାଯ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ରାଜା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ଚାଟିଭତ୍ତଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୀ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା, ତାତା, ଏୱମେୱ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ଦେୱ, ରାଜକୁଲସ୍ସ ତୁଟ୍ଠି ଚ ୱଡ୍ଢି ଚ, ସତ୍ଥା ଆଳୱକସ୍ସ ଭୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଆଳୱକଂ ଦମେତ୍ୱା

ଉପାସକତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁମାରଂ ଅମ୍ମାକଂ ଦାପେସୀତି। ସତ୍ଥାପି ଆଳଵକଂ ପତ୍ତଚୀଵରଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଆଳଵିନଗରାଭିମୁଖୋ ପାୟାସି। ସୋ ନଗରଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ଲଜ୍ଜିତ୍ୱାଵ ଓସକ୍କତି। ସତ୍ଥା ନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ''ଲଜ୍ଜସି, ଆଳଵକା''ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନଗରଵାସିନୋ ମଂ ନିସ୍ସାୟ ମାତିମରଣଂ ପିତିମରଣଂ ପୁତ୍ତଦାରମରଣଞ୍ଚ ପାପୁଣିଂସୁ। ତେ ମଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଦଣ୍ଡେହିପି ଲେଡ୍ଡୂହିପି ପହରିସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମା ଓସକ୍କାମି, ଭନ୍ତେତି। ''ଆଳଵକ, ନତ୍ଥି ତେ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଭୟଂ, ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ଏହୀ''ତି ଵତ୍ୱା ନଗରସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଵନସଣ୍ଡେ ଅଟ୍ଠାସି। ଆଳଵକରାଜାପି ନାଗରେ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଗତୋ। ସତ୍ଥା ସମ୍ପତ୍ତପରିସାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାଵସାନେ ଚତୁରାସୀତି ପାଣସହସ୍ସାନି ଅମତପାନଂ ପିୱିଂସୁ। ତେ ଆଳଵକସ୍ସ ତତ୍ଥେଵ ଵସନଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ଅନୁସଂଵଚ୍ଛରଂ ବଲିକମ୍ମଂ ପଟ୍ଠପେସୁଂ।

ଆଳଵକୋପି ନାଗରେ ଧମ୍ମିକାୟ ରକ୍ଖାୟ ସଙ୍ଗଣ୍ହି। ସୋପି ଆଳଵକକୁମାରୋ ୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପଟିଵିଜ୍ଝି। ସୋ ସବ୍ବକାଲଂ ଅରିୟସାଵକୌପାସକାନଂ ପଞ୍ଚହି ସତେହି ପରିୱୁତୋ ଚରତି। ଅଥେକଦିଵସଂ ତେହି ଉପାସକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ସୁୱିନୀତଂ ପରିସଂ ଦିସ୍ୱା ''ମହତୀ ତେ, ଆଳଵକ, ପରିସା, କଥଂ ତଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହସୀ''ତି ଆହ। ଭଗଵା ଦାନେନ ତୁସ୍ସନ୍ତଂ ଦାନେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହାମି, ପିୟଵଚନେନ ତୁସ୍ସନ୍ତଂ ପିୟଵଚନେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହାମି, ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କିଚ୍ଚେସୁ ତେସଂ ନିତ୍ଥରଣେନ ତୁସ୍ସନ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନକିଚ୍ଚନିତ୍ଥରଣେନ ସଙ୍ଗଣ୍ହାମି, ସମାନତ୍ତଟ୍ଠାନେନ ତୁସ୍ସନ୍ତଂ ସମାନତ୍ତତାୟ ସଙ୍ଗଣ୍ହାମୀତି। ଏଵମେତଂ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସକେ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ହତ୍ଥକଂ ଆଳଵକଂ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହଵତ୍ଥୂହି ପରିସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ମହାନାମସକ୍କଵତ୍ଥୁ

୨୫୨। ପଞ୍ଚମେ ପଣୀତଦାୟକାନନ୍ତି ପଣୀତରସଦାୟକାନଂ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ପଣୀତରସଦାୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କପିଲଵତ୍ଥୁପୁରେ ସକ୍କରାଜକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଵୟପ୍ପତ୍ତୋ ଦସବଲସ୍ସ ପଠମଦସ୍ସନେଯେଵ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମୟେ ସତ୍ଥା ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ଵସ୍ସାଵାସଂ ଵସିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କପିଲଵତ୍ଥୁପୁରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ ପଟିଵସତି। ମହାନାମୋ ''ସତ୍ଥା ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏଵମାହ – ''ଭଗଵା ସୁତମେତଂ 'ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ କିର ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ଭିକ୍ଖାଚାରେନ କିଲମତୀ'ତି, ମମ ଚତୁମାସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ପଟିଜଗ୍ଗନେ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥ, ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସରୀରେ ଓଜଂ ପଵେସେସ୍ସାମୀ''ତି। ସତ୍ଥା ଅଧିଵାସେସି। ସୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିଵାସନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପୁନଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଣୀତରସଭୋଜନଚତୁମଧୁରାଦୀହି ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ପୁନ ଚତୁମାସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ମାସେ ପୂରେତ୍ୱା ପୁନ ଚତୁମାସଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ସକଲସଂଵଚ୍ଛରଂ ପଟିଜଗ୍ଗି। ସତ୍ଥା ତତୋ ପରଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ନାଦାସି। ମହାନାମୋ ପନ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅପରାପରଂ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତେନେଵ ନିୟାମେନ ସକ୍କାରଂ କରୋତି। ତସ୍ସ ସୋ ଗୁଣୋ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ପାକଟୋ ଜାତୋ। ଏଵମେତଂ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ସତ୍ଥା ପନ ଅପରଭାଗେ ଜେତଵନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ପଣୀତଦାୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉଗ୍ଗଗହପତିଵତ୍ଥୁ

୨୫୩। ଛଟ୍ଠେ ମନାପଦାୟକାନନ୍ତି ମନାପଂ ଚିତ୍ତରୁଚିତଭୋଜନଂ ଦାୟକାନଂ ଉଗ୍ଗୋ ଗହପତି, ୱେସାଲିକୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ମନାପଦାୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ୱେସାଲିୟଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ସ ଜାତକାଲେ ନାମଂ ଅନିୟାମିତଂ। ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସ ଅତ୍ତଭାଵୋପି ଉଗ୍ଗତୋ ଅହୋସି ସମିଦ୍ଧୋ, ଅଲଙ୍କତତୋରଣଂ ୱିୟ ଉସ୍ସିତଚିତ୍ତପଟୋ ୱିୟ ଚ ଅତିୱିରୋଚିତ୍ଥ। ଗୁଣାପିସ୍ସ ଉଗ୍ଗତା ଅହେସୁଂ। ସୋ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଉଗ୍ଗତତ୍ତା ଉଗ୍ଗସେଟ୍ଠିତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ସୋ ପନାୟଂ ଦସବଲସ୍ସ ପଠମଦସ୍ସନେଯେଵ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅପରଭାଗେ ତୀଣିପି ମଗ୍ଗଫଲାନି ସଚ୍ଛାକାସି। ସୋ ଅପରେନ ସମୟେନ...

ସତ୍ଥାପି ଖୋ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ନିୱେସନଦ୍ୱାରେଯେୱ ପାତୁରହୋସି। ସୋ ''ସତ୍ଥା ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ଅତିୱିୟ ଉସ୍ସାହଜାତୋ ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତଉତ୍ତରବୁଦ୍ଧାସନେ ସତ୍ଥାରଂ, ଅୱସେସଆସନେସୁ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନାନଗ୍ଗରସେହି ପରିୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ 'ମନାପଦାୟୀ ଲଭତେ ମନାପ'''ନ୍ତି। ଯଂ ଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମୟ୍ହଂ ମନାପଂ, ତଂ ତଂ ମୟା ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନମେୱା''ତି ସତ୍ଥାରଂ ଜାନାପେତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯଂ ଯଂ ତସ୍ସ ମନାପଂ, ତଂ ତଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି। ତଂ ପନ ସଙ୍ଗଂ ପଞ୍ଚକନିପାତେ ଉଗ୍ଗସୁତ୍ତେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗମିସ୍ସତି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଉପାସକଂ ମନାପଦାୟକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଉଗ୍ଗତଗହପତିୱତ୍ଥୁ

୨୫୪। ସତ୍ତମେ ସଙ୍ଘୁପଟ୍ଠାକାନନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ହତ୍ଥିଗାମକୋ ଉଗ୍ଗତୋ ଗହପତି, ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ସଙ୍ଘୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ହତ୍ଥିଗାମେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗତକୁମାରୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅପରଭାଗେ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ପାପୁଣି। ତେନ ସମୟେନ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ହତ୍ଥିଗାମଂ ପତ୍ୱା ନାଗୱନୁୟ୍ୟାନେ ୱିହରତି। ତଦା ଅୟଂ ଉଗ୍ଗତସେଟ୍ଠି ସତ୍ତାହଂ ପାନମଦମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନାଟକେହି ପରିୱୁତୋ ନାଗୱନୁୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିଚାରୟମାନୋ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ବଲୱହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାପେସି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବୋ ସୁରାମଦୋ ଅବ୍ଭୁଦ୍ଧଂ ଅଗମାସି। ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଅଥସ୍ସ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପଟିୱିଜ୍ଝି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନାଟକାନି ''ତୁମ୍ହେ ଯଥାସୁଖଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦାନାଭିରତୋ ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନମେୱ ଦେତି। ଦେୱତା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତି – ''ଗହପତି, ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେୱିଜ୍ଜୋ, ଅସୁକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛଳଭିଞ୍ଞୋ, ଅସୁକୋ ସୀଲୱା, ଅସୁକୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ''ତି। ସୋ ତାସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ଗୁଣଂ ତାୱ ଯଥାଭୂତତୋ ଜାନାତି, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ପନ ସମଚିତ୍ତେନେୱ ଦେତି। ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱାପି ତମେୱ ଗୁଣଂ କଥେତି। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ଗହପତିଂ ସଙ୍ଘୁପଟ୍ଠାକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୱତ୍ଥୁ

୨୫୫। ଅଟ୍ଠମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନନ୍ତି ଅୱିଗଚ୍ଛନସଭାୱେନ ଅଚଲେନ ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋତିସ୍ସ ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅପରଭାଗେ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଘରାୱାସେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ହୁତ୍ୱା ଚରତି। ଅଥ ସତ୍ଥା ପଚ୍ଚୂସସମୟେ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗହେତୁଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାୟ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ଅଗମାସି। ସୋ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ମହାକୁଲେ ଚେୱ ଜାତୋ, ଲୋକେ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାତୋ, ତେନସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମନଂ ନାମ ନ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦେସୁ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚପରିୟୋସାନେ ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚରିତୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ସତ୍ଥାପି ତଂ ଦମେତ୍ୱା ୱିହାରମେୱ ଗତୋ।

ତତୋ ମାରୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋ ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକୋ, ସତ୍ଥା ପନସ୍ସ ଅଜ୍ଜ ଗେହଂ ଗତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଂ ଅକରିତ୍ୱାତି ଯାୱସ୍ସ ମମ ୱିସୟା ଅତିକ୍କନ୍ତଭାୱଂ ୱା ଅନତିକ୍କନ୍ତଭାୱଂ ୱା ଜାନାମୀ''ତି ଅତ୍ତନୋ କାମରୂପିତାୟ ଦସବଲସ୍ସ ସରିକ୍ଖକଂ ରୂପଂ ମାପେତ୍ୱା ଚୀୱରଗ୍ଗହଣମ୍ପି ପତ୍ତଗ୍ଗହଣମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାକପ୍ପେନେୱ କତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଲକ୍ଖଣଧରୋ ହୁତ୍ୱା ସୂରମ୍ବଟ୍ଠସ୍ସ ଗେହଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋପି ''ପୁନ ଦସବଲୋ ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ''ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନିୟ୍ୟାନିକଗମନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଆଗତୋ''ତି ୱେଗେନ ''ଦସବଲୋ''ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ, ''ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଇଦାନେୱ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଗତା,

କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ପୁନ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ସୂରମ୍ବଟ୍ଠ ମଯା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତେନ ଏକଂ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା କଥିତଂ। ମଯା ହି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ‘ସବ୍ବେଓ୍ୱ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା’ତି କଥିତା, ନ ପନେତେ ସବ୍ବେଓ୍ୱ ଏଓ୍ୱରୂପା। ଏକଚ୍ଚେ ହି ଖନ୍ଧା ନିଚ୍ଚା ଧୁଓ୍ୱା ସସ୍ସତା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଆହ।

ତତୋ ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ କଥା ଅତିଓ୍ୱିଯ ଭାରିଯା। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା କଥନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଦସବଲସ୍ସ ମାରୋ କିର ପଟିପକ୍ଖୋ, ଅଦ୍ଧା ଅଯଂ ମାରୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ମାରୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅରିଯସାଓ୍ୱକେନ କଥିତକଥା ତସ୍ସ ଫରସୁପ୍ପହାରୋ ଓ୍ୱିଯ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ସକଭାଓ୍ୱେନ ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ଆମ, ସୂରମ୍ବଟ୍ଠ, ଅହଂ ମାରୋ’’ତି ଆହ। ‘‘ତାଦିସାନଂ ମାରାନଂ ସତମ୍ପି ସହସ୍ସମ୍ପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମମ ସଦ୍ଧଂ ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ମହାଗୋତମୋ ଦସବଲୋ ମଯ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ‘ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ବୋଧେତ୍ୱା ଦେସେସି, ମା ମେ ଘରଦ୍ୱାରେ ତିଟ୍ଠା’’ତି ଅଚ୍ଛରଂ ପହରି। ମାରୋ ତସ୍ସ ଓ୍ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିପ୍ଫରିତ୍ୱା କଥେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତତ୍ଥେଓ୍ୱ ଅନ୍ତରଧାଯି। ସୂରମ୍ବଟ୍ଠୋପି ସାଯନ୍ହସମଯେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାରେନ କତକିରିଯଂ କଥେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଏଓ୍ୱଂ ମାରୋ ମମ ସଦ୍ଧଂ ଚାଲେତୁଂ ଓ୍ୱାଯମିତ୍ଥା’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ଏତଦେଓ୍ୱ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ସୂରମ୍ବଟ୍ଠଂ ଅଓ୍ୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଜୀଓ୍ୱକଓ୍ୱତ୍ଥୁ

୨୫୬। ନଓ୍ୱମେ ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପସନ୍ନାନନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲିଯପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଉପାସକାନଂ ଜୀଓ୍ୱକୋ କୋମାରଭଚ୍ଚୋ ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ ହି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଓ୍ୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ । ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ଅଭଯରାଜକୁମାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ସାଲଓ୍ୱତିଯା ନାମ ରୂପୂପଜୀଓ୍ୱିନିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ରୂପୂପଜୀଓ୍ୱିନିଯୋ ଚ ନାମ ଓ୍ୱିଜାତକାଲେ ସଚେ ପୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଛଡ୍ଡେନ୍ତି। ସଚେ ଧୀତା, ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ଇତି ସା ତଂ ଦାରକଂ କତ୍ତରସୁପ୍ପକେନ ସଙ୍କାରକୂଟେ ଛଡ୍ଡାପେସି। ଅଥ ନଂ ଅଭଯୋ ରାଜକୁମାରୋ ରାଜୁପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭଣେ, ଏତଂ କାକେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣ’’ନ୍ତି ମନୁସ୍ସେ ପେସେତ୍ୱା ‘‘ଦାରକୋ ଦେଓ୍ୱା’’ତି। ଜୀଓ୍ୱତି, ଭଣେତି, ‘‘ଜୀଓ୍ୱତି, ଦେଓ୍ୱା’’ତି ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ପୋସାପେସି। ତସ୍ସ ଜୀଓ୍ୱତୀତି କଥିତତ୍ତା ଜୀଓ୍ୱକୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ, କୁମାରେନ ପୋସାପିତୋତି କୋମାରଭଚ୍ଚୋତି ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସୋଳସଓ୍ୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକକାଲେ ତକ୍କସିଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓ୍ୱେଜ୍ଜସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ବିମ୍ବିସାରରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ସକ୍କାରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚଣ୍ଡପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ରୋଗଂ ଫାସୁକଂ ଅକାସି। ସୋ ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ତଣ୍ଡୁଲସକଟସତାନି ସୋଳସ କହାପଣସହସ୍ସାନି ଦୁସ୍ସସହସ୍ସପରିଓ୍ୱାରଂ ଅନଗ୍ଘଂ ସିଓ୍ୱେଯ୍ୟକଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଞ୍ଚ ପେସେସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତ୍ଥା ରାଜଗହଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ଓ୍ୱିହରତି। ଜୀଓ୍ୱକୋ ସତ୍ଥୁ ଉସ୍ସନ୍ନଧାତୁକେ କାଯେ ଓ୍ୱିରେଚନଂ ଦତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ମମ ସନ୍ତକାଓ୍ୱ ହୋନ୍ତୂ’’ତି ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତନୋ ଓ୍ୱିହାରେ ଓ୍ୱସାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଭେସଜ୍ଜଂ କତ୍ୱା ତଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ଉପନେତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେଯେଓ୍ୱ ପରିଭୋଗଂ କରୋଥା’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଲଦ୍ଧଂ ଦୁସ୍ସସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦାସି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଓ୍ୱିତ୍ଥାରେନ ପନ ଜୀଓ୍ୱକଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଖନ୍ଧକେ (ମହାଓ୍ୱ. ୩୨୬ ଆଦଯୋ) ଆଗତମେଓ୍ୱ। ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋ ଜୀଓ୍ୱକଂ କୋମାରଭଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ନକୁଲପିତୁଗହପତିଓ୍ୱତ୍ଥୁ

୨୫୭। ଦସମେ ଓ୍ୱିସ୍ସାସକାନନ୍ତି ଓ୍ୱିସ୍ସାସିକକଥଂ କଥେନ୍ତାନଂ ଉପାସକାନଂ ଅନ୍ତରେ, ନକୁଲପିତା ଗହପତି, ଅଗ୍ଗୋତି ଦସ୍ସେତି। ସୋ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଓ୍ୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସକଂ ଓ୍ୱିସ୍ସାସକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସୋ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଭଗ୍ଗରଟ୍ଠେ ସୁସୁମାରଗିରିନଗରେ ସେଟ୍ଠିକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସତ୍ଥାପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଓ୍ୱୁତୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ତଂ ନଗରଂ ପତ୍ୱା ଭେସକଳାଓ୍ୱନେ ଓ୍ୱିହରତି। ଅଥାଯଂ, ନକୁଲପିତା ଗହପତି, ସୁସୁମାରଗିରିଓ୍ୱାସୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମଦସ୍ସନେନେଓ୍ୱ ସୋ ଚ ଭରିଯା ଚସ୍ସ ଦସବଲଂ ‘‘ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ସଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଚୁପେତ୍ୱା ଉଭୋପି ସତ୍ଥୁ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅମ୍ହେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କହଂ ଓ୍ୱିଚରସୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ଅଯଂ କିର, ନକୁଲପିତା ଗହପତି, ପୁବ୍ବେ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଦସବଲସ୍ସ ପିତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳପିତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାପିତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମାତୁଲୋ, ନକୁଲମାତାପି ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମାତା ଅହୋସି, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଚୂଳମାତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ମହାମାତା, ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ପିତୁଚ୍ଛା। ଇତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅନୁଗତସିନେହତ୍ତା ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱାଓ୍ୱ ‘‘ପୁତ୍ତୋ’’ତି ସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ସଣ୍ଠାତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ। ସତ୍ଥା ଯାଓ୍ୱ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତାଓ୍ୱ ‘‘ଅପେଥା’’ତି ନାଓ୍ୱୋଚ। ଅଥ ନେସଂ ଯଥାମନେନେଓ୍ୱ ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତାନଂ ଆସଯଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ

ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଉଭୋପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ତେସଂ ମହଲ୍ଲକକାଲେ ପୁନ ତଂ ନଗରଂ ଅଗମାସି। ତେ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନାନଗ୍ଗରସେହି ପରିୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ନକୁଲପିତା ଗହପତି, ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯତୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନକୁଲମାତା ଗହପତାନୀ, ଦହରସ୍ସେୱ ଦହରା ଆନୀତା, ନାଭିଜାନାମି ନକୁଲମାତରଂ ଗହପତାନିଂ ମନସାପି ଅତିଚରିତା, କୁତୋ ପନ କାଯେନ। ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିତୁ’’ନ୍ତି। ନକୁଲମାତାପି ଖୋ, ଗହପତାନୀ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯତୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ନକୁଲପିତୁନୋ ଗହପତିସ୍ସ ଦହରସ୍ସେୱ ଦହରା ଆନୀତା, ନାଭିଜାନାମି ନକୁଲପିତରଂ ଗହପତିଂ ମନସାପି ଅତିଚରିତା, କୁତୋ ପନ କାଯେନ। ଇଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିତୁଂ ଅଭିସମ୍ପରାଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିତୁ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସକେ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କଥଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ନକୁଲପିତରଂ ଗହପତିଂ ୱିସ୍ସାସକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଛଟ୍ଠୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

ଦସସୁତ୍ତପଟିମଣ୍ଡିତାଯ ଉପାସକପାଳିଯା ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୪। ଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

(୧୪) ୭। ସତ୍ତମଏତଦଗ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

ସୁଜାତାୱତ୍ଥୁ

୨୫୮। ଉପାସିକାପାଳିଯା ପଠମେ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀନନ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ସରଣେସୁ ପତିଟ୍ଠିତାନଂ ଉପାସିକାନଂ, ସୁଜାତା ନାମ, ସେନିଯଧୀତା ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସାପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ଉରୁୱେଲାଯଂ ସେନାନିଗମେ ସେନିଯକୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଏକସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ପତ୍ଥନଂ ଅକାସି – ‘‘ସଚେ ସମଜାତିକଂ କୁଲଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମଗବ୍ଭେ ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମି, ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ସା ସା ପତ୍ଥନା ସମିଜ୍ଝି।

ସା ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଛଟ୍ଠେ ୱସ୍ସେ ପରିପୁଣ୍ଣେ ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ‘‘ପାତୋୱ ବଲିକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚୂସସମଯଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଧେନୁଯୋ ଦୁହାପେସି। ୱଚ୍ଛକା ଧେନୂନଂ ଥନମୂଲଂ ନ ଆଗମଂସୁ, ଥନମୂଲେ ନୱଭାଜନମ୍ହି ଉପନୀତମତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋୱ ଧମ୍ମତାଯ ଖୀରଧାରା ପତିଂସୁ। ତଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଦିସ୍ୱା, ସୁଜାତା, ସହତ୍ଥେନେୱ ଖୀରଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନୱଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସହତ୍ଥେନେୱ ଅଗ୍ଗିଂ କତ୍ୱା ପଚିତୁଂ ଆରଭି। ତସ୍ମିଂ ପାଯାସେ ପଚ୍ଚମାନେ ମହନ୍ତମହନ୍ତା ବୁବ୍ବୁଳା ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣାୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ସଞ୍ଚରନ୍ତି, ଏକଫୁସିତମ୍ପି ବହି ନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି। ମହାବ୍ରହ୍ମା ଛତ୍ତଂ ଧାରେସି, ଚତ୍ତାରୋ ଲୋକପାଲା ଖଗ୍ଗହତ୍ଥା ଆରକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ସକ୍କୋ ଅଲାତାନି ସମାନେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେସି। ଦେୱତା ଚତୂସୁ ଦୀପେସୁ ଓଜଂ ସଂହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିଂସୁ। ସୁଜାତା, ଏକଦିୱସେଯେୱ ଇମାନି ଅଚ୍ଛରିଯାନି ଦିସ୍ୱା ପୁଣ୍ଣାଦାସିଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅମ୍ମ, ପୁଣ୍ଣେ ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ଦେୱତା ଅତିୱିଯ ପସନ୍ନା, ମଯା ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏୱରୂପଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ନାମ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ , ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦେୱଟ୍ଠାନଂ ପଟିଜଗ୍ଗାହୀ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଅଯ୍ୟେ’’ତି ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତୁରିତତୁରିତା ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ଅଗମାସି।

ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଖୋ ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲଂ ଆଗମଯମାନୋ ପାତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ସୋଧନତ୍ଥାଯ ଗତା ପୁଣ୍ଣା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଜାତାଯ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଦେୱତା ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନା’’ତି। ସୁଜାତା, ‘‘ସଚେ ଜେ ସଚ୍ଚଂ ଭଣସି, ଅଦାସିଂ କରୋମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ସବ୍ବପସାଧନଂ ପସାଧେତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକେ ସୁୱଣ୍ଣଥାଲେ ପାଯାସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅପରାଯ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯା ପିଦହିତ୍ୱା ସେତୱତ୍ଥେନ ସମ୍ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଗନ୍ଧଦାମମାଲାଦାମାନି ଓସାରେତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପୁରିସଂ ଦିସ୍ୱା ବଲୱପୀତିଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓଣତୋଣତା ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀସତୋ ଥାଲଂ ଓତାରେତ୍ୱା ୱିୱରିତ୍ୱା ସହେୱ ପାତିଯା ପାଯାସଂ ମହାପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଯଥା ମଯ୍ହଂ ମନୋରଥୋ ନିପ୍ଫନ୍ନୋ, ଏୱଂ

ତୁମ୍ହାକମ୍ପି ନିପ୍ଫଜ୍ଜତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ନେରଞ୍ଜରାଯ ନଦିଯା ତୀରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଥାଲଂ ତୀରେ ଠପେତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଏକୂନପଣ୍ଣାସ ପିଣ୍ଡେ କରୋନ୍ତୋ ପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପାତିଂ ନଦିଯା ସମ୍ପୱାହେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁଯ୍ହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ସୁଜାତାଯ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଯସଦାରକସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି।

ଯସୋପି କୁଲପୁତ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ୱିୱଟଂ ଇତ୍ଥାଗାରଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାତସଂୱେଗୋ ‘‘ଉପଦ୍ଦୁତଂ ୱତ, ଭୋ, ଉପସଟ୍ଠଂ ୱତ, ଭୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ନିୱେସନତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱାୱ ବହିନଗରେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପଟିୱିଜ୍ଝି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ପଦାନୁପଦିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଯସସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛି। ସତ୍ଥା ଯସଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋ ସେଟ୍ଠିଗହପତି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଯସୋ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପାପୁଣି। ତଂ ଭଗୱା ‘‘ଏହି ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଆହ, ତାୱଦେୱସ୍ସ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ଅନ୍ତରଧାଯି, ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରଧରୋ ଅହୋସି। ପିତାପିସ୍ସ ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେସି। ସତ୍ଥା ଯସଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାସମଣଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଯସସ୍ସ ମାତା, ସୁଜାତା, ପୁରାଣଦୁତିଯିକା ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତଂଦିୱସଂ ଅଯଂ, ସୁଜାତା, ତେୱାଚିକସରଣେ ପତିଟ୍ଠାସି ସଦ୍ଧିଂ ସୁଣିସାଯ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ , ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ ୱତ୍ଥୁ ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୨୫-୨୮) ଆଗତମେୱ । ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ପଟିପାଟିଯା ଉପାସିକାଯୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଉପାସିକଂ ପଠମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ

୨୫୯। ଦୁତିଯେ ଦାଯିକାନନ୍ତି ଦାନାଭିରତାନଂ ଉପାସିକାନଂ, ୱିସାଖା ମିଗାରମାତା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ଦାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେ କିକିସ୍ସ କାସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଭଗିନୀନଂ ସବ୍ବକନିଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ତଦା କିର –

‘‘ସମଣୀ ସମଣଗୁତ୍ତା ଚ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୁଦାଯିକା;

ଧମ୍ମା ଚେୱ ସୁଧମ୍ମା ଚ, ସଙ୍ଘଦାସୀ ଚ ସତ୍ତମା’’ତି।

ଇମା ସତ୍ତ ଭଗିନିଯୋ ଅହେସୁଂ। ତା ଏତରହି –

‘‘ଖେମା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣା ଚ, ପଟାଚାରା ଚ ଗୋତମୀ;

ଧମ୍ମଦିନ୍ନା ମହାମାଯା, ୱିସାଖା ଚେୱ ସତ୍ତମୀ’’ତି। –

ଏୱଂନାମା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା। ତତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଘଦାସୀ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ଅଙ୍ଗରଟ୍ଠେ ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଜଯସେଟ୍ଠିନୋ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା ସୁମନଦେୱିଯା ନାମ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ୱିସାଖାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ସା ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ଦସବଲୋ ସେଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ବୋଧନେଯ୍ୟବନ୍ଧୱାନଂ ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ତସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ତଂ ନଗରଂ ପାପୁଣି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ମେଣ୍ଡକୋ ଗହପତି ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାପୁଞ୍ଞାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ହୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ କାରେସି। ପଞ୍ଚ ମହାପୁଞ୍ଞା ନାମ ମେଣ୍ଡକୋ ସେଟ୍ଠି, ଚନ୍ଦପଦୁମା ନାମ ତସ୍ସେୱ ଅଗ୍ଗମହେସୀ, ତସ୍ସ ଚ ପୁତ୍ତୋ ଧନଞ୍ଜଯୋ ନାମ, ତସ୍ସ ଭରିଯା ସୁମନଦେୱୀ ନାମ, ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଦାସୋ ପୁଣ୍ଣୋ ନାମାତି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିଯେୱ, ବିମ୍ବିସାରମହାରାଜସ୍ସ ପନ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ପଞ୍ଚ ଅମିତଭୋଗା ନାମ ଅହେସୁଂ ଜୋତିକୋ ଜଟିଲୋ ମେଣ୍ଡକୋ ପୁଣ୍ଣୋ କାକୱଲିଯୋତି। ତେସୁ ଅଯଂ ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠି ଦସବଲସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ଧନଞ୍ଜଯସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରଂ ୱିସାଖାଦାରିକଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ‘‘ଅମ୍ମ, ତୁଯ୍ହମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ମଙ୍ଗଲଂ, ତୱ ପରିଚାରିକାହି ପଞ୍ଚଦାରିକାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚ ରଥସତାନି ଆରୁଯ୍ହ ପଞ୍ଚହି ଦାସିସତେହି ପରିୱୁତା ଦସବଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କରୋହୀ’’ତି। ସା ପିତାମହସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। କାରଣାକାରଣେସୁ ପନ କୁସଲତ୍ତା ଯାୱତିକା ଯାନସ୍ସ ଭୂମି, ଯାନେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯାନା ପଚ୍ଚୋରୋହିତ୍ୱା ପତ୍ତିକାୱ ସତ୍ଥାରଂ

ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସା ଚରିତୱସେନ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ପଞ୍ଚହି ଦାରିକାସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ତସ୍ସପି ଚରିତୱସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ସୋ ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ଥାରଂ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନେ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ଏତେନୁପାୟେନ ଅଡ୍ଢମାସଂ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା ଭଦ୍ଦିୟନଗରେ ୟଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଇତୋ ପରଂ ଅଞ୍ଜଂ କଥାମଗ୍ଗଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିସାଖାୟ ଉପ୍ପତ୍ତିକଥାୱ କଥେତବ୍ବା। ସାୱତ୍ଥିୟଞ୍ହି କୋସଲରାଜା ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି – ''ମମ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଅମିତଭୋଗୱିଭୱକୁଲଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଂ ଅମିତଭୋଗୱିଭୱକୁଲଂ ପେସେତୂ''ତି। ରାଜା ଅମଚ୍ଚେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି। ଅମଚ୍ଚା ''ମହାକୁଲଂ ପେସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏକଂ ପନ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ପେସେସ୍ସାମା''ତି ମେଣ୍ଡକସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତଂ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିଂ ଆୟାଚିଂସୁ। ରାଜା ତେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ପେସେସି। ଅଥ ନଂ କୋସଲରାଜା ସାୱତ୍ଥିତୋ ସତ୍ତୟୋଜନମତ୍ଥକେ ସାକେତନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଦତ୍ୱା ୱାସେସି।

ସାୱତ୍ଥିୟଞ୍ଚ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନକୁମାରୋ ନାମ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ପିତା ''ପୁତ୍ତୋ ମେ ୱୟପ୍ପତ୍ତୋ, ଘରାୱାସେନସ୍ସ ଆବନ୍ଧନସମୟୋ''ତି ଞତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ ସମାନଜାତିକେ କୁଲେ ଦାରିକଂ ପରିୟେସଥା''ତି କାରଣାକାରଣକୁସଲେ ପୁରିସେ ପେସେସି। ତେ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିତଂ ଦାରିକଂ ଅଦିସ୍ୱା ସାକେତଂ ଅଗମଂସୁ। ତଂଦିୱସଞ୍ଚ, ୱିସାଖା, ଅତ୍ତନୋ ସମାନୱୟେହି ପଞ୍ଚହି କୁମାରିକାସତେହି ପରିୱାରିତା ନକ୍ଖତ୍ତକୀଳନତ୍ଥାୟ ଏକଂ ମହାୱାପିଂ ଅଗମାସି । ତେପି ପୁରିସା ଅନ୍ତୋନଗରେ ଚରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିତଂ ଦାରିକଂ ଅଦିସ୍ୱା ବହିନଗରଦ୍ୱାରେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସିତୁଂ ଆରଭି। ଅଥ ତା ୱିସାଖାୟ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖନ୍ତା ଦାରିକା ତେମନଭୟେନ ୱେଗେନ ସାଲଂ ପୱିସିଂସୁ। ତେ ପୁରିସା ତାସମ୍ପି ଅନ୍ତରେ ୟଥାରୁଚିତଂ ଦାରିକଂ ନ ପସ୍ସିଂସୁ। ତାସଂ ପନ ସବ୍ବପଚ୍ଛତୋ, ୱିସାଖା, ଦେୱଂ ୱସ୍ସନ୍ତମ୍ପି ଅଗଣେତ୍ୱା ଅତୁରିତଗମନେନ ତେମୟମାନାୱ ସାଲଂ ପାୱିସି। ତେ ପୁରିସା ତଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''ରୂପୱତୀ ତାୱ କଞ୍ଞା ଏତପରମା ଭୱେୟ୍ୟ, ରୂପଂ ପନେତଂ ଏକଚ୍ଚାୟ କାରିତପକ୍କଂ ୱିୟ ହୋତି, କଥଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କଥେନ୍ତା ଜାନିସ୍ସାମ ମଧୁରୱଚନା ୱା ନୋ ୱା''ତି। ତତୋ ନଂ ଆହଂସୁ – ''ଅତିୱିୟ ପରିଣତୱୟା ଇତ୍ଥୀ ୱିୟ ୟାସି, ଅମ୍ମା''ତି। କିଂ ଦିସ୍ୱା କଥେଥ, ତାତାତି? ଅଞ୍ଞା ତୟା ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନକୁମାରିୟୋ ତେମନଭୟେନ ୱେଗେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠା, ତ୍ୱଂ ପନ ମହଲ୍ଲିକା ୱିୟ ପଦୱାରଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ନାଗଚ୍ଛସି, ସାଟକସ୍ସ ତେମନଭାୱମ୍ପି ନ ଗଣେସି। ସଚେ ତଂ ହତ୍ଥୀ ୱା ଅସ୍ସୋ ୱା ଅନୁବନ୍ଧେୟ୍ୟ, କିଂ ଏୱମେୱଂ କରେୟ୍ୟାସୀତି? ତାତା, ସାଟକା ନାମ ନ ଦୁଲ୍ଲଭା, ସୁଲଭା ମୟ୍ହଂ କୁଲେ ସାଟକା। ୱୟପ୍ପତ୍ତା ମାତୁଗାମା ପନ ପଣିୟଭଣ୍ଡସଦିସା, ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦେ ୱା ଭଗ୍ଗେ ଅଙ୍ଗୱିକଲଂ ମାତୁଗାମଂ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତା ନିଟ୍ଠୁଭିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ସଣିକଂ ଆଗତାମ୍ହୀତି।

ତେ ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ''ଇମାୟ ସଦିସା ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଇତ୍ଥୀ ନାମ ନତ୍ଥି, ୟାଦିସା ରୂପେନ, କଥାୟପି ତାଦିସାୱ। କାରଣାକାରଣଂ ଞତ୍ୱା କଥେତୀ''ତି ତସ୍ସା ଉପରି ମାଲାଗୁଳଂ ଖିପିଂସୁ। ଅଥ, ୱିସାଖା, ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ପୁବ୍ବେ ଅପରିଗ୍ଗହିତା, ଇଦାନି ପନ ପରିଗ୍ଗହିତାମ୍ହୀ''ତି ୱିନୀତେନାକାରେନ ଭୂମିୟଂ ନିସୀଦି। ଅଥ ନଂ ତତ୍ଥେୱ ସାଣିୟା ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ସା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦାସିଗଣପରିୱୁତା ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତେପି ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ପୁରିସା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂୟେୱ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମଂସୁ। ''କତରଗାମୱାସିନୋ , ତାତା, ତୁମ୍ହେ''ତି ପୁଚ୍ଛିତା ''ସାୱତ୍ଥିନଗରେ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ପୁରିସମ୍ହା''ତି ୱତ୍ୱା ''ମୟଂ ଅମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠିନା ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ୱୟପ୍ପତ୍ତା ଦାରିକା ଅତ୍ଥୀତି ସୁତ୍ୱା ପେସିତା''ତି। ସାଧୁ, ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠି କିଞ୍ଚାପି ଭୋଗେନ ଅମ୍ହେହି ଅସଦିସୋ, ଜାତିୟା ପନ ସଦିସୋ। ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଅମ୍ହେହି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାୱଂ ଆରୋଚେଥାତି।

ତେ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମିଗାରସେଟ୍ଠିସ୍ସ ତୁଟ୍ଠିଂ ୱଡ୍ଢିଂ ଚ ପୱେଦେତ୍ୱା ''ଲଦ୍ଧା ନୋ ସାମି ସାକେତେ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଦାରିକା''ତି ଆହଂସୁ। ତଂ ସୁତ୍ୱା ମିଗାରସେଟ୍ଠି ''ମହାକୁଲଗେହେ କିର ନୋ ଦାରିକା ଲଦ୍ଧା''ତି ତୁଟ୍ଠମାନସୋ ହୁତ୍ୱା ତାୱଦେୱ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣି ''ଇଦାନେୱ ଦାରିକଂ ଆନୟିସ୍ସାମ, କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତୂ''ତି। ସୋପିସ୍ସ ପଟିସାସନଂ ପେସେସି – ''ନୟିଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭାରିୟଂ, ସେଟ୍ଠି ପନ ଅତ୍ତନୋ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କରୋତୂ''ତି। ସୋ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେସି – ''ଦେୱ, ଏକା ମେ ମଙ୍ଗଲକିରିୟା ଅତ୍ଥି, ଦାସସ୍ସ ତେ ପୁଣ୍ଣୱଡ୍ଢନସ୍ସ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରଂ ୱିସାଖଂ ନାମ ଦାରିକଂ ଆନେସ୍ସାମି, ସାକେତଗମନଂ ମେ ଅନୁଜାନାଥା''ତି। ସାଧୁ, ମହାସେଟ୍ଠି, କିଂ ପନ ଅମ୍ହେହିପି ଆଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ଦେୱ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଗମନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ସକ୍କାତି? ରାଜା ମହାକୁଲସ୍ସ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁକାମୋ ''ହୋତୁ ସେଟ୍ଠି, ଆଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ମିଗାରସେଟ୍ଠିନା ସଦ୍ଧିଂ ସାକେତନଗରଂ ଅଗମାସି। ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠି ''ମିଗାରସେଟ୍ଠି କିର କୋସଲରାଜାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିୱେସନଂ ଅଗମାସି। ତାୱଦେୱ ରଞ୍ଞୋ ଚ ରାଜବଲସ୍ସ ଚ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଚେୱ ମାଲାଗନ୍ଧଭତ୍ତାଦୀନି ଚ ସବ୍ବାନି ପଟିୟାଦେସି। ''ଇଦଂ ଇମସ୍ସ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ଇମସ୍ସା''ତି ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନାୱ ଜାନାତି। ତେ

ତେ ଜନା ଚିନ୍ତୟିଂସୁ – ‘‘ସେଟ୍ଠି ଅମ୍ହାକମେୱ ସକ୍କାରଂ କରୋତୀ’’ତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ରାଜା ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣି ‘‘ନ ସକ୍କା ସେଟ୍ଠିନା ଚିରକାଲଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭରଣପୋସନଂ କାତୁଂ, ଦାରିକାୟ ଗମନକାଲଂ ଜାନାତୂ’’ତି। ସୋପି ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ଇଦାନି ୱସ୍ସକାଲୋ ଆଗତୋ, ନ ସକ୍କା ଚତୁମାସଂ ୱିଚରିତୁଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ବଲକାୟସ୍ସ ଯଂ ଯଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ସବ୍ବଂ ତଂ ମମ ଭାରୋ। କେୱଲଂ ଦେୱୋ ମୟା ପେସିତକାଲେ ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସାକେତନଗରଂ ନିଚ୍ଚନକ୍ଖତ୍ତଗାମୋ ୱିୟ ଅହୋସି। ଏୱଂ ତୟୋ ମାସା ଅତିକ୍କନ୍ତା। ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ ପନ ଧୀତାୟ ମହାଲତାପସାଧନଂ ନ ତାୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତାଧିଟ୍ଠାୟକା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚୟିଂସୁ – ‘‘ସେସଂ ଅସନ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବଲକାୟସ୍ସ ପନ ଭତ୍ତପଚନଦାରୂନି ନପ୍ପହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ହତ୍ଥିସାଲା ଅସ୍ସସାଲା ୱିଯୋଜେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚଥା’’ତି। ଏୱଂ ପଚନ୍ତାନମ୍ପି ଅଡ୍ଢମାସୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ। ତତୋ ପୁନ ଆରୋଚୟିଂସୁ – ‘‘ଦାରୂନି ସାମି ନପ୍ପହୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତାତା, ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଦାରୂନି ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ସକ୍କା, ଦୁସ୍ସକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ପନ ୱିୱରିତ୍ୱା ଥୂଲସାଟକେ ଗହେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟିୟୋ କତ୍ୱା ତେଲଚାଟିୟଂ ତେମେତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ପଚଥା’’ତି। ଇମିନା ନିୟାମେନ ପଚନ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାରୋ ମାସା ପୂରୟିଂସୁ।

ତତୋ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠି ଧୀତୁୟା ମହାଲତାପସାଧନସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ସ୍ୱେ ଦାରିକଂ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି ଧୀତରଂ ସମୀପେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ ପତିକୁଲେ ୱସନ୍ତିୟା ନାମ ଇମଞ୍ଚିମଞ୍ଚ ଆଚାରଂ ସିକ୍ଖିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓୱାଦଂ ଅଦାସି। ଅୟଂ ମିଗାରସେଟ୍ଠି ଅନନ୍ତରଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନୋ ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠିନୋ ଓୱାଦଂ ଅସ୍ସୋସି। ସୋପି ସେଟ୍ଠି ଧୀତରଂ ଏୱଂ ଓୱଦି –

‘‘ଅମ୍ମ ସସୁରକୁଲେ ୱସନ୍ତିୟା ନାମ ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗି ବହି ନ ନୀହରିତବ୍ବୋ, ବହିଅଗ୍ଗି ଅନ୍ତୋ ନ ପୱେସେତବ୍ବୋ, ଦଦନ୍ତସ୍ସେୱ ଦାତବ୍ବଂ, ଅଦଦନ୍ତସ୍ସ ନ ଦାତବ୍ବଂ, ଦଦନ୍ତସ୍ସପି ଅଦଦନ୍ତସ୍ସପି ଦାତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ନିସୀଦିତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ସୁଖଂ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଗ୍ଗି ପରିଚରିତବ୍ବୋ, ଅନ୍ତୋଦେୱତା ନମସ୍ସିତବ୍ବା’’ତି।

ଇମଂ ଦସୱିଧଂ ଓୱାଦଂ ଦତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସବ୍ବା ସେନିୟୋ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ରାଜସେନାୟ ମଜ୍ଝେ ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପାଟିଭୋଗେ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସଚେ ମେ ଧୀତୁ ଗତଟ୍ଠାନେ ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତୁମ୍ହେହି ସୋଧେତବ୍ବୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ନୱକୋଟିଅଗ୍ଘନକେନ ମହାଲତାପସାଧନେନ ଧୀତରଂ ପସାଧେତ୍ୱା ନ୍ହାନଚୁଣ୍ଣମୂଲଂ ଚତୁପଣ୍ଣାସସକଟସତଂ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ଧୀତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ନିବଦ୍ଧଂ ଗମନଚାରିନିୟୋ ପଞ୍ଚସତା ଦାସିୟୋ ପଞ୍ଚ ଆଜଞ୍ଞରଥସତାନି ସବ୍ବୂପକାରଞ୍ଚ ସତଂ ସତଂ ଦତ୍ୱା କୋସଲରାଜାନଞ୍ଚ ମିଗାରସେଟ୍ଠିଞ୍ଚ, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଧୀତୁ ଗମନୱେଲାୟଂ ୱଜାଧିଟ୍ଠାୟକେ ପୁରିସେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ମମ ଧୀତାୟ ଗତଟ୍ଠାନେ ଖୀରପାନକଂ ଧେନୂହି, ଯାନଯୋଜନକଂ ଉସଭେହି ଚ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ମମ ଧୀତୁ ଗମନମଗ୍ଗେ ୱଜଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ପୁଥୁଲତୋ ଅଟ୍ଠ ଉସଭାନି ଗୋଗଣେନ ପୂରେତ୍ୱା ତିଗାୱୁତମତ୍ତକେ ଅସୁକା ନାମ କନ୍ଦରା ଅତ୍ଥି, ଅଗ୍ଗଗୋୟୂଥେ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ତେ ଭେରିସଞ୍ଞାୟ ୱଜଦ୍ୱାରଂ ପିଦହେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଥା ଅକଂସୁ । ୱଜଦ୍ୱାରେ ୱିୱଟେ ଉଳାରୁଳାରାୟେୱ ଗାୱିୟୋ ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଦ୍ୱାରେ ପିଦହିତେ ପନ ୱିସାଖାୟ ପୁଞ୍ଞବଲେନ ବଲୱଗାୱୋ ଚ ଦମ୍ମଗାୱୋ ଚ ବହି ଲଙ୍ଘିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ଅଥ, ୱିସାଖା, ସାୱତ୍ଥିନଗରଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତକାଲେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଯାନସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୱିସାମି, ଉଦାହୁ ରଥେ ଠତ୍ୱା’’ତି। ଅଥସ୍ସା ଏତଦହୋସି – ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଯାନେନ ମେ ପୱିସନ୍ତିୟା ମହାଲତାପସାଧନସ୍ସ ୱିସେସୋ ନ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସତୀ’’ତି। ସା ସକଲନଗରସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ ରଥେ ଠତ୍ୱା ନଗରଂ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିୱାସିନୋ ୱିସାଖାୟ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏସା କିର, ୱିସାଖା, ନାମ ଏୱରୂପା, ଅୟଞ୍ଚ ସମ୍ପତ୍ତି ଏତିସ୍ସାୱ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା’’ତି ଆହଂସୁ। ଇତି ସା ମହାସମ୍ପତ୍ତିୟା ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ପାୱିସି। ଆଗତଦିୱସେ ଚସ୍ସା ସକଲନଗରୱାସିନୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ, ଧନଞ୍ଜୟସେଟ୍ଠି, ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ମହାସକ୍କାରଂ ଅକାସୀ’’ତି ଯଥାବଲଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ପହିଣିଂସୁ। ୱିସାଖା, ପହିତପହିତଂ ପଣ୍ଣାକାରଂ ତସ୍ମିଂୟେୱ ନଗରେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେସୁ କୁଲେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥକମେୱ ଦାପେସି। ଅଥସ୍ସା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଏକିସ୍ସା ଆଜଞ୍ଞୱଳୱାୟ ଗବ୍ଭୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସି। ସା ଦାସୀହି ଦଣ୍ଡଦୀପିକା ଗାହାପେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଳୱଂ ଉଣ୍ହୋଦକେନ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଅଗମାସି।

ମିଗାରସେଟ୍ଠିପି ସତ୍ତାହଂ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଆୱାହସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତୋ ଧୁରୱିହାରେ ୱସନ୍ତମ୍ପି ତଥାଗତଂ ଅମନସିକତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ସକଲନିୱେସନଂ ପୂରେନ୍ତୋ ନଗ୍ଗସମଣକେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ ମେ ଧୀତା, ଅରହନ୍ତେ ୱନ୍ଦତୂ’’ତି ୱିସାଖାୟ ସାସନଂ ପହିଣି। ସା ‘‘ଅରହନ୍ତା’’ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପନ୍ନା ଅରିୟସାୱିକା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠା ହୁତ୍ୱା ତେସଂ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତେ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ନ ଏୱରୂପା ନାମ ଅରହନ୍ତା ହୋନ୍ତି, ହିରୋତ୍ତପ୍ପୱିୱଜ୍ଜିତାନଂ ନାମ ସନ୍ତିକଂ କସ୍ମା ମଂ ସସୁରୋ ପକ୍କୋସାପେତୀ’’ତି ‘‘ଧୀ, ଧୀ’’ତି ଗରହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନମେୱ ଗତା। ନଗ୍ଗସମଣା ତଂ ଦିସ୍ୱା ସବ୍ବେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ସେଟ୍ଠିଂ ଗରହିଂସୁ – ‘‘କିଂ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ଅଞ୍ଞଂ ନାଲତ୍ଥ, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାୱିକଂ ମହାକାଳକଣ୍ଣିଂ କସ୍ମା ଇମଂ ଗେହଂ ପୱେସେସି, ୱେଗେନ ନଂ ଇମସ୍ମା ଗେହା ନୀହରାହୀ’’ତି। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘ନ ସକ୍କା ମୟା ଇମେସଂ ୱଚନେନ ଇମଂ ଗେହା

ନୀହରିତୁଂ, ମହାକୁଲସ୍ସ ଧୀତା ଅଯ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଆଚରିଯା ଦହରା ନାମ ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଅଜାନିତ୍ୱା ୱା କରେଯ୍ୟୁଂ, ତୁମ୍ହେ ତୁଣ୍ହୀ ହୋଥା’’ତି ନଗ୍ଗେ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ମହାପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକଟଚ୍ଛୁଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିସାଖାଯ ପରିୱିସିଯମାନୋ ସୁୱଣ୍ଣପାତିଯଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯାସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଏକୋ ପିଣ୍ଡଚାରିକୋ ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ପାପୁଣି। ୱିସାଖା, ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସସୁରସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଯଥା ସୋ ଥେରଂ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ପନ ବାଲୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଅଧୋମୁଖୋ ପାଯାସମେୱ ଭୁଞ୍ଜତି। ୱିସାଖା, ‘‘ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାପି ମେ ସସୁରୋ ସଞ୍ଞଂ ନ କରୋତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ଅତିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ପୁରାଣଂ ଖାଦତୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ନିଗଣ୍ଠେହି ତାୱ କଥିତକାଲେ ଅଧିୱାସେସି, ‘‘ପୁରାଣଂ ଖାଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତକ୍ଖଣେଯେୱ ପନ ହତ୍ଥଂ ଅପନେତ୍ୱା ‘‘ଇମଂ ପାଯାସଂ ଇତୋ ହରଥ, ଏତଞ୍ଚ ଇମସ୍ସା ଗେହା ନୀହରଥ। ଅଯଞ୍ହି ମଂ ଏୱରୂପେ ମଙ୍ଗଲଗେହେ ଅସୁଚିଖାଦକଂ ନାମ କରୋତୀ’’ତି ଆହ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ନିୱେସନେ ସବ୍ବେପି ଦାସକମ୍ମକରା ୱିସାଖାଯ ସନ୍ତକାୱ, କୋ ନଂ ହତ୍ଥେ ୱା ପାଦେ ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ମୁଖେନ କଥେତୁଂ ସମତ୍ଥୋପି ନାମ ନତ୍ଥି। ତତୋ, ୱିସାଖା, ସସୁରସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ତାତ, ନ ଏତ୍ତକେନ ୱଚନେନ ମଯଂ ନିକ୍ଖମାମ, ନାହଂ ତୁମ୍ହେହି ଉଦକତିତ୍ଥତୋ କୁମ୍ଭଦାସିକା ୱିଯ ଆନୀତା। ଧରମାନକମାତାପିତୂନଂ ଧୀତରୋ ନାମ ନ ଏତ୍ତକେନେୱ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ଏତେନେୱ ମେ କାରଣେନ ପିତା ଇଧାଗମନଦିୱସେ ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘ସଚେ ମେ ଧୀତରଂ ଉପାଦାଯ ଦୋସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋଧେଯ୍ୟାଥା’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଦୋସାଦୋସଂ ସୋଧାପେଥା’’ତି।

ତତୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘କଲ୍ୟାଣଂ ଏସା କଥେତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠ କୁଟୁମ୍ବିକେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଦାରିକା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅପରିପୁଣ୍ଣେଯେୱ ମଙ୍ଗଲଗେହେ ନିସିନ୍ନଂ ମଂ ‘ଅସୁଚିଖାଦକୋ’ତି ୱଦତୀ’’ତି ଆହ। ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମାତି? ‘‘ତାତା, ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ଅସୁଚିଂ ଖାଦିତୁକାମୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅହଂ ପନ ଏୱଂ କତ୍ୱା ନ କଥେମି। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ଥେରେ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠିତେ ଅଯଂ ଅପ୍ପୋଦକମଧୁପାଯାସଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ନ ତଂ ମନସି କରୋତି, ଅହଂ ଇମିନା କାରଣେନ ‘ଅତିଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ, ମଯ୍ହଂ ସସୁରୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ପୁଞ୍ଞଂ ନ କରୋତି, ପୁରାଣପୁଞ୍ଞଂ ଖାଦତୀ’ତି ଏତ୍ତକଂ କଥଯିନ୍ତି ଆହ। ଅଯ୍ୟ, ଇଧ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା କାରଣଂ କଥେତି, ତ୍ୱଂ କସ୍ମା କୁଜ୍ଝସୀତି? ଅଯ୍ୟା, ଏସ ତାୱ ଦୋସୋ ମା ହୋତୁ, ଅଯଂ ପନ ଦାରିକା ଆଗତଦିୱସେଯେୱ ମମ ପୁତ୍ତେ ସଞ୍ଞଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଅଗମାସୀତି। ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମାତି? ତାତା, ନାହଂ ଇଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଗେହେ ଆଜାନୀଯୱଲୱାଯ ୱିଜାତାଯ ସଞ୍ଞମ୍ପି ଅକତ୍ୱା ନିସୀଦନଂ ନାମ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଦଣ୍ଡଦୀପିକା ଗାହାପେତ୍ୱା ଦାସୀହି ପରିୱୁତା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱଲୱାଯ ୱିଜାତପରିହାରଂ କାରାପେସିନ୍ତି। ଅଯ୍ୟ, ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତା ତୱ ଗେହେ ଦାସୀହିପି ଅକତ୍ତବ୍ବକମ୍ମଂ ଅକାସି, ତ୍ୱଂ ଏତ୍ଥ କିଂ ଦୋସଂ ପସ୍ସସୀତି?

ଅଯ୍ୟା, ଏସ ତାୱ ଗୁଣୋ ହୋତୁ, ଇମିସ୍ସା ପନ ପିତା ଇଧାଗମନଦିୱସେ ଓୱାଦଂ ଦେନ୍ତୋ ‘‘ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗି ବହି ନ ନୀହରିତବ୍ବୋ’’ତି ଆହ, କିଂ ପନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଉଭତୋ ପଟିୱିସ୍ସକଗେହାନଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦତ୍ୱା ୱସିତୁନ୍ତି? ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମାତି? ତାତା, ନ ମଯ୍ହଂ ପିତା ଏତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉପାଦାଯ କଥେସି, ଯା ପନ ଅନ୍ତୋନିୱେସନେ ସସ୍ସୁଆଦୀନଂ ରହସ୍ସକଥା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସା ଦାସିଦାସାନଂ ନ କଥେତବ୍ବା। ଏୱରୂପା ହି କଥା ୱଡ୍ଢମାନା କଲହାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ମଯ୍ହଂ ପିତା କଥେସି, ତାତାତି।

ଅଯ୍ୟା, ଏତଂ ତାୱ ଏୱଂ ହୋତୁ, ଇମିସ୍ସା ପିତା ‘‘ବାହିରତୋ ଅଗ୍ଗି ନ ଅନ୍ତୋ ପୱେସେତବ୍ବୋ’’ତି ଆହ, କିଂ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଅନ୍ତୋଅଗ୍ଗିମ୍ହି ନିବ୍ବୁତେ ବାହିରତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଅନାହରିତୁନ୍ତି ? ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମାତି? ତାତା, ମଯ୍ହଂ ପିତା ଏତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ସନ୍ଧାଯ ନ କଥେସି, ଯଂ ପନ ଦୋସଂ ଦାସକମ୍ମକାରେହି କଥିତଂ ହୋତି, ତଂ ଅନ୍ତୋମାନୁସକାନଂ ନ କଥେତବ୍ବଂ…ପେ…।

ଯମ୍ପି ତେନ ‘‘ଯେ ଦଦନ୍ତି, ତେସଂଯେୱ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ଯାଚିତକଂ ଉପକରଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେ ପଟିଦଦନ୍ତି, ତେସଂଯେୱ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଯେ ନ ଦଦନ୍ତୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ଯାଚିତକଂ ଉପକରଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଯେ ନ ପଟିଦଦନ୍ତି, ତେସଂ ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଦଦନ୍ତସ୍ସପି ଅଦଦନ୍ତସ୍ସପି ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି , ଇଦଂ ପନ ଦୁଗ୍ଗତେସୁ ଞାତିମିତ୍ତେସୁ ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ପଟିଦାତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା, ଦାତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସସ୍ସୁସସୁରେ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକେହି ପୁରେତରଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତେ ପରିୱିସିତ୍ୱା ସବ୍ବେହି ଲଦ୍ଧାଲଦ୍ଧଂ ଞତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଯଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସୁଖଂ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସସ୍ସୁସସୁରସାମିକେହି ପୁରେତରମେୱ ସଯନଂ ଆରୁଯ୍ହ ନ ନିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତେସଂ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସଯଂ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଅଗ୍ଗି ପରିଚରିତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ପନ ସସ୍ସୁମ୍ପି ସସୁରମ୍ପି ସାମିକମ୍ପି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱିଯ ଉରଗରାଜାନଂ ୱିଯ ଚ କତ୍ୱା ପସ୍ସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଏତେ ତାୱ ଏତ୍ତକା ଗୁଣା ହୋନ୍ତୁ, ଇମିସ୍ସା ପନ ପିତା ଅନ୍ତୋଦେୱତା ନମସ୍ସାପେତି, ଇମସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋତି? ଏୱଂ କିର, ଅମ୍ମାତି? ଆମ, ତାତା, ଏତମ୍ପି ହି ମେ ପିତରା ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଆୱେଣିକଘରାୱାସଂ ୱସନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତପବ୍ବଜିତଂ ଦିସ୍ୱା ଯଂ ଘରେ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ଅତ୍ଥି, ତତୋ ପବ୍ବଜିତାନଂ ଦତ୍ୱାୱ ଖାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ଅଥ ନଂ ତେ ଆହଂସୁ – ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ପନ ମହାସେଟ୍ଠି ପବ୍ବଜିତେ ଦିସ୍ୱା ଅଦାନମେୱ ରୁଚ୍ଚତି ମଞ୍ଞେତି। ସୋ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିୱଚନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଅଧୋମୁଖୋ ନିସୀଦି’’।

ଅଥ ନଂ କୁଟୁମ୍ବିକା ‘‘କିଂ ସେଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞୋପି ଅମ୍ହାକଂ ଧୀତୁ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ନତ୍ଥି , ଅଯ୍ୟାତି। କସ୍ମା ପନ ନଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ଅକାରଣା ଗେହତୋ ନୀହରାପେସୀତି? ତସ୍ମିଂ ଖଣେ, ୱିସାଖା, ଆହ – ‘‘ପଠମଂ ତାୱ ମଯ୍ହଂ ମମ ସସୁରସ୍ସ ୱଚନେନ ଗମନଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ମଯ୍ହଂ ପନ ଆଗମନଦିୱସେ ମମ ଦୋସାଦୋସଂ ସୋଧନତ୍ଥାଯ ମମ ପିତା ତୁମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଅଦାସି, ଇଦାନି ମଯ୍ହଂ ଗନ୍ତୁଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି ଦାସିଦାସେ ‘‘ଯାନାଦୀନି ସଜ୍ଜାନି କରୋଥା’’ତି ଆଣାପେସି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ତେ କୁଟୁମ୍ବିକେ ଗହେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ମଯା ଅଜାନିତ୍ୱା କଥିତଂ, ଖମାହି ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ତାତା, ତୁମ୍ହାକଂ ଖମିତବ୍ବଂ ତାୱ ଖମାମି, ଅହଂ ପନ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଧୀତା, ନ ମଯଂ ୱିନା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱତ୍ତାମ। ସଚେ ମମ ରୁଚିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ଲଭାମି, ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅମ୍ମ, ତ୍ୱଂ ଯଥାରୁଚିଯା ତୱ ସମଣେ ପଟିଜଗ୍ଗାହୀ’’ତି।

ତତୋ, ୱିସାଖା, ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତାପେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ନିୱେସନଂ ପୂରେନ୍ତୀ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ନିସୀଦାପେସି। ନଗ୍ଗପରିସାପି ସତ୍ଥୁ ମିଗାରସେଟ୍ଠିନୋ ଗେହଂ ଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗେହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ୱିସାଖା, ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ଦତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବୋ ସକ୍କାରୋ ପଟିଯାଦିତୋ, ସସୁରୋ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲଂ ପରିୱିସତୂ’’ତି ସାସନଂ ପେସେସି। ସୋ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ମମ ଧୀତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପରିୱିସତୂ’’ତି ଆହ। ୱିସାଖା, ନାନଗ୍ଗରସେହି ଦସବଲଂ ପରିୱିସିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠିତେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚେ ପୁନ ସାସନଂ ପହିଣି – ‘‘ସସୁରୋ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାତୂ’’ତି। ଅଥ ନଂ ‘‘ଇଦାନି ଅଗମନଂ ନାମ ଅତିୱିଯ ଅକାରଣ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁକମ୍ୟତାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ନଗ୍ଗସମଣା ଆହଂସୁ – ‘‘ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ବହିସାଣିଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁଣାହୀ’’ତି। ପୁରେତରମେୱ ଚ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିପିଂସୁ। ମିଗାରସେଟ୍ଠି ଗନ୍ତ୍ୱା ବହିସାଣିଯଂ ନିସୀଦି। ତଥାଗତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ ବହିସାଣିଯଂ ୱା ନିସୀଦ, ପରକୁଟ୍ଟେ ୱା ପରସେଲେ ୱା ପରଚକ୍କୱାଳେ ୱା ନିସୀଦ। ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ସକ୍କୋମି ତଂ ମମ ସଦ୍ଦଂ ସାୱେତୁ’’ନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଫଲଂ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖଂ ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେନ୍ତୋ ୱିଯ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସେଟ୍ଠି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସାଣିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦେ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେଯେୱ ଚ ‘‘ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ମ, ଅଜ୍ଜ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ମମ ମାତା’’ତି ୱିସାଖଂ ଅତ୍ତନୋ ମାତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ୱିସାଖା ମିଗାରମାତା, ନାମ ଜାତା।

ସା ଏକଦିୱସଂ ନକ୍ଖତ୍ତସମଯେ ୱତ୍ତନ୍ତେ ‘‘ଅନ୍ତୋନଗରେ ଗୁଣୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଦାସୀହି ପରିୱୁତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋତୁଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକଂ ଉଦ୍ଧତୱେସେନ ଗନ୍ତୁଂ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ମହାଲତାପସାଧନଂ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦାସିଯା ହତ୍ଥେ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ସତ୍ଥା ଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ସା ଧମ୍ମଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନଗରାଭିମୁଖା ପାଯାସି। ସାପି ଦାସୀ ଅତ୍ତନା ଗହିତପସାଧନସ୍ସ ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ପସାଧନତ୍ଥାଯ ପଟିନିୱତ୍ତି। ଅଥ ନଂ, ୱିସାଖା, ‘‘କହଂ ପନ ତେ ତଂ ଠପିତ’’ନ୍ତି ପଟିପୁଚ୍ଛି। ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ, ଅଯ୍ୟେତି। ହୋତୁ ଜେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆହର, ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ଠପିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆହରାପନଂ ନାମ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମ। ତତ୍ଥ ପନ ଠପିତେ ଅଯ୍ୟାନଂ ପଲିବୋଧୋ ହୋତୀତି।

ପୁନଦିୱସେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ୱିସାଖାଯ ନିୱେସନଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ନିୱେସନେ ଚ ନିବଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଆସନାନି । ୱିସାଖା, ସତ୍ଥୁ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଗେହଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେସ୍ୱେୱ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚେ ସତ୍ଥରି ତଂ ପସାଧନଂ ଆହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଆହ। ସତ୍ଥା ‘‘ଅଲଙ୍କାରୋ ନାମ ପବ୍ବଜିତାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖିପି। ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପନ

ଇମଂ ଅଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ୱସନଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରେସ୍ସାମୀତି। ତଦା ସତ୍ଥା ଅଧିୱାସେସି। ସାପି ତଂ ଅଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ନୱକୋଟିଧନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗବ୍ଭସହସ୍ସପଟିମଣ୍ଡିତେ ପୁଵ୍ୱାରାମୱିହାରେ ତଥାଗତସ୍ସ ୱସନଗନ୍ଧକୁଟିଂ କାରେସି। ୱିସାଖାୟ ପନ ନିୱେସନଂ ପୁଵ୍ୱଣ୍ହସମଯେ କାସାୱପଜ୍ଜୋତଂ ଇସିୱାତପଟିୱାତମେୱ ହୋତି ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗେହଂ ୱିଯ। ତସ୍ସାପି ଗେହେ ସଵ୍ୱଭତ୍ତାନି ପଟିଯତ୍ତାନେୱ ଅହେସୁଂ। ସା ପୁଵ୍ୱଣ୍ହସମଯେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆମିସସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଭେସଜ୍ଜାନି ଚେୱ ଅଟ୍ଠୱିଧପାନାନି ଚ ଗଣ୍ହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଉପାସିକାଯୋ ପଟିପାଟିଯା ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ୱିସାଖଂ ମିଗାରମାତରଂ ଦାଯିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା-ସାମାୱତୀୱତ୍ଥୁ

୨୬୦-୨୬୧। ତତିଯଚତୁତ୍ଥେସୁ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଯଦିଦଂ, ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା, ମେତ୍ତାୱିହାରୀନଂ ଯଦିଦଂ, ସାମାୱତୀତି ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଉପାସିକାନଂ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା, ମେତ୍ତାୱିହାରୀନଂ ସାମାୱତୀ ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ତା କିର ଦ୍ୱେପି ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁଲଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ‘‘ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୋସ୍ସାମା’’ତି ୱିହାରଂ ଅଗମଂସୁ। ତତ୍ଥ, ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା, ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସାମାୱତୀପି ଏକଂ ଉପାସିକଂ ମେତ୍ତାୱିହାରୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ତାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଯାୱଜୀୱଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ଦେୱଲୋକେ ନିଵ୍ୱତ୍ତିତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରନ୍ତୀନଂଯେୱ କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ।

ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥୁ ନିଵ୍ୱତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ ଅଲ୍ଲକପ୍ପରଟ୍ଠେ ଅହିୱାତକରୋଗୋ ନାମ ଉଦପାଦି। ଏକେକସ୍ମିଂ ଗେହେ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଦସପି ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଜନା ମରନ୍ତି, ତିରୋରଟ୍ଠଂ ଗତା ପନ ଜୀୱିତଂ ଲଭନ୍ତି। ତଂ ଞତ୍ୱା ଏକୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଆଦାଯ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ରଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ତତୋ ନିକ୍ଖମି। ଅଥସ୍ସ ଘରେ ଗହିତପାଥେଯ୍ୟଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ କନ୍ତାରେ ଅନୁତ୍ତିଣ୍ଣେଯେୱ ପରିକ୍ଖଯଂ ଅଗମାସି। ତେସଂ ସରୀରବଲଂ ପରିହାଯି, ସକିଂ ମାତା ପୁତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପତି, ସକିଂ ପିତା। ଅଥସ୍ସ ପିତା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସରୀରବଲଂ ପରିହୀନଂ, ପୁତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତା କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ତସ୍ସ ମାତରଂ ଅଜାନାପେତ୍ୱାୱ ଉଦକକିଚ୍ଚେନ ଓହୀନୋ ୱିଯ ପୁତ୍ତଂ ମଗ୍ଗେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ‘‘ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ଠିତା ହତ୍ଥେ ପୁତ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ୱିରୱମାନା ଗନ୍ତ୍ୱା କହଂ ମେ ସାମି ପୁତ୍ତୋ’’ତି ଆହ। କୋ ତେ ପୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥୋ? ଜୀୱମାନା ପୁତ୍ତଂ ଲଭିସ୍ସାମାତି। ସା ‘‘ଅତିସାହସିକୋ ୱତାଯଂ ପୁରିସୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ନାହଂ ତାଦିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ମେ ଭଦ୍ଦେ କତଂ, ଖମେତଂ ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପୁତ୍ତଂ ଆଦାଯାଗତୋ।

ତେ ତଂ କନ୍ତାରଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ସାଯଂ ଏକଂ ଗୋପାଲକକୁଲଂ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ। ତଂ ଦିୱସଞ୍ଚ ଗୋପାଲକକୁଲୱାସିନୋ ନିରୁଦକପାଯାସଂ ପଚିଂସୁ। ତେ ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଇମେ ଅତିୱିଯ ଛାତକା’’ତି ପାଯାସସ୍ସ ମହାଭାଜନଂ ପୂରେତ୍ୱା ଉଳୁଙ୍କପୂରଂ ସପ୍ପିଂ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ତେସୁ ତଂ ପାଯାସଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେସୁ ସା ଇତ୍ଥୀ ପମାଣେନେୱ ଭୁଞ୍ଜି, ପୁରିସୋ ପନ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଜୀରାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ କାଲମକାସି। ସୋ କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ତେସୁ ସାଲଯଭାୱେନ ଗୋପାଲକାନଂ ଗେହେ ସୁନଖିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସୁନଖୀ ନଚିରସ୍ସେୱ ୱିଜାତା। ଗୋପାଲକୋ ତଂ କୁକ୍କୁରଂ ସସ୍ସିରିକଂ ଦିସ୍ୱା ପିଣ୍ଡେନ ପଲୋଭେତ୍ୱା ଅତ୍ତନି ଉପ୍ପନ୍ନସିନେହଂ ଗହେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିମେୱ ଚରତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଏକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଗୋପାଲକସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ। ସୋପି ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସନତ୍ଥାଯ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଗୋପାଲକକୁଲସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଏକସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ୱାସଂ ଉପଗତୋ। ଗୋପାଲକୋ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଂ କୁକ୍କୁରଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚ ୱାଳମିଗଟ୍ଠାନେ ୱାଳମିଗାନଂ ପଲାଯନତ୍ଥଂ ରୁକ୍ଖେ ୱା ପାସାଣେ ୱା ପହାରଂ ଦେତି, ସୋପି କୁକ୍କୁରୋ ତସ୍ସ କରଣୱିଧାନଂ ୱୱତ୍ଥପେତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ସଵ୍ୱକାଲଂ ଆଗମନଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଅଯଂ ପନ କୁକ୍କୁରୋ ଛେକୋ, ଇମସ୍ସ ଆଗତସଞ୍ଞାଯ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଦ୍ୱାରଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଆହ। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ‘‘ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏହୀ’’ତି କୁକ୍କୁରଂ ପେସେସି। କୁକ୍କୁରୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ଉରେନ ନିପଜ୍ଜି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ‘‘ଅଯଂ ମମ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତୋ’’ତି ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସୋ ତସ୍ସ ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ଉକ୍କମିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହି, କୁକ୍କୁରୋ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ଗୋପାଲକମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନକାଲେ ଅପସକ୍କି। ଯସ୍ମିଂ ଚ ଯସ୍ମିଂ ଚ ଠାନେ ୱାଳମିଗାନଂ ପଲାଯନତ୍ଥଂ ଗୋପାଲକୋ ରୁକ୍ଖଂ ୱା ପାସାଣଂ ୱା ପହରି, ତଂ ତଂ ଠାନଂ ପତ୍ୱା କୁକ୍କୁରୋ ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱି। ତସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ୱାଳମିଗା ପଲାଯନ୍ତି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋପି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚୱେଲାଯ ମହନ୍ତଂ ସିନିଦ୍ଧପିଣ୍ଡଂ ତସ୍ସ ଦେତି। ସୋପି ପିଣ୍ଡଲାଭେନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ଉତ୍ତରିତରଂ ସିନେହଂ କରୋତି।

ଗୋପାଲକୋ ତେମାସଂ ୱୁଟ୍ଠସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତିଚୀୱରପ୍ପହୋନକଂ ସାଟକଂ ଦତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ସଚେ ୱୋ ରୁଚ୍ଚତି, ଇଧେୱ ୱସଥ। ନୋ ଚେ ରୁଚ୍ଚତି, ଯଥାସୁଖଂ ଗଚ୍ଛଥା''ତି ଆହ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଗମନାକାରଂ ଦସ୍ସେତି। ସୋ ଗୋପାଲକୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତତି। କୁକ୍କୁରୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗମନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅତିସିନେହେନ ଉପ୍ପନ୍ନବଲୱସୋକୋ ହଦଯଫାଲନଂ ପତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ତାୱତିଂସପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଅଥସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗମନକାଲେ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ୱାଳମିଗାନଂ ପଲାପିତଭାୱେନ ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ସକଲଦେୱପୁରଂ ଛାଦେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତେନେୱ ନାମଧେୟ୍ୟଂ ଲଭିତ୍ୱା ଘୋସକଦେୱପୁତ୍ତୋ ନାମ ଜାତୋ। ଅଥସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱନ୍ତସ୍ସ ମନୁସ୍ସପଥେ କୋସମ୍ବିନଗରେ ଉଦେନୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକେ ବୋଧିରାଜକୁମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୨୪ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତସ୍ମିଂ ପନ ରଜ୍ଜଂ କାରଯମାନେ ଘୋସକଦେୱପୁତ୍ତୋ ଚୱିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ଏକିସ୍ସା ରୂପୂପଜୀୱିନିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସା ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ୱିଜାଯିତ୍ୱା ପୁତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସଙ୍କାରକୂଟେ ଛଡ୍ଡାପେସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କୋସମ୍ବିସେଟ୍ଠିନୋ କମ୍ମନ୍ତିକୋ ପାତୋୱ ସେଟ୍ଠିଘରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମଂ କାକେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣ''ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ମହାପୁଞ୍ଞୱା ଏସ ଦାରକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଏକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଗେହଂ ପେସେତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଘରଂ ଅଗମାସି। ସେଟ୍ଠିପି ରାଜୂପଟ୍ଠାନୱେଲାଯ ରାଜକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପୁରୋହିତଂ ଦିସ୍ୱା ''ଅଜ୍ଜ କିଂ ନକ୍ଖତ୍ତ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତତ୍ଥେୱ ଠିତୋ ଗଣେତ୍ୱା ''ଅସୁକଂ ନାମ ନକ୍ଖତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଜ ଇମିନା ନକ୍ଖତ୍ତେନ ଜାତଦାରକୋ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଲଭିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱେଗେନ ଘରଂ ପେସେସି – ''ଇମସ୍ସ ପୁରୋହିତସ୍ସ ଦ୍ୱେ କଥା ନାମ ନତ୍ଥି, ଘରଣୀ ଚ ମେ ଗରୁଗବ୍ଭା, ଜାନାଥ ତାୱ ନଂ ୱିଜାତା ୱା ନୋ ୱା''ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜାନିତ୍ୱା, ''ଅୟ୍ୟ, ନ ତାୱ ୱିଜାତା''ତି ଆହଂସୁ। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ, ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଅଜ୍ଜ ଜାତଦାରକଂ ପରିଯେସଥାତି। ତେ ପରିଯେସନ୍ତା ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ କମ୍ମନ୍ତିକସ୍ସ ଗେହେ ତଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ସେଟ୍ଠିନୋ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ତେନ ହି ଗଚ୍ଛଥ ଭଣେ, ତଂ କମ୍ମନ୍ତିକଂ ପକ୍କୋସଥାତି। ତେ ତଂ ପକ୍କୋସିଂସୁ। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ''ଗେହେ କିର ତେ ଦାରକୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ପୁଚ୍ଛି। ''ଆମ, ଅୟ୍ୟା''ତି। ''ତଂ ଦାରକଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦେହୀ''ତି। ''ନ ଦେମି, ଅୟ୍ୟା''ତି। ''ହନ୍ଦ ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଦେହୀ''ତି। ସୋ ''ଅଯଂ ଜୀୱେୟ୍ୟ ୱା ମରେୟ୍ୟ ୱା, ଦୁଜ୍ଜାନମିଦ''ନ୍ତି ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଦାସି।

ତତୋ ସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ସଚେ ମେ ଭରିଯା ଧୀତରଂ ୱିଜାଯିସ୍ସତି, ଇମମେୱ ପୁତ୍ତଂ କରିସ୍ସାମି। ସଚେ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯିସ୍ସତି, ମାରେସ୍ସାମୀ''ତି। ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗେହେ ପୋସେସି। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା କତିପାହଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ''ଏୱଂ ତଂ ଗାୱୋ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ମାରେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇମଂ ଦାରକଂ ୱଜଦ୍ୱାରେ ନିପଜ୍ଜାପେଥା''ତି ଆହ। ତଂ ତତ୍ଥ ନିପଜ୍ଜାପେସୁଂ। ଅଥ ନଂ ଯୂଥପତି ଉସଭୋ ପଠମଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା ''ଏୱଂ ତଂ ଅଞ୍ଞେ ନ ମଦ୍ଦିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଚତୁନ୍ନଂ ପାଦାନଂ ଅନ୍ତରେ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଗୋପାଲକା ଦିସ୍ୱା ''ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଏସ ଦାରକୋ ଭୱିସ୍ସତି , ଯସ୍ସ ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ଗୁଣଂ ଜାନନ୍ତି, ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମ ନ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ନଯିଂସୁ।

ସୋପି ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ମତଭାୱଂ ଅନୁୱିଜ୍ଜନ୍ତୋ ''ଗୋପାଲକେହି ନୀତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ପୁନ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆଣାପେତ୍ୱା ଆମକସୁସାନେ ଛଡ୍ଡାପେସି। ତସ୍ମିଂ ଚ କାଲେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଘରେ ଅଜପାଲକୋ ସୁସାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଅଜିକା ଚାରେତି। ଅଥେକା ଧେନୁ ଅଜିକା ଦାରକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦାରକସ୍ସ ଖୀରଂ ଦତ୍ୱା ଗତା। ତତୋ ନିୱତ୍ତମାନାପି ତଥେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖୀରମଦାସି। ଅଜପାଲକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଅଜିକା ପାତୋପି ଇମସ୍ମା ଠାନା ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଗତା, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ତଂ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଏସ ଦାରକୋ, ତିରଚ୍ଛାନଗତାପିସ୍ସ ଗୁଣଂ ଜାନନ୍ତି, ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମି ନ''ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ଗେହଂ ଗତୋ।

ପୁନଦିୱସେ ସେଟ୍ଠି ''ମତୋ ନୁ ଖୋ ଦାରକୋ, ନ ମତୋ''ତି ଓଲୋକାପେନ୍ତୋ ଅଜପାଲକେନ ଗହିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆଣାପେତ୍ୱା ''ସ୍ୱେ ଇମଂ ନଗରଂ ଏକୋ ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତୋ ପୱିସିସ୍ସତି, ଇମଂ ଦାରକଂ ନେତ୍ୱା ଚକ୍କମଗ୍ଗେ ଠପେଥ, ଏୱଂ ତଂ ସକଟଚକ୍କଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ତଂ ତତ୍ଥ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସତ୍ଥୱାହପୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିମସକଟେ ଗୋଣା ଦିସ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ଥମ୍ଭେ ୱିଯ ଓତାରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ସତ୍ଥୱାହୋ ''କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ''ନ୍ତି ତେସଂ ଠିତକାରଣଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦାରକଂ ଦିସ୍ୱା ''ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଦାରକୋ, ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ସେଟ୍ଠିପି ତସ୍ସ ଚକ୍କପଥେ ମତଭାୱଂ ୱା ଅମତଭାୱଂ ୱା ଓଲୋକାପେନ୍ତୋ ସତ୍ଥୱାହେନ ଗହିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆଣାପେତ୍ୱା ନଗରତୋ ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ପପାତେ ପାତାପେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ପପତନ୍ତୋ ନଳକାରାନଂ କମ୍ମକରଣଟ୍ଠାନେ ଏକସାଲାଯ ପତିତୋ। ସା ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞାନୁଭାୱେନ ସତୱିହତକପ୍ପାସପିଚୁସମ୍ଫସ୍ସସଦିସା ଅହୋସି। ଅଥ ନଂ ନଳକାରଜେଟ୍ଠକୋ ''ପୁଞ୍ଞୱା ଏସ ଦାରକୋ, ପଟିଜଗ୍ଗିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗେହଂ ଗତୋ। ସେଟ୍ଠି ଦାରକସ୍ସ ପପାତତୋ ପତିତଟ୍ଠାନେ ମତଭାୱଂ ୱା ଅମତଭାୱଂ ୱା ପରିଯେସାପେନ୍ତୋ ନଳକାରଜେଟ୍ଠକେନ

ଗହିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତସ୍ସପି ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଆଣାପେସି।

ଅପରଭାଗେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସକପୁତ୍ତୋପି ସୋପି ଉଭୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ସେଟ୍ଠି ପୁନ ଘୋସକଦାରକସ୍ସ ମାରଣୂପାଯଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ଭୋ ମଯ୍ହଂ ଗେହେ ଏୱରୂପୋ ଏକୋ ଅୱଜାତଦାରକୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଦାରକଂ ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ମାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ରହସ୍ସେନା’’ତି ଆହ। ସୋ ଉଭୋପି କଣ୍ଣେ ପିଦହିତ୍ୱା ‘‘ଏୱରୂପଂ ନାମ ଭାରିଯଂ କଥଂ କଥେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆହ। ତତୋ ସେଟ୍ଠି ‘‘ଅଯଂ ମୁଧା ନ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ହନ୍ଦ, ଭୋ, ସହସ୍ସଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏତଂ କମ୍ମଂ ନିପ୍ଫାଦେହୀ’’ତି ଆହ। ଲଞ୍ଜଂ ନାମ ଅଭିନ୍ନଂ ଭିନ୍ଦତି, ତସ୍ମା ସୋ ସହସ୍ସଂ ଲଭିତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ, ଅଯ୍ୟ, ଅସୁକଦିୱସେ ନାମ ଆୱାପଂ ଆଲିମ୍ପେସ୍ସାମି, ତଦା ତଂ ଦାରକଂ ଅସୁକୱେଲାଯ ନାମ ପେସେହୀ’’ତି ଆହ। ସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦିୱସେ ଗଣେନ୍ତୋ କୁମ୍ଭକାରେନ ୱୁତ୍ତଦିୱସସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଘୋସକକୁମାରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ, ତାତ, ଅସୁକଦିୱସେ ନାମ ବହୂହି ଭାଜନେହି ଅତ୍ଥୋ, ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘ପିତରା କିର ମେ ତୁମ୍ହାକଂ ଏକଂ କଥିତଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଅଜ୍ଜ ନିପ୍ଫାଦେହୀ’ତି ୱଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମି।

ଅଥ ନଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସକପୁତ୍ତୋ ଗୁଳକୀଳଂ କୀଳନ୍ତୋ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅହଂ ଭାତିକ ଦାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳନ୍ତୋ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ଜିତୋ, ତଂ ମେ ପଟିଜିନିତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଇଦାନି ଓକାସୋ ନତ୍ଥି, ପିତା ମଂ ଅଚ୍ଚାଯିକକମ୍ମେନ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିଣୀ’’ତି ଆହ। ଇତରୋ ‘‘ଅହଂ ଭାତିକ ତତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଇମେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳିତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଲକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚାହରିତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ତେନ ହି ଗଚ୍ଛା’’ତି ଅତ୍ତନୋ କଥିତସାସନଂ ତସ୍ସ କଥେତ୍ୱା ଦାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳି। ସୋପି କୁମାରୋ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସାସନଂ ଆରୋଚେସି। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ତାତ, ନିପ୍ଫାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଂ କୁମାରଂ ଗବ୍ଭଂ ପୱେସେତ୍ୱା ତିଖିଣାଯ ୱାସିଯା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚାଟିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚାଟିମୁଖଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଭାଜନନ୍ତରେ ଠପେତ୍ୱା ଆୱାପଂ ଆଲିମ୍ପେସି। ଘୋସକକୁମାରୋ ବହୁଂ ଜିନିତ୍ୱା କନିଟ୍ଠସ୍ସ ଆଗମନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ସୋ ତଂ ଚିରାଯମାନଂ ଞତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଚିରାଯତୀ’’ତି କୁମ୍ଭକାରଗେହସଭାଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଗେହଂ ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗେହଂ ଅଗମାସି।

ସେଟ୍ଠି ନଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମଯା ଏସ ମାରଣତ୍ଥାଯ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପହିତୋ, ସୋ ଦାନି ପୁନ ଇଧେୱାଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂଯେୱ ନଂ ‘‘କିଂ, ତାତ, କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ନ ଗତୋସୀ’’ତି ଆହ। ‘‘ଆମ, ତାତ, ନ ଗତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା, ତାତା’’ତି? ସୋ ଅତ୍ତନୋ ନିୱତ୍ତକାରଣଞ୍ଚ କନିଟ୍ଠଭାତିକସ୍ସ ତତ୍ଥ ଗତକାରଣଞ୍ଚ ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠି ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମହାପଥୱିଯା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନାମେତଂ ତ୍ୱଂ ୱଦସୀ’’ତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦଚିତ୍ତୋ ୱେଗେନ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଞ୍ଜେସଂ ସନ୍ତିକେ ଅକଥନୀଯଭାୱେନ ‘‘ପେକ୍ଖ, ଭୋ, ପେକ୍ଖ, ଭୋ’’ତି ଆହ। ‘‘କିଂ ପେକ୍ଖାପେସି ତ୍ୱଂ’’? ନିଟ୍ଠିତଂ ଏତଂ କମ୍ମନ୍ତି। ସୋ ତତୋୱ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚସ୍ସ ଚେତସିକରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ସୋ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଆସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଯେନ କେନଚି ଉପାଯେନ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତୁନୋ ଅନ୍ତରମେୱ ପସ୍ସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଏକଂ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଘୋସକକୁମାରଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଇମଂ ପଣ୍ଣଂ ଆଦାଯ ଅସୁକଗାମେ ନାମ ଅମ୍ହାକଂ କମ୍ମନ୍ତିକୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଇମଂ ପଣ୍ଣଂ ଦତ୍ୱା ‘ଇମସ୍ମିଂ କିର ପଣ୍ଣେ ସାସନଂ ସୀଘଂ କରୋହୀ’ତି ୱଦ। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅମ୍ହାକଂ ସହାଯକୋ ଗାମକସେଟ୍ଠି ନାମ ଏକୋ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାସୀ’’ତି ଚ ମୁଖସାସନଂ ଅଦାସି। ସୋ ସେଟ୍ଠିଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଗାମକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗେହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଂ ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମସ୍ସୁପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ‘‘କୁତୋ ଆଗଚ୍ଛସି, ତାତା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘‘କୋସମ୍ବିସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋମ୍ହି, ତାତା’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସହାଯସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସି।

ତସ୍ମିଂ ଚ ଖଣେ ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତାଯ ଏକା ଦାସୀ ସେଟ୍ଠିଧୀତୁ ପୁପ୍ଫାନି ଆହରିତୁଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ନଂ ସେଟ୍ଠି ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ମ, ଏତଂ କମ୍ମଂ ଠପେତ୍ୱା ଘୋସକକୁମାରସ୍ସ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସଯନଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଦେହୀ’’ତି। ସା ତଥା କତ୍ୱା ଆପଣଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଧୀତୁ ପୁପ୍ଫାନି ଆହରି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ଅଜ୍ଜ ଚିରଂ ବହି ପପଞ୍ଚେସୀ’’ତି ତସ୍ସା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ତେ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଏତ୍ଥ କତ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ମା କଥେସି, ଅଯ୍ୟେ, ମଯା ଏୱରୂପୋ ନଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ତୁଯ୍ହଂ କିର ପିତୁ ସହାଯକସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ଏକୋ, ନ ସକ୍କା ତସ୍ସ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଂ କଥେତୁଂ। ସେଟ୍ଠି ମଂ ପୁପ୍ଫାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ‘ତସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ସଯନଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଦେହୀ’ତି ଆହ, ତେନାହଂ ବହି ଚିରଂ ପପଞ୍ଚେସି’’ନ୍ତି। ସାପି ଖୋ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଘରସାମିନୀ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ତସ୍ସା ୱଚନସ୍ସ ସୁତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନେୱ ଅତ୍ତନୋ ଠିତଭାୱଂ , ନ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ସା ତମେୱ ଦାସିଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିପନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିଦ୍ଦାଯମାନଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ପଣ୍ଣଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତଂ ପଣ୍ଣ’’ନ୍ତି କୁମାରଂ ଅନୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱାୱ ପଣ୍ଣଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାଚେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଅତ୍ତନୋ ମରଣପଣ୍ଣଂ ସଯମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ତଂ ପଣ୍ଣଂ ଫାଲେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧେଯେୱ ‘‘ମଯା ତୱ

ସନ୍ତିକଂ ପୁତ୍ତୋ ପେସିତୋ, ସହାଯକସ୍ସ ମେ ଗାମକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଦାରିକା ଅତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ସୀଘଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଣାପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଉପ୍ପାଦଂ ଧନଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସବ୍ବସତେନ ମମ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଗାମକସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତରଂ ଗହେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଂ କରୋହି। ମଙ୍ଗଲେ ଚ ନିଟ୍ଠିତେ 'ଇମିନା ମେ ୱିଧାନେନ କତ'ନ୍ତି ମଯ୍ହଂ ସାସନଂ ପେସେହି। ଅହଂ ତୱ ଇଧ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ତମେୱ ଲଞ୍ଛନଂ ଦତ୍ୱା ପଠମଂ ବଦ୍ଧନିଯାମେନେୱ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧି।

ସୋପି ଖୋ କୁମାରୋ ତଂଦିୱସଂ ତତ୍ଥ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ସେଟ୍ଠିଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା କମ୍ମନ୍ତିକସ୍ସ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଅଦାସି । କମ୍ମନ୍ତିକୋ ପଣ୍ଣଂ ୱାଚେତ୍ୱା ଗାମିକେ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେୱ ମଂ ନ ଗଣେଥ, ମମ ସାମୀ ଅତ୍ତନୋ ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବସତେନ ଦାରିକଂ ଆନେତୁଂ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି, ୱେଗେନ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଉପ୍ପାଦଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେଥା''ତି ସବ୍ବଂ ମଙ୍ଗଲସକ୍କାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗାମକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସାସନଂ ପେସେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ସବ୍ବସତେନ ମଙ୍ଗଲକିରିଯଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୋସମ୍ବିସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପଣ୍ଣଂ ପହିଣି ''ମଯା ତୁମ୍ହେହି ପହିତପଣ୍ଣେ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କତ''ନ୍ତି।

ସେଟ୍ଠି ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଦଡ୍ଢୋ ୱିଯ ''ଇଦାନି ନଟ୍ଠୋମ୍ହୀ''ତି ଚିନ୍ତନୱସେନ ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକରୋଗଂ ପତ୍ୱା ''ଯେନ କେନଚି ତଂ ଉପାଯେନ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ମମ ସନ୍ତକସ୍ସ ଅସ୍ସାମିକଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ''ମଙ୍ଗଲସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ କସ୍ମା ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ବହି ହୋତି, ସୀଘଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ''ତି ସାସନଂ ପେସେସି। ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା କୁମାରେ ଗନ୍ତୁଂ ଆରଦ୍ଧେ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ବାଲୋ ମଂ ନିସ୍ସାଯ ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଲତ୍ଥନ୍ତି ନ ଜାନାତି, ଯଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ଗମନପଟିବାହନୁପାଯୋ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ତତୋ ନଂ ଆହ – ''କୁମାର, ମା ଅତିୱେଗେନ ଗଚ୍ଛାହି, କୁଲଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ପରିୱଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

କୋସମ୍ବକସେଟ୍ଠିପି ତସ୍ସ ଚିରାଯନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ସାସନଂ ପହିଣି ''କସ୍ମା ମେ ପୁତ୍ତୋ ଚିରାଯତି, ଅହଂ ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକରୋଗଂ ପତ୍ତୋ, ଜୀୱନ୍ତମେୱ ମଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦଟ୍ଠୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି – ''ନ ଏସୋ ତୱ ପିତା, ତ୍ୱଂ ପନ 'ପିତା'ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି । ଏସ ତୱ ମାରଣତ୍ଥାଯ କମ୍ମନ୍ତିକସ୍ସ ପଣ୍ଣଂ ପହିଣି, ଅହଂ ତଂ ପଣ୍ଣଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ସାସନଂ ଲିଖିତ୍ୱା ତୱ ଏତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଉପ୍ପାଦଯିଂ। ଏସ ତଂ 'ଅପୁତ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ'ତି ପକ୍କୋସତି, ଏତସ୍ସ କାଲକିରିଯଂ ଆଗମେହୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ଧରମାନକସ୍ସେୱ କାଲକତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା କୋସମ୍ବିନଗରଂ ଅଗମାସି। ସେଟ୍ଠିଧୀତାପି ତସ୍ସ ବହିଯେୱ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି ''ତ୍ୱଂ ପୱିସନ୍ତୋ ସକଲଗେହେ ତୱ ଆରକ୍ଖଂ ଠପେନ୍ତୋୱ ପୱିସାହୀ''ତି। ସଯମ୍ପି ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିମେୱ ପୱିସିତ୍ୱା ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ରୋଦନ୍ତୀ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଅନ୍ଧକାରଟ୍ଠାନେ ନିପନ୍ନକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୀସେନେୱ ହଦଯଂ ପହରି। ସୋ ଦୁବ୍ବଲତାଯ ତେନେୱ ପହାରେନ କାଲମକାସି।

କୁମାରୋପି ପିତୁ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ ମହାସେଟ୍ଠିସ୍ସ ମଂ ସକପୁତ୍ତୋତି ୱଦଥା''ତି ପାଦମୂଲିକାନଂ ଲଞ୍ଜଂ ଅଦାସି। ତତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାଜା ''ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନାରହଂ ଏକଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ''ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସପୁତ୍ତକନିପୁତ୍ତକଭାୱଂ ଜାନାଥା''ତି ପେସେସି। ସେଟ୍ଠିପାଦମୂଲିକା ରଞ୍ଞୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସପୁତ୍ତଭାୱଂ କଥଯିଂସୁ। ରାଜା ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ଘୋସକସେଟ୍ଠି ନାମ ଜାତୋ। ଅଥ ନଂ ଭରିଯା ଆହ – ''ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ତ୍ୱମ୍ପି ଅୱଜାତୋ, ଅହମ୍ପି ଦୁଗ୍ଗତକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ପୁବ୍ବେ କତକୁସଲୱସେନ ପନ ଏୱରୂପଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଲଭିମ୍ହ, ଅଧୁନାପି କୁସଲଂ କରିସ୍ସାମା''ତି। ସୋ ''ସାଧୁ ଭଦ୍ଦେ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦେୱସିକଂ ସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦାନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଘୋସକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ଧାତିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି। ସା ଜାତକାଲେ ଖୁଜ୍ଜା ଅହୋସୀତି ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାତେୱସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସାମାୱତୀପି ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଭଦ୍ଦୱତିଯରଟ୍ଠେ ଭଦ୍ଦିଯନଗରେ ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ସାମାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅପରଭାଗେ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ଛାତକଭଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ମନୁସ୍ସା ଛାତକଭଯଭୀତା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଦା ଅଯଂ ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠି ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେସି – ''ଭଦ୍ଦେ ଇମସ୍ମିଂ ଛାତକଭଯସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, କୋସମ୍ବିନଗରେ ଅମ୍ହାକଂ ସହାଯକସ୍ସ ଘୋସକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛାମ, ନ ସୋ ଅମ୍ହେ ଦିସ୍ୱା ପମଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି। ତସ୍ସ କିର ସୋ ସେଟ୍ଠି ଅଦିଟ୍ଠସହାଯକୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ସୋ ସେସଜନଂ ନିୱତ୍ତାପେତ୍ୱା ଭରିଯଞ୍ଚ ଧୀତରଞ୍ଚ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା କୋସମ୍ବିନଗରସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ତେ ତଯୋପି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କୋସମ୍ବିଂ ପତ୍ୱା ଏକାଯ ସାଲାଯ ନିୱାସଂ ଅକଂସୁ।

ଘୋସକସେଟ୍ଠିପି ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ଘରଦ୍ୱାରେ କପଣଦ୍ଧିକୱନିବ୍ବକଯାଚକାନଂ ମହାଦାନଂ ଦାପେସି। ଅଥାଯଂ ଭଦ୍ଦୱତିଯସେଟ୍ଠି ଚିନ୍ତେସି – ''ନ ସକ୍କା ଅମ୍ହେହି ଇମିନାୱ କପଣୱେସେନ ସହାଯକସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, ସରୀରେ ପାକତିକେ ଜାତେ ସୁନିୱତ୍ଥା ସୁପାରୁତା ସେଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି। ତେ ଉଭୋପି ଧୀତରଂ ଘୋସକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଦାନଗ୍ଗଂ ପହିଣିଂସୁ। ସା ଅତ୍ତନୋ ଭତ୍ତଂ ଆହରଣତ୍ଥାଯ ଭାଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାନଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଲଜ୍ଜମାନରୂପା ଅଟ୍ଠାସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ଦାନକମ୍ମିକୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସେସଜନା ସମ୍ମୁଖସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ କେୱଟ୍ଟା ମଚ୍ଛୱିଲୋପେ ୱିଯ ମହାସଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ଦାରିକା କୁଲଧୀତା ଭୱିସ୍ସତି, ଉପଧିସମ୍ପଦାପିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀ''ତି।

ତତୋ ନଂ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ମ, କସ୍ମା ସେସଜନୋ ୱିୟ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ନ ଗଚ୍ଛସୀ’’ତି? ତାତ, ଏୱରୂପଂ ସମ୍ବାଧଟ୍ଠାନଂ କିନ୍ତି କତ୍ୱା ପୱିସାମୀତି। ଅମ୍ମ, କତି ପନ ଜନା ତୁମ୍ହେତି? ତୟୋ ଜନା, ତାତାତି। ସୋ ତୟୋ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡେ ଅଦାସି। ସା ତଂ ଭତ୍ତଂ ମାତାପିତୂନଂ ଅଦାସି, ପିତା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଛାତକତ୍ତା ଅତିରେକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାଲମକାସି। ସା ପୁନଦିୱସେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦ୍ୱେୟେୱ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡେ ଗଣ୍ହି। ତଂଦିୱସଂ ସେଟ୍ଠିଭରିୟା ଭତ୍ତେନ ଚ କିଲନ୍ତତାୟ ସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ମରଣସୋକେନ ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ କାଲମକାସି। ସା ପୁନଦିୱସେ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଏକମେୱ ଭତ୍ତପିଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହି। ଦାନକମ୍ମିକୋ ତସ୍ସା କିରିୟଂ ଉପଧାରେତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ତୟା ପଠମଦିୱସେ ତୟୋ ପିଣ୍ଡା ଗହିତା, ପୁନଦିୱସେ ଦ୍ୱେ, ଅଜ୍ଜ ଏକମେୱ ଗଣ୍ହସି। କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ତଂ କାରଣଂ କଥେସି। କତରଗାମୱାସିନୋ ପନ, ଅମ୍ମ, ତୁମ୍ହେତି। ସା ତମ୍ପି କାରଣଂ ନିପ୍ପଦେସତୋ କଥେସି। ‘‘ଅମ୍ମ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠିଧୀତା ନାମ ଅହୋସି, ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞା ଦାରିକା ନତ୍ଥି, ତ୍ୱଂ ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମମ ଧୀତା, ଅମ୍ମା’’ତି ତଂ ଧୀତରଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ହି।

ସା ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ଦାନଗ୍ଗେ ମହାସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କସ୍ମା ଅୟଂ, ତାତ, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦୋ’’ତି ଆହ। ଅମ୍ମ, ମହାଜନସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ନାମ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି। ଅହମେତ୍ଥ ଉପାୟଂ ଜାନାମି, ତାତାତି। କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅମ୍ମାତି? ସମନ୍ତା ୱତିଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱାରାନି ୟୋଜେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଭାଜନାନି ଠପାପେତ୍ୱା ଏକେନ ଦ୍ୱାରେନ ପୱିସିତ୍ୱା ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏକେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମନଂ କରୋଥ, ତାତାତି। ସାଧୁ, ଅମ୍ମାତି ପୁନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଥା କାରେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦାନଗ୍ଗଂ ପଦୁମସ୍ସରଂ ୱିୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନସଦ୍ଦଂ ଅହୋସି।

ତତୋ ଘୋସକସେଟ୍ଠି ପୁବ୍ବେ ଦାନଗ୍ଗସ୍ମିଂ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦମହାସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତଦା ତଂ ଅସୁଣନ୍ତୋ ଦାନକମ୍ମିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ତ୍ୱଂ ଅଜ୍ଜ ଦାନଂ ନ ଦାପେସୀ’’ତି। ଦିନ୍ନଂ , ଅୟ୍ୟାତି। ଅଥ କସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ୱିୟ ଦାନଗ୍ଗେ ସଦ୍ଦୋ ନ ସୁୟ୍ୟତୀତି? ଆମ, ଅୟ୍ୟ, ଏକା ମେ ଧୀତା ଅତ୍ଥି, ଅହଂ ତାୟ କଥିତୌପାୟେ ଠତ୍ୱା ଦାନଗ୍ଗଂ ନିସ୍ସଦ୍ଦମକାସିନ୍ତି। ତୱ ଧୀତା ନାମ ନତ୍ଥି, କୁତୋ ତେ ଧୀତା ଲଦ୍ଧାତି? ସୋ ୱଞ୍ଚେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଭାୱେନ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଧୀତୁ ଆଗମନୱିଧାନଂ କଥେସି। କସ୍ମା ପନ ଭୋ ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପଂ ଭାରିୟଂ କମ୍ମମକାସି? ତ୍ୱଂ ଏତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ମମ ଧୀତରଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ୱସମାନଂ ନାରୋଚେସି , ୱେଗେନ ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଆଣାପେହୀତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅକାମକୋ ଆଣାପେସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସେଟ୍ଠି ତଂ ଧୀତୁଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଧୀତୁ ସକ୍କାରଂ କରୋମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ସମାନଜାତିକେହି କୁଲେହି ଧୀତୁ ସମାନୱୟାନି ପଞ୍ଚ କୁମାରିକସତାନି ତସ୍ସା ପରିୱାରମକାସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଉଦେନୋ ରାଜା ନଗରେ ଅନୁସଞ୍ଚରନ୍ତୋ ତଂ ସାମାୱତିଂ ତାହି କୁମାରୀହି ପରିୱାରିତଂ କୀଳମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘କସ୍ସାୟଂ ଦାରିକା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ‘‘ଘୋସକସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଧୀତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ସସ୍ସାମିକଅସ୍ସାମିକଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛି। ତତୋ ଅସ୍ସାମିକଭାୱେ କଥିତେ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ସେଟ୍ଠିନୋ କଥେଥ ‘ତୁମ୍ହାକଂ ଧୀତରଂ ରାଜା ଇଚ୍ଛତୀ’’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠି ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଞା ଦାରିକା ନତ୍ଥି, ଏକଧୀତିକଂ ସପତ୍ତିୱାସେ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି। ରାଜା ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିଂ ଚ ସେଟ୍ଠିଭରିୟଞ୍ଚ ବହି କତ୍ୱା ସକଲଗେହଂ ଲଞ୍ଛାପେସି। ସାମାୱତୀ ବହି କୀଳିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ମାତାପିତରୋ ବହି ନିସିନ୍ନକେ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମତାତା, କସ୍ମା ଇଧ ନିସିନ୍ନତ୍ଥା’’ତି? ତେ ତଂ କାରଣଂ କଥୟିଂସୁ। ଅମ୍ମତାତା, କସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ଇମଂ ପଟିୱଚନଂ ନ ଜାନାଥ ‘‘ମମ ଧୀତା ସପତ୍ତିୱାସେ ୱସନ୍ତୀ ଏକିକା ୱସିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତି, ସଚସ୍ସା ପରିୱାରା ପଞ୍ଚସତା କୁମାରିୟୋ ୱସାପେଥ, ଏୱଂ ୱସିସ୍ସତୀ’’ତି। ଇଦାନି ଏୱଂ କଥାପେଥ, ତାତାତି। ‘‘ସାଧୁ, ଅମ୍ମ, ମୟଂ ତୱ ଚିତ୍ତଂ ନ ଜାନିମ୍ହା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେ ତଥା କଥୟିଂସୁ। ରାଜା ଉତ୍ତରିତରଂ ପସୀଦିତ୍ୱା ‘‘ସହସ୍ସମ୍ପି ହୋତୁ, ସବ୍ବା ଆନେଥା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭଦ୍ଦକେନ ନକ୍ଖତ୍ତମୁହୁତ୍ତକେନ ପଞ୍ଚମାତୁଗାମସତପରିୱାରଂ ରାଜଗେହଂ ନୟିଂସୁ। ରାଜା ତା ପଞ୍ଚସତାପି ତସ୍ସାୟେୱ ପରିୱାରଂ କତ୍ୱା ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା ୱିସୁଂ ଏକସ୍ମିଂ ପାସାଦେ ୱସାପେସି।

ତେନ ଚ ସମୟେନ କୋସମ୍ବିୟଂ ଘୋସକସେଟ୍ଠି କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠି ପୱାରିକସେଟ୍ଠୀତି ତୟୋ ଜନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସହାୟକା ହୋନ୍ତି। ତେ ତୟୋପି ଜନା ପଞ୍ଚସତେ ତାପସେ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି। ତାପସାପି ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ମାସେ ହିମୱନ୍ତେ ୱସନ୍ତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ତେ ତାପସା ହିମୱନ୍ତତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତା ମହାକନ୍ତାରେ ତସିତା କିଲନ୍ତା ଏକଂ ମହନ୍ତଂ ୱଟରୁକ୍ଖଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅଧିୱତ୍ଥାୟ ଦେୱତାୟ ସନ୍ତିକା ସଙ୍ଗହଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତା ନିସୀଦିଂସୁ। ଦେୱତା ସବ୍ବାଲଙ୍କାରୱିଭୂସିତଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା ତେସଂ ପାନୀୟପାନକାଦୀନି ଦତ୍ୱା କିଲମଥଂ ପଟିୱିନୋଦେସି। ତେ ଦେୱତାୟ ଆନୁଭାୱେନ ୱିମ୍ହିତା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଦେୱତେ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତୟା ଅୟଂ ସମ୍ପତ୍ତି ଲଦ୍ଧା’’ତି? ଦେୱତା ଆହ – ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ଭଗୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ଏତରହି ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ତଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ସୋ ଉପୋସଥଦିୱସେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଭତକାନଂ ପକତିଭତ୍ତୱେତନମେୱ ଦତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାରାପେସି। ଅଥାହଂ ଏକଦିୱସଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ ପାତରାସତ୍ଥାୟ ଆଗତୋ କଞ୍ଚି ଭତକଂ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତଂ ଅଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମନୁସ୍ସା କସ୍ମା କମ୍ମଂ ନ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିଂ। ତସ୍ସ ମେ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ଅଥାହଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘‘ଇଦାନି ଉପଡ୍ଢଦିୱସୋ ଗତୋ, ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଉପଡ୍ଢୋପୋସଥଂ କାତୁ’’ନ୍ତି। ତତୋ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପଟିୱେଦେତ୍ୱା ‘‘ସକ୍କା କାତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ସ୍ୱାହଂ ଉପଡ୍ଢଦିୱସଂ ଉପୋସଥଂ

ସମାଦିଯିତ୍ୱା ତଦହେଓ କାଲଂ କତ୍ୱା ଇମଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପଟିଲଭିନ୍ତି।

ଅଥ ତେ ତାପସା ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ କିର ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ସଞ୍ଜାତପୀତିପାମୋଜ୍ଜା ତତୋ ସାଓତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତୁକାମା ହୁତ୍ୱାପି ‘‘ବହୂପକାରା ନୋ ଉପଟ୍ଠାକସେଟ୍ଠିନୋ, ତେସମ୍ପି ଇମମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠୀହି କତସକ୍କାରବହୁମାନା ‘‘ତଦହେଓ ମଯଂ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଆହଂସୁ। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ତୁରିତତ୍ଥ, ନନୁ ତୁମ୍ହେ ପୁବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ମାସେ ଓସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତା ତଂ ପଓତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସହେଓ ଗଚ୍ଛାମା’’ତି ଚ ଓ୍ୱୁତ୍ତେ – ‘‘ଗଚ୍ଛାମ ମଯଂ, ତୁମ୍ହେ ସଣିକଂ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ସାଓତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗଓତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ।

ତେପି ସେଟ୍ଠିନୋ ପଚ୍ଛା ପଞ୍ଚସତପଞ୍ଚସତସକଟପରିଓ୍ୱାରା ସାଓତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଜେତଓ୍ୱନତୋ ଅଓ୍ୱିଦୂରେ ଠାନେ ଖନ୍ଧାଓ୍ୱାରଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଚରିଯାଓସେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ତଯୋପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସ୍ୱାତନାଯ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତେନେଓ ନିଯାମେନ ଅଜ୍ଜତନାଯ ସ୍ୱାତନାଯାତି ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅଦ୍ଧମାସଂ ଖନ୍ଧାଓ୍ୱାରଭତ୍ତଂ ନାମ ଦତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି କଥେସି। ତେ ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ‘‘ତୁମ୍ହେ ଅମ୍ହେହି ପହିତସାସନେନ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ଓ୍ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରମେଓ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଯୋପି ଜନା ସକେ ସକେ ଉଯ୍ୟାନେ ଓ୍ୱିହାରେ କାରାପେସୁଂ। ଘୋସକସେଟ୍ଠିନା କାରିତୋ ଘୋସିତାରାମୋ ନାମ ଜାତୋ, କୁକ୍କୁଟସେଟ୍ଠିନା କାରିତୋ କୁକ୍କୁଟାରାମୋ ନାମ ଜାତୋ, ପାଓ୍ୱାରିକସେଟ୍ଠିନା କାରିତଂ ପାଓ୍ୱାରିକମ୍ବଓ୍ୱନଂ ନାମ ଜାତଂ। ତେ ଓ୍ୱିହାରେ କାରାପେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଦୂତଂ ପହିଣିଂସୁ – ‘‘ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ଇମଂ ନଗରଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘କୋସମ୍ବିଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଓ୍ୱାରୋ ଚାରିକଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅରହତ୍ତୂପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ୱା ଗମନଂ ଓ୍ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କୁରୁରଟ୍ଠେ କମ୍ମାସଦମ୍ମଂ ନାମ ନିଗମଂ ଅଗମାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମାଗଣ୍ଡିଯୋ ସଙ୍କରତ୍ତିଂ ବହିଗାମେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହିତ୍ୱା ପାତୋଓ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପଓ୍ୱିସତି। ସତ୍ଥାପି ପୁନଦିଓସେ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପଓ୍ୱିସନ୍ତୋ ପଟିପଥେ ମାଗଣ୍ଡିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ସୋ ଦସବଲଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ମମ ଧୀତୁ ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଯା ସଦିସଂ ଦାରକଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଚରାମି, ରୂପସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ସତିପି ଏଓ୍ୱରୂପଂ ଗହିତପବ୍ବଜ୍ଜମେଓ ପସ୍ସେସିଂ। ଅଯଂ ଖୋ ପନ ପବ୍ବଜିତୋ ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀଯୋ ମମ ଧୀତୁଯେଓ ଅନୁଚ୍ଛଓ୍ୱିକୋ’’ତି ଓ୍ୱେଗେନ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ସ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଏକୋ ପବ୍ବଜିତଓଂସୋ ଅତ୍ଥି, ତେନସ୍ସ ପବ୍ବଜିତମେଓ ଦିସ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ନମତି। ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭଦ୍ଦେ ମଯା ଏଓ୍ୱରୂପୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନାମ ନଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ବ୍ରହ୍ମଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ମମ ଧୀତୁଯେଓ ଅନୁଚ୍ଛଓ୍ୱିକୋ, ସୀଘଂ ମେ ଧୀତରଂ ଅଲଙ୍କରୋହୀ’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଧୀତରଂ ଅଲଙ୍କରୋନ୍ତିଯାଓ ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଠିତଟ୍ଠାନେ ପଦଚେତିଯାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ପାଓ୍ୱିସି।

ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଧୀତରଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପଓ୍ୱିଟ୍ଠକାଲେ ଆଗତତ୍ତା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଦସବଲଂ ଅଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପରିଭାସତି – ‘‘ତଓ କାରଣଂ ଭଦ୍ଦକଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତଯି ପପଞ୍ଚଂ କରୋନ୍ତିଯାଓ ସୋ ପବ୍ବଜିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗତୋ’’ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗତୋ ତାଓ ହୋତୁ, କତରଦିସାଭାଗେନ ଗତୋତି? ଇମିନା ଦିସାଭାଗେନାତି ସତ୍ଥୁ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋଓ ପଦଚେତିଯାନି ଦିସ୍ୱା ‘‘ଭଦ୍ଦେ ଇମାନି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଦାନି, ଇତୋ ଗତୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ଅଥ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ସତ୍ଥୁ ପଦଚେତିଯଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ବାଲୋ ଓ୍ୱତାଯଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅତ୍ତନୋ ଗନ୍ଥମତ୍ତସ୍ସାପି ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନାତୀ’’ତି ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତୀ ଆହ – ‘‘ଯାଓ ବାଲୋ ଚାସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏଓ୍ୱରୂପସ୍ସ ନାମ ପୁରିସସ୍ସ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମୀତି ଓ୍ୱଦସି। ରାଗେନ ହି ରତ୍ତସ୍ସ ଦୋସେନ ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ମୋହେନ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଦଂ ନାମ ଏଓ୍ୱରୂପଂ ନ ହୋତି। ଲୋକେ ପନ ଓ୍ୱିଓ୍ୱଟଚ୍ଛଦସ୍ସ ସଙ୍ଖଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏତଂ ପଦଂ’’ ପସ୍ସ, ବ୍ରାହ୍ମଣ –

‘‘ରତ୍ତସ୍ସ ହି ଉକ୍କୁଟିକଂ ପଦଂ ଭଓ୍ୱେ,

ଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି ଅଓ୍ୱକଡ୍ଢିତଂ ପଦଂ;

ମୂଳ୍ହସ୍ସ ହୋତି ସହସାନୁପୀଳିତଂ,

ଓ୍ୱିଓ୍ୱଟଚ୍ଛଦସ୍ସ ଇଦମୀଦିସଂ ପଦ’’ନ୍ତି।

ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଏତ୍ତକଂ କଥେନ୍ତିଯାପି ଅସୁତ୍ୱା ‘‘ତ୍ୱଂ ନାମ ଚଣ୍ଡା ମୁଖରା’’ତି ଆହ। ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଓ୍ୱିଓ୍ୱାଦଂ କରୋନ୍ତାନଂଯେଓ ସତ୍ଥା

ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦସ୍ସନୂପଚାରେନେୱ ନିକ୍ଖମି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସତ୍ଥାରଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଅପସାଦେତ୍ୱା ''ଅୟଂ ସୋ ପୁରିସୋ''ତି ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ଦସବଲସ୍ସ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ''ଭୋ ପବ୍ବଜିତ, ଅହଂ ପାତୋୱ ପଟ୍ଠାୟ ତଂ ପରିୟେସନ୍ତୋ ଚରାମି, ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ମମ ଧୀତାୟ ସମାନରୂପା ଇତ୍ଥୀ ନାମ ନତ୍ଥି, ପୁରିସୋପି ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମାନରୂପୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ମମ ଧୀତରଂ ତୁୟ୍ହଂ ପୋସନତ୍ଥାୟ ଦମ୍ମି, ଗଣ୍ହାହି ନ''ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ସତ୍ଥା ''ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାମଗ୍ଗୱାସିନିୟୋ ଉତ୍ତମରୂପଧରା ନାନାୱଣ୍ଣଂ କଥଂ କଥେନ୍ତିୟୋ ମମ ପଲୋଭନତ୍ଥମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ତିକେ ଠିତା ଦେୱଧୀତାପି ନ ଇଚ୍ଛିଂ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଇମଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଦିସ୍ୱାନ ତଣ୍ହଂ ଅରତିଂ ରଗଞ୍ଚ,

ନାହୋସି ଛନ୍ଦୋ ଅପି ମେଥୁନସ୍ମିଂ;

କିଂମେୱିଦଂ ମୁତ୍ତକରୀସପୁଣ୍ଣଂ,

ପାଦାପି ନଂ ସମ୍ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛେ''ତି। (ସୁ। ନି। ୮୪୧);

ମାଗଣ୍ଡିୟା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅନତ୍ଥିକେନ ନାମ 'ଅଲ'ନ୍ତି ୱତ୍ତୁମେୱ ୱଟ୍ଟତି। ଅୟଂ ପନ ମମ ସରୀରଂ ମୁତ୍ତକରୀସପୁଣ୍ଣଂ ନାମ କତ୍ୱା 'ପାଦାପି ନଂ ସମ୍ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛେ'ତି ଅୱୋଚ, ଏକଂ ଇସ୍ସରିୟଟ୍ଠାନଂ ଲଭନ୍ତୀ ଅନ୍ତରମେୱସ୍ସ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧି। ସତ୍ଥା ତଂ ଅମନସିକତ୍ୱା ଚରିୟୱସେନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି। ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ଉଭୋପି ଜାୟମ୍ପତିକା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ''ଇଦାନି ଅମ୍ହାକଂ ଘରାୱାସେନ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ଧୀତରଂ ମାଗଣ୍ଡିୟଂ ଚୂଳପିତରଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାପେତ୍ୱା ଉଭୋପି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଅଥ ରାଜା ଉଦେନୋ ଚୂଳମାଗଣ୍ଡିୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱୋହାରଂ କତ୍ୱା ମାଗଣ୍ଡିୟଦାରିକଂ ରାଜାନୁଭାୱେନ ଗେହଂ ଆନେତ୍ୱା ଅଭିସେକଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସା ପଞ୍ଚମାତୁଗାମସତପରିୱାରାୟ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ୱିସୁଂ ପାସାଦଂ ଅଦାସି।

ସତ୍ଥାପି ଖୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ କୋସମ୍ବିନଗରଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ସେଟ୍ଠିନୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗମନଂ ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଇମେ, ଭନ୍ତେ, ତୟୋ ୱିହାରା ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତା, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଥ, ଭନ୍ତେ, ୱିହାରେ ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାୟା''ତି। ପଟିଗ୍ଗହେସି ଭଗୱା ୱିହାରେ। ତେପି ସେଟ୍ଠିନୋ ସତ୍ଥାରଂ ସ୍ୱାତନାୟ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଘରଂ ଅଗମଂସୁ।

ମାଗଣ୍ଡିୟାପି ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଆଗତଭାୱଂ ସୁତ୍ୱା ଛିନ୍ନଭିନ୍ନକେ ଧୁତ୍ତେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତେସଂ ଲଞ୍ଜଂ ଦତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହେ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଇମିନା ଇମିନା ଚ ନିୟାମେନ ଅକ୍କୋସଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେସି। ତେ ସତ୍ଥୁ ଅନ୍ତୋଗାମଂ ପୱିସନୱେଲାୟ ସପରିୱାରଂ ସତ୍ଥାରଂ ନାନାୱିଧେହି ଅକ୍କୋସେହି ଅକ୍କୋସିଂସୁ। ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସତ୍ଥାରଂ ଆହ – ''ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପେ ଅକ୍କୋସନଟ୍ଠାନେ ନ ୱସିସ୍ସାମ, ଅଞ୍ଞଂ ନଗରଂ ଗଚ୍ଛାମା''ତି। ସତ୍ଥା, ''ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତା ନାମ ଅଟ୍ଠହି ଲୋକଧମ୍ମେହି ନ କମ୍ପନ୍ତି, ଅୟମ୍ପି ସଦ୍ଦୋ ସତ୍ତାହଂ ନାତିକ୍କମିସ୍ସତି, ଅକ୍କୋସକାନଂୟେୱ ଉପରି ପତିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ ମା ୱିତକ୍କୟିତ୍ଥା''ତି। ତେପି ତୟୋ ନଗରସେଟ୍ଠିନୋ ମହାସକ୍କାରେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମହାଦାନଂ ଅଦଂସୁ। ତେସଂ ଅପରାପରଂ ଦାନଂ ଦଦନ୍ତାନଂୟେୱ ମାସୋ ଅତିକ୍କମି, ଅଥ ନେସଂ ଏତଦହୋସି – ''ବୁଦ୍ଧା ନାମ ସବ୍ବଲୋକଂ ଅନୁକମ୍ପମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଓକାସଂ ଦସ୍ସାମା''ତି। ତତୋ ତେ କୋସମ୍ବିନଗରୱାସିନୋପି ଜନସ୍ସ ଓକାସଂ ଅକଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନାଗରାପି ୱୀଥିସଭାଗେନ ଗଣସଭାଗେନ ମହାଦାନଂ ଦେନ୍ତି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ମାଲାକାରଜେଟ୍ଠକସ୍ସ ଗେହେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସାମାୱତିୟା ଉପଟ୍ଠାୟିକା ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଆଦାୟ ମାଲତ୍ଥାୟ ତଂ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ମାଲାକାରଜେଟ୍ଠକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ ଉତ୍ତରେ, ଅଜ୍ଜ ତୁୟ୍ହଂ ପୁପ୍ଫାନି ଦାତୁଂ ଖଣୋ ନତ୍ଥି, ଅହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିୱିସାମି। ତ୍ୱମ୍ପି ପରିୱେସନାୟ ସହାୟିକା ହୋହି, ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ''ତି ଆହ। ତତୋ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ ଅକାସି। ସା ସତ୍ଥାରା ଉପନିସିନ୍ନକଥାୱସେନ କଥିତଂ ଧମ୍ମଂ ସବ୍ବମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହି। ଅନୁମୋଦନଂ ପନ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ସା ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ଚତ୍ତାରୋୱ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚଭାୱେନ ପରସନ୍ତକେ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସବ୍ବେୱ ଅଟ୍ଠ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଂ ପୂରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ଆଦାୟ ସାମାୱତିୟା ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଅଥ ନଂ ସା ପୁଚ୍ଛି – ''ଅମ୍ମ ଉତ୍ତରେ, ତ୍ୱଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ନ ବହୂନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରସି, ଅଜ୍ଜ ପନ ବହୁକାନି, କିଂ ନୋ ରାଜା ଉତ୍ତରିତରଂ ପସନ୍ନୋ''ତି? ସା ମୁସାୱାଦେ ଅଭବ୍ବତାୟ

ଅତୀତେ ଅତ୍ତନା କତଂ ଅନିଗୁହିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ କଥେସି। ''ଅଥ କସ୍ମା ଅଜ୍ଜ ବହୂନି ପୁପ୍ଫାନି ଆହରସୀ''ତି ୱୁତ୍ତା ଚ ଏୱମାହ – ''ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ଦସବଲସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅମତଂ ସଚ୍ଛାକାସିଂ, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ ନ ୱଞ୍ଚେମୀ''ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା, ''ଅମ୍ମ ଉତ୍ତରେ, ତଯା ଲଦ୍ଧଂ ଅମତଧମ୍ମଂ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଦେହୀ''ତି ସବ୍ବାୱ ହତ୍ଥଂ ପସାରଯିଂସୁ। ଅମ୍ମେ, ଏୱଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅହଂ ପନ ସତ୍ଥାରା କଥିତନିଯାମେନ ତୁମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ହେତୁମ୍ହି ସତି ତଂ ଧମ୍ମଂ ଲଭିସ୍ସଥାତି। ତେନ ହି, ଅମ୍ମ ଉତ୍ତରେ, କଥେହୀତି। ''ଏୱଂ କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ମଯ୍ହଂ ଉଚ୍ଚଂ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତୁମ୍ହେ ନୀଚାସନେସୁ ନିସୀଦଥା''ତି ଆହ। ତା ପଞ୍ଚସତାପି ଇତ୍ଥିଯୋ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାଯ ଉଚ୍ଚାସନଂ ଦତ୍ୱା ସଯଂ ନୀଚାସନାନି ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାପି ସେକ୍ଖପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଠତ୍ୱା ତାସଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସାମାୱତିଂ ଜେଟ୍ଠିକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରଂ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚକରଣତୋ ଅପନେତ୍ୱା ''ତ୍ୱଂ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ଆହରିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ସାୱେହୀ''ତି ଆହଂସୁ। ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରାପି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତଥା ଅକାସି।

କସ୍ମା ପନେସା ଦାସୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତାତି? ସା କିର କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ସାସନେ ଏକାଯ ସାମଣେରିଯା ଅତ୍ତନୋ ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ କାରେସି। ତେନ କମ୍ମେନ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ପରେସଂ ଦାସୀଯେୱ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ଖୁଜ୍ଜା ଅହୋସୀତି? ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ କିର ବୁଦ୍ଧେ ଅଯଂ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ୱସନ୍ତୀ ଏକଂ ରାଜକୁଲୂପକଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଖୁଜ୍ଜଧାତୁକଂ ଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନା ସହୱାସୀନଂ ମାତୁଗାମାନଂ ପୁରତୋ ପରିହାସଂ କରୋନ୍ତୀ ଖୁଜ୍ଜାକାରେନ ୱିଚରି। ତସ୍ମା ଖୁଜ୍ଜା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। କିଂ ପନ କତ୍ୱା ସା ପଞ୍ଞୱନ୍ତୀ ଜାତାତି? ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଅଯଂ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଗେହେ ୱସନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ରାଜଗେହତୋ ଉଣ୍ହପାଯାସସ୍ସ ପୂରିତେ ପତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଏତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛଥ, ଭନ୍ତେ''ତି ଅଟ୍ଠ ସୁୱଣ୍ଣକଟକେ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଦାସି। ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୀ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ତା ସାମାୱତିଯା ପରିୱାରା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିଯୋ ପଟିୱିଦ୍ଧସଚ୍ଚାପି ସମାନା ରଞ୍ଞୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧଭାୱେନ କାଲେନ କାଲଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧଦସ୍ସନଂ ନ ଲଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ଦସବଲେ ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ପଟିପନ୍ନେ ୱାତପାନେସୁ ନପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଗବ୍ଭେସୁ ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ତେହି ଓଲୋକେନ୍ତି । ଅଥେକଦିୱସଂ ମାଗଣ୍ଡିଯା ଅତ୍ତନୋ ପାସାଦତଲତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଚଙ୍କମମାନା ତାସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ''କିମିଦ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ତାହି ତସ୍ସା ସତ୍ଥରି ବଦ୍ଧାଘାତତଂ ଅଜାନନ୍ତୀହି – ''ସତ୍ଥା ଇମଂ ନଗରଂ ଆଗତୋ, ମଯଂ ଏତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସାମ ଚେୱ ପୂଜେମ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଇଦାନିସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମି, ଇମାପି ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାଯିକା, ଇମାସମ୍ପି କତ୍ତବ୍ବଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ରହୋଗତକାଲେ, ''ମହାରାଜ, ସାମାୱତିମିସ୍ସକାନଂ ବହିଦ୍ଧା ପତ୍ଥନା ଅତ୍ଥି, କତିପାହେନେୱ ତେ ଜୀୱିତଂ ମାରେସ୍ସନ୍ତି, ସାମାୱତୀ, ସପରିୱାରା ତୁମ୍ହେସୁ ସିନେହଂ ୱା ପେମଂ ୱା ନ କରୋତି, ସମଣଂ ପନ ଗୋତମଂ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱାତପାନେସୁ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେସୁ ତାନି ଖଣ୍ଡିତ୍ୱାପି ଓକାସଂ କତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ରାଜା ''ନ ତା ଏୱରୂପଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ନ ସଦ୍ଦହତି। ପୁନ ୱୁତ୍ତେପି ନ ସଦ୍ଦହତିଯେୱ। ଅଥ ନଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତେପି ଅସ୍ସଦ୍ଦହନ୍ତଂ ''ସଚେ ମେ ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହସି, ତାସଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପଧାରେହି, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ରାଜା ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭେସୁ ଛିଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ କି''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆରୋଚିତେ ତାସଂ ଅକ୍କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କିଞ୍ଚି ଅୱତ୍ୱା ଛିଦ୍ଦାନି ପିଦହାପେସି। ରାଜା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତାସଂ ପାସାଦେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଛିଦ୍ଦକଜାଲୱାତପାନାନି କାରେସି।

ସା ତେନ କାରଣେନ ରାଜାନଂ କୋପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ, ''ଦେୱ, ଏତାସଂ ତୁମ୍ହେସୁ ପେମଂ ଅତ୍ଥି ୱା ନତ୍ଥି ୱାତି ଜାନିସ୍ସାମ, ଅଟ୍ଠ କୁକ୍କୁଟେ ପେସେତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାଯ ପଚାପେଥା''ତି ଆହ। ରାଜା ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଇମେ ପଚିତ୍ୱା ପେସେନ୍ତୂ''ତି ସାମାୱତିଯା ଅଟ୍ଠ କୁକ୍କୁଟେ ପହିଣି। ସୋତାପନ୍ନା ଅରିଯସାୱିକା ଜୀୱମାନେ କୁକ୍କୁଟେ କିଂ ପଚିସ୍ସତି, ଅଲନ୍ତି ୱତ୍ୱା ପନ ହତ୍ଥେନପି ଫୁସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି। ମାଗଣ୍ଡିଯା ''ହୋତୁ, ମହାରାଜ, ଏତେଯେୱ ଚ କୁକ୍କୁଟେ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପଚନତ୍ଥାଯ ପେସେହୀ''ତି। ରାଜା ତଥା ଅକାସି। ମାଗଣ୍ଡିଯା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେଯେୱ କୁକ୍କୁଟେ ମାରାପେତ୍ୱା ''ଇମେ କୁକ୍କୁଟେ ପଚାପେତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଦେନ୍ତୂ''ତି ପହିଣି। ସା ତେସଂ ମତଭାୱେନ ଦସବଲଞ୍ଚ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପହିତଭାୱେନ ପଚିତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ପେସେସି। ମାଗଣ୍ଡିଯା ''ପସ୍ସ, ମହାରାଜା''ତି ୱତ୍ୱା ଏତ୍ତକେନପି ରାଜାନଂ କୋପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ଅଯଂ ପନ ଉଦେନୋ ତାସୁ ଏକେକିସ୍ସା ୱସନଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ୱସି। ଅଥାଯଂ ମାଗଣ୍ଡିଯା ଏକଂ କଣ୍ହସପ୍ପପୋତକଂ ୱେଳୁପବ୍ବେ ପକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ରଞ୍ଞୋ ଚ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥିକନ୍ତୱୀଣଂ ଆଦାଯଯେୱ ଗମନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ, ମାଗଣ୍ଡିଯା ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକଂ ଆଗମନକାଲେ ତଂ ସପ୍ପପୋତକଂ ଅନ୍ତୋୱୀଣାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଛିଦ୍ଦଂ ପିଦହାପେସି। ଅଥ ନଂ ସାମାୱତିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗମନକାଲେ, ''ମହାରାଜ, ସାମାୱତୀ ନାମ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ପକ୍ଖା, ତୁମ୍ହେ ନ ଗଣେତି। ଯଂ କିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ଦୋସମେୱ ଚିନ୍ତେତି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥା''ତି ଆହ। ରାଜା ସାମାୱତିଯା ୱସନଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ପୁନ ସତ୍ତାହେ ମାଗଣ୍ଡିଯାଯ ନିୱେସନଂ ଅଗମାସି। ସା ତସ୍ମିଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେଯେୱ ''କଚ୍ଚି ତେ, ମହାରାଜ, ସାମାୱତୀ ଓତାରଂ ନ ଗୱେସତୀ''ତି କଥେନ୍ତୀ ୱିଯ ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥତୋ ୱୀଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଚାଲେତ୍ୱା ''କିଂ ନୁ

ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱିଚରତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସପ୍ପସ୍ସ ନିକ୍ଖମନୋକାସଂ କତ୍ୱା ''ଅବ୍ଭୁମ୍ମେ ଅନ୍ତୋ ସପ୍ପୋ''ତି ୱୀଣଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାୟି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ରାଜା ପଦିତ୍ତଂ ୱେଣୁୱନଂ ୱିୟ ପକ୍ଖିତ୍ତଲୋଣଂ ଉଦ୍ଧନଂ ୱିୟ ଚ ଦୋସେନ ତଟତଟାୟନ୍ତୋ ''ୱେଗେନ ସପରିୱାରଂ ସାମାୱତିଂ ପକ୍କୋସଥା''ତି ଆହ। ରାଜପୁରିସା ଗନ୍ତ୍ୱା ପକ୍କୋସିଂସୁ।

ସା ରଞ୍ଞୋ କୁଦ୍ଧଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ସେସମାତୁଗାମାନଂ ସଞ୍ଞମଦାସି। ''ରାଜା ତୁମ୍ହେ ଘାତେତୁକାମୋ ପକ୍କୋସତି, ଅଜ୍ଜ ଦିୱସଂ ଓଦିସ୍ସକେନ ମେତ୍ତାଫରଣେନ ରାଜାନଂ ଫରଥା''ତି ଆହ। ରାଜା ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବାୱ ପଟିପାଟିୟା ଠପେତ୍ୱା ମହାଧନୁଂ ଆଦାୟ ୱିସପୀତକଣ୍ଡଂ ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ଧନୁଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସବ୍ବାୱ ତା ସାମାୱତିପ୍ପମୁଖା ଇତ୍ଥିୟୋ ଓଧିସୋ ମେତ୍ତଂ ଫରିଂସୁ। ରାଜା କଣ୍ଡଂ ନେୱ ଖିପିତୁଂ ନ ଅପନେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଗତ୍ତେହି ସେଦା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସରୀରଂ ୱେଧତି, ମୁଖତୋ ଖେଳୋ ପତତି, ଗହେତବ୍ବଗହଣଂ ନ ପସ୍ସତି। ଅଥ ନଂ ସାମାୱତୀ ''କିଂ, ମହାରାଜ, କିଲମସୀ''ତି ଆହ। ଆମ, ଦେୱି, କିଲମାମି, ଅୱସ୍ସୟୋ ମେ ହୋହୀତି। ସାଧୁ, ମହାରାଜ, କଣ୍ଡଂ ମହାପଥୱିମୁଖଂ କରୋହୀତି। ରାଜା ତଥା ଅକାସି। ସା ''ରଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥତୋ କଣ୍ଡଂ ମୁଚ୍ଚତୂ''ତି ଅଧିଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କଣ୍ଡଂ ମୁଚ୍ଚି। ରାଜା ତଂଖଣଂୟେୱ ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆଗମ୍ମ ଅଲ୍ଲକେସୋ ଅଲ୍ଲୱତ୍ଥୋ ସାମାୱତିୟା ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା ''ଖମ, ଦେୱି, ମୟ୍ହଂ, ଭେଦକାନଂ ମେ ୱଚନେନ ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଏତଂ କତ''ନ୍ତି ଆହ। ଖମାମି, ଦେୱାତି। ''ସାଧୁ, ଦେୱି, ଏୱଂ ତୟା ମୟ୍ହଂ ଖମିତଂ ନାମ ହୋତି। ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତୁମ୍ହାକଂ ୟଥାରୁଚିୟା ଦସବଲସ୍ସ ଦାନଂ ଦେଥ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣାଥ, ଅଜ୍ଜ ୱୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିହାରଂ ଦମ୍ମୀତି। ତେନ ହି, ଦେୱ, ଅଜ୍ଜ ପଟ୍ଠାୟ ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୟାଚିତ୍ୱା ଆନେଥ, ୟୋ ନୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେସ୍ସତୀତି। ରାଜା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୟାଚନ୍ତୋ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଲଭି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତା ପଞ୍ଚସତା ଇତ୍ଥିୟୋ ଥେରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କତ୍ୱା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣନ୍ତି।

ତା ଏକଦିୱସଂ ଥେରସ୍ସ ଅନୁମୋଦନାୟ ପସନ୍ନା ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସତାନି ଅଦଂସୁ। ଥେରୋ କିର ପୁବ୍ବେ ତୁନ୍ନୱାୟକାଲେ ଏକସ୍ସ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏକାୟ ସୂଚିୟା ସଦ୍ଧିଂ ହତ୍ଥତଲମତ୍ତଂ ଚୋଳଖଣ୍ଡଂ ଅଦାସି। ସୋ ସୂଚିୟା ଫଲେନ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ମହାପଞ୍ଞୋ ଅହୋସି, ଚୋଳଖଣ୍ଡସ୍ସ ଫଲେନ ଇମିନାୱ ନିୟାମେନ ପଞ୍ଚସତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦୁସ୍ସାନି ପଟିଲଭି।

ତତୋ ମାଗଣ୍ଡିୟା ଅଞ୍ଞଂ କାତବ୍ବଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ''ଉୟ୍ୟାନଂ ଗଚ୍ଛାମ, ମହାରାଜା''ତି ଆହ। ସାଧୁ, ଦେୱୀତି। ସା ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଚୂଳପିତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ''ଅମ୍ହାକଂ ଉୟ୍ୟାନଂ ଗତକାଲେ ସାମାୱତିୟା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାମାୱତିଂ ସପରିୱାରଂ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ୱା 'ରଞ୍ଞୋ ଆଣା'ତି ୱତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ପଲାଲେନ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଗେହେ ଅଗ୍ଗିଂ ଦେଥା''ତି। ମାଗଣ୍ଡିୟୋ ତସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ସବ୍ବାପି ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ପୁବ୍ବେ କତସ୍ସ ଉପପୀଳକକମ୍ମସ୍ସାନୁଭାୱେନ ସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିଂସୁ, ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଭୁସମୁଟ୍ଠି ୱିୟ ଝାୟିଂସୁ। ତାସଂ ଆରକ୍ଖପୁରିସା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଦେୱ, ଇଦଂ ନାମ କରିଂସୂ''ତି ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ।

ରାଜା ''କେନ କତ''ନ୍ତି ପରିୟେସନ୍ତୋ ମାଗଣ୍ଡିୟାୟ କାରିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ''ଭଦ୍ଦେ, ଭଦ୍ଦକଂ ତୟା କମ୍ମଂ କତଂ ମୟା କାତବ୍ବଂ କରୋନ୍ତିୟା, ''ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ମୟ୍ହଂ ୱଧାୟ ପରିସକ୍କମାନା ଘାତିତା, ପସନ୍ନୋସ୍ମି, ତୁୟ୍ହଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସାମୀତି ତୱ ଞାତକେ ପକ୍କୋସାପେହୀ''ତି ଆହ। ସା ରଞ୍ଞୋ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତକେପି ଞାତକେ କତ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେସି। ରାଜା ସବ୍ବେସଂ ସନ୍ନିପତିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ଗଲପ୍ପମାଣେସୁ ଆୱାଟେସୁ ନିଖନିତ୍ୱା ଉପରି ଠିତାନି ସୀସାନି ଭିନ୍ଦାପେନ୍ତୋ ମହନ୍ତେହି ଅୟନଙ୍ଗଲେହି କସାପେସି। ମାଗଣ୍ଡିୟମ୍ପି ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦାପେତ୍ୱା ପୂୱପଚନକଟାହେ ପଚାପେସି।

କିଂ ପନ ସାମାୱତିୟା ସପରିୱାରାୟ ଅଗ୍ଗିନା ଝାପନକମ୍ମନ୍ତି? ସା କିର ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ତେହେୱ ପଞ୍ଚହି ମାତୁଗାମସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଙ୍ଗାୟଂ କୀଳିତ୍ୱା ବହିତିତ୍ଥେ ଠିତା ସୀତେ ଜାତେ ଅୱିଦୂରଟ୍ଠାନେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲଂ ଦିସ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ଅସୋଧେତ୍ୱାୱ ବହି ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ୱିସିବ୍ବେସୁଂ। ଅନ୍ତୋପଣ୍ଣସାଲାୟ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ। ତା ଜାଲାସୁ ପଚ୍ଛିନ୍ନାସୁ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ ଅମ୍ହେହି କତଂ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ରଞ୍ଞୋ କୁଲୂପକୋ, ଇମଂ ଦିସ୍ୱା ରାଜା ଅମ୍ହାକଂ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଇଦାନି ନଂ ସୁଜ୍ଝାପିତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଞ୍ଞାନିପି ଦାରୂନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ଅଦଂସୁ। ପୁନ ଜାଲାୟ ପଚ୍ଛିନ୍ନାୟ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ତାସଂ ପସ୍ସନ୍ତୀନଂୟେୱ ଚୀୱରାନି ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ୱେହାସଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗତୋ। ତେନ କମ୍ମେନ ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ପକ୍କାୱସେସେନ ଇମଂ ବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଚତୁପରିସମଜ୍ଝେ ପନ କଥା ଉଦପାଦି – ''ବହୁସ୍ସୁତା ୱତ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା, ମାତୁଗାମଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମାତୁଗାମସତାନଂ ଧମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସାମାୱତୀପି ରଞ୍ଞା ଅତ୍ତନୋ ଅପ୍ପିତଂ କଣ୍ଡଂ ମେତ୍ତାଫରଣେନ ଫରିତ୍ୱା ପଟିବାହୀ''ତି ତସ୍ସାପି ମହାଜନୋ ଗୁଣଂ କଥେସି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଅପରଭାଗେ ଜେତୱନେ ନିସିନ୍ନୋ ତଦେୱ କାରଣଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ, ସାମାୱତିଂ ମେତ୍ତାୱିହାରୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

# ଉତ୍ତରାନନ୍ଦମାତାଵତ୍ଥୁ

୨୬୨। ପଞ୍ଚମେ ଝାଯୀନନ୍ତି ଝାନାଭିରତାନଂ ଉପାସିକାନଂ, ଉତ୍ତରା ନନ୍ଦମାତା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ଝାନାଭିରତାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ଵା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ ସୁମନସେଟ୍ଠିଂ ନିସ୍ସାଯ ଵସନ୍ତସ୍ସ ପୁଣ୍ଣସୀହସ୍ସ ନାମ ଭରିଯାଯ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହି, ଉତ୍ତରାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ଅଥେକସ୍ମିଂ ନକ୍ଖତ୍ତମହଦିଵସେ ରାଜଗହସେଟ୍ଠି ପୁଣ୍ଣଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ଆହ – ‘‘ତାତ ପୁଣ୍ଣ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଵା ଉପୋସଥୋ ଵା ଦୁଗ୍ଗତସ୍ସ କିଂ କରିସ୍ସତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଵଦେହି ‘କିଂ ନକ୍ଖତ୍ତପରିବ୍ବଯଂ ଗହେତ୍ଵା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସସି, ବଲଵଗୋଣେ ଚ ଫାଲଞ୍ଚ ନଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ଗହେତ୍ଵା କସିସ୍ସସୀ’’’ତି। ‘‘ମମ ଭରିଯାଯ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତେତ୍ଵା ଜାନିସ୍ସାମି, ଅଯ୍ଯା’’ତି ତଂ କଥଂ ଭରିଯାଯ ଆରୋଚେସି। ‘‘ସେଟ୍ଠି ନାମ ଅଯ୍ଯୋ ଇସ୍ସରୋ, ତସ୍ସ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ କଥା ସୋଭତି, ତ୍ଵଂ ପନ ଅତ୍ତନୋ କସିକମ୍ମଂ ମା ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ତସ୍ସା ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା କସିଭଣ୍ଡଂ ଆଦାଯ କସିତୁଂ ଗତୋ।

ତଂଦିଵସଞ୍ଚ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ଵୁଟ୍ଠାଯ ‘‘କସ୍ସ ଅଜ୍ଜ ମଯା ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଆଵଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଇମସ୍ସ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଦିସ୍ଵା ଭିକ୍ଖାଚାରଵେଲାଯ ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ କସନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଵିଦୂରେ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ପୁଣ୍ଣୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ଵା କସିଂ ଠପେତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଵନ୍ଦି। ଥେରୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ଵା ଉଦକସଭାଗଂ ପୁଚ୍ଛି। ତସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯ୍ଯୋ ମୁଖଂ ଧୋଵିତୁକାମୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି। ତତୋ ଵେଗେନ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଆହରିତ୍ଵା କପ୍ପିଯଂ କତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ଅଦାସି। ଥେରେ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଖାଦନ୍ତେ ପତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଧମ୍ମକରଣଂ ନୀହରିତ୍ଵା ଉଦକସ୍ସ ପୂରେତ୍ଵା ଆହରି। ଥେରୋ ମୁଖଂ ଧୋଵିତ୍ଵା ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ପୁଣ୍ଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଥେରୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିଵସେସୁ ଇମଂ ମଗ୍ଗଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି, ଅଜ୍ଜ ପନ ମଯ୍ହଂ ସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଭଵିସ୍ସତି। ଅହୋ ଵତ ମେ ଭରିଯା ମମତ୍ଥାଯ ଆହରଣକଂ ଆହାରଂ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେଯ୍ଯା’’ତି।

ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ‘‘ଅଜ୍ଜ ନକ୍ଖତ୍ତଦିଵସୋ’’ତି ପାତୋଵ ଅତ୍ତନୋ ଲଭନକନିଯାମେନ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ସଂଵିଧାଯ ଗହେତ୍ଵା ସାମିକସ୍ସ କସନଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଥେରଂ ଦିସ୍ଵା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିଵସେସୁ ମଯ୍ହଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ଵା ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମୋ ନ ହୋତି, ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମେ ସନ୍ତେପି ମମ ଅଯ୍ଯଂ ନ ପସ୍ସାମି, ଅଜ୍ଜ ପନ ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି ସମ୍ମୁଖୀଭାଵୋ ଜାତୋ। ମମ ସାମିକସ୍ସ ପୁନ ସମ୍ପାଦେତ୍ଵା ଆହରିସ୍ସାମି, ଇମଂ ତାଵ ଆହାରଂ ଥେରସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ତୀହି ଚେତନାହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ କତ୍ଵା ତଂ ଭୋଜନଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ଵା ‘‘ଏଵଂଵିଧା ଦୁଗ୍ଗତଜୀଵିତା ମୁଚ୍ଚାମୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋପି ‘‘ତଵ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ପୂରତୂ’’ତି ତସ୍ସାନୁମୋଦନଂ କତ୍ଵା ତତୋ ନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ଵିହାରଂ ଅଗମାସି।

ସାପି ପୁନ ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସାମିକସ୍ସ ଆହାରଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ଵା ଆଦାଯ କସନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସାମିକସ୍ସ କୁଜ୍ଝନଭାଵତୋ ଭୀତା ‘‘ସାମି, ଅଜ୍ଜ ଏକଦିଵସଂ ତଵ ମନଂ ସନ୍ଧାରେହୀ’’ତି ଆହ। କିଂ କାରଣାତି? ଅହଂ ଅଜ୍ଜ ତାଵ ଆହାରଂ ଆହରନ୍ତୀ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଥେରଂ ଦିସ୍ଵା ତଵ ଭାଗଭତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ଵା ପୁନ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଆହାରଂ ପଚିତ୍ଵା ଆଦାଯ ଆଗତାମ୍ହୀତି। ମନାପଂ ତେ, ଭଦ୍ଦେ, କତଂ, ମଯାପି ପାତୋଵ ଥେରସ୍ସ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଞ୍ଚ ମୁଖୋଦକଞ୍ଚ ଦିନ୍ନଂ। ଅଜ୍ଜ ଅମ୍ହାକଂ ସୁପ୍ପଭାତଂ, ସବ୍ବମ୍ପି ଥେରସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକମେଵ ଜାତନ୍ତି ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି ଜନାନଂ ଏକସଦିସମେଵ ଚିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ଅଥ ପୁଣ୍ଣୋ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ଵା ଭରିଯାଯ ଉରୁମ୍ହି ସୀସଂ କତ୍ଵା ମୁହୁତ୍ତଂ ନିପଜ୍ଜି। ଅଥସ୍ସ ନିଦ୍ଦା ଓକ୍କମି। ସୋ ଥୋକଂ ନିଦ୍ଦାଯିତ୍ଵା ପବୁଦ୍ଧୋ କସିତଟ୍ଠାନଂ ଓଲୋକେସି, ଓଲୋକିତୋଲୋକିତଟ୍ଠାନଂ ମହାକୋସାତକିପୁପ୍ଫେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣଂ ଵିଯ ଅହୋସି। ସୋ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, କିନ୍ନାମେତଂ ଅଜ୍ଜ ଇଦଂ କସିତଟ୍ଠାନଂ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣଂ ହୁତ୍ଵା ଖାଯତୀ’’ତି। ଅଯ୍ଯ , ଅଜ୍ଜ ତେ ସକଲଦିଵସଂ କିଲନ୍ତତାଯ ଅକ୍ଖୀନି ମଞ୍ଞେ ଭମନ୍ତୀତି। ଭଦ୍ଦେ, ମଯ୍ହଂ ଅସ୍ସଦ୍ଦହନ୍ତୀ ସଯଂ ଓଲୋକେହୀତି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସା ଓଲୋକେତ୍ଵା ସଭାଵଂ ଅଯ୍ଯ, କଥେସି, ଏଵମେତଂ ଭଵିସ୍ସତୀତି।

ପୁଣ୍ଣୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଏକଂ କଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ଵା ନଙ୍ଗଲସୀସେ ପହରି, ଗୁଳପିଣ୍ଡୋ ଵିଯ ନଙ୍ଗଲସୀସେ ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ଵା ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ଭରିଯଂ ପକ୍କୋସିତ୍ଵା ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଅଞ୍ଞେସଂ ଵପିତବୀଜଂ ନାମ ତୀହି ଵା ଚତୂହି ଵା ମାସେହି ଫଲଂ ଦେତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ଅଯ୍ଯସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଅନ୍ତରେ ରୋପିତେନ ସଦ୍ଧାବୀଜେନ ଅଜ୍ଜେଵ ଅଵସ୍ସଂ ଫଲଂ ଦିନ୍ନଂ। ଇମସ୍ମିଂ କରୀସମତ୍ତେ ପଦେସେ ଆମଲକମତ୍ତୋପି ପଂସୁପିଣ୍ଡୋ ଅସୁଵଣ୍ଣୋ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ଇଦାନି କିଂ କରିସ୍ସାମ, ଅଯ୍ଯାତି? ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ଇମଂ ଏତ୍ତକଂ ସୁଵଣ୍ଣଂ ଥେନେତ୍ଵା ଖାଦିତୁଂ ନାମ ନ ସକ୍କା’’ତି ଭରିଯଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେତ୍ଵା ଭତ୍ତସ୍ସ ପୂରେତ୍ଵା ଆଭତଂ ପାତିଂ ସୁଵଣ୍ଣସ୍ସ ପୂରେତ୍ଵା ଗନ୍ତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚାପେସି – ‘‘ଏକୋ ମନୁସ୍ସୋ ସୁଵଣ୍ଣପାତିଂ ଗହେତ୍ଵା ଠିତୋ’’ତି। ରାଜା ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ଵା ‘‘କହଂ ତେ, ତାତ, ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେଵ, ମଯ୍ହଂ ଏକଂ କସିତଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବଂ ସୁଵଣ୍ଣମେଵ ଜାତଂ, ପହିଣିତ୍ଵା ଆହରାପେଥା’’ତି ଆହ। ତ୍ଵଂ କିନ୍ନାମୋସୀତି? ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ ଅହଂ, ଦେଵାତି। ଗଚ୍ଛଥ, ଭଣେ, ସକଟାନି ଯୋଜେତ୍ଵା ପୁଣ୍ଣସ୍ସ କସିତଟ୍ଠାନତୋ ସୁଵଣ୍ଣମାହରଥାତି।

ସକଟେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗତରାଜପୁରିସା ‘‘ରଞ୍ଞୋ ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣପିଣ୍ଡେ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଗହିତଗହିତମ୍ପି କଥଲଲେଡ୍ଡୁଯେୱ ହୋତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ତେନ ହି ଭଣେ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗଣ୍ହଥାତି। ଗହିତଗହିତଂ ସୁୱଣ୍ଣମେୱ ହୋତି। ତେ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ଆହରିତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ରାସିଂ ଅକଂସୁ। ରାସି ଉବ୍ବେଧେନ ତାଲପ୍ପମାଣୋ ଅହୋସି। ରାଜା ୱାଣିଜେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘କସ୍ସ ଗେହେ ଏତ୍ତକଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ନତ୍ଥି, ଦେୱ, କସ୍ସଚୀତି। ଏତ୍ତକସ୍ସ ପନ ଧନସ୍ସ ସାମିନୋ କିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି? ଧନସେଟ୍ଠିଂ ନାମ ନଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଦେୱାତି? ତେନ ହି ପୁଣ୍ଣଂ ଇମସ୍ମିଂ ନଗରେ ଧନସେଟ୍ଠିଂ ନାମ କରୋଥାତି ସବ୍ବଂ ତଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ତସ୍ସେୱ ଦତ୍ୱା ତଂଦିୱସଂଯେୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଦାସି। ସୋ ସେଟ୍ଠି ମଙ୍ଗଲଂ କରୋନ୍ତୋ ସତ୍ତାହଂ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଦସବଲସ୍ସ ଭତ୍ତାନୁମୋଦନାଯ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିପି ଭରିଯାପି ଧୀତାପି ସବ୍ବେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ଅପରଭାଗେ ରାଜଗହସେଟ୍ଠି ‘‘ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିନୋ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ଦାରିକା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ କାରଣା ତସ୍ସ ଗେହଂ ପେସେସି। ସୋ ତସ୍ସ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ନାହଂ ଧୀତରଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ପଟିସାସନଂ ପେସେସି। ସୁମନସେଟ୍ଠିପି ପୁନ ପେସେସି – ‘‘ତ୍ୱଂ ମମ ଗେହଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସିତ୍ୱା ଇଦାନି ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଇସ୍ସରୋ ହୁତ୍ୱା ମଯ୍ହଂ ଦାରିକଂ ନ ଦେସୀ’’ତି। ତତୋ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠି ଆହ – ‘‘ଇମଂ ତାୱ ତୁମ୍ହାକଂ ସେଟ୍ଠି ସଭାୱମେୱ କଥେସି , ପୁରିସୋ ନାମ ସବ୍ବକାଲେ ଏୱଂୱିଧୋଯେୱାତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ। ଅହଞ୍ହି ଇଦାନି ତାଦିସେ ପୁରିସେ ଦାସେ କତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋମି, ତୁଯ୍ହଂ ପନ ଜାତିଂ ୱା ଗୋତ୍ତଂ ୱା ନ କୋପେମି। ଅପିଚ ଖୋ ମମ ଧୀତା ସୋତାପନ୍ନା ଅରିଯସାୱିକା ଦେୱସିକଂ କହାପଣଗ୍ଘନକେହି ପୁପ୍ଫେହି ପୂଜଂ କରୋତି, ତମହଂ ତୁମ୍ହାଦିସସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଗେହଂ ନ ପେସେସ୍ସାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିସ୍ସ ପଟିବାହକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରାଜଗହସେଟ୍ଠି ପୁନ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ପୋରାଣକଂ ୱିସ୍ସାସଂ ମା ଭିନ୍ଦତୁ, ଅହଂ ମଯ୍ହଂ ସୁଣିସାଯ ଦେୱସିକଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କହାପଣାନଂ ଅଗ୍ଘନକାନି ପୁପ୍ଫାନି ସଜ୍ଜାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧୀତରଂ ତସ୍ସ ଘରଂ ପେସେସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ସା ପୁଣ୍ଣସେଟ୍ଠିନୋ ଧୀତା ଉତ୍ତରା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକଂ ଏୱମାହ – ‘‘ଅହଂ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଗେହେ ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ଦିୱସାନି ନିବଦ୍ଧଂ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋମି, ଇଦାନିପି ତୁମ୍ହେସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠହେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ସୋ ‘‘ନ ସକ୍କା’’ତି ତଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ସା ତଂ ସଞ୍ଞାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ପୁନ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ‘‘ଉପୋସଥିକା ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ତଦାପି ଓକାସଂ କାରେନ୍ତୀ ନେୱ ଅଲଭି। ସା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଅଡ୍ଢତିଯେସୁ ମାସେସୁ ଅତିକ୍କନ୍ତେସୁ ଅଡ୍ଢମାସେ ଅୱସିଟ୍ଠେ ମାତାପିତୂନଂ ସାସନଂ ପେସେସି – ‘‘ଅହଂ ତୁମ୍ହେହି ଚାରକେ ପକ୍ଖିତ୍ତା ଏତ୍ତକେ ଅଦ୍ଧାନେ ଏକଦିୱସମ୍ପି ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭାମି, ପଞ୍ଚଦସ ମେ କହାପଣସହସ୍ସାନି ପେସେଥା’’ତି। ତେ ଧୀତୁ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘କିଂକାରଣା’’ତି ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାୱ ପହିଣିଂସୁ। ଉତ୍ତରା ତେ କହାପଣେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ସିରିମା ନାମ ଗଣିକା ଅତ୍ଥି, ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ମ ସିରିମେ, ଅହଂ ଇମଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ଇମାନି ପଞ୍ଚଦସ କହାପଣସହସ୍ସାନି ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ପରିଚରାହୀ’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ, ଅଯ୍ୟେ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ‘‘ଅହଂ ସିରିମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ମୋଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଉତ୍ତରାଯ ଅଡ୍ଢମାସଂ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

ସା ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପାତୋୱ ଦାସିଗଣପରିୱୁତା ସତ୍ଥୁ ସହତ୍ଥା ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତେ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ପାସାଦୱରଂ ଆରୁଯ୍ହ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲାନି ଆୱଜ୍ଜମାନା ନିସୀଦତି। ଏୱଂ ଅଡ୍ଢମାସଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଦିୱସେ ପାତୋୱ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ସଂୱିଦହନ୍ତୀ ୱିଚରତି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ସିରିମାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଉପରିପାସାଦୱରଗତୋ ଜାଲୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱତ୍ଥୁଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଉତ୍ତରା, ୱାତପାନଚ୍ଛିଦ୍ଦେନ ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ଉତ୍ତରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ନେରଯିକଜାତିକା ୱତାଯଂ ଏୱଂୱିଧଂ ନାମ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ଉକ୍ଖଲିକମସିମକ୍ଖିତା ହୁତ୍ୱା ନିକ୍କାରଣା ଦାସୀନଂ ଅନ୍ତରେ ୱିଚରତୀ’’ତି ସିତଂ ଅକାସି। ଉତ୍ତରା, ତସ୍ସ ପମାଦଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ବାଲୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ସମ୍ପତ୍ତି ସବ୍ବକାଲଂ ଥାୱରାତି ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସଯମ୍ପି ସିତଂ ଅକାସି। ତତୋ ସିରିମା ‘‘ଅଯଂ ଚେଟିକା ମଯି ଠିତାଯ ଏୱଂ ମମ ସାମିକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସିତଂ କରୋତୀ’’ତି କୁପିତା ୱେଗେନ ଓତରି। ଉତ୍ତରା, ତସ୍ସା ଆଗମନାକପ୍ପେନେୱ ‘‘ଅଯଂ ବାଲା ଅଡ୍ଢମାସମତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ୱସିତ୍ୱା ମଯ୍ହମେୱେତଂ ଗେହନ୍ତିସଞ୍ଞୀ ଜାତା’’ତି ଞତ୍ୱା ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ମେତ୍ତାଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ସିରିମାପି ଦାସୀନଂ ଅନ୍ତରେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଲୁଙ୍କଂ ଗହେତ୍ୱା ପୂୱପଚନଟ୍ଠାନେ ପକ୍କୁଥିତତେଲସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଉତ୍ତରାଯ ମତ୍ଥକେ ଆସିଞ୍ଚି, ମେତ୍ତାଝାନସ୍ସ ୱିପ୍ଫାରେନ ଉତ୍ତରାଯ ମତ୍ଥକେ ଆସିତ୍ତଂ ପକ୍କୁଥିତତେଲଂ ପଦୁମପତ୍ତେ ଆସିତ୍ତୋଦକଂ ୱିଯ ୱିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଗତଂ।

ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସିରିମାଯ ସମୀପେ ଠିତା ଦାସିଯୋ ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘ଭୋ ଜେ, ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟାଯ ହତ୍ଥତୋ ମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗତା ଇମସ୍ମିଂ

ଗେହେ ୱସମାନା ଅମ୍ହାକଂ ଅୟ୍ୟାୟ ସଦିସା ଭୱିତୁଂ ୱାୟମସୀ’’ତି ସମ୍ମୁଖଟ୍ଠାନେ ତଂ ପରିଭାସିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସିରିମା ଅଉନୋ ଆଗନ୍ତୁକଭାୱଂ ଅଞ୍ଞାସି। ସା ତତୋୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରାୟ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା, ‘‘ଅୟ୍ୟେ, ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ମେ କତଂ, ଖମଥ ମୟ୍ହ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅମ୍ମ ସିରିମେ, ନାହଂ ତୱ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଖମିସ୍ସାମି, ଅହଂ ସପିତିକା ଧୀତା, ଦସବଲେ ଖମନ୍ତେୟେୱ ଖମିସ୍ସାମୀତି।

ସତ୍ଥାପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରାୟ ନିୱେସନେ ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସୀଦି। ସିରିମା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ମୟା ଅୟ୍ୟାୟ ଉତ୍ତରାୟ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ଦୋସୋ କତୋ, ତୁମ୍ହେସୁ ଖମନ୍ତେସୁ ଖମିସ୍ସାମୀତି ୱଦତି, ଖମଥ ମୟ୍ହଂ ଭଗୱା’’ତି। ଖମାମି ତେ ସିରିମେତି। ସା ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରଂ ଖମାପେସି। ତଂଦିୱସଞ୍ଚ ସିରିମା ଦସବଲସ୍ସ ଭତ୍ତାନୁମୋଦନଂ ସୁତ୍ୱା –

‘‘ଅକ୍କୋଧେନ ଜିନେ କୋଧଂ, ଅସାଧୁଂ ସାଧୁନା ଜିନେ;

ଜିନେ କଦରିୟଂ ଦାନେନ, ସଚ୍ଚେନାଲିକୱାଦିନ’’ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୨୩) –

ଗାଥାପରିୟୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା ଦସବଲଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ମହାଦାନଂ ଅଦାସି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସିକାୟୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଉତ୍ତରଂ ନନ୍ଦମାତରଂ ଝାୟୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୁପ୍ପୱାସାୱତ୍ଥୁ

୨୬୩। ଛଟ୍ଠେ ପଣୀତଦାୟିକାନନ୍ତି ପଣୀତରସଦାୟିକାନଂ ଉପାସିକାନଂ, ସୁପ୍ପୱାସା କୋଲିୟଧୀତା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ପଣୀତଦାୟିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୋଲିୟନଗରେ ଖତ୍ତିୟକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୁପ୍ପୱାସାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ସା ୱୟପ୍ପତ୍ତା ଏକସ୍ସ ସକ୍ୟକୁମାରସ୍ସ ଗେହଂ ଗତା, ପଠମଦସ୍ସନେୟେୱ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି। ସା ଅପରଭାଗେ ସୀୱଲିଂ ନାମ ଦାରକଂ ୱିଜାୟି। ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ।

ସା ଏକସ୍ମିଂ ସମୟେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନାନଗ୍ଗରସପଣୀତଭୋଜନଂ ଅଦାସି। ସତ୍ଥା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ସୁପ୍ପୱାସାୟ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି ‘‘ଭୋଜନଂ ସୁପ୍ପୱାସେ ଦେନ୍ତୀ ଅରିୟସାୱିକା ପଟିଗ୍ଗାହକାନଂ ପଞ୍ଚ ଠାନାନି ଦେତି। ଆୟୁଂ ଦେତି, ୱଣ୍ଣଂ ଦେତି, ସୁଖଂ ଦେତି, ବଲଂ ଦେତି, ପଟିଭାନଂ ଦେତି। ଆୟୁଂ ଖୋ ପନ ଦତ୍ୱା ଆୟୁସ୍ସ ଭାଗିନୀ ହୋତି ଦିବ୍ବସ୍ସ ୱା ମାନୁସସ୍ସ ୱା…ପେ… ପଟିଭାନଂ ଦତ୍ୱା ପଟିଭାନସ୍ସ ଭାଗିନୀ ହୋତି ଦିବ୍ବସ୍ସ ୱା ମାନୁସସ୍ସ ୱା’’ତି। ଏୱମେତଂ ୱତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅଥ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସିକାୟୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ସୁପ୍ପୱାସଂ କୋଲିୟଧୀତରଂ ପଣୀତଦାୟିକାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ସୁପ୍ପିୟାୱତ୍ଥୁ

୨୬୪। ସତ୍ତମେ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୀନନ୍ତି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୀନଂ ଉପାସିକାନଂ, ସୁପ୍ପିୟା ଉପାସିକା, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ବାରାଣସିୟଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସୁପ୍ପିୟାତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ବାରାଣସିଂ ଅଗମାସି। ସା ତଥାଗତସ୍ସ ପଠମଦସ୍ସନେୟେୱ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅଥେକଦିୱସଂ ଧମ୍ମସ୍ସୱନତ୍ଥାୟ ୱିହାରଂ ଗତା। ୱିହାରଚାରିକଂ ଚରମାନା ଏକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଗିଲାନଂ ଦିସ୍ୱା ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ଅୟ୍ୟସ୍ସ କିଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ରସଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଉପାସିକେତି। ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପହିଣିସ୍ସାମୀ’’ତି ଥେରଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପୱତ୍ତମଂସତ୍ଥାୟ ଦାସିଂ ଅନ୍ତରାପଣଂ ପେସେସି। ସା ସକଲନଗରେ ପୱତ୍ତମଂସଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଅଲଦ୍ଧଭାୱଂ କଥେସି। ଉପାସିକା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଅୟ୍ୟସ୍ସ ରସଂ ପହିଣିସ୍ସାମୀତି ୱତ୍ୱା ସଚେ ନ ପେସେସ୍ସାମି , ଅୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଞତୋପି ଅଲଭନ୍ତୋ କିଲମିସ୍ସତି, ୟଂକିଞ୍ଚି କତ୍ୱା ପେସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଗବ୍ଭଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଊରୁମଂସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାସିୟା ଅଦାସି ‘‘ଇଦଂ ମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା ସମ୍ଭାରେହି ୟୋଜେତ୍ୱା ରସଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା ଅୟ୍ୟସ୍ସ ଦେହି। ସୋ ଚେ ମଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଗିଲାନାତି ୱଦେହୀ’’ତି। ସା ତଥା ଅକାସି।

ସତ୍ଥା ତଂ କାରଣଂ ଞତ୍ୱା ପୁନଦିଵସେ ଭିକ୍ଖାଚାରଵେଲାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ଉପାସିକାଯ ଗେହଂ ଅଗମାସି। ସା ତଥାଗତସ୍ସ ଆଗତଭାଵଂ ସୁତ୍ୱା ସାମିକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ, ଅହଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କୋମି, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ସତ୍ଥାରଂ ଅନ୍ତୋଗେହଂ ପଵେସେତ୍ୱା ନିସୀଦାପେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା ଅକାସି। ସତ୍ଥା ‘‘କହଂ ସୁପ୍ପିଯା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଗିଲାନା, ଭନ୍ତେତି। ପକ୍କୋସଥ, ନନ୍ତି। ଅଥ ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ସତ୍ଥା ତଂ ପକ୍କୋସତୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଦେଵଲୋକସ୍ସ ହିତାନୁକମ୍ପକୋ ସତ୍ଥା ନ ଇମଂ କାରଣଂ ଅଦିସ୍ୱା ପକ୍କୋସାପେସ୍ସତୀ’’ତି ସହସା ମଞ୍ଚମ୍ହା ଵୁଟ୍ଠାସି। ଅଥସ୍ସା ବୁଦ୍ଧାନୁଭାଵେନ ତଂଖଣଂଯେଵ ଵଣୋ ରୁହିତ୍ୱା ସୁଚ୍ଛଵି ଅହୋସି ସେସଟ୍ଠାନତୋ ଅତିରେକତରଂ ଵିପ୍ପସନ୍ନଵଣ୍ଣୋ। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଉପାସିକା ସିରଂ କତ୍ୱା ଦସବଲଂ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ଵନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ସତ୍ଥା ‘‘ଇମିସ୍ସା ଉପାସିକାଯ କିଂ ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ଅତ୍ତନା କତକାରଣଂ ସବ୍ବଂ କଥେସି। ସତ୍ଥା କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚୋ ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଵିଗରହିତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ (ମହାଵ। ୨୮୦) ପଞ୍ଞପେସି। ଏଵମେତଂ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ନିସିନ୍ନୋ ଉପାସିକାଯୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ସୁପ୍ପିଯଂ ଉପାସିକଂ ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୀନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

କାତିଯାନୀଵତ୍ଥୁ

୨୬୫। ଅଟ୍ଠମେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନନ୍ତି ଅଧିଗତେନ ଅଚଲପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଉପାସିକାନଂ, କାତିଯାନୀ, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସଵତିଯଂ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ କୁରରଘରନଗରେ ନିବ୍ବତ୍ତି, କାତିଯାନୀତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସା ଅପରଭାଗେ ଵଯପ୍ପତ୍ତା କୁରରଘରିକାଯ, କାଳିଯା ସହାଯିକା, ଦଳ୍ହମିତ୍ତା ଅହୋସି। ଯଦା ପନ କୁଟିକଣ୍ଣସୋଣତ୍ଥେରୋ ‘‘ଦସବଲସ୍ସ କଥିତନିଯାମେନ ମଯ୍ହମ୍ପି ଧମ୍ମଂ କଥେହୀ’’ତି ମାତରା ଯାଚିତୋ ରତ୍ତିଭାଗେ ଅନ୍ତୋନଗରେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମାତରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭି, ତଦା ଅଯଂ କାତିଯାନୀ ଉପାସିକା କାଳିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୀ ଅଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଚୋରସତାନି ଅନ୍ତୋନଗରେ ଦିଵା କତସଞ୍ଞାଯ କୋଟିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉମ୍ମଙ୍ଗଂ ଖନିତ୍ୱା ଇମିସ୍ସା କାତିଯାନିଯା ଘରଂ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ। ତେସଂ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅପଵିସିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ପରିସା ସନ୍ନିପତିତା’’ତି ଵୀମଂସନତ୍ଥାଯ ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ଧମ୍ମକଥନଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସପରିଯନ୍ତେ ତିଟ୍ଠମାନୋ ଇମିସ୍ସା କାତିଯାନିଯା ପିଟ୍ଠିପସ୍ସେ ଅଟ୍ଠାସି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ, କାତିଯାନୀ, ଦାସିଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ଜେ, ଗେହଂ ପଵିସିତ୍ୱା ଦୀପତେଲଂ ଆହର, ମଯଂ ଦୀପେ ଜାଲେତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୋସ୍ସାମା’’ତି। ସା ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉମ୍ମଙ୍ଗେ ଚୋରେ ଦିସ୍ୱା ଦୀପତେଲଂ ଅଗଣ୍ହିତ୍ୱାଵ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଯ୍ୟାଯ ଆରୋଚେସି – ‘‘ଅଯ୍ୟେ, ଗେହେ ଚୋରା ଉମ୍ମଙ୍ଗଂ ଖନନ୍ତୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚାଯଂ ଇମିସ୍ସା କଥଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଗେହଂ ଗମିସ୍ସତି , ଏତ୍ଥେଵ ନଂ ଅସିନା ଦ୍ୱେଧା ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମି। ସଚେ ପନ ଗହିତନିମିତ୍ତେନେଵ ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସତି, ଚୋରେହି ଗହିତଭଣ୍ଡକମ୍ପି ପୁନ ଦାପେସ୍ସାମୀ’’ତି। କାତିଯାନୀପି ଖୋ ଦାସିଯା କଥଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମ, ମା ସଦ୍ଦଂ କରି, ଚୋରା ନାମ ହରନ୍ତା ଅତ୍ତନା ଦିଟ୍ଠମେଵ ହରିସ୍ସନ୍ତି, ଅହଂ ପନ ଅଜ୍ଜ ଦୁଲ୍ଲଭସ୍ସଵନଂ ସୁଣାମି, ମା ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ତସ୍ସା ଵଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମିନା ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଠିତାଯ ନାମ ଗେହେ ଭଣ୍ଡଂ ହରନ୍ତେହି ଅମ୍ହେହି ମହାପଥଵୀ ପଵିସିତବ୍ବା ଭଵେଯ୍ୟା’’ତି। ସୋ ତାଵଦେଵ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚୋରେହି ଗହିତଭଣ୍ଡଂ ଛଡ୍ଡାପେତ୍ୱା ଚୋରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ ପରିସପରିଯନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। କାତିଯାନୀପି ଉପାସିକା ଥେରସ୍ସ ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଚୋରଜେଟ୍ଠକୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପାସିକାଯ ପାଦେସୁ ପତିତ୍ୱା, ‘‘ଅଯ୍ୟେ, ସବ୍ବେସଂଯେଵ ନୋ ଖମାହୀ’’ତି ଆହ। କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେହି ମଯ୍ହଂ କତନ୍ତି? ସୋ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନା କତଦୋସଂ ଆରୋଚେସି। ତେନ ହି, ତାତା, ଖମାମି ତୁମ୍ହାକନ୍ତି। ଅଯ୍ୟେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏଵଂ ଖମିତଂ ନାମ ନ ହୋତି, ତୁମ୍ହାକଂ ପନ ପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସବ୍ବେସଂଯେଵ ନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଦାପେହୀତି। ସା ସବ୍ବେପି ତେ ଗହେତ୍ୱା କୁଟିକଣ୍ଣସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେସି। ତେପି ଖୋ ଚୋରା ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତା ସବ୍ବେଵ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଏଵମେତଂ ଵତ୍ଥୁ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥା ଜେତଵନେ ଵିହରନ୍ତୋ ଉପାସିକାଯୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ କାତିଯାନିଂ ଉପାସିକଂ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ନକୁଲମାତାଵତ୍ଥୁ

୨୬୬। ନୱମେ ୱିସ୍ସାସିକାନନ୍ତି ୱିସ୍ସାସକଥଂ କଥେନ୍ତୀନଂ ଉପାସିକାନଂ, ନକୁଲମାତା ଗହପତାନୀ, ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ହେଟ୍ଠା ଉପାସକପାଳିଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। କେୱଲଂ ଇଧ ନକୁଲମାତରଂ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

କାଳୀକୁରରଘରିକାୱତ୍ଥୁ

୨୬୭। ଦସମେ ଅନୁସ୍ସୱପ୍ପସନ୍ନାନନ୍ତି ଅନୁସ୍ସୱେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ଉପାସିକାନଂ ଅନ୍ତରେ, କାଳୀ ଉପାସିକା, କୁରରଘରିକା ଅଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସେତି। ସା କିର ପଦୁମୁତ୍ତରବୁଦ୍ଧକାଲେ ହଂସୱତିଯଂ କୁରରଘରନଗରେ ନିବ୍ବତ୍ତା ସତ୍ଥୁ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୀ ସତ୍ଥାରଂ ଏକଂ ଉପାସିକଂ ଅନୁସ୍ସୱପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିକାରକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେସି। ସା କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସଂସରିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ରାଜଗହନଗରେ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, କାଳୀତିସ୍ସା ନାମଂ ଅକଂସୁ।

ସା ୱଯପ୍ପତ୍ତା କୁରରଘରନଗରେ କୁଲଗେହଂ ଗତା। ଅଥସ୍ସା ସଂୱାସେନ ଗବ୍ଭୋ ପତିଟ୍ଠହି। ସା ପରିପୁଣ୍ଣଗବ୍ଭା ''ପରେସଂ ଗେହେ ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଅପ୍ପତିରୂପ''ନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ କୁଲନଗରମେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଅତ୍ତନୋ ପାସାଦସ୍ସ ଉପରି ଆକାସେ ଠିତାନଂ ସାତାଗିରହେମୱତାନଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତାନଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସୱିକପ୍ପସାଦଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଅଦସ୍ସନେନେୱ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି, ଅପରଭାଗେ ପନସ୍ସା ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନଂ ଅହୋସୀତି ସବ୍ବଂ ୱତ୍ଥୁ ହେଟ୍ଠା ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଅପରଭାଗେ ପନ ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପାସିକାଯୋ ଠାନନ୍ତରେସୁ ଠପେନ୍ତୋ ଇମଂ ଉପାସିକଂ ଅନୁସ୍ସୱପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଅଗ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଠପେସୀତି।

ଦସସୁତ୍ତପରିମାଣାଯ ଉପାସିକାପାଳିଯା ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏତ୍ତାୱତା ଚ ମନୋରଥପୂରଣିଯା

ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ସବ୍ବାପି ଏତଦଗ୍ଗପାଳିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

## ୧୫। ଅଟ୍ଠାନପାଳି

### (୧୫) ୧। ଅଟ୍ଠାନପାଳି-ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୬୮। ଅଟ୍ଠାନପାଳିଯା ଅଟ୍ଠାନନ୍ତି ହେତୁପଟିକ୍ଖେପୋ। ଅନୱକାସୋତି ପଚ୍ଚଯପଟିକ୍ଖେପୋ। ଉଭଯେନାପି କାରଣମେୱ ପଟିକ୍ଖିପତି। କାରଣଞ୍ହି ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିତାଯ ଅତ୍ତନୋ ଫଲସ୍ସ ଠାନନ୍ତି ଚ ଅୱକାସୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଯନ୍ତି ଯେନ କାରଣେନ। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋତି ମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ପନ୍ନୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅରିଯସାୱକୋ। ତସ୍ସ ହି ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ପସ୍ସତି ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଇତିପି, ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ସେକ୍ଖାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତିପି, ଧମ୍ମସୋତସମାପନ୍ନୋ ଇତିପି, ଅରିଯୋ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ ଇତିପି, ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି ଇତିପିତି ବହୂନି ନାମାନି ହୋନ୍ତି। କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଚତୁଭୂମକେସୁ ସଙ୍ଖତସଙ୍ଖାରେସୁ କଞ୍ଚି ଏକଂ ସଙ୍ଖାରମ୍ପି। ନିଚ୍ଚତୋଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ନିଚ୍ଚୋତି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ। ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଏତଂ କାରଣଂ ନତ୍ଥି ନ ଉପଲବ୍ଭତି। ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ଯେନ କାରଣେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଏତଂ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯା ହି ସୋ ତେଭୂମକେସୁ ସଙ୍ଖତସଙ୍ଖାରେସୁ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁତ୍ଥଭୂମକସଙ୍ଖାରା ପନ ତେଜୁସ୍ସଦତ୍ତା ଦିୱସଂସନ୍ତତ୍ତୋ ଅଯୋଗୁଳୋ ୱିଯ ମକ୍ଖିକାନଂ, ଦିଟ୍ଠିଯା ୱା ଅଞ୍ଞେସଂ ୱା ଅକୁସଲାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋନ୍ତି। ଇମିନା ନଯେନ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋତିଆଦୀସୁପି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୬୯।ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ‘‘ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଆରୋଗୋ ପରମ୍ମରଣା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୭୬, ୭୯; ମ। ନି। ୩।୨୧, ୨୨) ଏୱଂ ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱସେନ ସୁଖତୋ ଗାହଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଟ୍ଠିୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ପନ ଅରିଯସାୱକୋ ପରିଳାହାଭିଭୂତୋ ପରିଳାହୱୂପସମତ୍ଥଂ ମତ୍ତହତ୍ଥିପରିତ୍ତାସିତୋ ୱିଯ ଚୋକ୍ଖବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଗୂଥଂ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛତି।

୨୭୦। ଅତ୍ତୱାରେ କସିଣାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ ‘‘ସଙ୍ଖାର’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା କଞ୍ଚି ଧମ୍ମନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାପି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଚତୁଭୂମକୱସେନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତେଭୂମକୱସେନ । ସବ୍ବୱାରେସୁ ୱା ଅରିଯସାୱକସ୍ସାପି ତେଭୂମକୱସେନେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ଯଂ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଗଣ୍ହାତି, ତତୋ ତତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଗାହଂ ୱିନିୱେଠେତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ହି ଯଂ ଯଂ ନିଚ୍ଚଂ ସୁଖଂ ଅତ୍ତାତି ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ତଂ ଅରିଯସାୱକୋ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତଂ ଗାହଂ ୱିନିୱେଠେତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତତ୍ତଯେ ପୁଥୁଜ୍ଜନଗ୍ଗାହୱିନିୱେଠନଂ ନାମ କଥିତଂ।

୨୭୧।ମାତରନ୍ତିଆଦୀସୁ ଜନିକାୱ ମାତା, ଜନକୋୱ ପିତା, ମନୁସ୍ସଭୂତୋୱ ଖୀଣାସୱୋ ଅରହାତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। କିଂ ପନ ଅରିଯସାୱକୋ ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟାତି? ଏତମ୍ପି ଅଟ୍ଠାନଂ। ସଚେପି ଭୱନ୍ତରଗତଂ ଅରିଯସାୱକଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରିଯସାୱକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତମ୍ପି କୋଚି ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ ‘‘ଇମଂ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତ୍ୱା ସକଲଚକ୍କୱାଳଗବ୍ଭେ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଜ୍ଜଂ ପଟିପଜ୍ଜାହୀ’’ତି, ନେୱ ସୋ ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ। ଅଥାପି ନଂ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ସଚେ ଇମଂ ନ ଘାତେସ୍ସସି, ସୀସଂ ତେ ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମା’’ତି। ସୀସମେୱସ୍ସ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଚ ସୋ ତଂ ଘାତେଯ୍ୟ। ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱସ୍ସ ପନ ମହାସାୱଜ୍ଜଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଚ ବଲୱଦୀପନତ୍ଥମେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ସାୱଜ୍ଜୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ମାତୁଘାତାଦୀନିପି ଆନନ୍ତରିଯାନି କରିସ୍ସତି। ମହାବଲୋ ଚ ଅରିଯସାୱକୋ, ଯୋ ଏତାନି କମ୍ମାନି ନ କରୋତୀତି।

୨୭୪।ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋତି ୱଧକଚିତ୍ତେନ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟାତି ଜୀୱମାନକସରୀରେ ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକାଯ ପିୱନମତ୍ତମ୍ପି ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ।

୨୭୫।ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟାତି ସମାନସଂୱାସକଂ ସମାନସୀମାଯ ଠିତଂ ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ‘‘ପଞ୍ଚହୁପାଲି , ଆକାରେହି ସଙ୍ଘୋ ଭିଜ୍ଜତି – କମ୍ମେନ, ଉଦ୍ଦେସେନ, ୱୋହରନ୍ତୋ, ଅନୁସ୍ସାୱନେନ, ସଲାକଗ୍ଗାହେନା’’ତି (ପରି। ୪୫୮)।

ତତ୍ଥ କମ୍ମେନାତି ଅପଲୋକନାଦୀସୁ ଚତୂସୁ କମ୍ମେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ କମ୍ମେନ। ଉଦ୍ଦେସେନାତି ପଞ୍ଚସୁ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ଉଦ୍ଦେସେନ। ୱୋହରନ୍ତୋତି କଥଯନ୍ତୋ, ତାହି ତାହି ଉପପତ୍ତୀହି ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋତିଆଦୀନି ଅଟ୍ଠାରସ ଭେଦକରୱତ୍ଥୂନି ଦୀପେନ୍ତୋ। ଅନୁସ୍ସାୱନେନାତି ‘‘ନନୁ ତୁମ୍ହେ ଜାନାଥ ମଯ୍ହଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତଭାୱଂ ବହୁସ୍ସୁତଭାୱଞ୍ଚ, ମାଦିସୋ ନାମ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ ଉବ୍ବିନଯଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଗାହେଯ୍ୟାତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ଯୁତ୍ତଂ, କିଂ ମଯ୍ହଂ ଅୱୀଚି ନୀଲୁପ୍ପଲୱନଂ ୱିଯ ସୀତଲା, କିଂ ଅହଂ ଅପାଯତୋ ନ ଭାଯାମୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ କଣ୍ଣମୂଲେ

ଵଟୀଭେଦଂ କତ୍ଵା ଅନୁସ୍ସାଵନେନ । ସଲାକଗ୍ଗାହେନାତି ଏଵଂ ଅନୁସ୍ସାଵେତ୍ଵା ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତ୍ଵା ଅନିଵତ୍ତିଧମ୍ମେ କତ୍ଵା ‘‘ଗଣ୍ହଥ ଇମଂ ସଲାକ’’ନ୍ତି ସଲାକଗ୍ଗାହେନ।

ଏତ୍ଥ ଚ କମ୍ମେଵ ଉଦ୍ଦେସୋ ଵା ପମାଣଂ, ଵୋହାରାନୁସ୍ସାଵନସଲାକଗ୍ଗାହା ପନ ପୁବ୍ବଭାଗା। ଅଟ୍ଠାରସଵତ୍ଥୁଦୀପନଵସେନ ହି ଵୋହରନ୍ତେନ ତତ୍ଥ ରୁଚିଜନନତ୍ଥଂ ଅନୁସ୍ସାଵେତ୍ଵା ସଲାକାଯ ଗହିତାଯପି ଅଭିନ୍ନୋଵ ହୋତି ସଙ୍ଘୋ। ଯଦା ପନ ଏଵଂ ଚତ୍ତାରୋ ଵା ଅତିରେକା ଵା ସଲାକଂ ଗହେତ୍ଵା ଆଵେଣିକଂ କମ୍ମଂ ଵା ଉଦ୍ଦେସଂ ଵା କରୋନ୍ତି, ତଦା ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ଏଵଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଏତ୍ତାଵତା ମାତୁଘାତାଦୀନି ପଞ୍ଚ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମାନି ଦସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତି, ଯାନି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କରୋତି, ନ ଅରିଯସାଵକୋ। ତେସଂ ଆଵିଭାଵତ୍ଥଂ –

‘‘କମ୍ମତୋ ଦ୍ଵାରତୋ ଚେଵ, କପ୍ପଟ୍ଠିତିଯତୋ ତଥା;

ପାକସାଧାରଣାଦୀହି, ଵିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ’’।

ତତ୍ଥ କମ୍ମତୋ ତାଵ – ଏତ୍ଥ ହି ମନୁସ୍ସଭୂତସ୍ସେଵ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ମାତରଂ ଵା ପିତରଂ ଵା ଅପି ପରିଵତ୍ତଲିଙ୍ଗଂ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଵିପାକଂ ପଟିବାହିସ୍ସାମୀତି ସକଲଚକ୍କଵାଳଂ ମହାଚେତିଯପ୍ପମାଣେହିପି କଞ୍ଚନଥୂପେହି ପୂରେତ୍ଵାପି ସକଲଚକ୍କଵାଳଂ ପୂରେତ୍ଵା ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ଵାପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସଙ୍ଘାଟିକଣ୍ଣଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଵିଚରିତ୍ଵାପି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ନିରଯମେଵ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ସଯଂ ମନୁସ୍ସୋ ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ମାତରଂ ଵା ପିତରଂ ଵା, ସଯଂ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଭୂତୋ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ, ତିରଚ୍ଛାନଭୂତୋଯେଵ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଭୂତଂ ଜୀଵିତା ଵୋରୋପେତି, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ହୋତି, ଭାରିଯଂ ପନ ହୋତି, ଆନନ୍ତରିଯଂ ଆହଚ୍ଚେଵ ତିଟ୍ଠତି। ମନୁସ୍ସଜାତିକାନଂଵ ପନ ଵସେନ ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ କଥିତୋ।

ତତ୍ଥ ଏଳକଚତୁକ୍କଂ, ସଙ୍ଗାମଚତୁକ୍କଂ, ଚୋରଚତୁକ୍କଞ୍ଚ କଥେତବ୍ବଂ। ଏଳକଂ ମାରେସ୍ସାମୀତି ଅଭିସନ୍ଧିନାପି ହି ଏଳକଟ୍ଠାନେ ଠିତଂ ମନୁସ୍ସୋ ମନୁସ୍ସଭୂତଂ ମାତରଂ ଵା ପିତରଂ ଵା ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି। ଏଳକାଭିସନ୍ଧିନା ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ଵା ଏଳକଂ ମାରେନ୍ତୋ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନ ଫୁସତି, ମାତାପିତିଅଭିସନ୍ଧିନା ମାତାପିତରୋ ମାରେନ୍ତୋ ଫୁସତେଵ। ଏସ ନଯୋ ଇତରସ୍ମିମ୍ପି ଚତୁକ୍କଦ୍ଵଯେ। ଯଥା ଚ ମାତାପିତୂସୁ, ଏଵଂ ଅରହନ୍ତେପି ଏତାନି ଚତୁକ୍କାନି ଵେଦିତବ୍ବାନି । ମନୁସ୍ସଅରହନ୍ତମେଵ ଚ ମାରେତ୍ଵା ଆନନ୍ତରିଯଂ ଫୁସତି, ନ ଯକ୍ଖଭୂତଂ। କମ୍ମଂ ପନ ଭାରିଯଂ, ଆନନ୍ତରିଯସଦିସମେଵ। ମନୁସ୍ସଅରହନ୍ତସ୍ସ ଚ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେଯେଵ ସତ୍ଥପ୍ପହାରେ ଵା ଵିସେ ଵା ଦିନ୍ନେପି ଯଦି ସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ତେନେଵ ମରତି, ଅରହନ୍ତଘାତକୋ ହୋତିଯେଵ। ଯଂ ପନ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଦିନ୍ନଂ ଦାନଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ଵା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସେଵ ତଂ ଦିନ୍ନଂ ହୋତି। ସେସଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେ ମାରେନ୍ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯଂ ନତ୍ଥି, କମ୍ମଂ ପନ ଭାରିଯଂ, ଆନନ୍ତରିଯସଦିସମେଵ।

ଲୋହିତୁପ୍ପାଦେ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଭେଜ୍ଜକାଯତାଯ ପରୂପକ୍କମେନ ଚମ୍ମଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ଵା ଲୋହିତପଗ୍ଘରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ସରୀରସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତୋଯେଵ ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଲୋହିତଂ ସମୋସରତି। ଦେଵଦତ୍ତେନ ପଵିଦ୍ଧସିଲତୋ ଭିଜ୍ଜିତ୍ଵା ଗତା ସକଲିକାପି ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦନ୍ତଂ ପହରି, ଫରସୁନା ପହଟୋ ଵିଯ ପାଦୋ ଅନ୍ତୋଲୋହିତୋଯେଵ ଅହୋସି। ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯଂ ହୋତି। ଜୀଵକୋ ପନ ତଥାଗତସ୍ସ ରୁଚିଯା ସତ୍ଥକେନ ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ତମ୍ହା ଠାନା ଦୁଟ୍ଠଲୋହିତଂ ନୀହରିତ୍ଵା ଫାସୁକମକାସି। ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମମେଵ ହୋତି।

ଅଥ ଯେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ତଥାଗତେ ଚେତିଯଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ବୋଧିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଧାତୁମ୍ହି ଉପକ୍କମନ୍ତି, ତେସଂ କିଂ ହୋତୀତି? ଭାରିଯଂ କମ୍ମଂ ହୋତି, ଆନନ୍ତରିଯସଦିସଂ। ସଧାତୁକଂ ପନ ଥୂପଂ ଵା ପଟିମଂ ଵା ବାଧଯମାନଂ ବୋଧିସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ସଚେପି ତତ୍ଥ ନିଲୀନା ସକୁଣା ଚେତିଯେ ଵଚ୍ଚଂ ପାତେନ୍ତି, ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ। ପରିଭୋଗଚେତିଯତୋ ହି ସରୀରଚେତିଯଂ ମହନ୍ତତରଂ। ଚେତିଯଵତ୍ଥୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ବୋଧିମୂଲମ୍ପି ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ହରିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଯା ପନ ବୋଧିସାଖା ବୋଧିଘରଂ ବାଧତି, ତଂ ଗେହରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଲଭତି। ବୋଧିଅତ୍ଥଞ୍ହି ଗେହଂ, ନ ଗେହତ୍ଥାଯ ବୋଧି। ଆସନଘରେପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଯସ୍ମିଂ ପନ ଆସନଘରେ ଧାତୁ ନିହିତା ହୋତି, ତସ୍ସ ରକ୍ଖଣତ୍ଥାଯ ବୋଧିସାଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ବୋଧିଜଗ୍ଗନତ୍ଥଂ ଓଜାହରଣସାଖଂ ଵା ପୂତିସାଖଂ ଵା ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ, ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନେ ଵିଯ ପୁଞ୍ଞମ୍ପି ହୋତି।

ସଙ୍ଘଭେଦେପି ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘେ ଅସନ୍ନିପତିତେ ଵିସୁଂ ପରିସଂ ଗହେତ୍ଵା କତଵୋହାରାନୁସ୍ସାଵନସଲାକଗ୍ଗାହସ୍ସ କମ୍ମଂ ଵା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଂ ଵା ଉଦ୍ଦିସନ୍ତସ୍ସ ଭେଦୋ ଚ ହୋତି ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମଞ୍ଚ। ସମଗ୍ଗସଞ୍ଞାଯ ପନ ଵଟ୍ଟତୀତି ସଞ୍ଞାଯ ଵା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଭେଦୋଵ ହୋତି, ନ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ। ତଥା ନଵତୋ ଊନପରିସାଯ। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ନଵନ୍ନଂ ଜନାନଂ ଯୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି, ତସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଅନୁଵତ୍ତକାନଂ

ଅଧମ୍ମୱାଦୀନଂ ମହାସାୱଜ୍ଜକମ୍ମଂ , ଧମ୍ମୱାଦିନୋ ପନ ଅନୱଜ୍ଜା। ତତ୍ଥ ନୱନ୍ନମେୱ ସଙ୍ଘଭେଦେ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ – ''ଏକତୋ, ଉପାଲି, ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି, ଏକତୋ ଚତ୍ତାରୋ, ନୱମୋ ଅନୁସ୍ସାୱେତି, ସଲାକଂ ଗାହେତି 'ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅୟଂ ୱିନୟୋ ଇଦଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ, ଇମଂ ଗଣ୍ହଥ, ଇମଂ ରୋଚେଥା'ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଉପାଲି, ସଙ୍ଘରାଜି ଚେୱ ହୋତି ସଙ୍ଘଭେଦୋ ଚ। ନୱନ୍ନଂ ୱା , ଉପାଲି, ଅତିରେକନୱନ୍ନଂ ୱା ସଙ୍ଘରାଜି ଚେୱ ହୋତି ସଙ୍ଘଭେଦୋ ଚା''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୫୧)। ଏତେସୁ ଚ ପନ ପଞ୍ଚସୁ ସଙ୍ଘଭେଦୋ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ସେସାନି କାୟକମ୍ମାନୀତି ଏୱଂ କମ୍ମତୋ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଦ୍ୱାରତୋତି ସବ୍ବାନେୱ ଚେତାନି କାୟଦ୍ୱାରତୋପି ୱଚୀଦ୍ୱାରତୋପି ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତି। ପୁରିମାନି ପନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଆଣତ୍ତିକୱିଜ୍ଜାମୟପ୍ପୟୋଗୱସେନ ୱଚୀଦ୍ୱାରତୋ ସମୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି କାୟଦ୍ୱାରମେୱ ପୂରେନ୍ତି, ସଙ୍ଘଭେଦୋ ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ଭେଦଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାୟଦ୍ୱାରତୋ ସମୁଟ୍ଠହିତ୍ୱାପି ୱଚୀଦ୍ୱାରମେୱ ପୂରେତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ଦ୍ୱାରତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

କପ୍ପଟ୍ଠିତିୟତୋତି ସଙ୍ଘଭେଦୋୟେୱ ଚେତ୍ଥ କପ୍ପଟ୍ଠିତିୟୋ। ସଣ୍ଠହନ୍ତେ ହି କପ୍ପେ ୱା କପ୍ପୱେମଜ୍ଝେ ୱା ସଙ୍ଘଭେଦଂ କତ୍ୱା କପ୍ପୱିନାସେୟେୱ ମୁଚ୍ଚତି। ସଚେପି ହି 'ସ୍ୱେ କପ୍ପୋ ୱିନସ୍ସିସ୍ସତୀ''ତି ଅଜ୍ଜ ସଙ୍ଘଭେଦଂ କରୋତି, ସ୍ୱେୱ ମୁଚ୍ଚତି, ଏକଦିୱସମେୱ ନିରୟେ ପଚ୍ଚତି। ଏୱଂ କରଣଂ ପନ ନତ୍ଥି। ସେସାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ଆନନ୍ତରିୟାନେୱ ହୋନ୍ତି, ନ କପ୍ପଟ୍ଠିତିୟାନୀତି ଏୱମେତ୍ଥ କପ୍ପଟ୍ଠିତିୟତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ପାକତୋତି ୟେନ ଚ ପଞ୍ଚପେତାନି କମ୍ମାନି କତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ସ ସଙ୍ଘଭେଦୋୟେୱ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱିପଚ୍ଚତି, ସେସାନି ''ଅହୋସିକମ୍ମଂ ନାହୋସି କମ୍ମୱିପାକୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଙ୍ଘଭେଦାଭାୱେ ଲୋହିତୁପ୍ପାଦୋ, ତଦଭାୱେ ଅରହନ୍ତଘାତୋ, ତଦଭାୱେ ସଚେ ପିତା ସୀଲୱା ହୋତି, ମାତା ଦୁସ୍ସୀଲା, ନୋ ୱା ତଥା ସୀଲୱତୀ, ପିତୁଘାତୋ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱିପଚ୍ଚତି। ସଚେ ମାତା ସୀଲୱତୀ, ମାତୁଘାତୋ। ଦ୍ୱୀସୁପି ସୀଲେନ ୱା ଦୁସ୍ସୀଲେନ ୱା ସମାନେସୁ ମାତୁଘାତୋୱ ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱିପଚ୍ଚତି । ମାତା ହି ଦୁକ୍କରକାରିନୀ ବହୂପକାରା ଚ ପୁତ୍ତାନନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥ ପାକତୋପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ସାଧାରଣାଦୀହୀତି ପୁରିମାନି ଚତ୍ତାରି ସବ୍ବେସମ୍ପି ଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତାନଂ ସାଧାରଣାନି। ସଙ୍ଘଭେଦୋ ପନ ''ନ ଖୋ, ଉପାଲି ଭିକ୍ଖୁନୀ, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି, ନ ସିକ୍ଖମାନା, ନ ସାମଣେରୋ, ନ ସାମଣେରୀ , ନ ଉପାସକୋ, ନ ଉପାସିକା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି। ଭିକ୍ଖୁ ଖୋ, ଉପାଲି, ପକତତ୍ତୋ ସମାନସଂୱାସକୋ ସମାନସୀମାୟଂ ଠିତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୫୧) ୱଚନତୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋୱ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ, ତସ୍ମା ଅସାଧାରଣୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସବ୍ବେପେତେ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାୟ ସହଗତା ଦୋସମୋହସମ୍ପୟୁତ୍ତା ଚାତି ଏୱମେତ୍ଥ ସାଧାରଣାଦୀହିପି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

୨୭୬।ଅଞ୍ଞଂସତ୍ଥାରନ୍ତି ''ଅୟଂ ମେ ସତ୍ଥା ସତ୍ଥୁ କିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ଅସମତ୍ଥୋ''ତି ଭୱନ୍ତରେପି ଅଞ୍ଞଂ ତିତ୍ଥକରଂ 'ଅୟଂ ମେ ସତ୍ଥା''ତି ଏୱଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୭୭।ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁୟାତି ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁୟା। ତୀଣି ହି ଖେତ୍ତାନି ଜାତିଖେତ୍ତଂ, ଆଣାଖେତ୍ତଂ ୱିସୟଖେତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଜାତିଖେତ୍ତଂ ନାମ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ। ସା ହି ତଥାଗତସ୍ସ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଓକ୍କମନକାଲେ ନିକ୍ଖମନକାଲେ ସମ୍ବୋଧିକାଲେ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନେ ଆୟୁସଙ୍ଖାରୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ପରିନିବ୍ବାନେ ଚ କମ୍ପତି। କୋଟିସତସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଂ ପନ ଆଣାଖେତ୍ତଂ ନାମ। ଆଟାନାଟିୟପରିତ୍ତମୋରପରିତ୍ତଧଜଗ୍ଗପରିତ୍ତରତନପରିତ୍ତାଦୀନଞ୍ହି ଏତ୍ଥ ଆଣା ପୱତ୍ତତି। ୱିସୟଖେତ୍ତସ୍ସ ପନ ପରିମାଣଂ ନତ୍ଥି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ''ୟାୱତକଂ ଞାଣଂ ତାୱତକଂ ଞେୟ୍ୟଂ, ୟାୱତକଂ ଞେୟ୍ୟଂ ତାୱତକଂ ଞାଣଂ, ଞାଣପରିୟନ୍ତିକଂ ଞେୟ୍ୟଂ, ଞେୟ୍ୟପରିୟନ୍ତିକଂ ଞାଣ''ନ୍ତି (ମହାନି। ୬୯; ଚୂଳନି। ମୋଘରାଜମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୮୫; ପଟି। ମ। ୩।୫) ୱଚନତୋ ଅୱିସୟୋ ନାମ ନତ୍ଥି।

ଇମେସୁ ପନ ତୀସୁ ଖେତ୍ତେସୁ ଠପେତ୍ୱା ଇମଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପନ ଅତ୍ଥି। ତୀଣି ହି ପିଟକାନି – ୱିନୟପିଟକଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତପିଟକଂ, ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ। ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିୟୋ – ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ସଙ୍ଗୀତି, ୟସତ୍ଥେରସ୍ସ ସଙ୍ଗୀତି, ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ସଙ୍ଗୀତି। ଇମା ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିୟୋ ଆରୁଳ୍ହେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଇମଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପନ ଅତ୍ଥି।

ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମନ୍ତି ଅପୁରେ ଅପଚ୍ଛା, ଏକତୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ''ବୋଧିଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ନ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ନିସିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣଂ, ତାୱ ପୁବ୍ବେତି ନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ

ଦସସହସ୍ସିଚକ୍କୱାଳକମ୍ପନେନେୱ ଖେତ୍ତପରିଗ୍ଗହୋ କତୋ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନିୱାରିତାୱ ହୋତି। ପରିନିବ୍ବାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସାସପମତ୍ତାପି ଧାତୁ ତିଟ୍ଠତି, ତାୱ ପଚ୍ଛାତି ନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧାତୂସୁ ହି ଠିତାସୁ ବୁଦ୍ଧା ଠିତାୱ ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନିୱାରିତାୱ ହୋତି। ଧାତୁପରିନିବ୍ବାନେ ପନ ଜାତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନ ନିୱାରିତା।

କସ୍ମା ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଅନଚ୍ଛରିଯତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧା ହି ଅଚ୍ଛରିଯମନୁସ୍ସା। ଯଥାହ – ‘‘ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଚ୍ଛରିଯମନୁସ୍ସୋ। କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ? ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୭୨)। ଯଦି ଚ ଦ୍ୱେ ୱା ଚତ୍ତାରୋ ୱା ଅଟ୍ଠ ୱା ସୋଳସ ୱା ଏକତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ଅନଚ୍ଛରିଯା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ୱିହାରେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚେତିଯାନମ୍ପି ଲାଭସକ୍କାରୋ ଉଳାରା ନ ହୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୂପି ବହୁତାଯ ଅନଚ୍ଛରିଯା ଜାତା, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାପି ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ମା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଦେସନାଯ ଚ ୱିସେସାଭାୱତୋ। ଯଞ୍ହି ସତିପଟ୍ଠାନାଦିକଂ ଧମ୍ମଂ ଏକୋ ଦେସେତି, ଅଞ୍ଞେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ସୋୱ ଧମ୍ମୋ ଦେସେତବ୍ବୋ ସିଯା। ତତୋ ଅନଚ୍ଛରିଯୋ ସିଯା। ଏକସ୍ମିଂ ପନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ଦେସନାପି ଅଚ୍ଛରିଯାୱ ହୋତି।

ୱିୱାଦଭାୱତୋ ଚ। ବହୂସୁ ଚ ବୁଦ୍ଧେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ବହୂନଂ ଆଚରିଯାନଂ ଅନ୍ତେୱାସିକା ୱିଯ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ ପାସାଦିକୋ, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ ମଧୁରସ୍ସରୋ ଲାଭୀ ପୁଞ୍ଞୱା’’ତି ୱିୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମାପି ଏୱଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଅପିଚେତଂ କାରଣଂ ମିଲିନ୍ଦରଞ୍ଞା ପୁଟ୍ଠେନ ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ (ମି॰ ପ॰ ୫।୧।୧) –

‘‘ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପି ହେତଂ ଭଗୱତା – ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ , ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି। ଦେସେନ୍ତା ଚ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେପି ତଥାଗତା ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ଦେସେନ୍ତି, କଥଯମାନା ଚ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି କଥେନ୍ତି, ସିକ୍ଖାପେନ୍ତା ଚ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ଅନୁସାସମାନା ଚ ଅପ୍ପମାଦପଟିପତ୍ତିଯଂ ଅନୁସାସନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ତଥାଗତାନଂ ଏକୋ ଉଦ୍ଦେସୋ ଏକା କଥା ଏକା ସିକ୍ଖା ଏକା ଅନୁସିଟ୍ଠି, କେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ତଥାଗତା ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏକେନପି ତାୱ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେନ ଅଯଂ ଲୋକୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଯଦି ଦୁତିଯୋପି ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଭାଯ ଅଯଂ ଲୋକୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଓଭାସଜାତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଓୱଦମାନା ଚ ଦ୍ୱେ ତଥାଗତା ସୁଖଂ ଓୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅନୁସାସମାନା ଚ ସୁଖଂ ଅନୁସାସେଯ୍ୟୁଂ। ତତ୍ଥ ମେ କାରଣଂ ଦେସେହି, ଯଥାହଂ ନିସ୍ସଂସଯୋ ଭୱେଯ୍ୟନ୍ତି’’।

‘‘ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ, ଏକସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ ଧାରେତି। ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନାଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନାୱା ଏକପୁରିସସନ୍ଧାରଣୀ ଭୱେଯ୍ୟ। ଏକସ୍ମିଂ ପୁରିସେ ଅଭିରୂଳ୍ହେ ସା ନାୱା ସମୁପାଦିକା ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଥ ଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ତାଦିସୋ ଆଯୁନା ୱଣ୍ଣେନ ୱଯେନ ପମାଣେନ କିସଥୂଲେନ ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେନ, ସୋ ତଂ ନାୱଂ ଅଭିରୁହେଯ୍ୟ। ଅପି ନୁ ସା, ମହାରାଜ, ନାୱା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଧାରେଯ୍ୟାତି? ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଓସୀଦେଯ୍ୟ ଉଦକେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ, ଏକସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ ଧାରେତି, ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନାଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚଲେଯ୍ୟ…ପେ… ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ଛାଦେନ୍ତଂ ଯାୱ କଣ୍ଠମଭିପୂରଯିତ୍ୱା। ସୋ ଧାତୋ ପୀଣିତୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ନିରନ୍ତରୋ ତନ୍ଦିକତୋ ଅନୋନମିତଦଣ୍ଡଜାତୋ ପୁନଦେୱ ତତ୍ତକଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ। ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ସୁଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟାତି? ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସକିଂଭୁତ୍ତୋୱ ମରେଯ୍ୟାତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ…ପେ… ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଧମ୍ମଭାରେନ ପଥୱୀ ଚଲତୀତି? ଇଧ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସକଟା ରତନପରିପୂରିତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ ଯାୱ ମୁଖସମା। ଏକସ୍ମା ସକଟତୋ ରତନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ସକଟେ ଆକିରେଯ୍ୟୁଂ, ଅପି ନୁ ତଂ, ମହାରାଜ, ସକଟଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସକଟାନଂ ରତନଂ ଧାରେଯ୍ୟାତି? ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନାଭିପି ତସ୍ସ ଫଲେଯ୍ୟ, ଅରାପି ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନେମୀପି ତସ୍ସ ଓପତେଯ୍ୟୁଂ, ଅକ୍ଖୋପି ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିରତନଭାରେନ ସକଟଂ ଭିଜ୍ଜତୀତି ? ଆମ, ଭନ୍ତେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିଧମ୍ମଭାରେନ ପଥୱୀ ଚଲତୀତି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଇମଂ କାରଣଂ ବୁଦ୍ଧବଲପରିଦୀପନାଯ ଓସାରିତଂ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତତ୍ଥ ଅଭିରୂପଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ‘ତୁମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଉଭତୋପକ୍ଖଜାତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଲୱାମଚ୍ଚାନଂ ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ‘ତୁମ୍ହାକଂ ଅମଚ୍ଚୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅମଚ୍ଚୋ’ତି ଉଭତୋପକ୍ଖଜାତା ହୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ‘ତୁମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଉଭତୋପକ୍ଖଜାତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଇଦଂ ପଠମଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ଅଗ୍ଗୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱେଯ୍ୟ। ଜେଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋତି…ପେ… ସେଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋତି। ୱିସିଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଉତ୍ତମୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ପୱରୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଅସମୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଅସମସମୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଅପ୍ପଟିସମୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଅପ୍ପଟିଭାଗୋ ବୁଦ୍ଧୋତି, ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱେଯ୍ୟ। ଇମମ୍ପି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ ଅତ୍ଥତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛ, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ଅପିଚ, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ସଭାୱପକତିକା ଏସା, ଯଂ ଏକୋଯେୱ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? କାରଣମହନ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଯଂ ମହନ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ ଏକଂଯେୱ ହୋତି। ପଥୱୀ, ମହାରାଜ, ମହନ୍ତୀ, ସା ଏକାଯେୱ। ସାଗରୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ। ସିନେରୁ ଗିରିରାଜ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ। ଆକାସୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ । ସକ୍କୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ। ବ୍ରହ୍ମା ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ। ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋଯେୱ। ଯତ୍ଥ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେସଂ ଓକାସୋ ନ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଏକୋଯେୱ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ସୁକଥିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ଓପମ୍ମେହି କାରଣେହୀ’’ତି।

ଏକିସ୍ସାଲୋକଧାତୁଯାତି ଏକସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ। ହେଟ୍ଠା ଇମିନାୱ ପଦେନ ଦସ ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସାନି ଗହିତାନି, ତାନିପି ଏକଚକ୍କୱାଳେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଚକ୍କୱାଳେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଉପ୍ପଜ୍ଜନଟ୍ଠାନେ ପନ ୱାରିତେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ଚକ୍କୱାଳେସୁ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱାରିତମେୱ ହୋତି।

ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୫। ଅଟ୍ଠାନପାଳି

(୧୫) ୨। ଅଟ୍ଠାନପାଳି-ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୭୮।ଅପୁବ୍ବଂଅଚରିମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚକ୍କରତନପାତୁଭାୱତୋ ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବଂ, ତସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରଧାନତୋ ପଚ୍ଛା ଚରିମଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିଧା ଚକ୍କରତନସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ କାଲକିରିଯାଯ ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ୱା। ଅନ୍ତରଧାଯମାନଞ୍ଚ ପନ ତଂ କାଲକିରିଯତୋ ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜତୋ ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ତତୋ ପରଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ପାତୁଭାୱୋ ଅୱାରିତୋ।

କସ୍ମା ପନ ଏକଚକ୍କୱାଳେ ଦ୍ୱେ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ୱିୱାଦୁପଚ୍ଛେଦତୋ, ଅଚ୍ଛରିଯଭାୱତୋ, ଚକ୍କରତନସ୍ସ ମହାନୁଭାୱତୋ ଚ। ଦ୍ୱୀସୁ ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେସୁ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ମହନ୍ତୋ, ଅମ୍ହାକଂ ରାଜା ମହନ୍ତୋ’’ତି ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ଏକସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ’’ତି ଚ ଅନଚ୍ଛରିଯୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଯୋ ଚାଯଂ ଚକ୍କରତନସ୍ସ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦୀପପରିୱାରେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଦୀପେସୁ ଇସ୍ସରିଯାନୁପ୍ପଦାନସମତ୍ଥୋ ମହାନୁଭାୱୋ, ସୋପି ପରିହାଯେଥ। ଇତି ୱିୱାଦୁପଚ୍ଛେଦତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଭାୱତୋ ଚକ୍କରତନସ୍ସ ମହାନୁଭାୱତୋ ଚ ନ ଏକଚକ୍କୱାଳେ ଦ୍ୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

୨୭୯।ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅରହଂ ଅସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ଏତ୍ଥ ତିଟ୍ଠତୁ ତାୱ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଗୁଣେ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଲୋକନିତ୍ଥରଣସମତ୍ଥୋ ବୁଦ୍ଧଭାୱୋ, ପଣିଧାନମତ୍ତମ୍ପି ଇତ୍ଥିଯା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲିଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତି, ହେତୁ ସତ୍ଥାରଦସ୍ସନଂ;

ପବଜ୍ଜା ଗୁଣସମ୍ପତ୍ତି, ଅଧିକାରୋ ଚ ଛନ୍ଦତା;

ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମସମୋଧାନା, ଅଭିନୀହାରୋ ସମିଜ୍ଝତୀ’’ତି। (ବୁ। ୱଂ। ୨।୫୯) –

ଇମାନି ହି ପଣିଧାନସମ୍ପତ୍ତିକାରଣାନି। ଇତି ପଣିଧାନମ୍ପି ସମ୍ପାଦେତୁଂ ଅସମତ୍ଥାୟ ଇତ୍ଥିୟା କୁତୋ ବୁଦ୍ଧଭାୱୋତି। ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅରହଂ ଅସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ । ସବ୍ବାକାରପରିପୂରୋୱ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟୋ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରମେୱ ଅତ୍ତଭାୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ପୁରିସୋୱ ଅରହଂ ହୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ନ ଇତ୍ଥୀ।

୨୮୦।ରାଜା ଅସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀତିଆଦୀସୁପି ଯସ୍ମା ଇତ୍ଥିୟା କୋସୋହିତୱତ୍ଥଗୁୟ୍ହତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଲକ୍ଖଣାନି ନ ପରିପୂରନ୍ତି, ଇତ୍ଥିରତନାଭାୱେନ ସତ୍ତରତନସମଙ୍ଗିତା ନ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବମନୁସ୍ସେହି ଚ ଅଧିକୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନ ହୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ରାଜା ଅସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୮୧। ଯସ୍ମା ଚ ସକ୍କତ୍ତାଦୀନି ତୀଣି ଠାନାନି ଉତ୍ତମାନି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ହୀନଂ, ତସ୍ମା ଚସ୍ସା ସକ୍କତ୍ତାଦୀନିପି ପଟିସିଦ୍ଧାନି।

ନନୁ ଚ ଯଥା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ପୁରିସଲିଙ୍ଗମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ‘‘ଯଂ ପୁରିସୋ ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ କାରେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟାତି। ନୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଇଧ ପୁରିସସ୍ସ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତନତୋ। ବ୍ରହ୍ମତ୍ତନ୍ତି ହି ମହାବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଇତ୍ଥୀ ଚ ଇଧ ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା କାଲଂ କତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମପାରିସଜ୍ଜାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ନ ମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ। ପୁରିସୋ ପନ ତତ୍ଥ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ସମାନେପି ଚେତ୍ଥ ଉଭୟଲିଙ୍ଗାଭାୱେ ପୁରିସସଣ୍ଠାନାୱ ବ୍ରହ୍ମାନୋ, ନ ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନା। ତସ୍ମା ସୁୱୁତ୍ତମେୱେତଂ।

୨୮୪।କାୟଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ଯଥା ନିମ୍ବବୀଜକୋସାତକିବୀଜାଦୀନି ମଧୁରଂ ଫଲଂ ନ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ଅସାତଂ ଅମଧୁରମେୱ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ଏୱଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନି ମଧୁରଂ ୱିପାକଂ ନ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ଅମଧୁରମେୱ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି। ଯଥା ଚ ଉଚ୍ଛୁବୀଜସାଲିବୀଜାଦୀନି ମଧୁରଂ ସାଦୁରସମେୱ ଫଲଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ନ ଅସାତଂ କଟୁକଂ। ଏୱଂ କାୟସୁଚରିତାଦୀନି ମଧୁରମେୱ ୱିପାକଂ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି, ନ ଅମଧୁରଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ଯାଦିସଂ ୱପତେ ବୀଜଂ, ତାଦିସଂ ହରତେ ଫଲଂ;

କଲ୍ୟାଣକାରୀ କଲ୍ୟାଣଂ, ପାପକାରୀ ଚ ପାପକ’’ନ୍ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୫୬);

ତସ୍ମା ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯୦-୨୯୫।କାୟଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀତିଆଦୀସୁ ସମଙ୍ଗୀତି ପଞ୍ଚୱିଧା ସମଙ୍ଗିତା – ଆୟୂହନସମଙ୍ଗିତା, ଚେତନାସମଙ୍ଗିତା, କମ୍ମସମଙ୍ଗିତା, ୱିପାକସମଙ୍ଗିତା, ଉପଟ୍ଠାନସମଙ୍ଗିତାତି। ତତ୍ଥ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାୟୂହନକ୍ଖଣେ ଆୟୂହନସମଙ୍ଗିତାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ଚେତନାସମଙ୍ଗିତା। ଯାୱ ପନ ସତ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଉପଚିତଚେତନାୟ ସମଙ୍ଗିତାୟ ଚେତନାସମଙ୍ଗିନୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏସା ଚେତନାସମଙ୍ଗିତା। ଯାୱ ଅରହତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ସବ୍ବେପି ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଉପଚିତଂ ୱିପାକାରହଂ କମ୍ମଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘କମ୍ମସମଙ୍ଗିନୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଏସା କମ୍ମସମଙ୍ଗିତା। ୱିପାକସମଙ୍ଗିତା ୱିପାକକ୍ଖଣେୟେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ଯାୱ ପନ ସତ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ତେସଂ ତତୋ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ନିରୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନଂ ଅଗ୍ଗିଜାଲାଲୋହକୁମ୍ଭିଆଦୀହି ଉପଟ୍ଠାନାକାରେହି ନିରୟୋ, ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜମାନାନଂ ମାତୁକୁଚ୍ଛି, ଦେୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାନଂ କପ୍ପରୁକ୍ଖୱିମାନାଦୀହି ଉପଟ୍ଠାନାକାରେହି ଦେୱଲୋକୋତି ଏୱଂ ଉପପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ଇତି ନେସଂ ଇମିନା ଉପପତ୍ତିନିମିତ୍ତୌପଟ୍ଠାନେନ ଅପରିମୁତ୍ତତା ଉପଟ୍ଠାନସମଙ୍ଗିତା ନାମ। ସା ଚଲତି, ସେସା ନିଚ୍ଚଲା। ନିରୟେ ହି ଉପଟ୍ଠିତେପି ଦେୱଲୋକୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ଦେୱଲୋକେ ଉପଟ୍ଠିତେପି ନିରୟୋ ଉପଟ୍ଠାତି, ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଉପଟ୍ଠିତେପି ତିରଚ୍ଛାନୟୋନି ଉପଟ୍ଠାତି, ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟା ଚ ଉପଟ୍ଠିତାୟପି ମନୁସ୍ସଲୋକୋ ଉପଟ୍ଠାତିୟେୱ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ସୋଣଗିରିପାଦେ କିର ଅଚେଲୱିହାରେ ସୋଣତ୍ଥେରୋ ନାମ ଏକୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ। ତସ୍ସ ପିତା ସୁନଖୱାଜିକୋ ନାମ ଅହୋସି, ଥେରୋ ତଂ ପଟିବାହନ୍ତୋପି ସଂୱରେ ଠପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ‘‘ମା ନସ୍ସି ୱରାକୋ’’ତି ମହଲ୍ଲକକାଲେ ଅକାମକଂ ନଂ ପବ୍ବାଜେସି। ତସ୍ସ

ଗିଲାନସେୟ୍ୟାଯ ନିପନ୍ନସ୍ସ ନିରଯୋ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋଣଗିରିପାଦତୋ ମହନ୍ତା ସୁନଖା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଖାଦିତୁକାମା ୱିଯ ସମ୍ପରିୱାରେସୁଂ। ସୋ ମହାଭଯଭୀତୋ ‘‘ୱାରେହି, ତାତ ସୋଣ, ୱାରେହି, ତାତ ସୋଣା’’ତି ଆହ। କିଂ ମହାଥେରାତି? ନ ପସ୍ସସି, ତାତାତି ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ସୋଣତ୍ଥେରୋ ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ମାଦିସସ୍ସ ପିତା ନିରଯେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି , ପତିଟ୍ଠାସ୍ସ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ସାମଣେରେହି ନାନାପୁପ୍ଫାନି ଆହରାପେତ୍ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣବୋଧିଯଙ୍ଗଣେସୁ ତଲସନ୍ଥରଣପୂଜଂ ଆସନପୂଜଞ୍ଚ କାରେତ୍ୱା ପିତରଂ ମଞ୍ଚକେନ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ହରିତ୍ୱା ମଞ୍ଚେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ, ମହାଥେର, ପୂଜା ତୁମ୍ହାକଂ ଅତ୍ଥାଯ କତା, ‘ଅଯଂ ମେ ଭଗୱା ଦୁଗ୍ଗତପଣ୍ଣାକାରୋ’ତି ୱତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ମହାଥେରୋ ପୂଜଂ ଦିସ୍ୱା ତଥା କରୋନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେସି। ତାୱଦେୱସ୍ସ ଦେୱଲୋକୋ ଉପଟ୍ଠାସି। ନନ୍ଦନୱନ-ଚିତ୍ତଲତାୱନ-ମିସ୍ସକୱନ-ଫାରୁସକୱନ-ୱିମାନାନି ଚେୱ ଦେୱନାଟକାନି ଚ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତାନି ୱିଯ ଅହେସୁଂ। ସୋ ‘‘ଅପେଥ, ସୋଣ, ଅପେଥ, ସୋଣା’’ତି ଥେରଂ ଆହ। କିମିଦଂ, ମହାଥେରାତି? ଏତା ତେ ମାତରୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ଥେରୋ ‘‘ସଗ୍ଗୋ ଉପଟ୍ଠିତୋ ମହାଥେରସ୍ସା’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଏୱଂ ଉପଟ୍ଠାନସମଙ୍ଗିତା ଚଲତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତାସୁ ସମଙ୍ଗିତାସୁ ଇଧ ଆଯୂହନଚେତନାକମ୍ମ-ସମଙ୍ଗିତାୱସେନ ‘‘କାଯଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଏକେ ଆଚରିଯା ‘‘ଯସ୍ମିଂ ଖଣେ କମ୍ମଂ ଆଯୂହତି, ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ତସ୍ସ ସଗ୍ଗୋ ୱାରିତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅପରେ ପନ ‘‘ଆଯୂହିତକମ୍ମଂ ନାମ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭନ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି ଅଲଭନ୍ତମ୍ପି। ତତ୍ଥ ଯଦା କମ୍ମଂ ୱିପାକୱାରଂ ଲଭତି, ତସ୍ମିଂଯେୱ କାଲେ ତସ୍ସ ସଗ୍ଗୋ ୱାରିତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଅଟ୍ଠାନପାଳିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୬। ଏକଧମ୍ମପାଳି

(୧୬) ୧। ଏକଧମ୍ମପାଳି-ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୯୬। ଏକଧମ୍ମପାଳିଯଂ ଏକଧମ୍ମୋତି ଏକସଭାୱୋ। ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯାତି ଏକନ୍ତେନ ୱଟ୍ଟେ ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠନତ୍ଥାଯ। ୱିରାଗାଯାତି ୱଟ୍ଟେ ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ, ରାଗାଦୀନଂ ୱା କିଲେସାନଂ ୱିରଜ୍ଜନାଯ ୱିଗମାଯ। ନିରୋଧାଯାତି ରାଗାଦୀନଂ ନିରୋଧାଯ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣତ୍ଥାଯ, ୱଟ୍ଟସ୍ସେୱ ୱା ନିରୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ଉପସମାଯାତି କିଲେସୱୂପସମନତ୍ଥାଯ, ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣତ୍ତଯଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଅଭିଜାନନତ୍ଥାଯ। ସମ୍ବୋଧାଯାତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ, ''ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣ''ନ୍ତି (ମହାନି। ୧୯୧; ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ ୧୨୧) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ଚତୁମଗ୍ଗଞାଣସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ନିବ୍ବାନାଯାତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକରଣତ୍ଥାଯ।

ଇତି ଭଗୱା ଇମେହି ସତ୍ତହି ପଦେହି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେସି। କସ୍ମା? ମହାଜନସ୍ସ ଉସ୍ସାହଜନନତ୍ଥଂ ୱିସକଣ୍ଟକୱାଣିଜୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ପଣିଯସ୍ସ। ୱିସକଣ୍ଟକୱାଣିଜୋ ନାମ ଗୁଳୱାଣିଜୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋ କିର ଗୁଳଫାଣିତଖଣ୍ଡସକ୍କରାଦୀନି ସକଟେନାଦାଯ ପଚ୍ଚନ୍ତଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ''ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥ, ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଉଗ୍ଘୋସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗାମିକା ''ୱିସଂ ନାମ କକ୍ଖଳଂ ଘୋରଂ। ଯୋ ନଂ ଖାଦତି, ସୋ ମରତି। କଣ୍ଟକମ୍ପି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରେତି, ଉଭୋପେତେ କକ୍ଖଳା। କୋ ଏତ୍ଥ ଆନିସଂସୋ''ତି ଗେହଦ୍ୱାରାନି ଥକେସୁଂ, ଦାରକେ ଚ ପଲାପେସୁଂ। ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱାଣିଜୋ 'ଅୱୋହାରକୁସଲା ଇମେ ଗାମିକା, ହନ୍ଦ ନେ ଉପାଯେନ ଗାହାପେମୀ''ତି ''ଅତିମଧୁରଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅତିସାଦୁଂ ଗଣ୍ହଥ, ଗୁଳଂ ଫାଣିତଂ ସକ୍କରଂ ସମଗ୍ଘଂ ଲବ୍ଭତି, କୂଟମାସକକୂଟକହାପଣାଦୀହି ୱାପି ଲବ୍ଭତୀ''ତି ଉଗ୍ଘୋସେସି। ତଂ ସୁତ୍ୱା ଗାମିକା ତୁଟ୍ଠପହଟ୍ଠା ୱଗ୍ଗୱଗ୍ଗା ଗନ୍ତ୍ୱା ବହୁମ୍ପି ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସୁଂ।

ତତ୍ଥ ୱିସକଣ୍ଟକୱାଣିଜସ୍ସ ''ୱିସକଣ୍ଟକଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଉଗ୍ଘୋସନଂ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନକଥନଂ, ୱିସକଣ୍ଟକେ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଗହଣତ୍ଥାଯ ମହାଜନସ୍ସ ଉସ୍ସାହକରଣଂ ୱିଯ ଇମେହି ସତ୍ତହି ପଦେହି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱଣ୍ଣଭଣନେନ ତସ୍ସ ମହାଜନସ୍ସ ଉସ୍ସାହକରଣଂ।

କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋତି କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତୀତି ବୁଦ୍ଧଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ ପନେତଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ୱିପସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ। କଥଂ? ଯଦା ହି ଅସୁଭାରମ୍ମଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭାୱେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ଉପହଞ୍ଞତି ଉକ୍କଣ୍ଠତି ନିରସ୍ସାଦୋ ହୋତି, ୱୀଥିଂ ନପ୍ପଟିପଜ୍ଜତି, କୂଟଗୋଣୋ ୱିଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଧାୱତି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏସ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରତି। ତସ୍ସେୱଂ ବୁଦ୍ଧଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ପସୀଦତି, ୱିନୀୱରଣୋ ହୋତି । ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ଦମେତ୍ୱା ପୁନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂଯେୱ ମନସି କରୋତି। କଥଂ? ଯଥା ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ କୂଟାଗାରକଣ୍ଣିକତ୍ଥାଯ ମହାରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ସାଖାପଲାସଚ୍ଛେଦନମତ୍ତେନେୱ ଫରସୁଧାରାଯ ୱିପନ୍ନାଯ ମହାରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋପି ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ ଅକତ୍ୱାୱ କମ୍ମାରସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଖିଣଂ ଫରସୁଂ କାରାପେତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୋ ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ପରିଦମେତ୍ୱା ପୁନ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଅସୁଭାରମ୍ମଣଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗାନି ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ଏୱଂ ତାୱ ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନତ୍ଥଂ ହୋତି।

ଯଦା ପନେସ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ''କୋ ଅଯଂ ଇତିପି ସୋ ଭଗୱାତିଆଦିନା ନଯେନ ଅନୁସ୍ସରି, ଇତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ପୁରିସୋ ନୁ ଖୋ ଦେୱମନୁସ୍ସମାରବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ନୁ ଖୋ''ତି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ''ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି, ସତିସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପନ ଚିତ୍ତମେୱ ଅନୁସ୍ସରୀ''ତି ଦିସ୍ୱା ''ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ଚିତ୍ତଂ ଖନ୍ଧତୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ହୋତି, ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତେନ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସହଜାତା ଫସ୍ସାଦଯୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତି ଅରୂପଞ୍ଚ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସଯଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ହଦଯୱତ୍ଥୁଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସଯାନି ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନି, ତାନି ଉପାଦାଯ ପୱତ୍ତାନି ସେସୌପାଦାରୂପାନି ଚ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ''ଇଦଞ୍ଚ ରୂପଂ ପୁରିମଞ୍ଚ ଅରୂପ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ରୂପାରୂପଂ, ପଭେଦତୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପୁନ ''ସଙ୍ଖେପତୋ ପଞ୍ଚପେତେ ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ''ତସ୍ସ ପଭାୱିକା ତଣ୍ହା ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ, ତସ୍ସା ନିରୋଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନିରୋଧପଜାନନା ପଟିପଦା ମଗ୍ଗସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଚତ୍ତାରି ଚ ସଚ୍ଚାନି ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ପଟିପାଟିଯା ଅରିଯଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି। ତଦାସ୍ସ ଇମଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱିପସ୍ସନତ୍ଥଂ ନାମ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋତିଆଦି ଅପ୍ପନାୱାରୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୨୯୭।ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱଚନତ୍ଥୋ – ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତି, ସ୍ୱାକ୍ଖାତତାଦିଧମ୍ମଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତି, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନତାଦିସଙ୍ଘଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସୀଲଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ସୀଲାନୁସ୍ସତି, ଅଖଣ୍ଡତାଦିସୀଲଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଚାଗଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ଚାଗାନୁସ୍ସତି, ମୁତ୍ତଚାଗତାଦିଚାଗଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଦେୱତା ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ଦେୱତାନୁସ୍ସତି, ଦେୱତା ସକ୍ଖିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଆନାପାନେ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତି ଆନାପାନସ୍ସତି, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମରଣଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତି ମରଣସ୍ସତି, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। କେସାଦିଭେଦଂ ରୂପକାଯଂ ଗତା, କାଯେ ୱା ଗତାତି କାଯଗତା, କାଯଗତା ଚ ସା ସତି ଚାତି କାଯଗତାସତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ରସ୍ସଂ ଅକତ୍ୱା କାଯଗତାସତୀତି ୱୁତ୍ତା। କେସାଦିକାଯକୋଟ୍ଠାସନିମିତ୍ତାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଉପସମଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅନୁସ୍ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତି, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୂପସମାରମ୍ମଣାଯ ସତିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଦୁୱିଧୋ ୱା ଉପସମୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତୂପସମୋ ଚ ଖଯୂପସମୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚନ୍ତୂପସମୋ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ, ଖଯୂପସମୋ ନାମ ମଗ୍ଗୋ। ଏୱମେତଂ ଦୁୱିଧମ୍ପି ଉପସମଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଇମେସୁ ଦସସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନେସୁ ଆନାପାନସ୍ସତି ମରଣସ୍ସତି କାଯଗତାସତୀତି ଇମାନି ତୀଣି ୱିପସ୍ସନଟ୍ଠାନେୱ ହୋନ୍ତି, ସେସାନି ସତ୍ତ ଚିତ୍ତସମ୍ପହଂସନଟ୍ଠାନିପି ହୋନ୍ତୀତି।

ପଠମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୬। ଏକଧମ୍ମପାଳି

(୧୬) ୨। ଏକଧମ୍ମପାଳି-ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୯୮। ଦୁତିଯେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିୱିଧାଯପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସାତି ତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ।

୨୯୯।ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ପଞ୍ଚୱିଧାଯପି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସାତି ତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ।

୩୦୨।ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋତି ଅନୁପାଯମନସିକାରୋ।

୩୦୩।ଯୋନିସୋମନସିକାରୋତି ଉପାଯମନସିକାରୋ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ପନ ଯାୱ ନିଯାମୋକ୍କମନା ପୱଡ୍ଢତି। ନିଯାମେ ଓକ୍କନ୍ତେ ୱଡ୍ଢିତା ନାମ ହୋତି। ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ପନ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପୱଡ୍ଢତି। ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତ୍ତେ ୱଡ୍ଢିତା ନାମ ହୋତି।

୩୦୪।ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମନ୍ନାଗତା ସତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସଗ୍ଗାୱରଣା ଚେୱ ହୋତି ମଗ୍ଗାୱରଣା ଚ, ଏକଚ୍ଚା ମଗ୍ଗାୱରଣାୱ, ନ ସଗ୍ଗାୱରଣା, ଏକଚ୍ଚା ନେୱ ସଗ୍ଗାୱରଣା ନ ମଗ୍ଗାୱରଣା। ତତ୍ଥ ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠି, ଅକିରିଯଦିଟ୍ଠି, ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠୀତି ଅଯଂ ତିୱିଧା ସଗ୍ଗାୱରଣା ଚେୱ ହୋତି ମଗ୍ଗାୱରଣା ଚ। ଦସୱତ୍ଥୁକା ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ମଗ୍ଗାୱରଣାୱ ହୋତି ନ ସଗ୍ଗାୱରଣା। ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନେୱ ସଗ୍ଗାୱରଣା ନ ମଗ୍ଗାୱରଣା। ଇଦଂ ପନ ୱିଧାନଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ''ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମନ୍ନାଗତା''ତି ୱଚନତୋ ଅନ୍ତମସୋ ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକଂ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦାଯ ଦିଟ୍ଠି ନାମ ସଗ୍ଗଂ ଉପନେତୁଂ ସମତ୍ଥା ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତଂ ନିରଯସ୍ମିଂଯେୱ ନିମୁଜ୍ଜାପେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ମୁଗ୍ଗମାସପ୍ପମାଣାପି ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତା ଉପ୍ପିଲୱମାନା ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତଂ ହେଟ୍ଠାୱ ପୱିସତି, ଏୱମେୱଂ ଅନ୍ତମସୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିପି ସଗ୍ଗଂ ଉପନେତୁଂ ସମତ୍ଥା ନାମ ନତ୍ଥି, ଏକନ୍ତଂ ଅପାଯେସୁଯେୱ ନିମୁଜ୍ଜାପେତୀତି।

୩୦୫।ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତାତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମସ୍ସକତସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଝାନସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ୱିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଫଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ପଞ୍ଚୱିଧା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ତତ୍ଥ କମ୍ମସ୍ସକତସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ପତ୍ତିଭୱଂ ଆକଡ୍ଢତି, ଝାନସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ରୂପାରୂପଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେତି, ମଗ୍ଗସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ୱଟ୍ଟଂ ୱିଦ୍ଧଂସେତି, ଫଲସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଭୱଂ ପଟିବାହତି। ୱିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି କିଂ କରୋତୀତି? ସାପି ପଟିସନ୍ଧିଂ ନାକଡ୍ଢତି। ତିପିଟକଚୂଳାଭଯତ୍ଥେରୋ ପନାହ ''ସଚେ ୱିପସ୍ସନାସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଭାୱିତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ। ସଚେ ନ ସକ୍କୋତି, ସତ୍ତ ଭୱେ ଦେତି, ଆୱୁସୋ''ତି। ଏୱମଯଂ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି କଥିତା। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଲୋକିକା ଭୱନିପ୍ଫାଦିକାୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୦୬।ଯଞ୍ଚେୱକାଯକମ୍ମଂ ଯଥାଦିଟ୍ଠି ସମତ୍ତଂ ସମାଦିନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥାଦିଟ୍ଠୀତି ଯା ଯା ଦିଟ୍ଠି, ତସ୍ସା ତସ୍ସା ଅନୁରୂପଂ। ସମତ୍ତନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଂ। ସମାଦିନ୍ନନ୍ତି ଗହିତଂ। ତଦେତଂ ଯଥାଦିଟ୍ଠିଯଂ ଠିତକାଯକମ୍ମଂ, ଦିଟ୍ଠିସହଜାତଂ କାଯକମ୍ମଂ, ଦିଟ୍ଠାନୁଲୋମିକଂ କାଯକମ୍ମନ୍ତି ତିୱିଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ''ପାଣଂ ହନତୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ ମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚରତୋ ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ''ତି ଯଂ ଏୱଂଲଦ୍ଧିକସ୍ସ ସତୋ ପାଣାତିପାତ-ଅଦିନ୍ନାଦାନ-ମିଚ୍ଛାଚାରସଙ୍ଖାତଂ କାଯକମ୍ମଂ, ଇଦଂ ଯଥାଦିଟ୍ଠିଯଂ ଠିତକାଯକମ୍ମଂ ନାମ। ''ପାଣଂ ହନତୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ ମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚରତୋ ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପଂ, ନତ୍ଥି ପାପସ୍ସ ଆଗମୋ''ତି ଇମାଯ ପନ ଲଦ୍ଧିଯା ଇମିନା ଦସ୍ସନେନ ସହଜାତଂ କାଯକମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠିସହଜାତଂ କାଯକମ୍ମଂ ନାମ। ତଦେୱ ପନ ସମତ୍ତଂ ସମାଦିନ୍ନଂ ଗହିତଂ ପରାମଟ୍ଠଂ ଦିଟ୍ଠାନୁଲୋମିକଂ କାଯକମ୍ମଂ ନାମ। ୱଚୀକମ୍ମାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯଥା ପନେତ୍ଥ ''ପାଣଂ ହନତୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତୋ ମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚରତୋ ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପ''ନ୍ତି ଯୋଜନା କତା, ଏୱଂ ୱଚୀକମ୍ମମନୋକମ୍ମେସୁ ''ମୁସା ଭଣତୋ, ପିସୁଣଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ, ଫରୁସଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ, ସମ୍ଫଂ ପଲପନ୍ତସ୍ସ, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତସ୍ସ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ଚ ସତୋ ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପାପ''ନ୍ତି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ଯା ଚ ଚେତନାତିଆଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠିସହଜାତାୱ ଚେତନା ଚେତନା ନାମ, ଦିଟ୍ଠିସହଜାତାୱ ପତ୍ଥନା ପତ୍ଥନା ନାମ, ଚେତନାପତ୍ଥନାନଂ ୱସେନ ଚିତ୍ତଟ୍ଠପନା ପଣିଧି ନାମ, ତେହି ପନ ଚେତନାଦୀହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଫସ୍ସାଦଯୋ ସଙ୍ଖାରା ନାମ। ଦିଟ୍ଠି ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପିକାତି ଯସ୍ମା ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଦିଟ୍ଠି ପାପିକା ଲାମିକା। ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ରୋପିତଂ। ଉପାଦିଯତୀତି ଗଣ୍ହାତି। କଟୁକତ୍ତାଯାତି ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ।

''ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସୂପେତୋ , ଅମ୍ବୋଯଂ ଅହୁୱା ପୁରେ;

ତମେୱ ପୂଜଂ ଲଭମାନୋ, କେନମ୍ବୋ କଟୁକପ୍ଫଲୋ।

''ପୁଚିମନ୍ଦପରିୱାରୋ, ଅମ୍ବୋ ତେ ଦଧିୱାହନ;

ମୂଲଂ ମୂଲେନ ସଂସଟ୍ଠଂ, ସାଖା ସାଖା ନିସେୱରେ;

ଅସାତସନ୍ନିୱାସେନ, ତେନମ୍ବୋ କଟୁକପ୍ଫଲୋ''ତି। (ଜା। ୧।୨।୭୧-୭୨) –

ଆଗତଟ୍ଠାନେ ୱିଯ ହି ଇଧାପି କଟୁକନ୍ତି ତିତ୍ତକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅସାତତ୍ତାଯାତି ଅମଧୁରତ୍ତାଯ।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ବୀଜୂପମସୁତ୍ତେ ''ଦିଟ୍ଠୀତି ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଗହିତା''ତି ପୋରାଣକତ୍ଥେରା ଆହଂସୁ। ତଂ ପନ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ସବ୍ବାନିପି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଗହିତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତେ ''ପାଣାତିପାତା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ, ମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ତତୋନିଦାନଂ ପୁଞ୍ଞ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଯଥାଦିଟ୍ଠିଯଂ ଠିତକାଯକମ୍ମାଦୀନି ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଇଧ ପନ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସହଜାତା ଚିତ୍ତଟ୍ଠପନାୱ ପତ୍ଥନାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପନେତ୍ଥ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରା କଥିତା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୬। ଏକଧମ୍ମପାଳି

(୧୬) ୩। ଏକଧମ୍ମପାଳି-ତତିଯୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୦୮। ତତିଯସ୍ସ ପଠମେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋତି ଅଯାଥାୱଦିଟ୍ଠିକୋ। ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋତି ତାଯେୱ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ। ସଦ୍ଧମ୍ମା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱାତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥଧମ୍ମତୋ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା। ଅସଦ୍ଧମ୍ମେପତିଟ୍ଠାପେତୀତି ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥସଙ୍ଖାତେ ଅସଦ୍ଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠାପେତି। ଏକପୁଗ୍ଗଲୋତି ଚେତ୍ଥ ଛହି ସତ୍ଥାରେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ଏୱରୂପା ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୦୯। ଦୁତିଯେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋତି ଯାଥାୱଦିଟ୍ଠିକୋ। ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନୋତି ତାଯେୱ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନୋ। ଅସଦ୍ଧମ୍ମାତି ଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥତୋ। ସଦ୍ଧମ୍ମେତି ଦସକୁସଲକମ୍ମପଥସଙ୍ଖାତେ ସଦ୍ଧମ୍ମେ। ଏକପୁଗ୍ଗଲୋତି ଚେତ୍ଥ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା

ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୋଧିସତ୍ତୋତି ଏଓମାଦୟୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନେ ବୁଦ୍ଧେ ବୁଦ୍ଧୋ ଚେଓ ବୁଦ୍ଧସାଓକା ଚ।

୩୧୦। ତତିୟେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପରମାନୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପରମା ଏତେସନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପରମାନି। ପଞ୍ଚ ହି ଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମାନି ମହାସାଓଜ୍ଜାନି ନାମ, ତେହିପି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟେଓ ମହାସାଓଜ୍ଜତରାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କସ୍ମା? ତେସଞ୍ହି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି। ଚତ୍ତାରି ହି ଆନନ୍ତରିୟକମ୍ମାନି ନିରୟେ ନିବ୍ବତ୍ତାପେନ୍ତୀତି ଓ୍ଭତ୍ତାନି । ସଙ୍ଘଭେଦକମ୍ମମ୍ପି ନିରୟେ କପ୍ପଟ୍ଠିତିକମେଓ ହୋତି। ଏଓମେତେସଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, କୋଟି ପଞ୍ଞାୟତି। ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ପନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି। ସା ହି ଓଟ୍ଟସ୍ସ ମୂଲଂ, ତାୟ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭଓତୋ ଓ୍ଭଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି। ୟେ ତସ୍ସ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତେପି ଓିପ୍ପଟିପାଦେତି। ତାୟ ଚ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ନେଓ ସଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ନ ମଗ୍ଗୋ। କପ୍ପଓିନାସେ ମହାଜନେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତେପି ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ତତ୍ଥ ଅନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଚକ୍କଓାଳେ ନିବ୍ବତ୍ତତି। କିଂ ପନ ପିଟ୍ଠିଚକ୍କଓାଳଂ ନ ଝାୟତୀତି? ଝାୟତି, ତସ୍ମିଂ ଝାୟମାନେପି ଏସ ଆକାସେ ଏକସ୍ମିଂ ଓକାସେ ପଚ୍ଚତିୟେଓାତି ଓଦନ୍ତି।

୩୧୧। ଚତୁତ୍ଥେ ମକ୍ଖଲୀତି ‘‘ମା ଖଲୀ’’ତି ଓଚନଂ ଉପାଦାୟ ଏଓଂଲଦ୍ଧନାମୋ ତିତ୍ଥକରୋ। ନଦୀମୁଖେତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନଦୀନଂ ସମାଗତଟ୍ଠାନେ। ଦେସନାମତ୍ତମେତେଓତଂ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କନ୍ଦରାନଂ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଉଦକାନଂ, ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚ, ଲୋଣିୟା ଚ, ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚ ନଦିୟା ଚାତି ଏତେସମ୍ପି ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ସମାଗତଟ୍ଠାନଂ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତଥାରୂପଂ ଉଦକଂ। ଖିପନ୍ତି କୁମିନଂ। ଉଡ୍ଡେୟ୍ୟାତି ଓଡ୍ଡେୟ୍ୟ। ମନୁସ୍ସା ହି ନଳେହି ଓା ଉଚ୍ଛୂହି ଓା ଓେଳୂହି ଓା ପଲାସନ୍ତିସଲାକାୟ ଓା ଏକଂ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଓା କୁମ୍ଭେ ଗଣ୍ହନପ୍ପମାଣକୁମିନଂ କତ୍ୱା ମୁଖଓଟ୍ଟିୟା ୟୋତ୍ତେନ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନଦୀମୁଖଂ ନେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ପସ୍ସେସୁ ଖାଣୁକେ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ୟୋତ୍ତେହି ତତ୍ଥ ବନ୍ଧନ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ଓ୍ଭତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ପଓିଟ୍ଠସ୍ସ ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସ ମଚ୍ଛସ୍ସାପି ମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥି। ଅନୟାୟାତି ଅଓଡ୍ଢିୟା। ବ୍ୟସନାୟାତି ଓିନାସାୟ। ମକ୍ଖଲି ମୋଘପୁରିସୋତି ଅୟଂ ମକ୍ଖଲି ଗୋସାଲୋ ତୁଚ୍ଛପୁରିସୋ। ମନୁସ୍ସଖିପ୍ପଂ ମଞ୍ଞେ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ମହାଜନସ୍ସ ସଗ୍ଗମୋକ୍ଖଗମନମଗ୍ଗେ ତତ୍ଥ ଗମନନିଓାରଣତ୍ଥଂ ମନୁସ୍ସକୁମିନଂ ଓିୟ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ।

୩୧୨। ପଞ୍ଚମାଦୀସୁ ଦୁରକ୍ଖାତେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଧମ୍ମଓିନୟେତି ଦୁରକ୍ଖାତଧମ୍ମଓିନୟୋ ନାମ ବାହିରକସାସନଂ। ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ଥାପି ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂ ହୋତି, ଧମ୍ମୋପି ଦୁରକ୍ଖାତୋ, ଗଣୋପି ଦୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ। ୟୋ ଚ ସମାଦପେତୀତି ୟୋ ଆଚରିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ସମାଦପେତି। ୟଞ୍ଚ ସମାଦପେତୀତି ୟଂ ଅନ୍ତେଓାସିକଂ ସମାଦପେତି। ୟୋ ଚ ସମାଦପିତୋ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ୟୋ ଅନ୍ତେଓାସିକୋ ଆଚରିୟେନ ସମାଦପିତୋ ତସ୍ସ ଓଚନଂ କରୋନ୍ତୋ ତଥାଭାଓାୟ ପଟିପଜ୍ଜତି। ବହୁଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଓନ୍ତୀତି ସମାଦପକୋ ହି ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ଜଙ୍ଘସତଂ ସମାଦପେନ୍ତୋ ତେସଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅକୁସଲେନ ସମକମେଓ ଅକୁସଲଂ ପାପୁଣାତି। ତେନାହ – ‘‘ସବ୍ବେ ତେ ବହୁଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଓନ୍ତୀ’’ତି।

୩୧୩।ସ୍ୱାକ୍ଖାତେତି ସୁଟ୍ଠୁ ଅକ୍ଖାତେ ସୁଦେସିତେ। ଏଓରୂପେ ହି ଧମ୍ମଓିନୟେ ସତ୍ଥା ଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ହୋତି, ଧମ୍ମୋ ଚ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ଗଣୋ ଚ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ। ସବ୍ବେ ତେ ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓନ୍ତୀତି ସମାଦପକୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡାୟ ପଓିଟ୍ଠେ ଦିସ୍ୱା ୟାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମାଦପେନ୍ତୋ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଦାୟକାନଂ କୁସଲେନ ସମକଂ କୁସଲଂ ପାପୁଣାତି। ତେନ ଓ୍ଭତ୍ତଂ – ‘‘ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସଓନ୍ତୀ’’ତି।

୩୧୪।ଦାୟକେନ ମତ୍ତା ଜାନିତବ୍ବାତି ଦାୟକପୁଗ୍ଗଲେନ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ପମାଣେନ ଦାତବ୍ବଂ, ପୂରେତ୍ୱା ଅତିରେକଂ ନ ଦାତବ୍ବଂ। ନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ହି ଅଓତ୍ୱା ପମାଣଓସେନ ଥୋକଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଓ୍ଭତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ପୂରେତ୍ୱା ଅତିରେକେ ଦିନ୍ନେପି ହି ଅତିରେକା ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତି ଓା ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତି ଓା ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି ଓା ନତ୍ଥି। ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକେନାତି ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ ପନ ମତ୍ତଂ ଜାନିତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣକିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ହି ମତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପୂରେତବ୍ବା ମତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣମୂଲିକା ଅପ୍ପିଚ୍ଛପଟିପଦା ନାମ ନତ୍ଥି। ୟତ୍ତକଂ ପନ ଲଭତି, ତତ୍ତକଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅତିରେକଗ୍ଗହଣମୂଲଂ ହିସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରଭରଣଂ ଭଓିସ୍ସତି।

୩୧୫।ପଟିଗ୍ଗାହକେନ ମତ୍ତା ଜାନିତବ୍ବାତି ପଟିଗ୍ଗାହକପୁଗ୍ଗଲେନ ପମାଣଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ତେନ ହି ଦାୟକସ୍ସ ଓସୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଓସୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ୟଦି ହି ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ବହୁ ହୋତି, ଦାୟକୋ ଅପ୍ପଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦାୟକସ୍ସ ଓସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପୋ, ଦାୟକୋ ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଓସେନ ଅପ୍ପଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମୋପି ବହୁ, ଦାୟକୋପି ବହୁଂ ଦାତୁକାମୋ, ଅତ୍ତନୋ ଥାମଂ ଞତ୍ୱା ପମାଣେନେଓ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ। ଏଓଂ ମତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛପଟିପଦଂ ପୂରେତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭୋ ଥାଓରୋଓ ହୋତି। ଅପ୍ପସନ୍ନା ପସୀଦନ୍ତି, ପସନ୍ନାପି ଭିୟ୍ୟୋ ପସାଦମାପଜ୍ଜନ୍ତି, ମହାଜନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ହୋତି, ସାସନଂ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ କରୋତି।

ତତ୍ରିମାନି ଓତ୍ଥୂନି – ରୋହଣଜନପଦେ କିର କୁଟିମ୍ବିୟଓିହାରେ ଏକୋ ଦହରୋ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖସମୟେ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଏକସ୍ସ କମ୍ମକାରସ୍ସ ଗେହେ ଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାୟ କଟଚ୍ଛୁଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗମନତ୍ଥାୟ ଚ କଟଚ୍ଛୁଭତ୍ତମେଓ ଲଭତି। ସୋ ଏକଦିଓସଂ ତସ୍ମିଂ ଗେହେ ଏକଂ ଆଗନ୍ତୁକଂ ଦିସ୍ୱା ଏକମେଓ କଟଚ୍ଛୁଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହି।

ଅଥସ୍ସ ''କେନ କାରଣେନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତମତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପସୀଦିତ୍ୱା ''ଅମ୍ହାକଂ କୁଲୂପକଭଦନ୍ତୋ ଏୱରୂପୋ ନାମା''ତି ରାଜଦ୍ୱାରେ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚାନଂ କଥେସି। ତେ ସବ୍ବେପି ତସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛଗୁଣେ ପସନ୍ନା ଏକଦିୱସେନେୱ ସଟ୍ଠି ଧୁରଭତ୍ତାନି ଠପେସୁଂ। ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଲାଭଂ ଉପ୍ପାଦେତି।

ସଦ୍ଧାତିସ୍ସମହାରାଜାପି ଚୂଳୁପଟ୍ଠାକଂ ତିସ୍ସାମଚ୍ଚଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ତେନ ଏକଂ ତିତ୍ତିରଂ ପଚାପେତ୍ୱା ଆହରାପେସି। ଅଥ ପରିଭୋଗସମଯେ ''ଅଗ୍ଗଂ ଦତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଅଟ୍ଠକସାଲପରିୱେଣେ ମହାଥେରସ୍ସ ଭଣ୍ଡଗ୍ଗାହସାମଣେରସ୍ସ ତିତ୍ତିରମଂସଂ ଦେନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଥୋକଂଯେୱ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେ ତସ୍ସ ଅପ୍ପିଚ୍ଛଗୁଣେ ପସୀଦିତ୍ୱା ''ପସନ୍ନୋସ୍ମି, ତାତ, ଅଟ୍ଠ ତେ ଧୁରଭତ୍ତାନି ଦେମୀ''ତି ଆହ। ମହାରାଜ, ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଦେମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦେମୀତି। ତାନି ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦେମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦମ୍ମୀତି। ତାନି ସମାନୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦମ୍ମୀତି। ତାନି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀତି। ଅପରାନିପି ଅଟ୍ଠ ଦମ୍ମୀତି। ସାମଣେରୋ ଅଧିୱାସେସି। ଏୱମସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭୋ ଥାୱରୋ ହୋତି।

ଅପ୍ପସନ୍ନା ପସୀଦନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥପି – ଦୀଘବ୍ରାହ୍ମଣୋ କିର ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଭୋଜେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଭତ୍ତସରକାନି ଦତ୍ୱା ସନ୍ତପ୍ପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ଅଥେକଦିୱସଂ ''ସମଣା କିର ନାମ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା''ତି କଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱୀମଂସନତ୍ଥାଯ ଭତ୍ତଂ ଗାହାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚକରଣୱେଲାଯ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତିଂସମତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭୋଜନସାଲାଯଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଏକଂ ଭତ୍ତସରକଂ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଥେରୋ ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ଚାଲେତ୍ୱା ଥୋକମେୱ ଅଗ୍ଗହେସି। ଏତେନେୱ ନିଯାମେନ ଏକଂ ଭତ୍ତସରକଂ ସବ୍ବେସଂ ସମ୍ପାପୁଣି। ତତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ''ସଚ୍ଚୋଯେୱ ଏତେସଂ ସମଣାନଂ ଗୁଣୋ''ତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ପସନ୍ନୋ ସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱିହାରେ ଚେତିଯଂ କାରେସି। ଏୱଂ ଅପ୍ପସନ୍ନା ପସୀଦନ୍ତି।

ପସନ୍ନାଭିଯ୍ୟୋ ପସୀଦନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ କିଞ୍ଚି ନତ୍ଥି। ପସନ୍ନାନଞ୍ହି ଅପ୍ପିଚ୍ଛଂ ଦିସ୍ୱା ପସାଦୋ ଭିଯ୍ୟୋ ୱଡ୍ଢତିଯେୱ।

ମଜ୍ଝନ୍ତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରସଦିସେ ପନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛେ ଦିସ୍ୱା ମହାଜନୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ଭୱିତୁଂ ମଞ୍ଞତୀତି ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ମହାଜନସ୍ସ ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ନାମ ହୋତି।

''ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଅନନ୍ତରଧାନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୧୬-୧୨୯) ୱଚନତୋ ପନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସାସନଂ ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ କରୋତି ନାମ।

ନୋ ଦାଯକେନାତି ସ୍ୱାକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପନ ଦାଯକସ୍ସ ପମାଣଂ ଞତ୍ୱା ଦାତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯତ୍ତକୋ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ତକଂ ଅୱହରିତ୍ୱା ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅୱହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନକାରଣା ହି ଏସ ମନୁସ୍ସସମ୍ପତ୍ତିଂ, ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଂ, ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଅୱହରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରୁତ୍ତରି ପଣୀତପଣୀତମେୱ ଲଭତି।

୩୧୬।ଯୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ, ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତୀତି ପଞ୍ଚାତପତପ୍ପନମରୁପ୍ପପାତପତନାଦିକାନୁପରିୱତ୍ତନ-ଉକ୍କୁଟିକପ୍ପଧାନାଦୀନି ଅନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି , ତସ୍ସେୱ ବାହିରସମଯେ ସମାଦିନ୍ନସ୍ସ ତପଚରଣସ୍ସ ୱିପାକେନ ନିରଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମ୍ପରାଯେପି ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି।

୩୧୭।ଯୋ କୁସୀତୋ, ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତୀତି ଅଯମ୍ପି ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚେୱ ସମ୍ପରାଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି। କଥଂ? ଯସ୍ସ ହି ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନତ୍ଥି, ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତଂ ନ କରୋତି, ଚେତିଯଙ୍ଗଣବୋଧିଯଙ୍ଗଣୱତ୍ତଂ ନ କରୋତି। ଜନସ୍ସ ପନ ସଦ୍ଧାଦେଯ୍ୟଂ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ସେଯ୍ୟସୁଖଂ ପସ୍ସସୁଖଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପବୁଦ୍ଧକାଲେ ତଯୋ ୱିତକ୍କେ ୱିତକ୍କେତି। ସୋ କତିପାହେନେୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱା ଚୱତି? ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି। ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପନ ସମଣଧମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ମା ଅକତତ୍ତା ଚ –

''କୁସୋ ଯଥା ଦୁଗ୍ଗହିତୋ, ହତ୍ଥମେୱାନୁକନ୍ତତି;

ସାମଞ୍ଞଂ ଦୁପ୍ପରାମଟ୍ଠଂ, ନିରଯାଯୁପକଡ୍ଢତୀ''ତି। (ଧ। ପ। ୩୧୧) –

ଅପାଯସ୍ମିଂଯେୱ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ସମ୍ପରାଯେପି ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି।

୩୧୮।ଯୋକୁସୀତୋ, ସୋ ସୁଖଂ ୱିହରତୀତି କାଲେନ କାଲଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ତପଚରଣେ କିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚି ତପଚରଣଂ କତ୍ୱା କାଲେନ କାଲଂ ଓଦାତୱତ୍ଥୱସନୋ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧରୋ ମଧୁରଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ମୁଦୁକାସୁ ସେଯ୍ୟାସୁ ସଯନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ଚେୱ ସୁଖଂ ୱିହରତି ସମ୍ପରାଯେ ଚ। ସୋ ହି ତସ୍ସ ତପଚରଣସ୍ସ ଗାଳ୍ହଂ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ନାତିବହୁଂ ନିରଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୱତି। ତସ୍ମା ସମ୍ପରାଯେ ସୁଖଂ ୱିହରତି ନାମ।

୩୧୯. ଯୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ, ସୋ ସୁଖଂ ୱିହରତୀତି ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟୋ ହି ପଚ୍ଚଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱତ୍ତେସୁ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ୟୋନିସୋ ମନସିକାରେ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଥସ୍ସ ୱତ୍ତପୂରଣଞ୍ଚେୱ ଉଗ୍ଗହିତବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ଚ ସମଣଧମ୍ମକିରିୟଞ୍ଚ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ୱିହରତି। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେ ପନ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ନିକ୍ଖତ୍ତଭୱେ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞୋ ହୋତୀତି ସମ୍ପରାୟେପି ସୁଖଂ ୱିହରତି ନାମ।

୩୨୦. ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ଗୂଥୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। କତରଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟନ୍ତି? ନୱକନିପାତେ (ଅ. ନି. ୯.୧୧) ସଲ୍ଲୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ। ତଥାଗତୋ ହି ତଂ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତୋ – ''ନୱ ପୁଗ୍ଗଲା ନିରୟତୋ ମୁତ୍ତା, ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିତୋ ମୁତ୍ତା, ପେତ୍ତିୱିସୟତୋ ମୁତ୍ତା''ତି କଥେସି। ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ସଚେ ଖୋ ପନ ମେ ପୁତ୍ତା ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଖୀଣନିରୟମ୍ହା ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନୟୋନିକା ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସୟା ଖୀଣାପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତାତି ମଞ୍ଞମାନା ଉପରିମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାୟ ୱାୟମିତୁଂ ନ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ସଂୱେଗଂ ଜନେସ୍ସାମୀ''ତି ସଂୱେଗଜନନତ୍ଥଂ ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି ଇମଂ ସୁତ୍ତମାରଭି। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋତି ଥୋକମତ୍ତକୋ ପରିତ୍ତପ୍ପମାଣୋ, ଅନ୍ତମସୋ କୁସଗ୍ଗେନପି ଗହେତ୍ୱା ଉପସିଙ୍ଘିୟମାନୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋୱ ହୋତି। ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଭୱଂ ନ ୱଣ୍ଣେମୀତି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କାଲଂ ଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ନ ୱଣ୍ଣୟାମି। ଇଦାନିସ୍ସ ଉପମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ – ଅନ୍ତମସୋ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପୀତି। ସବ୍ବନ୍ତିମେନ ପରିଚ୍ଛେଦେନ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ଏକତୋ କତ୍ୱା ପହରଣମତ୍ତମ୍ପି କାଲନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ତତିୟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

୧୬. ଏକଧମ୍ମପାଳି

(୧୬) ୪. ଏକଧମ୍ମପାଳି-ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୨୨. ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଜମ୍ବୁଦୀପେତି ଜମ୍ବୁୟା ପଞ୍ଞାତୋ ପାକଟୋ ଦୀପୋତି ଜମ୍ବୁଦୀପୋ। ଇମସ୍ସ କିର ଦୀପସ୍ସ ସଞ୍ଞାଣଭୂତା ୟୋଜନସତୁବ୍ବେଧା ପଣ୍ଣାସୟୋଜନସାଖା ପଞ୍ଚଦସୟୋଜନାୱଟ୍ଟକ୍ଖନ୍ଧା ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତେ ଜାତା କପ୍ପଟ୍ଠାୟିନୀ ମହାଜମ୍ବୂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତାୟ ଅୟଂ ଦୀପୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଥା ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଦୀପେ ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖୋ କପ୍ପଟ୍ଠାୟୀ, ତଥା ଅପରଗୋୟାନେ କଦମ୍ବରୁକ୍ଖୋ, ଉତ୍ତରକୁରୂସୁ କପ୍ପରୁକ୍ଖୋ, ପୁବ୍ବୱିଦେହେ ସିରୀସରୁକ୍ଖୋ, ଅସୁରାନଂ ଚିତ୍ତପାଟଲିରୁକ୍ଖୋ, ସୁପଣ୍ଣାନଂ ସିମ୍ବଲିରୁକ୍ଖୋ , ଦେୱାନଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋତି ଇମେପି କପ୍ପଟ୍ଠାୟିନୋୱ।

''ପାଟଲୀ ସିମ୍ବଲୀ ଜମ୍ବୂ, ଦେୱାନଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋ;

କଦମ୍ବୋ କପ୍ପରୁକ୍ଖୋ ଚ, ସିରୀସୋ ଭୱତି ସତ୍ତମୋ''ତି।

ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ପୁପ୍ଫାରାମଫଲାରାମାନଂ ରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱେଳୁୱନ-ଜୀୱକମ୍ବୱନ-ଜେତୱନପୁବ୍ବାରାମସଦିସଂ। ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପରିତ୍ତକଂ, ନ ବହୁକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ନାଗୱନସାଲୱନଚମ୍ପକୱନାଦିସଦିସଂ ୱଙ୍କପବ୍ବତହିମୱନ୍ତପବ୍ବତପଦେସାଦୀସୁ ଅରଞ୍ଞୱନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ଜେତୱନୱିହାରମଗଧକ୍ଖେତ୍ତାଦିସଦିସଂ ସମଂ ଭୂମିଟ୍ଠାନଂ। ପୋକ୍ଖରଣିରାମଣେୟ୍ୟକନ୍ତି ଜେତୱନପୋକ୍ଖରଣିଗଗ୍ଗରାପୋକ୍ଖରଣିସଦିସାନଂ ୱଟ୍ଟଚତୁରସ୍ସଦୀଘୱଙ୍କାଦିସଣ୍ଠାନାନଂ ପୋକ୍ଖରଣୀନଂ ସନ୍ନିୱେସନଟ୍ଠାନଂ। ଉକ୍କୂଲୱିକୂଲନ୍ତି ଉକ୍କୂଲଞ୍ଚ ୱିକୂଲଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଉକ୍କୂଲଂ ଉନ୍ନତଟ୍ଠାନଂ, ୱିକୂଲଂ ନିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ। ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗନ୍ତି ନଦୀନଂ ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ତଂ ଦୁଗ୍ଗମତ୍ତା ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଖାଣୁକଣ୍ଟକଟ୍ଠାନନ୍ତି ତତ୍ଥଜାତକାନଞ୍ଚେୱ ଆହରିୟମାନାନଞ୍ଚ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୀନଂ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନଂ। ପବ୍ବତୱିସମନ୍ତି ଗିରିୱିସମଂ। ୟେ ଓଦକାତି ୟେ ଚ ଉଦକେ ଜାୟନ୍ତି, ତେୟେୱ ବହୁତରା। ଇତୋ କିର ସୁୱଣ୍ଣଭୂମି ସତ୍ତମତ୍ତାନି ୟୋଜନସତାନି ହୋତି, ଏକେନ ୱାତେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ନାୱା ସତ୍ତହି ଅହୋରତ୍ତେହି ଗଚ୍ଛତି। ଅଥେକସ୍ମିଂ ସମୟେ ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ନାୱା ସତ୍ତାହମ୍ପି ନନ୍ଦିୟାୱଟ୍ଟମଚ୍ଛପିଟ୍ଠେନେୱ ଗତା। ଏୱଂ ଓଦକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ବହୁଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚ ଥଲଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିତ୍ତଭାୱେନ ଉଦକସ୍ସ ଚ ବହୁଭାୱେନାପି ଅୟମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୟଥା ହି ମହାତଳାକେ ଏକୋୱ ଉପ୍ପଲଗଚ୍ଛୋ ଅସ୍ସ, ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଚ ପଣ୍ଣାନି, ମଜ୍ଝେ ଚ ଏକଂ ଉପ୍ପଲମକୁଳଂ ଅସ୍ସ। ଏୱମେୱଂ ଚତ୍ତାରି ପଣ୍ଣାନି ୱିୟ ଚତ୍ତାରୋ ଦୀପା, ମଜ୍ଝେ ଉପ୍ପଲମକୁଳଂ ୱିୟ ସିନେରୁପବ୍ବତୋ, ସେସଂ ଉଦକଂ ୱିୟ ଉଦକପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଓକାସୋ। ତସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱୋ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ପାକଟୋ ହୋତି। ତେସଞ୍ହି ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାରୋ ମହାଦୀପା ଚତ୍ତାରି ପଣ୍ଣାନି ୱିୟ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ସିନେରୁପବ୍ବତୋ ମଜ୍ଝେ ଉପ୍ପଲମକୁଳଂ ୱିୟ, ସେସଂ ଉଦକଂ ୱିୟ

ଉଦକପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଓକାସୋ। ଏୱଂ ମହନ୍ତେ ଉଦକେ ଜାତତ୍ତା ଓଦକାୱ ବହୁତରା ୱେଦିତବ୍ବା।

୩୨୩। ଦୁତିଯାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତ୍ର ମନୁସ୍ସେହୀତି ଇଧ ଚତ୍ତାରୋ ଅପାଯା ଅଞ୍ଞତ୍ର ମନୁସ୍ସେହୀତି ଅଧିପ୍ପେତା।

ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୂତି ‘‘ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଗଜଙ୍ଗଲଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତସ୍ସ ପରେନ ମହାସାଲା, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପୁରତ୍ଥିମଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସଲ୍ଲୱତୀ ନାମ ନଦୀ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ସେତକଣ୍ଣିକଂ ନାମ ନିଗମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ଥୂଣଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ। ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଉସୀରଦ୍ଧଜୋ ନାମ ପବ୍ବତୋ, ତତୋ ପରା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ଓରତୋ ମଜ୍ଝେ’’ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ଏୱଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ଜନପଦେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହି ଜନପଦୋ ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନୋ ଉଜୁକେନ କତ୍ଥଚି ଅସୀତିଯୋଜନୋ ହୋତି, କତ୍ଥଚି ଯୋଜନସତିକୋ, କତ୍ଥଚି ଦ୍ୱିଯୋଜନସତିକୋ, ମଜ୍ଝେନ ପନ ତିଯୋଜନସତିକୋ, ପରିଯନ୍ତପରିକ୍ଖେପେନ ନୱମତ୍ତଯୋଜନସତିକୋ ହୋତି। ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ମହାସାୱକା ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକା ବୁଦ୍ଧସାୱକା ବୁଦ୍ଧମାତା ବୁଦ୍ଧପିତା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜାତି ଇମେ ସତ୍ତା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଅପିଚ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯାପି ମଜ୍ଝିମପଦେସୋ ଲବ୍ଭତି। ସକଲୋପି ହି ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ମଜ୍ଝିମପଦେସୋ ନାମ, ସେସଦୀପା ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା। ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପେ ଅନୁରାଧପୁରଂ ମଜ୍ଝିମପଦେସୋ ନାମ, ସେସୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋତି ଏୱଂ ନଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୨୪।ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋଅଜଳା ଅନେଳମୂଗାତି ଏତ୍ଥ କମ୍ମସ୍ସକତପଞ୍ଞା, ଝାନପଞ୍ଞା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞା, ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ଫଲପଞ୍ଞାତି ଏତାହି ସମନ୍ନାଗତା ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ନାମ, ଅମୂଳ୍ହା ଅଜଳା ନାମ। ଯେସଂ ଏଳା ମୁଖତୋ ନ ଗଲତି, ତେ ଅନେଳମୂଗା ନାମ, ଅନେଳମୁଖା ନିଦ୍ଦୋସମୁଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିବଲାତି ସମତ୍ଥା, କାଯବଲେନ ଚେୱ ଞାଣବଲେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତା। ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ କାରଣାକାରଣଂ ଜାନିତୁଂ। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞାତି ଅପ୍ପଞ୍ଞା ନିପ୍ପଞ୍ଞା। ଜଳାତି ମନ୍ଦା ମୋମୂହା।

୩୨୫।ଅରିଯେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନାତି ସହୱିପସ୍ସନେନ ମଗ୍ଗେନ। ଅୱିଜ୍ଜାଗତାତି ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରେନ ସମନ୍ନାଗତା।

୩୨୬।ଯେ ଲଭନ୍ତି ତଥାଗତଂ ଦସ୍ସନାଯାତି ଯେ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣେ ଜାନିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେନ ପସ୍ସିତୁଂ ଲଭନ୍ତି।

୩୨୭।ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତନ୍ତି ତଥାଗତେନ ପୱେଦିତଂ ପକାସେତ୍ୱା କଥିତଂ। ସୱନାଯାତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣେନ ସୋତୁଂ।

୩୨୮।ଧାରେନ୍ତୀତି ନ ପମ୍ମୁସ୍ସନ୍ତି।

୩୨୯।ଧାତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥଂ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତୀତି ପଗୁଣାଯ ପାଳିଯା ଅତ୍ଥାନତ୍ଥଂ ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତି।

୩୩୦।ଅତ୍ଥମଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମମଞ୍ଞାଯାତି ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ପାଳିଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ପୂରେନ୍ତି।

୩୩୧।ସଂୱେଜନୀଯେସୁ ଠାନେସୂତି ସଂୱେଗଜନକେସୁ କାରଣେସୁ। ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସଂୱେଗଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି।

୩୩୨।ଯୋନିସୋ ପଦହନ୍ତୀତି ଉପାଯେନ ପଧାନୱୀରିଯଂ କରୋନ୍ତି।

୩୩୩।ୱୱସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣନ୍ତି ୱୱସ୍ସଗ୍ଗୋ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲଭନ୍ତି ସମାଧିନ୍ତି ମଗ୍ଗସମାଧିଞ୍ଚ ଫଲସମାଧିଞ୍ଚ ପାପୁଣନ୍ତି।

୩୩୪।ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗାନନ୍ତି ଉତ୍ତମନ୍ନାନଞ୍ଚ ଉତ୍ତମରସାନଞ୍ଚ। ଉଞ୍ଛେନ କପାଲାଭତେନ ଯାପେନ୍ତୀତି ଉଞ୍ଛାଚାରେନ ୱନମୂଲଫଲାଫଲେନ ୱା କପାଲେନ ଆଭତଭତ୍ତେନ ୱା ଯାପେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯୋ କସ୍ସଚିଦେୱ ଖାଦନୀଯସ୍ସ ଭୋଜନୀଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ତଂଖଣଂଯେୱ ନ ତଂ ଲଭତି, ଅଯଂ ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗାନଂ ନ ଲାଭୀ ନାମ। ଯସ୍ସପି ତଂଖଣଂଯେୱ ଲଭିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସା ଅମନାପା ହୋନ୍ତି, ଅଯମ୍ପି ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗାନଂ ନ ଲାଭୀ ନାମ। ଯସ୍ସ ପନ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରସା ପଟିଲଭନ୍ତି, ମନାପା ହୋନ୍ତି, ଅଯଂ ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗାନଂ ଲାଭୀ ନାମ। ସୋ ଉତ୍ତମକୋଟିଯା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା, ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ଧମ୍ମାସୋକୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଙ୍ଖେପତୋ ହି ଯସ୍ସ ଭତ୍ତସ୍ସ ଏକପାତି ସତସହସ୍ସଂ ଅଗ୍ଘତି, ଇଦଂ ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗଂ ନାମ। ଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଉତ୍ତମପଣୀତଂ ଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତି, ଇଦଂ କିଂ ନାମାତି? ଇଦଂ ଉଞ୍ଛେନ କପାଲାଭତେନ ଯାପେନ୍ତେ ଉପାଦାଯ ଅନ୍ନଗ୍ଗରସଗ୍ଗଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩୩୫।ଅତ୍ଥରସସ୍ସାଦିଆଦୀସୁ ଅତ୍ଥରସୋ ନାମ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି, ଧମ୍ମରସୋ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ୱିମୁତ୍ତିରସୋ ନାମ ଅମତନିବ୍ବାନଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

ଜମ୍ବୁଦୀପପେୟ୍ୟାଲୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

୧୭। ପସାଦକରଧମ୍ମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୬୬।ଅଦ୍ଧମିଦନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଦ୍ଧନ୍ତି ଏକଂସାଧିୱଚନମେତଂ, ଅଦ୍ଧା ଇଦଂ ଲାଭାନଂ, ଏକଂସୋ ଏସ ଲାଭାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦିଦଂ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତନ୍ତି ଯୋ ଏସ ଆରଞ୍ଞିକଭାୱୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଆରଞ୍ଞିକଭାୱୋ ନାମ ଲାଭାନଂ ଏକଂସୋ ଅୱସ୍ସଭାୱିତା ନ ସକ୍କା ଆରଞ୍ଞିକେନ ଲାଭଂ ନ ଲଭିତୁନ୍ତି। ଆରଞ୍ଞିକୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅରଞ୍ଞୱାସସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାପକଂ ନାମ ନ କରୋତି, ଅଥସ୍ସ ‘‘ଆରଞ୍ଞିକୋ ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ସଞ୍ଜାତଗାରୱୋ ମହାଜନୋ ଚତୁପଚ୍ଚୟେନ ପୂଜଂ କରୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅଦ୍ଧମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲାଭାନଂ ଯଦିଦଂ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତ’’ନ୍ତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ବାହୁସଚ୍ଚନ୍ତି ବହୁସ୍ସୁତଭାୱୋ। ଥାୱରେୟ୍ୟନ୍ତି ଚିରପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଥାୱରପ୍ପତ୍ତଭାୱୋ। ଆକପ୍ପସମ୍ପଦାତି ଚୀୱରଗ୍ଗହଣାଦିନୋ ଆକପ୍ପସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତି। ପରିୱାରସମ୍ପଦାତି ସୁଚିପରିୱାରତା। କୋଲପୁତ୍ତୀତି କୁଲପୁତ୍ତଭାୱୋ। ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାତି ସମ୍ପନ୍ନରୂପତା। କଲ୍ୟାଣୱାକ୍କରଣତାତି ୱଚନକିରିୟାୟ ମଧୁରଭାୱୋ। ଅପ୍ପାବାଧତାତି ଆରୋଗ୍ୟସମ୍ପତ୍ତି। ଅରୋଗୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ସରୀରକଲ୍ୟାଣତାୟ ୱିପସ୍ସନାଧୁରେ ଚ ଗନ୍ଥଧୁରେ ଚ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ସୋଳସ ପସାଦକରଧମ୍ମା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୮। ଅପରଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୩୮୨।ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପୀତି ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂଯେୱ (ଅ। ନି। ୭।୭୨) ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତାଯ ହି ମେତ୍ତାଯ ୱିପାକେ କଥାଯେୱ ନତ୍ଥି। ତସ୍ସାଯେୱ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଯଂ ଦେସନା ଆରଦ୍ଧାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ପଠମନ୍ତି ‘‘ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତା ପଠମଂ, ଇଦଂ ପଠମଂ ସମାପଜ୍ଜତୀତି ପଠମ’’ନ୍ତି ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୫୬୮) ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଝାନନ୍ତି ଝାନଂ ନାମ ଦୁୱିଧଂ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଞ୍ଚାତି। ତତ୍ଥ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ନାମ ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ। ତା ହି ପଥୱୀକସିଣାଦିନୋ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଉପନିଜ୍ଝାନତୋ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲାନି। ୱିପସ୍ସନା ହି ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ସଙ୍ଖାରଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଉପନିଜ୍ଝାନତୋ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ନାମ, ୱିପସ୍ସନାଯ ପନ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନକିଚ୍ଚଂ ମଗ୍ଗେନ ସିଜ୍ଝତୀତି ମଗ୍ଗୋ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ, ଫଲଂ ସୁଞ୍ଞତଅନିମିତ୍ତଅପ୍ପଣିହିତ-ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ଉପନିଜ୍ଝାନତୋ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅତ୍ଥେ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। କୋ ପନ ୱାଦୋ ଯେ ନଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୀତି ଯେ ନଂ ପଠମଜ୍ଝାନଂ ବହୁଲୀ କରୋନ୍ତି, ପୁନପ୍ପୁନଂ କରୋନ୍ତି, ତେସୁ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ସେସମେତ୍ଥ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୮୩।ଦୁତିଯନ୍ତିଆଦୀସୁପି ‘‘ଗଣନାନୁପୁବ୍ବତା ଦୁତିଯ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ୱିଭ। ୫୭୯) ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୮୬-୩୮୭।ମେତ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତଫରଣଂ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଚିତ୍ତୱିମୁତ୍ତିଂ। ଇଧ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତାୱ ମେତ୍ତା ଅଧିପ୍ପେତା। କରୁଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇମେ ପନ ଚତ୍ତାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରା ୱଟ୍ଟଂ ହୋନ୍ତି, ୱଟ୍ଟପାଦା ହୋନ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାପାଦା ହୋନ୍ତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରା ହୋନ୍ତି, ଅଭିଞ୍ଞାପାଦା ୱା ନିରୋଧପାଦା ୱା ହୋନ୍ତି। ଲୋକୁତ୍ତରା ପନ ନ ହୋନ୍ତି। କସ୍ମା? ସତ୍ତାରମ୍ମଣତ୍ତାତି।

୩୯୦।କାଯେକାଯାନୁପସ୍ସୀତି ଆନାପାନପବ୍ବଂ, ଇରିଯାପଥପବ୍ବଂ, ଚତୁସମ୍ପଜଞ୍ଞପବ୍ବଂ, ପଟିକୂଲମନସିକାରପବ୍ବଂ , ଧାତୁମନସିକାରପବ୍ବଂ, ନୱସିୱଥିକାପବ୍ବାନି, ଅଜ୍ଝତ୍ତପରିକମ୍ମୱସେନ ଚତ୍ତାରି ନୀଲାଦିକସିଣାନୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେ କାଯେ ତମେୱ କାଯଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ୱିହରତୀତି ଇରିଯତି ୱତ୍ତତି। ଇମିନା ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେନ କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନଭାୱକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇରିଯାପଥୋ କଥିତୋ ହୋତି। ଆତାପୀତି ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସ୍ସ ସତିପଟ୍ଠାନସ୍ସ ଭାୱନକୱୀରିଯେନ ୱୀରିଯୱା। ସମ୍ପଜାନୋତି ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେନ କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନସ୍ସ ପରିଗ୍ଗାହିକପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ମା ପଜାନନ୍ତୋ। ସତିମାତି ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେନ କାଯାନୁପସ୍ସନାପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ କାଯସଙ୍ଖାତେ ଲୋକେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକତଣ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଘସମ୍ପଯୁତ୍ତଦୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ୱିନେତ୍ୱା ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନୱସେନ ସୁଦ୍ଧରୂପସମ୍ମସନମେୱ କଥିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀତି ସୁଖାଦିଭେଦାସୁ ୱେଦନାସୁ ‘‘ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯମାନୋ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯାମୀତି ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ, ସାମିସଂ ୱା ସୁଖଂ, ନିରାମିସଂ ୱା ସୁଖଂ, ସାମିସଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ, ନିରାମିସଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ, ସାମିସଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ, ନିରାମିସଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯମାନୋ ନିରାମିସଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିଯାମୀତି ପଜାନାତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୦; ୱିଭ। ୩୬୩; ମ। ନି। ୧।୧୧୩) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନୱୱିଧଂ ୱେଦନଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋ। ଆତାପୀତିଆଦିନା ପନେତ୍ଥ ନୱୱିଧେନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନସ୍ସ ଭାୱନାପରିଗ୍ଗାହିକାନଂ ୱୀରିଯପଞ୍ଞାସତୀନଂ ୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଲୋକୋତି ଚେତ୍ଥ ୱେଦନା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଚିତ୍ତଧମ୍ମେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀତି ‘‘ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସରାଗଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୧; ୱିଭ। ୩୬୫; ମ। ନି। ୧।୧୧୪) ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରିତେ ସୋଳସପ୍ପଭେଦେ ଚିତ୍ତେ ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀତି ‘‘ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାଯତନାନି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୨-୪୦୩; ୱିଭ। ୩୬୭-୩୭୩; ମ। ନି। ୧।୧୧୫-୧୩୬) ଏୱଂ କୋଟ୍ଠାସୱସେନ ପଞ୍ଚଧା ୱୁତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମପରିଗ୍ଗାହିକାଯ ଅନୁପସ୍ସନାଯ ତେ ଧମ୍ମେ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ୱେଦନାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନେ ଚ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନେ ଚ ସୁଦ୍ଧଅରୂପସମ୍ମସନମେୱ କଥିତଂ, ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନାସତିପଟ୍ଠାନେ ରୂପାରୂପସମ୍ମସନଂ। ଇତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରିପି ସତିପଟ୍ଠାନାନି ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନେୱ କଥିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୩୯୪।ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଅନିବ୍ବତ୍ତାନଂ। ପାପକାନନ୍ତି ଲାମକାନଂ। ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି ଅକୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତାନଂ ଲୋଭାଦିଧମ୍ମାନଂ। ଅନୁପ୍ପାଦାଯାତି

ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରତାଯ। ଛନ୍ଦଂ ଜନେତୀତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାକୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ୱାଯମତୀତି ପଯୋଗଂ ପରକ୍କମଂ କରୋତି। ୱୀରିଯଂ ଆରଭତୀତି କାଯିକଚେତସିକୱୀରିଯଂ କରୋତି। ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ତେନେୱ ସହଜାତୱୀରିଯେନ ଚିତ୍ତଂ ଉକ୍ଖିପତି। ପଦହତୀତି ପଧାନୱୀରିଯଂ କରୋତି।

ଉପ୍ପନ୍ନାନନ୍ତି ଜାତାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ। କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନନ୍ତି କୋସଲ୍ଲସମ୍ଭୂତାନଂ ଅଲୋଭାଦିଧମ୍ମାନଂ। ଠିତିଯାତି ଠିତତ୍ଥଂ। ଅସମ୍ମୋସାଯାତି ଅନସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଭାୱାଯ। ୱେପୁଲ୍ଲାଯାତି ୱିପୁଲଭାୱାଯ। ଭାୱନାଯାତି ୱଡ୍ଢିଯା। ପରିପୂରିଯାତି ପରିପୂରଣତ୍ଥାଯ। ଅଯଂ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ଏକପଦିକୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ।

ଅଯଂ ପନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନକଥା ନାମ ଦୁୱିଧା ଲୋକିଯା ଲୋକୁତ୍ତରା ଚ। ତତ୍ଥ ଲୋକିଯା ସବ୍ବପୁବ୍ବଭାଗେ ହୋତି, ସା କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତପରିଯାଯେନ ଲୋକିଯମଗ୍ଗକ୍ଖଣେଯେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆୱୁସୋ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ‘ଉପ୍ପନ୍ନା ମେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପ୍ପହୀଯମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତି, ‘ଉପ୍ପନ୍ନା ମେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି ଆତପ୍ପଂ କରୋତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୪୫)।

ଏତ୍ଥ ଚ ପାପକା ଅକୁସଲାତି ଲୋଭାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାକୁସଲା ଧମ୍ମାତି ସମଥୱିପସ୍ସନା ଚେୱ ମଗ୍ଗୋ ଚ। ଉପ୍ପନ୍ନା କୁସଲା ନାମ ସମଥୱିପସ୍ସନାୱ। ମଗ୍ଗୋ ପନ ସକିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝମାନୋ ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତନକୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ସୋ ହି ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ ଦତ୍ୱାୱ ନିରୁଜ୍ଝତି । ପୁରିମସ୍ମିମ୍ପି ୱା ସମଥୱିପସ୍ସନାୱ ଗହେତବ୍ବାତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଲୋକିଯା ସମ୍ମପ୍ପଧାନକଥା ସବ୍ବପୁବ୍ବଭାଗେ କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନେତଂ ଏକମେୱ ୱୀରିଯଂ ଚତୁକିଚ୍ଚସାଧନୱସେନ ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି।

ତତ୍ଥ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଭୁତ୍ୱାୱିଗତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯେ କିଲେସା ୱିଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପାଦାଦିସମଙ୍ଗିନୋ, ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। କମ୍ମେ ପନ ଜୱିତେ ଆରମ୍ମଣରସଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧୱିପାକୋ ଭୁତ୍ୱା ୱିଗତଂ ନାମ, କମ୍ମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧଂ ଭୁତ୍ୱା ୱିଗତଂ ନାମ। ତଦୁଭଯମ୍ପି ଭୁତ୍ୱାୱିଗତୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱିପାକସ୍ସ ଓକାସଂ କରୋତି, ଏୱଂ କତେ ଓକାସେ ୱିପାକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଓକାସକରଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଦଂ ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପନ ୱିପସ୍ସନାଯ ଭୂମି ନାମ, ତେ ଅତୀତାଦିଭେଦା ହୋନ୍ତି। ତେସୁ ଅନୁସଯିତକିଲେସା ପନ ଅତୀତା ୱା ଅନାଗତା ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ୱାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଅତୀତକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସଯିତାପି ହି ଅପ୍ପହୀନାୱ ହୋନ୍ତି, ଅନାଗତକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସଯିତାପି ଅପ୍ପହୀନାୱ ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁସଯିତାପି ଅପ୍ପହୀନାୱ ହୋନ୍ତି, ଇଦଂ ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା – ‘‘ତାସୁ ତାସୁ ଭୂମିସୁ ଅସମୁଗ୍ଘାତଗତା କିଲେସା ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନାତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି।

ଅପରମ୍ପି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସମୁଦାଚାରୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଆରମ୍ମଣାଧିଗ୍ଗହିତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅସମୁଗ୍ଘାତିତୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ପତି ୱତ୍ତମାନଂଯେୱ ସମୁଦାଚାରୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ସକିଂ ଚକ୍ଖୂନି ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣେ ନିମିତ୍ତେ ଗହିତେ ଅନୁସ୍ସରିତାନୁସ୍ସରିତକ୍ଖଣେ କିଲେସା ନୁପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। କସ୍ମା? ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଅଧିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଖୀରରୁକ୍ଖସ୍ସ କୁଠାରିଯା ଆହତାହତଟ୍ଠାନେ ଖୀରଂ ନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଏୱଂ। ଇଦଂ ଆରମ୍ମଣାଧିଗ୍ଗହିତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ସମାପତ୍ତିଯା ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସା ପନ ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। କସ୍ମା? ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତତ୍ତା। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଖୀରରୁକ୍ଖଂ କୁଠାରିଯା ଆହନେଯ୍ୟୁଂ, ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଠାନେ ଖୀରଂ ନ ନିକ୍ଖମେଯ୍ୟାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏୱଂ। ଇଦଂ ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ମଗ୍ଗେନ ଅସମୁଗ୍ଘାତିତକିଲେସା ପନ ଭୱଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ପୁରିମନଯେନେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଅସମୁଗ୍ଘାତିତୁପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ।

ଇମେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱତ୍ତମାନୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଭୁତ୍ୱାୱିଗତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଓକାସକତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ସମୁଦାଚାରୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝଂ, ଭୂମିଲଦ୍ଧୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଆରମ୍ମଣାଧିଗ୍ଗହିତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତୁପ୍ପନ୍ନଂ, ଅସମୁଗ୍ଘାତିତୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ମଗ୍ଗୱଜ୍ଝଂ। ମଗ୍ଗୋ ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଏତେ କିଲେସେ ପଜହତି। ସୋ ଯେ କିଲେସେ ପଜହତି, ତେ ଅତୀତା ୱା ଅନାଗତା ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ୱାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

‘‘ହଞ୍ଚି ଅତୀତେ କିଲେସେ ପଜହତି? ତେନ ହି ଖୀଣଂଯେୱ ଖେପେତି, ନିରୁଦ୍ଧଂ ନିରୋଧେତି, ଅତ୍ଥଙ୍ଗତଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମେତି, ଅତୀତଂ ଯଂ ନତ୍ଥି, ତଂ

ପଜହତି। ହଞ୍ଚି ଅନାଗତେ କିଲେସେ ପଜହତି? ତେନ ହି ଅଜାତଂ ପଜହତି, ଅନିବ୍ବତ୍ତଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅପାତୁଭୂତଂ ପଜହତି, ଅନାଗତଂ ଯଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପଜହତି। ହଞ୍ଚି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ କିଲେସେ ପଜହତି? ତେନ ହି ରତ୍ତୋ ରାଗଂ ପଜହତି, ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସଂ, ମୂଳ୍ହୋ ମୋହଂ, ୱିନିବଦ୍ଧୋ ମାନଂ, ପରାମଟ୍ଠୋ ଦିଟ୍ଠିଂ, ଅନିଟ୍ଠଙ୍ଗତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ, ଥାମଗତୋ ଅନୁସଯଂ ପଜହତି, କଣ୍ହସୁକ୍କା ଧମ୍ମା ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତନ୍ତି, ସଂକିଲେସିଯା ମଗ୍ଗଭାୱନା ହୋତୀତି…ପେ… ତେନ ହି ନତ୍ଥି ମଗ୍ଗଭାୱନା, ନତ୍ଥି ଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯା, ନତ୍ଥି କିଲେସପ୍ପହାନଂ, ନତ୍ଥି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋତି। ଅତ୍ଥି ମଗ୍ଗଭାୱନା…ପେ… ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋତି। ଯଥା କଥଂ ୱିଯ? ସେଯ୍ୟଥାପି ତରୁଣୋ ରୁକ୍ଖୋ…ପେ… ଅପାତୁଭୂତାଯେୱ ନ ପାତୁଭୱନ୍ତୀ''ତି (ପଟି। ମ। ୩।୨୧)।

ଇତି ପାଳିଯଂ ଅଜାତଫଲରୁକ୍ଖୋ ଆଗତୋ, ଜାତଫଲରୁକ୍ଖୋ ପନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ଯଥା ହି ସଫଲୋ ତରୁଣମ୍ବରୁକ୍ଖୋ, ତସ୍ସ ଫଲାନି ମନୁସ୍ସା ପରିଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ସେସାନି ପାତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଯୋ ପୂରେଯ୍ୟୁଂ, ଅଥଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ତଂ ଫରସୁନା ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ତେନସ୍ସ ନେୱ ଅତୀତାନି ଫଲାନି ନାସିତାନି ହୋନ୍ତି, ନ ଅନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଚ ନାସିତାନି। ଅତୀତାନି ହି ମନୁସ୍ସେହି ପରିଭୁତ୍ତାନି, ଅନାଗତାନି ଅନିବ୍ବତ୍ତାନି, ନ ସକ୍କା ନାସେତୁଂ। ଯସ୍ମିଂ ପନ ସମଯେ ସୋ ଛିନ୍ନୋ, ତଦା ଫଲାନିଯେୱ ନତ୍ଥୀତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନିପି ଅନାସିତାନି। ସଚେ ପନ ରୁକ୍ଖୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, ଅଥସ୍ସ ପଥୱୀରସଞ୍ଚ ଆପୋରସଞ୍ଚ ଆଗମ୍ମ ଯାନି ଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟୁଂ, ତାନି ନାସିତାନି ହୋନ୍ତି। ତାନି ହି ଅଜାତାନେୱ ନ ଜାଯନ୍ତି, ଅନିବ୍ବତ୍ତାନେୱ ନ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଅପାତୁଭୂତାନେୱ ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଏୱମେୱ ମଗ୍ଗୋ ନାପି ଅତୀତାଦିଭେଦେ କିଲେସେ ପଜହତି, ନାପି ନ ପଜହତି। ଯେସଞ୍ହି କିଲେସାନଂ ମଗ୍ଗେନ ଖନ୍ଧେସୁ ଅପରିଞ୍ଞାତେସୁ ଉପ୍ପତ୍ତି ସିଯା, ମଗ୍ଗେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଖନ୍ଧାନଂ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ତେ କିଲେସା ଅଜାତାୱ ନ ଜାଯନ୍ତି, ଅନିବ୍ବତ୍ତାୱ ନ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ଅପାତୁଭୂତାୱ ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ତରୁଣପୁତ୍ତାଯ ଇତ୍ଥିଯା ପୁନ ଅୱିଜାଯନତ୍ଥଂ ବ୍ୟାଧିତାନଂ ରୋଗୱୂପସମନତ୍ଥଂ ପୀତଭେସଜ୍ଜେହି ୱାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ମଗ୍ଗୋ ଯେ କିଲେସେ ପଜହତି, ତେ ଅତୀତା ୱା ଅନାଗତା ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ୱାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ନ ଚ ମଗ୍ଗୋ କିଲେସେ ନ ପଜହତି। ଯେ ପନ ମଗ୍ଗୋ କିଲେସେ ପଜହତି, ତେ ସନ୍ଧାଯ ''ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ନ କେୱଲଞ୍ଚ ମଗ୍ଗୋ କିଲେସେଯେୱ ପଜହତି, କିଲେସାନଂ ପନ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ଉପାଦିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧା, ତେପି ପଜହତିଯେୱ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ''ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ ସତ୍ତ ଭୱେ ଠପେତ୍ୱା ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ, ଏତ୍ଥେତେ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସୋ ୬) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଇତି ମଗ୍ଗୋ ଉପାଦିନ୍ନତୋ ଅନୁପାଦିନ୍ନତୋ ଚ ୱୁଟ୍ଠାତି। ଭୱୱସେନ ପନ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୋ ଅପାଯଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ସକଦାଗାମିମଗ୍ଗୋ ସୁଗତିଭୱେକଦେସତୋ, ଅନାଗାମିମଗ୍ଗୋ ସୁଗତିକାମଭୱତୋ, ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ରୂପାରୂପଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି। ସବ୍ବଭୱେହି ୱୁଟ୍ଠାତିଯେୱାତିପି ୱଦନ୍ତି।

ଅଥ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ କଥଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଭାୱନା ହୋତି, କଥଂ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ଠିତିଯାତି? ମଗ୍ଗପ୍ପୱତ୍ତିଯା ଏୱ। ମଗ୍ଗୋ ହି ପୱତ୍ତମାନୋ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବତ୍ତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନାଗତପୁବ୍ବଞ୍ହି ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା ୱତ୍ତାରୋ ଭୱନ୍ତି; ''ଅନାଗତଟ୍ଠାନଂ ଆଗତମ୍ହ, ଅନନୁଭୂତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱାମା''ତି। ଯା ଚସ୍ସ ପୱତ୍ତି, ଅଯମେୱ ଠିତି ନାମାତି ''ଠିତିଯା ଭାୱେତୀ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏୱମେତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇଦଂ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱୀରିଯଂ ''ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯା''ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ଅଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସମ୍ମପ୍ପଧାନକଥା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାନେୱ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନି କଥିତାନି।

୩୯୮-୪୦୧। ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଛନ୍ଦଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତୋ ସମାଧି ଛନ୍ଦସମାଧି, ପଧାନଭୂତା ସଙ୍ଖାରା ପଧାନସଙ୍ଖାରା। ସମନ୍ନାଗତନ୍ତି ତେହି ଧମ୍ମେହି ଉପେତଂ। ଇଦ୍ଧିଯା ପାଦଂ, ଇଦ୍ଧିଭୂତଂ ୱା ପାଦନ୍ତି ଇଦ୍ଧିପାଦଂ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ଇଦ୍ଧିପାଦୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୪୩୧ ଆଦଯୋ) ଆଗତୋ ଏୱ। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୩୮୨) ପନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ। ତତ୍ରାଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯଦା ଛନ୍ଦାଦୀସୁ ଏକଂ ଧୁରଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି , ତଦାସ୍ସ ପଠମିଦ୍ଧିପାଦୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଲୋକିଯୋ, ଅପରଭାଗେ ଲୋକୁତ୍ତରୋ। ଏୱଂ ସେସାପୀତି। ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରାୱ ଇଦ୍ଧିପାଦା କଥିତା।

୪୦୨-୪୦୬।ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତୀତିଆଦୀସୁ ସଦ୍ଧାୱ ଅତ୍ତନୋ ସଦ୍ଧାଧୁରେ ଇନ୍ଦଟ୍ଠଂ କରୋତୀତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଭାୱେତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ଆଦିକମ୍ମିକୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ତୀହି କାରଣେହି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୋଧେନ୍ତୋ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ନାମ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜଯତୋ, ସଦ୍ଧେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପଯିରୁପାସତୋ, ପସାଦନୀଯେ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘କୁସୀତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜୟତୋ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜୟତୋ, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ, ସତିପଟ୍ଠାନେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘ଅସମାହିତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜୟତୋ, ସମାହିତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ, ଝାନୱିମୋକ୍ଖେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେ ପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜୟତୋ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱତୋ ଭଜତୋ ପୟିରୁପାସତୋ, ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଇମେହି ତୀହାକାରେହି ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱିସୁଜ୍ଝତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୧୮୪-୧୮୫)।

ଏତ୍ଥ ଚ ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋତି ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ଖନ୍ଧନ୍ତରଂ, ଆୟତନନ୍ତରଂ, ଧାତନ୍ତରଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନ୍ତରଂ, ମଗ୍ଗନ୍ତରଂ, ଫଲନ୍ତରଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେସଞ୍ହି ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ କାରଣାନଂ ୱସେନ ଅକତାଭିନିୱେସୋ ଆଦିକମ୍ମିକୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ସଦ୍ଧାଧୁରାଦୀସୁ ଅଭିନିୱେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଭାୱେନ୍ତୋ ଅୱସାନେ ୱିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଇମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱେତି ନାମ, ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ନାମ ହୋତୀତି। ଏୱଂ ଇମାନିପି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାନେୱ କଥିତାନୀତି।

ସଦ୍ଧାବଲାଦୀସୁ ସଦ୍ଧାୟେୱ ଅକମ୍ପିୟଟ୍ଠେନ ବଲନ୍ତି ସଦ୍ଧାବଲଂ। ୱୀରିୟବଲାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ହି ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧିୟେ ନ କମ୍ପତି, ୱୀରିୟଂ କୋସଜ୍ଜେନ ନ କମ୍ପତି, ସତି ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚେନ ନ କମ୍ପତି, ସମାଧି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ନ କମ୍ପତି, ପଞ୍ଞା ଅୱିଜ୍ଜାୟ ନ କମ୍ପତୀତି ସବ୍ବାନିପି ଅକମ୍ପିୟଟ୍ଠେନ ବଲାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଭାୱନାନୟୋ ପନେତ୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ଇମାନି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରାନେୱ କଥିତାନୀତି।

୪୧୮।ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ଆଦିକମ୍ମିକାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ୱସେନ ସବ୍ବିଂ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାୟ ଭାୱନାନୟୋ। ତତ୍ଥ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଆଦିପଦାନଂ ତାୱ ଅୟମତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ତାୱ ସରଣଟ୍ଠେନ ସତି, ସା ପନେସା ଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣା, ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ୱା। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ – ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ , ରଞ୍ଞୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ରଞ୍ଞୋ ସାପତେଯ୍ୟଂ ଅପିଲାପେତି ‘ଏତ୍ତକଂ, ମହାରାଜ, ହିରଞ୍ଞଂ, ଏତ୍ତକଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା କୁସଲାକୁସଲସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜହୀନପ୍ପଣୀତକଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗେ ଧମ୍ମେ ଅପିଲାପେତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି (ମି। ପ। ୨।୧।୧୩) ୱିତ୍ଥାରୋ। ଅପିଲାପନରସା, କିଚ୍ଚୱସେନେୱ ହିସ୍ସା ଏତଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅସମ୍ମୋସରସା ୱା, ଗୋଚରାଭିମୁଖୀଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସତି ଏୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋତି ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ।

ତତ୍ଥ ବୋଧିୟା, ବୋଧିସ୍ସ ୱା ଅଙ୍ଗୋତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯା ହି ଅୟଂ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗୀୟାୟ ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାୟ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପତିଟ୍ଠାନାୟୂହନକାମସୁଖଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୌଚ୍ଛେଦସସ୍ସତାଭିନିୱେସାଦୀନଂ ଅନେକେସଂ ଉପଦ୍ଦୱାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତାୟ ସତିଧମ୍ମୱିଚୟୱୀରିୟପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସଙ୍ଖାତାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ବୋଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ବୁଜ୍ଝତୀତି କିଲେସସନ୍ତାନନିଦ୍ଦାୟ ଉଟ୍ଠହତି, ଚତ୍ତାରି ୱା ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ନିବ୍ବାନମେୱ ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥାହ – ‘‘ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ସଂ। ନି। ୫।୩୭୮; ଦୀ। ନି। ୩।୧୪୩)। ତସ୍ସା ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିସଙ୍ଖାତାୟ ବୋଧିୟା ଅଙ୍ଗୋତିପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଝାନଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗାଦୟୋ ୱିୟ । ଯୋପେସ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୟ ଏତାୟ ଧମ୍ମସାମଗ୍ଗିୟା ବୁଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ଅରିୟସାୱକୋ ବୋଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗୋତିପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସେନଙ୍ଗରଥଙ୍ଗାଦୟୋ ୱିୟ। ତେନାହୁ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା – ‘‘ବୁଜ୍ଝନକସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଙ୍ଗାତି ୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି।

ଅପିଚ ‘‘ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି କେନଟ୍ଠେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅନୁବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ପଟିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି ଇମିନା ପଟିସମ୍ଭିଦାନୟେନାପି (ପଟି। ମ। ୨।୧୭) ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପସତ୍ଥୋ ସୁନ୍ଦରୋ ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ସତି ଏୱ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ।

ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେ ୱିଚିନତୀତି ଧମ୍ମୱିଚୟୋ। ସୋ ପୱିଚୟଲକ୍ଖଣୋ, ଓଭାସନରସୋ, ଅସମ୍ମୋହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ୱୀରଭାୱତୋ, ୱିଧିନା ଈରୟିତବ୍ବତୋ ଚ ୱୀରିୟଂ। ତଂ ପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣଂ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନରସଂ , ଅନୋସୀଦନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ପୀଣୟତୀତି ପୀତି। ସା ଫରଣଲକ୍ଖଣା, ତୁଟ୍ଠିଲକ୍ଖଣା ୱା, କାୟଚିତ୍ତାନଂ ପୀଣନରସା, ନେସଂୟେୱ ଓଦଗ୍ଗପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। କାୟଚିତ୍ତଦରଥପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନତୋ ପସ୍ସଦ୍ଧି। ସା ଉପସମଲକ୍ଖଣା, କାୟଚିତ୍ତଦରଥମଦ୍ଦନରସା, କାୟଚିତ୍ତାନଂ ଅପରିପ୍ଫନ୍ଦସୀତିଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସମାଧାନତୋ ସମାଧି। ସୋ ଅୱିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣୋ, ଅୱିସାରଲକ୍ଖଣୋ ୱା, ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡନରସୋ, ଚିତ୍ତଟ୍ଠିତିପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ। ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତୋ ଉପେକ୍ଖା। ସା ପଟିସଙ୍ଖାନଲକ୍ଖଣା, ସମୱାହିତଲକ୍ଖଣା ୱା, ଊନାଧିକନିୱାରଣରସା, ପକ୍ଖପାତୁପଚ୍ଛେଦନରସା ୱା, ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ସେସଂ ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ଭାୱେତୀତି ବ୍ରୂହେତି ୱଡ୍ଢେତି, ଉପ୍ପାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ଅଭିକ୍କନ୍ତାଦୀସୁ ହି ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ, ଭତ୍ତନିକ୍ଖିତ୍ତକାକସଦିସେ ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲେ ପରିୱଜ୍ଜନେନ, ତିସ୍ସଦତ୍ତତ୍ଥେରଅଭୟତ୍ଥେରାଦିସଦିସେ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିପୁଗ୍ଗଲେ ସେୱନେନ, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ସତିସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତାୟ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦେୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅଭିନିୱେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାୱିତୋ ନାମ ହୋତି।

ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ପରିପୁଚ୍ଛକତା, ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନା, ପଞ୍ଞୱନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନା, ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ପରିପୁଚ୍ଛକତାତି ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନିନ୍ଦ୍ରିୟବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗଝାନସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତପରିପୁଚ୍ଛାବହୁଲତା।

ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ୱିସଦଭାୱକରଣଂ। ଯଦା ହିସ୍ସ କେସନଖଲୋମା ଦୀଘା ହୋନ୍ତି, ସରୀରଂ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଦୋସଞ୍ଚେୱ ସେଦମଲମକ୍ଖିତଞ୍ଚ , ତଦା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ। ଯଦା ପନ ଚୀୱରଂ ଜିଣ୍ଣଂ କିଲିଟ୍ଠଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ୱା ହୋତି, ସେନାସନଂ ୱା ଉକ୍ଲାପଂ, ତଦା ବାହିରଂ ୱତ୍ଥୁ ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା କେସାଦିଚ୍ଛେଦନେନ ଉଦ୍ଧଂୱିରେଚନଅଧୋୱିରେଚନାଦୀହି ସରୀରସଲ୍ଲହୁକଭାୱକରଣେନ ଉଚ୍ଛାଦନନହାପନେନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୱତ୍ଥୁ ୱିସଦଂ କାତବ୍ବଂ। ସୂଚିକମ୍ମଧୋୱନରଜନପରିଭଣ୍ଡକରଣାଦୀହି ବାହିରୱତ୍ଥୁ ୱିସଦଂ କାତବ୍ବଂ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅୱିସଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ଅୱିସଦଂ ହୋତି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲୱଟ୍ଟିତେଲାଦୀନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ୱିସଦେ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଚିତ୍ତଚେତସିକେସୁ ଞାଣମ୍ପି ୱିସଦଂ ହୋତି ପରିସୁଦ୍ଧାନି ଦୀପକପଲ୍ଲୱଟ୍ଟିତେଲାଦୀନି ନିସ୍ସାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଦୀପସିଖାୟ ଓଭାସୋ ୱିୟ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିୟା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟସମତ୍ତପଟିପାଦନା ନାମ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମଭାୱକରଣଂ। ସଚେ ହିସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଇତରାନି ମନ୍ଦାନି, ତତୋ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଗ୍ଗହକିଚ୍ଚଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଉପଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅୱିକ୍ଖେପକିଚ୍ଚଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଦସ୍ସନକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ଧମ୍ମସଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ୱା, ଯଥା ୱା ମନସିକରୋତୋ ବଲୱଂ ଜାତଂ, ତଥା ଅମନସିକାରେନ ହାପେତବ୍ବଂ। ୱକ୍କଲିତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ। ସଚେ ପନ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବଲୱଂ ହୋତି, ଅଥ ନେୱ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅଧିମୋକ୍ଖକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନ ଇତରାନି ଇତରକିଚ୍ଚଭେଦଂ। ତସ୍ମା ତଂ ପସ୍ସଦ୍ଧାଦିଭାୱନାୟ ହାପେତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାପି ସୋଣତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି ଏକସ୍ସ ବଲୱଭାୱେ ସତି ଇତରେସଂ ଅତ୍ତନୋ କିଚ୍ଚେସୁ ଅସମତ୍ଥତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାନଂ ସମାଧିୱୀରିୟାନଞ୍ଚ ସମତଂ ପସଂସନ୍ତି। ବଲୱସଦ୍ଧୋ ହି ମନ୍ଦପଞ୍ଞୋ ମୁଧପ୍ପସନ୍ନୋ ହୋତି, ଅୱତ୍ଥୁମ୍ହି ପସୀଦତି। ବଲୱପଞ୍ଞୋ ମନ୍ଦସଦ୍ଧୋ କେରାଟିକପକ୍ଖଂ ଭଜତି , ଭେସଜ୍ଜସମୁଟ୍ଠିତୋ ୱିୟ ରୋଗୋ ଅତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତି। ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦମତ୍ତେନେୱ କୁସଲଂ ହୋତୀତି ଅତିଧାୱିତ୍ୱା ଦାନାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତୋ ନିରୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଉଭିନ୍ନଂ ସମତାୟ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ପସୀଦତି। ବଲୱସମାଧିଂ ପନ ମନ୍ଦୱୀରିୟଂ ସମାଧିସ୍ସ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖତ୍ତା କୋସଜ୍ଜଂ ଅଭିଭୱତି। ବଲୱୱୀରିୟଂ ମନ୍ଦସମାଧିଂ ୱୀରିୟସ୍ସ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅଭିଭୱତି। ସମାଧି ପନ ୱୀରିୟେନ ସଂୟୋଜିତୋ କୋସଜ୍ଜେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି, ୱୀରିୟଂ ସମାଧିନା ସଂୟୋଜିତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚେ ପତିତୁଂ ନ ଲଭତି। ତସ୍ମା ତଂ ଉଭୟଂ ସମଂ କାତବ୍ବଂ। ଉଭୟସମତାୟ ହି ଅପ୍ପନା ହୋତି।

ଅପିଚ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ବଲଵତୀପି ସଦ୍ଧା ଵଟ୍ଟତି। ଏଵଞ୍ହି ସଦ୍ଦହନ୍ତୋ ଓକପ୍ପେନ୍ତୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣିସ୍ସତି। ସମାଧିପଞ୍ଞାସୁ ପନ ସମାଧିକମ୍ମିକସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ବଲଵତୀ ଵଟ୍ଟତି। ଏଵଞ୍ହି ସୋ ଅପ୍ପନଂ ପାପୁଣାତି। ଵିପସ୍ସନାକମ୍ମିକସ୍ସ ପଞ୍ଞା ବଲଵତୀ ଵଟ୍ଟତି। ଏଵଞ୍ହି ସୋ ଲକ୍ଖଣପଟିଵେଧଂ ପାପୁଣାତି। ଉଭିନ୍ନଂ ପନ ସମତାୟପି ଅପ୍ପନା ହୋତିୟେଵ। ସତି ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ବଲଵତୀ ଵଟ୍ଟତି। ସତି ହି ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନଂ ସଦ୍ଧାଵୀରିୟପଞ୍ଞାନଂ ଵସେନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପାତତୋ କୋସଜ୍ଜପକ୍ଖିକେନ ଚ ସମାଧିନା କୋସଜ୍ଜପାତତୋ ରକ୍ଖତି। ତସ୍ମା ସା ଲୋଣଧୂପନଂ ୱିୟ ସବ୍ବବ୍ୟଞ୍ଜନେସୁ, ସବ୍ବକମ୍ମିକୋ ଅମଚ୍ଚୋ ୱିୟ ଚ ସବ୍ବରାଜକିଚ୍ଚେସୁ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ତେନାହ – ''ସତି ଚ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥିକା ୱୁତ୍ତା (ସଂ। ନି। ୫।୨୩୪) ଭଗଵତା। କିଂ କାରଣା? ଚିତ୍ତଞ୍ହି ସତିପଟିସରଣଂ, ଆରକ୍ଖପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା ଚ ସତି, ନ ୱିନା ସତିୟା ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହୋ ହୋତୀ''ତି।

ଦୁପ୍ପଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନା ନାମ ଖନ୍ଧାଦିଭେଦେସୁ ଅନୋଗାଳ୍ହପଞ୍ଞାନଂ ଦୁମ୍ମେଧପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆରକା ପରିଵଜ୍ଜନଂ। ପଞ୍ଞଵନ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେଵନା ନାମ ସମପଞ୍ଞାସଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହିକାୟ ଉଦୟବ୍ବୟପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତପୁଗ୍ଗଲସେଵନା। ଗମ୍ଭୀରଞାଣଚରିୟପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା ନାମ ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଖନ୍ଧାଦୀସୁ ପଵତ୍ତାୟ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞାୟ ପଭେଦପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣା। ତଦଧିମୁତ୍ତତା ନାମ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଧମ୍ମଵିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତା। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ସତ୍ତହି କାରଣେହି ଧମ୍ମଵିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦେଵ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅଭିନିଵେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ୟାଵ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଧମ୍ମଵିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାଵିତୋ ନାମ ହୋତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି – ଅପାୟଭୟପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତା , ଗମନୱୀଥିପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, ପିଣ୍ଡପାତାପଚାୟନତା, ଦାୟଜ୍ଜମହତ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, ସତ୍ଥୁମହତ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, ଜାତିମହତ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା , ସବ୍ରହ୍ମଚାରିମହତ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ତତ୍ଥ ''ନିରୟେସୁ ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନକମ୍ମକରଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭଵନକାଲେପି, ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟଂ ଜାଲକ୍ଖିପକୁମିନାଦୀହି ଗହିତକାଲେପି, ପାଜନକଣ୍ଟକାଦିପ୍ପହାରତୁନ୍ନସ୍ସ ପନ ସକଟଵହନାଦିକାଲେପି, ପେତ୍ତିୱିସୟେ ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରମ୍ପି ଖୁପ୍ପିପାସାହି ଆତୁରୀଭୂତକାଲେପି, କାଲକଞ୍ଜିକଅସୁରେସୁ ସଟ୍ଠିହତ୍ଥଅସୀତିହତ୍ଥପ୍ପମାଣେନ ଅଟ୍ଠିଚମ୍ମମତ୍ତେନେଵ ଅତ୍ତଭାଵେନ ୱାତାତପାଦିଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନକାଲେପି ନ ସକ୍କା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ। ଅୟମେଵ ତେ ଭିକ୍ଖୁ କାଲୋ''ତି ଏଵଂ ଅପାୟଭୟଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

''ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ନଵ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ଲଦ୍ଧୁଂ, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେନେଵ ସକ୍କା, ଅୟମାନିସଂସୋ ୱୀରିୟସ୍ସା''ତି ଏଵଂ ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିନୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ''ସବ୍ବବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧମହାସାଵକେହି ଗତମଗ୍ଗୋଵ ଗନ୍ତବ୍ବୋ, ସୋ ଚ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ଏଵଂ ଗମନୱୀଥିଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

''ୟେ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତାଦୀହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଇମେ ତେ ମନୁସ୍ସା ନେଵ ଞାତକା, ନ ଦାସକମ୍ମକରା, ନାପି ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଜୀୱିସ୍ସାମାତି ତେ ପଣୀତାନି ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନି ଦେନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ କାରାନଂ ମହପ୍ଫଲତଂ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ଦେନ୍ତି। ସତ୍ଥାରାପି 'ଅୟଂ ଇମେ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାୟଦଳ୍ହୀବହୁଲୋ ସୁଖଂ ୱିହରିସ୍ସତୀ'ତି ନ ଏଵଂ ସମ୍ପସ୍ସତା ତୁୟ୍ହଂ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଅଥ ଖୋ 'ଅୟଂ ଇମେ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀ'ତି ତେ ପଚ୍ଚୟା ଅନୁଞ୍ଞାତା। ସୋ ଦାନି ତ୍ୱଂ କୁସୀତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅପଚାୟିସ୍ସସି। ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସେଵ ହି ପିଣ୍ଡାପଚାୟନଂ ନାମ ହୋତୀ''ତି ଏଵଂ ପିଣ୍ଡପାତାପଚାୟନଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମହାମିତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିୟ ପିଣ୍ଡପାତିୟତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିୟ ଚ।

ମହାମିତ୍ତତ୍ଥେରୋ କିର କସ୍ସକଲେଣେ ନାମ ପଟିଵସତି। ତସ୍ସ ଚ ଗୋଚରଗାମେ ଏକା ମହାଉପାସିକା ଥେରଂ ପୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗତି। ସା ଏକଦିଵସଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଧୀତରଂ ଆହ – ''ଅମ୍ମ , ଅସୁକସ୍ମିଂ ଠାନେ ପୁରାଣତଣ୍ଡୁଲା, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଖୀରଂ, ଅସୁକସ୍ମିଂ ସପ୍ପି, ଅସୁକସ୍ମିଂ ଫାଣିତଂ, ତଵ ଭାତିକସ୍ସ ଅୟ୍ୟମିତ୍ତସ୍ସ ଆଗତକାଲେ ଭତ୍ତଂ ପଚିତ୍ୱା ଖୀରସପ୍ପିଫାଣିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦେହି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି। ଅହଂ ପନ ହିୟ୍ୟୋ ପକ୍କଂ ପାରିଵାସିକଭତ୍ତଂ କଞ୍ଜିୟେନ ଭୁତ୍ତମ୍ହୀ''ତି। ଦିୱା କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସସି, ଅମ୍ମାତି? ସାକପଣ୍ଣଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କଣତଣ୍ଡୁଲେହି ଅମ୍ବିଲୟାଗୁଂ ପଚିତ୍ୱା ଠପେହି, ଅମ୍ମାତି।

ଥେରୋ ଚୀଵରଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ନୀହରନ୍ତୋଵ ତଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଓଵଦି – ''ମହାଉପାସିକା କିର କଞ୍ଜିୟେନ ପାରିଵାସିକଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜି, ଦିୱାପି କଣପଣ୍ଣମ୍ବିଲୟାଗୁଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ତୁୟ୍ହଂ ଅତ୍ଥାୟ ପନ ପୁରାଣତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି ଆଚିକ୍ଖତି। ତଂ ନିସ୍ସାୟ ଖୋ ପନେସା ନେଵ ଖେତ୍ତଂ ନ ଵତ୍ଥୁଂ ନ ଭତ୍ତଂ ନ ଵତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚାସୀସତି, ତିସ୍ସୋ ପନ ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପତ୍ଥୟମାନା ଦେତି। ତ୍ୱଂ ଏତିସ୍ସା ତା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ଦାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସି, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି, ଅୟଂ ଖୋ ପନ

ପିଣ୍ଡପାତୋ ତଯା ସରାଗେନ ସଦୋସେନ ସମୋହେନ ନ ସକ୍କା ଗଣ୍ହିତୁ’’ନ୍ତି ପତ୍ତଂ ଥଓିକାଯ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ଠିକଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିଓଡ଼ିତ୍ୱା କସ୍ସକଲେଣମେଓ ଗନ୍ତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ହେଟ୍ଠାମଞ୍ଚେ, ଚୀଓରଞ୍ଚ ଚୀଓରଓଂସେ ଠପେତ୍ୱା, ‘‘ଅରହତ୍ତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା ନ ନିକ୍ଖମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଓୀରିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିଓୁଟ୍ଠଭିକ୍ଖୁ ଓିପସ୍ସନଂ ଓଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁରେଭତ୍ତମେଓ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଓିକସମାନମିଓ ପଦୁମଂ ମହାଖୀଣାସଓୋ ସିତଂ କରୋନ୍ତୋଓ ନିକ୍ଖମି। ଲେଣଦ୍ୱାରେ ରୁକ୍ଖମ୍ହି ଅଧିଓତ୍ଥା ଦେଓତା –

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ଯସ୍ସ ତେ ଆସଓା ଖୀଣା, ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋସି ମାରିସା’’ତି। –

ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡାଯ ପଓିଟ୍ଠାନଂ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିଯୋ ଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦ୍ୱାରଂ ଓିଓରିତ୍ୱା କାଲଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ପାତୋଯେଓା’’ତି ଞତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀଓରଂ ଆଦାଯ ଗାମଂ ପାଓିସି।

ଦାରିକାପି ଭତ୍ତଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ମେ ଭାତା ଆଗମିସ୍ସତି, ଇଦାନି ମେ ଭାତା ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଦ୍ୱାରଂ ଓଲୋକଯମାନା ନିସୀଦି। ସା ଥେରେ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତେ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପିଫାଣିତଯୋଜିତସ୍ସ ଖୀରପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଠପେସି। ଥେରୋ ‘‘ସୁଖଂ ହୋତୂ’’ତି ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ସାପି ତଂ ଓଲୋକଯମାନାଓ ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରସ୍ସ ହି ତଦା ଅତିଓିଯ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛଓିଓଣ୍ଣୋ ଅହୋସି, ଓିପ୍ପସନ୍ନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ମୁଖଂ ବନ୍ଧନା ପଓୁତ୍ତତାଲପକ୍କଂ ଓିଯ ଅତିଓିଯ ଓିରୋଚିତ୍ଥ।

ମହାଉପାସିକା ଅରଞ୍ଞତୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଅମ୍ମ, ଭାତିକୋ ତେ ଆଗତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ସା ସବ୍ବଂ ତଂ ପଓତ୍ତିଂ ଆରୋଚେସି। ଉପାସିକା ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତ’’ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ଅଭିରମତି ତେ, ଅମ୍ମ, ଭାତା ବୁଦ୍ଧସାସନେ, ନ ଉକ୍କଣ୍ଠତୀ’’ତି ଆହ।

ପିଣ୍ଡପାତିକତିସ୍ସତ୍ଥେରଓତ୍ଥୁ ପନ ଏଓଂ ଓେଦିତବ୍ବଂ – ମହାଗାମେ କିର ଏକୋ ଦଲିଦ୍ଦପୁରିସୋ ଦାରୁଓିକ୍କଯେନ ଜୀଓିକଂ କପ୍ପେତି। ସୋ ତେନେଓ କାରଣେନ ନାମଂ ଲଭିତ୍ୱା ଦାରୁଭଣ୍ଡକମହାତିସ୍ସୋ ନାମ ଜାତୋ। ସୋ ଏକଦିଓସଂ ଅତ୍ତନୋ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ଜୀଓିତଂ ନାମ, ସତ୍ଥାରା ଦଲିଦ୍ଦଦାନସ୍ସ ମହପ୍ଫଲଭାଓୋ କଥିତୋ, ମଯଞ୍ଚ ନିବଦ୍ଧଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ପକ୍ଖିକଭତ୍ତମତ୍ତଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସଲାକଭତ୍ତମ୍ପି ଦସ୍ସାମା’’ତି। ସା ‘‘ସାଧୁ ସାମୀ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ଯଥାଲାଭେନ ପକ୍ଖିକଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଯେହି ନିପ୍ପରିସ୍ସଯକାଲୋ ହୋତି, ଦହରସାମଣେରା ପଣୀତଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ଲୂଖାହାରୋ’’ତି ତେସଂ ପକ୍ଖିକଭତ୍ତଂ ଗହିତମତ୍ତକମେଓ କତ୍ୱା ତେସଂ ପସ୍ସନ୍ତାନଂଯେଓ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ସା ଇତ୍ଥୀ ତଂ ଦିସ୍ୱା ସାମିକସ୍ସ କଥେସି, ‘‘ମଯା ଦିନ୍ନଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୀ’’ତି ନ ପନ ଓିପ୍ପଟିସାରିନୀ ଅହୋସି। ତସ୍ସା ସାମିକୋ ଆହ – ‘‘ମଯଂ ଦୁଗ୍ଗତଭାଓେନ ଅଯ୍ୟାନଂ ସୁଖେନ ପରିଭୁଞ୍ଜାପେତୁଂ ନାସକ୍ଖିମ୍ହା କିଂ ନୁ ଖୋ କତ୍ୱା ଅଯ୍ୟାନଂ ମନଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି? ଅଥସ୍ସ ଭରିଯା ଆହ – ‘‘କିଂ ଓଦେସି, ସାମି, ସପୁତ୍ତକା ଦୁଗ୍ଗତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅଯଂ ତେ ଧୀତା, ଇମଂ ଏକସ୍ମିଂ କୁଲେ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ କହାପଣେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଏକଂ ଖୀରଧେନୁଂ ଆହର, ଅଯ୍ୟାନଂ ଖୀରସଲାକଭତ୍ତଂ ଦସ୍ସାମ, ଏଓଂ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମା’’ତି। ସୋ ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଥା ଅକାସି। ତେସଂ ପୁଞ୍ଞେନ ସା ଧେନୁ ସାଯଂ ତୀଣି ମାଣିକାନି, ପାତୋ ତୀଣି ମାଣିକାନି ଖୀରଂ ଦେତି। ସାଯଂ ଲଦ୍ଧଂ ଦଧିଂ କତ୍ୱା ପୁନଦିଓସେ ତତୋ ଗହିତନଓନୀତେନ ସପ୍ପିଂ କତ୍ୱା ସସପ୍ପିପରିସେକଂ ଖୀରସଲାକଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ଗେହେ ସଲାକଭତ୍ତଂ ପୁଞ୍ଞଓନ୍ତାଓ ଲଭନ୍ତି।

ସୋ ଏକଦିଓସଂ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ମଯଂ ଧୀତୁ ଅତ୍ଥିତାଯ ଲଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ ଚ ମୁତ୍ତା, ଗେହେ ଚ ନୋ ଭତ୍ତଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ପରିଭୋଗାରହଂ ଜାତଂ। ତ୍ୱଂ ଯାଓ ଅହଂ ଆଗଚ୍ଛାମି, ତାଓ ଇମସ୍ମିଂ କଲ୍ଯାଣଓତ୍ତେ ମା ପମଜ୍ଜି। ଅହଂ କିଞ୍ଚିଦେଓ କତ୍ୱା ଧୀତରଂ ମୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ଏକଂ ପଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଚ୍ଛୁଯନ୍ତକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଛହି ମାସେହି ଦ୍ୱାଦସ କହାପଣେ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅଲଂ ଏତ୍ତକଂ ମମ ଧୀତୁ ମୋଚନତ୍ଥାଯା’’ତି ତେ କହାପଣେ ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ‘‘ଗେହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି।

ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅମ୍ବରିଯମହାଓିହାରଓାସୀ ପିଣ୍ଡପାତିଯତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ‘‘ତିସ୍ସମହାଓିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ଓନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଓସନଟ୍ଠାନତୋ ମହାଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତମେଓ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ସୋ ଉପାସକୋ ଥେରଂ ଦୂରତୋଓ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏକକୋଓ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇମିନା ଅଯ୍ୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଗମିସ୍ସାମି। ସୀଲଓନ୍ତୋ ହି ସବ୍ବକାଲଂ ଦୁଲ୍ଲଭା’’ତି ଓେଗେନ ଥେରଂ ସମ୍ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅଭିଓାଦେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓେଲାଯ ଉପକଟ୍ଠାଯ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ହତ୍ଥେ ପୁଟକଭତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ଅଯ୍ୟସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖାକାଲୋ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ଅଯଞ୍ଚ ମେ ପରିବ୍ବଯୋ ହତ୍ଥେ ଅତ୍ଥି, ଏକଂ ଗାମଦ୍ୱାରଂ

ପତ୍ତକାଲେ ଅମ୍ହସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି।

ତସ୍ସେୱଂ ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେଯେୱ ଏକୋ ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ତଂ ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ। ଉପାସକୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଥୋକଂ ଆଗମେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘କହାପଣଂ ତେ, ଭୋ ପୁରିସ, ଦସ୍ସାମି, ତଂ ମେ ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଦେହୀ’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ ଭତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ମାସକମ୍ପି ନ ଅଗ୍ଘତି, ଅଯଞ୍ଚ ମଯ୍ହଂ ଏକୱାରେନେୱ କହାପଣଂ ଦେତି, ଭୱିସ୍ସତେତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ନାହଂ କହାପଣେନ ଦେମୀ’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦ୍ୱେ ଗଣ୍ହ, ତୀଣି ଗଣ୍ହାତି ଇମିନା ନିଯାମେନ ସଙ୍ଖେପି ତେ କହାପଣେ ଦାତୁକାମୋ ଜାତୋ। ଇତରୋ ‘‘ଅଞ୍ଞେପିସ୍ସ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ନ ଦେମି’’ଚ୍ଚେୱ ଆହ। ଅଥ ନଂ ସୋ ଆହ – ‘‘ସଚେ ମେ, ଭୋ, ଅଞ୍ଞେପି ଅସ୍ସୁ, ତେପି ଦଦେଯ୍ୟଂ। ନ ଖୋ ପନାହଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗଣ୍ହାମି, ଏତସ୍ମିଂ ମେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଏକୋ ଅଯ୍ୟୋ ନିସୀଦାପିତୋ, ତୁଯ୍ହମ୍ପି କୁସଲଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେହି ମେ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି। ତେନ ହି, ଭୋ, ଗଣ୍ହ, ଆହର ତେ କହାପଣେତି କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଅଦାସି। ଉପାସକୋ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତଂ ନୀହରଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଭତ୍ତେ ଦିନ୍ନେ ପତ୍ତଂ ପିଦହି। ଉପାସକୋ ଆହ – ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକସ୍ସେୱ ପଟିୱିଂସୋ, ନ ସକ୍କା ମଯା ଇତୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ମେ ଅତ୍ଥାଯ ଇମଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ, ଗଣ୍ହଥ ନଂ ମଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ଏତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍କଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। ଉପାସକୋ ଧମକରଣେନ ପାନୀଯଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଅଦାସି। ତତୋ ନିଟ୍ଠିତଭତ୍ତକିଚ୍ଚେ ଥେରେ ଉଭୋପି ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ।

ଥେରୋ ଉପାସକଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘କେନ କାରଣେନ ତ୍ୱଂ ନ ଭୁଞ୍ଜସୀ’’ତି। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଗମନାଗମନୱିଧାନଂ ସଙ୍କଂ କଥେସି। ଥେରୋ ତଂ ସୁତ୍ୱା ସଂୱେଗପ୍ପତ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଦୁକ୍କରଂ ଉପାସକେନ କତଂ, ମଯା ପନ ଏୱରୂପଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଏତସ୍ସ କତଞ୍ଞୁନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ଛୱିମଂସଲୋହିତେସୁ ସୁକ୍ଖନ୍ତେସୁପି ନିସିନ୍ନପଲ୍ଲଙ୍କେନେୱ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ନ ଉଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ତିସ୍ସମହାୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତସେନାସନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନୋ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନମେୱ ଗଣ୍ହି। ସୋ ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଓଭାସମତ୍ତମ୍ପି ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ପୁନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖାଚାରପଲିବୋଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଦେୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ୱିପସ୍ସି। ଏତେନୁପାଯେନ ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ ସତ୍ତମେ ଅରୁଣେ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅତିୱିଯ ମେ କିଲନ୍ତଂ ସରୀରଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ଜୀୱିତଂ ଚିରଂ ପୱତ୍ତିସ୍ସତି, ନ ପୱତ୍ତିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥସ୍ସ ଅପ୍ପୱତ୍ତନଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା ସେନାସନଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱିହାରମଜ୍ଝଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭେରିଂ ପହରାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେସି।

ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ‘‘କେନ ଭିକ୍ଖୁନାସଙ୍ଘୋ ସନ୍ନିପାତିତୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ମଯା, ଭନ୍ତେତି। କିମତ୍ଥଂ ସପ୍ପୁରିସାତି। ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞଂ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥି, ଯେସଂ ପନ ମଗ୍ଗେ ୱା ଫଲେ ୱା କଙ୍ଖା ଅତ୍ଥି, ତେ ମଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୂତି। ସପ୍ପୁରିସ ତାଦିସୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଅସନ୍ତଂ ଗୁଣଂ ନ କଥେନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ଏତ୍ଥ କଙ୍ଖା ନତ୍ଥି। କିଂ ପନ ତେ ସଂୱେଗକାରଣଂ ଅହୋସି, କିଂ ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ ମହାଗାମେ ୱଲ୍ଲିଯୱୀଥିଯଂ ଦାରୁଭଣ୍ଡକମହାତିସ୍ସୋ ନାମ ଉପାସକୋ ଅତ୍ତନୋ ଧୀତରଂ ବହି ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ କହାପଣେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତେହି ଏକଂ ଖୀରଧେନୁଂ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଖୀରଭତ୍ତସଲାକଂ ପଟ୍ଠପେସି, ସୋ ‘‘ଧୀତରଂ ମୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଛ ମାସେ ଯନ୍ତସାଲାଯ ଭତିଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱାଦସ କହାପଣେ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଧୀତରଂ ମୋଚେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଗେହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମଂ ଦିସ୍ୱା ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲାଯ ସଙ୍ଖେପି ତେ କହାପଣେ ଦତ୍ୱା ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସଙ୍କଂ ମଯ୍ହଂ ଅଦାସି। ଅହଂ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ସପ୍ପାଯସେନାସନଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ପିଣ୍ଡପଚାଯନକମ୍ମଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିସେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତେସିଂ, ଭନ୍ତେତି। ତଂ ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତା ଚତସ୍ସୋପି ପରିସା ଥେରସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଅଦଂସୁ। ସକଭାୱେନ ସଣ୍ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି। ଥେରୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କଥେନ୍ତୋ କଥେନ୍ତୋୱ ‘‘ମଯ୍ହଂ କୂଟାଗାରଂ ଦାରୁଭଣ୍ଡକମହାତିସ୍ସସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ଫୁଟ୍ଠକାଲେଯେୱ ଚଲତୂ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯି।

କାକୱଣ୍ଣତିସ୍ସମହାରାଜା ‘‘ଏକୋ କିର ଥେରୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ କତ୍ୱା କୂଟାଗାରଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଥେରଂ ତତ୍ଥ ଆରୋପେତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି ଚିତକଟ୍ଠାନଂ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଚାଲେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ରାଜା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଥେରେନ କିଞ୍ଚି କଥିତ’’ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ଥେରେନ କଥିତୱିଧାନଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ରାଜା ତଂ ଉପାସକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ‘‘ତଯା ଇତୋ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ କସ୍ସଚି ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁଟକଭତ୍ତଂ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ଆମ, ଦେୱାତି। କେନ ତେ ନିଯାମେନ ଦିନ୍ନନ୍ତି? ସୋ ତଂ କାରଣଂ ସଙ୍କଂ ଆରୋଚେସି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ଥେରସ୍ସ କୂଟାଗାରଟ୍ଠାନଂ ପେସେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ ତଂ ଥେରଂ ସଞ୍ଜାନ, ସୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା’’ତି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଣିଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ମୁଖଂ ଦିସ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ହତ୍ଥେହି ହଦଯଂ ସନ୍ଧାରେନ୍ତୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟୋ’’ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ରାଜା ମହାପସାଧନଂ ଦାପେସି। ତଂ ପସାଧେତ୍ୱା ଆଗତଂ ‘‘ଗଚ୍ଛ ଭାତିକ ମହାତିସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅଯ୍ୟାତି ୱତ୍ୱା କୂଟାଗାରଂ ଉକ୍ଖିପା’’ତି ଆହ। ଉପାସକୋ ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱା’’ତି

ଗନ୍ତ୍ଵା ଥେରସ୍ସ ପାଦେ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଉକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ମତ୍ଥକେ ଅକାସି। ତସ୍ମିଂଯେଵ ଖଣେ କୂଟାଗାରଂ ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ଵା ଚିତକମତ୍ଥକେ ପତିଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଚିତକସ୍ସ ଚତୂହିପି କଣ୍ଣେହି ସଯମେଵ ଅଗ୍ଗିଜାଲା ଉଟ୍ଠହିଂସୂତି।

‘‘ମହନ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ସତ୍ଥୁ ଦାଯଜ୍ଜଂ, ଯଦିଦଂ ସତ୍ତ ଅରିଯଧନାନି ନାମ, ତଂ ନ ସକ୍କା କୁସୀତେନ ଗହେତୁଂ। ଯଥା ହି ଵିପ୍ପଟିପନ୍ନଂ ପୁତ୍ତଂ ମାତାପିତରୋ ‘ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅପୁତ୍ତୋ’ତି ପରିବାହିରଂ କରୋନ୍ତି, ସୋ ତେସଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଦାଯଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି, ଏଵଂ କୁସୀତୋପି ଇଦଂ ଅରିଯଧନଦାଯଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି, ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋଵ ଲଭତୀ’’ତି ଦାଯଜ୍ଜମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘ମହା ଖୋ ପନ ତେ ସତ୍ଥା। ସତ୍ଥୁନୋ ହି ତେ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହଣକାଲେପି, ଅଭିନିକ୍ଖମନେପି, ଅଭିସମ୍ବୋଧିଯମ୍ପି, ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନଯମକପାଟିହାରିଯଦେଵୋରୋହନଆଯୁସଙ୍ଖାରଵୋସ୍ସଜ୍ଜନେସୁପି, ପରିନିବ୍ବାନକାଲେପି ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ କମ୍ପିତ୍ଥ। ଯୁତ୍ତଂ ନୁ ତେ ଏଵରୂପସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା କୁସୀତେନ ଭଵିତୁ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ସତ୍ଥୁମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘ଜାତିଯାପି ତ୍ଵଂ ଇଦାନି ନ ଲାମକଜାତିକୋ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନାଯ ମହାସମ୍ମତପଵେଣିଯା ଆଗତଓକ୍କାକରାଜଵଂସେ ଜାତୋସି, ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜସ୍ସ ଚ ମହାମାଯାଦେଵିଯା ଚ ନତ୍ତା, ରାହୁଲଭଦ୍ଦସ୍ସ କନିଟ୍ଠୋ, ତଯା ନାମ ଏଵରୂପେନ ଜିନପୁତ୍ତେନ ହୁତ୍ଵା ନ ଯୁତ୍ତଂ କୁସୀତେନ ଵିହରିତୁ’’ନ୍ତି ଏଵଂ ଜାତିମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଚେଵ ଅସୀତି ମହାସାଵକା ଚ ଵୀରିଯେନେଵ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଂ ପଟିଵିଜ୍ଝିଂସୁ, ତ୍ଵଂ ଏତେସଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜସି, ନ ପଟିପଜ୍ଜସୀ’’ତି ଏଵଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିମହତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତୋପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

କୁଚ୍ଛିଂ ପୂରେତ୍ଵା ଠିତଅଜଗରସଦିସେ ଵିସ୍ସଟ୍ଠକାଯିକଚେତସିକଵୀରିଯେ କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲେ ପରିଵଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସାପି, ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯେ ପହିତତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ଵୀରିଯୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ଏକାଦସହି କାରଣେହି ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ତଦେଵ ଧୁରଂ କତ୍ଵା ଅଭିନିଵେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ଵା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାଵ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାଵିତୋ ନାମ ହୋତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି – ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି, ଧମ୍ମସଙ୍ଘସୀଲ^ ଚାଗଦେଵତାନୁସ୍ସତି ଉପସମାନୁସ୍ସତି, ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା, ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା, ପସାଦନୀଯସୁତ୍ତନ୍ତପଚ୍ଚଵେକ୍ଖଣତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସାପି ହି ଯାଵ ଉପଚାରା ସକଲସରୀରଂ ଫରମାନୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମସଙ୍ଘଗୁଣେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସାପି, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ଵା ରକ୍ଖିତଂ ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଗିହିନୋ ଦସସୀଲଂ ପଞ୍ଚସୀଲଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯାଦୀସୁ ପଣୀତଭୋଜନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଦତ୍ଵା ‘‘ଏଵଂନାମ ଅଦମ୍ହା’’ତି ଚାଗଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଗିହିନୋପି ଏଵରୂପେ କାଲେ ସୀଲଵନ୍ତାନଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଯେହି ଗୁଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଦେଵତ୍ତଂ ପତ୍ତା, ତଥାରୂପାନଂ ଗୁଣାନଂ ଅତ୍ତନି ଅତ୍ଥିତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ସମାପତ୍ତିଯା ଵିକ୍ଖମ୍ଭିତେ କିଲେସା ସଟ୍ଠିପି ସତ୍ତତିପି ଵସ୍ସାନି ନ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଚେତିଯଦସ୍ସନବୋଧିଦସ୍ସନଥେରଦସ୍ସନେସୁ ଅସକ୍କଚ୍ଚକିରିଯାଯ ସଂସୂଚିତଲୂଖଭାଵେ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପସାଦସିନେହାଭାଵେନ ଗଦ୍ରଭପିଟ୍ଠେ ରଜସଦିସେ ଲୂଖପୁଗ୍ଗଲେ ପରିଵଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସାପି, ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ପସାଦବହୁଲେ ମୁଦୁଚିତ୍ତେ ସିନିଦ୍ଧପୁଗ୍ଗଲେ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି, ରତନତ୍ତଯଗୁଣପରିଦୀପକେ ପସାଦନୀଯସୁତ୍ତନ୍ତେ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ପୀତିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ଏକାଦସହି କାରଣେହି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ଵା ତଦେଵ ଧୁରଂ କତ୍ଵା ଅଭିନିଵେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ଵା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାଵ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାଵିତୋ ନାମ ହୋତି।

ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି – ପଣୀତଭୋଜନସେଵନତା, ଉତୁସୁଖସେଵନତା, ଇରିଯାପଥସୁଖସେଵନତା, ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗତା, ସାରଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲପରିଵଜ୍ଜନତା, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯପୁଗ୍ଗଲସେଵନତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି।

ପଣୀତଞ୍ହି ସିନିଦ୍ଧଂ ସପ୍ପାଯଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି, ସୀତୁଣ୍ହେସୁ ଚ ଉତୂସୁ ଠାନାଦୀସୁ ଚ ଇରିଯାପଥେସୁ ସପ୍ପାଯୌତୁଞ୍ଚ ଇରିଯାପଥଞ୍ଚ ସେଵନ୍ତସ୍ସାପି ପସ୍ସଦ୍ଧି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ପନ ମହାପୁରିସଜାତିକୋ ସବ୍ବୌତୁଇରିଯାପଥକ୍ଖମୋ ହୋତି, ନ ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ସ ସଭାଗଵିସଭାଗତା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସେଵ ଵିସଭାଗେ ଉତୁଇରିଯାପଥେ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା ସଭାଗେ ସେଵନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗୋ ଵୁଚ୍ଚତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ

କମ୍ମସ୍ସକତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। ଇମିନା ମଜ୍ଝତ୍ତପଯୋଗେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ଲେଡ୍ଡୁଦଣ୍ଡାଦୀହି ପରଂ ୱିହେଠଯମାନୋ ୱିଚରତି, ଏୱରୂପଂ ସାରଦ୍ଧକାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସାପି, ସଂଯତପାଦପାଣିଂ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ପସ୍ସଦ୍ଧିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥାଯ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ସତ୍ତହି କାରଣେହି ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦେୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅଭିନିୱେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାୱିତୋ ନାମ ହୋତି।

ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିଯତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନତା, ନିମିତ୍ତକୁସଲତା, ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତା, ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନତା, ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତା, ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା, ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା, ଝାନୱିମୋକ୍ଖପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣତା, ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁୱିସଦକିରିଯତା ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମତ୍ତପଟିପାଦନତା ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

ନିମିତ୍ତକୁସଲତା ନାମ କସିଣନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗହକୁସଲତା। ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହନତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତିସିଥିଲୱୀରିଯତାଦୀହି ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯୱୀରିଯପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନେନ ତସ୍ସ ପଗ୍ଗଣ୍ହନଂ। ସମଯେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯତାଦୀହି ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମାଧିଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମୁଟ୍ଠାପନେନ ତସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନଂ। ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତାତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପଯୋଗମନ୍ଦତାଯ ୱା ଉପସମସୁଖାନଧିଗମେନ ୱା ନିରସ୍ସାଦଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଟ୍ଠସଂୱେଗୱତ୍ଥୁପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ସଂୱେଜେତି। ଅଟ୍ଠ ସଂୱେଗୱତ୍ଥୂନି ନାମ – ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣାନି ଚତ୍ତାରି, ଅପାଯଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଚମଂ, ଅତୀତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅନାଗତେ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଆହାରପରିଯେଟ୍ଠିମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି। ରତନତ୍ତଯଗୁଣାନୁସ୍ସରଣେନ ଚ ପସାଦଂ ଜନେତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ''ସମଯେ ସମ୍ପହଂସନତା''ତି।

ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା ନାମ ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ଆଗମ୍ମ ଅଲୀନଂ ଅନୁଦ୍ଧତଂ ଅନିରସ୍ସାଦଂ ଆରମ୍ମଣେ ସମପ୍ପୱତ୍ତଂ ସମଥୱୀଥିପଟିପନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ତଦାସ୍ସ ପଗ୍ଗହନିଗ୍ଗହସମ୍ପହଂସନେସୁ ନ ବ୍ୟାପାରଂ ଆପଜ୍ଜତି ସାରଥି ୱିଯ ସମପ୍ପୱତ୍ତେସୁ ଅସ୍ସେସୁ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ''ସମଯେ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନତା''ତି। ଅସମାହିତପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା ନାମ ଉପଚାରଂ ୱା ଅପ୍ପନଂ ୱା ଅପ୍ପତ୍ତାନଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜନଂ। ସମାହିତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ନାମ ଉପଚାରେନ ୱା ଅପ୍ପନାଯ ୱା ସମାହିତଚିତ୍ତାନଂ ସେୱନା ଭଜନା ପଯିରୁପାସନା। ତଦଧିମୁତ୍ତତା ନାମ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ସମାଧିଉପ୍ପାଦନତ୍ଥଂଯେୱ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତତା। ଏୱଞ୍ହି ପଟିପଜ୍ଜତୋ ଏସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ଏକାଦସହି କାରଣେହି ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦେୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅଭିନିୱେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାୱିତୋ ନାମ ହୋତି।

ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଉପେଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି – ସତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତତା, ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତତା, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତା, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲସେୱନତା ତଦଧିମୁତ୍ତତାତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସତ୍ତମଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି ''ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋୱ କମ୍ମେନ ଗମିସ୍ସସି, ଏସୋପି ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋୱ କମ୍ମେନ ଗମିସ୍ସତି, ତ୍ୱଂ କଂ କେଲାଯସୀ''ତି ଏୱଂ କମ୍ମସ୍ସକତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚ, ''ପରମତ୍ଥତୋ ସତ୍ତୋଯେୱ ନତ୍ଥି, ସୋ ତ୍ୱଂ କଂ କେଲାଯସୀ''ତି ଏୱଂ ନିସ୍ସତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚାତି। ଦ୍ୱୀହେୱାକାରେହି ସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି ''ଇଦଂ ଚୀୱରଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱଣ୍ଣୱିକାରଞ୍ଚେୱ ଜିଣ୍ଣଭାୱଞ୍ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପାଦପୁଞ୍ଛନଚୋଳକଂ ହୁତ୍ୱା ଯଟ୍ଠିକୋଟିଯା ଛଡ୍ଡନୀଯଂ ଭୱିସ୍ସତି, ସଚେ ପନସ୍ସ ସାମିକୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ନାସ୍ସ ଏୱଂ ୱିନସ୍ସିତୁଂ ଦଦେଯ୍ୟା''ତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାମିକଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚ, ''ଅନଦ୍ଧନିଯଂ ଇଦଂ ତାୱକାଲିକ''ନ୍ତି ଏୱଂ ତାୱକାଲିକଭାୱପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ଚାତି। ଯଥା ଚ ଚୀୱରେ, ଏୱଂ ପତ୍ତାଦୀସୁପି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନତାତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗିହୀ ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଧୀତାଦିକେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅନ୍ତେୱାସିକସମାନୁପଜ୍ଝାଯକାଦିକେ ମମାଯତି, ସହତ୍ଥେନେୱ ନେସଂ କେସଚ୍ଛେଦନସୂଚିକମ୍ମଚୀୱରଧୋୱନରଜନପତ୍ତପଚନାଦୀନି କରୋତି, ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ''ଅସୁକୋ ସାମଣେରୋ କୁହିଂ, ଅସୁକୋ ଦହରୋ କୁହି''ନ୍ତି ଭନ୍ତମିଗୋ ୱିଯ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଓଲୋକେତି, ଅଞ୍ଞେନ କେସଚ୍ଛେଦନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ''ମୁହୁତ୍ତଂ ତାୱ ଅସୁକଂ ପେସେଥା''ତି ଯାଚିଯମାନୋପି ''ଅମ୍ହେପି ତଂ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ନ କାରେମ, ତୁମ୍ହେ ନଂ ଗହେତ୍ୱା କିଲମିସ୍ସଥା''ତି ନ ଦେତି, ଅଯଂ ସତ୍ତକେଲାଯନୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ଚୀୱରପତ୍ତଥାଲକକତ୍ତରଯଟ୍ଠିଆଦୀନି ମମାଯତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥେନ ପରାମସିତୁମ୍ପି ନ ଦେତି, ତାୱକାଲିକଂ ଯାଚିତୋ ''ମଯମ୍ପି ଇମଂ ଧନାଯନ୍ତା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜାମ, ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ୱଦତି, ଅଯଂ

ସଙ୍ଖାରକେଲାଯନୋ ନାମ।

ଯୋ ପନ ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁପି ୱତ୍ଥୂସୁ ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ଉଦାସିନୋ, ଅଯଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତୋ ନାମ। ଇତି ଅଯଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଏୱରୂପଂ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରକେଲାଯନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସାପି, ସତ୍ତସଙ୍ଖାରମଜ୍ଝତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱନ୍ତସ୍ସାପି, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀସୁ ତଦୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ନିନ୍ନପୋଣପବ୍ଭାରଚିତ୍ତସ୍ସାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଆଦିକମ୍ମିକୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତଦେୱ ଧୁରଂ କତ୍ୱା ଅଭିନିୱେସଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ନାମ, ଫଲେ ପତ୍ତେ ଭାୱିତୋ ନାମ ହୋତି। ଇତି ଇମେପି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାୱ କଥିତା।

୪୧୯।ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତୀତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆଦିଭୂତଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ବ୍ରୂହେତି ୱଡ୍ଢେତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ସମ୍ମାଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ସମ୍ମାଅଭିନିରୋପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ। ସମ୍ମାପରିଗ୍ଗାହଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାୱାଚା। ସମ୍ମାସମୁଟ୍ଠାପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ। ସମ୍ମାୱୋଦାପନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ। ସମ୍ମାପଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସମ୍ମାଉପଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ମାସତି। ସମ୍ମାସମାଧାନଲକ୍ଖଣୋ ସମ୍ମାସମାଧି।

ତେସୁ ଏକେକସ୍ସ ତୀଣି ତୀଣି କିଚ୍ଚାନି ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ତାୱ ଅଞ୍ଞେହିପି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚନୀକକିଲେସେହି ସଦ୍ଧିଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମେ ଚ ପସ୍ସତି ତପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦକମୋହୱିଧମନୱସେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋପି ତଥେୱ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପାଦୀନି ଚ ପଜହନ୍ତି, ନିରୋଧଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତି। ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସହଜାତଧମ୍ମେ ସମ୍ମା ଅଭିନିରୋପେତି, ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମା ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମା ୱୋଦାପେତି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମା ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠାତି, ସମ୍ମାସମାଧି ସମ୍ମା ପଦହତି।

ଅପି ଚେସା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ନାମ ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନାକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ହୋତି, ମଗ୍ଗକାଲେ ଏକକ୍ଖଣା ଏକାରମ୍ମଣା। କିଚ୍ଚତୋ ପନ ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣନ୍ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ନାନକ୍ଖଣା ନାନାରମ୍ମଣା ହୋନ୍ତି, ମଗ୍ଗକାଲେ ଏକକ୍ଖଣା ଏକାରମ୍ମଣା। ତେସୁ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ କିଚ୍ଚତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ ଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ ଅବ୍ୟାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋତି ତୀଣି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମାୱାଚାଦଯୋ ତଯୋ ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିରତିଯୋପି ହୋନ୍ତି ଚେତନାଯୋପି, ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ପନ ୱିରତିଯୋୱ। ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତୀତି ଇଦମ୍ପି ଦ୍ୱଯଂ କିଚ୍ଚତୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସତିପଟ୍ଠାନୱସେନ ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ସମ୍ମାସମାଧି ପନ ପୁବ୍ବଭାଗେପି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେପି ସମ୍ମାସମାଧିଯେୱ।

ଇତି ଇମେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଭଗୱତା ନିବ୍ବାନାଧିଗମାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ବହୁକାରତ୍ତା ପଠମଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦେସିତା। ଅଯଞ୍ହି ''ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୋ ପଞ୍ଞାସତ୍ଥ''ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୬, ୨୦, ୨୯, ୩୪) ଚ ୱୁତ୍ତା। ତସ୍ମା ଏତାଯ ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିପସ୍ସନାଞାଣସଙ୍ଖାତାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା କିଲେସଚୋରେ ଘାତେନ୍ତୋ ଖେମେନ ଯୋଗାୱଚରୋ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ନିବ୍ବାନାଧିଗମାଯ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଯୋଗିନୋ ବହୁକାରତ୍ତା ପଠମଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଦେସିତା''ତି।

ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପନ ତସ୍ସା ବହୁକାରୋ, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥା ହି ହେରଞ୍ଞିକୋ ହତ୍ଥେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଚକ୍ଖୁନା କହାପଣଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ 'ଅଯଂ କୂଟୋ, ଅଯଂ ଛେକୋ''ତି ଜାନାତି , ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିତକ୍କେନ ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାଯ ଓଲୋକଯମାନୋ ''ଇମେ ଧମ୍ମା କାମାୱଚରା, ଇମେ ଧମ୍ମା ରୂପାୱଚରାଦଯୋ''ତି ଜାନାତି। ଯଥା ୱା ପନ ପୁରିସେନ କୋଟିଯଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ମହାରୁକ୍ଖଂ ତଚ୍ଛକୋ ୱାସିଯା ତଚ୍ଛେତ୍ୱା କମ୍ମେ ଉପନେତି, ଏୱଂ ୱିତକ୍କେନ ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଧମ୍ମେ ଯୋଗାୱଚରୋ ପଞ୍ଞାଯ ''ଇମେ ଧମ୍ମା କାମାୱଚରା, ଇମେ ଧମ୍ମା ରୂପାୱଚରା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କମ୍ମେ ଉପନେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପନ ତସ୍ସା ବହୁକାରୋ, ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତୋ''ତି।

ସ୍ୱାଯଂ ଯଥା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା, ଏୱଂ ସମ୍ମାୱାଚାଯପି ଉପକାରକୋ। ଯଥାହ – ''ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ଗହପତି, ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ୱିଚାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦତୀ''ତି (ମ। ନି। ୧।୪୬୩)। ତସ୍ମା ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାୱାଚା ୱୁତ୍ତା।

ଯସ୍ମା ପନ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କରିସ୍ସାମାତି ପଠମଂ ୱାଚାଯ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଲୋକେ କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜେନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱାଚା କାଯକମ୍ମସ୍ସ ଉପକାରିକାତି ସମ୍ମାୱାଚାଯ ଅନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପନ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ତିୱିଧଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ଉଭଯସୁଚରିତଂ ପୂରେନ୍ତସ୍ସେୱ ଯସ୍ମା ଆଜୀୱଟ୍ଠମକସୀଲଂ ପୂରେତି, ନ ଇତରସ୍ସ। ତସ୍ମା ତଦୁଭଯାନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନ ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମେ ଆଜୀୱୋ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ପରିତୋସଂ କତ୍ୱା ସୁତ୍ତପ୍ପମତ୍ତେନ ୱିହରିତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଇଦଂ ୱୀରିଯମାରଭିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ୱୁତ୍ତୋ।

ତତୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେନାପି କାଯାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ସତି ସୂପଟ୍ଠିତା କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଦନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସତି ଦେସିତା।

ଯସ୍ମା ପନ ଏୱଂ ସୂପଟ୍ଠିତା ସତି ସମାଧିସ୍ସ ଉପକାରାନୁପକାରାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିଯୋ ସମନ୍ନେସିତ୍ୱା ପହୋତି ଏକତ୍ତାରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧେତୁଂ, ତସ୍ମା ସମ୍ମାସତିଯା ଅନନ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମାଧି ଦେସିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇତି ଅଯମ୍ପି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକୋୱ କଥିତୋ।

୪୨୭।ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀତିଆଦୀସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ପରିକମ୍ମୱସେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ ନାମ ହୋତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ହି ନୀଲପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ କେସେ ୱା ପିତ୍ତେ ୱା ଅକ୍ଖିତାରକାଯ ୱା କରୋତି, ପୀତପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ମେଦେ ୱା ଛୱିଯା ୱା ହତ୍ଥପାଦତଲେସୁ ୱା ଅକ୍ଖୀନଂ ପୀତକଟ୍ଠାନେ ୱା କରୋତି, ଲୋହିତପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ମଂସେ ୱା ଲୋହିତେ ୱା ଜିୱ୍ହାଯ ୱା ଅକ୍ଖୀନଂ ରତ୍ତଟ୍ଠାନେ ୱା କରୋତି, ଓଦାତପରିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିମ୍ହି ୱା ଦନ୍ତେ ୱା ନଖେ ୱା ଅକ୍ଖୀନଂ ସେତଟ୍ଠାନେ ୱା କରୋତି। ତଂ ପନ ସୁନୀଲଂ ସୁପୀତଂ ସୁଲୋହିତକଂ ସୁଓଦାତକଂ ନ ହୋତି, ଅୱିସୁଦ୍ଧମେୱ ହୋତି।

ଏକୋବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ଯସ୍ସେୱଂ ପରିକମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ନିମିତ୍ତଂ ପନ ବହିଦ୍ଧା। ସୋ ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପରିକମ୍ମସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ଚ ଅପ୍ପନାଯ ୱସେନ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ରୂପସଞ୍ଞୀ ଏକୋ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପରିତ୍ତାନୀତି ଅୱଡ୍ଢିତାନି। ସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନୀତି ସୁୱଣ୍ଣାନି ୱା ହୋନ୍ତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣାନି ୱା, ପରିତ୍ତୱସେନେୱ ଇଦଂ ଅଭିଭାଯତନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତାନି ଅଭିଭୁଯ୍ଯାତି ଯଥା ନାମ ସମ୍ପନ୍ନଗହଣିକୋ କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଏକକବଲମେୱ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଞାଣୁତ୍ତରିକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସଦଞାଣୋ ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ପରିତ୍ତକେ ଆରମ୍ମଣେ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ନାଯଂ ମମ ଭାରୋ’’ତି ତାନି ରୂପାନି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜତି, ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେୱେତ୍ଥ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜାନାମିପସ୍ସାମୀତି ଇମିନା ପନସ୍ସ ଆଭୋଗୋ କଥିତୋ। ସୋ ଚ ଖୋ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ, ନ ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯଂ। ଏୱଂସଞ୍ଞୀ ହୋତୀତି ଆଭୋଗସଞ୍ଞାଯପି ଝାନସଞ୍ଞାଯପି ଏୱଂସଞ୍ଞୀ ହୋତି। ଅଭିଭୱସଞ୍ଞା ହିସ୍ସ ଅନ୍ତୋସମାପତ୍ତିଯମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ଆଭୋଗସଞ୍ଞା ପନ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସେୱ।

ଅପ୍ପମାଣାନୀତି ୱଡ୍ଢିତପ୍ପମାଣାନି, ମହନ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିଭୁଯ୍ଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଯଥା ମହଗ୍ଘସୋ ପୁରିସୋ ଏକଂ ଭତ୍ତୱଡ୍ଢିତକଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞମ୍ପି ହୋତୁ, କିଂ ଏତଂ ମଯ୍ହଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ତଂ ନ ମହନ୍ତତୋ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଞାଣୁତ୍ତରୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସଦଞାଣୋ ‘‘କିଂ ଏତ୍ଥ ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ , ନଯିଦଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ନ ମଯ୍ହଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାକରଣେ ଭାରୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ତାନି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜତି, ସହ ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନେୱେତ୍ଥ ଅପ୍ପନଂ ପାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀତି ଅଲାଭିତାଯ ୱା ଅନତ୍ଥିକତାଯ ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପେ ପରିକମ୍ମସଞ୍ଞାୱିରହିତୋ।

ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ଯସ୍ସ ପରିକମ୍ମମ୍ପି ନିମିତ୍ତମ୍ପି ବହିଦ୍ଧାୱ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ସୋ ଏୱଂ ବହିଦ୍ଧା ପରିକମ୍ମସ୍ସ ଚେୱ ଅପ୍ପନାଯ ଚ ୱସେନ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ଏକୋୱ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସେସମେତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥଅଭିଭାଯତନେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଇମେସୁ ପନ ଚତୂସୁ ପରିତ୍ତଂ ୱିତକ୍କଚରିତୱସେନ ଆଗତଂ, ଅପ୍ପମାଣଂ ମୋହଚରିତୱସେନ, ସୁୱଣ୍ଣଂ ଦୋସଚରିତୱସେନ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ରାଗଚରିତୱସେନ । ଏତେସଞ୍ହି ଏତାନି ସପ୍ପାଯାନି, ସା ଚ ନେସଂ ସପ୍ପାଯତା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଚରିଯନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତା।

ପଞ୍ଚମଅଭିଭାଯତନାଦୀସୁ ନୀଲାନୀତି ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନୀଲୱଣ୍ଣାନୀତି ୱଣ୍ଣୱସେନ। ନୀଲନିଦସ୍ସନାନୀତି ନିଦସ୍ସନୱସେନ, ଅପଞ୍ଞାଯମାନୱିୱରାନି ଅସମ୍ଭିନ୍ନୱଣ୍ଣାନି ଏକନୀଲାନେୱ ହୁତ୍ୱା ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନୀଲନିଭାସାନୀତି ଇଦଂ ପନ ଓଭାସୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନୀଲୋଭାସାନି ନୀଲପ୍ପଭାଯୁତ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ନେସଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧତଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିସୁଦ୍ଧୱଣ୍ଣୱସେନେୱ ହି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅଭିଭାଯତନାନି ୱୁତ୍ତାନି। ‘‘ନୀଲକସିଣଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନୀଲସ୍ମିଂ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି ପୁପ୍ଫସ୍ମିଂ ୱା ୱତ୍ଥସ୍ମିଂ ୱା ୱଣ୍ଣଧାତୁଯା ୱା’’ତିଆଦିକଂ ପନେତ୍ଥ କସିଣକରଣଞ୍ଚ ପରିକମ୍ମଞ୍ଚ ଅପ୍ପନାୱିଧାନଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱୁତ୍ତମେୱ। ଇମାନି ପନ ଅଟ୍ଠ ଅଭିଭାଯତନାନି ୱଟ୍ଟାନିପି ହୋନ୍ତି ୱଟ୍ଟପାଦକାନିପି

ୱିପସ୍ସନାପାଦକାନିପି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନିପି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନିପି ନିରୋଧପାଦକାନିପି, ଲୋକିଯାନେୱ ପନ ନ ଲୋକୁତ୍ତରାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୪୩୫।ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ଏତ୍ଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କେସାଦୀସୁ ନୀଲକସିଣାଦୀସୁ ନୀଲକସିଣାଦିୱସେନ ଉପ୍ପାଦିତଂ ରୂପଜ୍ଝାନଂ ରୂପଂ, ତଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ରୂପୀ। ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତୀତି ବହିଦ୍ଧାପି ନୀଲକସିଣାଦୀନି ରୂପାନି ଝାନଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତି। ଇମିନା ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାୱତ୍ଥୁକେସୁ କସିଣେସୁ ଉପ୍ପାଦିତଜ୍ଝାନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚତ୍ତାରିପି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ଦସ୍ସିତାନି । ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନ ରୂପସଞ୍ଞୀ, ଅତ୍ତନୋ କେସାଦୀସୁ ଅନୁପ୍ପାଦିତରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ବହିଦ୍ଧାପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧାୱ ଉପ୍ପାଦିତଜ୍ଝାନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ଦସ୍ସିତାନି।

ସୁଭନ୍ତେୱଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଇମିନା ସୁୱିସୁଦ୍ଧେସୁ ନୀଲାଦୀସୁ ୱଣ୍ଣକସିଣେସୁ ଝାନାନି ଦସ୍ସିତାନି। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅନ୍ତୋଅପ୍ପନାଯଂ ସୁଭନ୍ତି ଆଭୋଗୋ ନତ୍ଥି, ଯୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ସୁଭଂ କସିଣାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ୱିହରତି, ସୋ ଯସ୍ମା "ସୁଭନ୍ତି ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଦେସନା କତା। ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ପନ "କଥଂ ସୁଭନ୍ତେୱ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ୱିମୋକ୍ଖୋ – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି...ପେ... ମେତ୍ତାଯ ଭାୱିତତ୍ତା ସତ୍ତା ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲା ହୋନ୍ତି। କରୁଣାସହଗତେନ...ପେ... ମୁଦିତାସହଗତେନ...ପେ... ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି...ପେ... ଉପେକ୍ଖାଯ ଭାୱିତତ୍ତା ସତ୍ତା ଅପ୍ପଟିକ୍କୂଲା ହୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସୁଭନ୍ତେୱ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ୱିମୋକ୍ଖୋ"ତି (ପଟି। ମ। ୧।୨୧୨) ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

୪୪୩।ପଥୱିକସିଣଂ ଭାୱେତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ସକଲଟ୍ଠେନ କସିଣଂ, ପଥୱି ଏୱ କସିଣଂ ପଥୱିକସିଣଂ। ପରିକମ୍ମପଥୱିଯାପି ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତସ୍ସାପି ପଟିଭାଗନିମିତ୍ତସ୍ସାପି ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାନସ୍ସାପି ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଇଧ ପନ ପଥୱିକସିଣାରମ୍ମଣଂ ଝାନଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତଂ ହେସ ଭାୱେତି। ଆପୋକସିଣାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ଇମାନି ପନ କସିଣାନି ଭାୱେନ୍ତେନ ସୀଲାନି ସୋଧେତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତେନ ଯ୍ୱାସ୍ସ ଦସସୁ ପଲିବୋଧେସୁ ପଲିବୋଧୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଦାଯକଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚରିଯାନୁକୂଲୱସେନ ଯଂ ଯସ୍ସ ସପ୍ପାଯଂ, ତଂ ତେନ ଗହେତ୍ୱା କସିଣଭାୱନାଯ ଅନନୁରୂପଂ ୱିହାରଂ ପହାଯ ଅନୁରୂପେ ୱିହରନ୍ତେନ ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧୁପଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଭାୱନାୱିଧାନଂ ଅପରିହାପେନ୍ତେନ ଭାୱେତବ୍ବାନି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୩୮ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତୋ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣକସିଣଂ ନାଗତଂ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଆକାସକସିଣେ ପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତଞ୍ହି ଖୋ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସମାପତ୍ତିୱସେନ। ତଞ୍ହି ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଏସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାଣକସିଣଂ ଭାୱେତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମାନିପି ଦସ କସିଣାନି ୱଟ୍ଟାନିପି ହୋନ୍ତି ୱଟ୍ଟପାଦକାନିପି ୱିପସ୍ସନାପାଦକାନିପି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରତ୍ଥାନିପି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନିପି ନିରୋଧପାଦକାନିପି, ଲୋକିଯାନେୱ ପନ ନ ଲୋକୁତ୍ତରାନୀତି।

୪୫୩।ଅସୁଭସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ଅସୁଭସଞ୍ଞା ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦ୍ଧୁମାତକାଦୀସୁ ଦସସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା ପଠମଜ୍ଝାନସହଗତା ସଞ୍ଞା, ତଂ ଭାୱେତି ବ୍ରୂହେତି ୱଡ୍ଢେତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନୁରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦସନ୍ନଂ ପନ ଅସୁଭାନଂ ଭାୱନାନଯୋ ସବ୍ବୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୦୨ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରିତୋଯେୱ । ମରଣସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ସମ୍ମୁତିମରଣଂ, ଖଣିକମରଣଂ, ସମୁଚ୍ଛେଦମରଣନ୍ତି ତିୱିଧମ୍ପି ମରଣଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନୁରକ୍ଖତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣା ୱା ମରଣସ୍ସତିଯେୱ ଇଧ ମରଣସଞ୍ଞାତି ୱୁତ୍ତା, ତଂ ଭାୱେତି ଉପ୍ପାଦେତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାୱନାନଯୋ ପନସ୍ସା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୬୭ ଆଦଯୋ) ୱିତ୍ଥାରିତୋଯେୱ। ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ଅସିତପୀତାଦିଭେଦେ କବଳୀକାରେ ଆହାରେ ଗମନପଟିକୂଲାଦୀନି ନୱ ପଟିକୂଲାନି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି, ଉପ୍ପାଦେତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସାପି ଭାୱନାନଯୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତୋଯେୱ। ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ତେଧାତୁକେ ଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂଭାୱେତୀତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଞ୍ଞଥତ୍ତପରିଗ୍ଗାହିକଂ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ଅନିଚ୍ଚେ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ ପଟିପୀଳନସଙ୍ଖାତଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହିକଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ଦୁକ୍ଖେ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ପଟିପୀଳନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖେ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ ଅୱସୱତ୍ତନାକାରସଙ୍ଖାତଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହିକଂ ଅନତ୍ତାତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ପହାନସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ପହାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ୱିରାଗସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ପଞ୍ଚୱିଧମେୱ ୱିରାଗଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ନିରୋଧସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତି ସଙ୍ଖାରନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତି। ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସଞ୍ଞନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତସଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାତି ଇମାହି ତୀହି ସଞ୍ଞାହି ବଲୱୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ପୁନ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ଭାୱେତୀତିଆଦିକାହି ଦସହି ସଞ୍ଞାହି ୱିପସ୍ସନାସମାରମ୍ଭୋୱ କଥିତୋ।

୪୭୩. ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନ୍ତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ.

୪୮୩. ପଠମଜ୍ଝାନସହଗତନ୍ତି ପଠମଜ୍ଝାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗତଂ ପୱତ୍ତଂ, ପଠମଜ୍ଝାନସମ୍ପଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ. ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତୀତି ପଠମଜ୍ଝାନସହଗତଂ କତ୍ୱା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ବ୍ରୂହେତି ୱଡ୍ଢେତି. ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ.

ଅପରଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା.

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୯। କାଯଗତାସତିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୬୩।ଚେତସାଫୁଟୋତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ଫରଣଂ ଆପୋଫରଣଞ୍ଚ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଫରଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଆପୋକସିଣଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପେନ ଫରଣଂ ଆପୋଫରଣଂ ନାମ। ଏୱଂ ଫୁଟେପି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ସବ୍ବା ସମୁଦ୍ଦଙ୍ଗମା କୁନ୍ନଦିଯୋ ଅନ୍ତୋଗଧାୱ ହୋନ୍ତି। ଆଲୋକଂ ପନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ସକଲସମୁଦ୍ଦଦସ୍ସନଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଫରଣଂ ନାମ। ଏୱଂ ଫୁଟେପି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ସବ୍ବା ମହାସମୁଦ୍ଦଙ୍ଗମା କୁନ୍ନଦିଯୋ ଅନ୍ତୋଗଧାୱ ହୋନ୍ତି। ଅନ୍ତୋଗଧା ତସ୍ସାତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାଯ ଅବ୍ଭନ୍ତରଗତାୱ ହୋନ୍ତି। ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ପଯୋଗୱସେନ ୱିଜ୍ଜଂ ଭଜନ୍ତୀତି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯା, ୱିଜ୍ଜାଭାଗେ ୱିଜ୍ଜାକୋଟ୍ଠାସେ ୱତ୍ତନ୍ତୀତିପି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯା। ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସନାଞାଣଂ ମନୋମଯିଦ୍ଧି ଛ ଅଭିଞ୍ଞାତି ଅଟ୍ଠ ୱିଜ୍ଜା, ପୁରିମେନ ଅତ୍ଥେନ ତାହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯା। ପଚ୍ଛିମେନ ଅତ୍ଥେନ ତାସୁ ଯା କାଚି ଏକା ୱିଜ୍ଜା ୱିଜ୍ଜା, ସେସା ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାତି ଏୱଂ ୱିଜ୍ଜାପି ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଧମ୍ମାପି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାତେୱ ୱେଦିତବ୍ବା।

୫୬୪।ମହତୋ ସଂୱେଗାଯାତି ମହନ୍ତସ୍ସ ସଂୱେଗସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। ଉପରିପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ମହାସଂୱେଗୋ ନାମ ୱିପସ୍ସନା, ମହାଅତ୍ଥୋ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ମହାଯୋଗକ୍ଖେମୋ ନାମ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି। ଅଥ ୱା ମହାସଂୱେଗୋ ନାମ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗୋ, ମହାଅତ୍ଥୋ ନାମ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି, ମହାଯୋଗକ୍ଖେମୋ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯାତି ସତିଯା ଚ ଞାଣସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥାଯ। ଞାଣଦସ୍ସନପଟିଲାଭାଯାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣାଯ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାଯାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ଅତ୍ତଭାୱେ ସୁଖୱିହାରତ୍ଥାଯ। ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତୀନଂ ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖକରଣତ୍ଥାଯ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଜ୍ଜାତି ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ୱିମୁତ୍ତୀତି ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସେସଧମ୍ମା। ତେସଂ ଫଲଂ ନାମ ଅରହତ୍ତଫଲଂ, ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯାତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୭୧।କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ନାମକାଯୋପି କରଜକାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ୱୂପସନ୍ତଦରଥୋ ହୋତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାପୀତି ଏତେ ଧମ୍ମା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେନ ୱୂପସମ୍ମନ୍ତି ନାମ, ଇଧ ପନ ଓଳାରିକୱୂପସମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲାତି ସକଲା, ସବ୍ବେ ନିରୱସେସାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯାତି ୱିଜ୍ଜାକୋଟ୍ଠାସିଯା, ତେ ହେଟ୍ଠା ୱିଭଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସିତାୱ।

୫୭୪।ଅୱିଜ୍ଜାପହୀଯତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଠାନେସୁ ୱଟ୍ଟମୂଲକଂ ବହଲନ୍ଧକାରଂ ମହାତମଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ ପହୀଯତି। ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅସ୍ମିମାନୋ ପହୀଯତୀତି ଅସ୍ମୀତି ନୱୱିଧୋ ମାନୋ ପହୀଯତି। ଅନୁସଯାତି ସତ୍ତ ଅନୁସଯା। ସଂଯୋଜନାନୀତି ଦସ ସଂଯୋଜନାନି।

୫୭୫।ପଞ୍ଞାପଭେଦାଯାତି ପଞ୍ଞାଯ ପଭେଦଗମନତ୍ଥଂ। ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଯାତି ଅପଚ୍ଚଯପରିନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯତ୍ଥାଯ।

୫୭୬।ଅନେକଧାତୁପଟିୱେଧୋ ହୋତୀତି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧୋ ହୋତି। ନାନାଧାତୁପଟିୱେଧୋ ହୋତୀତି ତାସଂଯେୱ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ନାନାଭାୱେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧୋ ହୋତି। ଅନେକଧାତୁପଟିସମ୍ଭିଦା ହୋତୀତି ଇମିନା ଧାତୁଭେଦଞାଣଂ କଥିତଂ। ଧାତୁପଭେଦଞାଣଂ ନାମ ''ଇମାଯ ଧାତୁଯା ଉସ୍ସନ୍ନାଯ ଇଦଂ ନାମ ହୋତୀ''ତି ଜାନନପଞ୍ଞା। ତଂ ପନେତଂ ଧାତୁଭେଦଞାଣଂ ନ ସବ୍ବେସଂ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧାନମେୱ ନିପ୍ପଦେସଂ ହୋତି। ତଂ ସବ୍ବାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସବ୍ବସୋ ନ କଥିତଂ। କସ୍ମା? ତସ୍ମିଂ କଥିତେ ଅତ୍ଥୋ ନତ୍ଥୀତି।

୫୮୪।ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭାଯାତିଆଦୀନି ସୋଳସ ପଦାନି ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ''ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସୱନଂ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି ...ପେ... ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି ଏୱଂ ମାତିକଂ ଠପେତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରିତାନେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ (ପଟି। ମ। ୩।୪) –

ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ''କତମୋ ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭୋ? ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗଞାଣାନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ଫଲଞାଣାନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାଞାଣାନଂ, ଛନ୍ନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଞାଣାନଂ, ତେସତ୍ତତୀନଂ ଞାଣାନଂ, ସତ୍ତସତ୍ତତୀନଂ ଞାଣାନଂ ଲାଭୋ ପଟିଲାଭୋ ପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତି ଫସ୍ସନା ସଚ୍ଛିକିରିଯା ଉପସମ୍ପଦା, ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭୋ।

ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିଯାସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ''କତମା ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧି? ସତ୍ତନ୍ନଞ୍ଚ ସେକ୍ଖାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଞା ୱଡ୍ଢତି, ଅରହତୋ ପଞ୍ଞା ୱଡ୍ଢିତୱଡ୍ଢନା, ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧି।

ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲାଯସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମଂ ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲଂ? ସଓନ୍ନଞ୍ଚ ସେକ୍ଖାନଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଞା ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅରହତୋ ପଞ୍ଞା ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଗତା, ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲଂ।

ମହାପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ମହାପଞ୍ଞା? ମହନ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହନ୍ତେ ଧମ୍ମେ…ପେ… ମହନ୍ତା ନିରୁତ୍ତିଯୋ, ମହନ୍ତାନି ପଟିଭାନାନି, ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ, ମହନ୍ତେ ସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେ, ମହନ୍ତାନି ଠାନାଟ୍ଠାନାନି, ମହନ୍ତା ୱିହାରସମାପତ୍ତିଯୋ, ମହନ୍ତାନି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ମହନ୍ତେ ସତିପଟ୍ଠାନେ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ, ଇଦ୍ଧିପାଦେ, ମହନ୍ତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ମହନ୍ତାନି ବଲାନି, ମହନ୍ତେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ମହନ୍ତେ ଅରିଯମଗ୍ଗେ, ମହନ୍ତାନି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି, ମହାଭିଞ୍ଞାଯୋ , ମହନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ମହାପଞ୍ଞା, ମହାପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ମହାପଞ୍ଞା।

ପୁଥୁପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ପୁଥୁପଞ୍ଞା? ପୁଥୁ ନାନାକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା। ପୁଥୁ ନାନାଧାତୂସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଆଯତନେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାସୁଞ୍ଞତମନୁପଲବ୍ଭେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଅତ୍ଥେସୁ, ଧମ୍ମେସୁ, ନିରୁତ୍ତୀସୁ, ପଟିଭାନେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେସୁ, ସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଠାନାଟ୍ଠାନେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାୱିହାରସମାପତ୍ତୀସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାସତିପଟ୍ଠାନେସୁ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ, ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ, ବଲେସୁ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଅରିଯମଗ୍ଗେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାସାମଞ୍ଞଫଲେସୁ, ପୁଥୁ ନାନାଅଭିଞ୍ଞାସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା। ପୁଥୁ ନାନାଜନସାଧାରଣେ ଧମ୍ମେ ସମତିକ୍କମ୍ମ ପରମତ୍ଥେ ନିବ୍ବାନେ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ପୁଥୁପଞ୍ଞା। ପୁଥୁପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ପୁଥୁପଞ୍ଞା।

ୱିପୁଲପଞ୍ଞତାଯସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ୱିପୁଲପଞ୍ଞା? ୱିପୁଲେ ଅତ୍ଥେ ପରିଗଣ୍ହାତୀତି ୱିପୁଲପଞ୍ଞା…ପେ… ୱିପୁଲଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଗଣ୍ହାତୀତି ୱିପୁଲପଞ୍ଞା, ୱିପୁଲପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ୱିପୁଲପଞ୍ଞା।

ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞା? ଗମ୍ଭୀରେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞା। ପୁଥୁପଞ୍ଞାସଦିସୋ ୱିତ୍ଥାରୋ। ଗମ୍ଭୀରେ ପରମତ୍ଥେ ନିବ୍ବାନେ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞା, ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞା।

ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞତାଯସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞା? ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥୱୱତ୍ଥାନତୋ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଅଧିଗତା ହୋତି ସଚ୍ଛିକତା ଫସ୍ସିତା ପଞ୍ଞାଯ। ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନୱୱତ୍ଥାନତୋ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା ଅଧିଗତା ହୋତି ସଚ୍ଛିକତା ଫସ୍ସିତା ପଞ୍ଞାଯ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ନିରୁତ୍ତିଯା ଚ ପଟିଭାନେ ଚ ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ସକ୍କୋତି ଅଭିସମ୍ଭୱିତୁଂ, ଅନଭିସମ୍ଭୱନୀଯୋ ଚ ସୋ ଅଞ୍ଞେହୀତି ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ।

ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠମକସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ଦୂରେ ୱିଦୂରେ ସୁୱିଦୂରେ ନ ସନ୍ତିକେ ନ ସାମନ୍ତା, ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକଂ ଉପାଦାଯ ଅଟ୍ଠମକୋ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ। ଅଟ୍ଠମକସ୍ସ ପଞ୍ଞା ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ଦୂରେ…ପେ… ଅଟ୍ଠମକଂ ଉପାଦାଯ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ। ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ପଞ୍ଞା ସକଦାଗାମିସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ। ସକଦାଗାମିସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଅନାଗାମିସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ। ଅନାଗାମିସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଅରହତୋ ପଞ୍ଞାଯ। ଅରହତୋ ପଞ୍ଞା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ଦୂରେ ୱିଦୂରେ ସୁୱିଦୂରେ ନ ସନ୍ତିକେ ନ ସାମନ୍ତା, ଅରହନ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ସଦେୱକଞ୍ଚ ଲୋକଂ ଉପାଦାଯ ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅଗ୍ଗୋ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ।

ପଞ୍ଞାପଭେଦକୁସଲୋ ପଭିନ୍ନଞାଣୋ…ପେ… ତେ ପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ଗୂଳ୍ହାନି ଚ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାନି ଚ, କଥିତା ୱିସଜ୍ଜିତା ଚ ତେ ପଞ୍ହା ଭଗୱତା ହୋନ୍ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରଣା, ଉପକ୍ଖିତ୍ତକା ଚ ତେ ଭଗୱତା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ଅତିରୋଚତି ଯଦିଦଂ ପଞ୍ଞାଯାତି ଅଗ୍ଗୋ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞୋ, ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଅସାମନ୍ତପଞ୍ଞା।

ଭୂରିପଞ୍ଞତାଯସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ଭୂରିପଞ୍ଞା? ରାଗଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତୀତି ଭୂରିପଞ୍ଞା, ଅଭିଭୱିତାତି ଭୂରିପଞ୍ଞା। ଦୋସଂ, ମୋହଂ, କୋଧଂ, ଉପନାହଂ, ମକ୍ଖଂ, ପଲାସଂ, ଇସ୍ସଂ, ମଚ୍ଛରିଯଂ, ମାଯଂ, ସାଠେଯ୍ୟଂ, ଥମ୍ଭଂ, ସାରମ୍ଭଂ, ମାନଂ, ଅତିମାନଂ, ମଦଂ, ପମାଦଂ, ସବ୍ବେ କିଲେସେ, ସବ୍ବେ ଦୁଚ୍ଚରିତେ, ସବ୍ବେ ଅଭିସଙ୍ଖାରେ, ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମେ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତୀତି ଭୂରିପଞ୍ଞା, ଅଭିଭୱିତାତି ଭୂରିପଞ୍ଞା । ରାଗୋ ଅରି, ତଂ ଅରିଂ ମଦ୍ଦନିପଞ୍ଞାତି ଭୂରିପଞ୍ଞା, ଦୋସୋ, ମୋହୋ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମା ଅରି, ତଂ ଅରିଂ ମଦ୍ଦନିପଞ୍ଞାତି ଭୂରିପଞ୍ଞା। ଭୂରି ୱୁଚ୍ଚତି ପଥୱୀ, ତାଯ ପଥୱିସମାଯ ୱିତ୍ଥତାଯ ୱିପୁଲାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋତି ଭୂରିପଞ୍ଞୋ। ଅପିଚ ପଞ୍ଞାଯ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଭୂରି ମେଧା ପରିଣାଯିକାତି, ଭୂରିପଞ୍ଞତାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଭୂରିପଞ୍ଞା।

ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମଂ ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲଂ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଞ୍ଞାଗରୁକୋ ହୋତି ପଞ୍ଞାଚରିତୋ ପଞ୍ଞାସୟୋ ପଞ୍ଞାଧିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଧଜୋ ପଞ୍ଞାକେତୁ ପଞ୍ଞାଧିପତେୟ୍ୟୋ ୱିଚୟବହୁଲୋ ପୱିଚୟବହୁଲୋ ଓକ୍ଖାୟନବହୁଲୋ ସମୋକ୍ଖାୟନବହୁଲୋ ସମ୍ପେକ୍ଖାୟନଧମ୍ମୋ ୱିଭୂତୱିହାରୀ ତଚ୍ଚରିତୋ ତଗ୍ଗରୁକୋ ତବ୍ବହୁଲୋ ତନ୍ନିନ୍ନୋ ତପ୍ପୋଣୋ ତପ୍ପବ୍ଭାରୋ ତଦଧିମୁତ୍ତୋ ତଦାଧିପତେୟ୍ୟୋ, ୟଥା ଗଣଗରୁକୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଗଣବାହୁଲିକୋତି, ଚୀୱରଗରୁକୋ ପତ୍ତଗରୁକୋ ସେନାସନଗରୁକୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସେନାସନବାହୁଲିକୋତି, ଏୱମେୱଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଞ୍ଞାଗରୁକୋ ହୋତି ପଞ୍ଞାଚରିତୋ…ପେ… ତଦାଧିପତେୟ୍ୟୋ, ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲଂ।

ସୀଘପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ସୀଘପଞ୍ଞା? ସୀଘଂ ସୀଘଂ ସୀଲାନି ପରିପୂରେତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରଂ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତଂ, ଜାଗରିୟାନୁୟୋଗଂ, ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ, ସମାଧି-ପଞ୍ଞା-ୱିମୁତ୍ତି-ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଠାନାଟ୍ଠାନାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ୱିହାରସମାପତ୍ତିୟୋ ପରିପୂରେତି। ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେତି। ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ବଲାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଅରିୟମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟୋ ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା। ସୀଘଂ ସୀଘଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ସୀଘପଞ୍ଞା, ସୀଘପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ସୀଘପଞ୍ଞା।

ଲହୁପଞ୍ଞତାୟସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ଲହୁପଞ୍ଞା? ଲହୁଂ ଲହୁଂ ସୀଲାନି ପରିପୂରେତୀତି ଲହୁପଞ୍ଞା…ପେ… ଲହୁପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ଲହୁପଞ୍ଞା।

ହାସପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ହାସପଞ୍ଞା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ୱେଦବହୁଲୋ ତୁଟ୍ଠିବହୁଲୋ ହାସବହୁଲୋ ପାମୋଜ୍ଜବହୁଲୋ ସୀଲାନି ପରିପୂରେତୀତି ହାସପଞ୍ଞା…ପେ… ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି ହାସପଞ୍ଞା, ହାସପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ହାସପଞ୍ଞା।

ଜୱନପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ଜୱନପଞ୍ଞା? ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ , ୟା କାଚି ୱେଦନା, ୟା କାଚି ସଞ୍ଞା, ୟେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ୟଂକିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ୟଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା, ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଦୁକ୍ଖତୋ, ଅନତ୍ତତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା। ଚକ୍ଖୁଂ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚତୋ, ଦୁକ୍ଖତୋ, ଅନତ୍ତତୋ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା। ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଖୟଟ୍ଠେନ, ଦୁକ୍ଖଂ ଭୟଟ୍ଠେନ, ଅନତ୍ତା ଅସାରକଟ୍ଠେନାତି ତୁଲୟିତ୍ୱା ତୀରୟିତ୍ୱା ୱିଭାୱୟିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ରୂପନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା…ପେ… ଜରାମରଣନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା। ରୂପଂ…ପେ… ଜରାମରଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଖୟଧମ୍ମଂ ୱୟଧମ୍ମଂ ୱିରାଗଧମ୍ମଂ ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ତୁଲୟିତ୍ୱା ତୀରୟିତ୍ୱା ୱିଭାୱୟିତ୍ୱା ୱିଭୂତଂ କତ୍ୱା ଜରାମରଣନିରୋଧେ ନିବ୍ବାନେ ଖିପ୍ପଂ ଜୱତୀତି ଜୱନପଞ୍ଞା, ଜୱନପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ଜୱନପଞ୍ଞା।

ତିକ୍ଖପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା? ଖିପ୍ପଂ କିଲେସେ ଛିନ୍ଦତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା। ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ, ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା। ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରାଗଂ, ଦୋସଂ, ମୋହଂ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମେ ନାଧିୱାସେତି ପଜହତି ୱିନୋଦେତି ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା। ଏକସ୍ମିଂ ଆସନେ ଚତ୍ତାରୋ ଅରିୟମଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାୟୋ ଛ ଅଭିଞ୍ଞାୟୋ ଅଧିଗତା ହୋନ୍ତି ସଚ୍ଛିକତା ଫସ୍ସିତା ପଞ୍ଞାୟାତି ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା, ତିକ୍ଖପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ତିକ୍ଖପଞ୍ଞା।

ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞତାୟସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। ‘‘କତମା ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଉବ୍ବେଗବହୁଲୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସବହୁଲୋ ଉକ୍କଣ୍ଠନବହୁଲୋ ଅରତିବହୁଲୋ ଅନଭିରତିବହୁଲୋ ବହିମୁଖୋ ନ ରମତି ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ, ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା, ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଦୋସକ୍ଖନ୍ଧଂ, ମୋହକ୍ଖନ୍ଧଂ, କୋଧଂ, ଉପନାହଂ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିକମ୍ମେ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତୀତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା, ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଅୟଂ ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞା’’।

ଏୱଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କେୱଲଞ୍ହି ତତ୍ଥ ବହୁୱଚନଂ, ଇଧ ଏକୱଚନନ୍ତି ଅୟମେୱ ୱିସେସୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି। ଇମା ଚ ପନ ସୋଳସ ମହାପଞ୍ଞା ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକାୱ କଥିତା।

କାଯଗତାସତିଓଗ୍ଗଓଣ୍ଡନା।।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨୦। ଅମତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୬୦୦-୬୧୧।ଅମତଂତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ମରଣୱିରହିତଂ ନିବ୍ବାନଂ ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଚ ନିବ୍ବାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, କାଯଗତାସତି ଲୋକିଯା, କଥଂ ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଅମତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି? ତଂ ଭାୱେତ୍ୱା ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବତୋ। କାଯଗତଞ୍ହି ସତିଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅମତମଧିଗଚ୍ଛତି, ଅଭାୱେନ୍ତୋ ନାଧିଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନୁପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ୱିରଦ୍ଧନ୍ତି ୱିରାଧିତଂ ନାଧିଗତଂ। ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଂ। ପମାଦିଂସୂତି ପମଜ୍ଜନ୍ତି। ପମୁଟ୍ଠନ୍ତି ସମ୍ମୁଟ୍ଠଂ ୱିସ୍ସରିତଂ ନଟ୍ଠଂ ୱା। ଆସେୱିତନ୍ତି ଆଦିତୋ ସେୱିତଂ। ଭାୱିତନ୍ତି ୱଡ୍ଢିତଂ। ବହୁଲୀକତନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କତଂ। ଅନଭିଞ୍ଞାତନ୍ତି ଞାତଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଜାନିତଂ। ଅପରିଞ୍ଞାତନ୍ତି ଞାତପରିଞ୍ଞାୱସେନେୱ ଅପରିଞ୍ଞାତଂ। ଅସଚ୍ଛିକତନ୍ତି ଅପଚ୍ଚକ୍ଖକତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱାତି।

ଅମତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା।

ମନୋରଥପୂରଣିଯା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ ସହସ୍ସସୁତ୍ତନ୍ତପରିମାଣସ୍ସ

ଏକକନିପାତସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।